

ACADEMIA ROMÂNĂ

FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

Colecția OPERE FUNDAMENTALE

Coordonatorul colecției: acad. EUGEN SIMION

MIHAIL SEBASTIAN

OPERE

II. TEATRU • CORESPONDENȚĂ

Ediție coordonată de
MIHAELA CONSTANTINESCU-PODOCEA

Text ales și stabilit, note, comentarii și variante
MIHAELA CONSTANTINESCU-PODOCEA,
LILIANA COROBCA și PETRUȘ COSTEA

Postfață de EUGEN SIMION

Academia Română
Fundatia Națională pentru Știință și Artă
București • 2011

NOTĂ ASUPRA VOLUMULUI

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SEBASTIAN, MIHAIL**

Opere / Mihail Sebastian. - București, 2011
2 vol.

ISBN 978-973-1744-90-2

Vol. 2. : Teatru, corespondență / ed.: Mihaela Constantinescu-Podocea, Petruș Costea și Liliana Corobca. – București : Editura Fundației Naționale pentru Știință și Artă, 2011 - ISBN 978-606-555-057-5

I. Constantinescu-Podocea, Mihaela (ed.)

II. Costea, Petruș (ed.)

III. Corobca, Liliana (ed.)

821.135.1-821

Lucrare realizată în cadrul
Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”

Cartea a apărut cu sprijinul
Fundației familiei Menachem H. Elias

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin
Fundației Naționale pentru Știință și Artă

Volumul II continuă publicarea scrierilor literare ale lui Mihail Sebastian cu dramaturgia, care, în cronologia operei, urmează prozei.

Sebastian este autor de piese originale și prelucrări teatrale în bună parte reprezentate, cu succes, în timpul vieții scriitorului. Textele dramatice au fost publicate postum, prima ediție fiind cea apărută în 1946 la Fundația pentru Literatură și Artă: Mihail Sebastian, *Opere. Teatru (Jocul de-a vacanța. Steaua fără nume)*. A fost urmată de apariția, în 1954, în traducere franceză, engleză și germană, a piesei *Ultima oră* (și ea reprezentată înainte de publicare), la editura „Cartea” din București; în 1955 a apărut în limba italiană la Roma.

Două ediții succesive datorate lui Vicu Mândra au restituit, în 1956 și în 1962, toate lucrările dramatice ale scriitorului identificate până atunci. *Potopul* a fost publicat în 1991 („Jurnalul literar”).

În sumarul ediției de față, piesele originale incluse în ordinea elaborării – *Jocul de-a vacanța*, *Steaua fără nume*, *Ultima oră*, *Insula* – sunt urmate de cele două prelucrări cunoscute din autori străini: *Nopti fără lună*, după John Steinbeck și *Potopul*, după H. Berger.

Scrierile au fost reproduse din edițiile consacrate după cum urmează: *Jocul de-a vacanța* și *Steaua fără nume* din Mihail Sebastian, *Opere. Teatru*, Fundația pentru Literatură și Artă, 1946; *Ultima oră*, *Insula*, *Nopti fără lună* din Mihail Sebastian *Opere alese II*, Editura pentru Literatură, 1962; *Potopul* a fost transcris din dactilograma aflată la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”. Este singura piesă pentru care s-au stabilit variante prin confruntarea cu forma anterioară (dactilogramă cu corecturi) de la Biblioteca

Academiei Române. Cu excepția acestei piese și a unui număr de 7 file din piesa *Jocul de-a vacanța*, manuscrisele textelor dramatice ale lui Mihail Sebastian nu au fost identificate până în prezent.

A doua parte a volumului este atribuită corespondenței.

Corpusul epistolar (150 scrisori) cuprinde, alături de texte publicate în volume (*Scrisori către Camil Petrescu II*, Minerva, 1981. Ediție îngrijită de Florica Ichim; *Scrisori către Camil Baltazar*, E.P.L., 1965; *Mircea Eliade și corespondenții săi*, vol. 4, Editura „Criterion” 2006. Ediție îngrijită de Mircea Handoca) și în reviste literare (menționate în note), un considerabil număr de inedite, cele mai multe aflate în arhive publice.

Scrisorile către Ioan Comșa și cele către Pierre Hechter, fratele scriitorului, identificate de doamna Gabriela Gârmacea, au fost preluate din teza de doctorat a domniei sale, *Literatura lui Mihail Sebastian*, lucrare susținută la Facultatea de Litere a Universității din București în 2008. Îi mulțumim pe această cale.

Transcrierea textelor s-a făcut potrivit normelor ortografice actuale, respectându-se, ca și în cazul prozei, particularitățile lingvistice și gramaticale ale autorului.

Au contribuit la realizarea volumului de față:

Petruș Costea (*Jocul de-a vacanța*, *Steaua fără nume*); Liliana Corobca (*Ultima oră*, *Insula*, *Nopti fără lună*, *Potopul*); Variante: (*Potopul*); Mihaela Constantinescu Podocea (*Corespondența*).

JOCUL DE-A VACANȚA

COMEDIE ÎN 3 ACTE

PERSONAJELE

DOMNUL BOGOIU
ȘTEFAN VALERIU
DOAMNA VINTILĂ
MAIORUL
CORINA
JEF
AGNES
UN MECANIC
UN CĂLĂTOR
NEVASTA LUI

ACTUL I

Pensiune în munți. Casă izolată în pădure.

Scena reprezintă pe planul II un hall-sufragerie, care se continuă pe planul prim cu o terasă. În fund, colțul din dreapta, o scară de lemn în spirală, ce duce la etaj, unde sunt odăile unora din pensionari.

Hall-ul se desparte de terasă prin două mari uși laterale de sticlă și printr-un oblon mare cât ambele uși și care se închide de sus în jos.

În *hall*, scaune de nuia albă, un divan, o masă. În genere lucruri simple, dar de o curățenie extremă. Este un interior pe care l-a mobilat, cu bani puțini, o femeie de gust.

Culoare generală alb și verde deschis. O impresie totală de odihnă, de simplitate.

La ridicarea cortinei, marele oblon ce desparte terasa de *hall* este tras până jos, așa încât *hall*-ul nici nu se vede.

Pe terasă, două chaise-longuri deschise, care au fost uitate peste noapte afară. În stânga terasei, bătută în peretele casei (eventual casa poate să fie făcută din bârne, cum se fac vilele la munte), o tablă neagră, tablă de școală, cu burete și cretă. Lângă tablă sunt fixate în perete un barometru și un termometru. Pe tablă se mai poate citi scris cu creta, scris încă de aseară probabil, dar șters în parte în timpul nopții din cauza umezelii, următoarele:

„Miercuri, 4 august. Presiunea atmosferică 762 mm. Temperatura 18°. Vânt de la miazănoapte. Nori răzleți dinspre Hășmașul-Mare”.

În *hall*, pe o masă de nuiele, un aparat de radio, cu lămpile demontate. În dreapta, pe o etajeră, un telefon manual, de sistem vechi.

Scena rămâne câteva clipe goală. Se aude din culise zgomotul unei vaci, care paște undeva prin apropiere. O sumă de alte mici zgomote casnice, de gospodărie, care se deșteaptă: sunet de farfurii și pahare, o găleată de apă ce se varsă, o fereastră ce se deschide etc... Nu trebuie să se insiste. Câteva sugestii doar – suficient pentru a da impresia de dimineață și de trezire din somn. Cineva trage în sus, dinăuntru, oblonul. Este d-l Bogoiu. După ce a ridicat până sus oblonul, dă deoparte și de alta cele două uși de sticlă, așa încât acum *hall*-ul și terasa sunt una în prelungirea celeilalte.

SCENA I

BOGOIU, mai târziu ȘTEFAN

D-l Bogoiu iese pe terasă, cu ochii cârpiți de somn și puțin buimăcit de soarele care, odată cu ridicarea oblonului, a năvălit în hall. Se oprește o clipă în mijlocul terasei, se întinde, se uită la cer, întinde o mână, ca și cum ar încerca să vadă dacă plouă.

E îmbrăcat într-un halat de casă, cam scurt, care lasă să i se vadă, ceva mai jos de genunchi, picioarele păroase. Flăcău de vreo 50 de ani. Puțin obez, puțin chel. Deși în halat, poartă guler tare de cauciuc și o cravată lungă, cu un nod enorm.

BOGOIU (*împiedecându-se de unul din chaise-longue-uri*): Iar... (*Face un zgomot de mirare cu limba lipită de cerul gurii.*) 'Nteh, 'nteh, 'nteh. (*Pipăie pânza chaise-longu-lui.*) Fräulein Weber! (*Se întoarce spre celălalt chaise-longue, pe care de*

asemeni îl pipăie, puțin iritat.) Iar le-a lăsat afară. Agnes!... Ude... Ude... learcă. (*Se îndreaptă spre tablă, consultând cu mare atenție barometrul și termometrul. Șterge cu buretele tot ce e scris pe tablă. Apoi, aplecat, caligrafic, depărtându-se din când în când de tablă, ca să-și admire caligrafia, scrie, spunând în același timp cu glas tare*) Joi, 5 august. Presiunea atmosferică 763 mm. Senin. Temperatura 22 grade. Timp frumos. (*Ștefan coboară pe scară, în hall, 29-30 de ani. Este îmbrăcat în training albastru, bocanci, în cap bască. Sub scară se află, rezemat de perete, un chaise-longue strâns. Într-o mână cu chaise-longul, în cealaltă mână cu o carte, vine spre terasă, își desfăce chaise-longul, potrivindu-l în plin soare. După aceea aruncă volumul în chaise-longue.*)

BOGOIU: Te sculași?

ȘTEFAN: După cum se vede.

BOGOIU: Bună dimineața.

ȘTEFAN: 'Neața.

BOGOIU: Asta e chaise-longul dumatile?

ȘTEFAN (*afirmativ*): Ihă...

BOGOIU: Care va să zică îl duseși aseară înăuntru, în vilă...

ȘTEFAN: Exact.

BOGOIU: Da' pe astelalte de ce mi le lăsași afară?

ȘTEFAN: Mi-era lene.

BOGOIU: Lene! Ia te uită la ele. (*Arată spre cele două chaise-longuri.*) Leoarcă. Leoarcă, dom'le. Cade rouă aici, de parcă-i potop. Lene, zici... Da' lene să ne strici aparatul de colo (*arată spre aparatul de radio*) nu-ți fuse.

ȘTEFAN (*privește surprins, când spre Bogoiu, când spre aparat*): Eu?

BOGOIU: Ba nu. Eu. Zi că eu, că numai asta mai lipsește. Trei ceasuri am stat azi noapte de-am înșurupat și desșurupat la el, doar, doar o să cânte. Lemn. Nu vrea și nu vrea. Se uita biata domnișoară Corina la el, de-ți făcea milă. Zicea că are nu'ș ce să asculte de la Stuttgart. Nu zău (*se îndreaptă spre măsuta din stânga, pe care se află aparatul, și ia în fiecare mână câte o lampă, întinzându-le declamator*), ce-i fi având dumneata cu nenorocitul ăsta de radio?

ȘTEFAN: Domnul meu, la asemenea calomnii nu răspund. (*Se pregătește să iasă în stânga.*)

BOGOIU: Calomnii! (*Ridică mâna dreaptă în care ține unul din becurile demontate.*) Asta numești dumneata calomnie? Și asta? Și asta? (*Întoarce de câteva ori butonul aparatului.*)

ȘTEFAN (*Iese din scenă, dar în trecere se oprește o clipă în fața tablei lui Bogoiu. Zâmbește și pe urmă, fără grabă, cu oarecare lene – lene pe care de altfel o are în toate mișcărilor lui, – ia buretele și șterge tot, după care iese agale.*)

SCENA II

BOGOIU, MADAM VINTILĂ

Mișcare în pensiune, care se deșteaptă din ce în ce mai mult. Rumoare de dimineață, uși care se deschid, voci care se aud strigând din diverse odăi: Agneș! Agneș! Agneș! Apă! Agneș, unde mi-ai pus șervetul?

Madam Vintilă coboară pe scară grăbită și se îndreaptă spre etajeră, pe care în afară de telefon, se mai află un teanc de ziare și scrisori deschise. E o femeie tânără de cel mult 30 de ani, destul de frumoasă, dar cu anumită vulgaritate, care în niciun caz nu trebuie exagerată.

M-me VINTILĂ (*către Bogoiu care a rămas lângă aparatul de radio, examinându-l izolat*): A venit?

BOGOIU: Cine? Agneș?

M-me VINTILĂ: Ei, Agneș! De Agneș ne arde nouă? Poșta. Scrisorile. (*Caută nervoasă printre hârtii.*)

BOGOIU: Păi n-avea când, madam Vintilă. N-avea când. Nici de opt nu s-a făcut și autobuzul trece la nouă.

M-me VINTILĂ: Nu știu când trece autobuzul, dar eu una știu: că nu mai rabd. Uite, azi e a cincea zi de când n-a mai venit nicio scrisoare în pensiunea asta blestemată.

BOGOIU: Ssst. Să nu te audă Fräulein Weber.

M-me VINTILĂ: Ba să mă audă. Unde e, să mă audă? Fräulein Weber!... și telefonul ăsta... (*Învârtește cu necaz manivela telefonului.*)

BOGOIU: Nu-l sgâlțâi că-i faci mai rău. Eu cred că de data asta s-a stricat. S-a speriat săracul. Prea v-ați răstit la el.

M-me VINTILĂ (*puțin îmbunătă*): Dar la radio cine s-a răstit?

BOGOIU (*oarecum jenat că a fost surprins cu un bec de radio în mână*): Ei, cu asta e altă poveste. Știu eu. (*Privește cu subînțeles spre partea pe unde a ieșit Ștefan.*)

SCENA III

ACEIAȘI, MAIORUL

CORINA (*Se aude de undeva de sus, din odaia ei, vocea Corinei*): Agneș! Agneș! (*Prin ușa din stânga, jos, intră maiorul:*)

MAIORUL: A venit?

BOGOIU: Cine? Agneș?

MAIORUL: Ce Agneș, nene. Agneș! Ziarul. A venit? (*Se îndreaptă și el spre etajera telefonului și caută în vrafal de jurnale, citindu-le cu glas tare data*) 28 iulie. 23 iulie. 25 iulie. Numai vechituri. De cinci zile nicio gazetă. Eu unul nu mai pot. Dacă mai ține mult așa, ne tâmpim cu toți. Să nu știi tu ce se petrece în lume... Poate-i război, domnule... Poate a căzut guvernul...

BOGOIU: Ei și? Ți-e că n-o să cadă fără dumneata?

MAIORUL: Lasă gluma, domnule. Lasă gluma că nu-i timp de glumă. E serios. Dacă nu primesc nici azi gazeta, eu am terminat. Plec. Asta-i viață? Gazetă nu, radio nu...

M-me VINTILĂ: Scrisori nu, telefon nu...

MAIORUL: Stai toată ziua cu ochii în zare și-ți vine să strigi într-acolo, spre București; hai, mă! Răspunde, mă! N-auzi, mă?

M-me VINTILĂ: N-aude. N-aude nimeni, nu răspunde nimeni. Nici țipenie de om. Parc-am fi undeva la capătul pământului. Naufragiați. Pierduți.

MAIORUL (*obidit*): Of!

M-me VINTILĂ: Unde suntem? Pe ce insulă? Pe ce continent? Unde?

SCENA IV

ACEIAȘI, CORINA

Corina a apărut sus pe scară. Foarte tânără, mai tânără chiar decât cei 25 de ani pe care îi are. E într-o pijama de casă pe care și-o încheie în timp ce coboară scara. A prins ultima replică a lui Madam Vintilă și îi răspunde.

CORINA: Aici! 342 kilometri de la București. 36 kilometri de la Gheorghieni. Altitudine una mie două sute opt zeci și cinci metri deasupra mării. (*Între timp a ajuns jos, în hall.*) Bună dimineața. Da' ce-i asta? Nu răspunde nimeni? Am spus bună dimineața.

M-me VINTILĂ, MAIORUL, BOGOIU (*răspund toți deodată, dar fără prea mare chef*): Bună dimineața.

CORINA: A, nu așa. Nu-mi place deloc. Mai tare. Nu vă e rușine de soarele ăsta? Mai tare, pentru Dumnezeu. Hai, curaj: bună dimineața!... Nu vreți. Păcat. Aveam să vă dau o veste bună, dar n-o meritați. Prea sunteți lugubri.

MAIORUL: O veste?

M-me VINTILĂ: Bună?

BOGOIU: O veste bună?

(*Au veni toți trei spre ea, viu interesați.*)

CORINA (*tace o secundă, lăsându-i cu răsuflarea suspendată*): Bună dimineața.

MAIORUL, M-me VINTILĂ, BOGOIU (*răspund toți trei, de astă dată mai deschis, mai vioi, cu nerăbdare*): Bună dimineața.

CORINA: Așa da. Merge. Ei bine, aflați că, în curând, peste o jumătate de oră, peste o oră – azi

dimineață în orice caz – telefonul nostru va funcționa.

MAIORUL, M-me VINTILĂ (*aproape în același timp, dar auzindu-se replica fiecăruia*): Nu se poate. Nu-i adevărat.

BOGOIU: Serios?

CORINA: Se poate, e adevărat și serios. Aștept un mecanic de la Gheorghieni. Un om de la telefoane. Trebuie să vie cu autobuzul de 9.

M-me VINTILĂ: De unde știi?

CORINA: Pentru că l-am chemat eu. Ieri, după prânz, în timp ce dv. v-ați dus cu Maiorul la pescuit... ai prins ceva domnule maior?

MAIORUL (*cam dezolat, mâinile deschise, cu un gest de fatalitate*).

BOGOIU (*cu o perfidie bonomă*): Îl insultă.

MAIORUL (*către Bogoiu*): D-ta să taci.

CORINA (*către Maior*): Iartă-mă, n-am vrut să te supăr. Prin urmare în timp ce dv. erați la pescuit...

BOGOIU: Vorba vine la pescuit.

MAIORUL: Nu mai taci, domnule?

BOGOIU: Ba tac, dar mai întâi să spui dumneatale, cu mâna pe conștiință, câți pești ai prins, de când ești aici? (*Maiorul tace încurcat.*) Bun. Vasăzică ai prins... câți ai zis. Păi asta se cheamă pescuit, nene? Prinde și dumneata ceva. Nu zic mare lucru. Nu cer un rechin. Prinde colo un obleț, ca să fie. Un cap de obleț, o coadă de obleț. Un solz domnule, un solz. Prinde-l și atunci mă închin. Te fotografiez. Pe onoarea mea. Când te-oi vedea cu oblețul în undiță, te fotografiez. Uite, aparatul e aici. (*Arată spre un aparat fotografic, care atârână într-un cui sau e undeva pe-o etajeră.*) Pe dumneatale te așteaptă.

MAIORUL (*către Corina*): Dudaie, spune-i să tacă. Spune-i să tacă, fiindcă altfel nu știu ce se-ntâmplă. Eu când mă înfurii...

CORINA (*îl ia de braț pe Maior și continuă să povestească, îmbunându-l.*): Prin urmare, în timp ce dvs. erați... la lac, eu l-am luat pe Jef, dar unde-i Jef? Nu l-ați văzut pe Jef? Jeef! Jeef! Să știți că doarme. La ora asta. Nu-i e rușine... Mare leneș băiatul ăsta. Nu-i de mirare că a rămas corigent. Jeef!

M-me VINTILĂ (*iritată*): Da' mai lasă-l odată pe Jef ăsta. Vine el, n-ai grije. E umbra dumitale.

CORINA: De ce ești rea? E prietenul meu, e pajul meu.

M-me VINTILĂ: Fie și paj – dacă vrei – dar spune odată ce e cu telefonul.

CORINA: Ieri după masă, m-am dus cu Jef pe șosea și am oprit o mașină.

BOGOIU, MAIORUL (*deodată*): O mașină?

CORINA: Da. Închipuți-vă, o mașină. Mă mir și eu ce căuta pe aici. Rătăcise drumul poate. Mergea spre Gheorghieni. Am oprit-o și am vorbit cu un domn de la volan.

M-me VINTILĂ: Tânăr?

CORINA: Nu mă-nterupeți. Un domn. I-am spus: Domnule, salvează-ne. Suntem un grup de oameni pierduți în mijlocul pădurii. Ni s-a stricat telefonul. D-ta tot treci prin Gheorghieni. Oprește un minut la Oficiul telefonic și spune să ne trimită cu autobuzul de mâine dimineață, un mecanic la vila Weber.

M-me VINTILĂ: Și?

CORINA: Și nimic. A salutat, i-am mulțumit și s-a dus.

M-me VINTILĂ: Și crezi că vine?

CORINA: Mecanicul? Sigur. Nu se poate să nu vie.

17637

BOGOIU: Mă rog. Dumneavoastră nu vi se pare ciudat?
 TOȚI TREI: Ce?
 BOGOIU: Suspect?
 TOȚI TREI: Ce?
 BOGOIU: Madam Vintilă, de când n-ai mai primit dumneata scrisori?
 M-me VINTILĂ: Ultima a fost... duminică parcă. Da. Duminică.
 BOGOIU (*precizând*): Duminică, întâi de august. Buun. Și dumneata, maiorule, de când n-ai mai avut jurnale?
 MAIORUL: Păi să ne uităm (*caută prin vrafal de jurnale*). Asta a fost ultimul. Duminică, 1 august.
 BOGOIU: Perfect. (*către Corina*) Radioul, când s-a stricat? Când l-ai ascultat dumneata ultima oară?
 CORINA: Cred că... sâmbătă seara.
 BOGOIU: Și duminică la prânz...
 MAIORUL: Nu mai mergea.
 BOGOIU: Întocmai. Nu mai mergea. Dar telefonul? De când nu mai avem telefon?
 TOȚI TREI (*într-adevăr surprinși de coincidențe*): De...
 BOGOIU (*triumfător*): De duminică. Ei?
 MAIORUL: Ce „ei”?
 BOGOIU: Cum, dom’le, asta-i puțin? Nu înțelegeți? Păi sare în ochi.
 TOȚI (*îl privesc mirați, așteptând dezlegarea.*)
 BOGOIU: Ce s-a întâmplat duminică aici? (*Nu răspunde nimeni.*) Cine a venit duminică în pensiunea Weber? (*Iar nu răspunde nimeni.*) Nu știți. Să vă spun eu: a venit domnul Ștefan Valeriu.
 CORINA: Și vrei să spui...
 BOGOIU: Nu vreau să spun. Sunt sigur. Asta e.
 M-me VINTILĂ: Nu m-aș mira, nesuferit cum e...

MAIORUL: În fond, ce susții dumneata?
 BOGOIU: Eu nu susțin. Simt. Simt că el e. Îmi spune inima că e el. Nu știu de ce, nu știu cum, probe n-am, dar îmi spune inima. Și pe urmă, un lucru e limpede. Pân-a venit ăsta, toate mergeau strună-n pensiunea Weber. Scrisori aveam, ziare aveam, radioul cânta, telefonul era bun zdravăn. De cum a venit el, toate s-au întors pe dos: scrisori nu mai sunt, ziare nu mai sosesc, telefonul nu mai umblă, radioul a amuțit. Ba de două zile, dacă ați băgat de seamă, nici autobuzul nu se mai oprește aici.
 MAIORUL: Dacă am băgat de seamă? Sufletul mi-a ieșit ieri dimineață, alergând după el. „Oprește, dom’le, oprește”, strigam eu. Ași! Nici gând. Alerga cu o sută de km pe oră.
 CORINA: Probabil că nu avea de ce să oprească. N-or fi fost călători. N-o fi avut poștă.
 BOGOIU: Da’ ‘nainte vreme cum oprea? Avea călători, n-avea călători, avea poștă, n-avea poștă, el oprea. Uite așa, ca să-l vedem și noi.

SCENA V

ACEIAȘI, JEF

*Se aude vocea lui Jef, din culise, stânga:
 Dudaie Corina! Dudaie Corina!*

M-me VINTILĂ (*către Corina*): „Pajul” dumitale!

(Intră Jef. 16-17 ani. Vizibil adolescent. Costum sportiv deschis. Poartă pe umăr un stâlp de lemn, cu o tablă tot de lemn, pe care stă scris: Pension Weber. Penszio Weber.)

JEF: Jó reggelt kivánok. Bună dimineața.

CORINA: Unde umbli, Jef, așa de dimineață? Eu credeam că dormi.

JEF: Să dorm? Glumiți, domnișoară Corina, eram de sentinelă.

CORINA: Cum de sentinelă? Și ce e parul ăsta pe care-l porți după tine?

JEF: E descoperirea mea. (*Tace un moment pentru a-și pregăti efectul. A împlântat marțial parul în pământ și-l prezintă ca pe un trofeu.*) Acuma știu de ce nu se mai oprește autobuzul la pensiunea Weber.

MAIORUL: Autobuzul?

M-me VINTILĂ: Ce vrei să zici?

JEF: E simplu. De câteva zile firma pensiunii – știți, firma de jos, pe de șosea – dispăre în fiecare dimineață. Dispare pe la 8-9, înainte de trecerea autobuzului și pe urmă, după ce-a trecut, apare la loc.

CORINA: Nu vorbi copilării, Jef.

MAIORUL: O fi vreo stafie.

JEF: Nu vorbesc copilării, domnișoară Corina, și nu e nicio stafie, domnule maior. E un domn. Îl cunoașteți foarte bine. E domnul Ștefan Valeriu.

M-me VINTILĂ: Tot el, frate?

BOGOIU: Nu v-am spus eu?

CORINA: Faci glume proaste, Jef.

JEF: Zău că nu e glumă, domnișoară Corina. (*cu timiditate, încet numai către ea*) Știți bine că n-aș îndrăzni cu dvs. (*tare către toți*) E el. Am bănuț de ieri, de alaltăieri, dar n-am vrut să spun nimic, pentru că nu eram încă sigur. De două zile îl pândesc de la fereastra mea când pleacă

dimineața pe munte. Și azi dimineață a plecat. Nu s-a întors încă?

BOGOIU: Acum trebuie să pice.

JEF: Îl urmăream de la fereastra mea, dar de acolo nu se prea vede bine, din cauza brazilor. Azi dimineață am vrut să mă conving. Am ieșit cel dintâi din pensiune – nici d-ta nu te sculaseși, domnule Bogoiu – am ieșit prin bucătărie, ca să nu mă simtă nimeni și m-am dus jos la pod. M-am ascuns acolo bine și am așteptat până a venit. L-am văzut. Vă spun că e el.

M-me VINTILĂ: Dar de ce-o fi făcând toate astea?

JEF: Nu știu. Probabil ca să nu se mai oprească autobuzul O fi având motivele lui. Dacă nu e firma pe șosea, șoferul nici nu știe unde să oprească. De jos, pensiunea nu se vede deloc. E pierdută toată între brazi.

MAIORUL: Și de ce n-ai bătut firma la loc? Acum trece autobuzul și iar rămânem mofluzi.

JEF: Am încercat s-o bat, dar singur mi-era greu. Nu veniți să-mi ajutați?

BOGOIU: Dacă vă duceți, grăbiți-vă, că mult nu mai e. (*Se aude departe, de pe șosea, zgomotul și clacsonul unui automobil care se apropie.*) Na! Ce vă spusei eu?

M-me VINTILĂ: Vai de mine! Scrisorile mele. (*Aleargă spre stânga alarmată, strigând spre autobuzul ce trece undeva departe în culise.*) Aaaa! Aaaa!

JEF: Haide repede domnule maior, poate-l mai prindem. (*Strigă și el.*) Aaaa! Aaaa!

MAIORUL: Jurnalul, meu! Să știți că iar îl pierd. Opriți-l, nu-l lăsați! (*Se aud mereu sunetele de claxon ale automobilului. M-me Vintilă, Jef și Maiorul ies, alergând prin stânga.*)

SCENA VI

CORINA, BOGOIU

BOGOIU: Ei, duduie, văzuși? Îți place?

CORINA: Nu înțeleg nimic.

BOGOIU: Nici eu nu înțeleg. Dar un lucru e limpede.
Valeriu ăsta e o canalie.

CORINA: Exagerezi.

BOGOIU: Exagerez? Păi ca să nu mergem mai departe,
te întreb eu: ce are el cu mine? Stai, stai să vezi...
(*Se îndreaptă aproape cu teamă de tabla din stânga și observă că i-a fost șters tot ce scrisese el pe tablă.*) Sigur! Iar a șters. Eu scriu, el șterge.
Eu scriu, el șterge. (*cu disperare*) O să mă înnebunească. O să mă scoată din sărite. Să știi că eu nu răspund dacă s-o întâmpla o nenorocire.

CORINA: Vrei să-l omori?

BOGOIU: Nu știu. Poate și asta. Da, da, poate și asta. Să i-o spui. Îți dau voie să i-o spui. Te autoriz să i-o spui.

CORINA: De ce nu i-o spui singur?

BOGOIU: Să-mi pun eu mintea cu el? (*În timpul ultimelor patru replici, Bogoiu a luat creta și a început să scrie din nou pe tablă: joi, 5 august. Presiunea atmosferică 767 mm. Temperatura... dar în momentul ăsta i se rupe creta și dezolat renunță, pentru a se apropia de Corina.*) Nu, zău, domnișoară Corina, ce o fi având cu mine? Îi fac eu vreun rău? Fac eu cuiva vreun rău? Supăr eu pe careva? De ce nu mă lasă să-mi văd liniștit de ocupațiile mele?

CORINA: Nu știu, domnule Bogoiu. N-am vorbit niciodată cu el și nici nu mă interesează. Ai

dreptate. E un tip uricios. Dar și d-ta... Ce e gustul ăsta să scrii mereu pe tablă cât e ceasul, de unde bate vântul? cat arată termometrul?

BOGOIU (*încurcat*): Ei... e o plăcere a mea. Strică? Un obicei vechi. Uite, la minister, la București, când viu dimineața, primul lucru pe care-l fac, e să scriu pe o tablă ca asta: 20 octomvrie sau 5 decemvrie sau 7 martie. Ninge, sau plouă, sau e soare, după cum se-ntâmplă.

CORINA: Curioasă manie.

BOGOIU: Curioasă, duduie, dar blândă. Cinci oameni suntem în birou și nu se supără niciunul. Mă lasă. El de ce nu mă lasă? (*după o secundă de tăcere, tainic*) Și să știi că nici nu e o manie. E o pasiune, domnișoară! (*Îi vorbește cu solemnitate.*) Dumneata știi unde sunt eu acum?CORINA (*neînțelegând ce vrea să spună*): Cred că la pensiunea Weber.BOGOIU (*face semn din cap că nu, apoi se apropie de ea, privește de jur împrejur, ca să se asigure că nu ascultă nimeni, și-i spune foarte confidențial, ca și cum i-ar destăinui un mare secret.*): Sunt în Oceanul Pacific.CORINA (*nu înțelege nimic. Nu știe ce atitudine să ia. E puțin îngrijorată, dar nu vrea să pară prea mult. Surâde cu jumătate surâs, ca de o glumă.*)BOGOIU (*continuă cu foarte multă convingere*): În Pacific. La Singapor, 126 grade longitudine, 0,10 grade latitudine nordică. Am ancorat de 5 zile și aștept. Nu știu când o să ridic ancora. Miroase a ciclon... (*Se uită la cer, adulmecă aerul.*) Acuma, în august, e foarte primejdios...CORINA (*cu stupoare*): Domnule Bogoiu, d-ta glumești?...

BOGOIU: Deloc. Navighez. Da, da, navighez. Vezi tabla asta? E jurnalul meu de bord. În fiecare zi, în fiecare dimineață, notez temperatura, vânturile, presiunea atmosferică ... Umblu cu busola în buzunar și, oriunde aș fi, eu caut nordul. Aicea știi unde e? Uite-l acolo! (*Arată cu degetul în zare, dincolo de rampă.*) Îl vezi?

CORINA (*îl privește lung, fără să-și fi revenit complet*): Ciudat om ești dumneata, domnule Bogoiu. Nu mi-aș fi închipuit.

BOGOIU: Nimeni nu-și închipuie, domnișoară, din fericire. Altfel n-ar mai fi chip de trăit. Bunăoară la minister... Știi dumneatale câți țipă la mine? Bogoiu, unde-i dosarul cutare? Bogoiu în sus, Bogoiu în jos. Ei țipă si eu tac. De unde să știe ei că în timp ce caută dosarul care s-a pierdut, eu sunt în insulele Azore?

CORINA: Călătorești mult...

BOGOIU: Tot timpul. O iau prin Mediterana, dau în Atlantic, trec în Pacific. Numa-n Oceanul înghețat de Nord n-am fost încă.

CORINA: De ce?

BOGOIU: Ei, e greu. Frig, furtuni... Și nici n-am echipaj ca lumea. Dar odată și odată am să mă duc și pe acolo. Aștept condiții atmosferice.

CORINA: Te interesează condițiile atmosferice?

BOGOIU: Ei, știi că-mi plac? Auzi vorbă... Cum n-o să mă intereseze? Păi asta-i principalul. Nu plec niciodată orbește la drum. Îmi iau mai întâi toate măsurile. Am un prieten la institutul meteorologic, știi casa aia galbenă, cu un etaj, din Calea Dorobanți, la nr. 1. În fiecare zi la prânz, când ies de la minister, mă urc în autobuz, drept

acolo mă duc... Mă așteaptă în poartă. Băiat de treabă.

CORINA: E și el marinar?

BOGOIU: Nu. E astronom. Dar lucrează la Institutul meteorologic. E la arhivă. Mâncăm împreună la același birt. Ei, acolo, la institut, știu tot ce se întâmplă pe tot pământul. Cum bate vântul, cum vin norii, cum se mișcă stelele. Cum plouă pe Mediterană, ei au și aflat. Când se apropie cicloul în Pacific. Când vine hula pe Atlantic, când se înseninează pe oceanul Indian... De la prietenul ăsta, aflu eu în fiecare zi tot ce-mi trebuie. Cum e azi la prânz, el îmi dă situația și până mâine la prânz sunt liniștit. Rar se întâmplă să mă prindă pe mine furtuna în larg... Dar ce-i cu dumneatale, ai rămas pe gânduri?

CORINA: Nuuu... Te ascultam. (*Tace o secundă și apoi brusc.*) Cunoști bine Mediterana?

BOGOIU: Auzi colo, dacă o cunosc. Ca pe buzunarul meu.

CORINA: Știi unde vine Civitavecchia?

BOGOIU: Ei bravo, mi-ai plăcut. Cum să nu știu? (*Îl arată cu mâna pe o hartă imaginară.*) Păi, uite, aicea e Genova, aicea Neapole, și între ele două, la cotitură, e Civitavecchia.

CORINA (*a urmărit degetul lui și acum a rămas gânditoare, privind mereu spre punctul unde „este” Civitavecchia.*)

BOGOIU (*cu discreție, ca fi cum n-ar voi s-o trezească dintr-un somn*): Domnișoară Corina... mi se pare că și dumneata navighezi...

CORINA (*face ușor semn din cap că da.*)

BOGOIU: Și... nu navighezi singură...

CORINA (*dă din cap că nu.*)

BOGOIU: Ești cu un domn... cu un prieten... (*Surâde cu subînțeles.*) Dar nu trebuie să fii necăjită. Știi, pe Mediterană și mai ales aici, pe lângă coastă... nu sunt furtuni.

CORINA: Păcat că nu sunt. Ar merita să fie.

BOGOIU: Îl iubești... Dumneata îl iubești și el se plimbă pe mare... Și nici nu-ți scrie...

CORINA: Cum ai zis? Pe cine iubesc și cine nu-mi scrie? Da știi că ai fantezie dumneata? De unde mi-ai scos toate astea? Mai bine... (*e încurcată, vrea să schimbe vorba*) mai bine te-ai duce să te îmbraci. Ia te uită în ce hal ești. Aproape gol.

BOGOIU (*subită pudoare*): Asta așa e, zău. Mă duc, să știi că mă duc. E și târziu. Acu trebuie să mergem la scăldat. (*Se îndreaptă spre ușa din fund, stânga. După câțiva pași se oprește, se întoarce.*) Domnișoară Corina... să nu mă spui... cu Singaporul, cu Oceanul Pacific... Zău, să nu mă spui... or să rădă de mine.

CORINA: Fii liniștit, domnule Bogoiu. Suntem prieteni.

(Bogoiu iese. Corina rămâne singură în scenă, vag gânditoare, cu un zâmbet nedecis. Se apropie de chaise-longul lui Ștefan, de care se reazimă o clipă. Zărește cartea pe care el o lăsase acolo, o ia în mână, o răsfoiește, cu același surâs ce flutură fără direcție. Se așează pe chaise-longue.)

SCENA VII

CORINA, M-ME VINTILĂ, mai târziu MAIORUL, JEF

M-me VINTILĂ (*cu un țipăt alarmat*): Nu! (*Corina sare speriată în picioare.*) Pentru Dumnezeu ce era să faci? Era scaunul lui.

CORINA (*care încă nu și-a revenit*): Al cui?

M-me VINTILĂ: Al lui Ștefan Valeriu.

CORINA: Și de asta trebuie să strigi așa? M-ai speriat.

M-me VINTILĂ: În loc să-mi fii recunoscătoare, îmi mai faci reproșuri. Nici nu știi de la ce te-am salvat. Omul ăsta e în stare de orice.

CORINA: De exemplu, e în stare să mă împuște, pentru că m-am așezat un moment pe chaise-longul lui.

M-me VINTILĂ: Nu. Dar, de exemplu, e în stare să-ți facă ce mi-a făcut mie eri. N-ai decât să-l întrebi pe Maior, că era de față. Eram după masă și o rugasem pe Agneș să-mi dea cafeaua aici pe terasă. M-am întins pe *chaise-longue*, fără să bag de seamă că era al lui. Domnul s-a apropiat de mine și, fără să clipească, s-a uitat drept în ochii mei; „Doamnă, scaunul acesta îmi aparține”. Îți jur, așa mi-a spus; „îmi aparține”. Un moment nici n-am înțeles ce vrea. Dar el a continuat foarte calm; „Vă rog să vă ridicăți”. Mi s-a urcat atunci tot sângele în obraz, îmi venea să plâng, să țip.

CORINA: Și ce-ai făcut?

M-me VINTILĂ: Ce era să fac? M-am sculat. Eu m-am sculat și el s-a așezat în locul meu. Ah, dacă n-a fost bărbatul meu aici, i-ar fi arătat lui.

CORINA: Și Maiorul n-a zis nimic?

M-me VINTILĂ: Nimic.

CORINA (*către Maior, care tocmai intră prin stânga, împreună cu Jef*): N-ai zis nimic, domnule Maior?

MAIORUL: Când?

CORINA: Ieri, când domnul Ștefan Valeriu a sculat-o pe Madam Vintilă de pe scaun?

MAIORUL: Păi ce era să zic?

CORINA: Frumos, domnule Maior, foarte frumos. Ce fel de cavaler ești dumneata? Ce fel de militar ești dumneata?

MAIORUL: În retragere, duduie.

CORINA: A, așa da... Și tu, Jef?

JEF: Nu eram aici.

CORINA: Felicitările mele, domnilor. Unul e în retragere, altul nu e aici și al treilea este... în Oceanul Pacific.

MAIORUL: Unde? Ce vrei să spui?

CORINA: Nimic. Vreau să spun că sunteți trei bărbați în pensiune și din trei nu e unul în stare să ia apărarea unei femei. Nu crâcnește nimeni când trece domnul Ștefan Valeriu. V-a pus pe toți la respect. Dă-mi o hârtie albă, Jef. Un carton.

JEF: Ce vreți să faceți, domnișoară?

CORINA: O să vezi... Nu asta. E prea subțire. (*Caută singură în vraful de ziare și hârtie de pe măsuță și găsește un carton gros.*) Asta. Un creion ai?

JEF (*îi dă un creion.*)

CORINA (*Scrive cu litere mari și, pe măsură ce scrie, rostește cuvintele*): Ocupat. Ocupat. Ocupado. Besetzt. Cum s-o fi zicând pe englezește ocupat?

JEF: Reserved.

CORINA: Și cum se scrie?

JEF: Reserved.

CORINA: Buuun. Acuma dați-mi o sfoară.

MAIORUL (*care e lângă radio, ia de acolo un capăt de sfoară și i-l întinde.*): Asta e bună?

CORINA: Fie și asta? Vă place? Să poftescă înfumuratu. (*Face o gaură în carton, trece sfoara prin gaură, se apropie de chaise-longue și leagă cartonul de spetează, ca pe un aviz.*) Așa. (*Se*

instalează în chaise-longue cu aerul cuiva care așteaptă lupta.)

SCENA VIII

ACEIAȘI, BOGOIU

Bogoiu intră prin ușa din fund, stânga. E de astă dată îmbrăcat: guler tare, cravata, ca și înainte, costum ceremonios, ca și cum s-ar duce la minister.

BOGOIU (*cu o izbucnire ca a lui Madam Vintilă, la începutul scenei precedente*): Nu!

CORINA: Altul.

BOGOIU (*se precipită spre Corina, de parcă ar vrea s-o salveze de la înec*): Nu glumi, domnișoară Corina. Nu-i de glumă. E foarte serios. Asta e scaunul lui.

CORINA: Al cui, al „lui”?

BOGOIU: Al lui Valeriu.

CORINA: Ei și?

BOGOIU: Ei și? Ei și? O să vezi dumneata „ei și”, când o veni el. A spus lui Fräulein Weber că pe care-l găsește pe chaise-longul lui, mai mult nu-i trebuie.

CORINA: Nu-i nimic. Îl aștept. Să vie.

BOGOIU: Uite-1.

SCENA IX

ACEIAȘI, ȘTEFAN

La intrarea lui Ștefan, Corina a sărit brusc în picioare, cu o neașteptată tresărire de panică.

Pe urmă rămâne lângă chaise-longue, stânjenită.

De altfel, toți au încremenit așa cum erau și-l privesc cu ostilitate, încurcați. El vine de pe munte. Puțin mai prăfuit decât era în prima scenă la plecarea. În mână poartă un buchet de flori, culese probabil în timpul plimbării. Aceeași mișcare leneșă, fără grabă, plină de nepăsare. Pășește domol și nu vede pe nimeni. În fața chaise-longului se oprește și dă cu ochii de „avizul” Corinei. Îl citește fără surpriză, fără schimbare de expresie.

Cum Jef a rămas cu creionul în mână, i se adresează.

ȘTEFAN (către Jef): Dă-mi creionul?

JEF (surprins, i-l întinde mașinal, căci nu se aștepta la asta și e foarte intimidat.)

ȘTEFAN (ia creionul în mână și corectează): *Occupé se scrie doi „c”. Măcar atâta lucru puteați să știți. (A îndreptat cuvântul și pune la loc „avizul”. Creionul îl dă înapoi lui Jef, care cu aceeași mișcare mașinală îl primește.) Dumneata mai ales, care ești băiat de liceu. E adevărat că ești și corigent. (Dă să intre în hall, observă însă tabla neagră, pe care Bogoiu a scris din nou câteva cuvinte. Se apropie de tablă și șterge totul cu buretele. Apoi intră în hall. Pune florile într-un vas ce se află pe masă. Le așează cu băgare de seamă. În urmă urcă pe scara din fund, până sus, spre camera lui și iese din scenă. În tot timpul, ceilalți l-au urmărit cu privirea, pas cu pas, cu o stupeoare crescândă.)*

SCENA X

ACEIAȘI, fără ȘTEFAN, mai târziu AGNEȘ

Moment de jenă. Au rămas cu toți într-o atitudine încordată, din care nu știu cum să iasă. Parcă le e rușine să se privească unul pe altul.

BOGOIU (*tușește fără succes. Ar vrea să producă o destindere, să schimbe cu totul vorba.*) Mie mi-e foame. (Nu răspunde nimeni.) Zău că mi-e foame. Agneș! Agneș! (*Agneș intră prin fund, dreapta, cu o tavă de cești de cafea. Tânără ungueroaică, mai mult copilă decât proastă.*)

M-me VINTILĂ: Unde ai fost Agneș până acum? De un ceas te strigăm.

AGNEȘ: Focut curat.

MAIORUL: Și nu puteai să ne aduci până acum cafeaua? Tu focut curat și noi murim de foame.

AGNEȘ: N-o fost gata cafe (*Pune tava cu cești pe masa din hall și apoi iese. Madam Vintilă, Maiorul și Bogoiu iau fiecare câte o ceașcă, se așează pe divan, pe scaun. Rămân pe terasă Corina și Jef, acesta pironit în atitudinea dinainte.*)

CORINA (*se apropie de Jef*): Tu nu mănânci, Jef?

JEF (*vibrant, cu lacrimi pe care abia izbutește să le rețină*): Ați auzit ce mi-a spus?

CORINA: Lasă Jef, e o prostie. Hai să mănânci.

JEF: Asta n-am să i-o iert.

CORINA: Lasă, Jef. Nu e nimic grav. Trece. Du-te și mănâncă. (*cu o severitate de soră mai mare, dar și cu puțină cochetărie*) Jef, du-te și mănâncă.

JEF (*o ascultă.*)

BOGOIU: Și mai repede, tinere, că e târziu. Nu mai mergem astăzi la scăldat? Dacă ne mai dichisim mult, ne apucă 12. Agneș, adu costumele de baie.

MAIORUL: N-ați văzut undița mea?

CORINA: Domnule Maior, ai uitat să-mi spui: ce s-a întâmplat cu autobuzul? (*Maiorul, care e în căutarea undiței lui, nu răspunde. Bogoiu se furișează pe terasă, se apropie de tabla lui și scrie din nou: joi, 5 august. Presiunea atmosferică 763 mm. Senin. Temperatura 22 grade. La întrebarea Corinei răspunde Madam Vintilă.*)

M-me VINTILĂ: Ce să se întâmple? Ca de obicei. Nici gând să se oprească. Când am ajuns noi jos, pe șosea, era prea târziu. Nu se mai vedea decât un nor de praf. Acuma să știi că nici omul de la telefoane nu mai vine.

CORINA: Ba eu cred că da. În orice caz îl aștept,

MAIORUL (*care între timp și-a găsit undița sub scară*): Ia te uită în ce hal a ajuns biată undița mea. Și sfoara, sfoara s-a dus de tot. Nu mai e. N-ați văzut sfoara mea? Unde să fie, dom'le? Parcă a intrat sub pământ. (*O găsește legată de aparatul de radio. E uimit.*) Uite-o! Cum a ajuns aici? Cum dracu a ajuns aici? (*Dă cu ochii de Bogoiu.*) Dumeata! Dumneata ai umblat aseară la aparat.

BOGOIU: Păi dacă trebuia să-l dreg!

MAIORUL (*indignat*): să-l dregi cu sfoara mea? Cu sfoara mea?

BOGOIU: Ei, ce faci atâta zarvă? Parcă cu sfoară sau fără sfoară nu-i tot aia? Tot atâta pește prinzi.

MAIORUL (*scos din sărite*): Domnule, nu-ți permit. Mă-nțelegi? Nu-ți permit! Dumneata mă insultă.

CORINA: Nu te necăji, domnule Maior. Iartă-l. Eu sunt de vină. Voiam să ascult un concert de la Stuttgart și-l rugasem pe d-l Bogoiu să mi-l prindă.

MAIORUL: Cu sfoara mea, domnișoară? Și pe urmă barem să-l fi prins. Da n-a făcut nicio ispravă.

BOGOIU: Ei, aici mi-ai plăcut. N-am făcut nicio ispravă. S-a și găsit cine să mi-o zică. Păi dumneatale cu prăpădita aia de sfoară, în cinșpe zile de când chipurile pescuiești, nici un pește nu mi-ai prins și eu să prind de prima seară Stuttgartul? Știu că ți-ar plăcea.

SCENA XI

ACEIAȘI, ȘTEFAN, un moment AGNEȘ

Ștefan apare în capul de sus al scării pe unde a ieșit adineauri. Și-a dezbrăcat trainingul. E îmbrăcat în alb. Pantofi de tenis, nu poartă ciorapi, pantaloni albi de pânză, o cămașă de asemeni albă, cu gulerul deschis și mâneci scurte. Coboară treptele cu același aer de lenă, de absență. A intrat pe ultima replică a lui Bogoiu, care a provocat râsul tuturor, fără să vadă pe nimeni. Vine pe terasă, își pune ochelarii de soare, ia cartea în mână și se așează pe chaise-longul lui cu o vizibilă – poate puțin provocatoare – voluptate.

Va rămâne așa în tot timpul scenelor următoare, tăcut, citind, cu desăvârșire absent de la tot ce se petrece în jurul lui. Tăcerea provocată de intrarea lui este întreruptă de Agneș, care revine aducând costumele de baie.

AGNEȘ: Adus costum.

BOGOIU: S-a uscat?

AGNEȘ: Uscat.

BOGOIU (*ii ia costumele din mână și le alege. Apoi aruncându-i un costum maiorului*): Asta-i al dumnitale. Asta-i al meu. (*către Corina*) Poftim p'al dumitale.

CORINA (*își ia costumul și-l pune undeva pe scaun sau pe divan*): Mulțumesc, dar eu nu merg la baie. Rămân aici până vine mecanicul să repare telefonul.

JEF: Rămân eu.

CORINA: Nu, Jef, ești prea drăguț. Aștept un telefon. Trebuie să mă cheme cineva. (*Și ca să-l îmbuneze, fiindcă refuzul ei l-a întunecat*) Dar dacă vrei, rămâi cu mine. Îmi ții de urât până vine mecanicul să repare telefonul. Vrei?

JEF (*cu elan*): Dacă vreau?

CORINA: Atunci dv. duceți-vă înainte. Vi-l trimit pe Jef mai târziu.

BOGOIU: Treaba dv. Numai să nu vă pară rău. Ia uite ce soare. O să avem o baie ca în povești. Hai, Maiorul. Ia-ți uneltele și înainte. Vii, M-me Vintilă?

M-me VINTILĂ: Vin. (*către Corina și Jef*) La revedere. Și... să fiți cuminți. (*Agneș a ieșit și ea prin ușa din fund, dreapta.*)

SCENA XII

CORINA, JEF și pe *chaise-longue* ȘTEFAN

Corina se așează pe divanul din hall, ghemuindu-se între perne.

CORINA: Vino aici, Jef. Mai aproape, lângă mine. Așa. (*Îi dă o pernă, jos, pe podea.*) Și acum să stăm serios de vorbă. Cum merge cu matematica?

JEF: Domnișoară Corina, v-am rugat să nu mai vorbiți de asta. Nu-mi face plăcere.

CORINA: De ce?

JEF: Aș vrea să uitați că sunt un băiat de liceu. E jignitor.

CORINA (*după o scurtă tăcere*): Ai surori, Jef?

JEF: Nu.

CORINA: Aș fi vrut să am un frate ca tine și care să-mi spună că e jignitor să fii tânăr. Să fii așa de tânăr... Ascultă, Jef, tu nu te superi că-ți spun „tu”?

JEF: Să mă supăr? (*cu elan*) Dar sunt fericit!

CORINA: Atunci de ce nu-mi spui și tu la fel?

JEF: A, cu dumneavoastră e cu totul altceva. N-am să pot niciodată. Țineți minte, acum două săptămâni, când ați sosit? Îmi spusese Fräulein Weber că trebuie să vină o domnișoară și m-a rugat să aștept la autobuz ca să-i arăt drumul. Nici eu nu eram decât de două zile aici, dar mă plictiseam de moarte. Când v-am văzut coborând din mașină...

CORINA (*simte că se pregătește a spune a enormitate și nu vrea să-l lase*): Când m-ai văzut coborând din mașină, te-ai apropiat de mine și mi-ai spus: dumneavoastră sunteți? Și eu ți-am răspuns: eu sunt. Pe urmă mi-ai luat cele două valize și mi-ai spus: pe aici. Nu? Ai fost drăguț, Jef. (*Jef se ridică în picioare necăjit, incurcat că nu l-a lăsat să vorbească. Are în fața lui o emoție reprimată, timidă de adolescent.*)

CORINA: Jef, tu știi unde este Civitavecchia?

JEF: Civita?... N-am auzit niciodată.

CORINA: E un port. Un port mic în Mediterana, între Genova și Neapole. Știi să desenezi harta Mediteranei?

JEF: Știam pe vremuri. Acuma cred că am uitat. N-am mai făcut geografia Europei din clasa a treia.

CORINA (*se ridică de pe divan, vine spre el și-l ia de mână*): Hai, încearcă, Jef. Desenează-o. Te rog, desenează-o. Să vezi că o să-ți aduci aminte. (*Îl duce până la tablă, ia buretele în mână și surâde citind cele scrise de Bogoiu pe tablă.*) Săracul domnul Bogoiu! (*Șterge cu buretele și apoi pune creta în mâna lui Jef.*) Haide, Jef, curaj!

JEF: De unde s-o începem? De la Bosfor sau de la Gibraltar?

CORINA: De unde vrei tu. De unde-i mai repede.

JEF: S-o luăm de aici. (*Desenează.*) Uite, să zicem că aici e capul Finister, asta e peninsula Iberică, aici e strâmtoarea Gibraltar, p'asta am uitat cum îl cheamă...

CORINA: Nu-i nimic. Mergi înainte.

JEF: Aici începe Italia, golful Genua, golful Neapole.

CORINA: Destul, Jef, oprește. E de ajuns. Cred că Genova trebuie să fie pe aici....

JEF: Nu, puțin mai sus. Uite aici.

CORINA: Și dacă aici este Genova, atunci mai jos, la cotitură, trebuie să fie... da... aici... e... să știi că-i aici.

JEF (*bănuitor*): Cine?

CORINA (*ezită o clipă*): Nimeni. Civitavecchia.

SCENA XIII

ACEIAȘI, UN MECANIC

Intră prin stânga un lucrător cu o ladă de scule.

MECANICUL: Bună ziua. Mă rog, aici este pensiunea Weber?

CORINA: Aici. Dumneata ești de la Gheorghieni? De la Telefoane?

MECANICUL: D-acolo sunt. Da departe mai stați. Credeam că nu mai dau de dv.

CORINA: Un moment, te rog. Așteaptă-mă un moment. (*către Jef*) Du-te, Jef. Du-te la baie.

JEF: Rămân.

CORINA (*punându-i costumul de baie pe umăr*): Nu se poate. Nu vreau să-ți pierzi baia. Hai, fii cuminte și du-te.

JEF: Veniți și dumneavoastră mai târziu?

CORINA: Poate, Jef. Dacă termin mai devreme. Du-te acum. Pa! (*El a ieșit din scenă. Corina se duce după el și-i strigă.*) Și vezi, fii cu băgare de seamă, înotătorule. Nu cumva să aud că ai fost iar la adânc.

SCENA XIV

ACEIAȘI, fără JEF

CORINA (*se întoarce către mecanic*): Uite, telefonul e colo. Crezi că o să fie mult de lucru?

MECANICUL: Să vedem. (*Se apropie de aparat, își scoate uneltele, deșurubează. Corina, lângă el, urmărește cu atenție operația, în timp ce-i vorbește.*)

CORINA: Ai venit cu autobuzul?

MECANICUL: Cu autobuzul... Numa că nu știam un' să cobor. M-a dus, hăt departe, pân' la trei izvoare și d'acolo a trebuit să mă-ntorc pe jos. Am întrebat pe unul, pe altul, nimenea nu știe de pensiunea asta. Se vede că nu-i de mult pe aici.

CORINA: S-a clădit astă primăvară.

MECANICUL: Așa da, că eu altminteri mă cunosc prin locurile astea. (*A demontat cu totul telefonul.*) Ei drăcia dracului...

CORINA: Ce s-a întâmplat?

MECANICUL: Telefonul ăsta...

CORINA: E grav? nu poți să-l dregi?

MECANICUL: Ba bine că nu. Până numeri trei e gata. Da să știți că aici a umblat cineva. Zău așa, parcă 'ntrădins a făcut.

CORINA (*aruncă o privire scurtă spre Ștefan.*)

MECANICUL: Vedeți șurupul ăsta? (*Corina privește foarte atentă, absorbită de explicație.*) L-a clătinat din loc și s-a terminat.

CORINA: Și nu se poate pune la loc?

MECANICUL: Ba l-am și pus. Asta e tot. (*Învârtește manivela telefonului.*)

CORINA: Ce faci acum?

MECANICUL: Chem Oficiul Gheorghieni. Să vedem dacă răspunde.

CORINA: Spune-i, te rog, domnișoarei de acolo că aștept un telefon azi dimineată.

MECANICUL: Alo! Alo! Oficiul... Alo! Gheorghieni... Domnișoară Bezsi... Da, eu. N-a fost nimic. Da, da, ascultă, e aici cineva care așteaptă un telefon... Să-i dai legătura când o veni. (*Închide telefonul, apoi către Corina.*) S-a făcut.

CORINA: Acuma, dacă ai vrea – nu știu dacă te pricepi – dacă ai vrea să te uiți puțin la aparatul ăsta de radio, că nu merge deloc.

MECANICUL: Se poate să nu mă pricep? Eu sunt de la București, domnișoară. (*Se apropie de radio și-l cercetează, demontându-l.*) A! Bine că-mi adusei aminte. A zis domnul diriginte de la Gheorghieni, de la poștă, că ce să facă cu scrisorile?

CORINA: Care scrisori?

MECANICUL: Scrisorile pentru pensiunea Weber... S-au strâns vreo douășpe până acum.

CORINA: Cum ce să facă? Să le trimită aici.

MECANICUL: Păi, le-ar fi trimis el, da a venit un domn de la dv. și a zis să le țină acolo.

CORINA: Ce să țină?

MECANICUL: Scrisorile. Zicea că jurnalele să le trimită 'napoi la București, că nu mai e nevoie de ele și scrisorile să le țină la poștă la Gheorghieni, pân' o veni cineva să le ia...

CORINA: Un domn? A spus asta un domn?... Da... da... adevărat... uitasem..

MECANICUL (*care între timp a terminat examenul aparatului de radio*): Cu ăsta e mai greu, cu aparatul ăsta. E de lucru. Antena unde e?

CORINA: Sus, pe acoperiș.

MECANICUL: Pot s-o văd?

CORINA: Sigur. Uite, du-te d-ta pe aici, pe la bucătărie. E o fată acolo. O cheamă Agneș. O să-ți dea o scară și tot ce-ți trebuie.

MECANICUL (*și-a luat lada cu unelte și iese*): Mă-ntorc mai târziu.

SCENA XVI

CORINA, ȘTEFAN

Rămasă singură, Corina îl privește îndelung pe Ștefan cum stă în chaise-longue și citește sau se preface că citește, într-o totală indiferență. După un moment de ezitare, face un pas spre el, cu ceva decis în mișcare – „ce-o fi o fi” – și

i se adresează cu anumită bravură în toată înfățișarea, dar fără bruschețe.

CORINA: În fond, d-ta de ce ții cu tot dinadinsul să fii interesant?

ȘTEFAN (*se ridică puțin în capul oaselor și se uită împrejur, ca și cum ar căuta să vadă cu cine vorbește*): Eu? Interesant? Dar nu țin deloc să fiu interesant.

CORINA (*retezător*): Foarte bine faci. Nici nu ești.

ȘTEFAN: Nu sunt, dar să știi că nu-mi comunică nimic nou. Sunt de 34 de ani – la 5 octomvrie vor fi 35 – de când știi cu precizie că nu sunt interesant. Nu făcea, zău, să pierzi baia și nici mie să-mi strici lectura, numai ca să-mi aduci la cunoștință o știre atât de veche. (*Își reia cartea și se pregătește să-și continue lectura.*)

CORINA: Ești odios.

ȘTEFAN: Asta se poate.

CORINA: Și ești ridicul.

ȘTEFAN: Și asta se poate. Dar vezi să nu te încurci. Prea multe lucruri deodată. Ar trebui să alegi neinteresant, odios sau ridicul?

CORINA: Toate la un loc.

ȘTEFAN: Sunt un cumulard.

CORINA (*pe care răspunsul o amuză, dar o și înciudează*): Vrei să lăsăm gluma?

ȘTEFAN: Glumeam?

CORINA: Da. Glumeam.

ȘTEFAN: Perfect. Atunci să nu mai glumim. (*Se trânteste din nou în chaise-longue, își reia cartea și e gata să se cufunde din nou în tăcere.*)

CORINA: Să nu glumim, dar să încercăm a fi politicoși. Și atunci când ne vorbește o femeie să încercăm a-i răspunde.

ȘTEFAN: Vai, ce urât vorbești, duduie. Politicoși! Păi eu de asta am venit aici? Ca să fiu politicoș?

CORINA: Ascultă-mă, îți vorbesc cu oarecare prietenie. Atâta prietenie cât merită un tip bosumflat ca d-ta. Nu te prinde.

ȘTEFAN: Ce nu mă prinde?

CORINA: Genul ăsta pe care l-ai ales. Bădărănia asta pe care o simulezi dumneata. (*aproape confidențial*) Nu ești un mitocan.

ȘTEFAN: Vai, nu! E un vis vechi al meu. Un ideal.

CORINA: Irealizabil, ca toate idealurile. Crede-mă pe mine, îți pierzi vremea. Nu ești și n-ai să fii. Asta se observă din primul moment.

ȘTEFAN (*îngrijorat*): Serios?

CORINA: Foarte serios. E zadarnic orice efort. D-ta în materie de proastă creștere ești un impostor.

ȘTEFAN: Un impostor?

CORINA: Da. Vreau să spun că d-ta ești... (*cu oarecare dispreț*) un om cumsecade.

ȘTEFAN (*cu un fel de tresărire alarmată*): Ai aflat?

CORINA: Sigur c-am aflat. Sau mai bine zis am văzut. Ei, ce-ți imaginezi d-ta: că o mitocănie, dar știi, o bună mitocănie, se improvizează așa, de la o zi la alta?

ȘTEFAN: Nu. Dar oricum... cu puțină aplicație... cu puțină silință.

CORINA: Nu ajută. Asta nu se învață. Asta e de la Dumnezeu. Uite, d-ta ce nu faci ca să fii prost crescut? Nu răspunzi când ți se vorbește, te servești primul la masă, nu dai bună ziua, nu spui bună seara, lupți din răspuțeri să fii dezagreabil și

izbutești uneori – dar cu câte eforturi, cu câtă oboseală! – Îl exasperezi pe bietul domnul Bogoiu, îl revolți pe Maior, o înfurii pe M-me Vintilă...

ȘTEFAN (*întrerupând*): Te indignez pe d-ta.

CORINA: Nu, pe mine mă amuzi. Eu văd foarte bine jocul d-tale. Ești un băiat de treabă, care și-a lipit barbă și mustăți fioroase, ca să sperii lumea. Dar când se răstește mai tare, îl pufnește răsul și i se dezlipesc mustățile. Au fost prost lipite.

ȘTEFAN: E un simbol? Nu înțeleg simbolurile.

CORINA: Ba înțelegi. Dar faci tot ce e posibil să nu înțelegi, ai dumneata impresia că-ți șade bine să fii prost.

ȘTEFAN (*vag jignit*): Duduie, mi se pare că...

CORINA ...că nu sunt politicoasă. Nu sunt. Dar parcă spuneai că n-am venit aici ca să fim politicoși.

ȘTEFAN (*începe să fie enervat*): La urma urmelor ce vrei d-ta?

CORINA: Vreau să spun că nu mă sperii. Vreau să-ți spun că te cunosc. Și mai vreau să-ți spun că tot jocul dumitale e naiv. De cinci zile, de când ai intrat în pensiune, te căznești să fii interesant. Tăcerile dumitale! Singurătatea dumitale! Fruntea dumitale copleșită de gânduri! Calmul dumitale, superbul, absolutul dumitale calm! (*Răde, bună, prietenoasă, cu o subită destindere.*) Ce copil ești! Ți-a intrat în cap să fii (*cu un gest declamator*) „teroarea pensiunii Weber”. Ei bine, m-aș sufoca dacă nu ți-aș spune: nu ești. Poate că o sperii pe domnișoara Weber, poate pe M-me Vintilă, sigur pe Agneș. Pe mine, nu. Zău că nu. Nu ți-o spun din orgoliu. Ți-o spun, dar ai să înțelegi?... ți-o spun din loialitate. Mi se pare că

nu e cinstit din partea mea să stau deoparte, să te privesc și să râd, fără ca dumneata să știi că ești observat și că ești puțin, dar știi? foarte puțin... ridicul. (*cu o tresărire*) Stai! nu te supăra. Nu te supăra încă. Mai este!... Vezi, e ca și cum am fi la o masă de bridge... joci bridge?

ȘTEFAN: Nu.

CORINA: Nici eu. Dar nu-i nimic. Parc-am fi la o masă de bridge și – fără voia mea – din neatenție, din neglijență, m-aș uita în cărțile dumitale. Aș trișa, dacă nu ți-aș spune că le-am văzut. Le-am văzut, înțelegi? Nu mai putem continua. Hai să începem de la început. Să începem alt joc... Vrei?

ȘTEFAN: Nu vreau. (*Se ridică din chaise-longue și face câțiva pași.*) Așadar, d-ta îți închipui că eu joc. Joc ca să te seduc pe dumneata.

CORINA: Nu să mă seduci. Să mă impresionezi.

ȘTEFAN: Pe dumneata, pe domnu Bogoiul – Bogoiu îl cheamă, nu? – pe Maior, pe M-me Vintilă?

CORINA: Vintilă o cheamă.

ȘTEFAN: Ești odioasă

CORINA: E rândul meu. Și pe urmă nici nu sunt odioasă. Dar ți se pare așa de distins lucru, să te faci că nu știi cum îi cheamă pe oamenii din pensiune? Ești un om distrat, ești un om distins.

ȘTEFAN: Știi ce-ar trebui să fac eu acuma? Dacă aș fi un tip tare...

CORINA: Dar nu ești...

ȘTEFAN: Nu. Dar dacă aș fi... Ar trebui să-mi iau din nou cartea, să mă întind iar în *chaise-longue* și să-ți spun; „bravo duduie, ești foarte inteligentă, ai înțeles tot, să crești mare”. Și pe urmă mi-aș vedea de treabă.

CORINA: Totuși...

ȘTEFAN: Totuși n-am s-o fac. Din slăbiciune, din vanitate. Bag de seamă că nu pot suporta în liniște să mă crezi un imbecil. Păcat. Ar fi așa de odihnitor... (*A rămas o secundă pe gânduri. Pe urmă, cu anumită decizie apropiindu-se de ea și apucând-o de braț.*) Dumneata ești tot ce am detestat mai mult în viață.

CORINA (*cap surprins, întrebător.*)

ȘTEFAN: O fată deșteaptă. Groaznică specie.

CORINA (*același joc, mai accentuat.*)

ȘTEFAN: Obositoare. Vorbește mult, vede tot, e ironică. E teribilă. Cunoști ceva mai insuportabil decât oamenii teribili?

CORINA: Și dumneata ești un om teribil.

ȘTEFAN: Nu. Eu sunt un om leneș. Dar asta n-ai s-o înțelegi dumeneata.

CORINA: Eu înțeleg aproape tot.

ȘTEFAN: E încă drăguț că ai spus „aproape”. Înțelegi aproape tot, dar asta n-ai s-o înțelegi. Lenea, știi dumneata ce este... lenea?

CORINA: Cred că da.

ȘTEFAN: Cred că nu. Ești prea superficială pentru a fi leneșă,

CORINA: În schimb, dumneata ești destul de profund pentru asta.

ȘTEFAN: Încerc să fiu destul de profund. Vezi, aveai dreptate când spuneai adineaori că sunt un om cumsecade. Da. Unsprezece luni pe an. Dar am și eu luna mea de libertate – și nu există decât o singură formă – supremă! – de liberate: lenea. Am și eu luna mea de lene. De la 1 august la 31. Și fac tot ce pot ca să n-o pierd. D-ta te agiți, vorbești, repari telefoane, ești într-o veșnică mișcare, într-o veșnică așteptare. Eu stau, privesc,

tac și nu aștept nimic. Dacă ai știi ce mare lucru este să nu aștepti nimic... Unsprezece luni pe an sunt și eu un om grăbit, un om crispat, un om care aleargă, care discută, care rezistă, dar după unsprezece luni mă duc undeva departe de oraș, să iau lecții de lene, de la piatra asta, de la copacul ăla. Uită-te la el. Nu ți se pare că e ceva împărătesc în indiferența lui? Totdeauna lângă un pom m-am simțit puțin umilit. Nemișcarea lui...

CORINA (*recită puțin sentențios*): „Je hais les mouvements qui déplacent les lignes. Et jamais je ne pleure et jamais je ne ris”.

ȘTEFAN: Încă un vers dacă mai spui, încă un autor dacă mai citezi, am terminat cu dumneata. Văd bine că nu m-am înșelat. (*cu compătimire*) Ești o intelectuală!

CORINA (*protestează scurt, sincer, cu mâna la inimă*): Nu. Numai asta nu. Îți jur că nu.

ȘTEFAN: Ba da. Ești plină de lecturi, de muzică, de idei. Nu e nimic de făcut cu dumneata. Mă întreb ce cauți aici. Nu simți, nu vezi că ești prea deșteaptă pentru locurile astea somnoroase? Stai! Lasă mâna asta în jos. (*S-a apropiat iar de ea, o apucă de mână, cu oarecare severitate.*) Și pe asta! Rămâi așa. Încearcă să nu gesticulezi cinci minute. Și termină cu surâsul ăsta. Termină-ți spun. Nu te-ai plictisit de 25 de ani, de când îl porți?

CORINA: 22.

ȘTEFAN: 22. Și? Găsești că nu-i de-ajuns? Eu sunt aici de cinci zile și m-am săturat de el. Schimbă-l. Uită-l. Dar d-ta nu știi să uiți. Nici unul din voi, dumneata și ăștia – Bogoiu sau cum le mai zice – nu știe să uite. Amețiți când vi se întâmplă să nu

vă aduceți aminte, trei secunde, în ce zi sunteți. D-ai-a zăpăcitul ăla bătrân, de cum se scoală, n-are altă treabă decât să scrie pe tablă: 5 august, 6 august... D-ai-a vă strângeți pâlcc în jurul aparatului de radio, ca să vă spună ora exactă. (*aproape violent*) Eu nu vreau să știu ora exactă. Și nu vreau să știu ce e azi, ce va fi mâine și ce a fost alatăieri. Ce e azi? O zi cu soare. Mi-e de-ajuns. Îmi faceți milă, zău, când vă văd cu ce disperare, cu ce panică vă agățați de tot ce ați lăsat dincolo, acasă, la București. Și, la drept vorbind, n-ați lăsat nimic acolo. Ați adus totul cu voi, în valiză: mâinii, regrete, zâmbete, amoruri. Ziceai: „vrei să începem un joc nou”? Sigur că vreau, dar nu vezi ca jocul meu e nou și că al vostru e vechi, bătrân, trist?

CORINA: Și cum se cheamă jocul dumitale?

ȘTEFAN: Are mai multe nume, dar dumneata ești o fată cinică și ai să râzi.

CORINA: Și ți-e frică de râsul meu?

ȘTEFAN: Nu. Se cheamă jocul de-a vacanța. Și se mai cheamă jocul de-a uitarea. Și s-ar mai putea chema jocul de-a fericirea.

CORINA: Ai dreptate. E un nume puțin comic. Totuși n-am să râd. Jocul de-a fericirea... Și e greu jocul ăsta?

ȘTEFAN: A! Sigur că da. E un lucru complicat fericirea. Trebuie învățat cu răbdare, cu metodă... Acasă, la București, nu am timp. Am alte lucruri mai urgente. Nu mai serioase, pentru că nimic nu e mai serios decât fericirea, dar mai urgente. Aici însă, aici sunt absolut decis să fiu fericit. Cu orice preț. Cu brutalitate, dacă nu se poate altfel. Cu grosolănie, după cum ai văzut. Vezi chaise-longul

ăsta? Eu sunt un om care unsprezece luni pe an, cedez locul în tramvai femeilor. Ei bine, (*cu vitejie*) scaunul ăsta nu-l voi ceda!

CORINA: Ești feroce.

ȘTEFAN: Nu râde. E foarte grav ce spun. Ți se pare puțin lucru un *chaise-longue*? Vai, cum te înșeli. E prima treaptă spre lene, e prima treaptă spre fericire. (*Privește chaise-longul cu afecțiune, aproape cu emoție și, vorbind, îl mângâie.*) Dacă mai am uneori stimă pentru civilizație, este că a izbutit să nascocoască un lucru așa de amical, așa de leneș. O brută n-ar fi putut să descopere asta. Ascultă-mă pe mine: a fost un poet.

CORINA: Și dumneata ești un poet.

ȘTEFAN: Nu. Eu sunt un tip *terre-à-terre*. Plat. De asta nici nu-mi placii dumneata. Ești prea strălucitoare. Nu ai umbre.

CORINA: Lasă-mă pe mine. Să vorbim despre dumneata. Încă nu mi-ai spus cum procedezi ca să fii fericit.

ȘTEFAN: Păi nu mai am mult de spus. Un *chaise-longue*. Un pantalon alb. O cămașă ca asta. O carte pe care n-o termini... nicio amintire, nicio nostalgie și o mare, mare indiferență. Cam asta e tot.

CORINA (*Moment de tăcere. Îl privește cu un început de emoție și pe urmă brusc, izbucnește în râs.*)

ȘTEFAN: De ce râzi?

CORINA: Nimic. Mi-am adus: aminte de ceva.

ȘTEFAN: Faci rău că nu spui. Eu de două ori nu întreb.

CORINA: Mi-am adus aminte de dumneata, azi-dimineață, când te-ai întors de pe munte cu florile în mână. Stai! (*Se duce în hall, ia florile pe care Ștefan le-a*

pus într-un vas, se întoarce, se apropie de el și i le întinde.)

ȘTEFAN (*surprins de gest, ezită, nu știe ce să facă.*)

CORINA: Ține. Un moment. Ia-le în mână. (*I le pune în mână și-i închide pumnul ca să strângă bine buchetul.*)

ȘTEFAN (*încă nedumerit, rămâne cu florile în mână, cu un gest țeapăn, teatral, foarte „poză”.*)

CORINA (*se depărtează de el, cum s-ar depărta de un tablou, ce trebuie privit de la distanță. A surâs tot timpul, amuzată de ce va urma, dar acum izbucnește de-a binelea în râs.*): A! De ce nu te poți vedea? Ce frumos ești! Nu știi cât ești de frumos.

ȘTEFAN (*stingherit*): Îmi închipui.

CORINA: Nu, nu. Ești mult mai frumos decât îți închipui. Stai. Stai așa. Asta trebuie fotografiat. Neapărat fotografiat. (*Aleargă în hall și se întoarce repede cu aparatul fotografic al lui Bogoiu.*) O secundă. Atenție. Gata. (*Își trece aparatul după gât și vine spre el.*) Îți mulțumesc. Ai fost admirabil.

ȘTEFAN: Nu înțeleg nimic.

CORINA: A! Pentru ca să înțelegi, ar trebui să te vezi. Ești delicios. Cu florile în mână, ai ceva speriat, solemn, teatral. S-ar zice că nu știi ce să faci, unde să le arunci, cui să le dai. Te uiți bănuitor la ele ca la un lucru suspect, ca la o bombă, ca la un exploziv. Drăguțul de el! Vorbeai adineaori de pomi, de plante, de fluturi. Eram aproape emoționată. Mi se făcuse brusc rușine de frivolitatea mea. Erai bucolic. Uite: erai Pan. Un Pan cu pantaloni albi și cu pantofi de tenis. Un

Pan pe *chaise-longue*. Dar Pan nu știe să țină o floare în mână!

ȘTEFAN: M-ai prins. Sunt caraghios, nu?

CORINA (*cu o vizibilă simpatie*): Da. Ești caraghios.

ȘTEFAN: Știu. În fiecare dimineață sunt caraghios. Cu bună știință. E adevărat. Nu știu să țin o floare în mână. N-am știut niciodată. Am trimis uneori – destul de rar – flori unei prietene sau unei iubite, dar eu cu mâna mea nu le-am adus niciodată. Aș fi murit de rușine. Uite, o singură dată, la București, astă-primăvară, era în martie, mă-ntorceam de la lucru... eram grăbit... pe la prânz. Era un soare... și coșuri mari cu flori galbene și albastre.. țigăncile care te poșteau să cumperi... M-a lovit și pe mine, nu știi de unde, dorul să port o floare, în soarele ăla de amiază. Cât am suferit pe urmă. De la Corso la Capșa, mi se părea că toată lumea mă privește, mă arată cu degetul. Duceam în mână câteva fire galbene și parcă mă-nțepau. Eram ridicul, eram comic. Pe la Cercul Militar, în îmbulzeală, am închis ochii și le-am aruncat... (*cu amuzată candoare*) Dacă nu știi. Eu trăiesc între dosare, între hârtii. De unde vrei să știi?

CORINA (*gravă și ingenuă în același timp*): Din instinct.

ȘTEFAN: Ai dreptate. Din instinct. Dar e un instict pe care l-am pierdut, încerc acum să-l regăsesc, să-i fac din nou educația, să-l aduc la lumină. De aceea mă duc în fiecare dimineață pe munte și de aceea mă întorc de acolo cu câteva flori culese, pe care le port prostește, fără îndemănare, fără simplitate, știind că sunt caraghios, știind că vei râde, dar voind să fiu caraghios și voind să râzi. Cu vremea am să învăț. Nu se poate să nu învăț.

Sunt un elev silitor. Nu ți-am spus că e greu să fii fericit?

CORINA (*emoționată, fără să pară prea mult*): Iartă-mă.

ȘTEFAN: N-am de ce să te iert. Hai! Încearcă și dumneata jocul ăsta. Merită.

SCENA XVI

CORINA, AGNEȘ, ȘTEFAN

Intră Agneș prin dreapta și se îndreaptă spre cealaltă extremitate a scenei, unde, lângă tabla lui Bogoiu, se află un gong pentru sunat ora mesei.

CORINA: Ce e, Agneș?

AGNEȘ: Spus domnișoara, sunt... târziu. (*Bate de câteva ori în gong, pe urmă trece în hall, de unde strânge ceștile de ceai, le pune pe tavă și iese cu ele din scenă, tot prin ușa din dreapta în fundul hall-ului.*)

SCENA XVII

CORINA, ȘTEFAN

ȘTEFAN: Să fie așa de târziu? Mergem la masă?

CORINA: Nu. Mai e mult până la prânz. Dar îi dă de știre lui Bogoiu. Până se adună cu toți, până se îmbracă, până-l strigă pe Maior de la pescuit. Și de la lac până aici, e o bucată bună de drum.

ȘTEFAN: Oricum, ce repede a trecut vremea...

CORINA: Într-adevăr... nu mi-am dat seama. Ne-am luat cu vorba. Și abia acum îmi aduc aminte, veneam să-ți spun un lucru foarte important.

ȘTEFAN: Găsești că nu mi-ai spus destule?

CORINA: Nu glumi. Era ceva foarte serios. (*Se gândește, încearcă să-și aducă aminte și în cele din urmă găsește.*) Da. Aștept un telefon.

ȘTEFAN (*cu o indiferență puțin prefăcută*): Foarte bine faci.

CORINA: Aștept un telefon și aș vrea ca aparatul să funcționeze.

ȘTEFAN: Să sperăm că va funcționa. Mai ales că l-ai reparat.

CORINA: Tocmai de aceea. L-am reparat și aș vrea ca între timp să nu se strice.

ȘTEFAN (*galant*): Domnișoară, v-o doresc din toată inima.

CORINA: Nu e de ajuns.

ȘTEFAN: Mai mult nu pot face.

CORINA: Ba da. Poți face un lucru foarte precis. (*Se apropie de el, îl privește drept în ochi, scrutând efectul.*) Să nu-l strici.

ȘTEFAN (*fals degajat*): Eu?

CORINA: Nu încerca să protestezi. Dumitale îți stă bine când ești sincer. Haide, puțin curaj, ce Dumnezeu. Suntem bărbați. Ai stricat telefonul și aparatul de radio. Nu-ți fac niciun reproș. Poate că asta intră în programul dumitale de fericire. Nici nu întreb de ce l-ai stricat...

ȘTEFAN (*un moment ezită, parcă ar voi să nege, parcă ar voi să reviste. În cele din urmă cedează*): Mă irita. Firul ăsta, aveam impresia că mă leagă de tot ce am lăsat în urmă. Mă împiedeca să uit. Prin el putea să năvălească aici, oricând, toată viața de

dincolo. O știre, o chemare... Și pe urmă nu puteam să sufăr cum erați toată ziua cu ochii la el. O să sune? N-o să sune? În prima zi, un ceas întreg a stat prietena dumitale, M-me Vintilă, la telefon, zbierând cuvinte de dragoste nu știu cui la București. Bărbatu-său se vede. Era trivial, crede-mă, de ce nu-l lăsa în pace? De ce nu încearcă să-l uite puțin? E vacanță, pentru Dumnezeu!

CORINA: Gelos?

ȘTEFAN: Nu! Amorul nu intră în programul meu de vară.

CORINA: Atunci suntem înțeleși. Îmi lași telefonul în pace. Cel puțin până voi termina convorbirea. Aștept să mă cheme.

ȘTEFAN: Cine?

CORINA: Intră indiscreția în programul dumitale de vară?

ȘTEFAN: Uneori. Nu vrei să-mi spui?

CORINA (*fără cochetărie*): Nu pot să spun!

ȘTEFAN: Domnul de la Civitavecchia?

CORINA: Cine? (*Dă cu ochii de tablă, pe care a rămas desenul Mediteranei, înțelege și exclamă*) Ah!... Ai ascultat? Prin urmare, domnul meu, din absoluta dv. indiferență, mai aveți din când în când timpul să trageți cu urechea...

ȘTEFAN: Domnul de la Civitavecchia?

CORINA: Poate. Poate el. Poate altcineva.

ȘTEFAN (*brusc*): Iartă-mă, sunt stupid și pun întrebări grosolane. Nu mă privește și bine faci că nu răspunzi. (*schimbând vorba*) Prin urmare rămâne stabilit. Nu stric telefonul... în schimb îmi vei face un serviciu.

CORINA: Să vedem.

ȘTEFAN: Am observat că ai oarecare influență asupra dobitocului bătrân.

CORINA: Bogoiu?

ȘTEFAN: Da. Bogoiu. Convinge-l să nu mai scrie de dimineață până seara foi de calendar, pe unde apucă. Mă scoate din sărite. Într-o zi o să terminăm cu un scandal.

CORINA: Dar ce ai cu el? În fond nu e decât un viciu inocent.

ȘTEFAN: Nu e deloc inocent. E o perversitate. Aș vrea să nu știu că azi e în 5 august, dar nu pot. Bogoiu e mereu aici să mi-o amintească.

CORINA: Și te deranjează?

ȘTEFAN: Enorm. Îmi turbură sentimentul meu de eternitate.

CORINA: Ce copil ești! (*Râde.*) Bine. Am să încerc. Dar trebuie să-mi faci și dumneata un serviciu.

ȘTEFAN: Păi, ne-am înțeles. Telefonul.

CORINA: Lasă telefonul. Cu el am terminat. (*Se apropie de radio și-l arată rugătoare, ca și cum ar cere pentru el cruțare.*)

ȘTEFAN (*intransigent*): Nu. Asta nu. Cu niciun preț. Pe asta nu-l las.

CORINA: Nu fi încăpățânat.

ȘTEFAN: Nu sunt încăpățânat. Sunt decis. Dacă mai fac un singur pas pe calea concesiilor, simt că-mi pierd toată vacanța. Nu înțelegi că n-are ce căuta aici? Suntem destule voci și fără el.

CORINA: Chiar dacă te rog?

ȘTEFAN: Chiar.

CORINA: Chiar dacă te implor?

ȘTEFAN: Mai ales dacă mă implori.

CORINA: Și totuși l-am reparat.

ȘTEFAN: Nu e nimic. Eu am să-l stric.

CORINA: Și eu am să-l repar din nou.

ȘTEFAN: Și eu am să-l stric din nou.

CORINA: (*se apropie de el*): De neînduplecat?

ȘTEFAN: De granit.

CORINA: Șezi. (*Îi arată chaise-longul.*)

ȘTEFAN: De ce?

CORINA: Așa cum ești în picioare și de granit, mi-e frică de dumneata. Te rog șezi.

ȘTEFAN (*leneș, ia loc pe chaise-longul lui.*)

CORINA (*se așează lângă el, pe unul din brațele chaise-longului*): Așa. Un granit care șade e mai puțin fioros. Se poate discuta cu el. I se poate cere o favoare – (*repede, ca să nu taie vorba*) o foarte mică favoare... (*Vorbește rar, ezitând, speriată, cu frica de a nu deștepta intransigența lui, ce pare pentru moment somnolentă.*) La 12 august... de azi într-o săptămână... se transmite seara, de la Salzburg, un concert de Mozart. Un foarte frumos concert de Mozart. Cel mai frumos. Ai să vezi. Ai să-l asculți. O să-l ascultăm împreună. *Kleine Nachtmusik*... Cine ți-a spus dumitale că pentru a fi fericit, e interzis să fii sensibil? Asta e o superstiție născocită de un prost... Și nu dumneata ești prostul acela. *Kleine Nachtmusik*. Mică muzică de noapte. Nu e frumos? E foarte frumos. Nu știi ce frumos e. Dacă aș ști să cânt... dar nu știu. Îmi pare rău. E o frază din *Andante*, pe care o ții bine minte... O port în mine, de câțiva ani, de când am auzit-o întâia dată. Uite, am să încerc. (*Se înclină spre el, gata să cânte. În momentul acesta sună telefonul.*) Telefonul! (*Sare brusc în picioare și face un pas spre telefon.*)

ȘTEFAN (*o urmează la fel de brusc. O apucă de mână și cu capul face semn spre aparatul de telefon, care continuă să sune*): Cine e?

CORINA (*șoptind, ca și cum s-ar teme să nu fie auzită de omul de la telefon*): Nu pot să spun.

ȘTEFAN (*îi dă drumul, contrariat.*)

CORINA (*tot în șoapte*): Rămâi aici. Și te rog să nu asculți. Contez... pe lenea dumitale. (*Cu pași ușori intră în hall, trage de o parte și de alta ușile laterale de sticlă și pe măsură ce ele se închid, soneria se aude din ce în ce mai slab, aproape deloc.*)

ȘTEFAN (*rămas pe terasă, o privește lung, Corina de asemeni pe el. Pe urmă ea ridică, cu un gest de curaj, același gest de „ce-o fi o fi”, receptorul.*)

CORTINA

La ridicarea cortinei, un moment de tăcere, în care nu se aude decât din culise zgomotul mingii de ping-pong.

ACTUL II

Același decor, câteva zile mai târziu.

Aparatul de radio a fost dat jos de pe măsută și pus undeva într-un colț, unde nimeni nu se mai uită la el. Telefonul este și el vizibil scos din funcțiune. Tabla lui Bogoiu dată jos din cui și pusă cu fața la perete. Este după-masă pe la ora 5. Nu mai e mult până va însera, dar deocamdată e încă lumină de zi. Din culise se aude zgomotul unei mingi de ping-pong. Jocul pare a fi urmărit cu încordare, căci din când în când se aud exclamații, râsete, voci: „da, nu, atenție”. De asemenea, când glasul Corinei, când al lui Ștefan, anunțând punctele: 6-2, 6-3, 7-3 etc.

SCENA I

BOGOIU, MAIORUL, un moment CORINA

Bogoiu și Maiorul sunt îmbrăcați în alb, pantaloni de pânză, cămașă cu mâneci scurte și cu gulerul deschis. Bogoiu, pantaloni scurți. Nu se simte bine în ținuta asta. Duce întruna mâna la gât, ca și cum și-ar căuta cravata absentă. Stă fiecare pe câte un chaise-longue și privește în zare, cam încrunțat.

BOGOIU (*din adâncul meditației în care era cufundat*):
Domnule, în câte o fi astăzi? Uneori, mi se pare că e în unșpce. Da, dacă stau și mă gândesc, parcă ar fi în doișpce.

MAIORUL: Numai să nu fie în zece

BOGOIU: În câte zici? În zece? Nu, nu. În zece, nu. Adică... de ce nu?

MAIORUL: Păi asta zic și eu: de ce nu?

BOGOIU: Stai! Vasăzică (*numără pe degete*) Azi una, ieri două, alaltăieri trei... Nu știu, nu știu și pace. Am pierdut toate socotelile. O fi treișpce, o fi paișpce. Să fie miercuri? Să fie joi?

MAIORUL: Să fie vin...

BOGOIU: Să fie vineri, vorba dumitale... m-au zăpăcit de tot... M-au amețit. (*O clipă de tăcere. Se aude din culise mingea de ping-pong.*) Îi auzi? Baat mingea aia de o sfărâmă. Taca-taca-taca-taca-taca, taca-taca-taca-taca-taca-taca (*după un moment de tăcere*) Să fie vineri?

MAIORUL: Ai?

BOGOIU: Zic, să fie vineri?...

MAIORUL: De...

BOGOIU: Eu parcă tot zic că nu-i. (*Miroase în vânt.*) Nu miroase a vineri...

MAIORUL: Le cunoști după miros?

BOGOIU: După miros. După lumină. După gust. Miercurea bunăoară... (*Se oprește ca străbătut de o revelație. Aspiră o dată scurt pe nas și pe urmă încă o dată lung.*) Miercuri! Miercuri, să știi că-i miercuri. (*Aspiră grăbit și scurt pe nas de câteva*

ori, adulmecând aerul, văzduhul, lumina, se ridică în picioare nervos.) Miercuri e. Zău că-i miercuri. *(În momentul acesta sare o minge de ping-pong în scenă. Corina intră prin stânga, după minge. Rachetă în mână. Short. Cămașă de sport, pantofi albi. Aprinsă de joc. Intrând, a prins ultima replică a lui Bogoiu și-i răspunde în treacă, în timp ce se apleacă după minge.)*

CORINA: Ba nu e miercuri!

BOGOIU: Da' ce e?

CORINA *(a luat mingea și e gata să iasă din scenă tot prin stânga):* O zi cu soare! *(Iese din scenă și, din culise, i se aude glasul anunțând ultimul punct marcat: 18-16.)*

BOGOIU: „O zi cu soare”. Asta de la el a învățat-o. A-neeunit-o și pe ea. Pe toți i-a înnebunit. Înainte se aveau ca șoarecele cu pisica și acuma Ștefan în sus, Ștefan în jos. Barem M-me Vintilă aia se ține de el din zori până-n noapte. Și s-au pus cu toții pe capul meu. Creta mi-au luat-o. Creionul, confiscat. Tocul, dispărut. Numa' unghiile mi-au rămas. Țștia-s nebuni, dom'le. Te joci cu ei? Om bătrân cu pantaloni scurți... Te întreb eu pe dumneata, să mă vadă la Minister în halul ăsta, nu mă dă afară? Mă dă.

MAIORUL: Te dă.

BOGOIU: Cum?

MAIORUL: Zic: te dă.

BOGOIU: Păi mă dă. *(Tăcere. Îl privește apoi lung pe Maior.)* Ei lasă, Maiorule, că nici dumneata nu ești mai frumos.

MAIORUL: Dar ce cusur am?

BOGOIU: Ce? Asta-i ținută de maior? Asta-i micu echipament, nene. Te lăsași să te îmbrace cum le-a trăznit lor prin cap.

MAIORUL: Dacă-i ordin!... Toată lumea în alb *(cochet)* Și să știi dumneata că nu-mi stă rău. *(Moment de tăcere. Se aude din culise glasul Corinei)* „20-20. Eu servesc”. *(pe urmă câteva scurte bătăi de minge și apoi tot glasul ei)* „21-20”. *(o lovitură scurtă de rachetă și glasul ei anunță triumfătoare)* „22-20”.

SCENA II

ACEIAȘI, CORINA, ȘTEFAN, MADAM VINTILĂ

CORINA *(râzând, racheta în mână):* Campionul! L-am bătut pe campion. L-am bătut pe profesor.

ȘTEFAN *(intră de asemeni cu racheta în mână):* Felicitările mele. Ești o elevă harnică și sunt un profesor bătut. Ai niște razante de neapărat.

M-me VINTILĂ *(intrând și ea tot prin dreapta, către Ștefan):* Hai să joci cu mine, acuma. *(către Corina, cu oarecare bruschețe)* Vrei să-mi dai racheta? *(După ce-i ia racheta din mâna, către Ștefan)* Vii?

ȘTEFAN: Nu. Fac o pauză. Pentru moment sunt obosit.

M-me VINTILĂ: Ah! înțeleg. Am uitat să-i cer consimțământul. *(către Corina)* Îl lași să joace cu mine?

ȘTEFAN *(sec și fără chef de glumă):* Nu înțeleg întrebarea.

M-me VINTILĂ: Nu-i nimic, ea înțelege. *(către Corina)* Spune, îl lași?

ȘTEFAN: Doamnă Vintilă, e o glumă proastă, renunță.
 CORINA: Dar nu e deloc o glumă, Ștefan. (*către M-me Vintilă*) Îl las.
 M-me VINTILĂ: Mulțumesc. Cât ești de generoasă. Să știi că n-am să abuzez. Peste un sfert de oră ți-l dau înapoi.
 CORINA: Ești modestă și meriți o recompensă. Uite ți-l las... trei sferturi de oră.
 M-me VINTILĂ: Ce imprudentă. Nu ți-e frică?
 CORINA: Ba da. Tremur. Cred că se vede.
 M-me VINTILĂ (*tăioasă, de astă dată fără ironie*): Se vede mai mult decât îți imaginezi. (*mai încet, numai către ea, destul de răspicat, totuși, pentru ca să audă toată lumea*) Se vede foarte clar. Totul.
 ȘTEFAN (*sincer, plictisit*): Dar terminați odată, pentru Dumnezeu. Sunteți insuportabile dv. când aveți umor.
 M-me VINTILĂ (*îl ia de braț, cochetă*): În schimb dumneata ești răpitor când te superi. (*calină*) Hai să jucăm.
 ȘTEFAN: Nu joc. Ți-am spus că nu joc. Sunt obosit. Mai târziu. Acuma, uite, joacă cu d-l Bogoiu.
 BOGOIU (*aproape indignat*): Te rog!
 ȘTEFAN: Sau cu Maiorul.
 M-me VINTILĂ: Perfect. Și dumneata ne arbitrezi. Hai, domnule Maior.
 MAIORUL (*e tentat, dar se lasă greu*): De, conia, numai să pot...
 M-me VINTILĂ: Cum să nu poți. Cu așa arbitru... (*Îl ia de mână pe Maior și-l trage după ea. Către Ștefan*) Hai!
 ȘTEFAN: Zău, sunt obosit. Să vă arbitreze Jef. (*Strigă spre culise*) Jeef!

M-me VINTILĂ: Lasă-l pe Jef. Dumneata ne arbitrezi.
 ȘTEFAN (*o urmează cu oarecare resemnare*): Dacă ții neapărat!
 M-me VINTILĂ: Țiu.
 CORINA (*care a urcat între timp spre planul II și s-a oprit lângă măsura de nuiele, uitându-se printre hârtii*): Doamnă Vintilă! Ai o scrisoare. (*Îi arată un plic.*)
 M-me VINTILĂ: Da. Lasă. Mai târziu... (*Iese împreună cu Maiorul și Ștefan.*)

SCENA III

CORINA, BOGOIU

Corina ține o secundă plicul în mână și pe urmă îl pune la loc, pe măsura, cu un zâmbet. Îl privește pe Bogoiu, care a rămas încrunțat pe chaise-longue pe terasă.

CORINA: Supărat?
 BOGOIU (*nu răspunde.*)
 CORINA: Supărat rău?
 BOGOIU (*după o scurtă tăcere, brusc*): Domnișoară Corina, să-mi dea cravatele înapoi.
 CORINA: Cine să ți le dea?
 BOGOIU: Cine mi le-a luat.
 CORINA: Ți le-a luat cineva?
 BOGOIU: Te faci că nu știi? Dumneata nu vezi că eu umblu de atâtea zile despuiat, cu gâtul gol? (*cu o reală pudoare*) Mi-e rușine. Zău că mi-e rușine. Mi-a luat pantalonii mei buni și mi-a dat pe aștia scurți. N-am zis nimic. Mi-a luat cămașa și mi-a dat pe asta tăiată. N-am zis nimic. Dar cravata,

frate, cravata? Am 52 de ani și în 52 de ani eu numai cu cravată am umblat.

CORINA: Ai început de tânăr.

BOGOIU: Ei! Îți vine bine să glumești. Dumitale nu ți-a luat nimeni cravata.

CORINA: Ba mi-a luat-o.

BOGOIU: Zău?

CORINA: Sigur. Uite. *(Îi arată gâtul gol.)*

BOGOIU: Nu, duduie. Să lăsăm gluma. Eu așa nu pot să trăiesc.

CORINA: Cum așa?

BOGOIU: Fără cravată. Mă-năbuș.

CORINA *(se apropie mai mult de el)*: Domnule Bogoiu! Ai dumneata încredere în mine?

BOGOIU: Am.

CORINA: Atunci... ascultă-mă. *(Îi ia ușor mâna cu care Bogoiu s-a ținut în tot timpul scenei, acoperindu-și gâtul gol, și i-o dă jos. El rezistă puțin, cum ar rezista un bolnav căruia îi deplasezi o mână scrântită, de teamă să nu-l doară. După ce a terminat operația asta, care de altfel n-a durat decât două secunde, Corina face doi pași înapoi, și-l privește)* Ești mai frumos așa.

BOGOIU *(surprins, cu neîncredere, sceptic din prudență, dar parcă voind să creadă)*: Zău?

CORINA: Dacă-ți spun! Mult mai frumos. Mai tânăr, mai bărbat, mai... marinar. Da, da, mai marinar. Cu cravata aia oribilă, fiindcă să știi era o-r-i-b-i-l-ă cravata aia, cu gulerul ăla ce erai? Un civil. Pe când așa, ai o înfățișare stranie, o înfățișare de navigator... Ei, ce vrei dumneata? Când treci pe aici, pe terasă, cu gulerul dumitale de cauciuc și cu cravata neagră, să te arate toți cu degetul? Uite-l pe domnul Bogoiu, subșef de birou la

Ministerul de Finanțe? Sau să se întrebe în sinea lor, cu puțină neliniște, cine să fie străinul ăsta, cu gâtul ars de soare, cu obrajii bătuti de vânt? De unde vine? Unde se duce? Pe ce mări a călătorit? Ce oceane a străbătut? Și spre ce zări nevăzute privește, atunci când trece pe terasa pensiunii Weber, cum ar trece pe coverta unui vapor?... *(A vorbit fără ironie, cu sinceritate, cu convingere, cu convingerea cuiva care se joacă cu un copil, dar se lasă prins în acest joc și crede în el. Bogoiu ascultă cu gravitate, readus la visurile lui. Moment de tăcere)* Crede-mă pe mine, domnule Bogoiu. Noi suntem vechi prieteni. Rămâi așa cum ești; ești foarte bine. Când mă uit la dumneata, am impresia că ești un adevărat lup de mare.

BOGOIU *(gânditor)*: Lup...

CORINA *(confirmând)*: ...de mare.

BOGOIU *(surâde îmbunat, pe urmă redevine grav)*: Domnișoară Corina. Dacă mă iubești... vreau să spun, dacă suntem într-adevăr prieteni... în câte e azi?

CORINA: Nu știu.

BOGOIU *(se bosumflă subit.)*

CORINA: Îți dau cuvântul meu de onoare că nu știu.

BOGOIU: Atunci sunt pierdut.

CORINA: De ce?

BOGOIU: Fiindcă eu nu pot să trăiesc așa. Cu ziua asta, care nu știi de unde începe și unde se termină... Parcă-i o singură zi, una singură, lungă, lungă, lungă. N-are nume, n-are număr. Ai vrea s-o prinzi din zbor, s-o iei de gât și s-o întrebi: Cum te cheamă? Te cheamă luni? Te cheamă marți? Spune!

CORINA: Și ea nu vrea să spună.

BOGOIU: Nu. Nu vrea.

CORINA: Nu vrea și bine face... (*Se apropie de el.*) Nu ești cuminte, domnule Bogoiu, și drept să-ți spun nu te pricep deloc. De ani de zile umbli după un vis și acum când în sfârșit visul este sub ochii dumitale, când e aici la un pas și nu așteaptă decât să-l vezi, dumneata întorci capul, închizi ochii și-l lași să treacă. „Unde mi-e cravata?” „În câte e azi?” De asta îți arde dumitale. (*Îl scutură ușor de umăr.*) Trezește-te. Ce ai vrut dumneata să ai mai mult în viață? Un vapor. Ei bine, îl ai.

BOGOIU: Unde e?

CORINA: Aici. Asta nu e un vapor? Ssst! Ascultă, nu auzi nimic?

BOGOIU (*după un moment de atenție încordată*): Ba da. Un foșnet! Brazilii.

CORINA: Nu sunt brazilii. Sunt valurile. Dacă vrei... sunt valurile. Nu vrei?

BOGOIU (*care nu înțelege încă bine, dar se lasă prins în joc*): Ba vreau.

CORINA: Atunci ce mai aștepți ca să iei comanda vaporului? Suntem pe un vapor și dumneata ești căpitanul nostru. Nu vezi? Suntem pe mare. Nu știu pe ce mare. Spune dumneata una. Alege-o d-ta. Suntem în larg. Nimeni nu vine, nimeni nu pleacă. Și nu se vede nicio pânză cât e marea de mare, nici un catarg, nicio sireună. (*Se duce spre stânga și strigă, cu mâna pâlnie la gură.*) Uuu! Uuu! (*Se întoarce spre Bogoiu.*) Vezi? Nimeni. Liniște! Merge așa de lin, că parcă nici motoarele nu se mai aud! Doar apa cum plescăie la proră... (*cu o schimbare de voce*) Ce viteză avem, căpitane?

BOGOIU (*care a intrat deplin în joc, dă explicații tehnice*): Cred că 20 de noduri pe oră! Precis nu pot răspunde. Ar trebui să trecem pe la cabina de comandă, să verificăm indicatoarele.

CORINA: Să trecem. Pe unde o luăm?

BOGOIU (*indicând scara și făcându-i loc*): Pe aici.

CORINA: După dumneata, căpitane! Ia-o 'nainte, să-mi arăți drumul.

BOGOIU (*în timp ce urcă scara*): Vedeți cum sunt silit să merg cu viteză redusă, 20 de noduri, înțelegeți, e o nimica toată pentru mine. Dar îmi menajez pistoanele. Am un mic ac ros la compas. Și l-am pus sub observație. (*A ieșit din scenă pe la capătul de sus al scării. Corina e și ea gata să iasă pe acolo, când, prin dreapta jos, intră Ștefan.*)

SCENA IV

CORINA, ȘTEFAN

ȘTEFAN: Dудuie Corina.

CORINA (*de sus, aplecată peste rama scării*): Da?

ȘTEFAN: Voiam să-ți spun un cuvânt.

CORINA: Acum? Nu se poate mai târziu? Tocmai îmi explica ceva căpitanul.

ȘTEFAN (*a ajuns lângă scară și o ia de mână peste rampă*): Te rog să ierți scena de adineaori. A fost stupidă.

CORINA (*surâde ușor, își desprinde mâna dintr-a lui și, fără să răspundă, iese din scenă, urmându-l pe Bogoiu, care a ieșit înaintea ei.*)

SCENA V

ȘTEFAN, MADAM VINTILĂ

Ștefan ridică din umeri, neînțelegând. Se apropie fără treabă de măsuța din hall, se uită cu neatenție printre hârtii, ridică plicul lui Madam Vintilă, îl privește o clipă, aproape fără să-l vadă, îl pune la loc. Se întoarce pe terasă, se întinde pe chaise-longue.

M-me VINTILĂ (*intră prin dreapta, cu racheta de ping-pong în mână*): Ai evadat.

ȘTEFAN: Da. Te prevenisem. Nu sunt bun de arbitru.

M-me VINTILĂ: Mă întreb de ce ești bun când e vorba de mine.

ȘTEFAN: E un reproș?

M-me VINTILĂ: Nu. O vorbă așa... (*Moment de tăcere. Ea se apropie de chaise-longue, se oprește o clipă la spatele lui Ștefan și pe urmă îi trece mâna prin păr.*)

ȘTEFAN (*fără s-o privească*): Ai o scrisoare acolo pe masă.

M-me VINTILĂ: Da... știu.

ȘTEFAN: Nu o deschizi?

M-me VINTILĂ: Ești curios?

ȘTEFAN: Cred că ți-am mai spus: eu aici nu am nicio curiozitate.

M-me VINTILĂ: Știu... te-ar surmena.

ȘTEFAN: Întocmai. M-ar surmena. Dar mă gândesc că era un timp când plângeai dacă-ți întârzia o scrisoare și acuma le lași să treneze ceasuri întregi fără să le deschizi.

M-me VINTILĂ: Era un timp... Acum e alt timp. Vacanță! De la dumneata am învățat cu toții

vorba asta. (*Se înclină spre el, cochetă, aproape obraz la obraz.*) Te superi c-am învățat-o așa de bine?

ȘTEFAN (*se ridică de pe chaise-longue, în defensivă*):

Trebuie să-ți spun ceva.

M-me VINTILĂ: Grav?

ȘTEFAN: Foarte grav.

M-me VINTILĂ: Bănuiam. Trebuie să fie foarte grav, de vreme ce te-ai sculat în picioare.

ȘTEFAN: Foarte grav... și foarte greu de spus.

M-me VINTILĂ: Să te ajut eu?

ȘTEFAN: Nu. Spun singur. Dar să știi că e ceva complet; arăți caraghios... Uite: (*retezat*) Am impresia că-mi faci curte.

M-me VINTILĂ: Eu?

ȘTEFAN: Nu ți-am spus că e caraghios?

M-me VINTILĂ (*încercând să glumească, încercând să fie degajată, dar în fond replica lui Ștefan a lovit just*): Și cum ți-a venit asta?

ȘTEFAN: A! E o manie. O idee fixă. Mi se pare mereu că mi se face curte. Evident, e ridicol. Mă cunosc doar foarte bine. Curte! Curte pe ce? Pe nasul ăsta jupuit? Pe fruntea asta îngustă? Pe ochii ăștia fără culoare?

M-me VINTILĂ: Totuși.

ȘTEFAN (*tăind-o repede*): Totuși o idee fixă. E o idee fixă. Mi-a intrat în cap că mă iubești și acum fiecare cuvânt care mi-l spui mi se pare o aluzie. Fiecare gest o invitație.

M-me VINTILĂ: Te asigur...

ȘTEFAN: Că nu-i adevărat. Știu. Asta ar mai lipsi. Dar pentru liniștea mea, pentru buna noastră prietenie, pentru pacea pasiunii Weber, lasă-mă

să-ți spun că, dacă cumva, prin absurd, prin imposibil, ar fi totuși adevărat...

M-me VINTILĂ: Da...

ȘTEFAN: Dacă printr-o aberație, prin cea mai stupidă aberație, m-ai iubi sau ai vrea să mă iubești sau ți s-ar părea că mă iubești...

M-me VINTILĂ: Ei bine...

ȘTEFAN: Ei bine, ți-aș spune nu!

M-me VINTILĂ: De ce nu?

ȘTEFAN (*simplu și ferm*): Sunt în vacanță.

M-me VINTILĂ: Nu ți se pare că abia acum începi să fii ridicul?

ȘTEFAN: Nu. Ridicul sunt mai de mult. Acum încep să fiu clar. Ascultă-mă. (*Îi vorbește neted, bărbătește, fără brutalitate însă.*) Jocul ăsta nu mă interesează. Aici nu mă interesează. E prea complicat. Scene, cuvinte cu subînțeles, zâmbete. De ce ai râs? De ce n-ai râs? Vino aici, du-te dincolo, iubește-mă, nu mă iubi, de ce nu mă iubești?... Nu, nu și nu.

M-me VINTILĂ (*înșepată*): Și încă o dată nu.

ȘTEFAN: Da. Și încă o dată nu. De foarte multe ori nu. Fii ironică, dacă vrei, dar înțelege-mă dacă poți. E și asta o voluptate: să nu iubești. E mai simplu. E mai sigur..

M-me VINTILĂ: Nu știu, zău, ce să cred despre dumneata.

ȘTEFAN: Crede că sunt un îngâmfat, un vanitos, un închipuit, un prost crescut, un imbecil... crede toate astea și dă-mi mâna.

M-me VINTILĂ (*demnă, ridică din umeri, îi întoarce spatele și urcă spre hall.*)

ȘTEFAN (*o urmează*): A, nu. Nu așa. Aici e ca la ping-pong. E fără supărare. Ai jucat și ai pierdut. Să ne

strângem frumos mâna ca doi sportivi de treabă și gata. Data viitoare câștigi dumneata.

M-me VINTILĂ (*aproape fără voie, îi dă mâna, fără convingere. El i-o strânge tare, băiețește, dar ea și-o retrage, încurcată. Odată liberă, se îndreaptă într-o doară spre măsuța din hall. Acolo zărește plicul, îl ia în mână, îl deschide, scoate o scrisoare afară și începe s-o citească.*)

ȘTEFAN (*care a urmărit-o cu privirea*): Vezi? Ai și câștigat.

SCENA VI

ACEIAȘI, MAIORUL, JEF

MAIORUL (*intră prin dreapta, cu racheta în mână, transpirat, gâfâind, roșu la față*): Cine a câștigat? Eu am pierdut. M-a bătut copilul ăsta de m-a frânt. (*Se prăbușește pe un chaise-longue.*)

JEF (*a intrat după Maior, e și el aprins de joc*): Adevărat că l-am frânt. Primul set, 21 la 5. Al doilea set, 21 la 3. Dă cu racheta ca fetele.

ȘTEFAN: Și te mai lauți că l-ai bătut. Așa adversar, așa victorie. Bravo, Jef!

JEF (*ostil, cu bruschețe*): Te rog să nu-mi spui Jef.

ȘTEFAN: Nu te cheamă Jef?

JEF: Pentru dumneata, nu.

SCENA VII

ACEIAȘI, CORINA

CORINA (*intră prin fund, ușa din stânga*): Jef! Ce-asta?

JEF (*foarte serios, către ea*): Dumneata să nu te amesteci între noi, bărbații.

CORINA (*nici nu-l aude, coboară spre terasă, spre Jef*): Ce-i asta? Jef? Ce fel de vorbă-i asta? Și ce e halul ăsta pe tine? Ți-am spus să nu mai joci în soare. Unde ți-e batista?

JEF (*se caută în buzunare încurcat.*)

CORINA: Sigur. Iar n-ai batistă. (*O scoate pe a ei din buzunar, îl șterge pe frunte, pe obraji. El se lasă ca un copil bosumflat. Moment de tăcere încurcată.*)

(*Ștefan încearcă o diversiune.*)¹

ȘTEFAN: Nu facem o partidă, Jef?

JEF (*tresărind*): Cu dumneata, nu.

CORINA (*severă*): Jef!

ȘTEFAN (*către M-me Vintilă, care tot timpul a stat deoparte, citindu-și scrisoarea*): Nu facem o partidă?

M-me VINTILĂ: Mulțumesc. Am făcut astăzi una cu dumneata și mi-e de-ajuns. (*Iese ostentativ prin fund, dreapta.*)

ȘTEFAN: Am rămas fără partener. (*Strigă*) Domnu Bogoiu.

CORINA (*care continuă să pună în ordine toaleta lui Jef*): Lasă-l pe Bogoiu. E ocupat.

ȘTEFAN: Atunci, domnule Maior, cu tot regretul, trebuie să recurg la dumneata. Hai.

MAIORUL: Iar, frate... Abia mă așezai.

ȘTEFAN: Nu-i nimic. Te antrenezi.

MAIORUL (*resemnat, se ridică foarte cu greu și îl urmează. Ies amândoi prin dreapta, planul prim.*)

SCENA VIII

CORINA, JEF

CORINA (*a terminat toaleta lui Jef*): Așa. Și să nu te mai prind fără batistă. Acuma ia-o pe a mea. (*Îi întinde batista cu care l-a șters pe frunte.*)

JEF (*ia batista îmbufnat și rămâne cu ea în mână*): Domnișoară Corina, nu-mi place gluma asta.

CORINA: Dar nu e o glumă.

JEF: Eu am 16 ani...

CORINA: Cei mulți înainte.

JEF (*continuând*): ...și dumneavoastră vă purtați cu mine de parc-aș avea opt. De ce? Vedeți, eu primesc orice glumă, când vine de la dv. Orice, pentru că...

CORINA: Pentru că?

JEF (*ar vrea probabil să spună „pentru că vă iubesc”, dar nu poate. Ridică din umeri, lăsând gândul întrerupt. Pe urmă izbucnește violent*): Dar nu în fața lui. Nu când mă vede el.

CORINA: Cine „el”?

JEF: Știi prea bine. El.

CORINA: Nu are nume?

JEF (*tace.*)

CORINA (*foarte aproape de el*): Jef! Întreb dacă are nume?

JEF: Are, dar eu nu pot să-l spun. (*gata să plângă*) Nu pot, nu vreau.

CORINA: Uită-te la mine.

JEF (*privește în jos, încăpățânat.*)

CORINA: Nu vrei să te uiți la mine?

JEF (*ridică privirea spre ea.*)

CORINA (*îi vorbește foarte simplu*): Jef, eu iubesc pe cineva de aici.

¹ În textul de bază, indicația apare ca o replică a Corinei, probabil din greșeală de tipar, (...)

JEF (*dezolat*): Știu.

CORINA: Pe tine. (*Îl sărută pe obraz.*) „El”. Dar el n-are timp de noi, Jef.

SCENA IX

ACEIAȘI, UN CĂLĂTOR, NEVASTA LUI

Intră prin stânga, prăfuiți de drum, încărcăți cu valize, pachete, șaluri paltoane, un domn și o cucoană.

DOMNUL (*punând jos valizele și răsufând*): Uf! Bine că sosirăm. Ziceam că ne apucă noaptea pe drum. Fir-ar ai dracului cu șoseaua lor.

CUCOANA (*cu un strigăt alarmat*): Costache!

DOMNUL: Ei?

CUCOANA: Cutia!

DOMNUL: Ce cutie?

CUCOANA: Cutia roșie de pălării...

DOMNUL (*incercând să-și amintească*): Cutia roșie de pălării... A! e jos în mașină.

CUCOANA: Să nu plece cu ea.

DOMNUL: Cum o să plece, dragă, că nici nu l-am plătit. Și n-a rămas și cufărul ăl mare? (*Corina și Jef au privit uluiți apariția celor doi. Nu înțeleg nimic și se întreabă din ochi unul pe celălalt. În sfârșit, Corina se decide să intervină. Face câțiva pași spre cei doi.*)

CORINA: Dumneavoastră... pe cine căutați?

DOMNUL: Dumneata ești Domnișoara Weber?

CORINA: Nu.

DOMNUL: Noi pe dumneaiei o căutăm.

CORINA: Pe care „dumneaiei”?

DOMNUL: Pe domnișoara Weber.

CORINA: Care d-ra Weber?

DOMNUL: A, sunt mai multe! Păi, pe una din ele.

CORINA (*din ce în ce mai îngrijorată*): Pentru ce?

DOMNUL: Pentru cameră.

CORINA: Ce cameră?

DOMNUL: Camera...

CUCOANA: Camera de la jurnal... (*Își deschide poșeta și scoate de acolo o coupură de ziar, pe care o citește.*) Vila Weber. Județul Ciuc, gara Gheorghieni. Lângă Ghilcoș. Poziție admirabilă în pădure. Pensiune completă 180 de lei pe zi. Adresați domnișoara Weber.

CORINA: Și?

DOMNUL: Și nimic... am venit.

CORINA (*dezolată*): Ați venit! (*strigând spre culise, stânga*) Ștefan! Ați venit! Ștefan!

ȘTEFAN (*din culise*): Daa.

CORINA: Vino un moment, te rog. (*către cei doi*) Ați venit... ca să stați...

CUCOANA: Că n-om fi venit ca să plecăm.

SCENA X

ACEIAȘI, ȘTEFAN

ȘTEFAN (*intrând cu racheta în mână*): Ce s-a întâmplat?

CORINA (*încet, numai către el*): Aștia doi...

ȘTEFAN: Ei?

CORINA: Au venit.

ȘTEFAN: Cum au venit?

CORINA: Au venit să stea aici.

ȘTEFAN: Aici la noi?

CORINA: Da, în pensiune
 ȘTEFAN: Nu se poate. (*Face un pas spre cei doi.*) Dv. pe cine căutați?
 DOMNUL: Am mai spus o dată: pe d-ra Weber.
 ȘTEFAN: Nu există.
 DOMNUL: Cum nu există, domnule, cum nu există? Mă rog, pensiunea Weber...
 ȘTEFAN: Nu e aici.
 DOMNUL: Da unde-i?
 ȘTEFAN: Habar n-am.
 CUCOANA: Ia ascultă, tinere, d-ta îți bați joc de noi? Ce? Noi nu știm pe ce lume umblăm?
 DOMNUL: N-am luat noi automobilul de la Gheorghieni, că zicea că autobuz nu mai este până mâine dimineață.
 CUCOANA: Și nu ne-am tocmit cu 300 de lei pân' aici?
 DOMNUL: Și nu ne-a zis șoferul că-i aicea, sus, între brazi?
 CUCOANA (*argument suprem*): Și nu scrie, afară pe firmă, mare de-ți ia ochii, „Pension Weber”.
 ȘTEFAN (*către Jef încet*): Ce firmă e?
 JEF (*același joc*): Firma de sus, deasupra balconului. N-am putut s-o iau jos.
 ȘTEFAN: Ei, și dacă scrie? Ce, dumneata crezi tot ce scrie? Dac-o scrie afară Karlsbad, înseamnă că aici e Karlsbad?
 DOMNUL (*rămâne un moment descumpănit de argument.*)
 CUCOANA (*și ea un moment derutată, își revine cu energie*): Karlsbad, ne Karlsbad, noi aicea rămânem. Nu mă mișc din loc până nu vine d-ra Weber. (*Se așează pe valiză.*) Strig-o, Costache!
 DOMNUL (*strigând*): Să vie d-ra Weber! Să vie d-ra Weber.

ȘTEFAN (*alarmat*): N-o striga, domnule, că te aude.
 DOMNUL: Ba strig, domnule, strig. (*Se înecă, tușește.*)
 ȘTEFAN (*către Jef, încet*): Jef, du-te sus și ține de vorbă pe Fräulein Weber. Nu cumva să coboare. Dacă e nevoie, închide-o în cameră cu cheia.
 CORINA (*tot către Jef, încet*): Și spune-i lui Bogoiu să vie aici repede.

SCENA XI

ACEIAȘI, fără JEF

DOMNUL (*care un moment tăcuse pentru ca să-și recapete suflul pierdut*): Domnișoara Weber, Weber, Weber...
 CORINA (*se apropie de el, cu mari menajamente*): Domnule, cal-mează-te.
 CUCOANA: Nu te calma Costache.
 DOMNUL (*intransigent*): Nu mă calmez. Weber! Weber! (*Se înecă iar și tușește.*)
 CORINA: Vai de mine! I se face rău. Apă, apă!
 DOMNUL (*sufocat, face semn cu mâna că nu-i nimic, că n-are nevoie de ajutor. Corina, cu alarmă simulată, aleargă în hall și toarnă un pahar cu apă, pe care-l aduce. Ștefan l-a apucat ferm pe domn și-l duce spre un chaise-longue. Cu o ultimă tresărire de voință, domnul mai apucă să strige o dată: WEBER! Ștefan a izbutit să-l așeze pe chaise-longue, unde aproape îl imobilizează. Corina îi toarnă cu de-a sila paharul cu apă pe gât, obligându-l să-l bea. Domnul a rezistat cât a rezistat, dar acum e obosit. Chaise-longul, apa l-au*

copleșit. Rămâne în chaise-longue o clipă fără suflu. La dreapta lui Ștefan, la stânga Corina. Cucoana a urmărit jocul mirată, neînțelegând nimic, amețită puțin de rapiditatea mișcărilor.)

CORINA: Astmă. E astmatic, săracul.

ȘTEFAN: E astmatic și vine la munte. Moarte sigură.

DOMNUL (*tresare*): Ai? (*Încearcă să se ridice. Cu o singură mână Ștefan îl obligă să rămână locului.*)

CUCOANA: Costache! Scoal' de-acolo, n-auzi?

SCENA XII

ACEIAȘI, BOGOIU

Bogoiu intră pe scara din fund, coboară în grabă treptele. Corina se duce spre el.

BOGOIU: M-ași chemat?

CORINA: Căpitane, sunt doi pasageri clandestini pe vapor.

BOGOIU (*arătându-i din ochi pe cei doi*): Țștia?

CORINA: Țștia.

BOGOIU (*coboară din planul I. Vorbește autoritar și sobru. E pătruns de ceea ce face*): Voi sunteți clandestinii?

DOMNUL (*care și-a revenit în parte, dar uluit de întrebare*): Cum clandestini?

BOGOIU: Te faci că nu știi? Adă-ncoa' biletele. Să le văd.

DOMNUL (*din ce în ce mai uluit*): Ce bilete, domnule?

CUCOANA: Și cine ești dumneata?

BOGOIU: Voiajezi fără bilete și mă mai întrebi cine sunt. O să vezi dumneata cine sunt eu.

CUCOANA: Ba pardon. Nu voiajăm fără bilete. Biletele le am eu. Sunt aici. (*Își deschide poșeta – o poșetă imensă – în care scotocește un timp și scoate în fine, două jumătăți de bilet de tren.*) Poftim.

BOGOIU (*a luat biletele și le-a cercetat*): Nu-s astea. Nu-s bune. Altele.

CUCOANA: Cum să nu fie bune, păcatele mele? Noi plătim jumătate preț, că dumnealui e funcționar la regie. Uite și carnetul. (*Scoate un carnet de identitate, pe care i-l întinde, dar la care Bogoiu nici nu se ostenește să se uite.*)

BOGOIU: Nu-s bune, madam. Aste-s de tren.

CUCOANA: Păi, da' de ce să fie?

BOGOIU: De vapor.

DOMNUL (*scos din sărite*): Ia ascultă, domnule, ați înnebunit? Sau vreți să ne-nnebuniți pe noi? Ce e comedia asta? Cu mine să nu vă jucați! M-auzi? Să nu vă jucați. Eu nu știu multe.

CUCOANA: Costache!

DOMNUL (*pornit de tot*): Niciun Costache. Da' până când? Aici am venit, aicea rămân. Nici nu vă cunosc. N-am venit la dv. Eu la d-ra Weber am venit. Să vie d-ra Weber. Vreau s-o văd pe d-ra Weber.

SCENA XIII

ACEIAȘI, MADAM VINTILĂ, MAIORUL

În cursul ultimelor replici a intrat prin fund, ușa din stânga, Madam Vintilă. A auzit țipete și a ieșit să vadă ce se întâmplă. Privește cu curiozitate grupul de pe terasă, întrebând din

ochi când pe unul, când pe celălalt, ce se petrece. Tot jocul destul de șters pentru a nu se distrage atenția spectatorului de la grupul principal.

MAIORUL (*intră prin dreapta cu racheta în mână, uimit de țipete, dă nas în nas cu domnul*): Ce e, domnule? Ce te-a apucat?

DOMNUL: Dumneata ești d-ra Weber?

MAIORUL: Nu.

DOMNUL: Atunci ce te amesteci? (*Continuă să țipe.*)
Weber! Weber!

SCENA XIV

ACEIAȘI, JEF

Jef intră în scenă, coborând scara din fund, acceptă să-i vorbească lui Ștefan, pentru că în cei doi intruși simte o primejdie comună. Dar e sobru, fără comunicativitate, atitudine de „serviciu comandat”.

ȘTEFAN: Ce e nou, Jef?

JEF: A auzit voci și a vrut să coboare. Am încercat s-o opresc, n-a vrut și... am închis-o. Uite cheia.

ȘTEFAN: Dă-o ‘ncoa. (*către cei doi intruși*) Așa... și acum să stăm liniștit de vorbă.

DOMNUL (*țipând mereu*): Cu d-ta nu stau de vorbă, domnule. Nu te cunosc.

ȘTEFAN: Rău faci. Ascultă-mă. Ascultați-mă. Dumneavoastră vreți s-o vedeți pe d-ra Weber? N-o s-o vedeți. Nu e. Nu mai e. O să strigați. O dată, de două ori, de nouă ori. Și n-o să vie.

Vedeți cheia asta? E de la odaia ei. (*Pune cheia în buzunar.*) Cred că înțelegeți.

DOMNUL (*gest de protest*)

ȘTEFAN: A! Știu ce o să spuneiți. Că țipând, v-ar putea auzi altcineva. Un vecin... un jandarm...

DOMNUL (*gest de satisfacție, care vrea să spună: „Ei vezi? Ei, vezi?”*)

ȘTEFAN: Eroare, domnul meu. Profundă eroare. Ziceați că ați venit cu automobilul. Mă rog, ați văzut dv. pe tot drumul până aici o casă?

MAIORUL: O singură casă?

M-me VINTILĂ: Un bordei?

BOGOIU: N-ați văzut. Și de unde să vedeți dacă nu e.

ȘTEFAN: Suntem singuri. Absolut singuri. Până la Ghilcoș 14 km.

JEF: Până la Gheorghieni 36.

ȘTEFAN: Cine să vă audă până acolo? (*Domnul și cucoana ascultă consternați, reduși la tăcere de „logica faptelor”.*) Prin urmare nu e mai bine să stăm cuminte de vorbă? O să ne înțelegem. O să vedeți că o să ne înțelegem. Ia dumneata loc. (*Îl ia pe domn și-l duce din nou spre chaise-longue. Domnul se lasă greu, dar nu rezistă propriu-zis – mai ales Corina fiind lângă el și ajutându-l, cu multe menajamente, să se așeze.*) Și dumneata (*îndreptându-se spre cucoană*) Dumneata aici... (*Se duce la chaise-longul lui, îl apropie de cel pe care șade domnul și pe urmă continuă cu gravitate*) Doamnă! Nu știu dacă vă dați seama de importanța gestului meu. Dumnealor mă cunosc și mă vor înțelege. (*arătând-o pe M-me Vintilă*) Dumneaei mai ales. Scaunul acesta este al meu. (*magnanim*) Vi-l ofer. Da. Vi-l ofer. Sedeți. (*Cucoana l-a urmărit buimăcită de*

locvacitatea lui. Se apropie timidă – e primul ei moment de timiditate – și ia loc cu un sentiment de nesiguranță.) Da, da, puteți ședeă. Așa... Și acum prietenește, da, știți? Prietenește: Ce căutați dv. aici? *(Între timp toată lumea s-a apropiat de planul I spre centrul rampei. Distribuția grupului e următoarea: Domnul și cucoana, fiecare pe câte un chaise-longue. Corina și Ștefan în picioare, între cele două chaise-longuri – Corina de partea domnului, Ștefan de partea cucoanei. Maiorul, Bogoiu, M-me Vintilă și Jef închid chaise-longurile într-un semicerc. În momentul în care Ștefan a pus ultima întrebare, grupul a fost constituit cum am mai spus, mai sus și toată lumea îi fixează pe cei doi. Moment de tăcere. Domnul și cucoana nu știu ce să răspundă.)*

CORINA: Aici... în pustietatea asta?

ȘTEFAN: De ce nu vă duceți la Borsec, că-i apă gazoasă?

CORINA: De ce nu vă duceți la Sovata, că-i muzică militară?

MAIORUL: De ce nu la Sinaia, că-i ruletă?

M-me VINTILĂ: De ce nu la mare?

JEF: De ce nu la șes?

BOGOIU: De ce nu la deal?

CORINA: Dar aici? Ce să vedeți aici? Pe noi?

BOGOIU: Sau ați fi venit să-l vedeți pe dumnealui *(Îl arată pe Maior)* cum prinde pești? V-ați ars. Nu prinde niciunul. Vă spun eu.

DOMNUL *(brusc interesat)*: Sunt și pești?

BOGOIU: Sunt, dar cine i-a văzut?

DOMNUL *(cu satisfacție către nevasta)*: Ei, madam? Ziceai să nu-mi iau undița. Dacă te ascultam pe d-ta...

MAIORUL *(direct vizat)*: Și ai luat-o?

DOMNUL: Se putea, nene? Jos în automobil.

MAIORUL: De ce?

DOMNUL: Cum de ce? Ca să pescuiesc.

MAIORUL: Să pescuiești ce?

DOMNUL: Pești.

MAIORUL: Peștii mei?

BOGOIU: Peștii lui?

DOMNUL *(care începe din nou să se indigneze)*: Cum ai dumitale, domnule? Cum ai lui, dom'le? Ce? I-ați ștampilat?

ȘTEFAN *(prezidențial)*: Vă rog, domnilor, vă rog. Să nu ne pierdem calmul. Calmul așa de greu câștigat. Să revenim la ce ne interesează și să discutăm fără digresiuni. Nu-i așa, doamnă? Fără digresiuni.

CUCOANA *(nu înțelege, dar aprobă, sedusă de „manierele” lui Ștefan.)*

ȘTEFAN: Vedeți? Și doamna e de aceeași părere. Să discutăm civilizată. Așadar... dumneavoastră n-ați vrea să plecați de aici?

DOMNUL: Nici mort.

ȘTEFAN: Păcat... Păcat, fiindcă dacă nu plecați singuri, o să fim siliți să vă expulzăm. *(explicând)* Să vă dăm afară și, cu cât întârziati, cu atât e mai neplăcut. Vedeți? Se înserează. *(Într-adevăr lumina a început ușor să scadă.)*

CORINA: Se face frig.

ȘTEFAN *(cu tonul politicos și impersonal, cu care ar da o informație)*: La munte, nopțile sunt reci. Și nu cred că se doarme bine pe șosea.

CUCOANA *(cu un început de teamă)*: Costache?...

DOMNUL (*se uită unul la altul, nu știe ce să facă. Pe urmă se decide*): În ruptul capului. Aici rămânem. S-o vedem și pe asta.

BOGOIU: O s-o vezi. Ascultă-mă pe mine, o s-o vezi. Dumneatale nu știi ce te așteaptă. Întrebă-mă pe mine. Intâi și 'ntâi îți ia creta.

DOMNUL: Care cretă?

BOGOIU: Creta. Pe urmă... Vezi cravata asta? (*Îi ia cravata în mână și o pipăie.*) Frumoasă, n-am ce zice. Frumoasă, da ți-o ia. Și pantalonii... (*Pipăie ștofa pantalonilor.*) Tii! Teribilă, dom'le! N-are moarte. Ștofă englezească. Ți-i ia și pe ăștia.

MAIORUL: Și să te-ntreb și eu ceva...

DOMNUL (*care l-a ascultat, cu desăvârșire aiurit, pe Bogoiu, urmărindu-i fiecare cuvânt, fiecare gest, cu o blândă stupoare, îl întrerupe pe maior, fără violență însă*): Nu mai întreba, domnule. Lasă. Ați întrebat destul. Să întreb și eu acuma. O dată. O singură dată. (*Se ridică în picioare, îi privește pe toți lung și întreabă îngrijorat cu sinceră seriozitate*) Dumneavoastră sunteți nebuni?

CORINA (*după un moment de tăcere, în timpul căruia fiecare părea că reflectează pentru a răspunde în cunoștință de cauză*) Ba da. Nu cu totul nebuni. Puțin. Mai mult într-o ureche decât nebuni de-a binelea. Iertați-ne că nu v-am spus-o de la început.

DOMNUL: Nu era nevoie... se vede.

CORINA: Noi ăștia, câți suntem aici, avem fiecare scrânteala noastră, mica noastră scrânteală. Și s-a potrivit să ne înțelegem destul de bine. Nu de la început. (*către Ștefan*) Nu e așa că nu de la început? (*din nou către cei doi*) Acuma însă facem un fel de familie... o echipă... un joc... e un joc pe care n-o să știți niciodată să-l jucați. Pentru

că... voi veniți direct de la București, în timp ce noi... noi picăm puțin din lună. (*Domnul și cucoana au rămas pironiți, la dreapta și la stânga Corinei. Și privesc peste capul ei cu o mirare, în care licărește parcă un început de înțelegere. Par a-și spune: „nu vezi că cu ăștia nu e nimic de făcut”*) Nu spuneți nimic. Nu e nevoie. Ați înțeles. Știu, simt că ați înțeles... poate că trebuia să vă vorbim așa de la început! Ce vreți? Ne-ați speriat... când v-am văzut intrând, ni s-a părut că tot jocul nostru se sfârșește... că se sfârșește prea devreme... dar acum... fiindcă ați înțeles, o să vă duceți. (*Îi ia și pe unul și pe altul de braț și merge cu ei spre stânga, pe unde au intrat.*)

ȘTEFAN: Vă așteaptă jos o mașină. Fără nicio grabă, sunteți într-un ceas și jumătate la Gheorghieni. (*În timp ce vorbește, domnul și cucoana își ridică valizele, pledurile, pachetele pe care le lăsaseră jos, la intrare.*)

CORINA: Se înserează și e senin.

ȘTEFAN: O să aveți un drum minunat.

CORINA: Ce bun e pledul ăsta.

ȘTEFAN: Vă înveliți bine și nici nu știți când ați ajuns în oraș. (*Cei doi si-au luat toate bagajele, așa cum au intrat prima dată în scenă. Se retrag puțin buimăciți, cu fața spre grup, privindu-i pe toți lung.*) N-ați uitat nimic? Ba da. Ați uitat să ne spuneți bună seara.

DOMNUL, CUCOANA (*se uită unul la altul, ezită, sunt incurcați și pe urmă timid, aproape în același timp*): Bună seara.

TOȚI (*înclinându-se ușor*): Bună seara.

(*Cei doi ies.*)

SCENA XV

ACEIAȘI, fără CUÇOANA și DOMNUL, apoi un moment
DOMNUL

Toți câți rămân în scenă se privesc ușurați. Din toate piepturile un lung oftat de ușurare. Fiecare se așează pe unde poate. Ștefan, evident, pe chaise-longul lui. Moment de tăcere, ca după o mare primejdie, din care scapi teafăr.

DOMNUL (*intră iar*): Tot eu... (*Toți sar brusc în picioare, împinși ca de un resort. Îl privesc cu răsufierea tăiată*) Nu vă speriați. Nu rămân. Nu mai rămân, nici dacă mă rugați. Nici dacă mă plătiți. Ne ducem la mare. Da' voiam să fac o întrebare. Ultima. De la Gheorghieni e tren la Constanța?

MAIORUL: E, da' e cam lung. O zi și jumătate.

DOMNUL: O zi și jumătate. Care va să zică, azi avem joi, 12... dacă plecăm diseară... (*vocea cucoanei din culise*) Costache!

DOMNUL: Vin soro, vin. (*Iese din scenă.*)

SCENA XVI

ACEIAȘI, fără DOMNUL

Același joc ca la începutul scenei precedente. Sentiment general de ușurare. Fiecare se așează la locul lui. Moment de tăcere.

BOGOIU (*care a auzit ultima replică a domnului, fără să-i dea prea mare atenție, sare luminat, ca și cum abia acum ar fi auzit-o*): Ce a zis? Joi? 12? Ați auzit? A zis joi. A zis 12. Joi, joi, joi, joi... E joi și e 12. Dați-mi o cretă. Dați-mi un creion.

Dați-mi cerneală. Dați-mi să scriu. (*Scrie cu degetul pe jos, pe perete, în aer.*) Joi 12 august. Joi 12 august... Presimțeam eu, domnule, îmi spunea inima. 12 august. 12 au... (*Entuziasmul îi scade subit, lasă cuvântul neterminat. Rămâne cu degetul suspendat în aer, deget cu care tocmai desemna cifra descoperită. Pe urmă cu totul bosumflat*) Dacă azi e în douășpece, atunci până la cinsprece mai sunt trei zile. Și la 15...

M-me VINTILĂ: Ce e la 15?

BOGOIU: Păi ce să fie... Ministerul... Serviciul... Se termină vacanța... Trebuie să plec... Lumina aia galbenă de la birou... Mirosul de hârtie veche... (*tresărind, aproape violent*) Eu nu plec. Rămân. Fie ce-o fi, rămân.

MAIORUL: Ba o să pleci. Toți plecăm. Azi unul, mâine altul... cum trece vremea, domnule... Și când mă gândesc că mă-ntorc acolo...

M-me VINTILĂ (*pe gânduri*): Acolo, acasă... lucruri de care te-ai săturat... aceeași viață care nu se mai schimbă...

CORINA (*ușoară, aproape imperceptibilă, privire spre Ștefan*): Oameni pe cari n-o să-i mai vezi...

M-me VINTILĂ: Și alții pe cari ai să-i vezi mereu, întotdeauna... (*Lumina a scăzut între timp simțitor, fără să se fi întunecat însă de tot. Lung moment de tăcere, în care gândul tuturor se depărtează.*)

ȘTEFAN (*scuturându-se din melancolia care i-a cuprins pe toți*): Bună treabă mi-ai făcut, domnule Bogoiu. Te felicit. În câte e azi? În câte e azi? Iacă știi în câte e azi. Ți place? (*Face un gest circular, arătându-i vag pe toți, dar arătând mai ales acea nelămurită tristețe care s-a furișat între*

ei.) Eram fericiți, adineaori. Era o zi oarecare, o zi fără calendar și eram fericiți. Acum e joi și în 12 august... și atâta lucru e de-ajuns... ca să nu mai fim.

BOGOIU: De... dacă știam... acuma... să uităm și noi...

ȘTEFAN: Dacă putem... e mai greu de uitat...

BOGOIU: Nu e greu. Uite, o să mergem la masă și să vezi cum uităm. Nu mergem la masă?

MAIORUL (*gata la apel*): Ba mergem...

M-me VINITLĂ: S-a făcut răcoare. Mă duc sa mă schimb și viu și eu. (*Iese.*)

ȘTEFAN (*către Bogoiu*): Tot te duci sus. Uite cheia. Descui-o pe Fräulein Weber. Să nu știe nimic.

BOGOIU: O să țipe...

ȘTEFAN: O s-o împaci. Faceți un tabinet, o lași să câștige și se împacă ea.

SCENA XVII

CORINA, ȘTEFAN, JEF

CORINA (*care în tot timpul scenei de mai sus a rămas într-un colț, tăcută, se apropie acum de Ștefan*): În câte e azi?

ȘTEFAN: Ești glumeață.

CORINA: Nu. Întreb cu toată seriozitatea: în câte e azi?

ȘTEFAN (*enunțând*): joi, 2 august.

CORINA: Nu-ți spune nimic data asta?

ȘTEFAN: Nimic. Cel puțin nimic special. E o aniversare?

CORINA: Gândește-te bine.

ȘTEFAN (*caută o clipă și pe urmă ridică din umeri.*)

CORINA: *Kleine Nachtmusik... Salzburg...*

ȘTEFAN (*cu un gest de plictiseală*): Ooo!

CORINA: Niciun oooo! Avem un pact și cer să-l respecti. Recunoaște că de când am reparat aparatul de radio, nu l-am pus niciodată să cânte. Așa era învoiala. Uite, l-am lăsat săracul, „la colț”, dar acum... (*Îa aparatul de radio și-l ridică cu destulă greutate, încercând să-l ducă spre măsura lui obișnuită.*)

JEF (*îi sare în ajutor*): Lăsați-mă, d-ră Corina, pe mine. (*Îa aparatul, îl așează pe măsută, întoarce butonul.*) Pe unde se transmite?

CORINA: Prin Viena.

JEF (*citind pe indicatorul aparatului și învârtind butonul*): 507 lungime de undă. 506 și 8.

CORINA: Nu vă oblig să rămâneți aici. Vă puteți duce la masă.

ȘTEFAN: Foame nu mi-e și după o zi așa de agitată, nimic mai bun decât un ceas de *chaise-longue*. Fie și muzical, dacă nu se poate altfel. (*Fiecare se așează pe câte un chaise-longue. Între timp Jef a continuat să caute postul Viena. S-au auzit diverse zgomote și țârâituri, iar acum se aude destul de clar tic-tacul obișnuit al postului Viena.*)

CORINA: Oprește, Jef. Aici. Viena. Recunosc semnalul. (*Se uită la ceas.*) Trebuie să-nceapă curând. În câteva minute. Vino aici. (*Jef a rămas lângă aparatul de radio și îi privește de sus din umbră, pe amândoi.*) Nu vii? (*tăcere*) Nu vrei să vii, Jef?

ȘTEFAN: Eu zic să vii. Am cetit undeva, că între muzică și matematică există legături foarte strânse. Or dumneata, Jef, care ești cel mai eminent corigent

la matematici, pe care l-am cunoscut vreodată...
(*Jef se-ntoarce brusc și iese din scenă, trântind foarte puternic ușa.*)

SCENA XVIII

CORINA, ȘTEFAN

Seara s-a lăsat între timp de tot. E o seară albastră, clară, fără obscuritate. S-ar zice că lumina și-a schimbat numai densitatea, că a devenit mai ușoară, mai vaporosă. Trecerea s-a făcut lent, fără bruschețe, pe nesimțite. Ieșirea zgomotoasă a lui Jef e urmată de o clipă de tăcere. Semnalul lui radio Viena se aude depărtat, cu un tic-tac de ceasornic într-o mare tăcere.

CORINA: Ce ai cu el?

ȘTEFAN: Nimic.

CORINA: Mie mi-e drag.

ȘTEFAN: Și mie.

CORINA: Atunci de ce-l repezi?

ȘTEFAN: Pentru că așa se vorbește între bărbați. Scurt. Fără mofturi. L-ai văzut când joacă cu mine ping-pong? Simt că fiecare minge pe care mi-o trimite, e un pumn. Are 16 ani. În fundul inimii lui îmi e recunoscător că mă port cu el ca și cum ar avea 25.

CORINA: Dar ești prea aspru.

ȘTEFAN: E felul meu de tandrețe. La 16 ani e singurul fel de tandrețe care se suportă bine.

CORINA: Nu poți să-l suferi.

ȘTEFAN: Mi-e foarte drag, întâi... întâi pentru că e corigent... Nu râde. Am un sentiment de familie pentru toți corigenții din lume. Și eu am fost pe vremea mea... Și sunt și astăzi. (*Tăcere*) Pe urmă... mi-e drag, pentru că te iubește. În felul lui. Cu pumnii strânși, încrunțat. Cred că nu știi cum te iubește. Și nici nu trebuie să știi. Nu ți-ar ierta-o...

CORINA: Îl cunoști bine? (*Întrebarea nu e apăsată.*)
(*Ea trece mai departe. Visează altceva.*)

ȘTEFAN: Destul de bine. L-am mai întâlnit odată, mai de mult. Acum vreo 20 de ani. Nu s-a schimbat prea tare. Aceași privire care trece înaintea cuvintelor. Aceași frunte care se deschide singură – ca o fereastră – când totul ar voi să se închidă, să se refuze... Și un fel de tăcere bruscată, colțuroasă, de care se lovesc gesturi și cuvinte... Gesturi pe care nu le va duce niciodată până la capăt... Cuvinte pe care niciodată nu le va spune pe de-a-ntregul.

CORINA (*chemându-l ușor, fără să-l privească*): Ștefan!

ȘTEFAN (*n-a auzit-o, nu o privește*): De atunci, l-am mai văzut de câteva ori. „În viață,” cum se zice. Din ce în ce mai rar... Din ce în ce mai departe... Când am venit aci... îl pierdusem de tot. Mi se părea că e o foarte veche amintire, foarte veche, foarte ștersă... Într-o dimineață am dat ochii cu el, în oglindă, ca la un colt de stradă. „Unde ai fost?” „Ce-ai făcut?” N-am știut ce să-i răspund. Mi se părea că nu fusesem nicăieri, că nu făcusem nimic...

CORINA: Eu nu l-am cunoscut, dar l-am așteptat. L-am așteptat mereu, în toți oamenii pe cari i-am întâlnit... În acei câțiva, foarte puțini, pe cari mi

se părea că-i iubesc, îmi ziceam: Nu-ți pierde răbdarea. Are să vină. Așteaptă. Este poate sub încruntarea asta care te rănește, este poate sub această indiferentă, sub această uitare... Așteaptă, Are să vină.

ȘTEFAN: Și când vine nu-l vezi. Și când vorbește nu-l auzi.

CORINA: Și când îl vezi el trece mai departe. Și când îl auzi el a tăcut. *(după o tăcere)* Ștefan!

ȘTEFAN: Daaa...

CORINA: Mi-e frig.

ȘTEFAN: La munte nopțile sunt foarte reci.

CORINA: Este în *hall*, pe divan, un șal – șalul meu albastru.

ȘTEFAN: E o informație asta?

CORINA: Nu. E o rugămintă.

ȘTEFAN *(se ridică din chaise-longue cu foarte mare greutate)*: Presimțeam. Totdeauna în viață momentele mele de visare le-am plătit scump. Sunt un sentimental. *(S-a dus spre divanul din hall, a luat șalul, vine spre Corina și i-l întinde.)*

CORINA: Nu așa, dragul meu. Învelește-mă.

ȘTEFAN: Mă exploatezi. *(O acoperă cu șalul pe picioare, pe urmă se întoarce la locul lui și se întinde în chaise-longue.)*

CORINA *(după o secundă)*: Ștefan! Nu auzi?

ȘTEFAN: Ba da.. Ca prin vis... Ciudat. Am sentimentul că dorm, că dorm profund. Și chiar dacă-ți mai este frig, n-am să mă pot ridica de aici, să mai caut un șal.

CORINA: Ștefan... vreau să te sărut.

ȘTEFAN: E o rugămintă?

CORINA: Nu. E o informație.

(Un moment rămân nemișcați la locurile lor. Pe urmă, aproape în același timp, se ridică amândoi, se apropie unul de altul și în sfârșit... se sărută. Se privesc apoi cu gravitate, ca și cum sărutul ar fi rămas undeva între ei. El o ia de mână și se îndreaptă spre scara din fundul hall-ului. Ea îl urmează. În timp ce urcă scara, încep să se audă, ca o voce care a fost mereu prezentă, dar care abia acum se desprinde din tăcere, primele măsuri din romanța din Kleine Nachtmusik de Mozart. La jumătatea scării se opresc.)

CORINA *(șoptind)*: Kleine Nachtmusik!...

(Ascultă amândoi o clipă, pe urmă, cu pași foarte ușor, urcă mai departe scara, ieșind din scenă.)

SCENA XIX

BOGOIU

Scena rămâne o clipă goală. Viorile din Salzburg se aud mai precise, dar mereu în surdină. Lumina e foarte albastră. Cu chaise-longurile desfăcute, cu șalul Corinei trenând pe unul din ele, terasa pensiunii are într-adevăr ceva de covertă pustie, noaptea. Bogoiu intră prin stânga. Privește de jur-împrejur. Se apropie de cele două chaise-longuri. Ia o clipă în mână șalul și-l lasă apoi să cadă la loc. Privește lung spre scara pe unde au ieșit Corina și Ștefan. Se reazimă de perete, pe pragul dintre terasă și hall și pe

*urmă, ca și cum ar transmite departe un ordin
unui echipaj nevăzut*

BOGOIU: Opriți motoarele. Desfaceți pânzele. Să n-aud
niciun val. Niciunul...

CORTINA

ACTUL III

Același decor, spre sfârșitul lunii august. Dimineață
rece, cu lumină ușor obosită, de vag început de toamnă.

SCENA I

CORINA, ȘTEFAN

CORINA *(într-o rochie caldă de casă. Ștefan în
pantaloni gris, pulover albastru, cu mâneci lungi
și închis la gât. Ținuta lor arată o dimineață rece
de munte. Corina, pe terasă, în stânga, pe un
chaise-longue, aproape paralel cu rampa,
privește afară spre culise, într-un fel de reverie
atentă, ca și cum ar urmări ceva foarte
important, ce se petrece acolo. În hall, comod
instalat într-unul din fotoliile albe de nuiele,
Ștefan citește o carte. La ridicarea cortinei, o
clipă de tăcere prelungește această situație, care
durează probabil mai de mult):* Încă una...

ȘTEFAN: Ai spus ceva?

CORINA: A mai căzut încă una. E a șaptesprezecea. Ieri
au fost unsprezece. Alaltăieri cinci.

ȘTEFAN: Vrei să le numeri pe toate?
 CORINA: Aș vrea! Sunt așa de multe, că mi-ar trebui o eternitate... Ștefan!
 ȘTEFAN (*fără să-și întrerupă lectura*): Daa!...
 CORINA: Pot să spun o prostie?
 ȘTEFAN: Te rog. Nu te jena.
 CORINA: Eu până acum nu văzusem niciodată cum cade o frunză. Credeam că se rupe și cade.
 ȘTEFAN: Ai intuiții miraculoase, Corina. Închipuiește-ți ca într-adevăr asta e singura metodă a frunzelor de a cădea: se rup și cad. Mă epatezi.
 CORINA: Și tu mă epatezi, dragul meu. Prin ignoranță. Nu știi, nu bănuiești câte gesturi mărunte sunt într-o cădere de frunză... (*Tăcere.*) Optsprezece.
 ȘTEFAN: Cum?
 CORINA: Zic optsprezece. A optsprezecea frunză de azi dimineață.
 ȘTEFAN: Corina!
 CORINA (*întrebare mormăită*): Mmm?
 ȘTEFAN: Te plictisești?
 CORINA: Da, dragul meu! Mă plictisesc. Mi se întâmplă prima oară în viață și e delicios.
 ȘTEFAN: Eu te plictisesc.
 CORINA: Da, dragul meu, tu. Mă plictisești și n-am să te uit niciodată din cauza asta... Hm!... E curios poate: eu n-am cunoscut până acum decât numai oameni amuzanți. Tu ești primul care nu mă amuză.
 ȘTEFAN: Mă fletezi, Corina.
 CORINA: Nu, nu, sunt foarte sinceră. În prima zi când ne-am văzut, ți-u minte că mi-ai spus: „eu sunt un tip *terre-à-terre*”. Credeam că te lauzi, dar nu te laudai. Ești într-adevăr foarte *terre-à-terre*,

Ștefan. N-ai vervă. N-ai fantezie. Și taci! Taci! Tu ești primul om din viața mea care tace.
 ȘTEFAN: Sunt primul care te iubește, Corina.
 CORINA: Poate că e totuna... Te ascult ore întregi cum taci. Ai tot felul de tăceri: vorbărețe, răstite, calme, somnoroase... De la tine am învățat și eu să tac. Nu găsești că fac progrese?
 ȘTEFAN: În momentul ăsta, nu.
 CORINA: Ai dreptate, acuma nu. Am gust de vorbă, dar o să-mi treacă.. De obicei însă, fii loial, Ștefan, și recunoaște: am învățat să tac. Mă mir și eu uneori când mă surprind tăcând. Nu mă recunosc. Mi se pare că ani de zile am trăit într-un vacarm și c-a încetat deodată. Era vacarmul meu personal, erau gesturile mele, pașii mei, mâinile mele care se agitau. Eram plină de gesturi, ca un pom plin de vrăbii.
 ȘTEFAN: Dacă nu mă înșel, e o imagine.
 CORINA: Da, dragul meu. Iartă-mă. N-am să mai fac. Dar lasă-mă s-o termin pe asta, tot am început-o. Ziceam: ca un pom plin de vrăbii. Ai venit tu, le-ai speriat și s-au dus. Acuma, uite-mă aici, fără gesturi, fără vorbe... (*Tăcere. Își duce mâna la ureche, ca și cum ar asculta bătaia unui ceas de mână.*) Îl auzi?
 ȘTEFAN: Ce?
 CORINA: Pulsul.
 ȘTEFAN: Nu.
 CORINA: Eu îl aud. E ciudat cum nu l-am auzit 25 de ani... Ș-acuma îl aud. Sunt atâtea lucruri pe care nu le știam... Din câte voci mici e făcută o mare tăcere... Ștefan, nu le auzi?
 ȘTEFAN: Ce s-aud?
 CORINA: Vocile.

ȘTEFAN: Una singură, Corina: pe a ta.

CORINA: Eu am mai multe, dragul meu. Abia aici le-am descoperit. Vocile mele interioare...

ȘTEFAN: Trebuie să fie un scandal, când vorbesc toate deodată.

CORINA: Nu. Se înțeleg destul de bine între ele...
(*Tăcere.*) Nouăsprezece. A căzut a nouăsprezecea frunză.

ȘTEFAN: Înseamnă pe hârtie să nu le uiți.

CORINA: Nouăsprezece, într-o singură dimineață, nu e mult? Vine toamna. Mi se pare c-a și venit. E o pată roșcată pe Hășmașul Mare. Ieri era mai palidă, azi-dimineață mai aprinsă... Septembrie...

ȘTEFAN: Încă nu...

CORINA: Ba da. Două zile, trei zile și pe urmă...
(*Tăcere.*)

ȘTEFAN (*iși închide cartea, se ridică de la locul lui, vine spre ea, se oprește lângă chaise-longul ei, jumătate de pas în urmă, îi pune ușor mâna pe umăr*): Ce e cu tine?

CORINA (*ridică din umeri, fără să-l privească*): Știu eu? Septembrie.

ȘTEFAN: Cum te-ai schimbat, Corina! Ești tu fata pe care am întâlnit-o aici, pe terasă, acum douăzeci... și... câte zile?

CORINA: Nu le-am numărat, mai târziu, o să le vină și lor rândul. Acum sunt ocupată cu frunzele.

ȘTEFAN: Ești tu? Aveai un surâs scurt, bățaios. Unde e? Aveai o tresărire a capului, nervoasă. Unde e? Grava mea iubită.

CORINA: Mai spune o dată.

ȘTEFAN: Ce?

CORINA: „Grava mea iubită”.

ȘTEFAN: Ți place?

CORINA: Mă surprinde. Nu credeam că voi putea fi o iubită gravă. (*încercând să glumească*) Nu era genul meu... gravul meu domn. Necunoscutul meu domn.

ȘTEFAN: Ce vrei să spui?

CORINA: Eu nu vreau să spun nimic. Cel mult aș vrea să întreb.

ȘTEFAN: Întrebă.

CORINA: Dar să nu râzi. (*Se ridică de la locul ei, cu o foarte mare simplitate, fără să sconteze niciun efect.*) Ștefan, cine ești tu?

ȘTEFAN: Nu m-am prezentat?

CORINA: Te-am rugat să nu râzi. Cine ești? Ești un domn brun, cu un *chaise-longue* și cu câteva manii simpatice de vacanță. Și pe urmă? Și mai departe?

ȘTEFAN: Mai departe...

CORINA: Da. Știu cine ești în august. Dar în septembrie cine ești?

ȘTEFAN: Ei bine, Corina, în septembrie și în octombrie, „mai departe” cum zici tu...

CORINA: Ștefan.

ȘTEFAN: Da?

CORINA: Vrei să faci un lucru oribil...

ȘTEFAN (*scurtă privire întrebătoare*)

CORINA: Vrei să răspunzi?

ȘTEFAN: M-ai întreat.

CORINA: N-am întrebat nimic.

ȘTEFAN: Corina.

CORINA: N-am întrebat nimic. Nu vreau să-mi spui nimic.

ȘTEFAN: Totuși...

CORINA: Te rog, Ștefan, te rog, taci. Tu care știi să taci așa de bine, taci și de astă dată. Nu te întreb, nu-ți cer, nu vreau, nu mă interesează...

ȘTEFAN: Corina, ce înseamnă copilăria asta? Liniștește-te.

CORINA: Lasă-mă, te rog, lasă-mă. Sunt zăpăcită. Nu știu ce spun. Nu știu ce întreb. Nu întreb nimic. Lasă-mă singură cinci minute, două minute.

ȘTEFAN: Dar nu se poate. Dar trebuie să-mi explici.

CORINA (*aproape de lacrimi*): Nu am nimic de explicat. Lasă-mă, îți spun, lasă-mă...

SCENA II

ACEIAȘI, BOGOIU

Bogoiu a intrat de câteva secunde prin fund și a rămas acolo, tăcut, lângă perete, privind fără să înțeleagă ce se întâmplă. În momentul acesta îl zărește Corina.

CORINA (*încercând să găsească un surâs, în enervarea de care treptat s-a lăsat surprinsă*): Uite, dacă nu mă lași, am să mă plâng Căpitanului. Domnule Bogoiu! Căpitan! Domnul acesta e indiscret. Nu se mai poate plimba o femeie tânără pe covertă fără să fie acostată? Ce fel de vapor e ăsta?

BOGOIU (*s-a apropiat. Simte că gluma acoperă un lucru destul de serios, totuși sau tocmai de aceea are tactul de a accentua gluma.*): Tinere, ce fel de purtări sunt astea?

ȘTEFAN (*care preferă și el un moment de destindere*): Domnule Căpitan, te rog să crezi că nu am nicio vină.

BOGOIU: Las' că știm noi. Nicio vină. N-o să-mi spui mie că duđuia s-a legat de dumneata.

ȘTEFAN: Zău, domnule Căpitan.

BOGOIU: Nimic. Te rog să fii la locul dumitale. Să nu mă silești să chem echipajul. (*ducându-l puțin de spate*) Hai, du-te-n cabină și lasă-ne singuri.

ȘTEFAN (*o privește pe Corina lung*): Ce copilă ești, Corina!

DORINA (*Surâs afectuos, trist, ușor cochet, cerând parcă iertare. Ștefan iese din scenă.*)

SCENA III

CORINA, BOGOIU

BOGOIU (*rămâne încurcat. Așteaptă explicații. Dar Corina tace, iar el prea timid ca să întrebe, încearcă să schimbe vorba*): E cam rece azi, toamnă timpurie. Ce i-o fi venit și Maiorului să plece tocmai azi pe munte?... Auzi dumneatale, în excursie... și M-me Vintilă după el. Te pomenești că-i apucă și ploaia... Eu le-am tot spus: Stați, mă oameni buni, că om merge altădată... că...

CORINA (*fără bruschețe, continuând parcă un gând*): Domnule Bogoiu... S-a întâmplat pe vaporul dumitale un lucru...

BOGOIU: Trist?

CORINA: Nu. Trist, nu. Dar serios. Mai serios decât credeam la început.

BOGOIU: Pe vaporul meu, domnișoară Corina, se întâmplă numai lucruri serioase.

CORINA: Crede-mă, când am venit aici, eram foarte departe de tot ce avea să se întâmple. Lăsasem acasă o iubire... un fel de iubire.

BOGOIU (*mai mult șoptind*): Civitavecchia.

CORINA: Daa... Civitavecchia... O! nu mare lucru... câteva obișnuințe, câteva amintiri... Venisem aici bucuroasă că sunt singură și că le pot uita... Totul era așa de simplu: dumneata, Maiorul, Jef... Până când a venit el... Ții minte seara în care au fost pasagerii clandestini.. În seara aceea...

BOGOIU: Știu.

CORINA (*ridică surprinsă capul, întrebând din ochi.*)

BOGOIU: Da, știu. Eu știu tot ce se petrece pe vaporul meu. Iartă-mă. Nu sunt indiscret, dar e datoria mea. Am știut din prima zi. Cred că am știut înaintea dumitale și înaintea lui.

CORINA: Vezi, la început încă nu era prea grav. O întâmplare de vacanță. O mică întâmplare de vacanță. Dar pe urmă... Nu mă întreba cum... n-aș ști să-ți răspund. Așa cum se face toamnă. Așa cum descrește ziua. Fără să prinzi de veste, fără să știi când. L-am iubit. Credeam că e un joc ușor de vară. Bag de seamă că e mai mult, că amenință să fie mai mult decât un joc. Dumneata, domnule Bogoiu, care ești un bătrân căpitan de vapor...

BOGOIU: Ei, nu chiar așa de bătrân.

CORINA: ...ai cunoscut poate multe întâmplări de felul ăsta... Nimeni nu le știe decât poate căpitanul vasului, care zâmbește și uită.

BOGOIU: Trebuie neapărat să uitate?

CORINA: De ce?

BOGOIU: Cunoscut eu un căpitan care n-ar voi...

CORINA: Și eu cunoscut o fată, care nici ea n-ar voi... Adineaori, când ai intrat aici, era să fac o prostie,

o mare prostie. Era să-i spun tânărului domn, întâlnit într-o dimineață de august, pe puntea vaporului dumitale, era să-i spun că, deși ne apropiem de port, eu la debarcader nu mă voi despărți. Era să-i spun că iubirea mea nu este un joc și că nu vreau să fie de pe acum o amintire. Era să-i spun... (*tăcere, apoi cu o schimbare de glas*) Domnule Bogoiu, eu plec.

BOGOIU: Cum pleci? Unde pleci?

CORINA: Plec la București. Acasă.

BOGOIU: Când?

CORINA: Astăzi. Acum.

BOGOIU: Nu se poate.

CORINA: Ba da. E mai bine așa. E mai simplu.

BOGOIU: Domnișoară Corina, nu te las.

CORINA: Domnule Bogoiu, te rog, înțelege. Înțelege și nu-mi cere explicații. O să-mi ceară el destule.

BOGOIU: Dar e o prostie ce vrei să faci.

CORINA: Nu. E un lucru cuminte. E poate primul lucru cuminte pe care-l fac de când mă știu. Nu mai pot rămâne. Nu mai trebuie să rămân. Haide, domnule Bogoiu, dă-mi o mână de ajutor, dă-mi puțin curaj. Am nevoie. Azi e duminică. Zi de târg la Sân Dominic. Mai târziu, trebuie să treacă, pe la prânz, camioneta O.N.E.F.-ului de la Borsec. O să-i facem semn. O să mă ia și pe mine... (*cu o bruscă deschidere de expresie*) Ții minte duminica trecută la Sân Dominic... Era o nebulie: în costume de baie pe străzi, era o nebulie. Cum se uitau ungueroaicele tinere la noi, speriate. Să nu pierzi pipa, pe care ți-am cumpărat-o de-acolo. (*Bogoiu scoate din buzunar o pipă, arătând-o demonstrativ.*) E proastă săraca. E urâtă săraca. Dar e de la Sân Dominic...

BOGOIU (*rugător, încet*): Domnișoară Corina, rămâi.
 CORINA (*face semn din cap că nu. Gest blând, dar decis*): Mă duc sus, să-mi strâng lucrurile. Dumneata rămâi aici. Ai să-l vezi pe Jef... Și pe Ștefan.. Spune-le... că plec. (*Corina se depărtează de el, îndreptându-se spre scara din fund.*)

BOGOIU: Domnișoară Corina!

CORINA (*se oprește din mers, îl privește așteptând.*)

BOGOIU (*cu elan*): Plec și eu cu dumneata.

CORINA: Nu. Un căpitan, domnule Bogoiu, nu-și părăsește niciodată vaporul. (*Se urcă pe scară.*)

SCENA IV

ACEIAȘI, JEF

JEF (*a apărut la capătul de sus al scării, tocmai în momentul în care Corina se pregătea să urce. Are o carte în mână*): Bună dimineața, d-ră Corina.

CORINA (*a rămas locului. Răspunde încet, fără să-l privească bine în ochi, ca și cum s-ar eschiva*): Bună dimineața, Jef.

JEF (*urcă treptele spre ea. Se oprește în fața ei. Vorbește cu animație*): Azi e duminică. Am venit să dau raportul săptămânii.

CORINA: Da, Jef. (*Îi pune ușor o mână pe umăr.*)

JEF (*deschide cartea*): La geometria descriptivă, de luni până azi, 42 de pagini. Să știți că am trecut de partea cea mai grea...

CORINA (*fără prea multă convingere*): Dar le știi?

JEF: Ca pe apă. La algebră, 12 pagini: ecuațiile de gradul al doilea. (*Se oprește, se uită drept în ochii*

ei, așteptând un cuvânt de aprobare.) N-am lucrat bine?

CORINA: Ba da. Ai fost foarte harnic.

JEF: Știți, am făcut mai mult decât mi-ați însemnat dumneavoastră. Vedeți? (*Îi arată pe carte.*) Era însemnat numai până aici... Eu am făcut și... (*Pentru că ea tace, el are impresia că se îndoiește de spusele lui. Îi întinde cu un gest brusc cartea deschisă.*) Dacă nu credeți, puteți să m-ascultați.

CORINA: Te cred, Jef.

JEF: Atunci, după masă la patru...

CORINA (*cu un gest vag*): După-masă...

JEF: Domnișoară Corina, mi-ați promis. Eram înțeleși. Dacă termin într-o săptămână, până unde ați făcut semn, atunci duminică după-masă, la patru, veniți cu mine pe lac, numai cu mine, numai noi doi și vâslesc eu. Mi-ați promis...

CORINA: După-masă nu se poate. Nu se mai poate.

JEF (*violent*): Nu vă lasă el!

CORINA: Jef, te-am rugat de atâtea ori să nu mai spui așa: „el”. (*pauză, pe urmă cu o voce care încearcă să fie fără emoție*) După-masă... nu mai sunt aici.

JEF (*o privește pe ea, pe urmă scurt pe Bogoiu, întrebător*)

BOGOIU: Pleacă.

JEF: Când? De ce?

CORINA: Plec chiar acum. Înainte de prânz. De ce? (*ridicare din umeri*) Am primit o veste de la București.

JEF: Ce veste? Când? Poșta n-a trecut. Telefonul n-a sunat. De ce glumiți cu mine? V-am rugat de atâtea ori să nu glumiți cu mine.

CORINA (*il privește drept în ochi*): Jef, de-atâtea ori am glumit cu tine. Acuma nu glumesc.

JEF (*nu înțelege, nu acceptă, o privește plin de întrebări, deși simte că ceea ce spune ea este foarte serios.*)

CORINA (*se desprinde de lângă el și urcă scara încet, urmărită de privirea lui până ce iese din scenă. Bogoiu a asistat la întreaga scenă, fără să spună niciun cuvânt, încurcat de privirea disperat întrebătoare a lui Jef, de gesturile evazive ale Corinei.*)

SCENA V

BOGOIU, JEF, mai târziu ȘTEFAN

JEF (*după ce a rămas un moment ațintit spre ușa de sus, pe unde a ieșit Corina, își îndreaptă privirea spre Bogoiu*): Domnule Bogoiu...

BOGOIU: Pe mine, băiete, să nu mă întrebă nimic. Nu știu nimic. Nu pricep nimic. (*În momentul acesta intră Ștefan, Jef îl zărește, îl fixează intens și pe urmă izbucnește.*)

JEF: Din cauza ta. Din cauza ta... (*Iese alergând și trântind violență cu ușa.*)

SCENA VI

BOGOIU, ȘTEFAN

ȘTEFAN (*nu înțelege strigătul lui Jef, E mai mult mirat decât supărat.*): Ce e cu el? Ce are?

BOGOIU (*evaziv*): Domnișoara Corina...

ȘTEFAN: Ei?

BOGOIU: Trebuia să meargă după-masă cu el pe lac și acuma, și acuma, cică nu mai merge.

ȘTEFAN: Foarte rău. De ce nu merge?

BOGOIU (*încurcat*): Fiindcă... (*apoi energic, ca și cum s-ar decide să spună tot*) Fiindcă... (*Totuși nu îndrăznește.*) Ei, da, știu eu de ce nu mai merge?...

ȘTEFAN: Capricii. Capricii cu Jef! I-am spus că nu se cochetează cu un copil ca el. Bietul băiat! (*pauză*) Nu știu ce e cu Corina. Nu înțeleg ce are. Ai văzut adineauri... Vorbeam foarte calm amândoi. Deodată, din senin, lacrimi în ochi, palidă, gata să plângă... Nu o recunosc. Ea, care de obicei este așa de simplă, așa de deschisă... Dacă n-ai fi intrat dumneata, nu știu ce ar fi făcut. Era într-un hal de nervi... Într-adins v-am lăsat împreună. I-ai vorbit?

BOGOIU (*evaziv*): Daa...

ȘTEFAN: Și?

BOGOIU (*același joc*): Dee...

ȘTEFAN: Cam puțin. Daa... Dee... Ce spune?

BOGOIU (*ridică din umeri*): Hm!

ȘTEFAN: Și altceva?

BOGOIU (*deodată devenit solemn*): Dragul meu... Vezi... Viața... Înțelegi...

ȘTEFAN (*il privește atent, căutând să descifreze încurcătura lui*): Nu înțeleg.

BOGOIU: Nici eu.

ȘTEFAN: Domnule Bogoiu... Explică-mi.

BOGOIU: Da' mai lăsați-mă, pentru Dumnezeu, mai lăsați-mă. Da' ce vină am eu? Da' cine sunt eu? Pe

toate să le explic. Pe toți să-i consolez. Da' mie cine-mi explică? Și pe mine cine mă consolează?

ȘTEFAN (*se duce spre el și-l întreabă aproape răstit*):

S-a întâmplat ceva?

BOGOIU: Da. S-a întâmplat.

ȘTEFAN: Ce?

BOGOIU (*pornit să descopere tot*): S-a întâmplat... S-a întâmplat că... (*Se întrerupe iar. Hotărât nu are destul curaj. Tace o clipă, pe urmă coborând glasul*) Nu s-a întâmplat nimic.

ȘTEFAN (*renunță să mai „ancheteze”*). *E enervat, face câțiva pași prin hall*): Bună zi, n-am ce spune. Ați visat rău. Corina, Jef, dumneata... V-ați molipsit unul de la altul... Pensiunea Weber mi se pare că se duce. Vaporul dumitale se scufundă...

BOGOIU (*descurajat*): Crezi că eu vreau?

ȘTEFAN: Nu știi ce vrei și nici nu mă interesează. Văd că vorbești și mi-e de-ajuns. (*E lângă chaise-longul lui. Bate cu degetul în speteaza lemnului, cum ar bate pe un om pe umăr*.) Mi se pare că o să mă întorc la ăsta. E mai sigur... și n-are mistere... și nu se enervează.

SCENA VII

ACEIAȘI, CORINA

CORINA (*coboară scara din fund. Are într-o mână câteva cravate. Bogoiu și Ștefan o privesc, fără să-i vorbească. Ea vine, spre Bogoiu și-i întinde cravatele*): Cravatele, domnule Bogoiu.

BOGOIU (*ului*): Dumneata le aveai?!

CORINA: Eu.

BOGOIU (*aratându-l pe Ștefan*): Și eu îl bănuiam pe el.

CORINA: Mă ierți?

BOGOIU: Acuma...

CORINA: Erau în odaia mea. Le și uitasem. Am dat de ele adineauri, făcându-mi valiza.

ȘTEFAN (*întreabă aproape cu indiferență, căci nu știe ce se întâmplă*): Ce valiză?

CORINA (*către Bogoiu*): Nu i-ai spus?

BOGOIU (*teribil de încurcat*): Eu...

ȘTEFAN: Ce valiză, Corina? (*O privește întrebător, ea își îndreaptă de asemeni ochii asupra lui, dar nu-i suportă privirea și înclină ușor capul, eschivându-se*.)

BOGOIU (*care se simte de prisos, se îndreaptă spre ușa din fund, cu cravatele în mână, mergând de-a-ndăratelea, neștiind cum să dispară mai neobservat*) Eu... înțelegi... vezi... (*Iese din scenă*.)

SCENA VIII

CORINA, ȘTEFAN

Rămași singuri, se privesc îndelung unul pe celălalt. Într-un sfârșit Corina se apropie de el. Îi vorbește foarte simplu, s-ar spune fără emoții.

CORINA: Ștefan... eu plec.

ȘTEFAN: Sigur că pleci. Plecăm cu toți. Azi e duminică, joi e întâi, miercuri seara plecăm.

CORINA: Nu miercuri. Astăzi.

ȘTEFAN (*îngrijorat*): S-a întâmplat ceva?

CORINA: Nu. Nimic. Plec.

ȘTEFAN (*o privește un moment tăcând. Pe urmă surâde și-i dă o ușoară palmă peste obraz, ca unui copil*): Dragă Corina, ai nimerit-o rău. Sunt într-o zi în care nu am niciun chef de glume. (*Se depărtează de ea, merge spre măsuța de nuiiele, pe care sunt țigări și chibrituri, își aprinde o țigară, apoi îi întinde pachetul.*) Vrei o țigară?

CORINA (*ia cutia cu țigări, cu un gest liniștit și o pune la loc pe masă*): Ascultă, Ștefan. Tu înțelege foarte bine, când vrei. (*Vorbește rar.*) Eu trebuie să plec. Astăzi. Acum. (*Scurt, întorcându-și capul.*) Nu mai pot rămâne.

ȘTEFAN: Corina. (*O apucă de mâini.*) Uită-te la mine. Ce palidă ești azi. Ce obosită pari. Iartă-mă. Sunt un monstru. Un monstru de indiferență. Ar fi trebuit să văd singur, înaintea ta. Sigur, ai dreptate. Nu mai poți rămâne aci. Dar înțeleg... E prea pusti, prea multă tăcere, prea multă singurătate. Eu rabd foarte bine. Sunt obișnuit. Sunt antrenat. Dar tu...

CORINA: Dar nu e asta...

ȘTEFAN: Ba da, ba da. Văd foarte bine. Ți-am spus-o și azi dimineață. Te plictisești. Lasă, nu protesta. Nu e nicio rușine. Ai nevoie să umbli pe o stradă, să vezi lume, să auzi un clopot de tramvai, să te oprești la o vitrină. E și asta o bucurie. Cu ce entuziasm te uitai săptămâna trecută la biete vitrine de la Sân Dominic. Parcă erai un copil într-o prăvălie de jucării. Ar fi trebuit să înțeleg de-atunci.

CORINA: Dar te înșeli...

ȘTEFAN: Nu mă înșel deloc și te asigur, n-ai niciun motiv să te ascunzi. Ai dreptate, e și asta o bucurie, să umbli pe o stradă cu lume multă, să

vezi lumini de oraș, să auzi zgomote de oraș, după ce patru săptămâni n-ai auzit decât greierii țârâind și n-ai văzut decât nori trecând. Uite, și eu sunt fericit – m-auzi? – fericit că mă întorc. E adevărat, mi se părea că încă două trei zile am mai putea aștepta. Dar nu. Îmi dau seama că e prea mult. Plecăm. Plecăm imediat.

CORINA: Nu „plecăm”. Plec. Singură.

ȘTEFAN: Singură? Cum singură? De ce singură?

CORINA (*se află acum lângă măsuța telefonului, de care se reazimă cu un gest întâmplător.*)

ȘTEFAN: Înțeleg. Telefonul!

CORINA (*cap surprins, nedumirit*).

ȘTEFAN (*aspru*): Domnul de la Civitavecchia? Te cheamă! I s-a urît singur. Spune! I s-a urât, nu? Și te cheamă.

CORINA: Dar nu... Nu e niciun domn... Și puțin îmi pasă de el...

ȘTEFAN: Îți pasă așa de puțin, că la primul lui semn alergi. Domnul a terminat cu Mediterana. E azi la Pireu, mâine la Constanța, marți la București. Și tu trebuie să fii acolo. Trebuie să fii în gară, pe peron, să-l aștepți, să-l primești, să-l săruți – sărutul de întoarcere.

CORINA: Ștefan, ești stupid.

ȘTEFAN: Sunt stupid, pentru că înțeleg.

CORINA: Ești stupid, pentru că vrei să înțelegi. Nu e nimic de înțeles. Nu e nimic de întreb.

ȘTEFAN: Așa credeam și eu: că nu-i nimic de întreb. Telefonul acela care venea, nici astăzi nu știu de la cine... nici astăzi nu știu de unde... Dintr-o lume care aveam impresia că nu există.

CORINA (*incet*): Și nici nu există...

ȘTEFAN: Eram convins că ceea ce se întâmplă aici, între noi doi, este mai adânc și mai grav decât tot ce lăsaseși în urmă. Și de aceea nici nu mă interesa și de aceea nu întrebam. Dar m-am înșelat. Cumplit, ca un imbecil, ca un licean, ca un începător. E de ajuns să te cheme, pentru ca să fugi și să lași totul aici, ca și cum n-ar fi fost decât o glumă, ca și cum n-ar fi fost decât un joc.

CORINA: Dar un joc a fost, Ștefan. Jocul de-a vacanța. L-ai uitat așa de repede? Tu m-ai învățat să-l joc și tocmai tu îl strici? Ce artă ai tu să înveți pe alții jocuri, pe care pe urmă le pierzi? (*încercând să surâdă*) Așa a fost și cu ping-pongul. Ții minte? Tu mi-ai pus racheta în mână și după trei zile ai pierdut. Ești un profesor prost sau poate sunt eu o elevă prea bună.

ȘTEFAN: Totuși nu poți pleca așa, Corina. Ce știu eu despre tine?

CORINA: Ce-ai zis? Ce știi tu despre mine? (*Îl sărută.*) Știi asta. (*Îl sărută iar.*) Și asta. Și multe altele. Știi totul.

ȘTEFAN: Și nu știu nimic.

CORINA: Întocmai. Știi totul și nu știi nimic. Mai mult decât totul și mai puțin decât nimic, nu se poate. Ce mai vrei?

ȘTEFAN (*răspicat*): Vreau să știu de ce pleci.

CORINA: Pentru că trebuie. Pentru că se sfârșește. Pentru că mă întorc.

ȘTEFAN: Unde? Lângă cine?

CORINA (*un moment de tăcere. Pe urmă cu o schimbare de voce, cu o nuanță de oboseală și de rezistență care cedează*): Ascultă, Ștefan. Nu mai întreba. Simt că dacă mai întreb, am să răspund. S-ar putea să-ți pară rău. Și eu știu să întreb. Dar nu vreau.

Cine ești tu? Cine sunt eu? Nu știu. Poate că ești prințul de Galles. Poate că sunt o mare dansatoare. Pe vapor niciodată nu știi bine cine au fost tovarășii tăi de călătorie. Ștefan... poate că într-adevăr ești prințul de Galles. Rămâi așa. Ce vrei să aflu de la tine? Că ești un mic inginer sau un mic avocat sau un mic arhitect... Că te vei duce de aici la fabrică sau pe șantier sau la tribunal, unde muncești de dimineață până seara și câștigi cinci mii sau opt mii sau zece mii de lei pe lună. Că tot anul ai făcut economii naive, de care te jenezi, pentru ca să cucerești o lună de vacanță, în care ți-ai putut da impresia că trăiești o viață somptuoasă... (*coborând glasul*) cu o sută optzeci de lei pe zi... Că pantalonii tăi albi – frumoșii tăi pantaloni albi – costă trei sute de lei și sunt cumpărați de gata. Că puloverul tău albastru ți l-a croșetat mama sau o soră... Că eleganța ta – înduioșătoarea ta eleganță, Ștefan – este câștigată cu socoteli mici, eroice, pe care n-o să le mărturisești niciodată... și eu, ce vrei să-ți spun eu? Că mă întorc într-o casă modestă, oarecare. Că rochiile mi le cos singură, după ce am visat ceasuri întregi la vitrina unui mare magazin... Că pălăria mea nouă este pălăria mea veche, șifonată puțin, ca să semene cu un model văzut la cinematograful... că fiecare bucurie a mea se plătește cu trei renunțări... Că o floare mai scumpă – uite, o creangă de liliac în februarie... – este o mare sărbătoare, când se întâmplă s-o primesc sau când fac nebulina să o cumpăr. Că „domnul de la Civitavecchia” este și el un biet om fără mister. Toate sunt altfel aici, dragul meu. Până și el! Ce nume de legendă i-ai dat: „Domnul de la Civitavecchia”, Ștefan... Lasă-mă să fiu necunoscuta care se rupe de lângă tine pentru a

se întoarce într-o viață de mister. Lasă-mă să fiu marea dansatoare care 20 de zile pe coverta unui vapor s-a amuzat să treacă drept o mică fată sentimentală. Și tu... rămâi prințul meu de Galles. *(Tăcere. Se privesc lung, Ștefan schițează un gest de obiecție, ar vrea să răspundă, să reziste. Corina îl oprește cu o ridicare de mână, ca și cum i-ar zice: „nu, lasă, vezi bine că am dreptate, vezi bine că nu ai nimic de spus”. Pe urmă se depărtează, urcă scările, iese din scenă, urmărită de privirea lui.)*

SCENA IX

ȘTEFAN, JEF

Câteva clipe Ștefan rămâne singur în scenă. Pe urmă, prin fund, stânga, intră Jef, care îl privește intimidat, apoi se apropie de el.

JEF: O lași să plece? N-o lăsa. Numai dumneata poți s-o oprești, dacă vrei.

ȘTEFAN: Cred că nimeni nu poate s-o oprească. Și mi se pare că nici nu trebuie.

JEF: Pentru că n-o iubești.

ȘTEFAN: Ca tine, Jef, nu. Nimeni nu iubește ca tine.

JEF: N-o lăsa să plece. Uite... poate te supără că trebuie să mergă cu mine singură pe lac. Renunț. Dar n-o lăsa să plece. Știu, m-am purtat rău cu d-ta. Numi pare rău și nu-ți cer scuze. Dar, dacă te răzbuni, răzbună-te altfel.

ȘTEFAN: Nu te-ai purtat rău cu mine. Te-ai purtat dărz. Ca un camarad. Suntem doi camarazi, Jef. Noi când vorbim, ne privim în față. *(Jef, care până acum avea ochii în pământ, îi ridică asupra lui*

Ștefan.) Dacă n-ai fi așa de tânăr, aș spune „doi bătrâni camarazi”. Fiindcă într-adevăr te cunosc foarte de mult.

JEF: Eu pe dumneata, nu.

ȘTEFAN: Și răspunsul ăsta îl cunosc. *(Face un pas spre el. Jef tace cu încăpățănare.)* Jef, mă tem că nu mai e nimic de făcut. Ne părăsește... Acuma, că rămânem singuri, e timpul să facem pace.

JEF: Niciodată.

ȘTEFAN: Nu spune vorbe mari. Gândește-te că vine seara. Că ea n-o să mai fie aici. Și că amândoi – și tu și eu – o să avem nevoie să stăm de vorbă despre ea. O să mă găsești colo la masă, lângă lampă, citind... Încercând să citesc... Serile sunt lungi, băiatule, și seara asta va fi foarte lungă... O să-ți dau o pipă și o să fumăm împreună. Tutunul e cam tare pentru tine, dar nimic nu e mai bun decât o pipă tare, într-o seară ca asta. Și ca să ne treacă de urât, o să rezolvăm ecuații de gradul al treilea, în amintirea ei.

JEF: În amintirea ei... Cel puțin pe dumneata te-a iubit.

ȘTEFAN: Nu știu. Cred că și în mine ea descoperise un Jef din trecut. Un Jef pe care-l pierduse... și pe care i-am ajutat să-l regăsească... *(Tăcere.)* Mă pricepeam destul de bine pe vremuri la ecuațiile de gradul al treilea. Cu puțin exercițiu, cred că o să-mi reamintesc. Tot ecuațiile le faceți într-a șasea?

JEF: Nu. Le-am făcut într-a cincea. Acuma facem trigonometrie și geometrie în spațiu.

ȘTEFAN: Stai! poate mi-amintesc. Cos pătrat de x...

JEF *(completând formula)*: ...plus sin pătrat de x, egal cu unu.

ȘTEFAN: E minunat, Jef. Au trecut 20 de ani și cos pătrat de x plus sin pătrat de x este tot egal cu unu. Nimic nu s-a schimbat... Parcă văd tabla mea de logaritmi. Era în franțuzește, de la Hachette, de unul Dupuis.

JEF: A mea tot de Dupuis este.

ȘTEFAN: Nu se poate.

JEF: Ba da. Uite-o. (*Ridică de jos, de lângă scară, cărțile pe care le lăsase să cadă, la prima ieșire din scenă a Corinei.*)

ȘTEFAN (*ia cartea în mână și o răsfoiește cu aviditate*): Dar e tabla mea de logaritmi, Jef. Pe asta am învățat eu. Pe una ca asta. Și tot pe una ca asta am rămas corigent, în clasa a șasea.

JEF: Ai fost corigent?

ȘTEFAN: Da. În clasa a șasea.

JEF: În clasa șasea?

ȘTEFAN: Da.

JEF: De ce nu mi-ai spus? Totdeauna am crezut că râzi de mine.

ȘTEFAN: Niciodată n-am râs de tine. Tu nu vezi câte lucruri ne leagă? Corina, trigonometria, logaritmul lui Dupuis, corigența... Toate sunt astăzi neschimbate, cum au fost acum 20 de ani. Toate sunt la fel. Parcă am fi doi colegi de bancă.

JEF (*gânditor*): Dumneata...

ȘTEFAN: Nu „dumneata.” Tu.

JEF: Tu?

ȘTEFAN: Da. Tu. E mai simplu. Încearcă.

JEF: Tu!

ȘTEFAN: Vezi?

SCENA X

ACEIAȘI, BOGOIU

BOGOIU (*intră prin stânga, ușa din fund. Se uită când la unul, când la altul, ca și cum ar vrea să le citească în ochi ce s-a mai întâmplat*) Carevasăzică tot pleacă... (*către Ștefan*) O lași? (*către amândoi*) O lăsați... Vouă, la urma urmelor, ce vă pasă? O să găsiți alta. Sunteți tineri. Dar eu? La mine, nu v-ați gândit?

JEF (*încet către Bogoiu, care se află acum între el și Ștefan*): Cum? Și dumneata?

ȘTEFAN: Dumneata... o iubești?

BOGOIU: Ba nu. Numai voi. Că eu... inimă... n-am. (*Se așează pe unul din scaunele de nua albă. În timp ce el vorbește, Jef și Ștefan se vor așeza și ei pe câte un scaun, la dreapta și la stânga lui, ascultându-l.*) Nu credeam să mi se întâmple una ca asta, tocmai acum, la bătrânețe... Seamănă, seamănă grozav cu o fată pe care am văzut-o eu odată, mai de mult. Tot blondă. Mă înamorasem de ea, dar nu i-am spus niciun cuvânt. Nici nu puteam, că tocmai eram în călătorie. Făceam primul meu drum la Madagascar. Drum lung. Da, ziceam, lasă că mă-ntorc eu și-i spun. Când m-am întors, am vrut să-i vorbesc, dar n-am mai găsit-o... se măritase. De-atunci n-am mai iubit pe nimeni. Era și greu. Nu prea aveam timp. Știi, mereu pe drumuri, mereu pe apă... câte fete nu mi-au zâmbit mie prin porturi... În fiecare port câte una. Uneori eram obosit de călătorie și așa fi vrut să rămân... Dar nu mă răbda inima: a doua zi ridicam ancora și mă duceam mai departe singur, că, se vede, așa mi-a fost scris. Când am venit aici și

am văzut-o, am tresărit. Parcă era fata mea de pe vremuri. Aș fi vrut să-i spun: uite, m-am întors și te iubesc. Nu i-am spus nimic, se înțelege, că, doar văd eu bine, mi-a trecut vremea. Dar eram fericit că o știu pe aici, pe aproape, că pot s-o privesc și că mă ascultă când am chef de vorbă... Pe mine nu m-a ascultat nimeni niciodată ce ziceam și ce nu ziceam. Nici acasă, nici la minister. Numai ea m-a ascultă...

ȘTEFAN: Și noi...

BOGOIU: Voi... Dumneata barem, când te-am văzut venind prima oară, parcă mi-a dat cu un cuțit în inimă. Sigur eram că ne-o furi. Și... ne-ai furat-o.

ȘTEFAN (*gest jenat, de protest*)

BOGOIU: Lasă, lasă, că acuma totuna e. M-am obișnuit și cu asta. Ba, dacă vrei să mă crezi, într-un fel eram bucuros. Mă uitam la dumneata și-mi ziceam că sunt eu, cu douăzeci de ani în urmă. Și dacă te săruta, ziceam că mă sărută pe mine... în trecut. Acuma... se duce. Ne lasă. Ce-o să ne facem fără ea... (*Toți trei rămân gânditori, tăcuți cu privirea pierdută înainte, dincolo de rampă.*)

SCENA XI

ACEIAȘI, CORINA

Corina apare sus pe scară. E îmbrăcată într-un tailleur gris sau într-o rochie gris de voiaj. Tăietură foarte simplă. În mână are o mică valiză. Ultimele cuvinte ale lui Bogoiu le-a auzit. Rămâne un moment locului, privindu-i de sus pe cei trei bărbați, care – cu fața spre rampă – nu o pot vedea și nici nu-și dau seama de intrarea ei. În cursul replicilor următoare

ea va coborî scara, treaptă cu treaptă, până jos, foarte ușor, așa încât pe de-o parte să nu atragă atenția celor trei, iar pe de altă parte să nu distragă atenția spectatorilor de la ceea ce se întâmplă și se vorbește în primul plan.

BOGOIU: Nimeni n-o să-mi mai spună: „Bună dimineața, căpitane!” „Ce viteză avem?”

JEF: Nimeni n-o să-mi facă semne pe cartea de trigonometrie: „uite, până aici să înveți”.

BOGOIU (*tainic*): Dacă am închide-o...

ȘTEFAN: Ca pe Fräulein Weber...

JEF: În ziua când au venit clandestinii...

BOGOIU: Da. Ca pe Fräulein Weber. Cu cheia... De multe ori m-am gândit la asta. S-o facem prizoniera noastră. Am eu pământ în Argeș. Îl vând și cu banii ăia trăim toți trei. Nimeni să nu ne știe...

ȘTEFAN, JEF: Nimeni!

(Tăcere. Gândul li se pare și lor poate absurd, dar consolator. Corina ascultă cu gravitate, fără gesturi.)

BOGOIU: Facem o fermă. Câteva vaci, găini...

JEF: Vacile le duc eu să pască.

BOGOIU: ...Și seara le mulg eu, în hârdaie mari.

JEF: Duminică dimineața mergem la Sân Dominic, la târg, după cumpărături.

BOGOIU: Ne luăm o căruță și doi cai. Duminică la Sân Dominic și joia la Gheorghieni.

ȘTEFAN: Eu îmi aleg o pușcă bună de vânatoare și mă duc în pădure după vânat. Spre Hășmaș sunt și mistreți.

BOGOIU: Un mistreț ne ajunge pe o lună.

ȘTEFAN: Și pe urmă împușcăm altul.

BOGOIU: O fermă, o fermă mică... Noi trei și ea.

ȘTEFAN: Mai târziu, spre iarnă...

JEF: ...când o începe să ningă...

BOGOIU: ...și drumurile vor fi înzăpezite...

ȘTEFAN: ...seara...

CORINA (*a ajuns între timp jos, s-a apropiat de ei, s-a oprit la câțiva pași în urma lor și a lăsat jos mica ei valiză, a ascultat tot ce-au vorbit și acum intră în vorba lor, fără bruschețe, ca și cum glasul ei l-ar continua pe al lor, așa de firesc, încât niciunul din ei nu e surprins, de parcă ar fi știut-o mereu acolo, aproape – și nici unul nu întoarce capul*): ...seara... la ceasurile cinci... eu am să vă aștept aici, cu lampa aprinsă la fereastră, ca s-o vedeți de departe, prin pădure. În casă e cald, apa de ceai clocotește și e un miros de pâine prăjită. Bună seara, căpitane, bună seara, Jef, bună seara, Ștefane. Scuturați-vă bine de zăpadă, să nu-mi stricați covoarele – și închideți repede ușa, să nu intre frigul. De când v-aștept! Dacă nu mi-a fost urât singură? Nu. M-am gândit la voi. Am stat aici lângă sobă, am lucrat și m-am gândit la voi. Încearcă mânușile astea, căpitane, și vezi dacă-ți vin bine. Sunt de lână. Le-am lucrat pentru dumneata. Fularul ăsta e pentru tine, Ștefan. Sweaterul ăsta e pentru tine, Jef... (*S-a apropiat între timp de masă și a luat loc între Ștefan și Bogoiu, toți patru privind mereu dincolo de rampă, în sus, ca și cum ar urmări acolo viziunea evocată de vorbele ei.*) Ce aspră a fost ziua, dar ce dulce e seara, acum că ne-am strâns toți patru în jurul lămpii. E o lampă de gaz, cu glob alb de faianță. Dacă ascuți bine de tot, o auzi cum bâzâie

cald, surd, a somn. Căpitanul joacă șah cu Jef, Ștefan citește și eu mă uit la voi cum tăceți. Uneori vine de departe un șuierat de tren – de la Gheorghieni să fie? de la Sân Dominic să fie? – și ridicăm cu toții capetele, să ascultăm. Ne privim o clipă unii pe alții și ne întrebăm din ochi, fără cuvinte: „Ce s-o mai fi întâmplat prin lume?” Pe urmă ne întoarcem la partida de șah, la cartea începută, la tăcerea noastră veche. Și anotimpurile trec și anii vin și noi suntem mereu aici toți patru, în mica noastră fermă, ca pe o navă pornită prin lume, fără escală... (*Lung moment de tăcere. Pe urmă Corina, ca și cum s-ar desprinde dintr-un vis terminat, se ridică ușor, dar cu foarte multă simplitate. După o secundă, cei trei bărbați se ridică și ei. Corina și-a luat valiza în mână. Cei trei privesc cu solemnitate.*) Acuma... mă duc. Dar vă rog, nu faceți capetele astea posomorâte, solemne. Uite, Fräulein Weber a fost mai drăguță decât voi, adineauri, când m-am dus la ea, să-mi iau rămas bun... Să nu mă obligați să plâng. Eu plâng ușor și mă fac urâtă. Vreți să mă fac urâtă, acum, (*persiflându-se, declamator*) „în ceasul despărțirii”?

ȘTEFAN: Dă-mi valiza, Corina.

CORINA: Nu. Valiza îi aparține lui Jef. El mi-a adus-o până aici în ziua când am sosit, el mi-o duce înapoi. Nu-i așa Jef?

JEF (*se apropie, ia valiza în mână.*)

CORINA (*il ia de braț*): Promite-mi că n-ai să uiți ecuațiile de gradul al treilea. Promite-mi c-ai să înveți. Promite-mi c-ai să treci corigenta. Jef, dacă treci examenul, mergem împreună la cinematograful. Numai noi doi. Singuri. Tu și cu mine. Și tu plătești biletul. Da?

JEF: Da.

CORINA (*se apropie de Bogoiu*): Domnule Bogoiu, vreau să-ți cer un lucru greu, poate imposibil. Știu bine că femeile nu se primesc de obicei în echipaj. Totuși... te rog să mă iei cu dumneata în toate călătoriile. Te voi urma peste tot. Chiar în Oceanul înghețat de Nord. Oriunde.

BOGOIU (*tace emoționat*.)

CORINA (*se îndreaptă spre Ștefan. Pe urmă se uită stingherită spre cei doi*): Și acuma...

BOGOIU (*a înțeles*): Eu... mă duc înainte... jos, pe șosea.

JEF (*completându-l*): ...mergem împreună, că poate trece camioneta... și e bine s-o oprim din timp...

(*Les amândoi stânga, planul I, timizi, încurcați.*)

SCENA XII

CORINA, ȘTEFAN

CORINA (*se apropie de el și-l sărută*): Așa de rece? Așa de departe?

ȘTEFAN: Nu te recunosc, Corina. În rochia asta, cu pantofi, cu poșetă, cu pălăria asta, nu te mai recunosc. Parcă ești o fată, întâlnită pe stradă, o fată frumoasă, după care întorci capul...

CORINA: ...și pe care o uiți...

ȘTEFAN: ...pentru că a trecut mai departe, pentru că n-a vrut să se oprească...

CORINA: ...i-a fost frică să se oprească.

ȘTEFAN: Corina, te voi căuta...

CORINA: Și eu te voi căuta, dragul meu... dar te voi găsi? Niciodată n-am visat un vis de două ori.

ȘTEFAN: Un vis din care fugi de bună voie...

CORINA: Pentru ca să nu se sfârșească singur. Voi reveni, Ștefan. Totdeauna. Mereu. Va fi de-ajuns să închid ochii, pentru ca să revin. Și tu vei fi mereu aici, pe terasă, la locul tău, pe *chaise-longue*, cu cartea în mână, leneș, visător și prost crescut, cum te-am cunoscut în prima zi. În prima zi... Ștefan! Vreau să-ți fac o ultimă rugăminte. O ultimă copilărie.

ȘTEFAN: Spune.

CORINA: Nu veni cu mine la autobuz. Rămâi aici. Vreau să mă despart de tine aici. Uite-ți cartea. Uite-ți ochelarii de soare. (*S-a apropiat de chaise-longul lui, îl mângâie ca pe un copil, cu gestul obișnuit al lui Ștefan.*) Șezi! Ca atunci. Ca în prima dimineață. Și citește. (*Îi deschide cartea, el o privește și întoarce capul după ea.*) Uită-te în carte, nu la mine. Te rog, Ștefan, promite-mi că n-ai să ridici capul. Rămâi așa. Poate că nici eu n-am fost altceva decât o fată dintr-o carte, din cartea pe care o citești... Poate că într-adevăr totul n-a fost decât o părere, o glumă, un joc. (*Se depărtează ușor de el, privindu-l mereu, până ce iese din scenă, în timp ce foarte încet se lasă cortina.*)

CORTINA

STEAUA FĂRĂ NUME

PERSONAJELE

ȘEFUL GĂRII
UN ȚĂRAN
PROFESORUL
ICHIM
D-RA CUCU
O ELEVĂ
PASCU
CONDUCĂTORUL
NECUNOSCUȚA
UDREA
GRIG

ACTUL I

Gară mică în provincie. Biroul șefului de gară, care este în același timp „birou de mișcare, telegraf”, „casa de bilete”. În peretele din fund, o fereastră dublă, iar mai la dreapta o ușă cu geam și ușa cu fereastră dă înspre peron. Se văd, prin ferestrele afumate, peronul gării, doi stâlpi de felinar, linia ferată, câteva vagoane de marfă, trase undeva mai departe pe o „linie moartă”.

Între fereastră și ușă, fixată în perete, un orologiu mare, în fund, arătătoarele înțepenite în cadran, arătând 3 și 12 minute.

În peretele din stânga, o ferestruie mică, pătrată, de ghișeu, răspunzând desigur în sala de așteptare, pe unde se cumpără și se vizează biletele.

În restul încăperii, mobilă și ustensile adecvate. Un aparat telegrafic, frâne, telefon etc. Pe pereți, un mers al trenurilor și diverse tabele și avize ceferiste.

La ridicarea cortinei nu e nimeni în scenă. Telefonul sună, aparatul telegrafic bate, amândouă fără răspuns, cine știe de când.

Ușa dinspre peron larg deschisă. O locomotivă manevrează undeva pe o linie secundară găfâind și suflând din greu. O voce se aude strigând somnoroasă: ferește linia, ferește linia. Un țigănal ascuțit, ca un nechezat de mânz, zgomot de tampoane etc.

Între timp telegraful și telefonul sună mereu.

SCENA I

ȘEFUL, UN ȚĂRAN

Intră șeful, cu chipiul pe cap, un fanion în mână. Merge spre aparatul telegrafic. Se uită la banda de hârtie, o rupe și pe urmă apasă pe mânerul aparatului telegrafic care amuțește. Se îndreaptă spre telefonul din perete, întoarce de câteva ori manivela, ridică receptorul.

ȘEFUL: Allo, allo... *(Nu răspunde nimeni probabil. Acroșează. De afară se aude un nou șuiert de locomotivă. Șeful merge spre ușă și din prag strigă, cu mâna pâlnie la gură, peste linie.)* Ichim! Ichim! Să fii cu ochii în patru când o trece acceleratul. Vezi de rațe și de găște. Să nu-mi calce vreuna, că te pui s-o mănânci... Ș-o plătești. *(Își scoate chipiul și-l pune în cuier. Merge spre masa telegrafului și ia loc acolo și citind încă o dată banda ruptă adineaori din aparat. Pe ușă intră un țăran.)*

ȚĂRANUL: Dacă nu vă e cu supărare...

ȘEFUL *(sever)*: Ce poștești d-ta?

ȚĂRANUL: Un belet pentru...

ȘEFUL: Treci la casa de bilete.

ȚĂRANUL: Păi io ziceam că...

ȘEFUL: Treci la casa de bilete, n-auzi? *(Se ridică de pe scaun și vine spre ușă.)* Aici intrarea e oprită. Scrie și pe ușă. *(Închide ușa.)* Intrarea particularilor oprită. Strict oprită. *(Țăranul a rămas afară pe peron, în fața ușii ce i s-a închis în nas și o clipă rămâne acolo, ca și când ar silabisi avizul. Pe urmă trece spre stânga, spre fața ferestrei și dispăre. Șeful a revenit la birou.*

Abia s-a așezat, că se și aud ciocănituri în fereștriuca din stânga. Șeful ridică oblonul ghișeului, apare capul țăranului.)

ȘEFUL: Ce poștești d-ta?

ȚĂRANUL: Să-mi dați un belet pentru...

ȘEFUL *(scurt)*: Mai târziu. *(Vrea să tragă în jos fereștriuca.)*

ȚĂRANUL: Nu-i aicea casa de belete?

ȘEFUL: Aicea e. Dar nu e deschis.

ȚĂRANUL: Păi parcă ziceați..

ȘEFUL: N-auzi omule că nu s-a deschis?

ȚĂRANUL: Și când se deschide?

ȘEFUL: Scrie afară. *(Trage fereștriuca pe jumătate, pe urmă citește un bilet lipit pe geamul ghișeului.)* „Casa de bilete se deschide jumătate oră înainte de sosirea trenului”.

ȚĂRANUL *(introducându-și capul pe sub fereștriuca)*: Și trenul când sosește?

ȘEFUL: Scrie afară. *(Trage definitiv oblonul ghișeului. Se așează iar la birou. Pe peron se vede trecând, prin fața ferestrei, silueta profesorului, care, o secundă mai târziu, apare în fața ușii, parcă ezită puțin, ridică privirea spre – probabil – orologiul peronului, se uită la ceasul lui de mână și pe urmă deschide ușa.)*

SCENA II

ȘEFUL, PROFESORUL

Profesorul 30-32 ani. Îmbrăcat curat, chiar îngrijit, dar modest.

PROFESORUL: Bună ziua.

ȘEFUL (*cordial*): Aaaa! Am onoarea, dom' profesor.
Lume nouă.

PROFESORUL (*din prag*): Voiam...

ȘEFUL: Intră, intră te rog.

PROFESORUL: Voiam... voiam numai să întreb...
ceasul de afară de pe peron... merge înainte?

ȘEFUL: Uneori. Alteori rămâne în urmă.

PROFESORUL: Așa gândeam și eu... fiindcă...

ȘEFUL (*arătându-i un scaun*): Da ia poftim. Nu iei loc?

PROFESORUL: Nu, mulțumesc. Intrasem doar să văd
cât e ceasul. (*Se uită la orologiul din perete.*) 3 și
12... Nu se poate. (*Se uită la ceasul lui de mână.*)

ȘEFUL: De ce? Cât e la al d-tale?

PROFESORUL: 7 fără 20.

ȘEFUL: Păi așa o fi. (*Se duce spre orologiu și întoarce
cu degetul minutarele.*) Le mai așez și cu mâna...
că dacă ar fi să mă iau după ele...

PROFESORUL: Dar atunci... atunci d-ta nu știi
niciodată cât e ceasul.

ȘEFUL: Ei asta-i... Cum să nu știi? Când trece 747
dinspre Câmpina, e 8. Când vine 115 dinspre
Sinaia, e 8 și 20: când se încrucișează 63 cu 97, e
12 și 5. Când vine d-ra Cucu, e 7. Șapte precis.

PROFESORUL: Și dacă întârzie?

ȘEFUL: Cine? D-ra Cucu? N-o cunoști.

PROFESORUL: Nu. Trenul. Cum știi d-ta când întârzie
trenul?

ȘEFUL: Dar ce zor am să știi? Pe mine mă găsește
totdeauna aici, la datorie.

PROFESORUL: Totuși, bunăoară astăzi... Personalul...
Vine la timp?

ȘEFUL: De ce? Pleci undeva? Aștepti pe cineva?

PROFESORUL: Da... Aștept...

ȘEFUL: Pe cine?

PROFESORUL: Adică, de fapt nu aștept. I-am dat lui
Pascu să-mi aducă ceva de la București.

ȘEFUL: Care Pascu?...

PROFESORUL: Pascu... cu magazinul general, de pe
ulița veche.

ȘEFUL: A! Omul nostru. L-am văzut azi-dimineață când
a plecat.

PROFESORUL (*parcă puțin neliniștit*): Ai vorbit cu el?
Ți-a spus că se întoarce diseară?

ȘEFUL: N-am prea vorbit, că-mi era somn. Am fost azi
noapte la Judecător la un poker. M-au lăsat lefter
al dracului, dar știi lefter.

PROFESORUL: Prin urmare n-ai vorbit cu Pascu?

ȘEFUL: Eu nu, dar nevastă-mea i-a dat nu știu ce, să-i
cumpere de la București, niște panglici, niște ace.
Că chiar îi ziceam: ce te sculași femeie cu
noaptea-n cap, să bați capul omului.

PROFESORUL (*preocupat, uitându-se la ceasul din
perete și pe urmă la al lui*): Numai de n-ar
întârzia.

ȘEFUL: Dar de ce? E o chestie importantă?

PROFESORUL (*evaziv*): Da... Vezi...

ȘEFUL: Fac prinsoare că iar e vorba de o carte.

PROFESORUL (*ca și cum s-ar scuza*): Da...

ȘEFUL (*dojenitor*): Nu te mai lași de cărți, dom'
Profesor.

PROFESORUL: E o carte mai... Cum să-ți spun eu? Mai
rară, mai deosebită... O comandasem de mult din
străinătate... încă din astă-iarnă. Credeam că nu
mai vine, că nu se mai găsește... Când ieri-
dimineața mi-a venit înștiințare de la București,
de la librari, că a sosit... Și atunci am rugat pe
Pascu...

ŞEFUL: Şi n-ai avut răbdare să ți-o aducă acasă. Venişi la gară să-i ieşi înainte.

PROFESORUL: O aştept de atâtea luni.

ŞEFUL: Patimă mare cărţile, dom' Profesor. Da, da, patimă mare. Nu te mai sature de ele. Uite, chiar azi-noapte, stăteam de vorbă cu judecătorul şi farmacistul. „Băiat bun Profesorul – zicea Lascu farmacistul – dar are un cusur: toată ziua cu nasu-n cărţi”.

PROFESORUL: Exagerează.

ŞEFUL: Ba chiar așa e. Nu te vede omul la cafenea, sau la grădină, sau la bodegă... Să mai iei o ţuculiţă. Să mai schimbi o vorbă. Să mai faci un pokeraş...

PROFESORUL: Nu prea am timp.

ŞEFUL: Ei, bravo! Îmi plăcuşi. Da' noi cum avem?... Cum zicea şi d-ra Cucu: dacă într-un târg ca al nostru, noi intelectualii....

PROFESORUL (*s-a uitat din nou îngijorat la ceasul lui apoi la cel din perete*): D-le Şef! Eu cred că ceasul d-tale stă.

ŞEFUL: Dar de ce?

PROFESORUL: La mine acum e 7 fără 14.

ŞEFUL: Zău!... (*Merge spre ceas şi pe urmă mişcă limba cea mare a orologiului.*) Cum trece vremea domnule!

PROFESORUL: Mai e mult până vine personalul?

ŞEFUL: Mai e. Întâi trece rapidul.

PROFESORUL: Care rapid?

ŞEFUL: Automotorul.

PROFESORUL: Aşa? Atunci... atunci am venit prea devreme. Mai am timp să mă duc şi să mă întorc.

ŞEFUL: Dar de ce să te duci? Mai bine stai aici să vezi cum trece rapidul, că e frumos.

PROFESORUL: Nu, nu, am treabă.

ŞEFUL: E plin de coconet şi de domnişori spilcuiţi. Se duc la Sinaia să joace la ruletă.

PROFESORUL: Las' că mă întorc. Mă-ntorc. (*Iese.*) *Aproape în acelaşi timp, pe peron, dinspre stânga, se vede prin fereastră Ichim, magazionerul, cu un cărucior ceferist. Profesorul şi Ichim se întâlnesc cam în dreptul uşii. Profesorul dispare prin stânga, Ichim se opreşte în faţa uşii rămasă deschisă.*

SCENA III

ŞEFUL, ICHIM, ȚĂRANUL (*la ghişeu*)

ICHIM (*din prag*): Dom' Şef! A zis cucoana să-mi daţi bani, că se duce la târguit.

ŞEFUL: Cât?

ICHIM: A zis că cinci sute.

ŞEFUL: 500? (*Deschide un sertar, se uită înăuntru şi pe urmă-l închide.*) Să lase pe mâine, că e zi-ntâi şi primim leafa

ICHIM: A zis c-acuma... că dumneaei se duce în târg şi că mâine nu poate, că vine cucoana lu' domnu Lascu în vizită.

ŞEFUL: Ei drăcie. (*Deschide încă o dată sertarul, se mai uită o dată înăuntru, îl închide la loc.*) Ichim! N-ai tu nişte bani mărunţi până mâine?

ICHIM: N-am, să trăiţi, dom' Şef. Că m-aţi pus ieri de-am plătit raţa... aia de-a călcat-o acceleratul.

ŞEFUL: De, Ichim, ce să-ţi fac. Regulamentul. Regulamentul înainte de toate.

ICHIM (*mormăind, mai mult pentru el*): Şi barem s-o fi mâncat.

ŞEFUL (*s-a căutat prin buzunare, a mai deschis o dată sertarul și pe urmă, aducându-și aminte, se duce spre ferestruica ghișeului, ridică oblonul, scoate capul și strigă*): Ei! Nu e nimeni la bilete? S-a deschis cassa. (*Își trage capul înapoi și lasă jos oblonul.*) Ascultă, Ichim, parcă era unul adineaori care voia să cumpere un bilet. Ia vezi, unde a dispărut. (*În momentul acesta se aud bătăi în ferestruică.*) Ba stai. Parcă s-a întors. (*Ridică din nou oblonul.*) Ce vrei, omule?

ȚĂRANUL (*introducându-și capul*): Păi să-mi dați un belet.

ŞEFUL: Până unde?

ȚĂRANUL: Până la Jirovăț. Câte parale face?

ŞEFUL: 580 cu clasa 3-a. Ori vrei a doua?

ȚĂRANUL: Ba m-a ferit Dumnezeu. Cât ziceați?

ŞEFUL: 380.

ICHIM: Dom' Șef. Nu ajunge. 500 a zis cucoana.

ŞEFUL: Mai bine să-ți dau un bilet pentru Imoasa. 509 lei. Ce să cauți la Jirovăț?

ȚĂRANUL: Păi am niște opinci de vânzare. Și am un cumătru la Jirovăț de are prăvălie.

ŞEFUL: Da' la Imoasa n-ai niciun cumătru?

ȚĂRANUL: Ba am și acolo, că eu de felul meu...

ŞEFUL (*tăindu-l scurt*): Atunci să-ți dau pentru Imoasa. (*A și scos un bilet din raftul cu cartoane, îl stampilează la mașină și i-l dă.*) 509 lei.

ȚĂRANUL: 509? Păi eu aveam treabă la Jirovăț.

ŞEFUL: Nu-i nimic. Te dai jos la Jirovăț, îți faci treburile acolo și p-ormă, a doua zi, te urci în tren și mergi mai departe, la Imoasa.

ȚĂRANUL: Da' ce să fac la Imoasa?

ŞEFUL: Nu zici că ai un cumătru?

ȚĂRANUL: Ba am.

ŞEFUL: Atunci ce mă mai ții de vorbă. Scoate banii și pleacă sănătos.

ȚĂRANUL (*numărând banii*): 400... 500... și patru, și șase, și 9...

ŞEFUL (*a luat banii și aproape instantaneu a lăsat oblonul în jos*): Dă-i cucoanei banii, Ichim.

ICHIM: Am înțeles, dom' Șef. (*Iese, își ia căruciorul și dispăre pe peron în dreapta. Se aud bătăi în oblonul ghișeului. Șeful ridică oblonul.*)

ŞEFUL: Ce mai e? Ce mai vrei?

ȚĂRANUL: Da' dac-o fi să plec la Imoasa, trebuie alți bani?

ŞEFUL: Nu. Îl vizezi pe ăsta la gară.

ȚĂRANUL: Aha! Carevasăzică... (*Șeful nu-l mai lasă să termine și trage oblonul.*)

SCENA IV

ŞEFUL, DOMNIȘOARA CUCU

Telegraful bate. Șeful urmărește panglica hârtiei. Prin feresatră se vede trecând pe peron, dinspre stânga, d-ra Cucu.

ŞEFUL (*bătând în geam*): Săru'mâna, d-ră Cucu.

D-ra CUCU: Bună ziua, domnu Ispas. (*Trece prin fața ușii, spre dreapta, continuându-și plimbarea pe peron.*)

ŞEFUL (*se ridică de la masă, se apropie de orologiul din perete, mută minutarul la 7 fix*): Cum trece vremea, dom'le! (*Iese pe urmă în prag.*) Cald! Cald al dracului, domnișoară Cucu.

D-ra CUCU: Ba aici, la d-ta, la gară, parcă-i mai răcoare.

ŞEFUL: Aşi. Ți se pare. Nici n-ai zice că suntem în mai. S-a înserat și uite ce zăpușeală. Parc-am fi în iulie.

D-ra CUCU: Dar ce-am auzit, d-le Ispas? Ți-a călcat ieri rapidul un curcan?

ŞEFUL: Cum?

D-ra CUCU: Așa mi-a spus azi dimineață, la școală, în cancelarie, M-me Voinea, de Științe Naturale. Zicea c-a aflat bărbatu-său de la poștă, că-i spusese dirigintele...

ŞEFUL: Da' de unde, d-ră Cucu? Mai întâi n-a fost rapidul. A fost acceleratul. Și pe urmă nu era curcan. Era rață.

D-ra CUCU: Ia te uită cum exagerează lumea!

ŞEFUL: O rață pestriță, cu ciocul sur. A făcut-o nevastă-mea pe varză, azi la prânz. O minune!

D-ra CUCU: Da' parcă tot a fost o chestie cu un curcan? Sau curcă era?

ŞEFUL: Ei! Acu' trei săptămâni, după Rusalii. Pe aia o călcase un tren de marfă. *(Toata această convorbire a avut loc în fundul scenei, Șeful fiind în pragul ușii, iar d-ra Cucu, pe peron, în față.)*

D-ra CUCU *(cu o mișcare bruscă de alarmă, intră în birou)*: O elevă!

ŞEFUL: O elevă?

D-ra CUCU: Mi se pare că e Zamfirescu. Zamfirescu dintr-a șasea.

ŞEFUL: Treci după ușă, să nu te vadă. Să n-o sperii.

D-ra CUCU *(se trage pe lângă perete și duce degetul la gură)*: Ssst!

ŞEFUL: Lasă-mă pe mine să văd. *(Iese pe peron și se uită în dreapta și-n stânga cu un aer de prefăcută*

indiferență. Pe urmă se întoarce.) Ași. Ți s-a părut. Nu e nimeni.

D-ra CUCU: Dac-o prind, o dau afară din școală.

ŞEFUL: Prea ești aspră.

D-ra CUCU *(ritos)*: O dau afară. Am spus de o mie de ori că nu e voie să vie la gară. Am pus și afiș la cancelarie. Ce e desmățul ăsta? Una, două, hai la gară.

ŞEFUL: Ei! Le place și lor că... e mai răcoare.

D-ra CUCU: Las' că știu eu ce le place. Le place să se zgâiască la ferestrele vagoanelor și să-și facă semne cu bucureștenii. *(Sună telefonul.)*

ŞEFUL *(ridicând receptorul)*: Allo!... Da... linia întâia... Salut... *(Închide telefonul.)* Vine automotorul de Sinaia. I-a dat drumul de la canton. *(Ia din cuier chipiul și-l pune pe cap.)*

D-ra CUCU: Automotorul ăsta e un scandal. De când l-au pus în circulație, nu mai am liniște în cursul superior. Toate fetele și-au pierdut capul.

ŞEFUL: Și nici măcar nu oprește la noi. Ce-ar mai fi dac-ar opri?

D-ra CUCU *(indignată)*: Să oprească? N-avem nevoie. Nu ne trebuie.

ŞEFUL: Tren de lux, d-ră Cucu. Nu se uită el la noi.

D-ra CUCU: Tren de pierzanie. Plin de jucători de ruletă și femei... ușoare.

ŞEFUL: Asta așa zic eu. Miroase a parfum când trece.

D-ra CUCU: Nu știu a ce miroase, dar într-un oraș cum se cade n-ar trebui să se permită. Eu l-aș pune să treacă noaptea și cu perdelele trase.

ŞEFUL: Ba eu, drept să spun, îmi pare rău când îl văd așa, numai cum îmi sboară prin 'naintea ochilor... Și eu stau cu mâna la chipiul.

D-ra CUCU *(reprobatoare)*: Stai cu mâna la chipiul?

ȘEFUL: Ce să fac? Regulamentul!... (*după o secundă, vindicativ*) Nu dă Dumnezeu o iarnă cu zăpadă mare, să se împotmolească p' aici pe la noi. I-aș da pe toți jos din tren și le-aș pune lopata în mână, să curețe linia.

D-ra CUCU: Așa le-ar trebui.

ȘEFUL: Ehe! Câte d-astea am văzut eu... Eram de serviciu la Dedulești, pe linia Făurei, acum vreo 20 de ani. Linie inundabilă... Ei... și-ntr-o toamnă, așa cam prin noiembrie... (*Se aude de departe un fuierat ascuțit. Șeful se întrerupe.*) I-auzi-l că vine. (*Iese pe peron. Zgomotul trenului se apropie. D-ra dă să iasă și ea pe peron, dar în prag tresare, a văzut ceva... face un pas înapoi și scoțând numai vârful nasului afară, rămâne într-o atitudine încordată de pândă. Un zgomot ritmat de roți și pistoane crește, se apropie, devine asurzitor: cu o iuteală de fulger și cu un țipăt scurt de locomotivă, trece prin fund trenul automotor. Prin fereastră se vede din spate șeful salutând smirună. Câteva secunde după trecerea monstrului, nicio mișcare. Se aude doar zgomotul roților depărtându-se, șeful dispăre din dreptul ferestrei spre stânga.*)

SCENA V

D-ra CUCU, ELEVA

D-ra CUCU (*făcând un pas pe peron*): Zamfirescu! (*formidabilă*) Stai pe loc, Zamfirescu... Ia vino aici, domnișoară... Mai aproape! Mai aproape, n-auzi? (*Prin fereastră se vede ivindu-se din*

stânga o fată de școală în uniformă. Abia îndrăznește să se apropie de teribila d-ră Cucu, care a rămas în fața ușii și-i face semn cu degetul.) Prin urmare, de astea-mi ești d-ta? Aici îți faci d-ta veacul? La gară, ai? La gară!

ELEVA (*pierdută*): Domnișoară...

D-ra CUCU: Taci! (*Din dreapta se ivește Ichim împingând căruciorul lui ceferist. D-ra Cucu cu un gest scurt îi arată elevei ușa biroului.*) Intră înăuntru... (*Fata ezită.*) Intră înăuntru, n-auzi? (*O împinge înăuntru. Intră și ea, trage ușa.*) Ce cauți aici?

ELEVA (*pe jumătate moartă*): Dom'șoară vă rog.

D-ra CUCU: Taci! (*răspicat*) Ce cauți aici?

ELEVA: Dom'șoară vă rog...

D-ra CUCU: Taci! Nenorocito! Să n-aud o vorbă! Unde ți-e numărul?

ELEVA (*inocentă și speriată*): Numărul?

D-ra CUCU (*apucând-o de mâneca stângă a șorțului*):

Da, numărul. Te faci că nu știi? Ce număr ai?

ELEVA: 218.

D-ra CUCU: Și unde e?

ELEVA: A... a... a căzut.

D-ra CUCU: L-ai prins în copci, Zamfirescu!

ELEVA: Dom'șoară, vă rog.

D-ra CUCU: Taci! (*Caută în buzunărelul de sus al șorțului și scoate de sus un petec de stofă.*) L-ai prins în copci! Și de când porți d-ta gamenul pe o ureche? Și șorțul pe talie! (*Cu fiecare cuvânt îi corectează ținuta.*) Unde te trezești? La bal?

SCENA VI

D-ra CUCU, ELEVA, PROFESORUL

PROFESORUL (*deschide ușa, dă să intre, dar se oprește în prag*): Pardon. (*Vrea să plece.*)

D-ra CUCU: Stai, stai, domnu Miroiu. Stai să vezi cu ochii d-tale.

PROFESORUL (*intrând*): S-a întâmplat ceva? Ce s-a întâmplat?

D-ra CUCU: Ce s-a întâmplat? Mă mai întrebi ce s-a întâmplat? (*cu un calm zdrobitor*) Adineaori a trecut automotorul și am prins-o pe dumneaei (*gest acuzator*) pe peron.

PROFESORUL (*blând*): Chiar pe peron?

D-ra CUCU (*zdrobitor*): Chiar pe peron.

PROFESORUL: Poate... poate că n-a știut...

ELEVA (*o licărire de speranță*): Să vedeți, domnule profesor.

D-ra CUCU: Taci! (*către profesor*) N-a știut? Cum n-a știut? (*către elevă*) Cum n-ai știut, Zamfirescu? N-am pus afiș la școală, negru pe alb? Nu l-ai copiat pe caiet de 75 de ori? Nu l-ați învățat pe dinafară în ora de educație? (*Schimbare de ton. Brusc. Poruncitor*) Ce scrie în afiș, Zamfirescu?

ELEVA (*ca o lecție*): „E interzis elevelor din cursul inferior și mai ales din cursul superior...”

D-ra CUCU: Mai ales!

ELEVA: „...să se plimbe la gară ziua sau seara, dar mai ales...”

D-ra CUCU: Mai ales?

ELEVA: „...în orele când trece automotorul”.

D-ra CUCU (*cruntă*): Ei?

PROFESORUL (*mai slab, mai neconvins*): Ei?

D-ra CUCU: Ce cauți la gară, Zamfirescu?

ELEVA: Să vedeți, dom'șoară.

D-ra CUCU: Taci!

PROFESORUL: Dac-o întrebi, las-o să răspundă.

D-ra CUCU: Ce să răspundă? Ce să răspundă? (*către elevă*) Poftim, răspunde.

ELEVA (*năucită*): Ce să răspund?

D-ra CUCU: Ce cauți aici? De ce ai venit?

ELEVA: Să vedeți, dom'șoară... Mama... Vreau să spun tata... Adică o mătușă a mea... O scrisoare... Un colet... da, un colet...

PROFESORUL (*ca să pună capăt zbuciumului*): Nu te mai osteni. Să-ți spun eu de ce ai venit. Pentru că-ți place să vii la gară. Ți place să te uiți când trec trenurile. (*omenește, simplu*) Nu-i așa?

ELEVA (*izbucnește în plâns.*)

D-ra CUCU: Plângi, Zamfirescu. Plângi, că ai de ce plânge. Ai să vezi tu mâine după conferință. Te dau afară.

ELEVA (*între lacrimi și sughituri*): Dom'șoară, vă rog.

D-ra CUCU: Taci! Șterge-ți ochii. Pleacă. Du-te acasă. (*Fata plângând face un pas spre ușă.*) Stai! Stai să nu te vadă cineva. Ne mai faci de râsul târgului. (*Iese pe peron și se uită atent în dreapta și în stânga. O ia spre stânga, pe lângă fereastră și dispăre câteva secunde.*)

PROFESORUL (*care a rămas singur cu eleva*): D-ră Zamfirescu, nu e poate momentul să ți-o spun, dar teza d-tale pe al treilea la cosmografie este... este mizerabilă... inadmisibilă. (*ca un dureros reproș personal*) Se poate, domnișoară, să spui d-ta că Orion este o planetă? Că Jupiter este un satelit? Și Cometa lui Halley o stea căzătoare?

D-ra CUCU (*întorcându-se*): Nu e nimeni. Pleacă repede. Să te duci drept acasă. Ne socotim noi mâine dimineață, Zamfirescu Eleonora. (*Îi arată ușa cu un gest neiertător. Fata iese plângând mereu.*)

SCENA VII

D-ra CUCU, PROFESORUL

D-ra CUCU: Ai văzut, d-le profesor de matematici?

PROFESORUL (*timid*): Am văzut.

D-ra CUCU: Ce dezordine! Ce scandal! Când eu strig în conferință că se duce școala de râpă, d-ta taci.

PROFESORUL: D-ră Cucu.

D-ra CUCU (*intransigentă*): Nicio domnișoară Cucu. D-ta taci și stai cu nasul în cărți și-ți vezi de stelele și cometele d-tale.

PROFESORUL (*timid, modest*): Studiez.

D-ra CUCU: Studiezi?! De asta ești d-ta profesor? Ca să studiezi?

PROFESORUL: Cred că da.

D-ra CUCU: Și între timp elevii și elevele își fac de cap. Ce dezmăț! Ce perversitate!

PROFESORUL: Perversitate? Exagerezi.

D-ra CUCU: Exagerez? Poți d-ta să-mi spui ce caută fata asta la gară?

PROFESORUL (*după o tăcere de o secundă, foarte serios*): D-ră Cucu! D-ta ai fost vreodată la mare?

D-ra CUCU: Am fost la nămol, la Tekirghioli.

PROFESORUL: Nu la nămol. La mare ai fost?

D-ra CUCU (*bănuitoare*): Ce vrei să spui cu asta?

PROFESORUL: Într-un târg de provincie ca al nostru... gara este... marea. Este portul, necunoscutul, depărtarea.

D-ra CUCU (*plat*): Ce depărtare?

PROFESORUL: Este dorul de a pleca, de a fugi.

D-ra CUCU: De a pleca? De ce să pleci? Unde să pleci?

PROFESORUL: În altă parte. În altă lume.

D-ra CUCU (*severă*): Domnule Profesor, dacă astea sunt lecțiile pe care d-ta le dai elevelor, în orele d-tale, atunci să-mi dai voie să-ți spun... dă-mi voie să-ți spun... (*Se aude un fluierat de locomotivă și un zgomot de tren.*)

ȘEFUL (*apărând o secundă în prag*): Personalul. Vine personalul.

PROFESORUL (*cu o tresărire de emoție*): Vine. (*Iese precipitat.*)

D-ra CUCU (*singură în scenă*): Auzi d-ta. Necunoscutul? Depărtarea. (*Iese și ea pe peron.*)

SCENA VIII

ȘEFUL, ICHIM

Din stânga, fund, intră pușăind în gară, mai puțin formidabil ca automotorul, trenul personal. Locomotiva trece și dispare în dreapta, într-un ritm descrescând, până se oprește. Prin fereastra și geamul ușii, se văd un vagon sau două. Mișcare pe peron. Ichim, care trece cu căruciorul. Țăranul care aleargă să-și găsească vagonul. Se aude vocea lui: „Unde e glasa tria?”. Pași și voci nedistincte. Vocea profesorului: „Domnu Pascu”! „Nu l-ai văzut pe d-l Pascu?”. Zgomot de tampoane. Un șuierat. Trenul se pune din nou în mișcare, încet, greoi, pe urmă din ce în ce mai repede.

ȘEFUL (*din prag, în timp ce ultimele vagoane trec și dispar*): Îl terminărm și pe ăsta, Ichim.

ICHIM: Îl terminară, dom' șef.

ȘEFUL: Să mai treacă și acceleratul de Brașov și am scăpat.

ICHIM: Adevărat. (*Ichim dispăre spre stânga, șeful intră în birou, își scoate chipiul, îl pune în cui, pe peron oarecare forfoteală continuă, siluete de călători cari se îndreaptă spre ieșire, spre stânga.*)

SCENA IX

ȘEFUL, PASCU

PASCU (*încărcat de valize, oprindu-se în prag*):
Salutare, domnu șef!

ȘEFUL: Bine-ai venit, domnu Pascu.

PASCU: Cucoana-i aici?

ȘEFUL: E în târg. Adineori a plecat.

PASCU: Aveam o vorbă cu dumneaei. I-am adus tot ce mi-a spus.

ȘEFUL: Intră, intră!

(*Pascu-și lasă o parte din valize afară și intră înăuntru cu una singură.*)

PASCU: Ia să vedem. (*deschizând valiza*) Numai să gădesc. C-am avut atâtea...

ȘEFUL: Ce se mai aude în Capitală?

PASCU: Cald. Cald al dracului.

ȘEFUL: De! Nu-i ca aici, ca la noi.

PASCU: Ce tot stai să vorbești? Aici e raiul. Raiul pe pământ. (*Scoate din valiză un pachet.*)

ȘEFUL: Țasta e pachetu' nevesti-mi?

PASCU: Nu, nu. E al lui domnul Miroiu, profesorul.

ȘEFUL: Că bine zici. (*Iese în prag, se uită în dreapta și în stânga pe peron.*) Dom' Profesor! Dom' Profesor! Ia vezi, Ichime, unde-i domnul Miroiu. Că era adineaori pe-aici. (*către Pascu, reintrând*) Te aștepta.

PASCU (*tainic*): Dom'le Șef! Ce crezi d-ta că e în pachetul ăsta?

ȘEFUL: Păi ce să fie? O carte.

PASCU: Carte, carte! dar ce fel de carte? (*misterios*) Știi câți bani costă? 22 de mii de lei.

ȘEFUL: Câți?

PASCU: 22 de mii.

ȘEFUL: Fugi d'acolo. Nu se poate.

PASCU: Pe ochii mei. (*explicând repede*) A fost profesorul aseară la mine și mi-a numărat în mână 22 de mii de o mie... 22.

ȘEFUL (*îngrijorat*): Dar ce carte să fie?

PASCU: Păi știu eu? Cum mi-a dat-o librarul din București, așa i-am adus-o, mi-era și frică, zău. Auzi d-ta? 22 de mii.

ȘEFUL: 22 de mii!

SCENA X

ȘEFUL, PASCU, PROFESORUL, apoi D-ra CUCU

PROFESORUL (*vine grabnic din stânga, pe peron, trece prin fața ferestrei, intră*): Domnu Pascu! Aici erai? Credeam că n-ai venit.

PASCU: Se poate, dom' Profesor?

PROFESORUL: Te-am căutat pe peron, afară, la trăsuri.

PASCU: Învălmășeală mare.

PROFESORUL (*încet, îngrijorat*): Ai adus?

PASCU (*întinzându-i pachetul*): Pofțim.

PROFESORUL (*luând pachetul, rămâne o secundă nemișcat*): Mulțumesc... Da... Mulțumesc... (*Se uită la pachet, pe urmă la cei doi. Pe urmă, trecând spre stânga, aproape de fereastră, la lumină, desface repede pachetul și scoate de acolo un volum mare, pe care-l răsfoiește cu înfrigurare, ca și cum ar căuta o anumită pagină, un anumit lucru. Șeful și Pascu schimbă priviri intrigate.*)

PASCU (*scoțând din valiză un alt pachet*): Uite și pachetul cucoanei d-tale, dom' Șef. L-am învelit în hârtie albastră, să nu le-ncur.

ȘEFUL: Bravo! Să trăiești. Îmi pare rău că nu e nevastă-mea aici, că te opream la masă. Avem o rață pe varză o minune! A rămas de la prânz.

PASCU: Las-o pe altădată, că acuma sunt grăbit. Nu vezi câte bagaje am?

ȘEFUL (*ieșind în prag*): Ichime! Ichime! Ia pune mâna pe geamantanul lui domnu' Pascu și du-l la trăsură. (*Ichim vine din stânga, ia geamantanele lăsate pe peron în fața ușii și dispare tot în stânga. În acel timp, din dreapta, pe peron, apare d-ra Cucu.*)

PASCU: Săru' mâna, d-ră Cucu. Să poștești mâine la magazin. Am adus noutăți.

D-ra CUCU: Nu mai calc în magazinul d-tale. Ai vândut fetelor dintr-a opta ruj de buze.

PASCU: Păi de! domnișoară Cucu. Eu sunt magazin general. Vând de toate și la toată lumea.

D-ra CUCU: Las' că discut eu cazul d-tale. (*amenințătoare*) În conferință!

PASCU: Îmi pare rău. Eu sunt magazin general... Vă salut. Mă duc... dom' Profesor Miroiu? Nu veniți în târg? Vă duc cu trăsura.

PROFESORUL (*cufundat în lectură, o clipă nu aude nimic. Pe urmă abia tresare, parcă l-ar fi strigat cineva din somn*): Cum? (*Privire vagă, năucită, apoi se reîntoarce la cartea lui.*)

PASCU (*schimbă o nouă privire nedumerită cu șeful și ridică din umeri*): 22 de mii.

ȘEFUL: 22

PASCU: Am plecat. M-am dus. Vă salut.

ȘEFUL: Salutare, dom' Pascu, salutare. (*Pascu pleacă prin stânga.*)

D-ra CUCU: Mă duc și eu. Dar am o rugămintă, domnule Ispas.

ȘEFUL: La ordin.

D-ra CUCU: Dacă vezi o elevă de-a noastră, ia-i numărul.

ȘEFUL: Îl iau. Dar nu mai stai la acceleratul de Sinaia?

D-ra CUCU: Nu, că e târziu. Și uite, se întunecă. (*Într-adevăr, de câteva clipe lumina a început să scadă*) Domnule Miroiu. Mergi în oraș? (*Profesorul nu aude. E absorbit de lectură.*)

ȘEFUL (*încet*): D-ră Cucu! Știi d-ta ce carte citește profesorul?

D-ra CUCU: De unde să știu? (*cu dispreț*) O carte de-ale lui.

ȘEFUL: Știi cât costă? Știi câți bani a dat pe ea? (*tăcere pentru a-și pregăti lovitura*) 22 de mii de lei.

D-ra CUCU (*speriată*): Nu mai spune.

ȘEFUL: Pe ochii mei (*repede, explicațiuni*) Mi-a spus Pascu că el i-a adus-o de la București, 22 de mii. 22 de hârtii de câte o mie.

D-ra CUCU: E nebun.

ŞEFUL: Nu e lucru curat.

D-ra CUCU (*făcând un pas*): Stai că-1 întreb.

ŞEFUL (*oprind-o*): Nu. Lasă-mă pe mine. Îl descos eu.
Cu binişorul.

D-ra CUCU: 22 de mii! Ce-o să fie mâine în cancelarie.

ŞEFUL: În cancelarie? Ce-o să fie în tot târgul!

D-ra CUCU: Eu nu mai stau. Nu, nu mai stau. La revedere, domnu' Ispas... (*O ia repede spre stânga.*) 22 de mii... (*Trece prin faţa ferestrelor, dispare.*)

SCENA XI

ŞEFUL, PROFESORUL

Profesorul a rămas lângă fereastră cu totul cufundat în carte. Nu aude nimic, nu vede pe nimeni. Lumina a scăzut şi mai mult. Şeful îl priveşte în tăcere câteva secunde, pe urmă se apropie de el.

ŞEFUL (*încet, cum ar trezi pe cineva din somn, îl bate pe umăr*): Dom' Profesor? Să-ţi aprind lampa.

PROFESORUL (*tresărind, năuc*): Cum?

ŞEFUL: Zic, să-ţi aprind lampa. S-a întunecat.

PROFESORUL: Nu, că mă duc.

ŞEFUL: Dar de ce? Stai aici liniştit.

PROFESORUL (*strângând în mâini cartea, cu oarecare nelinişte*): Am de lucru... Am de citit...

ŞEFUL: Tocmai d-asta zic şi eu. Îţi aprind lampa... şi nu te turbură nimeni. (*aprinzând o lampă de petrol, cu abat-jour de pe birou*) Mergem împreună mai târziu... Te duc eu în oraş. Ei, ia şezi... şezi.

PROFESORUL (*puţin năucit, ezită... parcă ar pleca, dar cercul galben de lumină al lămpii îl atrage, deschide cartea din nou, o răsfoieşte înfrigurat.*)

ŞEFUL (*se îndreaptă spre uşă şi strigă din prag*): Ichim! vezi de lampioane. Şi aprinde felinarul pe peron... Acuma pică acceleratul şi ne găseşte cu felinarul stins... (*Reintră, se apropie de profesor şi se uită peste umărul lui în carte.*) Frumoasă carte, dom' Profesor?

PROFESORUL (*tresărind*): Cum?

ŞEFUL: Zic, frumoasă cartea pe care-o ceteşti?

PROFESORUL (*evaziv*): O carte veche.

ŞEFUL: De! Cărţile ca vinul. Cu cât îs mai vechi, cu atât îs mai ale dracului... Aveam şi eu una mai de mult, cu poze. Tii! ce poze!... A d-tale are poze?

PROFESORUL: Da. Adică nu... Nişte planşe, nişte hărţi.

ŞEFUL (*schimbare de ton*): Dom' Profesor! Să nu te superi că te-ntreb. E adevărat?

PROFESORUL: Ce?

ŞEFUL: 22.000 ai dat pe ea?

PROFESORUL: De unde ştii?

ŞEFUL: Păi dacă n-oi şti eu, cine să ştie? Nu stau toată ziua aici la gară? 22?

PROFESORUL (*simplu*): Da.

ŞEFUL: Păi nu e mult?

PROFESORUL: Este... dar... ce era să fac? Aveam nevoie de ea...

ŞEFUL: Ce-o să spuie lumea în târg?

PROFESORUL: Ce să spuie?

ŞEFUL: Păi de! 22 de mii sunt bani. Şi, ca omu', te întrebi... de unde?

PROFESORUL: Am strâns. Economii, lecţii particulare... de ani de zile aştept... (*puţin jenat*) şi m-am şi împrumutat.

ȘEFUL (*dojenitor*): Păi vezi!

PROFESORUL: Dar mâine e întâi... iau leafa de la liceu... și plătesc.

ȘEFUL: Patimă mare, dom' Profesor... (*cu alt ton*) Da' barem face? Ce scrie în ea? Despre ce e vorba?

PROFESORUL (*bănuitor, se ridică*): E târziu... Mă duc...

ȘEFUL: Așteaptă, frate, că mergem împreună. Numai să treacă acceleratul și închid prăvălia.

PROFESORUL: Închizi?

ȘEFUL: Adică, vorba vine. Până la noapte, la 11:35 nu mai am niciun tren. Și pe urmă-mi ține locul Antoniu, impiegatul. (*Între timp lumina a scăzut mult. Peronul aproape nu se mai vede prin fereastră. Se deslușește totuși umbra lui Ichim care apare din stânga, cu un baston de lampagiu, și se oprește în fața felinarului.*)

SCENA XII

ȘEFUL, PROFESORUL, ICHIM

ȘEFUL (*iesind în prag*): Ichim! Ai șters lampa?

ICHIM (*pe peron aprinzând lampa*): Șters.

ȘEFUL: Gaz e destul? Te-ai uitat bine?

ICHIM: E plină, dom' Șef, că numai ieri am turnat.
Tocmai bine arde până dimineața.

ȘEFUL: Rațele le-ai închis?

ICHIM: Închis.

ȘEFUL: Le-ai numărat. Nu lipsește niciuna?

ICHIM: Lipsește aia de-ați mâncat-o dv. la prânz... Și am plătit-o eu.

ȘEFUL (*trecând peste această chestiune penibilă*): Bine, bine... (*Un șuierat depărtat de tren*)

ICHIM: I-auzi-l cum șuieră. I-a dat drumul de la canton.

ȘEFUL (*reintră în birou, își ia chipiul din cui*): Vine acceleratul, dom' Profesor!

PROFESORUL (*care din nou se cufundase în cartea lui*): Cum?

ȘEFUL: Zic, vine acceleratul.

PROFESORUL (*preocupat de cu totul alte lucrări*): Domle Șef, n-ai cumva o lupă?

ȘEFUL: O lupă? Da' de ce?

PROFESORUL: Îmi trebuie mie.

ȘEFUL: N-am. De unde să am?

PROFESORUL: Dar o bucată de hârtie?

ȘEFUL: Câtă vrei. Poftim. (*Îi dă de pe masă o foaie de hârtie.*) Eu mă duc să primesc acceleratul și mă-ntorc.

PROFESORUL: Stă mult?

ȘEFUL: Ași! Nu urcă nimeni, nu coboară nimeni... Mă și-ntreb de ce mai oprește. (*Iese pe peron și trage ușa după el. Profesorul rămâne la masă, aplecat peste carte. Din când în când își duce mâna dreaptă la ochi și se uită în carte, ca printr-un ochean. Din când în când notează cu febrilitate ceva pe hârtie.*)

SCENA XIII

PROFESORUL, ȘEFUL, CONDUCTORUL,
NECUNOSCUTA

Zgomot de tren se apropie mereu mai puternic. Șuierat ascuțit de locomotivă, roți, tampoane etc. Prin geamul ușii și prin fereastră se vede

cum intră în gară, de la dreapta la stânga (în sens invers decât cele două trenuri precedente), trenul accelerat. Ochiul roșu al locomotivei dispare repede spre stânga. Vagoane cu ferestre luminate defilează în viteză descrescândă până ce trenul se oprește. Un zgomot de tampoane ciocnite și pe urmă câteva secunde de tăcere completă. Se aud apoi pași grăbiți pe peron. Cineva deschide ușa. E conductorul trenului.

CONDUCTORUL (*din prag*): Domnu' Șef! Domnu' Șef! (*Profesorul tresare, ridică capul.*)

ȘEFUL (*de pe peron, trecând prin fața ferestrei*): Aicia sunt. Ce s-a întâmplat?

CONDUCTORUL (*a dispărut din prag. Vocile vin din semiobscuritatea peronului*): Un călător fără bilet. Nu vrea să plătească. Nu vrea să se legitimeze.

ȘEFUL: Unde e?

CONDUCTORUL: Dați-vă jos, conică. Dați-vă jos.

ȘEFUL: Pofțiți aici la lumină... (*Din întunericul peronului desprinde brusc o arătare albă. E o femeie tânără, în rochie albă de seară, cu brațele albe, foarte decoltată. O poșetă într-o mână, un voal albastru în cealaltă. Profesorul tresare. Pentru prima oară ridică cu adevărat ochii în carte. Privire încremenită*)

NECUNOSCUȚA (*intrând*): Ce vreți cu mine? De ce mați dat jos din tren?

ȘEFUL (*intrând după ea*): Dv. aveți bilet?

CONDUCTORUL: N-are.

ȘEFUL (*ierarhic, superior*): Lasă-mă, domnule, să întreb. (*către călătore*) Aveți bilet?

NECUNOSCUȚA: N-am.

ȘEFUL: Atunci trebuie să plățiți.

NECUNOSCUȚA: Ce?

ȘEFUL: Biletul.

CONDUCTORUL: Și amenda.

ȘEFUL: Sigur. Și amenda.

NECUNOSCUȚA: Am plătit.

ȘEFUL: Cum?

NECUNOSCUȚA: Da. Am plătit.

ȘEFUL: Cui.

NECUNOSCUȚA: Dumnealui

ȘEFUL (*conductorului*): Auzi, dom'le, ce spune: că a plătit.

CONDUCTORUL: Vorbă să fie. Uitați-vă ce mi-a dat. (*Îi întinde șefului câteva fise rotunde.*)

ȘEFUL (*cercetându-le*): Ce e asta? (*citind*) „Cazinoul din Sinaia” „Bun pentru lei douăzeci. Bun pentru lei o sută, bun pentru lei douăzeci”. (*nedumerit*)
Ce sunt astea?

NECUNOSCUȚA: Fise de la Cazinou... Am uitat să le schimb... în grabă... Sunt de la ruletă...

ȘEFUL: Și cu asta vrei d-ta să călătorești?

NECUNOSCUȚA: E tot ce am. Nu sunt bune?

ȘEFUL: la ascultă, doamnă, îți atrag atenția că aici te afli într-un birou public. Eu n-am timp. Trenul nu așteaptă. Plătești sau nu.

PROFESORUL (*timid, făcând un pas*): Dacă n-are cu ce...

ȘEFUL: Dacă n-are cu ce, să stea acasă. (*către conductor*) În ce clasă ai găsit-o dom'le?

CONDUCTORUL: Întâia. Se închisese singură într-un compartiment și nu vroia să lase pe nimeni înăuntru.

NECUNOSCUȚA (*simplu*): Mă durea capul.

ŞEFUL: Pofitim! Umbă cu clasa întâia, o doare capul şi n-are bilet. (*către conductor*) Urcă-te, domle, în tren şi dă-i drumul. Dumneai rămâne aici.

NECUNOSCUTA: Unde aici?

ŞEFUL: Aici, în gară.

NECUNOSCUTA: Nici nu mă gândesc.

ŞEFUL: Doamnă!...

NECUNOSCUTA (*către conductor, tăindu-i drumul*): Să nu faci un pas, fără mine nu pleci.

CONDUCTORUL (*scoţându-şi ceasul din buzunar*): Am patru minute întârziere, conişă. Nu mai pot să stau. Eu sunt accelerat.

NECUNOSCUTA: Fără mine nu pleci. M-auzi? (*Cu o mişcare bruscă se aşează în faţa uşii drept în prag.*) Nimeni nu iese de aici fără mine.

PROFESORUL (*timid, ca şi cum ar vrea să se disculpe, dar să şi protesteze împotriva acestei sechestrări*): Doamnă..., eu... eu nu sunt...

NECUNOSCUTA: Ce nu eşti? Ce nu eşti? Nu v-ar fi ruşine. Trei bărbaţi şi o singură femeie. Mă daţi jos din tren în plină noapte, în plin câmp.

ŞEFUL (*jignit*): Daţi-mi voie. Aici nu e câmp.

NECUNOSCUTA: În plină pădure. Ce vreţi de la mine? Banii? Viaţa?

CONDUCTORUL (*încet către şef*): E nebună.

NECUNOSCUTA (*exasperată, strigând*): Ce vreţi? Ce vreţi?

PROFESORUL: Doamnă...

CONDUCTORUL: Conişă...

ŞEFUL: Lasă-mă pe mine şi la primul moment şterge-o... (*către necunoscută*) Doamnă! Ne-aţi înţeles greşit. Noi n-avem de gând să vă oprim aici. Că ce să facem cu dv. aici?

NECUNOSCUTA: Atunci de ce m-aţi dat jos din tren?

ŞEFUL: Pentru o formalitate.

NECUNOSCUTA: Frumoasă formalitate!

ŞEFUL: Ce vreţi? Datoria... Regulamentul! Trebuie să facem un proces-verbal.

NECUNOSCUTA (*speriată, bănuitoare*): Proces! Mie? Proces!

ŞEFUL: Verbal. Numai așa de formă. Scriem pe hârtie cum s-au petrecut lucrurile, semnaţi şi gata.

NECUNOSCUTA (*mereu bănuitoare*): Şi pe urmă?

ŞEFUL: Pe urmă plecaţi.

NECUNOSCUTA: Cu trenul ăsta?

ŞEFUL: Sigur. Vă aşteaptă.

NECUNOSCUTA (*după o secundă de îndoială, în care timp i-a privit pe toţi trei bărbaţi*): Atunci, atunci să semnez mai repede. Unde?

ŞEFUL: Pofţiţi aici, la masă... (*Îi oferă un scaun. Femeia, mereu cu aceeaşi expresie de prudenţă, de teamă, de nelinişte, se dezlipeşte de uşă şi vine spre locul indicat. Şeful face semn cu mâna conductorului să iasă.*)

PROFESORUL (*care abia acum înţeleg stratagema, vrea să protesteze*): Domnule Şef... Nu se poate...

ŞEFUL (*încet, energic*): Domnule Profesor, d-ta să nu te amesteci! Astea-s chestii de serviciu. (*Conductorul iese tiptil, neobservat.*) Luaţi loc! Aici!

PROFESORUL (*vrea s-o prevină*): Doamnă! Doamnă!

ŞEFUL (*împiedecându-l*): Să vă dau o hârtie şi un toc. Să redactăm... şi pe urmă să semnaţi.

NECUNOSCUTA: Semnez orice... dar mai repede.

ŞEFUL: Numai decît... Numai decît... (*Trenul a pornit între timp. În prima clipă femeia nu şi-a dat seama. Se aude şuieratul locomotivei.*)

NECUNOSCUTA (*tresărind*): Ce e asta? (*Zgomotul roților și al tampoanelor se accentuează. Femeia se ridică brusc în picioare, cu o mișcare de spaimă, aleargă spre ușă cu un țipăt.*) Ce e asta? (*În prag se oprește o secundă, privind buimăcită vagoanele luminate, care defilează spre stânga din ce în ce mai repede. Se rupe din această scurtă încremenire și aleargă pe peron după tren. Rochia ei albă se vede trecând prin fața ferestrei. Ultimul vagon se vede de asemenea prin fereastră, dispărând. Se aude de-afară strigătul ei disperat*) Oprește... Oprește... (*Un nou șuierat de locomotivă îi acoperă vocea.*)

SCENA XIV

ȘEFUL, PROFESORUL, NECUNOSCUTA

Câteva secunde de nemișcare. Se mai aude doar zgomotul trenului depărtându-se. Pe urmă rochia albă se vede trecând pe peron prin fața ferestrei de la stânga spre dreapta. Cu o expresie de oboseală, de tristețe, de disperare, femeia apare în prag.

NECUNOSCUTA (*uitându-se buimăcită la cei doi bărbați și pe urmă, fixându-l pe șef, fără violență*): Canalie!

ȘEFUL (*ridică din umeri*): De, Doamnă!

NECUNOSCUTA (*mai mult pentru ea*): A plecat.

ȘEFUL: N-am ce face. Datoria. Regulamentul.

NECUNOSCUTA (*e sfârșită de oboseală, intră înăuntru, face câțiva pași, cade pe scaun*): A plecat...

ȘEFUL (*instruind afacerea*): Numele dv., Doamnă.

NECUNOSCUTA (*ridică spre el o privire nedumerită, absentă.*)

ȘEFUL: Trebuie să încheiem procesul-verbal. Numele, domiciliul, vârsta, profesiunea.

NECUNOSCUTA (*nu răspunde, n-a auzit, nu vede.*)

ȘEFUL (*după o pauză*): Faceți rău că nu răspundeți. Eu proces-verbal trebuie să închei. Mă obligă regulamentul și dacă nu răspundeți, voi fi silit să m-adresez poliției. (*cu intenție*) Avem poliție aici, măcar că suntem în câmp, cum ziceați adineaori.

PROFESORUL (*se apropie de ea mișcat*): De ce nu răspundeți? Doamnă? Cum vă cheamă?

NECUNOSCUTA: Lasă-mă. Lăsați-mă.

PROFESORUL: Cum vă cheamă? De unde veniți?

NECUNOSCUTA: Lăsați-mă'ți, spun. Sunt obosită.

PROFESORUL: Poate aveți un act. O legitimație.

NECUNOSCUTA (*întinzându-i poșeta cu un gest de nesfârșită oboseală*): Nu știu. Caută. Vezi și d-ta ce găsești.

PROFESORUL (*ia poșeta, face un pas spre rampă, urmat de șef deschide poșeta, caută, scoate unul câte unul diverse obiecte, pe care le dă șefului să le țină*): O sticlută cu parfum...

ȘEFUL (*mirosind în aer*): Miroase grozav.

PROFESORUL: O batistă... un ruj de buze... O tabacheră cu două țigări...

ȘEFUL (*mirosind țigările*): Țigări străine.

PROFESORUL (*a golit poșeta*): Asta e tot.

ȘEFUL: Niciun act?

PROFESORUL: Niciunul.

ȘEFUL: Nicio hârtie?

PROFESORUL: Nimic.

ŞEFUL (*după un moment de reflecții*): Eu îl anunț pe Dincă, comisarul. Aici nu e lucru curat.

PROFESORUL (*întorcându-se spre necunoscuta care a rămas pe scaun în aceeași stare de prostație*): Doamnă, vă rog... În propriul dv. interes, vă rog mult, faceți un efort... răspundeți... Aduceți-vă aminte... Cine sunteți? De unde veniți? Unde vă duceți?

NECUNOSCUTA (*ridică ochii spre el, îl privește absentă, se ridică în picioare*): Mă duc... (*Cu bruscă hotărâre pornește spre ușă.*) Mă duc să mă omor. Mă arunc pe linie. (*Iese repede, dispăre, în întuneric.*)

PROFESORUL (*turburat*): Doamnă!

ŞEFUL: E nebună rău.

PROFESORUL: Se întâmplă o nenorocire. Trebuie s-o salvăm,

ŞEFUL: Fii liniștit. Nu e niciun tren la ora asta.

PROFESORUL (*a ieșit pe peron*): Doamnă! Doamnă! (*Se întoarce.*) Nu știu unde e. E prea întuneric. N-o văd.

ŞEFUL: Nu te mai frământa, dom' Profesor. Nu-ți spun că nu-i niciun tren? (*strigând din prag*) Ichime! Ichime! Vezi că e o femeie pe linie.

VOCEA LUI ICHIM (*din depărtare*): Ferește linia, ferește linia.

ŞEFUL (*adulmecând aerul*): Și miroase, domnule, a parfum de mi-a umplut toată gara. Să vie nevastă-mea acum, atâta-mi trebuie... (*cu alt ton după o secundă*) E din lumea mare. Te-ai uitat la ea?

PROFESORUL (*cu emoție*): E frumoasă.

ŞEFUL: Te-ai uitat ce rochie are? Brațele goale, gâtul gol, spatele gol. Pe jumătate dezbrăcată.

PROFESORUL: E foarte frumoasă... (*plin de neliniște*) Numai de nu s-ar omori...

ŞEFUL: Deocamdată nu poate, că n-are tren. Tii! Mare bucluc. Tocmai mie să mi se întâmple una ca asta. Nu putea, dom'le, s-o dea jos la Câmpina sau la Breaza!

PROFESORUL: Dumneata ești de vină. Trebuia s-o lași să plece.

ŞEFUL: Nu puteam, dom'le Profesor. Se opune regulamentul. (*iritat*) Și pe urmă, adică ce?... Pentru că miroase a parfum, pentru că vine de la Sinaia, pentru că umblă dezbrăcată și pentru că joacă la ruletă, să-și bată joc de calea ferată și de gara mea?

PROFESORUL: Și dacă se omoară?

ŞEFUL: Bucluc mare. Anchetă, rapoarte. Mă dă la gazetă. După 23 de ani de carieră.

VOCEA LUI ICHIM (*mai de aproape*): Ferește linia.

ŞEFUL (*ieșind repede în prag*): Ai găsit-o, Ichim?

VOCEA LUI ICHIM: Aicia-i, dom' Șef.

ŞEFUL: Ce face?

VOCEA LUI ICHIM: Stă pe linie și trage din țigare.

PROFESORUL (*iese repede îngrijorat*): Doamnă!... (*Dispare în întuneric.*)

ŞEFUL (*din prag*): Coniță!... Doamnă! Veniți aici la lumină. Degeaba stați pe linie. Până la 11,35 nu e niciun tren să vă calce.

NECUNOSCUTA (*se reîntoarce, urmată de profesor*): Ce vreți cu mine? De ce m-ați chemat? De ce nu mă lăsați în pace?

PROFESORUL Doamnă... noi vă vrem binele.

NECUNOSCUTA: Am văzut.

PROFESORUL: Afară e răcoare, e umed, s-ar putea să răciți, sunteți îmbrăcată așa de... așa de subțire...

NECUNOSCUȚA (*iși strânge umerii, înfiorată*): Mi-e frig.

PROFESORUL: Vedeți?

ȘEFUL: Nu e mai bine aici? Aveți scaun, aveți lampă. Mai stăm de vorbă și ne trecem vremea.

NECUNOSCUȚA (*cu un gest de oboseală, de indiferență*): La urma urmelor... (*Se așează pe scaun.*)

ȘEFUL: Așa... (*după o secundă*) Prin urmare, pe dv. cum vă cheamă?

NECUNOSCUȚA (*repede*): Iar începi?

PROFESORUL: Doamnă, înțelegeți... Vă implor să înțelegeți... dacă întrebăm, dacă insistăm, e pentru că vrem să vă venim într-ajutor.

NECUNOSCUȚA: N-am nevoie.

PROFESORUL: Sunteți enervată. Înțeleg. Nu vreți să ne răspundeți. Și asta înțeleg. Uite: nu vă mai punem nicio întrebare.

ȘEFUL: Zău, și procesul-verbal cum îl scriu?

PROFESORUL (*scurt*): Dă-l încolo de proces-verbal. (*către necunoscută*) Nu vă mai punem nicio întrebare. Dar îngăduiți-ne măcar să ghicim... Dv. probabil veniți de la Sinaia.

NECUNOSCUȚA: Probabil.

PROFESORUL: Și probabil vă duceți la București.

NECUNOSCUȚA: Probabil.

PROFESORUL: Ei bine, ori la București, ori la Sinaia, trebuie să aveți pe cineva... o rudă, un prieten... cineva pe care să-l anunțăm de situația în care vă aflați.

NECUNOSCUȚA (*ideea i se pare bună*): Crezi?

PROFESORUL: Sigur. Dați-ne o adresă, un nume, o indicație.

NECUNOSCUȚA: Crezi că s-ar putea?

ȘEFUL: De ce să nu se poată? Dăm o telegramă. Sau poate... (*arătând telefonul din perete*) Chemăm la telefon.

NECUNOSCUȚA: Telefon?

PROFESORUL: Evident.

NECUNOSCUȚA: Bine... atunci... Atunci chemați Sinaia. La hotel Palace... sau... dacă nu e acolo... la Cazinou.

ȘEFUL (*mergând spre telefon*): De cine trebuie să întreb?

NECUNOSCUȚA: De.... (*S-a răzgândit brusc.*) Nu. Nu pot. Nu vreau. Mai bine mă omor. Mai bine mă arunc înaintea trenului.

ȘEFUL: Nu v-am spus că nu e niciun tren până la 11:35?

NECUNOSCUȚA: 11:35? Bine. Aștept. Am să mă omor la 11:35.

PROFESORUL: Dar de ce să vă omorâți?

ȘEFUL: Și de ce tocmai aici? Nu e păcat? Sunt și eu un om cu familie, cu greutate. Vreți să mă băgați în bucluc. Anchetă, rapoarte.

PROFESORUL (*cu elan, cu emoție*): Doamnă!...

ȘEFUL: Uite, sunt slujbaş sărac, dar vă dau eu din buzunarul meu un bilet până la Câmpina și acolo faceți ce știți. Gară mare, linii multe.

PROFESORUL: Doamnă, treziți-vă, dezmeticiți-vă. Alungați gândul ăsta absurd, sunteți tânără, sunteți frumoasă.

NECUNOSCUȚA: Serios? Ați observat?

PROFESORUL: Trebuie să trăiți.

NECUNOSCUȚA (*uitându-se de jur-împrejur*): Unde? Aici?

PROFESORUL: Veți pleca. Trebuie să plecați.

NECUNOSCUȚA: Dacă trebuie, de ce m-ați dat jos din tren?

ȘEFUL: Fiindcă n-aveți bilet.

PROFESORUL: Vă vom da noi bilet.

ȘEFUL: Care noi?

PROFESORUL: Eu.

ȘEFUL: Ai bani?

PROFESORUL (*încurcat*): Acuma nu. Dar mâine dimineață iau leafa.

NECUNOSCUȚA: Mâine dimineață? Nu aștept până mâine dimineață aici în câmp.

ȘEFUL (*jignit*): Cum în câmp, Doamnă? Cum în câmp? Dați-mi voie? Sunteți într-un oraș.

NECUNOSCUȚA: Ce oraș?

ȘEFUL: Îmi pare rău. Comună urbană. Judecătorie, spital...

PROFESORUL: Liceu...

ȘEFUL: 8.000 de locuitori.

PROFESORUL (*cu pușină amărăciune*): 8.245 la ultimul recensământ.

ȘEFUL: Și încă pe mine nu mă numărare, că eram la București după treburi în ziua aia.

NECUNOSCUȚA: 8.245 de locuitori. (*către șef*) Cu d-ta 8.246. (*gânditoare*) Dacă rămân aici în noaptea asta vom fi 8.247. (*după o clipă*) E un hotel?

ȘEFUL: Se poate să nu fie? Hotelul Monopol, în centru.

NECUNOSCUȚA: Dar n-am bani.

PROFESORUL: Asta n-ar fi nimic. Îl plătim mâine, dar n-aveți acte.

ȘEFUL: Adevărat. Și fără acte nu se poate. (*către Profesor*) Ce-ar fi s-o ducem la spital? Zicem că a avut un accident.

NECUNOSCUȚA: La spital? Nu merg la spital.

ȘEFUL: Atunci la poliție. Fără acte numai la poliție vă primește.

PROFESORUL: Nu-l ascultați, doamnă. Nu știe ce vorbește.

ȘEFUL: N-oi fi știind, dar fără acte unde vrei s-o ducem? (*necunoscutei*) De ce n-oți fi vrând, zău așa, să spuneți cum vă cheamă?

NECUNOSCUȚA: Mă plictisești. Mai e mult până la 11:35? Aș vrea să se termine.

PROFESORUL (*îngrijorat din nou*): Doamnă...

NECUNOSCUȚA (*din nou exasperată*): Mă plictisești, mă plictisești. Mi-e frig, mi-e somn, mi-e foame.

ȘEFUL: Să vă dăm ceva de mâncare.

NECUNOSCUȚA (*cu dezgust*): Unde? Ce?

ȘEFUL: Mare lucru n-avem. Dar e niște rață pe varză, rămasă de la prânz. O minune! A călcat-o ieri acceleratul.

NECUNOSCUȚA: Nu mănânc rațe călcate de accelerat.

ȘEFUL: Ce are a face? E o minune. Numai că nu știu cum să facem, să nu ne vadă nevastă-mea, că-mi aprind paie în cap, n-o cunoașteți pe nevastă-mea.

NECUNOSCUȚA (*agitată*): Ce noapte! Ce coșmar! N-are să se mai termine niciodată? N-are să se mai facă niciodată zi?

PROFESORUL: Ba da, doamnă! Dar trebuie calm, răbdare.

NECUNOSCUȚA: Nu pot, nu mai pot. Aș vrea să mor. Aș vrea să dorm. De ce nu m-ați lăsat afară pe linie... Era așa de bine... (*Lăsându-se să cadă pe un scaun*) Eu mă culc aici. Stingeți lumina.

ȘEFUL: Vai de mine! Aicea nu se poate. Aicea vine nevastă-mea.

NECUNOSCUȚA (*se ridică în picioare. E iar în culmea disperării*): Atunci unde, unde, unde? Aicea nu, pe linie nu... ce vreți cu mine?

PROFESORUL: Doamnă... Nu știu dacă pot, nu știu dacă trebuie... vedeți... eu am o locuință modestă... o singură cameră... dacă vreți... dac-ați vrea... eu plec de acasă... și rămâneți acolo singură... Peste noapte... Numai până se face ziuă... Eu mă duc să dorm la un coleg. (*către șef, explicativ*) La Udrea, profesorul de muzică.

ȘEFUL: Bună idee.

PROFESORUL: Mâine-dimineață totul va fi mai simplu. Vom găsi bani, veți pleca, dar până atunci vă odihniți.

ȘEFUL: Vă mai veniți în fire.

PROFESORUL: Și mâine-dimineață...

ȘEFUL: Facem procesul-verbal.

PROFESORUL (*scurt*): Lasă procesul-verbal. (*către necunoscută*) Vă rog să aveți încredere în mine. Vă rog să primiți. Primiți?

NECUNOSCUȚA (*după un moment de tăcere*): E departe?

PROFESORUL: La zece minute, la un sfert de oră de aici.

NECUNOSCUȚA: Bine. Să mergem. Mi-e somn.

PROFESORUL (*arătându-i drumul spre ușă*): Pe aici... pe aici. (*Necunoscuta iese urmată de profesor. Se văd prin fereastră trecând spre stânga.*)

ȘEFUL (*rămas singur în scenă, observă pe birou cartea profesorului*): Dom' Profesor! (*Iese în prag.*) Domnu' Miroiu!

PROFESORUL (*întorcându-se*): Ce e? Ce vrei?

ȘEFUL: Ți-ai uitat cartea.

PROFESORUL (*cu un fel de spaimă*): Cartea! (*O ia în mâini, o deschide în neștire.*) Și aveam de lucru în noaptea asta. Aveam de cetit.

ȘEFUL: Patimă mare, dom' Profesor! Patimă mare!... (*Profesorul pleacă grăbit. Se vede prin fereastră trecând.*)

CORTINA

ACTUL II

Acasă, la profesor, în aceeași seară. Interior de celibatar, în provincie. Totul e curat, dar sărăcăcios, desperchiat. Masă, scaune, un divan. Un raft cu cărți. De altfel, cărți sunt cam peste tot. Pe masă, pe scaune, pe jos.

O ușă de intrare în dreapta, planul I. O altă ușă în stânga, planul II. Duce spre o altă încăpere (bucătărie, oficiu, *debaras*).

În peretele din fund, fereastră dublă, dând spre o mică grădiniță înspre stradă.

La ridicarea cortinei scena e goală, întuneric. Prin fereastră se vede un cer senin de vară, înstelat. În depărtare, silueta albastră închis a munților.

SCENA I

PROFESORUL, NECUNOSCUTA

Tăcere. Un câine latră pe undeva, prin mahala. Un altul îi răspunde din depărtare. Se aude din dreapta o cheie răsucită în broască, ușa se deschide.

PROFESORUL (*intrând*): Pe aici, pe aici...

NECUNOSCUTA (*urmându-l*): Am ajuns?

PROFESORUL: Da. Suntem acasă. (*Pune cu mare grije cartea pe masă.*)

NECUNOSCUTA: Ce întuneric!

PROFESORUL: O clipă și aprind lampa. (*Cauză băjbâind.*) Numai să gădesc chibriturile.

NECUNOSCUTA: Nu e lumină electrică?

PROFESORUL: Nu... Adică de fapt este, dar nu i-a dă încă drumul. Abia la toamnă, când o fi gata uzin:

NECUNOSCUTA: Nu aștept eu până atunci.

PROFESORUL (*a găsit cutia cu chibrituri, de chibritul nu ia foc*): Nu vrea să se aprindă Umezeală mare.

NECUNOSCUTA: Ce întuneric! Ce străzi! M-am lovit de toți copacii, de toate gardurile.

PROFESORUL (*a reușit în sfârșit să aprindă u. chibrit*): Îmi pare rău, doamnă, îmi pare foarte rău (*A aprins lampa. Lampă de petrol, cu abat jaur alb, rotund, de porțelan, care dă o lumină mică, scăzută.*)

NECUNOSCUTA (*lăsându-se să cadă pe un scaun*): Nu mai pot. Sunt zdrobită. (*Își aruncă din picior un pantof, pe urmă pe celălalt.*) Mi-am răni picioarele. Câte pietre! Câți bolovani! (*Rămasă în ciorapi, își freacă talpa piciorului.*)

PROFESORUL (*ridicând un pantof de jos*): De fapt, îmi centru, strada e pavată, dar aici pe la noi...

NECUNOSCUTA: Nu se pavează niciodată?

PROFESORUL: Ba da. Poate... la anul...

NECUNOSCUTA: Ghinionul meu! Am venit cu un an prea devreme.

PROFESORUL (*căutând celălalt pantof*): Nu văd celălalt pantof. Nu știu unde este.

NECUNOSCUTA: E prea întuneric aici. Ce lumină chioară. Nu poți s-o faci mai mare?

PROFESORUL: Ba da. Dar nu e bine. Se vede din stradă.

NECUNOSCUȚA: Ei și?

PROFESORUL: Nu trebuie să se știe că sunteți aici.

NECUNOSCUȚA: Atunci stinge. Ori o stingi, ori o faci mai mare. Nu pot s-o sufăr așa.

PROFESORUL: Cum doriți. Numai să știți că nu e bine. Trece lume pe stradă.

NECUNOSCUȚA: Nu trece nimeni. Strada e pustie.

PROFESORUL: Acuma. Dar mai târziu dă drumul de la cinematograful. Că azi e miercuri.

NECUNOSCUȚA: Și dacă e miercuri?

PROFESORUL: Miercuri și sâmbătă e cinematograful. Totdeauna.

NECUNOSCUȚA: Și d-ta nu te-ai dus?

PROFESORUL: Nu. Nu mă duc niciodată. (*Ridică fitilul lămpii: luminează mare.*)

NECUNOSCUȚA (*se ridică în picioare și aruncă o privire circulară asupra încăperii*): Aici locuiești d-ta? Aici... trăiești d-ta...

PROFESORUL: Da.

NECUNOSCUȚA: Oribil!

PROFESORUL: Nu vă place?

NECUNOSCUȚA: Ba da. Iartă-mă. E foarte... frumos.

PROFESORUL: Nu. Nu e frumos, dar pentru mine e tot ce-mi trebuie. Și nici nu e departe de școală. Fiindcă nu știu dacă v-am spus... eu sunt profesor.

NECUNOSCUȚA: Nu era nevoie să-mi spui. Se vede.

PROFESORUL: După ce?

NECUNOSCUȚA: După tot. (*privire circulară asupra întregii încăperi, privire în care e cuprins și el, ca un obiect în plus*) Groaznic! Parcă tot era mai

bine afară! Cel puțin să deschidem fereastra.

(*Merge spre fereastră.*)

PROFESORUL (*speriat*): Nu!

NECUNOSCUȚA (*mirată*): De ce?

PROFESORUL (*foarte îngrijorat*): Nu v-am spus? O să dea drumul de la cinematograful. Trece lume pe stradă. O să vă vadă.

NECUNOSCUȚA: Ei și? (*Deschide larg fereastra.*)

PROFESORUL: La ora asta... O femeie... aici...

NECUNOSCUȚA: La d-ta n-a venit niciodată o femeie?

PROFESORUL: Doamnă! Cum vă puteți închipui...

NECUNOSCUȚA: Vrei să spui că nu primești niciodată?

PROFESORUL: Sunt un om serios. Un profesor. Un om cu răspundere.

NECUNOSCUȚA: Vrei să spui că eu sunt singura femeie... Prima femeie care intră în casa asta?

PROFESORUL: Doamnă... vă rog să credeți că n-aș fi cutezat niciodată... dacă n-ar fi fost împrejurările, cu totul neobișnuite în care v-am întâlnit.

NECUNOSCUȚA: Ce tânăr ești! Sau ce bătrân!

PROFESORUL: Doamnă! Vă rog, vă conjur, plecați de la fereastră.

NECUNOSCUȚA: Nu fi copil, nu e nimeni.

PROFESORUL: Vă vede de peste drum, de la Chiroiu.

NECUNOSCUȚA: Care Chiroiu?

PROFESORUL: Chiroiu de la Percepție. Casa albă cu gard de lemn și viță sălbatecă.

NECUNOSCUȚA (*după ce s-a uitat în stradă*): Aș! E întuneric.

PROFESORUL: Tocmai de asta. Sunt după perdele.

NECUNOSCUȚA: De unde știi?

PROFESORUL: Totdeauna sunt după perdele.

NECUNOSCUȚA: Azi e miercuri. Ei nu se duc la cinematograful?

PROFESORUL: Ba da, dar a rămas bătrâna, mama lui m-me Chiroiu. M-me Grigorescu, cu copiii și servitoarea. Și nu sunt numai ei, mai e Atanasiu.

NECUNOSCUȚA: Care Atanasiu?

PROFESORUL: Casa de alături, cu uluci. Și Lascu, judecătorul, casa galbenă, cu trei geamuri la stradă și Maltopol și Vișan. Vișan de la Regie.

NECUNOSCUȚA: Ce de lume!

PROFESORUL: Nu glumiți, doamnă! E tot târgul la ferestre.

NECUNOSCUȚA: Nu văd nimic. Nu aud nimic. *(cu urechea ațintită spre stradă)* Toată lumea doarme.

PROFESORUL: Chiar dacă doarme... Și din somn ne vede.

NECUNOSCUȚA *(același joc ca mai sus)*: Niciun sunet. Niciun foșnet.. *(după o secundă)* Ba da. Ce e zgomotul ăsta?

PROFESORUL: Ce zgomot?

NECUNOSCUȚA: Nu auzi? Un fel de scârțâit, ca un ferestru mic. *(arătând spre ușa din stânga)* Parcă ar veni de acolo.

PROFESORUL: A! Nu e nimic. E șoarecele.

NECUNOSCUȚA *(cu o mică tresărire)*: Ai șoareci?

PROFESORUL: Unul singur. Nu vă speriați. Îl cunosc.

NECUNOSCUȚA: Cum îl cunoști?

PROFESORUL: E un șoarece mic... *gris*... cu ochii rotunzi. Vine uneori pe aici noaptea, când stau mai târziu... când citesc sau am de lucru. Îi place să se plimbe printre cărți.

NECUNOSCUȚA: O! *(cu oarecare spaimă)* Printre cărți?

PROFESORUL: Nu vă temeți! Astă-seară nu vine el. Simte că e cineva străin. Pe mine mă cunoaște. Ne-am împrietenit.

NECUNOSCUȚA: V-ați împrietenit?... Spune-mi, mai ai și alți prieteni?

PROFESORUL: Sigur. Pe Udrea. Colegul meu... profesorul de muzică... foarte interesant om. Mare talent. E compozitor. La el mă duc să dorm noaptea asta. De altfel, e timpul să mă duc. E târziu. Trebuie să dormiți...

NECUNOSCUȚA: Nu mi-e somn. Mi-a trecut.

PROFESORUL: Totuși... e târziu... Eu vă las. Patul de colo *(Arată cu degetul spre dormeză, timid, ca și cum n-ar îndrăzni să se apropie.)* Așternutul în dulap... dacă vreți să vă spălați...

NECUNOSCUȚA: Aș vrea. *(privindu-se)* Sunt plină de funingine, de la gară, de la tren.

PROFESORUL: Găsiți un ștergar curat dincolo. *(arătând spre ușa din stânga)*

NECUNOSCUȚA: Acolo e odaie de baie?

PROFESORUL: Da... Adică nu... În sfârșit... nu e ceea ce se cheamă o odaie de baie... Era o cămară, un fel de bucătărie, dar cum eu mănânc în oraș, am transformat-o... am... o să vedeți!

NECUNOSCUȚA: Duș e?

PROFESORUL: Da. Un fel de duș. E o stropitoare... o stropitoare de grădină, agățată de perete și o sfoară...

NECUNOSCUȚA: Foarte ingenios.

PROFESORUL: Îmi pare rău... Aș vrea... Aș fi vrut...

NECUNOSCUȚA: Nu te mai frământa *(dispusă să se mulțumească cu orice)* O chiuvetă e?

PROFESORUL *(încântat)*: Asta da. Sigur.

NECUNOSCUȚA: Atunci e bine. Stai să văd. *(Iese prin ușa din stânga și se întoarce după câteva secunde.)* Nu merge apa.

PROFESORUL *(mirat)*: Nu curge? *(aducându-și aminte)* Sigur că nu curge. A oprit-o de la uzină.

NECUNOSCUȚA: Cum a oprit-o!

PROFESORUL: Totdeauna o oprește seara, la ora șase.

NECUNOSCUȚA: De ce?

PROFESORUL: Fiindcă uzina nu lucrează noaptea.

NECUNOSCUȚA *(cam dezolată)*: Are dreptate... Pentru cine să lucreze? Și dacă cineva vrea să se spele... sau i se face sete?

PROFESORUL: Avem fântână. Vă aduc eu apă de la fântână. Din curte.

NECUNOSCUȚA: Lasă, nu trebuie...

PROFESORUL: De ce? Nimic mai simplu. Vă aduc cu stropitoarea. *(Intră repede în odaia din stânga, se întoarce cu o stropitoare de grădină în mână și traversează scena)* Imediat... Într-o clipă... *(Iese prin dreapta.)*

NECUNOSCUȚA *(Rămasă singură, femeia privește cu oarecare curiozitate în jurul ei, se uită cu atenție la mobilă, încearcă cu mâna arcurile divanului, trece prin fața rafturilor cu cărți, unde se oprește câteva clipe. De afară, din curte, se aude roata puțului, scârțâitul lanțului. Femeia scoate din raft o carte. Pe urmă alta, le deschide o secundă, le pune la loc. Vine din nou în centrul scenei, continuând să inspecteze încăperea, cu aceeași privire căutătoare și amuzată, zărește pe masă (stânga planul I) cartea împachetată, pe care profesorul, la venire, a pus-o acolo cu mare grijă. O despachetează, o privește, o deschide, nu cu mai multă curiozitate decât le deschisese pe*

celelalte. În acest moment ușa din dreapta se deschide.)

PROFESORUL *(intrând)*: Nu! *(Lasă jos stropitoarea cu apă și, venind repede spre ea, îi ia cartea din mână.)* Vă rog... vă rog... *(Se uită îngrijorat la carte.)*

NECUNOSCUȚA: Ce e cartea asta?

PROFESORUL *(evaziv)*: E o carte a mea... *(Merge spre raftul cu cărți și îi caută un loc.)*

NECUNOSCUȚA: Nu mă lași să mă uit la ea?

PROFESORUL: Nu vă interesează. E o carte veche. *(O pune sus, în ultimul raft.)*

NECUNOSCUȚA: De ce nu mă lași s-o văd și eu?

PROFESORUL *(întorcându-se spre ea)*: Dacă vă spun că nu vă interesează! Credeți-mă. E ceva vechi.

NECUNOSCUȚA: Parcă avea niște fotografii?

PROFESORUL: Nu sunt fotografii. *(vag)* Planșe... hărți... Zău că nu vă interesează.

NECUNOSCUȚA *(contrariată)*: Bine! *(cu un ușor regret)* Prietenului d-tale, șoarecele gris, i-ai arăta-o?

PROFESORUL: Pe el îl cunosc mai de mult.

NECUNOSCUȚA: Ce om ciudat ești d-ta! Și câte cărți ai! Ce faci cu ele?

PROFESORUL: Le citesc.

NECUNOSCUȚA: Pe toate?

PROFESORUL: Încerc.

NECUNOSCUȚA *(uitându-se de jur-împrejur)*: N-am văzut niciodată așa de multe cărți.

PROFESORUL: Nu sunt multe. Aș vrea... dar...

NECUNOSCUȚA *(care a văzut pe birou sau pe perete, deasupra raftului cu cărți, două portrete)*: Cine e domnul ăsta bătrân? O rudă?

PROFESORUL: Nu. E Kepler.

NECUNOSCUȚA: Și ăsta?

PROFESORUL: Copernic.

NECUNOSCUȚA: Îi cunoști?

PROFESORUL: Îi cunosc, dar... au murit. Au murit de mult. Câteva sute de ani.

NECUNOSCUȚA: Cum spunea că-l cheamă pe ăsta?

PROFESORUL: Copernic.

NECUNOSCUȚA: Parcă am auzit de el.

PROFESORUL: Tot ce se poate. *(fără ironie)* E destul de cunoscut.

NECUNOSCUȚA: Și de ce-i ții aici?

PROFESORUL: Așa. Mă gândesc la ei... uneori...

NECUNOSCUȚA *(privindu-l lung)*: Ce om ciudat ești d-ta... Da, ce om ciudat.

(Fluier. Se aude de departe un șuierat lung, subțire. E probabil un gardist de stradă care s-a trezit. Profesorul tresare și rămâne o clipă atent, cu degetul arătător ridicat în sus).

PROFESORUL: A dat drumul de la cinematograful *(după o secundă)* Aud pași... Voci... *(Între-adevăr parcă se aude un zgomot nedistinct de pași și voci.)*

NECUNOSCUȚA: Nu aud nimic.

PROFESORUL *(repezindu-se la lampă, coboară mult fitilul, aproape stingând de tot, pe urmă în șoaptă)*: Ssst! Pe strada noastră... Plecați din dreptul ferestrei... la o parte... *(Femeia se dă deoparte și se lipește cu spatele de perete, la dreapta ferestrei. Profesorul este și el cu spatele la perete, într-o atitudine simetrică la stânga. Între ei amândoi este fereastra larg deschisă, cu*

cerul albastru, plin de stele. Între timp pașii se aud mai tare, răsunând pe caldarâm). Se apropie. Vin' încoace. *(Pașii s-au oprit.)*

VOCEA D-rei CUCU *(din stradă)*: Îți spun că am văzut lumină. Și fereastra e deschisă.

PROFESORUL *(în șoaptă)*: Vedeți? V-am spus să nu deschideți fereastra.

VOCEA D-rei CUCU: E acasă. N-are unde să fie în altă parte. Strigă-I!

VOCEA LUI UDREA: Miroiu! Miroiu!

NECUNOSCUȚA *(în șoaptă)*: Miroiu te cheamă?

PROFESORUL *(idem)*: Da.

NECUNOSCUȚA: Și mai cum?

PROFESORUL: Marin.

NECUNOSCUȚA: Marin Miroiu... Nu e urât.

VOCEA LUI UDREA: Miroiu! Deschide! Eu sunt.

NECUNOSCUȚA *(mereu în șoaptă)*: Cine e ăsta?

PROFESORUL *(la fel)*: Colegul meu... profesorul de muzică.

VOCEA LUI UDREA: Miroiu, nu auzi? Nu ești acasă?

VOCEA D-rei CUCU: Ce-l mai întrebi? Sigur că e acasă.

NECUNOSCUȚA: Și asta cine e?

PROFESORUL: O colegă... Profesoara de fizico-chimice.

NECUNOSCUȚA: Și ce vrea?

PROFESORUL: Nu știu.

NECUNOSCUȚA: E iubita d-tale?

PROFESORUL *(jignit)*: Doamnă, vă rog...

NECUNOSCUȚA: E logodnica d-tale?

PROFESORUL: Nu am logodnică.

NECUNOSCUȚA: Atunci ce cauți aici la ora asta? *(bătăi violente afară în poartă)*

PROFESORUL (*afolat*): O să scoale toată mahalaua.
Trebuie să le deschidem.

NECUNOSCUȚA: Deschide-le. (*Bătăile continuă. Profesorul face un pas, vine în dreptul ferestrei, se apleacă peste pervaz și strigă.*)

PROFESORUL: Un moment. Am auzit. Vin. (*către necunoscută în șoaptă*) Ce ne facem?

NECUNOSCUȚA: Nimic. Să vie.

PROFESORUL: Și să vă găsească aici?

NECUNOSCUȚA: De ce nu?

PROFESORUL: Pentru nimic în lume. E cu neputință.
(*Scoțând din nou capul pe fereastră, fiindcă iar se aud bătăi.*) Vin. Îndată, îndată. (*către necunoscută*) Doamnă, trebuie să vă ascundeți, trebuie să dispăreți.

NECUNOSCUȚA: Eu pe fereastră nu sar, să știi!

PROFESORUL: Treceți dincolo. (*arătând ușa din stânga*) Un moment.

NECUNOSCUȚA: Bine, dar... (*Face un pas, spre ușa indicată.*)

PROFESORUL (*alarmat*): Capul jos! Capul jos!
(*Femeia apleacă capul în timp ce trece în dreptul ferestrei.*)

NECUNOSCUȚA (*a ajuns lângă ușă*): Să nu mă ții mult.

PROFESORUL (*zăpăcit de tot*): Cinci minute... Trei minute... Până văd ce vor. Până mă scap de ei.

NECUNOSCUȚA: Să nu mă ții mult că mi-e somn.

PROFESORUL: Parcă ziceați că nu vă mai e.

NECUNOSCUȚA: Ei! Mi s-a făcut din nou. (*Iese. Bătăi în poartă.*)

PROFESORUL (*se duce la fereastră*): Acuma! Acuma!
(*Merge spre lampă, ridică fitilul, se face din nou lumină mare. Aruncă repede o privire de jur*

împrejur și pe urmă se grăbește spre ușa din dreapta.)

NECUNOSCUȚA (*deschizând așa din stânga*): Să nu mă ții mult, auzi! E întuneric aici.

PROFESORUL (*implorând*): Vă rog! vă rog...
(*Necunoscuta a închis ușa la loc, profesorul iese prin dreapta, câteva clipe scena rămâne goală.*)

SCENA II

PROFESORUL, D-ra CUCU, UDREA

D-ra CUCU (*intrând prin dreapta, e gata să se împiedece de stropitoarea rămasă lângă ușă*): Ce e cu stropitoarea asta cu apă aici?

PROFESORUL (*încurcat, venind după ea*): Vroiam...
Voiam să mă spăl.

D-ra CUCU (*severă*): D-ta te speli noaptea?

PROFESORUL: Da... în sfârșit... uneori...

UDREA (*45-50 de ani, „boem” de provincie, fără exagerare caricaturală însă, intrând*): Păcat că n-ai fost la cinematograful. A fost frumos... frumos de tot. (*gata să povestească*) Să vezi... El...

PROFESORUL: Lasă că-mi povestești mâine...
Acuma...

D-ra CUCU (*a înaintat în centrul încăperii, s-a oprit, miroase în aer*): Dar ce e mirosul ăsta aici?
(*Adulmecă bănuitoare aerul, trage pe nas.*)
Miroase a ceva... a parfum.

PROFESORUL: Nu simt nimic.

D-ra CUCU: Cum nu simți? Miroase de te amețește.

PROFESORUL: Poate florile... Grădina... E fereastra deschisă.

D-ra CUCU (*aplecându-se peste pervazul ferestrei, trage pe nas de câteva ori*): Nu. În grădină nu miroase. Aici. (*Face câțiva pași prin odaie, intrigată.*)

PROFESORUL: D-ra Cucu... nu te supăra... e târziu... aș vrea să știi... cărui fapt datorez... înțelegi... la ora asta...

D-ra CUCU: Să nu ne grăbim. S-o luăm încet. (*la loc pe un scaun.*) Domnule Udrea, ai cuvântul. (*Udrea ia și el loc. Singur profesorul a rămas în picioare între ei, uitându-se dezolat, când spre unul, când spre celălalt, când cu mare neliniște spre ușa din stânga.*)

UDREA (*cam jenat*): Să vezi. Eu am fost la cinematograful.

PROFESORUL (*nervos*): Udrea, te rog... scurt. Repede.

UDREA: Ei!... Și acolo am întâlnit-o pe D-ra Cucu.

D-ra CUCU (*izbucînd*): Da! Pe mine. Fiindcă tot eu săraca trebuie să fac poliție și la gară, și la grădina publică, și la cinematograful. Șapte fete am prins în sală. (*numărându-le pe degete*) Ilescu dintr-a cincea, Ulmu dintr-a șasea, Tatovici dintr-a patra B...

PROFESORUL (*întrerupând enumerarea*): D-ră Cucu... Dă-mi voie... eu cred...

D-ra CUCU: Sigur. Pe d-ta nu te interesează ordinea și disciplina.

PROFESORUL: Ba da... dar nu la ora asta.

D-ra CUCU: Foarte rău. Școala nu doarme, domnule profesor.

PROFESORUL: Nici noaptea?

D-ra CUCU: Nici! Școala veghează. Școala știe tot. Vede tot!

PROFESORUL (*neliniștit*): Ce vrei să spui?

D-ra CUCU: Las' că vezi d-ta îndată. (*lui Udrea autoritară*) Dă-i înainte, domnule.

UDREA: Ei, și cum îți spusei, la cinematograful dau peste domnișoara Cucu.

PROFESORUL: Udrea, pentru Dumnezeu, mai repede.

D-ra CUCU: Dar de ce mai repede? D-ta trebuie să înțelegi, domnule profesor, că dacă eu, eu, dacă pun în joc numele meu, reputația mea... și într-un în casa unui bărbat neînsurat noaptea?

UDREA (*paranteză*): Tocmai de asta m-a luat cu dumneaei. Ca să nu vorbească lumea. Să nu se compromită.

D-ra CUCU (*continuând*): Trebuie să fie la mijloc o chestiune foarte gravă.

PROFESORUL: O chestiune gravă? Nu înțeleg nimic.

D-ra CUCU: Te faci că nu înțelegi. (*către Udrea*) Vorbește, domnule.

PROFESORUL: Vorbește Udrea.

UDREA: Vorbesc, dar dacă nu mă lăsați. (*reluând firul*) Cum vă spusei... la cinematograful.

D-ra CUCU (*tâindu-l scurt*): Lasă-mă pe mine. (*către profesor, închizitoare*) Domnule Miroiu! Să nu încerci să negi că-i de prisos. (*după o secundă, răspicat*) E adevărat ce am aflat?

PROFESORUL (*cu neliniște crescândă*): Ce ai aflat?

D-ra CUCU: E adevărat ce mi-a spus Ispas, șeful gării?

PROFESORUL: Ce ți-a spus?

D-ra CUCU: E adevărat că d-ta... (*subliniind*) d-ta... ai plătit 22 de mii de lei o carte pe care ți-a adus-o astăzi Pasca de la București?

PROFESORUL (*care a fost torturat de acest interogator și a privit mereu, pe furie, cu spaimă, spre ușa din stânga, se luminează ușurat*): Da.

D-ra CUCU (*triumfătoare, către Udrea*): Ei! Acuma vezi?

UDREA: N-am știut nimic. Nu mi-a spus nimic.

PROFESORUL: Nu ți-am spus, dar nu mi-ai împrumutat tu 3.000 de lei?

UDREA: Ba da. (*către d-ra Cucu, explicativ*) Din fondul serbării.

D-ra CUCU (*teribilă*): Din fondul serbării!

PROFESORUL: Măine iau leafa. Îi dau înapoi.

D-ra CUCU: Și dacă-i dai înapoi?! Crezi că e de ajuns? Crezi că asta e tot?

PROFESORUL: Nu văd ce ar mai fi.

D-ra CUCU: Nu vezi? (*sentențios*) Domnule Miroiu, când cineva, un profesor, dă 22 de mii de lei pentru o carte, asta nu e lucru curat.

PROFESORUL: De ce? Eu cu banii mei fac ce vreau.

D-ra CUCU: Banii d-tale? Care bani? Ce fel de bani? Că, slavă Domnului, te cunoaștem. La birt ai rămas dator 800 de lei încă de pe luna trecută.

PROFESORUL: De unde știi?

D-ra CUCU: Mi-a spus M-me Luiza, că am fost pe la ea. La frizer te tunzi o dată în două luni.

PROFESORUL (*trecându-și mâna prin păr*): Chiar săptămâna trecută.

D-ra CUCU: Haine nu ți-ai mai făcut de când te-am apucat. De șase ani le porți tot pe astea.

PROFESORUL (*uitându-se la hainele pe care le poartă*): Sunt curate... sunt bune.

D-ra CUCU: Și știi ce-am auzit? (*veninoasă*) Că-ți cârpești singur ciorapii.

PROFESORUL (*rânit, îndurerat*): Asta e o infamie!...

D-ra CUCU: Și cămășile!

PROFESORUL: O infamie! (*privind mai mult spre ușa din stânga*) Nu trebuie să credeți. Spune tu, Udrea.

UDREA: Asta nu e adevărat, d-ră Cucu. Pantalonii poate și-i calcă singur... dar cămășile... și ciorapii...

D-ra CUCU (*care nu ține seamă de protestări*): Las' că știu eu ce vorbesc. Și atunci, te întrebi, 22 de mii de lei pe o carte, nu e o nebunie?

PROFESORUL: Poate că da, dar e nebunia mea și nu datorez nimănui nicio socoteală.

D-ra CUCU: Te înșeli, d-le profesor. Școala trebuie să știe, trebuie să afle. Școala. Și orașul. Și eu.

PROFESORUL: Ei bine, ai aflat. Nu era nevoie să vii pentru asta în plină noapte...

UDREA: Așa i-am spus și eu. Stai, domnișoară Cucu. Ai răbdare până mâine-dimineață.

D-ra CUCU (*lui Udrea*): Până mâine dimineață? Crezi d-ta că aș fi dormit până mâine dimineață? (*lui Miroiu*) Nu, domnule profesor. Misterul ăsta trebuie să se lămurească imediat. Pe loc. (*cu altă voce*) Unde e cartea?

PROFESORUL: Ce carte?

D-ra CUCU: Cartea! Cartea pe care ți-a adus-o Pascu. Unde e?

PROFESORUL: E aici. (*gest vag, care nu arată nimic*)

D-ra CUCU: S-o văd.

PROFESORUL: De ce?

D-ra CUCU: Cum de ce? Ca s-o văd.

PROFESORUL: Nu se poate.

D-ra CUCU: Nu se poate?! Vrei să spui că... refuzi să mi-o dai? să mi-o arăți.

PROFESORUL (*mai mult timid decât provocator*): Da. Refuz.

D-ra CUCU: Ai auzit, domnu' Udrea?

UDREA: Am auzit.

D-ra CUCU: Domnule Miroiu. Poate nu-ți dai seama de gravitatea situației. Eu voi aduce cazul în fața conferinței profesoriale... dar mai întâi, ca un gest de colegialitate...

UDREA: De pură colegialitate...

D-ra CUCU: ...Am vrut să stau de vorbă cu d-ta.

PROFESORUL: Nu era nevoie.

D-ra CUCU: Îți mai pun o singură întrebare. Ce e cartea asta? De cine e? De unde vine? Ce scrie în ea? Ce gânduri ai cu ea? De ce ai cumpărat-o?

PROFESORUL (*tace, ridică din umeri.*)

D-ra CUCU: Taci? Nu spui nimic?

PROFESORUL (*gest cu mâinile, ca și cum ar spune: „De! Ce să fac?”*)

D-ra CUCU: Nu e niciodată prea târziu. Îți mai pun o singură întrebare...

PROFESORUL (*întrerupând*): N-o pune că nu răspund.

D-ra CUCU: Bine. Cum poftești. Numai să nu-ți pară rău. Vino, d-le Udrea. Să mergem. (*Iese furtunos prin dreapta, Udrea, placid, se ia după ea.*)

PROFESORUL (*repede, tainic*): Udrea! Rămâi. Am să-ți spun ceva.

UDREA: Nu pot. Trebuie să conduc scorpia acasă.

PROFESORUL: Atunci întoarce-te. Am nevoie de tine.

UDREA: Bine. Mă întorc.

VOCEA D-rei CUCU (*de afară*): Domnu' Udrea!

UDREA: Viu! Viu! (*cu vocea scăzută*) Mă întorc, da' lasă-mi poarta deschisă, ca să nu mai bat.

PROFESORUL: Da, da.

VOCEA D-rei CUCU: Ce faci, domnule? Vii!

UDREA: Gata sunt. (*Iese repede.*)

SCENA III

PROFESORUL, NECUNOSCUȚA

Profesorul rămâne câteva clipe singur. Ascultă cu urechea așintită spre stradă, ca să se convingă că cei doi au plecat într-adevăr. E jenat și buimăcit. Ușa din stânga se deschide binișor. Necunoscuta intră cu precauție. Aruncă o privire de jur-împrejurul camerei, pe urmă îl privește lung pe profesor, apropiindu-se de el.

NECUNOSCUȚA (*a ajuns lângă el, îl apucă cu mâna de bărbie și îi întoarce ușor capul, întâi în profil și pe urmă înapoi*): E adevărat că nu te-ai tuns de două luni?

PROFESORUL: Ai auzit?

NECUNOSCUȚA: Tot. (*gest dezolat din partea profesorului*) Nu puteam să-mi astup urechile. (*după o secundă*) E adevărat că...

PROFESORUL (*întrerupând*): Nu-i adevărat. Nu-i nimic adevărat.

NECUNOSCUȚA: Ascultă... Dă-mi cartea. Vreau s-o văd. (*Profesorul tace.*) Nu se poate? Nu vrei? (*Profesorul tace.*) Nici mie? Nu mă cunoști, nu te cunosc. Sunt aici pentru o noapte, pentru o oră. N-am să văd pe nimeni, n-am să povestesc nimănui... Arată-mi-o... Te rog.

PROFESORUL (*o privește un lung moment, în tăcere. Pe urmă, fără grabă, merge spre raftul cu cărți, ia de acolo volumul misterios, se întoarce spre necunoscută, care, rămânând pe loc, l-a urmărit tot timpul cu privirea, și-i dă cartea, cu un gest simplu.*)

NECUNOSCUȚA (*ia cartea, se duce la masă, ia loc pe scaun, deschide cartea, apropie lampa și rămâne câteva clipe aplecată asupra ei, atentă, absorbită. Pe urmă ridicând capul*): Nu pricep nimic.

PROFESORUL: Ți-am spus. E o carte veche. De matematici, de astronomie.

NECUNOSCUȚA: Cât de veche?

PROFESORUL: Vreo sută cincizeci de ani.

NECUNOSCUȚA (*minunându-se*): Țț! Țț! O sută cincizeci?!

PROFESORUL: Mai mult chiar. (*Vine și el lângă masă, întoarce coperta și arată cu degetul.*) Uppsala. Göteborg, 1763.

NECUNOSCUȚA: De asta e așa scumpă?

PROFESORUL (*pasionat*): Nu e scumpă. E ieftină. E un noroc că am găsit-o.

NECUNOSCUȚA: Un noroc?

PROFESORUL: De ani de zile o caut, o aștept, o visez. Unde n-am scris? Pe cine n-am întrebat? Librari, anticari. De ani de zile strâng bani, pun deoparte, dau lecții, fac economii ...

NECUNOSCUȚA (*continuând enumerarea*): Îți cârpești singur ciorapii.

PROFESORUL: Da. Uneori. (*cu elan*) Dar acum o am, o am. O am. Acum pot să verific, pot să știu.

NECUNOSCUȚA: Ce să știi?

PROFESORUL (*tace o secundă ezitând.*)

NECUNOSCUȚA: Nu vrei să-mi spui?

PROFESORUL: Ba da. D-tale îți spun. Dar n-ai să spui nimănui?

NECUNOSCUȚA: Nimănui.

PROFESORUL: Niciodată?

NECUNOSCUȚA: Niciodată.

PROFESORUL: Îmi făgăduiești?

NECUNOSCUȚA: Îți jur.

PROFESORUL (*se uită spre ușă, spre fereastră, la stânga, la dreapta și pe urmă, cu un fel de teamă, se înclină spre ea și spune în șoaptă*): Eu am găsit o stea.

NECUNOSCUȚA (*după ce l-a privit o secundă drept în ochi*): Unde?

PROFESORUL (*simply*): În cer.

NECUNOSCUȚA (*copilărește*): Nu te cred.

PROFESORUL: Nu mă crezi? (*ridicând o hârtie de pe biroul lui*) Uite-o. (*indicând cu vârful creionului un punct pe hârtie*) Aici e.

NECUNOSCUȚA: Spuneai că e în cer.

PROFESORUL: Asta-i cerul.

NECUNOSCUȚA: Eu credeam că...

PROFESORUL (*arătând cu creionul pe hârtie*): Uite. Aici e sfera. Linia asta e axa lumii. Cercul ăsta e ecuatorul. (*ridicând o clipă capul și privind-o*) Ecuatorul creșc, se înțelege.

NECUNOSCUȚA (*puțin, foarte puțin speriată*): Se înțelege.

PROFESORUL: Aici sunt coordonatele orizontale: azimutul și distanța zenitală. Steaua pe care am găsit-o eu e aici. O vezi?

NECUNOSCUȚA: O văd... dar mai bine arată-mi-o afară, pe cer. (*gest spre fereastra deschisă*)

PROFESORUL: Nu, că acolo nu se vede.

NECUNOSCUȚA: Nu spui că ai găsit-o?

PROFESORUL: Am găsit-o, dar am găsit-o aici... pe hârtie.

NECUNOSCUȚA: Pe hârtie? Cum pe hârtie?

PROFESORUL: Sigur. Am calculat-o.

NECUNOSCUȚA: Nu înțeleg.

PROFESORUL: Ce nu înțelegi?

NECUNOSCUȚA: Multe. Dar mai ales nu înțeleg ce legătură are steaua... cu cartea.

PROFESORUL: E un catalog ceresc, un atlas. Catalogul lui Van Mersch.

NECUNOSCUȚA: Van Mersch?

PROFESORUL: Steaua mea nu se află pe niciun catalog de stele. Nici Hiparch, nici Ptolomeu, nici Kepler...

NECUNOSCUȚA (*arătând spre portretul din perete*): Nici el?

PROFESORUL: Nici. Un moment am crezut că Herschel – dar nu. La Herschel era o stea dublă. Cu totul altceva. Singurul care ar fi putut, singurul, era el.

NECUNOSCUȚA: De ce?

PROFESORUL: Fiindcă avea destulă îndrăzneală. Eu simt că e ceva adevărat în teoria lui despre stelele negre.

NECUNOSCUȚA: Stelele negre!

PROFESORUL: Astronomii de școală, de universitate, își bat joc de el. Îl numesc, l-au numit totdeauna diletant, astrolog... sigur. De îndată ce un om are o viziune mai largă, devine astrolog, șarlatan sau... nebun.

NECUNOSCUȚA (*cu anumită îngrijorare*): Nebun?

PROFESORUL: Da. Nu m-ar mira să se spună într-o zi și despre mine că sunt nebun.

NECUNOSCUȚA (*cu îngrijorare crescândă*): Despre d-ta?

PROFESORUL: Băieții din cursul superior și acum spun: nebun.

NECUNOSCUȚA (*începe să-i fie de-a binelea frică*): Mie mi-e somn. Vreau să dorm.

PROFESORUL: Nu. Acuma nu. Acuma trebuie să vorbesc. Acuma trebuie să spun. Uite! (*O apucă de mână.*) Vino cu mine. (*O duce cu el la fereastră.*) Vezi Ursa Mare?

NECUNOSCUȚA: Nu văd nimic. Mi-e somn. Lasă. Mi-o arăți mâine-dimineață.

PROFESORUL: Cum mâine-dimineață? Mâine-dimineață nu se vede.

NECUNOSCUȚA: Ce-are a face? Mi-o arăți pe hârtie.

PROFESORUL: Nu, nu. Stai aici, lângă mine. Uite! (*arătând cu degetul*) Sunt șapte stele... Le vezi?

NECUNOSCUȚA (*ezitând*): Nu.

PROFESORUL (*febril, nervos, aproape răstit*): Cum nu? Sunt patru și trei. Ultimele trei sunt coada ursoaicei.

NECUNOSCUȚA: Ce ursoaică?

PROFESORUL: Te uiți prea jos, de asta n-o vezi. Acolo unde privești, e capul dragonului.

NECUNOSCUȚA: Ce dragon?

PROFESORUL: Dragonul. Balaurul.

NECUNOSCUȚA: Ce balaur? (*E foarte speriată. Se desprinde ușor de lângă el și face cu multă precauție un pas spre ușa din dreapta. Ar vrea să fugă.*)

PROFESORUL (*întorcându-se brusc*): Unde te duci?

NECUNOSCUȚA: Mă... mă duc până în curte... Vreau să mă plimb.

PROFESORUL: Să te plimbi?

NECUNOSCUȚA: Mi-e... mi-e sete. Vreau să iau apă de la fântână. Nu spunea că e o fântână? (*Profesorul face un pas spre ea, ceea ce o sperie și mai mult.*) Să... să nu te iei după mine că strig.

SCENA IV

PROFESORUL, NECUNOSCUȚA, UDREA

Ușa din dreapta se deschide. Apare Udrea. La zgomotul ușii, femeia se întoarce scurt spre noul venit.

NECUNOSCUȚA (*agitată*): Domnule! Ce bine ai făcut că ai venit. D-ta nu mă cunoști, dar eu te cunosc.

D-ta ești d-1 Udrea. Intră. Intră, te rog.

UDREA (*încrămenit*): Doamnă!...

PROFESORUL (*către femeie, calm*): Te-ai speriat! Îmi pare rău. (*lui Udrea, cu alt ton*) Intră, Udrea!

UDREA (*foarte jenat*): De ce nu mi-ai spus, frate? De ce nu mi-ai spus că nu ești singur?

PROFESORUL: N-am avut când.

UDREA (*spre necunoscută, teribil de încurcat*): Doamnă... vă rog să credeți... dacă aș fi știut... (*Se împiedecă de stropitoarea rămasă lângă ușă.*) Ce-o fi asta?

PROFESORUL: Stropitoarea. Stai s-o iau de-acolo, să n-o răstoarne cineva. (*Ia stropitoarea și străbate scena spre ușa din stânga, dar se mai întoarce o dată spre Udrea, care e tot în prag.*) Intră, domnule, n-auzi? Avem nevoie de tine.

NECUNOSCUȚA: Da, avem nevoie.

UDREA: De mine?

(Profesorul a intrat cu stropitoarea în odaia din stânga. Necunoscuta, profitând de faptul că a rămas o clipă singură cu Udrea, se apropie de el).

NECUNOSCUȚA (*repede*): Domnule Udrea!

UDREA: Vă rog.

NECUNOSCUȚA: D-ta ai văzut vreodată Ursa Mare!

UDREA (*după o secundă de tăcere, căci întrebarea e prea neașteptată*): Am văzut-o.

NECUNOSCUȚA: E pe cer?

UDREA: Dar unde să fie? Pe cer, firește.

NECUNOSCUȚA: Și... e și un dragon? Un balaur?

UDREA: Este Dar de ce mă întrebați pe mine? Întrebați-l pe el, că el știe mai bine. Tot el mi le-a arătat și mie. E astronom.

NECUNOSCUȚA: Astronom?... Știi ce spune? Că a găsit o stea.

UDREA (*simplu*): O fi găsit. De ce să nu găsească. Eu n-am scris o simfonie?

NECUNOSCUȚA: Ai scris o simfonie?

PROFESORUL (*intrând din stânga, pe ultima ei replică*): Sigur. Ți-am spus că e compozitor.

UDREA: O simfonie în patru părți. Allegro, Andante, Scherzo...

PROFESORUL: Și iar Allegro. Hai, Udrea, să mergem!

UDREA: Unde?

PROFESORUL: La tine acasă. Dorm și eu la tine.

UDREA: De ce?

PROFESORUL: Lasă că-ți spun eu pe drum.

UDREA: Și doamna?

PROFESORUL: Doamna rămâne aici.

UDREA: De ce?

PROFESORUL: Pentru că n-are unde dormi în altă parte.

UDREA: Dar cine e doamna?

PROFESORUL: Asta nu știu nici eu.

UDREA: Stai, frate, că m-am zăpăcit de tot! Avea dreptate scorpia. Aici se întâmplă lucruri mari.

PROFESORUL: Lasă. Vino! Îți explic eu. Noapte bună!

NECUNOSCUȚA: Plecați? De ce plecați?

PROFESORUL: Pentru că e târziu.
 UDREA: Asta așa e. E târziu.
 NECUNOSCUȚA: Nu vreau să rămân singură. De ce vă grăbiți?
 PROFESORUL: Pentru că ți-e somn. Pentru că trebuie să dormi.
 NECUNOSCUȚA: Nu vreau să dorm. Domnule Udrea, vorbește-mi despre simfonia d-tale. E frumoasă?
 UDREA: Păi să spună el. (*gest cu capul spre profesor*)
 NECUNOSCUȚA: El o știe?
 UDREA: I-am cântat-o.
 NECUNOSCUȚA: Cum?
 UDREA: Din gură.
 PROFESORUL: Să știi că dacă ți-o cântă și d-tale, nu mai dormim în noaptea asta. E lungă.
 UDREA: V-am spus. Are patru părți. Allegro, Andante, Scherzo.
 PROFESORUL: Și iar Allegro. Hai să mergem!
 UDREA: Stai, domnule, nu vezi că doamna se interesează de muzică?
 NECUNOSCUȚA: Și nu s-a executat niciodată?
 UDREA: Încă nu.
 NECUNOSCUȚA: De ce?
 UDREA: Pentru că îmi pune bețe în roate.
 NECUNOSCUȚA: Cine?
 UDREA: Toată lumea. Autoritățile locale, direcția liceului... și d-ra Cucu.
 PROFESORUL: Udrea! E târziu.
 UDREA: Lasă-mă, frate. (*către necunoscută*) Să veдеți, doamnă. Eu voiam să cânt simfonia cu orchestra liceului.
 NECUNOSCUȚA: Are orchestră?
 UDREA: N-are, dar puteam s-o organizez, că la urma urmelor ce-mi trebuie? Opt viori, două

violoncele, o violă, un contrabas. Se găsește. Alămuri și suflători iau de la batalion, de la fanfară.

PROFESORUL: Dar nu ți le dă.
 UDREA: Tocmai. Nu vrea să mi le dea. Dar să zicem că mi le dă. Tot n-am făcut nimic.
 NECUNOSCUȚA: De ce?
 UDREA: Pentru că n-am corn englezesc.
 NECUNOSCUȚA: Și fără... corn englezesc... nu se poate?
 UDREA: Doamne ferește. Asta-i principalul. Și să vă spun de ce.
 PROFESORUL: Lasă, Udrea! E târziu.
 UDREA: Dă-mi pace, domnule! (*către necunoscută*) Până la Scherzo ar merge cum ar merge, dar la Scherzo, fără corn englezesc, sunt mort. Să vedeți. Întâi intră alămurile (*gest de dirijor spre alăturările din fund dreapta ale unei imaginare orchestre*) Pam-pam-pam-pam-pam-pam... Pe urmă viorile. (*Dirijează cu amândouă mâinile viorile din imediata lui apropiere, într-o mișcare mai rapidă.*) Tu-du-du-dum! Tu-du-du-dum! Tu-du-du-dum!... Și acuma intră cornul englezesc. (*gest spre fund stânga*) Ti-ti-ti-ti-ti-ti-ti-ti... (*scurt*) Tim-tim!
 NECUNOSCUȚA: E foarte frumos.
 UDREA: Nu-i așa? (*Reîncepe execuția, de astă dată fără explicații.*) Pam-pam-pam-pam-pam-pam-pam-pam. Tu -du-du-dum, Tu-du-du-dum, Tu-du-du-dum! Ti-ti-ti-ti-ti -ti-ti-ti-ti! Tim tim!
 NECUNOSCUȚA (*admirativ*): Partea asta de la urmă!...
 UDREA: Nu-i așa!
 PROFESORUL (*sincer*): E adevărat. E frumos.
 UDREA: Ce folos? Dacă n-am corn englezesc.

NECUNOSCUȚA: Nu se poate să pui altceva în loc? Alt instrument?

UDREA: În ruptul capului. Mai bine mă lipsesc. O mie de ani aștept – și fără corn englezesc nu cânt.

NECUNOSCUȚA: Și nu se găsește de cumpărat?

UDREA: S-ar găsi la București, dar e scump. Vreo 30 de mii.

NECUNOSCUȚA: 30 de mii.

UDREA: Am pus eu ceva bani deoparte din leafa mea, vreo 4500, dar până la 30 de mii mai e. Am scos și o listă de subscripție. Stați s-o vedeți.

PROFESORUL (*jenat*): Udrea!

UDREA: Lasă-mă, frate! Numai s-o vadă. (*Scoate din buzunarul interior al hainei o hârtie, o despăturește și începe să citească.*) „Listă de subscripție pentru achiziționarea unui corn englezesc, în vederea executării în prima audiție a simfoniei nr. 1 în mi bemol major a maestrului Radu Udrea”.

NECUNOSCUȚA: Ai mulți subscriitori?

UDREA: Până acum unul singur. (*arătându-l pe profesor*) El.

NECUNOSCUȚA: D-ta?

PROFESORUL (*stingherit*): Da.

NECUNOSCUȚA (*a luat lista de subscripție din mâna lui Udrea și o privește*): Domnule Udrea, așa semna și eu... dar...

UDREA (*luându-i-o repede înapoi*): Vai de mine,coniță! Se poate? Cum vă închipuiți? Eu v-am arătat-o numai așa.

PROFESORUL (*dojenitor, către Udrea*): Vezi? Vezi?

UDREA: Pe unde n-am umblat? Cui n-am cerut? La Primărie, la Comitetul școlar, la Sfatul

Negustoresc. Am ajuns de râsul târgului. Zice lumea că sunt nebun.

NECUNOSCUȚA: Și d-ta?

PROFESORUL: Da. Și el.

UDREA: Cum și eu?

PROFESORUL: Lasă că-ți explic eu. Hai să mergem. Măine-dimineață avem școală. Vrei să întârzi?

Vrei să ai de-a face cu d-ra Cucu?

UDREA: Nu. Asta nu.

PROFESORUL: Atunci? Hai să mergem. E târziu.

UDREA (*către necunoscută, scuzându-se oarecum*): Adevărat. E foarte târziu. Noapte bună, doamnă!

NECUNOSCUȚA: Mă lăsați?

UDREA: De! Trebuie.

NECUNOSCUȚA: Bine.

PROFESORUL (*după ce i-a luat cartea de pe masă*): Noapte bună, doamnă!

SCENA V

NECUNOSCUȚA, PROFESORUL

PROFESORUL (*se apropie de ea*): N-ai auzit nimic – niciun șoarece, nu-i așa?

NECUNOSCUȚA (*recunoaște din cap.*)

PROFESORUL: Atunci, ce-i cu d-ta? Ce vrei?

NECUNOSCUȚA: Nu pleca... Nu vreau să plec până nu-mi arăți... steaua d-tale.

PROFESORUL: Am vrut să ți-o arăt adineaori, dar te-ai speriat.

NECUNOSCUȚA: Mi-era frică de d-ta... Vorbeai cu atâta... cu atâta pasiune.

PROFESORUL: Te rog să mă ierți. Mi se întâmplă destul de rar, dar mi se întâmplă câteodată...

NECUNOSCUȚA: Și pe urmă... nu auzisem niciodată de Ursa Mare. Nu știam că există.

PROFESORUL: Nu știi? Cum nu știi? N-ai văzut-o niciodată? Niciodată?

NECUNOSCUȚA: Nu-mi aduc aminte.

PROFESORUL: D-ta, nu te uiți niciodată pe cer?

NECUNOSCUȚA: Ba da. Uneori. Ca să văd dacă-i înnourat, dacă nu plouă...

PROFESORUL (*cu un fel de dezolare*): Dacă nu plouă!

NECUNOSCUȚA (*explicându-se, scuzându-se*): Ca să știu cum să mă îmbrac.... Ce pantofi să pun.

PROFESORUL: Ce pantofi să pui!... Dar la stele... la stele d-ta nu te uiți... nu le vezi?

NECUNOSCUȚA: Nu am timp.

PROFESORUL: Nu ai timp? Dar ce faci?

NECUNOSCUȚA: Sunt foarte ocupată.

PROFESORUL: Ocupată cu ce?

NECUNOSCUȚA: Nu mă mai întreba. Nici nu știu unde mi-e capul. Nu am o zi liberă.

PROFESORUL: Dar seara?

NECUNOSCUȚA: A! seara sunt și mai ocupată.

PROFESORUL: E îngrozitor! Bine, dar ce fel de viață duci d-ta... dacă nici Ursa Mare n-ai avut timp s-o privești? E de mii de ani, de sute de mii de ani, pe cer, aici și d-ta n-ai văzut-o?

NECUNOSCUȚA (*cu un fel de uimire copilărească*): De sute de mii de ani! Arată-mi-o și mie!

PROFESORUL (*vine din nou la fereastră*): Vino aici! Lângă mine. Acum trebuie s-o vezi. Ursa Mare. Carul Mare.

NECUNOSCUȚA: Carul Mare?

(În odaie, lumina albastră a nopții e destul de limpede. Pe cer stelele sclipesc acum mai puternic. Se desprinde, mai ales printre alte stele mici, Ursa Mare, cuprinsă toată în cadrul ferestrei).

PROFESORUL: E ca o ursoaică adormită pe labele dinainte. Un car răsturnat deasupra cerului... cu roțile în sus.

NECUNOSCUȚA: Cu roțile în sus! Mi se pare că văd. Da! Zău că văd! Spuneai că sunt șapte stele: patru și trei. Într-adevăr, patru... le văd... și trei... (*în extaz*) Ce frumos e! (*după o mai lungă tăcere*) Ce mari sunt stelele! Mari și albe.

PROFESORUL: Nu sunt albe.

NECUNOSCUȚA: Nu?

PROFESORUL: Întâia e galbenă. Și a doua. A treia și a cincea sunt roșii-rubinii. A patra e albastră.

NECUNOSCUȚA: De unde știi?

PROFESORUL: Pentru că le cunosc.

NECUNOSCUȚA: Le cunoști pe toate?

PROFESORUL: Nimeni nu le cunoaște pe toate.

NECUNOSCUȚA (*cu un gest viu, arătând pe cer*): Dar steaua de-acolo o cunoști?

PROFESORUL: Unde? Care?

NECUNOSCUȚA: O stea mică. Deasupra Ursei Mari. Lângă a șasea stea din Ursa Mare.

PROFESORUL: La stânga?

NECUNOSCUȚA: Da. La stânga.

PROFESORUL: Ai ochi buni. Te felicit. E Alcor.

NECUNOSCUȚA: Alcor?

PROFESORUL: Acolo e și steaua mea... Steaua pe care am găsit-o eu.

NECUNOSCUȚA: Cum o cheamă?

PROFESORUL: Nu știu. Nu i-am dat încă niciun nume.

NECUNOSCUȚA: De ce?

PROFESORUL: Pentru că n-am găsit un nume potrivit.
Trebuie să fie un nume care să meargă împreună
cu Alcor. Vega ar fi fost frumos. Alcor și Vega
îmi trebuie un nume de două silabe. Un nume...

NECUNOSCUȚA: Dar ești sigur că e acolo.

PROFESORUL: Trebuie să fie.

NECUNOSCUȚA: Atunci de ce nu se vede?

PROFESORUL: Pentru că e prea departe?

NECUNOSCUȚA: De ce nu te uiți cu un ochean? Cu o
lunetă?

PROFESORUL: Niciun ochean nu străbate până acolo.
Eu văd mai departe. Mult mai departe.

NECUNOSCUȚA (*mirată*): Vezi.

PROFESORUL: Când închid ochii. Știu unde se află. Îi
cunosc orbita. Îi urmăresc drumul.

NECUNOSCUȚA: Ce drum?

PROFESORUL: Drumul... Drumul pe care-l străbate de
mii de ani în întunec, nevăzută, necunoscută,
nebănuită.

NECUNOSCUȚA: Și nu se va vedea niciodată?
Niciodată?

PROFESORUL: Niciodată.

NECUNOSCUȚA: Păcat.

PROFESORUL: Ar trebui să se abată puțin din drumul
ei.

NECUNOSCUȚA: Și-atunci?

PROFESORUL: Atunci ar străluci acolo (*arată cu
mâna*) drept acolo...

NECUNOSCUȚA: Deasupra Ursei Mari?

PROFESORUL: Deasupra Ursei Mari... Lângă Alcor...

NECUNOSCUȚA: Și nu se poate?

PROFESORUL: Nu!

NECUNOSCUȚA: De ce?

PROFESORUL: Pentru că stelele nu se abat niciodată
din drumul lor. (*Moment de tăcere. Se aude din
depărtare un șuierat de locomotivă.*)

NECUNOSCUȚA: Tresărind ușor. Ce este asta?

PROFESORUL: Știu eu? Un tren. Un tren de noapte.

NECUNOSCUȚA: Poate trenul meu... Când te gândești
că dacă muream astă noapte, muream fără să văd
Ursa Mare.

PROFESORUL: Ar fi fost păcat.

NECUNOSCUȚA: Atâția oameni trăiesc fără s-o vadă.

PROFESORUL: Li se pare că trăiesc. (*un nou șuierat,
parcă mai de departe*)

NECUNOSCUȚA: Îl auzi? Trece... A trecut... Dacă
rămâneam acolo pe linie...

PROFESORUL: Ai fi fost în stare... Ai fi fost în stare
să... (*Nu îndrăznește să pronunțe cuvintele.*)

NECUNOSCUȚA: Să mor? Poate că da.

PROFESORUL: De ce?

NECUNOSCUȚA: Știu eu?

PROFESORUL: Ești nenorocită în viață? Foarte
nenorocită?

NECUNOSCUȚA: Nenorocită?... Nu cred. Nu m-am
gândit niciodată.

PROFESORUL: Atunci?

NECUNOSCUȚA: Mă plictisesc. Mereu aceiași oameni,
aceleași gesturi, aceleași cuvinte. Uneori îmi vine
să urlu de plictiseală, de disperare. Pe urmă îmi
trece. Uneori îmi vine o poftă ne bună să trântesc
ușa, să plec, să fug. Pe urmă îmi trece.

PROFESORUL: Totuși. Astă seară ai fugit.

NECUNOSCUȚA: Am mai fugit eu de câteva ori... Dar
m-am întors.

PROFESORUL: Te vei reîntoarce și de astă dată.

NECUNOSCUȚA: Da... poate... dar cel puțin de astă dată am văzut ceva nou. (*Se întoarce la fereastră.*) Ursa Mare.

PROFESORUL: Ai dreptate. Ursa Mare e totdeauna nouă.

NECUNOSCUȚA: Chiar și pentru d-ta care o cunoști așa de bine?

PROFESORUL: Chiar și pentru mine... Sunt seri când e rece, depărtată, indiferentă... Și atunci parcă simt toată umilința, toată dizgrația de a locui pe o biată planetă mizerabilă, pe lângă care marile stele trec fără s-o vadă.

NECUNOSCUȚA: Fără s-o vadă?

PROFESORUL: Dar sunt alte seri, când o simt aici la fereastră, vie, protectoare, atentă, așa de atentă, încât, dacă aș striga, mi se pare că m-ar auzi.

NECUNOSCUȚA: Ar trebui să încerci... Cine știe?

PROFESORUL: Sunt seri când tot cerul mi se pare pustiu, cu stele reci, moarte, într-un univers absurd, în care numai noi, în marea noastră singurătate, ne zbatem pe o planetă de provincie, ca într-un târg în care nu curge apă, nu arde lumina și unde nu opresc trenurile rapide... Dar sunt seri când tot cerul foșnește de vieață... când pe ultima stea, dacă ascuți bine, auzi cum freamătă păduri și oceane – fantastice păduri și fantastice oceane, – seri în care tot cerul e plin de semne și de chemări, ca și cum după o planetă pe alta, de pe o stea pe alta, ființe care nu s-au văzut niciodată, se caută, se presimt, se cheamă...

NECUNOSCUȚA (*încet, cu teamă*): Și se găesc?

PROFESORUL: Niciodată

NECUNOSCUȚA: De ce?

PROFESORUL: Pentru că nimeni n-a trecut niciodată de pe o stea pe alta. Pentru că nicio stea nu se abate niciodată din drumul ei

NECUNOSCUȚA: E păcat. E trist.

PROFESORUL: E puțin trist. Dar e frumos. Cel puțin știi că nu ești singur sub bolta asta imensă, că undeva, în altă lume, în altă constelație... în Ursa Mare, sau pe Steaua Polară, sau pe Vega...

NECUNOSCUȚA: Sau pe steaua d-tale fără nume.

PROFESORUL: Da... Sau pe steaua mea fără nume... Aventura asta ridicolă, care se numește viața noastră, se repetă altfel, de la început, sub același cer, dar cu alt noroc. Poate că acolo tot ce aici e greoi și apăsător devine ușor, tot ce aici e întunecat și opac devine luminos și transparent. Tot ce încercăm fără să izbutim nici pe jumătate – gesturile noastre zadarnice, visele noastre căzute – tot ce am fi vrut să cutezăm și n-am cutezat, să iubim și n-am iubit, tot, se împlinește, se simplifică, se împarte.

NECUNOSCUȚA: Crezi... crezi că sunt și acolo oameni... oameni ca noi?

PROFESORUL: Oameni, nu știi. Ca noi, nu cred. Dar poate ființe mai ușoare... mai luminoase... mai plutitoare... (*cu o schimbare de ton, privind-o*) Când te-am văzut astăzi seara, intrând acolo, – în gara aceea afumată – când te-am văzut, albă, limpede, strălucitoare..., am crezut o clipă că vii din altă lume.

NECUNOSCUȚA: Poate că vii din altă lume.

PROFESORUL: Nu... nu...

NECUNOSCUȚA: De unde știi?...?

PROFESORUL: Pentru că nicio stea nu se abate, nu se oprește niciodată din drumul ei.

NECUNOSCUTA: Eu sunt o stea care se oprește. (*E foarte aproape de el. Îl îmbrățișează. Lung-lung sărut. Pe urmă se desprind unul de altul și se privesc în tăcere.*)

PROFESORUL: Cum te cheamă?

NECUNOSCUTA: Mona.

PROFESORUL: Mona! Ce nume frumos. Parcă ar fi un nume de stea... (*străbătut de un gând revelator*)
Dar e un nume de stea Alcor și... Mona.

CORTINA

ACTUL III

Același decor, a doua zi dimineața, nimic nu e propriu-zis schimbat și totuși, în lumină, parcă e altă casă. Interiorul e tot atât de modest, dar acum se vede prin fereastra deschisă grădinița din față, grădiniță simplă de provincie, care aseară în întuneric nu se vedea și care luminează totul.

SCENA I

PROFESORUL, MONA

Scena e goală. Ușa din stânga, ce dă spre baie, deschisă. De afară din curte se aude glasul Monei, cântând. Nu trebuie neapărat să cânte frumos și nu trebuie mai ales să cânte o romanță întreagă cu cuvinte. O frază-două, mai mult fredonat (fie și fals), dintr-un cântec oarecare și întrerupt pe alocuri de un râs copilăresc. Profesorul intră repede din stânga, speriat, e fără haină, cămașă cu mânecile suflecate până la cot. Are în mână un prosop cu care tocmai se șterge pe față.

PROFESORUL (*alergând spre fereastră*): Mona! Mona!

MONA (*de afară*): Daa!

PROFESORUL: Nu mai cânta, pentru Dumnezeu!

MONA: De ce? Nu-ți place?

PROFESORUL: Ba da, dar te vede... Te aude de peste drum de la Chiroiu.

MONA: Știu. Chiroiu de la Percepție. (*Râde*.)

PROFESORUL: Mona!

MONA: Și Atanasiu. Casa cu uluci. Și Lascu, trei geamuri la stradă. (*Râde lung, copilăresc*.)

PROFESORUL: Mona, nu râde. Nu râde că te aude...

MONA: N-are decât.

PROFESORUL: Mona, fii cuminte. Înțelege. Vino înăuntru.

MONA: Îndată... îndată... (*Fredonează iar*.)

PROFESORUL (*dezolat, se întoarce spre interior. Continuă să se șteargă pe obraz cu prosopul, mormăind de unul singur*): Sunt pierdut. Ce mai încolo-ncoace. Sunt pierdut. Mă dă afară. Mă dă afară din învățământ (*Și ca și cum această reflecție ar trezi în el o nouă alarmă, se apleacă din nou peste pervazul ferestrei și strigă*.) Mona!

MONA (*intră prin dreapta. E în aceeași rochie de seară. Pe brațul stâng un buchet de flori de grădină, de toate colorile*): Nu striga că te aude.

PROFESORUL (*se întoarce tresărind*): Unde ai fost?

MONA: În curte, să culeg flori.

PROFESORUL: Dar bine, nu te gândești? În rochia asta, dis-de-diminează! Să te vadă toți vecinii?

MONA (*cu elan*): Toată strada, tot târgul... Tot județul.

PROFESORUL (*dojenitor*): Mona!

MONA: Sunt fericită, dragul meu! Mă auzi? Fericită. Fericită. E atâta soare, atâta lumină. Și florile astea, uite... sunt cele mai frumoase flori din

lume. Parcă toate ridică deodată capul și spun:
Bună dimineța!

PROFESORUL: Bună dimineța, Mona!

MONA: Bună dimineța, Marin!

PROFESORUL: Ce frumoasă ești!

MONA: Nu eu. Florile! Viața! Casa!

PROFESORUL (*cu o ridicare din umeri*): Casa! (*Ca și cum ar spune: să nu mai vorbim de ea*.)

MONA: E fermecătoare.

PROFESORUL: Aseară spuneai că e oribilă.

MONA: Aseară. Dar de aseară până acum a trecut o noapte. Și ce noapte!

PROFESORUL (*încet*): N-am s-o uit niciodată, Mona!

MONA: Totul s-a schimbat de atunci. Casa. Și eu. Și tu... Ce drăguț ești, Marin.

PROFESORUL: Mona, te rog...

MONA: Zău că ești drăguț. Ia vino aici. Mai aproape. Ce fel de ochi ai tu?

PROFESORUL (*a închis repede ochii*): Fără culoare.

MONA: Deschide-i.

PROFESORUL: Nu.

MONA: De ce?

PROFESORUL: Mi-e frică.

MONA: Frică?

PROFESORUL: Da. Că nu ești aici. Că nu e adevărat.

MONA: Nu sunt aici? Eu? (*Râde. Râs tânăr, clar*) Dar bine, dragul meu, nu mă auzi? Nimic din viața mea n-a fost vreodată mai adevărat decât dimineța asta. Haide, nu fi prost! Deschide ochii și dă-mi repede un vas să pun florile.

PROFESORUL: Un vas? (*Caută cu ochii prin odaie*.) Da' de unde să-l iau? (*Își aduce aminte*.) A, da! (*Merge spre fereastră și se apleacă peste pervaz*

spre curte, de unde ridică un vas cu care rămâne în mână.)

O VOCE GROASĂ DE FEMEIE (*din stradă*): Bună dimineața, domnu' Miroiu!

PROFESORUL: Sărut mâinile. Sărut mâinile.

MONA: Cine e?

PROFESORUL (*speriat*): Sssst! (*către femeia din stradă*) Da'-ncotro așa de devreme?

VOCEA: La piață, că mi-a spus m-me Maltopol că e niște vinete.

MONA: Vinete? Vreau și eu.

PROFESORUL: Sssst!

MONA: Mi-e foame.

PROFESORUL (*încet, aproape disperat*): Mona! Mona! (*către femeia din stradă*) Sărut mâinile, sărut mâinile. Complimente acasă. (*Se întoarce de la fereastră.*) Te-a văzut! (*Pune dezolat vasul pe masă.*)

MONA: Cine era?

PROFESORUL: M-me Grigorescu.

MONA: A! Mama lui m-me Chiroiu.

PROFESORUL: Să știi că te-a văzut.

MONA: Cu atât mai bine. Asta e o dovadă în plus că sunt aici. (*tandră*) Că e adevărat.

PROFESORUL: Mona, tu nu poți să rămâi așa, în rochia asta, în plină zi, într-un târg ca al nostru.

MONA: Asta așa e. Ar trebui să mă schimb. Știi ce? Îmi pun din nou pijamaua ta de astă noapte. Îmi venea bine.

PROFESORUL: Să lăsăm gluma, Mona!

MONA: Nu-mi venea bine? Vrei să spui că nu-mi venea bine?

PROFESORUL: Era cam ruptă.

MONA: Nu-i nimic. O cos.

PROFESORUL: Și n-ai să te plimbi în pijama pe stradă.

MONA: Aici ai și tu dreptate. Mi-ar trebui o rochie. Ce ar fi să împrumutăm de la o vecină? De la M-me Maltopol? De la m-me Lascu. Cum e m-me Lascu? Grasă?

PROFESORUL: Mona, nu glumi! Nu e timp de glumit. Trebuie să ieșim din situația asta. Uite, eu mă reped până la Liceu, că oricum e târziu (*Se uită la ceas.*) Au! Opt fără zece! Ora întâia n-am clasă, dar mă duc să iau niște bani, că azi e întâi... (*Își caută haina, cravata.*)

MONA: Întâi?

PROFESORUL: Și se plătesc lefurile. De acolo mă reped până la Pascu. (*Și-a găsit haina și cravata. Începe să se îmbrace zăpăcit și stângaci.*)

MONA: Care Pascu?

PROFESORUL: Pascu, Magazinul General. Trebuie să găsec ceva acolo. O rochie, un trenchcoat. Orice. Ca să poți ieși din casă.

MONA: Da' de ce să ies? Nu vreau să ies. Eu rămân aici.

PROFESORUL: Până când?

MONA: Toată viața.

PROFESORUL: Toată viața în rochia asta?

MONA: Da. Numai să-mi aduci un sandwich că mi-e foame. De altceva nu am nevoie.

PROFESORUL: Bine. Îți aduc, dar acuma am fugit. (*A terminat cu haina, cu cravata, își ia repede pălăria din cui și dă să iasă.*)

MONA: Stai!

PROFESORUL (*s-a oprit în prag*): Ce e?

MONA: Vino aici! Nu-mi place cum ți-ai făcut cravata. Nu te pricepi.

PROFESORUL (*disperat*): Mona!

MONA: Lasă-mă pe mine. *(Îi reface cu atenție și tandrețe cravata.)* Stai cuminte. Așa. *(Îl privește o secundă.)* Marin!

PROFESORUL: Da.

MONA: Ești drăguț, să știi. Ești foarte drăguț.

PROFESORUL *(se uită cu disperare la ceas):* Mona, e opt fără cinci.

MONA: Chiar dacă e opt fără cinci, ești foarte drăguț. *(Îl mângâie ușor pe obraz și pe urmă se sărută lung.)*

PROFESORUL *(după ce s-a desprins de ea, puțin amețit):* Nu. Asta nu se poate să fie adevărat. *(Iese, dar n-a închis bine ușa și se întoarce.)* Mona, fii cu băgare de seamă! Nu ieși în curte, nu te arăta la fereastră!

MONA *(cu tonul lui):* Nu râde. Nu cânta.

PROFESORUL: Da, nu cânta. Mai ales nu cânta. *(Iese.)*

MONA *(rămâne o clipă privind lung spre ușa prin care a ieșit el. Un zâmbet de tandrețe, de emoție, îi luminează toată privirea):* Ești un prost. *(Se întoarce cu spatele și se rezeamă cu capul în ușă, visătoare.)* Și ești așa de drăguț.. *(Privește de acolo încă o dată toată încăperea, fereastra, cărțile, portretele din perete, ale lui Kepler și Copernic. Pe urmă trece pe lângă ei, cu un gest de amicizie, ca și cum i-ar mângâia pe sub bărbie.)* Și voi... și voi sunteți drăguți, *(la vasul, trece în baie ca să pună apă. Se întoarce. Caută florile. A uitat unde le-a lăsat adineori, undeva, pe un scaun, pe divan, le găsește și fredonând începe să le pună în vas, cu mare grijă. Se aude o bătaie slabă în ușa din dreapta, bătaie care se repetă după o secundă. Întoarsă cu spatele, aplecată asupra vasului cu flori, fredonând*

mereu, iar nu aude. Ușa se deschide ușor și, cu mare băgare de seamă, intră timidă, eleva, cu ghiozdanul de școală în mână, numărul cusut pe mânecă, ținută reglementară.)

SCENA II

MONA, ELEVA

ELEVA: Vă rog... domnu' profesor Miroiu nu-i acasă. *(Mona se întoarce brusc. Fata când o vede din față, tresare. E și mai încurcată acum.)* Vă rog să mă iertați, eu credeam... credeam... *(Dă să plece.)*

MONA: Ce credeai, domnișoară?

ELEVA: Credeam că locuieste aici... domnu' Miroiu.

MONA: Aici locuieste.

ELEVA *(repede):* Nu se poate.

MONA: De ce?

ELEVA: Fiindcă... *(ceva mai degajat)* fiindcă eu pe dv. nu vă cunosc.

MONA: Nici eu pe d-ta. Și totuși aici locuieste. Chiar acuma a ieșit din casă. Mă mir că nu l-ai întâlnit.

ELEVA: Nu, că eu am venit pe strada Unirii și d-lui o fi dat colțul pe Cuza-Vodă... da', dacă ziceți că nu-i acasă, eu... mă duc.

MONA: Aveai treabă cu el?

ELEVA: Aveam. Adică... voiam să-l rog... *(Deodată o pridedesc lacrimile.)* Mă dă afară din școală.

MONA: Cine? El?

ELEVA *(cu puțin dispreț, ca și cum ar spune „Să fim serioși”):* A, nu! *(din nou îngrijorată):* Domnișoara Cucu. *(repede)* Nici nu m-a lăsat să intru în școală. A zis că mai întâi să aștept

conferința și atunci eu am dat fuga până aici, să-l rog pe domnu' profesor Miroiu... *(Se întrerupe.)* da' dacă nu-i acasă...

MONA: Nu-i.

ELEVA: Atunci... atunci eu mă duc. *(Pune mâna pe clanță, deschide.)*

MONA *(după o secundă de tăcere)*: Domnișoară.

ELEVA *(oprindu-se)*: Vă rog.

MONA: Cunoști bine pe d-l Miroiu?

ELEVA: Îl cunosc.

MONA: E profesorul d-tale?

ELEVA: Da.

MONA: Ce noroc ai!

ELEVA: Da' de ce?

MONA: Un profesor ca el! Vorbește așa de frumos!

ELEVA *(fără prea mare entuziasm)*: Da, vorbește.

MONA: Aveți și astăzi oră cu el?

ELEVA: Avem. Ora patra. Cosmografia.

MONA: Ce lecții aveți?

ELEVA: Despre... stați să mă uit. C-am uitat. *(Deschide ghiozdanul și caută cartea. Mona se apropie și urmărește cu viu interes. Fata a scos cartea și o răsfoiește repede, după ce și-a muiat degetul pe limbă.)* Despre... legile lui Kepler... să...

MONA: Kepler! *(privire scurtă spre portretul din perete)* Mă lași să văd și eu?

ELEVA *(puțin mirată)*: Vă rog. *(Îi dă cartea.)*

MONA *(se uită câteva secunde în carte cu mare atenție. Pe urmă citește)*: „În mișcarea lui aparentă în jurul Pământului, Soarele descrie o elipsă. Pământul fiind într-unul din focare, mișcarea se face în sens direct.” *(Se oprește din citit.)* Ce frumos e!

ELEVA: Zău!

MONA *(citește mai departe)*: „Ariile descrise de raza vectoare a Soarelui sunt proporționale cu timpurile întrebunțate spre a le descrie.” E minunat. Nu-i așa că-i minunat?

ELEVA *(sceptică)*: Da...

MONA: Ce noroc aveți, d-ta și colegele d-tale, că-l puteți asculta vorbind în fiecare zi...

ELEVA: Numai de trei ori pe săptămână.

MONA: ...despre lucruri așa de frumoase. Așa de amețitor de frumoase. *(privind-o)* Și ce bine-ți stă șorțul ista.

ELEVA: Doamnă, vă râdeți de mine.

MONA: Nu. Crede-mă că nu. Îți stă bine și frumos. Cineva poate fi fericit într-un șorț ca ăsta.

ELEVA: Vă râdeți de mine doamnă. Aveți o rochie așa de... așa de... *(Nu găsește cuvântul.)*

MONA *(cu o vagă amărăciune)*: Așa de...

ELEVA *(fascinată)*: Niciodată n-am văzut o rochie ca asta, aici la noi. Și nici la București. C-am fost la București, acum doi ani de Paște, cu mama și cu tanti... Lăsați-mă să mă uit bine la ea, ca să povestesc și fetelor la școală. *(Se uită cu aceeași privire fascinată la miraculoasa rochie.)* Da, dar dumneavoastră, iertați-mă că vă întreb... de unde veniți? *(Din stradă se aude un zgomot de automobil. Fata tresare surprinsă.)* Ce-i asta? *(Zgomotul se apropie.)* Un automobil? Pe strada asta?

MONA *(care nu dă importanță faptului)*: Nu se poate?

ELEVA: A oprit aici. La poartă. *(Se repede la fereastră și se uită afară. Pe urmă oarecum decepționată.)* A! e domnu' Ispas. *(explicativ)* Domnu' Ispas de la gară. *(din nou interesată)* Ba stai! Că mai e cineva. Un domn.

MONA (*tresărind*): Un domn?

ELEVA: Vai! Ce elegant e!

MONA (*îngrijorată*): Elegant? (*Vine și ea spre fereastră, aruncă o privire spre stradă și tresare cu un mic țipăt.*) El e!

ELEVA: Cine el?

MONA (*are o secundă de ezitare, privire spre ușa, spre fereastră și pe urmă, repede, dispare în stânga, în camera de baie, trăgând, ușa după ea.*)

ELEVA (*din ce în ce mai intrigată*): Care el?

SCENA III

ELEVA, ȘEFUL, GRIG

Intră șeful gării, urmat de Grig. Grig e „bucureștean”. Poate că la București nu s-ar vedea așa de direct, dar aici, în lumina asta, parcă e un exemplar din altă specie umană. Gesturi sigure (fără ostentație însă), eleganță simplă, firească, puțin blazată poate. Vine de la volan. Și asta se vede. E un om care la volanul unei mașini, la o masă de baccara, într-un mare hall de hotel, se simte la el acasă. Meserie neprecisă. Om de afaceri. Dar obișnuință veche de a umbla cu bani mulți, de a-i câștiga ușor, de a-i cheltui la fel de ușor. Poartă un costum sportiv de dimineață, gris deschis.

ȘEFUL (*în continuarea unei discuții*): Și cum vă spusei.. Datoria înainte de toate. Regulamentul. Tată să-ți fie, frate, soră, (*intransigent*) Nimic! Regulament... (*zărind-o pe elevă*) Domnul Miroiu nu-i acasă, domnișoară?

ELEVA (*nu-și poate lua ochii de la Grig. Nici n-a auzit, nici nu răspunde.*)

ȘEFUL: N-auzi domnișoară? Domnul Miroiu nu-i acasă?

ELEVA (*tresărind*): Cum? Nu. Nu e.

GRIG (*către șef*): Dumneata ești sigur că doamna... doamna de care ți-am vorbit... e aici?

ȘEFUL: Sigur. La domnul Miroiu, profesorul. A plecat cu el, aseară, de la mine, de la gară. Au plecat împreună.

GRIG: Împreună?

ȘEFUL: Adică... d-lui zicea că se duce să doarmă la Udrea. (*cu subînțeles*) Mă-nțelegi!...

GRIG (*mai mult pentru el*): S-ar putea?... (*privind curios și amuzat decorul*) S-ar putea să fi petrecut ea aici o noapte? Aici?

ȘEFUL: Dacă vă spun... (*către elevă*) I-ascultă, domnișoară, d-ta ești de mult aici?

ELEVA (*fără să-și ia ochii de la Grig*): De adineauri.

ȘEFUL: Și când ai intrat n-ai văzut o doamnă?

GRIG: O doamnă, tânără, frumoasă, blondă, în rochie albă.

ELEVA (*buiăcită că el, care n-a văzut-o până acum, îi vorbește*): Ba da... adică nu...

GRIG: Da sau nu?

ELEVA (*și mai buimăcită de apropierea lui și de întrebarea lui scurtă*): Eu... să vedeți... (*Nu mai poate minți.*) Ba da. Am văzut-o.

ȘEFUL: Și unde e?

ELEVA: Eu... eu... (*cu un gest scurt, arătând ușa din dreapta*) Acolo.

ȘEFUL: Acolo? (*Face un pas spre ușă.*)

GRIG (*il oprește calm*): Lasă dumneata. (*Merge spre ușă și rămâne în fața ei.*)

SCENA IV

ȘEFUL, GRIG

GRIG (*care a privit mereu spre ușa din stânga, fără să participe la ultimele replici, fără măcar să le audă*): Domnule șef... dumneata ești convins că doamna e doamna pe care o caut eu?

ȘEFUL: Mai e vorbă? Înaltă, blondă, rochie albă. Semnalmentele corespunde. Nu?

GRIG (*cu un zâmbet*): Ba da. Corespunde.

ȘEFUL: Și p'ormă... s-o chemăm înăuntru. S-o vedeți și dv. la față. (*Face un pas spre ușă.*)

GRIG: Nu. Lasă.

ȘEFUL: Și mai e ceva. Uitasem. Stați să vedeți. (*Se scotocește prin buzunarele vestei și scoate de acolo cele câteva fise de joc de aseară.*) Pofitim.

GRIG (*le ia, le privește*): Fise de la ruletă.

ȘEFUL: Cu asta voia dumneaei să plătească biletul. Dacă s-a mai pomenit!

GRIG: Adevărat. Nu s-a mai pomenit.

ȘEFUL: Păi nu? Păi nu era locul să-i tragem un proces-verbal de contravenție?

GRIG: Ba era.

ȘEFUL: Eu de asta zic. S-o chemăm înăuntru și să-i tragem procesul.

GRIG: Acuma-i târziu. Nu ți-am plătit la gară? Și biletul și amenda?

ȘEFUL (*cu regret*): Ba ați plătit.

GRIG: Păi vezi? Aseară trebuia.

ȘEFUL: Da, da' nu avea acte. Nu zici că voia să se omoare.

GRIG (*nu prea îngrijorat*): Ce vorbești?

ȘEFUL: Piiiiii! Ce-am tras cu ea! Nu și nu că ea se omoară. Dacă nu eram eu...

GRIG (*luându-l de spate și împingându-l spre ieșire*): Îți mulțumesc, domnule șef. Ești un om de ispravă. Dar acum lasă-mă. Lasă-mă singur.

ȘEFUL: Am onoarea... Vă salut. (*Se oprește în prag.*) Tiii... tare-mi pare rău. De cînșpe ani n-am mai tras un proces-verbal. O ocazie ca asta nu se mai nimerește. (*Iese.*)

SCENA V

GRIG, MONA

Grig l-a petrecut pe șef până în prag. Rămas singur, se întoarce, pășește spre ușa din stânga, se oprește în fața ei, se uită o secundă sau două, cu un vag surâs amuzat, pe urmă, foarte calm, pune mâna pe clanță și deschide. Nu intră. Rămâne locului, dar face semn cu degetul arătător, chemând-o pe Mona, iar când vede că ea nu răspunde, repetă gestul. Mona iese în sfârșit de acolo. E puțin jenată, dar nu prea mult. Se privesc în tăcere unul pe altul câtva timp.

GRIG: Bună dimineața, Mona.

MONA: Bună dimineața, Grig.

GRIG: Ai dormit bine?

MONA: Mulțumesc. Tu?

GRIG: N-am dormit deloc. Am stat la joc până la cinci dimineața. Am fost în serie mare. Pe urmă m-am dus la hotel, credeam că ești acolo.

MONA: Nu eram.

GRIG: Nu. Nu erai. Am luat repede o baie, m-am schimbat și am pornit să te caut.

MONA: Și m-ai găsit.

GRIG: După cum vezi. Eu totdeauna te gălesc.

MONA: Cine știe? Poate că de astă dată... nu.

GRIG (*n-a dat atenție*): Întâi crezusem că ai schimbat numai camera, dar portarul mi-a spus că nici nu te văzuse prin hotel și că, de altfel, nici nu avea camere libere. Atunci mi-am închipuit că ai trecut peste drum la Caraiman.

MONA: Eroare.

GRIG: Exact. Eroare. Nu erai nici acolo. Dar cineva din *hall* te zărise coborând scările spre gara.

MONA: Întocmai.

GRIG: Și la gară, tipul de la bar, Jean, chelnerul, te văzuse urcându-te în accelerat.

MONA: Ai mulți informatori.

GRIG: Îi plătesc bine.

MONA: Știu.

GRIG: Am telefonat la București, acasă. Nu veniseși. Am telefonat la gară să văd dacă trenul nu avea întârziere. Nu. Sosise regulat. Atunci... atunci am început să fiu îngrijorat.

MONA: Tu?

GRIG: Eu.

MONA: Îngrijorat?

GRIG: Foarte.

MONA: Nu te recunosc.

GRIG: Timp de cinci minute.

MONA: Așa da.

GRIG: Fiindcă după cinci minute mi-am adus aminte că n-aveai un ban în poșetă și că probabil te-au dat jos pe undeva în vreo gară.

MONA: Ești foarte inteligent.

GRIG: Sunt. M-am urcat în mașină și am pornit-o metodic, din gară în gară. Până aici. Simpatice șeful gării.

MONA: Daa.

GRIG (*după o secundă de tăcere, părăsind tonul de glumă de până acum*): Mona!

MONA: Grig!

GRIG: Recunoaște că cearta noastră de aseară a fost o prostie.

MONA: O mare prostie.

GRIG: Recunoaște că eu personal n-am avut nicio vină.

MONA: Niciuna.

GRIG (*brusc, iritat*): Ți-am spus de atâtea ori că nu-mi place, când joc, să stai în spatele meu și să-mi vorbești și să mă-ntrebi și să mă săcâi și să-mi ceri bani. Ce vrei? Sunt jucător. Am și eu superstițiile mele.

MONA: Foarte normal...

GRIG (*mai potolit*): Vezi? Vezi ce-nțelegătoare ești acum? (*din nou iritat*) Mai ales că pierdeam. Eram într-un ghinion negru.

MONA: Și după ce-am plecat eu?

GRIG: Am început să câștig.

MONA: Imediat?

GRIG: Nu. Ceva mai târziu.

MONA (*interesată*): Cam pe la ce oră?

GRIG: Știu eu? Cam pe la 12.

MONA (*cu o mică tresărire*): A!

GRIG: Dar de ce întrebi?

MONA (*a rămas o secundă pe gânduri*): Nimic. Mă gândeam la superstiții.

GRIG: Am început să câștig... Și-am intrat într-o serie fantastică... formidabilă... De asta nici n-am putut

să mă ridic de la masă. Până dimineața. Până la cinci.

MONA: Vezi? Ți-am purtat noroc.

GRIG (*apropiindu-se și mai mult de ea*): Mona! (*Niciun gest din partea ei. El o apucă ușor de umeri.*)

Mona! Ești supărată pe mine?

MONA: Nu. Deloc.

GRIG: Deloc, deloc?

MONA: Absolut deloc.

GRIG: Ești o fată delicioasă. (*O sărută pe obraz cu oarecare neglijență. Ea-l lasă.*) Și acuma hai să mergem.

MONA: Unde?

GRIG: Cum unde? Mașina-i afară. Hai să mergem.

MONA (*simplu, fără violență*): Nu.

GRIG: Cum?

MONA: Eu nu merg.

GRIG: Nu mergi? Dar ce faci?

MONA: Rămân.

GRIG: Unde?

MONA: Aici.

GRIG (*gest circular, ironic*): Aici?

MONA: Da.

GRIG: Fată dragă, e prea târziu sau prea devreme pentru glume. Mi-e somn. N-am dormit toată noaptea. Hai. Vino. Plecăm.

MONA: Pleci singur, Grig.

GRIG: Singur? Cum singur?

MONA: Uite așa: singur.

GRIG (*ceva mai răstit, ceva mai serios*): De ce?

MONA: Pentru că... pentru că... Da, n-ai să-nțelegi. Nu. N-ai să-nțelegi. Ar fi mai bine să nu pui întrebări și să te duci. (*cu o schimbare de ton, simplu și*

grav) Ascultă, Grig. Tu... Ai văzut vreodată Ursa Mare?

GRIG: Ursa ce?

MONA: Ursa Mare?

GRIG: Ești nebună.

MONA (*cu emoție*): Grig! Asta-i drăguț... Asta-i cel mai drăguț lucru pe care mi l-ai spus de când te cunosc... Da. Sunt nebună. Pot fi și eu nebună.

GRIG: Asta știam de mult.

MONA: Dar eu nu. Abia astă noapte am aflat. Astă noapte... Aici... Eu am făcut o descoperire. O sfâșietoare descoperire, Grig. Noi nu suntem fericiți.

GRIG: Noi doi?

MONA: Noi și toată lumea noastră. Nu suntem. Ducem o viață tristă, stupidă...

GRIG: Dar comodă.

MONA: Se poate. Mie nu mi-a plăcut niciodată.

GRIG: Nu ți-a plăcut. Dar ți-a stat bine.

MONA: Martor îmi ești tu, Grig, că nu mi-a plăcut. De atâtea ori am plâns și n-am știut de ce. De atâtea ori am vrut să fug și n-am știut unde. Totdeauna, mă auzi? Totdeauna, oricâți bani am avut, oricâte rochii, oricâte bijuterii, totdeauna am simțit că-mi lipsește ceva, nu știam bine ce...

GRIG: Ursa Mare probabil...

MONA: Da. Ursa Mare.

GRIG: Mona, tu delirezi.

MONA: Nu, dragul meu, dac-ai ști ce limpede văd. E atâta soare azi dimineața, totul se luminează pentru mine. Uite, casa asta... florile astea.

GRIG: Florile astea? (*Se uită o clipă la florile din vas.*)
Îți plac ție?

MONA: Sunt minunate.

GRIG: Fetițo, tu trebuie să te culci. Trebuie neapărat să dormi. S-a întâmplat ceva cu tine astă-noapte. Ai băut.

MONA (*cu un ușor zâmbet secret*): Poate.

GRIG: Dar bine, te-ai uitat la zarzavatul ăsta din oală? Morcovi, pătrunjel și păstârnac?

MONA: Grig, nu-ți dau voie.

GRIG: Cum? Nota la florar se ridică în fiecare săptămână la zeci de mii de lei. Florile cele mai palide nu sunt destul de palide pentru tine. Violetele de Parma în decembrie, aduse cu avionul, nu sunt destul de fragile. Liliacul alb în ianuarie nu e destul de alb. Florile de seră cele mai scumpe se ofilesc în camera ta într-o secundă. Ca un abur, ca o respirație și toate astea de ce? Ca să te gădesc într-o zi, într-un mizerabil târg de provincie, leșinând cu o sorcovă în brațe?

MONA: Taci.

GRIG: De ce să tac? Pentru că nu vrei s-auzi? Pentru că ți-e frică?

MONA: Pentru că e zadarnic.

GRIG: Recunoaște că ți-e frică. Frică să deschizi ochii, dar deschide-i, Mona, și uită-te bine la cotețul ăsta în care te zbați cu frumusețea ta de prințesă. Nu zău? Ai dormit tu pe salteaua asta găurită?

MONA: Taci. Nu știi ce vorbești.

GRIG: Ai stat tu la masa asta șchioapă?

MONA (*jignită*): Nu e șchioapă.

GRIG: Dar nici mult nu-i lipsește. (*Pășește prin odaie, uitându-se cu atenție și ironie la lucruri.*) E minunat! E fantastic. (*A ajuns lângă ușa din stânga.*) Și aici ce e? (*Deschide și aruncă o privire înăuntru.*) A! Sala de baie. Foarte modernă. Îmi place. (*Scoate afară stropitoarea și*

i-o arată.) Și sistematică. (*Mona zâmbeste. El pune la loc stropitoarea și pe urmă, închizând ușa*) Aici ți-ai făcut baia?

MONA: Nu. M-am spălat afară la fântână.

GRIG: Cum?

MONA: Da. E o fântână în curte. N-ai văzut-o când ai intrat? O fântână curată și lanț... M-am spălat acolo, dimineața, în zori. A fost... a fost divin. Apa rece, vie...

GRIG (*foarte serios, ca și cum ar fi o întrebare capitală*): Mona! Te-ai spălat tu la fântână?

MONA: Da.

GRIG: Tu?

MONA: Eu.

GRIG: Tu, care la București iei două băi pe zi, una dimineața, una seara, într-o infuziune de lavandă, la 26 grade și 5 linii, nicio linie mai puțin, niciuna mai mult... te-ai spălat tu în curte, la fântână?

MONA: Da.

GRIG: Bine, dar atunci e grav... E foarte grav.

MONA: Cât se poate de grav, dragul meu.

SCENA VI

GRIG, MONA, PROFESORUL

PROFESORUL (*intrând repede, cu o rochie de damă pe brațul stâng*): Mona! am adus... (*Se oprește scurt.*) Mă iertați... Nu ești singură?

GRIG (*cam agresiv*): După cum se vede.

PROFESORUL (*către Mona*): Cine e domnul?

MONA: E... (*scurt*) fratele meu.

GRIG: Cum?

MONA: Da. E fratele meu.

PROFESORUL: Domnule... sunt... sunt... onorat.
(*venind spre el și întinzându-i mâna*) Dați-mi
voie. Numele meu este Miroiu. Marin Miroiu.

GRIG: Îmi pare bine. Îmi pare cu atât mai bine, cu cât
am unele întrebări de pus.

MONA (*voind să-l oprească*): Grig?

GRIG (*către Mona*): Eu ori sunt frate, ori nu sunt. Și
dacă sunt, pun întrebări. (*către Miroiu*) Domnule,
te rog să-mi explici ce s-a întâmplat azi noapte
aici?

MONA (*cu un strigăt, abia exprimat*): Grig.

GRIG: Da. Ce s-a întâmplat? Fiindcă ceva s-a întâmplat.

PROFESORUL (*între jenă și cavalerism*): Domnule...

GRIG: Fata asta care zice că e sora mea și pe care o
reneg...

MONA: Grig!

PROFESORUL: Sunteți prea aspru.

GRIG: Fata asta a plecat aseară de lângă mine. A fugit.
Și o regăsesc aici, în casa d-tale, amețită, scoasă
din minți, delirând. Ce i-ai făcut, domnule? (*ca și
cum deodată ar descoperi adevărul*) I-ai dat de
băut.

PROFESORUL: Domnule, dați-mi voie... cum puteți
crede?

GRIG: Ai îmbătat-o.

MONA: Grig, nu fi absurd.

GRIG: Ai îmbătat-o. Cu ce? De ce?

PROFESORUL: Domnule... înțeleg prea bine...
indignarea, neliniștea... e datoria dv. de frate,
nu?... La urma urmelor, sângele apă nu se face...
Dar vă asigur că eu... că Mona...

GRIG: Mona? Îi spui pe nume?

PROFESORUL (*jenat*): Acum, după tot ce s-a
întâmplat.

GRIG (*izbucind*): Dar ce s-a întâmplat, pentru numele
lui Dumnezeu! vorbește odată! vorbești odată!

PROFESORUL: Domnule! am onoarea... vreau să
spun... (*luând repede și eroic hotărârea*) Vă rog
să-mi faceți cinstea de a-mi acorda mâna surorii
dv.

MONA (*afolată*): Dumnezeu!

GRIG: Mâna su... (*o clipă de suspensie, până
sezisează situația*) A! Dar bine, atunci lucrurile
se schimbă. (*către ea*) Ascultă, Mona, asta-i un
om de onoare. De ce nu mi-ai spus? (*către
profesor*) Domnule, îți cer iertare. Eu mă
temeam că sora mea... (*întorcând o secundă
capul spre ea*) Biata mea soră... a căzut pe
mâna unui vulgar crai, a unui donjuan fără
scrupule, a unui seducător primejdios. Dar nu!
D-ta ești o conștiință.

MONA (*încet dar fierbând*): Și dumneata un imbecil.

GRIG: Te rog să nu mă insulti într-un moment așa de
solemn. (*către profesor*) Tinere, cererea d-tale mă
ia – drept să-ți spun – puțin pe nepregătite.

PROFESORUL: Și pe mine.

GRIG: N-aș putea să dau un răspuns imediat.

PROFESORUL: Evident. Înțeleg.

GRIG: Înainte de a vă da consimțământul meu... fiindcă,
dacă nu mă-nșel, d-ta asta vrei de la mine:
consimțământul.

PROFESORUL: Da... sigur...

GRIG (*scurtă privire spre Mona*): E colossal. (*către
profesor*) Înainte de a vă da consimțământul și
binecuvântarea... trebuie să știu și eu pe ce mâini
o las, în ce casă...

PROFESORUL (*stingerit*): O! casa...

GRIG: N-am nimic de spus. E foarte frumoasă. Are flori. Are fântână. Are tot ce-i trebuie.

MONA (*către Grig încet*): Ești grotesc.

PROFESORUL: Nu, n-are. Îmi dau seama că Mona vine dintr-altă lume. I-am spus și aseară. Din cu totul altă lume. Și nu trebuie să credeți că, dacă prin... printr-o împrejurare năucitoare... a venit aici, la mine, eu am uitat, eu uit tot ce ne desparte. Dar vedeți, eu am o carieră, o situație. Sunt profesor definitiv.

GRIG (*către Mona*): Definitiv!

PROFESORUL: Cu o gradăție.

GRIG: Frumos!

PROFESORUL: O leafă mică, dar sigură. 11.273 de lei.

GRIG: Fără rețineri?

PROFESORUL: Fără.

GRIG: Admirabil. 11.273! Ea e o fată ordonată, strângătoare...

MONA (*încet*): Ești odios.

PROFESORUL: Chiar adineaori am fost pe la școală și i-am luat. (*Bagă mâna în buzunarul hainei, scoate câteva bancnote cu stângăcie și le vâcă la loc.*) Azi e întâi. (*aducându-și aminte*) Uite, Mona, rochia. Am trecut pe la Pascu. Cât p'aci să uit. Altceva n-am găsit. (*Întinde rochia, o oribilă rochie „de gata” cu agățătoare.*)

GRIG (*luând el rochia*): Ce-i asta? (*O ridică de mânerul agățătoarei.*)

MONA (*i-o ia din mână*): Lasă. (*Aruncă rochia repede pe un scaun.*)

PROFESORUL: Înțelegi? Nu poate să iasă în oraș așa cum este. (*îngrijorat*) Nu-ți place, Mona?

MONA: Ba da. (*încet lui Grig*) Ești odios.

PROFESORUL: Fiindcă, dacă nu-ți place, o primește înapoi. Așa m-am înțeles cu Pascu. Dar nu acum, că n-am timp. Trebuie să mă duc și la școală. (*către Grig*) Știți, am oră de la 9-10.

GRIG: Aa! Atunci du-te.

PROFESORUL: Dau o fugă pân' acolo și mă-ntorc. Că lecția tot n-o fac. Nici n-aș fi în stare. Prea sunt... prea sunt... Dar măcar să le spun. Să știe că nu viu. Să puie pe altul în loc... (*A făcut un pas spre ușă.*) Aa! Unde mi-e capul? (*Scoate din celălalt buzunar al hainei un pachet învelit în hârtie.*) Uite, Mona. (*Se întoarce, îi dă pachetul și pe urmă, explicativ, către Grig*) Ceva de mâncare. I-e foame, săraca. N-a mâncat nimic de ieri... (*A ajuns lângă ușă.*) Eu mă-ntorc! (*Iese.*)

SCENA VII

GRIG, MONA

Mona a rămas în mână cu pachetul pe care i l-a întins profesorul și pe care ea l-a primit mașinal. Se apropie acum de masă și-l aruncă ușor, cu un gest de oboesală, de absență.

GRIG (*după ce a privit-o lung în tăcere*): Prin urmare, așa: m-ai înșelat.

MONA (*ridicare din umeri, gest care nu neagă, nu afirmă.*)

GRIG: M-ai înșelat cu prăpăditul ăsta.

MONA: Te rog să nu vorbești despre el. Nu-l cunoști.

GRIG: L-am văzut.

MONA: L-ai văzut, dar nu-l cunoști.

GRIG: Are haz băiatul. E simpatic. (*și deodată, tăios, fără ironie*) E ridicol.

MONA: Ridicol? De ce? Fiindcă ți-ai bătut joc... fiindcă ai crezut că-ți bați joc de el în fața mea? Ce milă mi-e de tine, Grig. Cu zâmbetul tău sigur, cu cravata ta perfectă, cu eleganța ta ireproșabilă. Ce milă mi-e de tine. Tu nu ești ridicol și n-ai să fii niciodată.

GRIG (*îndârjit*): Sper!

MONA: Dar nici n-ai să cunoști marea lui taină.

GRIG: Are o taină?

MONA: L-ai văzut rău, în plină zi. Nu-i șade bine. E stângaci, e prost îmbrăcat, e timid. Dar când se face seara... (*Întoarce capul spre fereastră.*) Când se face seara... aici, la fereastra lui... (*coborând mult vocea*) se întâmplă un lucru miraculos...

GRIG (*după o mai lungă tăcere, foarte serios*): Mona! Vrei să rămâi cu el?

MONA: Da.

GRIG: Te-ai gândit bine?

MONA: Nu. Nu m-am gândit deloc. Dar vreau să rămân.

GRIG: Mona! eu te-nțeleg.

MONA: Crezi?

GRIG: Cred că da. Te-nțeleg foarte bine. Ți s-a urât. Te-ai plictisit. Vrei să schimbi.

MONA (*protestând vag*): Ba nu.

GRIG: Ba da. Toți ne plictisim. Tuturor ni se urăște. Toți vrem să schimbăm. Măcar o dată, pentru cinci minute. Dar bagă de seamă. Cele cinci minute trec. Până acum a fost foarte amuzant. Un fel de escapadă. Un fel de excursie. Florile, fântâna, stropitoarea. Ce nostim e! Dar acum... Hai acasă.

MONA: Nu.

GRIG (*montându-se*): Nu? Și eu ce fac, să mă-ntorc singur, la Sinaia și pe urmă la București? Și ce să spun? Că m-ai lăsat? Că m-ai lăsat pentru un tip caraghios, care are o taină... și la fereastra căruia se întâmplă noaptea miracole?

MONA: Grig, nu-ți dau voie!

GRIG (*ridicând mereu vocea*): Ce nu-mi dai voie? Ce nu-mi dai voie? Am trăit trei ani cu tine. Am cheltuit o avere.

MONA: Ești delicat.

GRIG (*violent*): Nu sunt delicat. Și nu vreau să fiu. Și n-am de ce să fiu.

MONA: Nu striga.

GRIG: Cum?

MONA: Pleacă de la fereastră și nu striga. Te aud vecinii.

GRIG: Ce vecini? Care vecini?

MONA: Nu striga. Te aude de la Chiroiu.

GRIG: Care Chiroiu?

MONA: Chiroiu de la Percepție.

GRIG (*încrămenit*): Mona! Mona! (*Vine spre ea, vorbește cu o sinceră uluire.*) Tu ești o provincială. Ai ticuri de provincială. Când te-ai schimbat? Tu nu mai ești Mona. Ți-e frică de vecini. Ți-e frică de ce-o să spuie târgul. Ești... (*cu profundă dezolare*) ești nevasta lui Miroiu.

MONA (*care și ea a fost surprinsă de strigătul ei de respectabilitate provincială de mai sus iar acum, speriată ca de un simptom grav al unei maladii pe care nu și-o cunoștea, e jenată*): Lasă-mă.

GRIG: Ești nevasta lui domnul Miroiu, Mona.

MONA: Lasă-mă să-ți spun.

GRIG: Ce-ți mai lipsește? Rochia poate. Îmbrac-o, îmbrac-o repede, ca totul să fie complet.. (*A luat rochia de unde o aruncase ea adineori și o ridică prezentând-o.*) Ia uite ce frumoasă e.

MONA (*îi rupe rochia din mână și-o aruncă din nou pe undeva*): Mă plictisești.

GRIG: Mona, tu ești un animal de lux. Ești făcută din puțin parfum, din multă lene, din oarecare fantezie. Tu crezi că toate astea vor rezista aici? Te gândești ce vei fi tu, cum vei fi tu peste un an? Poate cinci? Încerc să-mi imaginez și mă cutremur. Știi ce vei fi? (*În clipa aceasta ușa din dreapta se deschide și intră, cu precipitare, domnișoara Cucu.*)

SCENA VIII

GRIG, MONA, D-ra CUCU

GRIG (*care e din întâmplare cu privirea spre ușă, îi prinde imaginea instantaneu.*): Uite! Asta vei fi. (*Vine repede spre d-ra Cucu.*) Stai pe loc, doamnă!

D-ra CUCU: Pardon! Domnișoară.

GRIG: Doamnă sau domnișoară, n-are nicio importanță. Stai pe loc. Dumneata nu ești o persoană. Ești un argument și vii la timp. (*arătând-o Monei*) Uite, Mona, asta vei fi.

D-ra CUCU (*sufocată de indignare*): Domnule!

MONA: Domnișoară Cucu, nu trebuie să te superi, domnul e nervos și are vervă.

GRIG: Cucu? O cheamă Cucu?

D-ra CUCU (*către Mona*): Da de unde știi d-ta cum mă cheamă?

MONA: Te cunosc.

GRIG: Te cheamă Cucu?

D-ra CUCU: Știi că ești obraznic? (*către Mona*) De unde mă cunoști?

GRIG: Cucu și mai cum?

D-ra CUCU: Lasă-mă, domnule, în pace.

GRIG: Filofteia?

D-ra CUCU: Nu te-astâmperi?

GRIG: Eulampia?

D-ra CUCU (*către Mona*): Țsta-i sărit.

GRIG: Stai. Stai că știu. Esmeralda. (*începând o frază*) D-ră Esmeralda...

D-ra CUCU: Nu mă cheamă Esmeralda.

GRIG: Foarte rău. E o eroare, d-ră Esmeralda.

D-ra CUCU: N-auzi, domnule, că nu mă cheamă Esmeralda?

GRIG: Da' cum te cheamă?

D-ra CUCU (*demnă*): D-ra Cucu.

GRIG (*către Mona*): Nici nume n-are: d-ra Cucu și nimic mai mult. Nicio silabă mai mult. Și totuși a avut și ea un nume, dar l-a pierdut. A fost și ea tânără.

D-ra CUCU: A fost? Cum „a fost”?

GRIG: Sau poate mai este, dar nu se vede.

D-ra CUCU: Domnule! Te poftesc!

GRIG: Poate că a fost și ea cândva, un minut, o secundă din viața ei, o Monă, ca tine.

MONA: Grig, te rog.

GRIG: Te superi? Ești orgolioasă, Mona, dar îți închipui că dac-ai fi dus viața domnișoarei Cucu, ai fi fost altceva decât domnișoara Cucu?

D-ra CUCU: Domnule, să faci bine să nu te amesteci în viața mea particulară. Eu atâta-ți spun.

GRIG: D-ră Esmeralda!

D-ra CUCU (*formidabilă*): Nu mă cheamă Esmeralda.

GRIG: Știu. Dar te rog, fă-mi plăcerea și lasă-mă să-ți spun așa, d-ră Esmeralda, eu salut în d-ta ceva care ar fi putut să fie. Salut secunda de frumusețe și de grație care s-a pierdut, pentru c-ai rămas aici... Și pentru că te speli dimineața la fântână.

D-ra CUCU: La fântână? Rău mi se face! Eu, la fântână? Eu, care n-am pus în viața mea un strop de apă pe obraz?

GRIG: Dar cu ce te speli?

D-ra CUCU: Cu lapte de castraveți, domnule!

MONA: Vezi, Grig? Vezi că apa de fântână nu strică.

D-ra CUCU: Și, la urma urmelor, să-mi dați pace. N-am venit aici să glumesc. Am venit să văd ce se petrece.

GRIG: Ce se petrece?

D-ra CUCU: Dudaie tot târgul, domnule. (*către Mona*) D-ta cine ești? (*arătându-l pe Grig*) Dumnealui cine e? De unde veniți? Ce căutați? Ce vreți? Și automobilul de afară ce-i cu el? L-ai oprit în mijlocul uliței, de s-adună toți copiii din mahala. (*Se uită pe fereastră.*) Ia te uită! (*strigând peste fereastră afară*) Georgică! (*către ei, explicativ*) Georgică a lui Vișan de la regie! (*S-aude claxonul.*) Georgică! N-auzi? Pleacă d-acolo! (*claxonul*) Georgică, n-auzi?

GRIG (*care se uită și el pe fereastră.*): Ei! (*către Mona*) S-au cățarat pe mașină. Sunt cinci-șase (*claxonul*) Ei! N-auziți? Dați-vă jos! (*claxonul*) Îmi strică radiatorul. (*Iese grăbit, lăsând ușa deschisă.*)

SCENA IX

MONA, D-ra CUCU

D-ra Cucu a rămas la fereastră, privind spre stradă. Mona se apropie de ea.

MONA: D-ră Cucu! (*O atinge ușor pe umăr.*) D-ră Cucu! (*D-ra Cucu se întoarce. Mona editând, o privește o secundă și abia pe urmă cutează.*) D-ta... d-ta ai fost frumoasă?

D-ra CUCU (*tăcere. Lungă tăcere*): Așa se spunea.

MONA: Cine spunea?

D-ra CUCU (*plină de amintiri*): Ei!

MONA: Dar M-me Chiroiu, a fost frumoasă?

D-ra CUCU: Cine? Spălăcita aia?

MONA: Dar m-me Lascu?

D-ra CUCU: Să vorbim, să n-adormim!

MONA: Și nu e nimeni? nimeni?

D-ra CUCU: Tot eu sunt mai bine-n târg.

MONA: Dar... dac-aș rămâne și eu?

D-ra CUCU: D-ta? Vrei să rămâi aici? (*Gest care arată casa, târgul, tot. Pe urmă, după o nouă tăcere, cu ceva simplu, emoționat în voce*) D-ră... sau doamnă...

MONA: Poți să-mi spui oricum. Sunt și una și alta. Cum vrei s-o iei.

D-ra CUCU: Drăguț! Ești prea frumoasă. Pleacă.

MONA: Să plec? De ce?

D-ra CUCU: E trist.

MONA: Trist? E atâta soare! Atâta lumină!

D-ra CUCU: Astăzi. Dar când plouă?

MONA: Plouă?

D-ra CUCU: Păi da. Destul de des... Și iarna! (*gest dezolat*) Parcă sunt douăzeci de ierni într-una singură.

MONA: Dar el?

D-ra CUCU: Cine „el”?

MONA (*gest vag spre masa de scris*)

D-ra CUCU: Miroiu?

MONA: Marin.

D-ra CUCU: Cu cărțile lui. E fericit.

MONA (*pe gânduri*): E așa de drăguț. (*tăcere*) Era așa de drăguț.

D-ra CUCU: Era. Ai spus „era”. (*Iese ușor, discret, pe ușa lăsată deschisă de Grig.*)

SCENA X

MONA, GRIG

Mona a rămas cu privirea în vag. Trec câteva secunde. Pe urmă, mașinal, fără să dea atenție gestului, își ia poșeta, o deschide, scoate o oglindă și se uită în ea, aranjându-și pușin părul. Grig reintră, rămâne în prag și o privește, fără ca ea să-și dea seama.

GRIG: Mona! Vii?

MONA: Vrei tu?

GRIG: Tu nu vrei?

MONA: Nu știu. Nu mai știu. Simt că dacă mă chemi am să viu cu tine. Dar îmi pare rău.

GRIG: De ce nu rămâi atunci?

MONA: Fiindcă n-am curaj. N-am destul curaj. Dar dac-ai vrea tu să m-ajuti... de ce ai venit, Grig? Dacă

m-ai lăsa să-nchid ochii și pe urmă când îi deschid, să nu fii aici... să dispari...

GRIG: Eu nu sunt un om care dispar, Mona. Nu e genul meu.

MONA: Păcat. Ar fi fost mai bine pentru amândoi. Fiindcă... Crede-mă, Grig, eu nu sunt, nu mai sunt femeia pe care o cunoști și pe care ai venit s-o cauți... cu mine s-a întâmplat ceva.

GRIG: Lasă. Te culci și-ți trece.

MONA: Și dacă nu-mi trece? Grig? Ne iubim noi? Suntem noi fericiți?

GRIG: Draga mea, întrebuițezi un vocabular pe care nu-l înțeleg. Care nu-i al meu. Iubire, fericire. Vorbe. Te iubesc? Mă iubești? Nu știu. Dar când intru cu tine în *hall* la Athénée Palace, sunt bucuros că ești la brațul meu. Și toate capetele se întorc după noi. Ce vrei mai mult? E de-ajuns.

MONA: Crezi?

GRIG: Cât despre fericire... Noi n-avem timp să fim fericiți. Abia avem timp să trăim bine. Fericiți suntăștia care rămân aici. A lor e împărăția cerului.

MONA: Ești cinic.

GRIG: Sunt grăbit. Am un automobil afară. Haide, vii?

MONA: Și mai e ceva, Grig, tu nu ești gelos?

GRIG: Gelos? De ce?

MONA (*pușin jenată*): În sfârșit... Noaptea asta... noaptea care a trecut...

GRIG: Vrei să spui că...? serios, Mona? Adevărat. (*Ea tace.*) Ei bine, e extraordinar! Una ca asta nu mi s-a mai întâmplat. Mona! Pe cuvântul meu de onoare că nu simt niciun pic de gelozie. E straniu, dar e așa. Nu vreau să te jignesc. Tu știi că eu sunt în stare să câmpesc pe un tip care se uită cu

coada ochiului la tine într-un restaurant. Dar de astă dată... de astă dată nu sunt gelos... Uite, am impresia că tot ce s-a petrecut, tot ceea ce pretinzi tu că s-a petrecut, n-a fost aici în lumea mea, în lumea noastră, că undeva, departe... știu eu?... în lună.

MONA: Nu în lună, Grig. În Ursa Mare.

GRIG: Fie și în Ursa Mare, cum zici tu. Dar poate fi un om rezonabil, gelos pentru că femeia lui s-a culcat într-o noapte cu cineva, în Ursa Mare?

MONA: Ești un filosof.

SCENA XI

MONA, GRIG, UDREA

UDREA (*intrând repede*): Doamnă! Coniță!

GRIG (*către Mona*): Țasta cine mai e?

UDREA (*fără să-i dea vreo atenție, mereu către Mona*):

E adevărat? M-am întâlnit cu Miroiu, la liceu.

Vine și el în urmă. E adevărat?

GRIG: Ce să fie adevărat?

UDREA (*tot către Mona*): Domnul cine e?

GRIG: Sunt...

MONA: Grig! Taci. Domnule Udrea, eu plec.

UDREA: Plecați? De ce?

MONA: Plec... (*gest ușor cu capul spre Grig*)

UDREA (*a înțeles*): A!... (*după o pauză*) Și... Marin?

MONA: Trebuie să-i vorbești, să-l faci să înțeleagă.

Fiindcă eu... eu n-am curajul...

UDREA: Nu vă mai întoarceți? Niciodată?

MONA: Știu eu?... Îi vei spune d-ta.

SCENA XII

MONA, GRIG, UDREA, PROFESORUL

PROFESORUL (*intrând fericit*): Mona!

MONA: Marin! (*tăcere stânjenită*)

PROFESORUL (*după ce s-a uitat la toți trei cu oarecare presimțire în glas*): Mona!

MONA (*după o nouă tăcere*): Grig! Domnul Udrea e profesor de muzică și compozitor. Mare talent. A scris o simfonie.

UDREA: În patru părți. Allegro, Andante, Scherzo...

PROFESORUL (*cu nesfârșită tristețe*): Și iar Allegro...

MONA: Dacă vrei tu... întreabă-l. Să-ți povestească. Are nevoie de un instrument...

UDREA (*protestând*): Doamnă...

GRIG: Foarte bine, maestre. Să vedem. Poate e ceva de făcut. Vino cu mine în stradă, că dracii ăia de copii se tot cațără pe automobilul meu... Vino și stăm de vorbă... (*les amândoi, vorbind.*)

VOCEA LUI UDREA (*de afară, depărtându-se prin grădină*): Să vedeți, d-voastră. Pân' la Scherzo ar merge cum ar merge. Dar de la Scherzo încolo... întâi intră alăturile: pam-pam-pam-pam... (*Vocea se pierde, se stinge. Mona și Profesorul au tăcut, ca și cum ar fi ascultat vocile ce se depărtau.*)

SCENA XIII

MONA, PROFESORUL

MONA: Marin... vezi, eu nu pot să rămân aici, așa, în rochia asta... Aveai dreptate.

PROFESORUL (*gest spre rochia adusă de el*): Bine, dar... (*pe urmă, scurt*) Nu-ți place?

MONA: Ba da. Dar nu e de-ajuns. Îmi trebuie... am nevoie de atâtea alte lucruri... Și atunci, plec să...

PROFESORUL (*tresărind*): Pleci??

MONA: Deocamdată.

PROFESORUL: Mona!

MONA: Dar mă voi întoarce.

PROFESORUL: Când?

MONA: Repede.

PROFESORUL: Mâine?

MONA: Mâine... nu cred.

PROFESORUL: Poimâine?

MONA: Știu eu?

PROFESORUL: Atunci... duminică.

MONA: Da... poate duminică... poate într-o duminică.

PROFESORUL: Să te-aștept?

MONA: Sigur. Ce întrebare?

PROFESORUL: Să te-aștept la gară?

MONA: Nu. Nu la gară. Aici. Așteaptă-mă aici. Am să viu!

PROFESORUL: Când?

MONA: Mereu. În fiecare seară.

PROFESORUL (*după ce a privit-o*): Înteleg.

MONA: Ce înțelegi?

PROFESORUL: De douăsprezece ore trăiesc într-un vis absurd. Cel mai absurd dintre visuri. De câteva ori mi-am spus: Dacă-ar fi adevărat? Dacă s-ar putea să fie adevărat? Uite și adineaori, pe stradă, m-am oprit din fugă – fugeam... M-am oprit deodată și am pus mâna pe mine... Doamne! numai de nu m-aș trezi... Mona! Simt că încep să mă trezesc. Nimic n-a fost adevărat.

MONA: Nimic? (*Îl sărută.*) Nici sărutarea asta?

PROFESORUL: Te duci, Mona. Pleci și nu te mai întorci. N-am să te mai văd niciodată.

MONA: Marin, acolo sus, lângă Alcor, e o stea... o stea care de astă-noapte poartă numele meu... Tu n-ai văzut-o niciodată, dar știi că e acolo. Eu voi fi totdeauna aici. (*lese ușor în timp ce el a rămas cu privirea spre cer, spre Ursa Mare, spre Alcor, spre steaua lui nevăzută.*)

SCENA XIV

PROFESORUL, UDREA

PROFESORUL (*întorcându-se*): Mona! (*Abia acum își dă seama că ea a plecat. Îi repetă din nou numele, cu glasul scăzut.*) Mona (*De afară se aude motorul mașinei care pornește, pleacă, se depărtează. Profesorul, nemișcat, urmărește zgomotul. Pe urmă merge fără grabă spre raftul cu cărți, scoate de acolo atlasul lui Van Merch, vine cu volumul spre centrul scenei, îl deschide.*)

UDREA (*intrând zgomotos*): Marine! E de necrezut. E nemaipomenit! A semnat tot. Toată lista. Toți banii. Ea a semnat. Ea cu mâna ei. Dar banii... el i-a dat. (*Și instinctiv își dă seama că asta n-ar fi trebuit să spună. Tace încurcat. Pe urmă cu stângăcie*) Ascultă, Marine... mi-e greu să-ți spun... dar trebuie. Vezi... eu... ea... nu se mai întoarce.

PROFESORUL: Știu.

UDREA: De unde? De unde știi?

PROFESORUL: Pentru că nicio stea nu se întoarce niciodată din drumul ei.

UDREA (*după o nouă tăcere*): Și acuma... acuma tu ce faci?

PROFESORUL: Am de lucru. Am mult de lucru...
Udrea, nu te supăra... dar... te rog lasă-mă singur.

UDREA: Bine. (*Se depărtează spre ușă.*)

PROFESORUL (*mergând spre masa lui de lucru*): De aseară vreau să citesc cartea asta și n-am avut timp.

(Udrea a ieșit. Profesorul se așează la masă, deschide atlasul, începe să citească, cu oarecare absență parcă, dar pe urmă din ce în ce mai atent, mai interesat. Notează cu febrilitate ceva pe hârtie, se uită cu lupa, notează din nou, e absorbit de lucru, în timp ce foarte încet se lasă cortina.)

CORTINA

INSULA

PERSONAJELE

(în ordinea intrării în scenă)

DIRECTORUL BIROULUI DE VOIAJ
DACTILOGRAFA
UN TÂNĂR LUCRĂTOR
UN DOMN BĂTRÂN
BOBY II
NADIA D.
MANUEL B. MANUEL
UN AGENT DE POLIȚIE
PROPRIETĂREASA

ACTUL I

Un birou de voiaj. Undeva în Sud. Scena e împărțită în două de-a latul ei, de bara unui lung ghișeu. În fund, dincolo de ghișeu, sunt birourile. În primul plan, dincoace de ghișeu, loc pentru public. Se poate trece dintr-o parte într-alta printr-o porțiță ce se află la capătul barei, în dreapta. În peretele din dreapta, planul întâi, ușă dublă de intrare, cu portal de sticla. În stânga planul întâi, o banchetă pentru public. Dincolo de bara ghișeului sunt două birouri, telefon, un imens glob pământesc, o casă de fier. Pe pereți, afișe colorate de voiaj în diverse limbi, reclame pentru căi ferate, linii aeriene și companii de navigație. Înainte de ridicarea cortinei se aud din culise bubuituri depărtate, ca niște lovituri de tun, destul de slabe. Din când în când, o lovitură mai puternică decât celelalte, dar tot surdă și venind tot din depărtare. Odată cu ridicarea cortinei zgomotele încetează.

SCENA I

DACTILOGRAFA, DIRECTORUL

DACTILOGRAFA (*și-a astupat urechile cu amândouă mâinile*): Se mai aude?

DIRECTORUL (*după o clipă de ascultare atentă*):
Parcă s-a mai potolit.

DACTILOGRAFA (*își desface încet mâinile, dar o nouă lovitură de tun, mai puternică decât toate de până acum, răsună de departe*): Dumnezeule! (*Își astupă iar urechile, închide strâns ochii.*)

DIRECTORUL: Ți-e frică?

DACTILOGRAFA: Mor. Mor de frică.

DIRECTORUL: De ce nu stai acasă?

DACTILOGRAFA: Nu pot. N-am răbdare. Vreau să știu ce se întâmplă.

(Se aud din nou două-trei lovituri scurte, slabe, una după alta.)

DIRECTORUL: Acuma știi.

DACTILOGRAFA: Cât o să țină așa? Toată noaptea n-am dormit.

DIRECTORUL: Ba eu am dormit tun. Credeam că tună. Tot se înnorase aseară puțin.

DACTILOGRAFA: Să fie război?

DIRECTORUL: Mai știi?

DACTILOGRAFA: Sau revoluție?

DIRECTORUL: Te pomenești.

DACTILOGRAFA: Ce scrie la ziar?

DIRECTORUL: N-a apărut. Niciun ziar n-a apărut.

DACTILOGRAFA: Atunci e rău de tot.

(Bubuituri surde în depărtare. Fata, care s-a mai obișnuit cu ele, ascultă plină de încordare. Telefonul sună.)

DIRECTORUL (*la telefon*): Alo! Gara? Da. Aici e biroul central de voiaj. Un moment, să notez. (*Ia un creion de pe birou și scrie ceea ce i se dictează.*) Expresul de Santa-Cruz, suprimat. Acceleratul de zece, douăsprezece, suprimat. Acceleratul de Pernambuco, suprimat... Da. Da.

Am înțeles, suprimat... Transcontinentalul? Nu se știe încă. Să întreb mai târziu? Am înțeles. Vă salut. (*Închide telefonul.*) E rău de tot. S-au oprit trenurile.

DACTILOGRAFA: Toate?

DIRECTORUL: Cele de dimineață deocamdată. Vrei să scrii la mașină un aviz, ca să-l afișăm în vitrină?

DACTILOGRAFA: Numai să pot.

DIRECTORUL: Încearcă. Îți dictez. (*Fata se așază la mașina de scris.*) Aviz. Din cauza... (*Se întrerupe.*) Din ce cauză?

DACTILOGRAFA: Știu eu?

DIRECTORUL (*hotărându-se*): Din cauza evenimentelor excepționale și până la noi ordine, trenul F. 43, L. 104...

(Puternică lovitură de tun urmată de altele mai slabe, dar mult mai repezi.)

DACTILOGRAFA (*sărind în sus*): Vai de mine! Iar începe.

DIRECTORUL: Păstrează-ți firea, domnișoară.

DACTILOGRAFA: E prăpăd. Ne omoară.

(Lovituri de tun ceva mai puternice și mai dese. Se aud de afară, din stradă, lungi șuierături și pe urmă, din depărtare, rafale de mitralieră. Pe ușa din dreapta năvălește un tânăr lucrător în salopetă, intrat să caute adăpost.)

SCENA II

ACEIAȘI, LUCRĂTORUL

LUCRĂTORUL (*gâfâind*): Îmi dați voie... Îmi dați voie să... (*Pauză.*) Acum trage cu mitraliera. (*A rămas*

lângă ușa de intrare și privește cu viu interes spre stradă.)

DIRECTORUL: Cine trage?

LUCRĂTORUL: Ai noștri.

DIRECTORUL: Care ai noștri?

LUCRĂTORUL: Cum care? Ai noștri. Nu-i vezi cum trag?

DACTILOGRAFA: În cine?

LUCRĂTORUL: În ei.

DIRECTORUL: Care ei?

LUCRĂTORUL: Oamenii lui Alvarez.

DIRECTORUL: Crezi?

LUCRĂTORUL: Sigur. Vino aici să vezi.

DIRECTORUL: Se vede? *(Trece prin porțița din dreapta dincoace de bara ghișeului și se apropie de ușa.)*

LUCRĂTORUL: Încă cum! *(Arată cu degetul prin fereastră sus pe cer.)* Vezi colo, drept în sus, o pată albă... și încă una... și încă una... ca un fum.

DIRECTORUL: Nu văd nimic.

LUCRĂTORUL: Cum nu vezi? Uite, uite, parcă sunt trei nori mici și între ei... na! A scăpat... acuma nu-l mai văd nici eu.

DACTILOGRAFA *(plină de spaima întrebării)*: E... e un aeroplan?

LUCRĂTORUL: Sunt mai multe. Nu le auziți?

DIRECTORUL: Nu aud nimic.

LUCRĂTORUL: Fiindcă zboară prea sus. La noi în cartier se aude foarte bine.

DIRECTORUL: În ce cartier?

LUCRĂTORUL: Santa Lucia del Grande. Jos spre port.

DACTILOGRAFA: Au aruncat și bombe?

LUCRĂTORUL: Și încă cum! Una a căzut lângă mine. Uite așa era! *(Arată cu mâinile.)*

DACTILOGRAFA: Și nu ți-a fost frică?

LUCRĂTORUL: Păi n-a făcut explozie. Numa că se învârtea pe loc ca un titirez și şuiera: fâssss... fâssss... *(Simplu.)* Pe urmă a stat.

DIRECTORUL: N-o fi fost bombă.

LUCRĂTORUL: Ei aș! nu știu eu ce e o bombă? Toată noaptea au tras.

DIRECTORUL: Din avion?

LUCRĂTORUL: Din avion și de pe mare.

DACTILOGRAFA *(uimită)*: De pe mare?!

LUCRĂTORUL: Cu tunul. Au venit pesemne cu vasele de război de la Billare și s-au apropiat pe nesimțite. Trăgeau din larg.

DIRECTORUL: Ce tot spui!

LUCRĂTORUL: Să vezi ce e în port! Mamă, mamă! Parcă a fost cutremur!

DACTILOGRAFA: Sfinte Dumnezeule!

DIRECTORUL: Nu mai speria fata.

LUCRĂTORUL: Păi ce s-o sperii, dacă așa e! Știi clădirea mare de lângă monumentul lui Vargas?

DACTILOGRAFA: Aia cu opt etaje?

LUCRĂTORUL: Aia.

DIRECTORUL: Ei?

LUCRĂTORUL: Nu mai e.

DIRECTORUL: Cum?

LUCRĂTORUL: Au ras-o. *(Gest.)* Da' știi? Ca în palmă. Nici semn n-a mai rămas.

DACTILOGRAFA: Doamne, îndură-te!

LUCRĂTORUL: Eram acolo. Tocmai îmi lăsasem bicicleta în colț – că știi, am o bicicletă... *(Aducându-și aminte.)* Aoleu, numai să nu mi-o fi luat cineva. *(Deschide un moment ușa de intrare, scoate capul în stradă și pe urmă revine.)* Aicea e... Tocmai zic – îmi lăsasem bicicleta în colț, că

intrasem să iau niște mărci de scrisori, că eu sunt curier la Compania de gaz – și când să ies iar în stradă, ce să vezi? Tot colțul de peste drum, la pământ.

DACTILOGRAFA (*îngrozită*): La pământ?

LUCRĂTORUL: La pământ. Și un zgomot, și o larmă, și cădeau bombele, și trăgeau mitralierele, uite ca acum.

DIRECTORUL: Ca acum? Cum ca acum?

LUCRĂTORUL: Adică vreau să spun, ca adineauri. Fiindcă acum, după cum văd...

DIRECTORUL (*cu urechea ațintită spre stradă*): S-a potolit.

LUCRĂTORUL (*același joc*): Da. S-a potolit.

DACTILOGRAFA (*idem*): Nu se mai aude nimic.

DIRECTORUL: Or fi plecat.

LUCRĂTORUL: Te pomenești.

DIRECTORUL: Or fi obosit și ei.

DACTILOGRAFA (*ascultând mereu cu aceeași încordare*): Nu. Nu se mai aude nimic.

LUCRĂTORUL: Adevărat. Nimic. (*Pauză.*) Dacă e așa, eu mă duc.

DACTILOGRAFA: Unde?

LUCRĂTORUL: După treburi. Că n-o să stau toată ziua aici. (*Deschide puțin ușa dublă de la intrare și scoate capul spre stradă cu mare băgare de seamă, pe urmă se întoarce.*) Liniște. S-a terminat. Vă salut și m-am dus. (*Dă să iasă, dar o puternică bubuitură îl face să încremenească în prag. Canonada reîncepe; șuierăturile, mitraliera și, în plus, un formidabil zgomot de geamuri sparte. Dactilografa se ascunde sub bara ghișeului, așa că spectatorii nici n-o mai văd. Directorul a trecut și el într-o secundă de*

cealaltă parte a ghișeului și se adăpostește lângă casa de fier. Lucrătorul s-a făcut mic lângă ușă, cu un gest instinctiv de apărare, cu mâna la cap. În acest colosal zgomot, intră foarte calm pe ușă un domn bătrân.)

SCENA III

ACEIAȘI, DOMNUL BĂTRÂN

DOMNUL BĂTRÂN: Bună dimineața... (*Se uită de jur împrejur și nu vede pe nimeni.*) Da' ce e asta? Nu e nimeni aici? Am zis bună dimineața... (*Se apropie de ghișeu și aplecându-se peste bară o vede pe dactilografă.*) Ei, domnișoară, ce faci acolo? (*Nu răspunde nimeni.*) Ei, n-auzi?

DACTILOGRAFA (*se ridică de sub ghișeu, palidă*): Ce doriți dumneavoastră?

DOMNUL BĂTRÂN: Să-mi dai un bilet.

(Bubuitură puternică. Fata își trage scurt capul sub ghișeu și dispare.)

DOMNUL BĂTRÂN (*uimit*): Ce o fi cu fata asta? Nu e a bună. (*Se apleacă peste ghișeu.*) Ei, n-auzi? Nu răspunzi? Mare minune. (*Se uită iar de jur împrejur, neștiind cui să se adreseze, și dă cu ochii de lucrător, ghemuit lângă ușă. Face câțiva pași spre el.*) Ia ascultă, domnule, vreau un bilet de tren pentru Colinga la Purga. Da' repede, că uite, se face târziu și pierd trenul.

LUCRĂTORUL: Eu nu sunt de aici.

DOMNUL BĂTRÂN (*nu aude*): Cum?

LUCRĂTORUL: Eu nu sunt de aici. (*Gest vag spre ghișeu.*) Dumnealor.

DOMNUL BĂTRÂN (*scoate un cornet acustic din buzunar și-l pune la ureche.*): Cum zici?

LUCRĂTORUL (*urlând în cornet silabă cu silabă*): Nu sunt de aici.

DOMNUL BĂTRÂN: Aha! Nu ești de aici. Așa spune-mi. Da' eu tot vreau un bilet. Cine mi-l dă? (*Bubuitură puternică. Lucrătorul se ghemuiește iar lângă ușă cu același gest de apărare.*) Ia te uită... și ăsta acuma. Ce-or fi având, domnule? Parcă sunt nebuni. Ori își bat joc de mine. (*Vine din nou spre ghișeu și se apleacă peste bară.*) Ei, domnișoară! Nu răspunzi. Vreau un bilet. Un bilet, nu mă înțelegi?

(*Între timp, loviturile de tun se aud întruna, dar mai surde, acompaniate când și când de scurte rafale de mitralieră.*)

DIRECTORUL (*se dezlipește de casa de fier lângă care a stat până acum și, apropiindu-se de bară, strigă în cornetul domnului*): Dumneata nu auzi?

DOMNUL BĂTRÂN: Ce să aud?

DIRECTORUL: Bombele?

DOMNUL BĂTRÂN: Ce bombe?

DIRECTORUL: Mitraliera?

DOMNUL BĂTRÂN: Ce mitralieră? (*Puternică lovitură. Din nou zgomot de geamuri sparte. Instinctiv, directorul își trage scurt capul sub ghișeu, ca și cum s-ar feri de o lovitură.*) Ce bombe? Ce mitralieră? Ori ați înnebunit? Ori vreți să vă reclam la direcție? Auzi dumneata, bombe. Ziua în amiaza mare. Mie să-mi dați un bilet de tren. Trebuie să plec la Colinga la Purga.

Mă așteaptă Micheta – Micheta, nepoată-mea...
Și se face târziu. Pierd trenul. (*Bătând cu pumnul în bara ghișeului*). N-auzi? Pierd trenul.

DIRECTORUL (*apărând deasupra ghișeului*):

Domnule, nu mai striga, că tren tot nu e. A stat.

DOMNUL BĂTRÂN: Cine a stat?

DIRECTORUL: Trenul.

DOMNUL BĂTRÂN: Care tren? Al meu?

DIRECTORUL: Și al dumitale. Au stat toate. S-au suprimat.

DOMNUL BĂTRÂN: De ce?

DIRECTORUL (*ridicare din umeri*): Știu eu? Zarvă mare. E război sau dracu știe ce e.

DOMNUL BĂTRÂN: Unde?

DIRECTORUL: Cum „unde”? Aici. Dumneata nu auzi?

DOMNUL BĂTRÂN: Ce să aud? N-aud nimic. Dumneata auzi ceva? (*Interpelându-l pe lucrător.*) Dumneata auzi ceva?

DACTILOGRAFA (*scoțându-și capul deasupra ghișeului*): Are dreptate. Nu se mai aude nimic.

LUCRĂTORUL (*venind spre ei*): Adevărat. Iar s-a oprit.

DOMNUL BĂTRÂN (*scos din fire*): Ce să se oprească, domnule? Ce să se oprească? Ce să se audă? Ia mai lăsați glumele.

DACTILOGRAFA: Nu e o glumă, domnule. E rău de tot.

DOMNUL BĂTRÂN: E rău că pierd trenul. Și mă așteaptă Micheta. Are nouă ani și e bolnavă, biata fată. De asta am trimis-o la țară, la Colinga la Purga, la mătușă-sa, să-și mai vie în fire. Și astăzi, mă duc s-o văd, că e joi – și joi totdeauna mă duc s-o văd. Că uite, îi duc și un coș cu piersici. (*Ridică coșulețul cu fructe pe care îl are în mână.*) Că tare-i plac piersicile. D-asta zic, nu

mă țineți și dați-mi biletul. *(Se aud din stradă voci de vânzători de ziare: „Ediția! Ediția! Ediția! Specială! Ediția!”)*.

DIRECTORUL *(tresărind)*: Ziarul! A apărut ziarul.

DACTILOGRAFA: Ia vezi ce spune.

DIRECTORUL *(se caută nervos prin buzunare și nu găsește moneda)*: Dă-mi zece cenți, din sertar, de acolo.

LUCRĂTORUL *(a ieșit în stradă și se aude strigând de afară)*: Ei, cu ziare! *(Se întoarce cu un ziar în mână. Directorul și dactilografa vin în grabă spre el. Directorul îi smulge gazeta din mână și toți trei citesc în grup gazeta larg desfăcută. Un moment de tăcere încordată. După o clipă, fata se lovește cu palma peste obraz, directorul lasă să-i cadă în jos brațul cu ziarul. Tăcere dezolată.)*

LUCRĂTORUL: Ați văzut? Nu v-am spus eu?

DOMNUL BĂTRÂN: *(care a rămas singur în afară de grup)*: S-a întâmplat ceva? E vreo veste?

DIRECTORUL *(îi dă gazeta)*: Citește și dumneata.

DOMNUL BĂTRÂN *(citește gazeta și după o clipă își ridică privirea buimăcit)*: Vasăzică... vasăzică... eu acuma cum plec la Micheta... că mă așteaptă... și e bolnavă, săraca... nouă ani. Nouă ani are și e bolnavă... și cu piersicile astea... *(Ridică iar coșul.)* Unde mă duc? Ce face Micheta fără piersici și... ce fac eu fără Micheta?

LUCRĂTORUL: Unde ziceai că e fata?

DOMNUL BĂTRÂN: La țară, la Colinga la Purga.

LUCRĂTORUL: Departe?

DOMNUL BĂTRÂN: Păi să fie vreo douăzeci de kilometri.

DIRECTORUL *(rectificând)*: Douăzeci și trei. Uite, *(arată în dreptul unui indicator de căi ferate)* scrie aici.

DACTILOGRAFA: Poate găsești o mașină... sau o căruță.

DOMNUL BĂTRÂN: Și dacă nu gălesc, mă duc pe jos. N-o las eu singură pe Micheta... că e bolnavă... că dacă n-ar fi bolnavă... *(Merge îngândurat spre ieșire și se oprește.)* Da' poate tot dă drumu la trenuri? Ai? Ce zici?

DIRECTORUL: Astăzi nu cred. Poate mâine.

DOMNUL BĂTRÂN: Nu aștept eu până mâine... nu... nu... nu aștept... *(În timp ce domnul pleacă, sună telefonul.)*

SCENA IV

DIRECTORUL, DACTILOGRAFA, LUCRĂTORUL

DIRECTORUL *(vorbind la telefon)*: Alo! Da, da, biroul central de voiaj. Cine e acolo? Aeroportul! Da, ascult. Avionul de la Rio... n-a sosit... nu mai sosește... înțeleg. Nicio cursă regulată. Bine, bine... *(Închide telefonul.)* Adică rău. S-au oprit și avioanele acuma. Avionul de la Rio trebuia să fi sosit de o jumătate de oră și n-a mai sosit.

LUCRĂTORUL: L-or fi doborât.

DIRECTORUL: Mai știi?!

DACTILOGRAFA: Eu nu mai pot... Eu plâng...

DIRECTORUL: Nu plânge încă. Mai avem de lucru. Să terminăm întâi avizul ăsta și pe urmă plângi. Ba dacă vrei te și duci acasă, că nu e nevoie de dumneata.

DACTILOGRAFA: Mi-e frică să mă duc singură. Dacă începe iar... și mă prinde pe stradă?

LUCRĂTORUL: Te duc eu cu bicicleta dacă vrei.

DACTILOGRAFA: Știi eu? (*Uitându-se la director.*) Să primesc?

DIRECTORUL: Sigur.

LUCRĂTORUL: Șezi departe?

DACTILOGRAFA: Nu prea. Via Lorenzo Marcelo, spre grădina botanică.

LUCRĂTORUL: Păi atunci, haide.

DIRECTORUL: Să terminăm întâi avizul ăsta. Ia șezi. Unde am rămas?

DACTILOGRAFA (*se așază la mașina de scris și citește*): Aviz. Din cauza evenimentelor excepționale și până la noi ordine, trenul F. 43, L. 104...

DIRECTORUL (*dictând*): B. E. 29 și... (*Pe ușa de intrare apare Boby II.*)

SCENA V

ACEIAȘI, BOBY II

(Băiat tânăr, douăzeci și trei de ani, drăguț, nu prea înalt, merge în cărje. Un picior prins într-un bandaj alb, mare cât o cizmă, într-o mână duce o valiză. De umăr îi atârnă un banjou mic. Cu cărjele, valiza și banjoul pare supraîncărcat, mai ales că e foarte grăbit.)

BOBY: E vreun tren pentru Pernambuco? La ce oră pleacă?

DIRECTORUL (*continuând să dicteze și fata să scrie*): F. L. 18 sunt suspendate.

BOBY: N-auzi, domnule? Pentru Pernambuco am vreun tren?

DIRECTORUL (*îi face semn cu mâna să aștepte și continuă să dicteze*): Toate modificările ulterioare de orar vor fi aduse la cunoștința publicului...

BOBY: Ascultă, domnule! Eu sunt grăbit. Am vreun tren sau n-am? Trebuie să prind legătura cu Transcontinentalul.

DIRECTORUL: Vă rog să aveți puțină răbdare. Sunt imediat la dispoziția dumneavoastră. (*către dactilografă*) Unde am rămas?

DACTILOGRAFA: „Toate modificările ulterioare de...” (*Vocea ei devine nedistinctă. Directorul continuă dictarea, iar fata scrie, fără ca să se mai audă lămurit cuvintele.*)

LUCRĂTORUL (*care de la intrarea lui Boby l-a privit cu multă curiozitate*): Scuză-mă, te rog. N-ai jucat dumneata în meciul internațional de fotbal duminică?

BOBY: Ba da.

LUCRĂTORUL: Ești în reprezentativa Europei?

BOBY: Sunt. N-aș mai fi fost.

LUCRĂTORUL: Aoleu! Te pomenești că ești Boby II.

BOBY: Chiar el.

LUCRĂTORUL: Interul dreapta.

BOBY: Mă cunoști?

LUCRĂTORUL: După fotografie (*ironic, arătând spre piciorul bandajat*) și după picior.

BOBY: Ia te rog.

LUCRĂTORUL: Păi bine, nene, se poate să ne trageți așa chiul?! Știi cât am dat pe biletul meu la peluză? Două pesetas și treizeci de cenți – că ce-mi ziceam: ia să văd ce n-am văzut. Că doar nu

veniți voi de așa de departe, dacă nu știți să jucați.

BOBY: Domnule, nu te cunosc și nu stau de vorbă cu dumneata.

LUCRĂTORUL: Da' eu te cunosc. Că până mai ieri gazetele erau pline de poza dumitale. Fenomenalul inter dreapta! Nemaipomenitul inter dreapta! Regele șutului, împăratul golului! Aș! Ce rege, ce împărat! Nici nu s-a încins bine jocul, nici trei minute nu au trecut și mi te-ai întins lat în fața porții.

BOBY: Portarul vostru e o brută.

LUCRĂTORUL: O fi. Vorba-i că te-au adunat de pe jos cu targa.

BOBY: M-a lovit nereglementar. Mi-a spart glezna. Era fault toată ziua.

LUCRĂTORUL: Arbitrul n-a văzut nimic.

BOBY: Pentru că era cumpărat.

LUCRĂTORUL: Cu banii mei! Două pesetas jumătate. Mai mare păcatul!

DIRECTORUL (*către dactilografa care a terminat de scris*): Așa. Acum poți să te duci.

DACTILOGRAFA (*ridicându-se de pe scaun și luându-și din cuier pălăria*): Să viu după-masă înapoi?

DIRECTORUL: Nu e nevoie. Vii mâine dimineață, dacă o fi liniște. (*Scoate din mașina de scris avizul și recitindu-l trece prin porțița ghișeului în planul I.*)

BOBY (*către director*): Domnule, trenul pentru Pernambuco la ce oră...?

DIRECTORUL (*întrerupându-l cu un gest de așteptare*): Un moment, vă rog. (*Se apropie de ușa de intrare și lipește pe vitrina ușii avizul.*)

DACTILOGRAFA (*către lucrător*): Mergem?

LUCRĂTORUL: Gata sunt.

DACTILOGRAFA: La revedere, domnule director.

DIRECTORUL: La revedere, domnișoară. Și să nu mai fii așa de sperioasă.

LUCRĂTORUL: Vă salut. (*Dactilografa și lucrătorul ies.*)

SCENA VI

DIRECTORUL, BOBY

DIRECTORUL (*a terminat de lipit avizul și, trecând înapoi prin porțița ghișeului, vine spre centrul scenei*): Cu ce vă pot servi?

BOBY: Vreau să plec la Pernambuco. Ce tren am?

DIRECTORUL: Niciun tren.

BOBY (*alarmat*): Cum?

DIRECTORUL: Trenurile sunt suspendate. (*arătând cu mâna spre ușă*) Vedeți avizul din vitrină? Chiar acum l-am scris.

BOBY (*face un pas spre avizul indicat, dar se răzgândește și se întoarce*): Ce aviz, domnule? Eu n-am timp de citit avize. Eu trebuie să plec. Înțelegi? Trebuie să plec. Imediat.

DIRECTORUL: Da' cu ce?

BOBY: Păi eu să spun cu ce? Dumneata să spui, că dumneata ești birou de voiaj.

DIRECTORUL: Îmi pare rău că vă enervați, dar...

BOBY: Nu mă enervez, dar vreau să plec.

DIRECTORUL: Când?

BOBY: Astăzi. Acum.

DIRECTORUL: Exclus. Trebuie să aveți răbdare. Măcar două-trei zile, până se liniștesc lucrurile.

BOBY: Și dacă nu se liniștesc? Domnule, eu astă-seară trebuie să fiu la Pernambuco. Trebuie să prind legătura cu Transcontinentalul.

DIRECTORUL: Aveți bilet reținut pentru Transcontinental?

BOBY: Am.

DIRECTORUL: Pot să-l văd?

BOBY: Am, dar nu e la mine. E la Pernambuco, la căpitanul echipei.

DIRECTORUL: Ce echipă?

BOBY: Eu fac parte din echipa reprezentativă de fotbal a Europei. Duminică am jucat aici în oraș un meci. Poate ai auzit și dumneata.

DIRECTORUL: Parcă.

BOBY: Am jucat și am avut un accident. M-a lovit bestia voastră de portar și mi-a spart piciorul.

DIRECTORUL: Și nasul, văd.

BOBY: Lasă nasul. Cu el e altceva. Când am căzut mi l-am zgâriat. Da' piciorul mi l-am spart de-a binelea. Băieții au plecat mai departe, că trebuiau să joace ieri un meci la Pernambuco și pe mine m-au lăsat în spital cu piciorul în ghips.

DIRECTORUL: Totuși nu înțeleg de ce biletul nu e la dumneavoastră.

BOBY (*întrerupând*): Fiindcă era un bilet colectiv pentru toată echipa.

DIRECTORUL: Aha!

BOBY: Ne înțelesesem ca ei să plece spre țară și între timp să-mi trimită și mie un bilet, că eu oricum trebuia să mai rămân în spital trei săptămâni, până mi se dregea piciorul.

DIRECTORUL: Foarte bună soluție. De ce nu rămâneți mai departe în spital? Până-n trei săptămâni... („multe se pot întâmpla”)

BOBY: Trei săptămâni? Nici trei minute nu mai stau. Dumneata nu vezi ce se-ntâmplă aici în oraș?

DIRECTORUL: Văd, dar oricum, cu piciorul în ghips... mă și mir că v-au dat drumul.

BOBY: Parc-am întrebat pe cineva? Am fugit.

DIRECTORUL: Din spital?

BOBY: Da, din spital. Eu sub bombe nu stau. Diseară trebuie să fiu la Pernambuco. Înțelegeți?

DIRECTORUL: Înțeleg. Dar nu e deloc simplu. Mai întâi, cine vă spune că echipa dumneavoastră mai e la Pernambuco! Poate a plecat.

BOBY: Când?

DIRECTORUL: Aseară. Azi-dimineață.

BOBY: S-ar putea?

DIRECTORUL: Evident că s-ar putea. Pe urmă, nu e deloc sigur că Transcontinentalul mai circulă.

BOBY: Cum asta?

DIRECTORUL: Toate trenurile au fost suprimate. Despre Transcontinental nu știu încă nimic. Aștept să mi se comunice. Dar m-ar mira...

BOBY: Și atunci? Ce să fac?

DIRECTORUL: Știu eu? Dacă aveți răbdare, luați loc acolo, pe banchetă.

BOBY: Până când?

DIRECTORUL: Pân-oi căpăta informații. (*Ridică receptorul telefonului și formează un număr, în timp ce Bob merge spre bancheta din stânga scenei, planul I, unde se așază.*) Alo! Gara? Dă-mi direcția mișcării...

(*Se aud din nou bubuituri de tun din depărtare.*)

BOBY (*neliniștit*): Iar începe.

DIRECTORUL: Da. Iar. (*vorbind în receptor*) Alo, alo...

(*Continuă bubuiturile de tun și, ceva mai apropiat, crepitări de mitralieră. Pe ușa din dreapta, intră precipitat Nadia.*)

SCENA VII

ACEIAȘI, NADIA

(*Nadia e speriată, agitată, grăbită. Intrarea ei e bruscă. Poartă un taior de voiaj, o manta albă pe braț, o valiză mică într-o mână, iar în cealaltă mână ține un bilet colorat, pe care-l întinde Directorului.*)

NADIA: Vă rog să-mi vizați biletul acesta.

DIRECTORUL (*la telefon*): Alo!

NADIA: Mi-l vizați?

DIRECTORUL (*îi face semn cu mâna să aștepte și vorbește la telefon*): Alo, direcția mișcării... Aici biroul central de voiaj... ce e cu Trans-continentalul?... Nu se știe încă... Aha... Să-mi telefonați de îndată ce aveți știri... Aștept. (*Închide telefonul și se adresează lui Boby*) Nu e nicio veste deocamdată. (*către Nadia*) Dudaia?

NADIA: Vă rog să-mi vizați biletul acesta.

DIRECTORUL (*luând biletul*): Ce fel de bilet e?

NADIA: Pentru „Arizona”.

DIRECTORUL (*surprins*): „Arizona”? Bine, dar „Arizona”, după câte știu eu, nu pleacă azi. (*Se uită pe un tablou fixat pe bara ghișeului.*) Sigur, (*a găsit*) „Arizona” e în rută acum. Are escală abia în ziua de 18 și pleacă mai departe în 19.

NADIA: Eu nu pot să aștept până atunci.

DIRECTORUL (*ridicare din umeri*): Ce pot să fac?

NADIA: Nu știu. Vreau să plec. Trebuie să plec.

DIRECTORUL: Cu ce?

NADIA: Cu un vapor. Nu mai sunt alte vapoare?

DIRECTORUL: Drept să spun, nu cred. Da’... poate că da.

NADIA: Atunci vizați-mi biletul.

DIRECTORUL: Ce bilet?

NADIA: Biletul meu.

DIRECTORUL: Bine, dar nu spuneți că e pentru „Arizona”?

NADIA: Ba da. Dar cu „Arizona” sau cu alt vapor, tot trebuie să plec.

DIRECTORUL: Dar nu cu biletul ăsta.

NADIA: De ce?

DIRECTORUL: Fiindcă e valabil numai pentru „Arizona” – și dacă luați alt vapor – presupunând că găsiți alt vapor – vă trebuie alt bilet.

NADIA (*speriată*): Și alți bani?

DIRECTORUL: Se înțelege.

NADIA: Ba nu se înțelege deloc. Mă rog, eu am plătit.

DIRECTORUL: Da, dar vedeți...

NADIA (*întrerupând*): Ce să văd? (*ritos*) Am plătit sau n-am plătit?

DIRECTORUL: Cred că da.

NADIA: Crezi? Cum crezi?

DIRECTORUL: Vreau să spun că...

NADIA: Nu știu ce vrei să spui. Nici nu ascult. Nici nu întreb. Nici n-am timp să ascult și să întreb. Domnule! Eu am un bilet de vapor. Uite-l. E tot ce am. Și cu el vreau să ajung acasă.

DIRECTORUL: Domnișoară! Vreți să vă calmați?

NADIA: Nu.

DIRECTORUL: Vreți să fiți un moment rezonabilă?

NADIA: Nu.

DIRECTORUL: Bine, dar atunci ce vreți?

NADIA: Vreau acasă.

BOBY (*ridicându-se de pe banchetă*): Unde acasă?

NADIA: Acasă.

BOBY: Și eu. Și eu vreau acasă.

NADIA: Și dumneata?

DIRECTORUL: Sigur. Și dumnealui. Fiindcă, domnișoară, cazul dumneavoastră nu e singurul. Nu trebuie să vă alarmați. Mai sunt persoane în aceeași situație. Ați fost prinși aici de evenimente neașteptate. Și vreți să vă întoarceți cât mai repede acasă. Nimic mai firesc. Dar să nu pierdem capul. Să fim calmi. Să căutăm o soluție.

NADIA: Mie nu-mi trebuie soluții. Eu am un bilet și-mi ajunge.

BOBY: Și eu am un bilet.

DIRECTORUL: Sigur și dumnealui are un bilet. Numai că nu e valabil.

BOBY (*gata să protesteze*): Cum nu e valabil?

DIRECTORUL: Vreau să spun că ar fi valabil dacă ar fi.

NADIA: Dacă ar fi ce?

DIRECTORUL: Dacă ar fi tren, dacă ar fi vapor.

BOBY: Da' nu e?

DIRECTORUL: Nu, nu e.

NADIA: Și atunci?

DIRECTORUL: Atunci, tot sfatul meu e mai bun.

BOBY: Ce sfat?

NADIA: Care sfat?

DIRECTORUL (*către Bobby*): Dumneata ești bolnav, nu-i așa?

NADIA: Ce are?

DIRECTORUL (*arătând cu mâna piciorul bandajat*): Nu vezi?

BOBY: Un accident. Mi-am rupt piciorul la un meci de fotbal.

NADIA: 'Ntch, 'ntch, 'ntch.

DIRECTORUL (*în continuare către Bobby*): Mai ai de stat trei săptămâni în spital. Stai.

BOBY: Nu pot.

DIRECTORUL (*către Nadia*): Dumneata ai un bilet pentru „Arizona”, care pleacă în ziua de 19. Așteaptă până atunci.

NADIA: Nu vreau.

DIRECTORUL (*fără să țină seama de obiecțiile lor*): Până în trei săptămâni, până în ziua de 19, multe se pot întâmpla.

NADIA: Prea multe. Tocmai de aceea vreau să plec.

BOBY: Și eu.

DIRECTORUL: Și eu.

BOBY: Pleci și dumneata?

DIRECTORUL: Nu. Dar zic: și eu aș pleca, dar dacă nu se poate!

NADIA: Trebuie să se poată. Eu aici nu rămân. Eu plec, oricum, cu orice, înot dacă e nevoie.

DIRECTORUL: Înot, nu vă trebuie bilet.

NADIA: Nu fi stupid.

DIRECTORUL (*protestând*): Domnișoară!

NADIA: Iartă-mă. N-am vrut să te jignesc. Sunt tulburată, neliniștită. Vreau să plec. Vreau acasă, înțelegi? E așa de greu de înțeles?

DIRECTORUL: N-ar fi greu. Dacă am avea mai mult calm! Dacă ați avea puțină răbdare!

NADIA: Câtă răbdare?

DIRECTORUL: Puțină. Să vedem, să ne sfătuim... Uite, mai întâi să dau un telefon în port. Fiindcă, la urma urmelor, noi ne certăm degeaba. Că biletul

e sau nu valabil, o să vedem. Deocamdată trebuie să știm dacă există vapor. Dacă pleacă vreunul.

BOBY: Trebuie să plece.

NADIA: Crezi?

DIRECTORUL: Eu nu prea cred. Dar să încercăm... Și până atunci, luați loc pe banchetă. (*către Boby*) Și dumneavoastră. (*ia receptorul în mână și formează un număr de telefon, în timp ce Nadia și Boby iau loc pe banchetă. După ce directorul a stat câțva timp cu receptorul la ureche, închide telefonul.*) Nu răspunde. Sună și nu răspunde.

NADIA: Cine?

DIRECTORUL: Portul.

BOBY: Mai încearcă o dată.

DIRECTORUL (*în timp ce face un număr*): Mai încerc, dar mă tem că s-a întâmplat ceva acolo... Alo... alo... duduie... dă-mi te rog legătura cu portul... Cum?... Firele deranjate... Mai târziu... Cheamă-mă dumneata mai târziu. Aici biroul central de voiaj. Dă-mi legătura îndată ce o capeți... (*către Nadia, după ce închide telefonul*) Trebuie să mai așteptăm puțin. O să avem informații în câteva minute. Până atunci, dacă îmi dați voie, eu am să-mi văd de treburi. (*Se așază la birou și lucrează.*)

BOBY: Sunteți de mult aici?

NADIA: De zece zile.

BOBY: Frumos oraș.

NADIA: A fost frumos. Până aseară. Acum e îngrozitor. Aș vrea să plec. Aș vrea să uit. Aș vrea să fiu departe.

BOBY: Aveți rude în oraș?

NADIA: Nu. Sunt singură. Sunt în călătorie.

BOBY: De plăcere?

NADIA: De studii. Și de plăcere. Pentru mine e aproape același lucru.

BOBY: Ce studiați?

NADIA: Pictez. Sunt pictoriță.

BOBY: Și a trebuit să veniți așa de departe pentru asta?

NADIA: Nu, nu a trebuit. S-a întâmplat. A fost un noroc. (*gest*) Dacă se mai poate numi noroc... acuma.

BOBY: Nu vreți să-mi povestiți și mie cum s-a întâmplat? E greu?

NADIA: Nu. E foarte simplu și scurt. Vezi afișul ăsta? (*Arată spre afișul „Arizona”.*)

BOBY: Îl văd.

NADIA: Eu l-am făcut.

BOBY: Dumneata!

NADIA: Da. Eu. A fost un concurs. O companie internațională de navigație lansa un vapor nou: „Arizona”. Și avea nevoie de un afiș. Am trimis un proiect și a luat premiul întâi, un voiaj peste ocean. Iată, acum sunt în acest voiaj.

BOBY: Extraordinar! (*ridicându-se de pe banchetă, ca să vadă mai bine afișul*) E semnat?

NADIA: Da.

BOBY (*citind semnătura*): Nadia D... Nadia...

NADIA: Sunt eu.

BOBY: Și D.?

NADIA: Tot eu. Semnez cu inițială.

BOBY: Domnișoară, sunt încântat. Nu pot să vă spun cât sunt de încântat. Dați-mi voie să mă prezint. Sunt Boby II.

NADIA: Îmi pare bine, domnule.

BOBY: N-ați auzit niciodată de numele meu? De Boby II?

NADIA: Nu. N-am auzit nici de Boby întâiul.

BOBY: N-ați văzut niciodată fotografia mea în ziare?

NADIA: Nu.

BOBY: Mă mir.

NADIA: Nu citesc niciodată ziarele.

BOBY: Așa da. Fiindcă altfel ar fi fost imposibil. Sunt inter dreapta în echipa reprezentativă de fotbal a Europei.

NADIA: E mult, inter dreapta?

BOBY: Cum, mult?

NADIA: Vreau să spun... E un grad important?

BOBY: Nu cunoști fotbalul de loc?

NADIA: Deloc.

BOBY: Păcat. Am să te învăț.

NADIA: Mulțumesc.

BOBY: Nu râde, domnișoară. Te rog nu râde. Aș fi putut să spun că sunt student în anul doi la drept – și sunt. Aș fi putut să spun că știu să cânt binișor la banjou – și știu. Dar nu-mi pasă. Nu-mi pasă decât de un singur lucru și nu-mi place decât un singur lucru: să joc fotbal. Sunt un mare jucător.

NADIA: Mă sperii. Dumneata ești un mare jucător și eu nu sunt decât o mică pictoriță.

BOBY: Îți râzi de mine.

NADIA: Da. Puțin. Da' n-are importanță. Mare sau mic, suntem amândoi aici și ce ne facem?

BOBY: Da. Ce ne facem?

SCENA VIII

ACEIAȘI, MANUEL

(Manuel intră grăbit. Costum de voiaj sobru, elegant, fără afectare însă. Pardesiu, valiză.)

MANUEL *(venind direct spre bara ghișeului)*: Spune-mi, te rog...

DIRECTORUL *(ridicându-se de la locul lui)*: Domnul?

MANUEL: E adevărat că s-au oprit trenurile?

DIRECTORUL: Da. E adevărat.

MANUEL: Toate?

DIRECTORUL: Toate... Deocamdată.

MANUEL *(gest de contrariere, pe urmă scurt)*: Cum ajung eu la frontieră?

DIRECTORUL: Ce frontieră?

MANUEL: Indiferent. Cea mai apropiată.

DIRECTORUL: Drept să spun, nu știu.

MANUEL: Cum nu știi? Nu știi care e cel mai apropiat punct de frontieră?

DIRECTORUL: Ba da, dar nu știu cum puteți ajunge până acolo.

MANUEL: Și totuși trebuie.

BOBY *(care a urmărit cu interes, ca și Nadia, intrarea noului venit)*: Sigur că trebuie.

MANUEL *(scurtă privire neatentă spre Bobby, apoi se adresează tot directorului)*: Cine e domnul?

DIRECTORUL: Un călător, ca și dumneavoastră. Și dumnealui vrea să plece.

MANUEL: Se poate, dar nu e același lucru. Eu trebuie să ajung neapărat în Europa, în cel mult șase zile.

DIRECTORUL: Vă rog să credeți că... *(Telefonul sunând îi întrerupe fraza.)* Mă scuzați un moment. *(Ridică receptorul.)* Alo! Da. Biroul central de voiaj. Cine e acolo? Gara? Direcția mișcării... Ascult... Da, da... Și nu se știe... Da... bine. *(Închide telefonul. Se adresează lui Bobby, care, de altfel, de îndată ce a auzit că e „Gara” la telefon, s-a ridicat în picioare și s-a apropiat curios de ghișeu.)* Domnule, îmi pare rău, am o veste proastă pentru dumneavoastră. Transcontinentalul e suprimat.

BOBY (*a înțepenit*): Și atunci...

DIRECTORUL: Eu v-am spus... v-am prevenit...

BOBY: Bine, dar asta nu poate să rămână așa.

DIRECTORUL (*ridică din umeri*): De!...

MANUEL (*către director*): Domnule, te rog să mă ascuți.

DIRECTORUL: La dispoziția dumneavoastră.

BOBY: A! Nu! Mie să-mi spui ce fac.

DIRECTORUL: Nu e nimic de făcut.

BOBY: Nimic de făcut?

MANUEL: Situația mea este...

BOBY: Nimic de făcut, zici?

MANUEL (*exasperat, către Bobby*): Domnule, termină odată, am și eu de pus o întrebare.

BOBY: O fi. Eu aștept un răspuns.

MANUEL: Eu sunt grăbit.

BOBY: Eu am venit mai întâi.

MANUEL (*admonestând*): Tinere, te poftesc.

DIRECTORUL (*împăciuitor*): Domnilor, vă rog, vă rog... nu e niciun motiv. (*Sună telefonul și astfel se face tăcere, căci ultimele replici au format laolaltă un început de vacarm.*) Alo! Portul? Dă-mi legătura... Alo! Aici biroul central de voiaj. Voiam să vă întreb... (*Își întrerupe fraza, probabil pentru că i s-a comunicat o veste teribilă.*) Ce spui, domnule?!... 'Ntch, 'ntch, 'ntch... (*Închide telefonul. Pe urmă se adresează Nadiei care, între timp, s-a ridicat de pe banchetă și s-a apropiat îngrijorată de ghișeu.*) Domnișoară... (*gest dezolat*)

NADIA (*ca și cum ar vrea să-l oprească să spună ceva ireparabil*): Nu!

DIRECTORUL: Ba da! E cum v-am spus eu. Niciun vapor.

NADIA: Niciunul!

DIRECTORUL: Portul e blocat. Nu intră și nu iese niciun vas, nicio barcă.

NADIA: Îngrozitor.

MANUEL (*profitând de momentul de liniște care s-a făcut, către director*): Ascultă, domnule, vreau să știu...

NADIA (*trezindu-se brusc din stupoare*): Și totuși eu plec!

BOBY: Și eu.

MANUEL (*încercând să vorbească în fine, către director*): Vreau să-mi spui...

NADIA: Trebuie să plec.

BOBY: Da. Trebuie.

MANUEL (*același joc*): Vreau să aflu dacă...

NADIA: Aicea nu rămân.

BOBY: Nici eu.

NADIA: Cu niciun preț.

BOBY: Pentru nimic în lume.

NADIA: Chiar dacă ar fi să... (*Nu găsește un cuvânt destul de enorm pentru a fi spus.*)

BOBY: Să...să...

MANUEL (*exasperat, lovește cu pumnul în ghișeu*): Tăcere! Să fie tăcere! Terminați odată! (*Nadia și Bobby tac, într-adevăr, intimidată de izbucnirea lui. Pe urmă el, cu vocea mai scăzută, se adresează directorului.*) Ascultă, domnule, numele meu este Manuel B. Manuel.

BOBY (*cu uimire și curiozitate*): Bancherul?

NADIA: Bancherul?

MANUEL (*simplu*): Da. Bancherul.

DIRECTORUL (*politicos*): Cum ați spus că vă cheamă?

MANUEL: Manuel. Nu mă cunoști?

DIRECTORUL (*puțin jenat*): Mărturisesc că nu.

MANUEL: Cu atât mai rău pentru dumneata. Dar în sfârșit... m-am oprit în țara dumitale trei zile, tocmai pentru că nu mă cunoaște nimeni. Voiam o vacanță. E așa de obositor să te cunoască toată lumea...

BOBY (*qui en sait quelque chose de la gloire*): Asta așa e.
NADIA: E într-adevăr obositor? Pe mine nu mă cunoaște nimeni.

MANUEL (*către director*): Dumneata vei înțelege că eu trebuie să plec.

NADIA, BOBY: Și eu.

MANUEL: Tăcere. Nu am o clipă de pierdut. La 27 ale lunii trebuie să fiu la Paris. La 29 la Berna. Am întâlniri capitale de afaceri. Mari averi, mari destine țin de aceste întâlniri. Și nu am dreptul, nu pot să le pierd.

DIRECTORUL (*impresionat, dar și încurcat*): Dar ce pot să fac eu? Spuneți-mi.

MANUEL: Să-ți spun: imposibilul.

DIRECTORUL (*nu prea înțelege*): Imposibilul?

MANUEL: Da. Imposibilul. Pentru că, la rândul meu, sunt gata pentru orice. Pentru absolut orice. Cere oricât – și dau. Spune o cifră – oricare – și plătesc. Vreau să plec și dumneata trebuie să mă ajuți.

DIRECTORUL: Da, dar cum? Trenurile nu merg.

MANUEL: Să le facem să meargă.

DIRECTORUL: Portul e blocat.

MANUEL: Să spargem blocada.

DIRECTORUL: Nu sunt vapoare.

MANUEL: Să cumpărăm.

DIRECTORUL (*speriat*): Vreți... vreți să cumpărați un vapor?

MANUEL: De ce nu? Dacă e nevoie.

DIRECTORUL: Bine, dar dacă într-adevăr sunteți hotărât să cheltuiți...

MANUEL: Oricât, nu ți-am spus, oricât...

DIRECTORUL: În cazul acesta, poate că tot găsim o soluție...

MANUEL: Care?

DIRECTORUL: Poate că tot... (*întrerupându-se*) Dar nu. E cu neputință.

MANUEL: Nimic nu e cu neputință. Haide! Spune! Vorbește!

DIRECTORUL: Compania noastră are un avion rezervat pentru curse speciale.

MANUEL: Îl cumpăr.

DIRECTORUL: Nu. Nu e de vânzare. Dar poate – știu eu? Poate că s-ar putea trece frontiera. Două ore de zbor și ați putea fi pe un aerodrom din Argentina.

MANUEL: Când pot să plec?

DIRECTORUL: Nu, nu. Nu cred că se poate, îmi pare rău că v-am vorbit despre asta. E prea greu, prea riscant. E poate prea scump.

MANUEL: Nu e scump, îți spun eu că nu e scump.

DIRECTORUL: Vedeți, ieri, o asemenea cursă specială v-ar fi costat o mie de dolari. Astăzi însă, nici nu știu ce să cer, ce să spun.

MANUEL: Să-ți spun eu: zece mii de dolari pentru Companie, zece mii pentru dumneata.

DIRECTORUL (*trăsnit*): Pentru mine!

MANUEL: Da. Pentru dumneata. Dacă plec în dimineața asta, primești acești bani.

DIRECTORUL: Zece mii de dolari! (*După un moment de năucire, ia telefonul și formează un număr.*) Alo! Aeroportul. Dă-mi hangarele Cita... Henriquez, tu ești?... Așteaptă-mă la aeroport... o

chestiune extrem de importantă... nu te mișca de acolo... Vin în câteva minute. (*Închide telefonul.*)
Domnule, eu mă duc până la aeroport. Dacă totul e în ordine, într-o jumătate de oră puteți pleca. Aveți încredere în mine. Mă întorc imediat. Așteptați-mă.

MANUEL: Unde?

DIRECTORUL: Aici.

MANUEL: Bine, dar dacă vine ceva? Biroul cum rămâne? Eu ce spun?

DIRECTORUL: Spuneți-i ce vreți sau nu spuneți nimic. Să aștepte sau să plece. N-are nicio importanță. Mă întorc repede. (*lese grăbit.*)

SCENA IX

NADIA, BOBY, MANUEL

NADIA: Așadar, plecăm.

MANUEL: Cine?

NADIA: Cum cine? Noi.

MANUEL: Care noi?

BOBY: Noi trei: eu, dumneata, dumneaei.

MANUEL: Nici nu mă gândesc.

NADIA: Vrei să spui... vrei să spui că ne lași aici?

MANUEL: Nu. Nu vreau să spun nimic.

BOBY: Ne lași aici?

NADIA: Nu ne iei cu dumneata?

MANUEL: Nici nu vă iau, nici nu vă las. Nu vă cunosc.

BOBY (*gata să se prezinte*): Dați-mi voie: numele meu este...

MANUEL: Nici nu țin să vă cunosc.

NADIA: Nici eu nu țin. Dar asta n-are nicio importanță. Nu suntem aici într-un salon. Suntem într-un

birou de voiaj. Cunoști pe cine vrei și pe cine nu vrei.

MANUEL: Ei bine, eu nu vreau!

NADIA: Nici eu nu vreau! Și totuși voi pleca cu dumneata.

MANUEL: Crezi?

NADIA: Sunt sigură.

MANUEL: Aș vrea să știu cum.

NADIA: O să vezi.

BOBY: Da, da. O să vezi.

MANUEL (*începe să fie sâcâit*): Ascultă, domnișoară. Ești tânără. Sunteți amândoi tineri. Dar nu sunteți copii. Credeți că vă puteți agăța de întâiul venit și să nu-i mai dați pace? Dar, pentru Dumnezeu, eu vreau să călătoresc singur.

BOBY: Da' de ce?

MANUEL: Fiindcă am de lucru. Am mult de lucru. Hârtii de citit, de rezolvat. Nu pot să-mi pierd vremea șase zile cu dumneavoastră până în Europa.

NADIA: Șase zile? Cine-ți vorbește de șase zile? În două ore vom fi dincolo de frontieră, pe primul aeroport.

MANUEL: Și de acolo mai departe?

NADIA: Ești liber. Fiecare își vede de drum.

MANUEL: Promiți?

NADIA: Jur. Nici n-aș putea să suport mai mult de două ore.

MANUEL (*după o clipă de gândire*): Fie. Atunci... plecăm împreună, luăm același avion.

BOBY: Vezi? Nu ți-am spus eu?

MANUEL: Vom împărți cheltuielile de voiaj în trei.

BOBY: Cum?

MANUEL (*larg*): Sau, pentru că eu oricum luam avionul, acopăr eu două treimi. Restul vă privește. E bine? (*tăcere destul de lungă*)

BOBY (*dezumflat*): E... e foarte bine.

NADIA: Ești generos.

BOBY: Cât vine... exact... pentru fiecare din noi?

MANUEL: Nu e greu de socotit.

NADIA: Nu e greu, dar nu te mai osteni.

MANUEL: De ce?

NADIA: Fiindcă ești prea generos și nu pot să primesc.

MANUEL (*protestând*): Dar bine, domnișoară...

NADIA: Nu, nu. Dumneata îmi salvezi viața și eu mă simt datoră să dau în schimb tot ce am, toți banii, toată averea. (*întinzându-i poșeta*) Uite-i. Sunt aici. Deschide și numără-i.

MANUEL: Dar... Nu e nevoie... dar...

NADIA: Nu vrei să numeri? Atunci să-ți spun eu. Sunt șaptesprezece dolari și șazece și cinci de centime. Ba nu: și treizeci de centime. Treizeci și cinci am cheltuit azi dimineață. E tot ce am.

BOBY: Eu... eu am ceva mai mult.

NADIA: Cât?

BOBY: Cam vreo douășunu – douășdoi... (*Manuel se uită când la unul când la altul, pe urmă își scoate din buzunar tabachera și își aprinde liniștit o țigară.*)

NADIA: Nu-i de ajuns? Nu-i așa că nu-i de ajuns? Dumneata ești bancher. Dumneata știi să socotești repede. Te costă mai mult. E o afacere proastă și afaceri proaste dumneata nu faci. Dar ce vrei? Noi îți dăm tot ce avem, tot... Ba nu. Să nu mint. Mai am ceva. Uitasem. (*Își desprinde de la gât un lanț subțire cu un medalion.*) Medalionul! E de aur, săracul. De aur adevărat. Credeam că n-o să mă

despart niciodată de el. Ți-l dau, da, ți-l dau... dar mă lași să scot fotografia... are o fotografie.

MANUEL (*sobru, încet, fără emoție*): Pune medalionul la loc, domnișoară...

NADIA (*după un moment*): Ne iei?

MANUEL: Dumneata ce zici?

NADIA: Nu știu. Mă uit la dumneata și nu știu.

BOBY: Eu zic că ne ia.

NADIA: Și eu așa zice. Dacă...

MANUEL: Dacă?

NADIA: Dacă n-ar fi așa de bogat. Dacă n-ar fuma cu atâta nepăsare. Dacă ar fi un om. Și totuși un om este – un om pe care întâmplarea sau ghinionul l-a aruncat cu alți doi într-o primejdie și-i va fi rușine să scape singur.

MANUEL (*vag*): Și dacă nu-i va fi rușine?...

NADIA: Cu atât mai rău pentru dumneata. Fiindcă eu, uite, îți spun: că vrei sau nu vrei, eu tot plec.

MANUEL: Când?

NADIA: Acum. Cu dumneata.

MANUEL: Chiar dacă nu te iau?

NADIA: Chiar.

MANUEL: Și cum ai să faci?

NADIA: Nu știu. Am să văd. Mă agăț de aripile avionului, de roți, de elice dacă e nevoie.

MANUEL: Dar nu va fi nevoie.

NADIA: Pentru că ne iei?

BOBY: Sigur că ne ia, ce-l mai întrebi?

NADIA: Îți mulțumesc. Nu știu dacă ești bun sau generos...

MANUEL: Nu. Nici bun, nici generos. Sunt plictisit. Aș fi vrut să fiu singur, să plec singur, îmi pare rău că v-am întâlnit. Dar ce vrei să fac? N-am încotro.

NADIA: Și mie îmi pare rău că te-am întâlnit, dar nici eu n-am încotro.

BOBY: Ba, drept să-ți spun, mie nu-mi pare rău deloc.

SCENA X

ACEIAȘI, DIRECTORUL

DIRECTORUL (*intrând grăbit*): Domnule, totul e în ordine. Avionul vă așteaptă.

MANUEL: Dar nu plec singur. Mai am doi pasageri cu mine.

DIRECTORUL (*arătând spre Nadia și Bobby*): Dumnealor?

MANUEL: Da.

DIRECTORUL: Cum doriți. Avionul oricum îl plătiți.

MANUEL: Avem pilot bun?

DIRECTORUL: Cel mai bun pilot al Companiei noastre: Henriquez. Altul nici n-ar fi primit.

MANUEL: De ce?

DIRECTORUL: Sunt riscuri. Ruta e nesigură.

MANUEL: N-o să-i pară rău.

DIRECTORUL: Știu. I-am spus.

MANUEL: Până la aerodrom cu ce mergem?

DIRECTORUL: Camioneta noastră. E afară. Vă așteaptă.

MANUEL: Atunci să plătim și să plecăm. (*Scoate un carnet de cecuri din buzunar.*) Ești bun să-mi spui numele dumitale?

DIRECTORUL: De ce?

MANUEL: Ca să-ți fac un cec. Îți dau două cecuri de câte zece mii. Unul pentru Companie și unul pentru dumneata.

DIRECTORUL: A, nu! Vă rog să mă iertați, dar nu putem primi cecuri.

MANUEL: De ce?

DIRECTORUL: E o dispoziție luată azi-dimineață. Toate plățile se fac în numerar.

MANUEL: E absurd.

DIRECTORUL: Se poate, dar așa e.

MANUEL: Dumneata vrei să spui că cecul meu nu e valabil?

DIRECTORUL: Ba nu, dar nu-l pot primi.

MANUEL: E prima oară când cineva îndrăznește să-mi spună că semnătura mea nu poate fi primită.

DIRECTORUL: Vă rog să nu vă supărați. Aveți toată dreptatea, dar ce pot să fac eu? Ghișeele băncilor sunt închise. Comunicațiile cu Europa întrerupte. Depozitele blocate.

MANUEL: Și atunci?

DIRECTORUL: Atunci nu rămâne decât să plătiți în numerar.

MANUEL: Ridicol.

NADIA: Stupid.

BOBY: Nemaiauzit.

MANUEL: Nu e bancă în lume pe care semnătura mea să n-o deschidă, nu e tezarur în univers în care numele meu să nu echivaleze cu o acoperire totală de aur și dumneata îmi ceri numerar mie, mie, numerar.

NADIA: Lui?

BOBY: Lui!

DIRECTORUL: N-am ce face și vă rog să nu insistați. Ba, dacă îmi dați voie, vă sfătuiesc și vă rog să nu faceți din acest incident o chestiune de ambiție și de prestigiu. Plățiți în numerar și terminați. E mai bine așa.

MANUEL: Și dacă nu plătesc?

DIRECTORUL: Ar fi o greșeală.
 NADIA: Nu-ți pune mîntea cu el.
 BOBY: Dacă vrea bani, dă-i bani.
 MANUEL: Și dacă nu am?
 DIRECTORUL: Nu aveți?
 NADIA: Nu ai?
 BOBY: Cum nu ai?
 MANUEL: Da. Nu am.
 DIRECTORUL: Atunci... atunci nu plecați.
 NADIA: Cum?
 BOBY: Vorbești serios?
 DIRECTORUL: Îmi pare rău, dar nu puteți pleca.
 NADIA: Și ce ne facem?
 BOBY: Unde ne ducem?
 DIRECTORUL: Știu eu? Rămâneți pe loc. Eu ce să vă fac? De altfel, *(se uită la ceas)* e târziu.
 NADIA: Ne dai afară?
 DIRECTORUL: Deocamdată nu. Mă duc să-i spun lui Henríquez că s-a stricat afacerea. Până atunci, dacă vreți, mai puteți sta.
 BOBY: Și pe urmă?
 DIRECTORUL: Vă găsiți și dumneavoastră alt loc. Că aici eu închid. Da! Îmi pare rău! Îmi pare foarte rău. *(Iese prin ușa din fund, stângă.)* Nici nu știți ce rău îmi pare.

SCENA XII

NADIA, BOBY, MANUEL

(Moment de tăcere dezolată. Cei trei se uită unul la altul cu dezolare.)

NADIA *(apropiindu-se de Manuel)*: Și nu ai într-adevăr nimic? Nimic?

BOBY: Niciun ban?
 MANUEL: Nicio centimă. Ultimii dolari, mărunțișul, l-am dat la hotel, bacșiș, când am plecat.
 NADIA: Mai bine îl țineai.
 MANUEL: Dacă aș fi știut...
 BOBY: Norocul meu. Cunosoc și eu o dată un bancher și n-are nici cinci parale în buzunar. Până la urmă, să vezi ce o să se întâmpale: o să-l ținem noi pe banii noștri.
 MANUEL: Nu vă fie teamă.
 BOBY: Lasă, lasă: am mai văzut eu de ăștia; la început te ia de sus, pe urmă te tapează de-un pol.
 MANUEL: Tinere!
 BOBY: Te poftesc să nu-mi mai spui „tinere”. Adineauri, când erai bancher, mai mergea. Dar acuma...
 MANUEL *(îi pune mâna pe umăr)*: Ascultă, băiete. Văd că mai ai un picior zdravăn. Dacă vrei să-l pierzi și pe ăla...
 NADIA: Manuel!
 MANUEL: Pe mine mă chemi?
 NADIA: Da.
 MANUEL: Și-mi spui așa, simplu, Manuel?!

NADIA: Nu mai am timp să-ți spun altfel.
 BOBY: Atunci, să-mi spui și mie pe nume.
 NADIA: Îți spun. *(venind între ei)* Ce ne facem?

(Rămân toți trei gânditori.)

BOBY: E rău.
 MANUEL: E rău de tot.
 NADIA: Și n-ar fi așa de rău, dacă nu mi-ar fi foame.
 BOBY: Și mie.
 MANUEL: Pot să spun că mi-e și mie?

BOBY: De spus, poți să spui. Dar speranțe să n-ai.

Fiindcă eu cu banii mei...

NADIA: Dă-i încoace.

BOBY: Ce?

NADIA: Banii!

BOBY: Banii mei?

NADIA: Nu mai sunt ai dumitale. Sunt ai noștri.

BOBY: Care ai noștri?

NADIA (*cu un gest circular, care-i cuprinde pe toți trei laolaltă*): Ai noștri.

BOBY: Adică și ai lui? (*gest spre Manuel*)

NADIA: Dacă sunt ai noștri, sunt și ai lui.

MANUEL (*vrea să protesteze*): Domnișoară!

NADIA (*spre Manuel, scurt*): N-am vorbit cu dumneata.
(*către Boby*) Banii!

BOBY (*codindu-se*): Toți?

NADIA: Toți.

BOBY (*dă banii, bombănind*): Ia te uită, domnule!

NADIA (*după ce a luat banii*): Așa! (*spre Manuel*) Și acum, rândul dumitale.

MANUEL: Nu ți-am spus că n-am?!

NADIA: Deloc? Caută-te prin buzunare. Poate tot găsești.

MANUEL (*căutându-se*): M-aș mira. (*Într-un fund de buzunar a găsit o monedă.*) Primești și bani străini?

NADIA: Ce fel de bani?

MANUEL: Douăzeci și cinci de centime belgiene.

NADIA (*luând banul*): Mai caută.

MANUEL: Și cincisprezece cenți spanioli și o marcă poștală elvețiană.

BOBY: Ești plin de valută, șefule!

NADIA: Asta e tot?

MANUEL (*continuând să caute*): Stai, că nu s-a terminat. (*Scoțând din buzunar un fel de monedă și privind-o.*) Ba nu. E un nasture.

NADIA: Dă-1 și pe ăla. (*luând și nasturele*) Cine știe? Prinde bine. (*Pune tot în poșeta ei.*) Așa. (*cu puțină solemnitate*) Am aici toată averea noastră. Și cu ea va trebui să trăim cât mai mult.

BOBY: Până când?

NADIA: Până când s-o putea.

MANUEL: Și pe urmă?

NADIA: Pe urmă... pe urmă, nu știu. O să vedem.

CORTINA

ACTUL II

Câteva săptămâni mai târziu. O mansardă, destul de mare, dar mizerabilă. E un fel de pod, în care s-au îngrămădit fel de fel de lucruri desperecheate, venite Dumnezeu știe de unde. În fund, stânga, în colț, un pian vechi. Lângă el, o albie de rufe. Mai în față, o mașină de gătit, trei paturi, un lavoar. Scena e împărțită în două, prin niște perdele mari de pânză de sac care se strâng și se trag cu ușurință – așa încât formează la nevoie o boxă în dreapta, unde doarme Nadia și alta în stânga, unde dorm băieții. În peretele din fund, ferestrele (mai mult niște luminatoare decât ferestre) lasă să se vadă un peisaj depărtat de oraș, cu acoperișuri și coșuri de fabrică. O singură ușă de intrare în dreapta, planul întâi. La ridicarea cortinei, Nadia e în fața albiei de rufe și spală. E legată cu un tulpă și poartă un halat alb sau un șorț. De-a curmezisul scenei, o frânghie pe care atârna câteva rufe puse la uscat.

SCENA I

NADIA, BOBY

Se aud pași pe scară, apoi Bobby intră prin dreapta. Nu mai umblă în cărje, dar e în vizibilă mizerie. Haine vechi, peticite. Neras. Pe brațul stâng are un teanc de cravate.

BOBY: Uf! Numai de nu m-ar fi văzut! Scorpia! Toată ziua mă pândește. Și azi-dimineață când am

plecat, a strigat după mine de la fereastră: „Ei! Chiria! Când plățiți chiria?” (*Se oprește o clipă, răsuflă. Pe urmă abia o privește cu atenție pe Nadia.*) Nadia, ce faci acolo?

NADIA: Nu se vede? Cânt la pian.

BOBY (*venind spre ea*): Te-am rugat de atâtea ori să nu mai... te-am rugat de atâtea ori să ne promiți.

NADIA: Și am promis?

BOBY: Nu.

NADIA: Atunci?

BOBY: De ce faci asta?

NADIA: Pentru că mâine e duminică și vreau să aveți cămăși curate.

BOBY: Curat? Ce-i aia curat? Cămașa mea e curată.

NADIA: Vino aici să văd manșetele și gulerul.

BOBY: În orice caz mă simt foarte bine în ea.

NADIA: Nu ți-e rușine?

BOBY: Ba da. Mi-e rușine. Mi-e rușine că muncești așa de mult și că eu nu sunt în stare să fac nimic.

NADIA: Ești un prost. (*Stoarce ultima rufă rămasă în albie și o întinde apoi pe frânghie. Pe urmă se apropie de Bobby, care s-a așezat amărât într-un colț.*) Cum a mers azi?

BOBY: N-a mers.

NADIA: Deloc?

BOBY: Deloc.

NADIA: Nicio bucată vândută?

BOBY: Niciuna. S-ar zice că în orașul ăsta nimeni nu poartă cravată.

NADIA: Dă-le mai ieftin.

BOBY: Pe gratis să le dau și tot nu le-ar lua nimeni.

NADIA: Și sunt așa de frumoase. (*Le ia în mână și le privește una câte una.*)

BOBY: Da! Frumoase! Cravate de mare bancher!

NADIA: Ce s-a ales din biata lui garderobă?!

BOBY: Toate s-au vândut bine. Hainele, pantofii, pălăriile, pardesiul gri, mantaua de ploaie, mănușile, chiar și umbrela a mers, toate. Numai cravatele nu se vând. Marfă proastă.

NADIA (*citind pe dosul cravatei „marca” fiecăreia*): Salvini-Milano... Lasvin-Lock...

BOBY: Mă întreb ce făcea el cu atâtea cravate.

NADIA: Era un om elegant.

BOBY: Ce-are a face. Și eu eram elegant și n-aveam decât o singură cravată. Dacă ai ști câte succese am avut cu ea.

NADIA: Bănuiesc.

BOBY: Da' nu crezi?

NADIA: De ce spui asta?

BOBY: Pentru că nu crezi. Dacă ai crede, m-ai iubi puțin.

NADIA: Puțin? Eu te iubesc mult. Vă iubesc pe amândoi.

BOBY: Ne iubești pe amândoi, e un fel de a spune că nu mă iubești.

NADIA: Boby! Nu știu ce e cu tine.

BOBY: Și eu știu: te iubesc.

NADIA: Nu. E mai simplu. Și mai grav. Ți-e foame.

BOBY (*protestând jignit*): Nadia!

NADIA: Da. Ți-e foame. Și pentru că ți-e foame, ești trist. Și pentru că ești trist, ești sentimental.

BOBY: Nu-ți dau voie să-ți răzi de sentimentele mele.

NADIA: Știi de când n-am mai mâncat noi?

BOBY: De ieri-dimineață.

NADIA: De alaltăieri.

BOBY: De alaltăieri? Îngrozitor.

NADIA: Găsești? Mie mi se pare mai mult ciudat. Ba chiar, într-un anumit fel, plăcut.

BOBY: Dacă mai durează mult plăcerea asta, eu mor.

NADIA: Ce curios lucru e foamea. Seamănă puțin cu visul, cu somnul. Parcă nu ești cu totul treaz. Parcă ai băut puțin. Uite... uite, eu sunt amețită. Tu nu?

BOBY: Ba da... parcă.

NADIA: Ce amețitoare e foamea! Ca cele mai bune lucruri din lumea asta! Ca vinul. Ca iubirea.

BOBY: Nadia, de ce nu mă iubești?

NADIA: Pentru că n-am timp, dragul meu. Pentru că mi-e foame. Pentru că trebuie să vă calc rufele când s-or usca. Pentru că aș vrea să găsesc niște cartofi să-i punem la fiert. Și pentru că, la urma urmelor, tot te iubesc, și pe tine și pe el.

BOBY: „Și pe el”. Iar îmi vorbești de el.

NADIA: Nu pot să nu vorbesc de el. Nu suntem toți trei împreună? Nu trăim toți trei în aceeași cameră? Nu ducem toți trei, de atâtea săptămâni, de atâtea luni, aceeași viață?

BOBY: Aș vrea să se termine.

NADIA: Și eu aș vrea să se termine. Dar se va termina vreodată?

BOBY: Nu știu. Eu nu mai pot. Nu mai rabd. Când mă gândesc că suntem în septembrie și că acolo, în țară, începe campionatul de toamnă, că începe fără mine, turbez. Văd terenul, văd jocul, văd tribunele pline de lume, aud fluierul arbitrilor, văd tricouri albe și negre alergând de la o poartă la alta, aud tunete de aplauze, ovații, strigăte, fluierături – și eu nu sunt acolo.

NADIA: În schimb ești aici. Cu mine. Cu noi.

BOBY: Aș fi vrut să fiu cu tine acolo. De ce n-am avut norocul să te cunosc atunci?!

NADIA: Când erai în plină glorie...

BOBY: Da, când eram în plină glorie. Altfel ai fi vorbit dumneata cu mine.

NADIA: Supusă, timidă, înfricoșată.

BOBY: Da, înfricoșată. Să știi dumneata. Îți dă mâna să glumești acum, pentru că nu sunt decât un... (*se uită la toată ținuta lui și caută un cuvânt*) un vagabond.

NADIA: Ca și mine.

BOBY: Dar dacă ai fi fost o simplă spectatoare la un meci de campionat, o spectatoare între treizeci de mii de spectatori, care toți mă așteaptă pe mine, totul s-ar fi petrecut altfel între noi doi.

NADIA: Altfel, cum?

BOBY: Tu nu știi ce sunt aplauzele. E o căldură, o lumină. Te schimbă, te ridică, te face mai înalt.

NADIA: Ești un cabotin.

BOBY: Da, sunt. E mai bine cabotin decât vânzător de cravate.

NADIA: Eu prefer vânzătorul de cravate.

BOBY: Pentru că nu l-ai cunoscut pe celălalt. Uneori visez că joc într-un mare meci, un meci care depinde în întregime de mine și numai de mine. Tu ești în tribună și – între miile de glasuri care mă aclamă – eu aud glasul tău. Iar la sfârșit, când mulțimea năvălește pe teren, când sunt ridicat pe brațe și purtat în triumf, între sutele de fete care aleargă după mine să-mi ceară autografe, eu te văd pe tine. Dați-vă toate la o parte, fiindcă eu o aleg pe ea.

NADIA: Ești drăguț.

BOBY: Și pe urmă plecăm singuri, noi doi.

NADIA: Unde?

BOBY: Unde vrei tu.

NADIA: Unde vreau eu? Eu vreau la un restaurant. Mi-e foame.

BOBY: Și mie. De ce mi-ai adus aminte?

NADIA: Fiindcă ai uitat. Și fiindcă vorbești prostii. Uită-te la mine. Uită-te bine la mine. Sunt eu o fată de iubit? Ciufulită, înfometată și murdară. E loc de iubire aici, în viața asta, în casa asta, sub frânghia asta cu rufe ude (*pipăind una din cămășile întinse*), care nu se mai usucă? E loc de iubire?

BOBY: Oriunde e loc de iubire.

NADIA: Te înșeli.

BOBY: Se poate, dar te iubesc.

NADIA: Îți spun că te înșeli. Mă iei drept altcineva. Mă confunzi. Așa cum sunt, cu șorțul ăsta, cu papucii ăștia, cu mâinile abia scoase din albia de rufe, nu poți să mă iubești. Și nici nu vreau.

BOBY: Ești frumoasă, Nadia.

NADIA: Nu. Nu sunt. Dar pot să fiu. Dă-mi un răgaz de cinci minute și voi fi iar frumoasă. Voi încerca... ne retragem în apartamentul nostru, ne punem altă rochie, ne pieptănăm, ne pudrăm și ne întorcem frumoasă – da?

BOBY: Mai bine rămâneți aici, urâtă.

NADIA: Nu, oricum vreau să mă schimb. E târziu. Acum trebuie să vie și Manuel.

BOBY: Da? Atunci înțeleg de ce te schimbi. Pentru el.

NADIA: Ce vrei să spui?

BOBY: Știi prea bine ce vreau să spun. Îți place.

NADIA: Da. Îmi place.

BOBY: Îl iubești.

NADIA: Da. Îl iubesc.

BOBY: Și mi-o spui mie în față?

NADIA: De ce nu ți-aș spune? Îmi place, cum îmi plăci și tu. Îl iubesc cum te iubesc pe tine.

BOBY: Nu te cred.

NADIA: Foarte bine faci că nu mă crezi. Ar fi prea monoton. Mă duc să mă îmbrac.

BOBY: El unde e?

NADIA: Nu știi? Ca de obicei. În port.

BOBY: Hoinărește.

NADIA: Caută.

BOBY: Ce?

NADIA: Nici el nu știe prea bine ce. Un vapor, o barcă, o luntre. Ceva care să ne scoată de aici. Sau care să ne aducă vești de dincolo. (*Se aud pași urcând pe scară.*) Îl auzi? El e. Se întoarce.

BOBY: Îi cunoști pasul.

NADIA: Și pe al tău îl cunosc. Mă duc să mă îmbrac. (*Trage perdeaua de pânză din dreapta și intră în „apartamentul” ei.*)

SCENA II

BOBY, MANUEL

Intră Manuel. Nici el nu mai e „domnul elegant” din actul I. Cele câteva luni de mizerie au lăsat urme. Totuși, chiar în mizerie, ceva din vechea lui distincție a rămas. E un vagabond, dar „un monsieur quand même”. Poartă un fel de trencicot ros, epavă a fostei lui eleganțe.

MANUEL (*intră îngândurat, cu pălăria pe cap și vine cu pași rari până în centrul scenei unde se oprește, ridică capul, se uită la tot decorul*

mizeriei lor și pe urmă scoate un oftat de silă, plictiseală): Uff!

BOBY: Nimic?

MANUEL: Nimic.

BOBY: Ai fost în port?

MANUEL: Am dat târcoale pe acolo.

BOBY: Și?

MANUEL: Ca ieri, ca alaltăieri, ca totdeauna: nimic.

BOBY: Te-ai dus departe?

MANUEL: De-a lungul cheiului, dincolo de docuri, spre antrepozite.

BOBY: Nicio veste?

MANUEL: Niciuna. Am stat ore întregi cu ochii spre mare, doar s-o zări vreo pânză, un catarg, o vâsl

BOBY: Nu se vede nimic.

MANUEL: Ba da. Valuri. Mii de valuri. Milioane de valuri.

BOBY: O să putrezim aici.

MANUEL: Înebunesc. Aș vrea să strig – dar spre cine? Aș vrea să fac semne – dar cui?

BOBY: Fă-mi mie.

MANUEL: Caraghiosule. Îți arde de glume.

BOBY: Nu-mi arde. Dar găsesc că e timpul să renunț la plimbările dumitale melancolice și să te apuci de o treabă serioasă.

MANUEL: Iar începi?

BOBY: Da. Iar.

MANUEL: Vrei să ne certăm?

BOBY: Vreau.

MANUEL: Ei bine, eu nu. (*Plictisit, se depărtează.*)

BOBY: Sigur. Domnul nu se ceartă. Domnul e persoană distinsă. O fire de visător. Se duce la port, încrucișează brațele și se uită la valuri.

între timp, noi crăpăm de foame. *(cu un ton mai jos)* Te-a văzut scorpia când ai venit?

MANUEL: Nu cred.

BOBY: Nu era la fereastră?

MANUEL: Nu știu.

BOBY *(venind decis spre el)*: Ascultă-mă, așa nu mai merge, înțelegi? Nu mai merge. Trebuie să faci ceva.

MANUEL: Ce?

BOBY: Nu știu. Orice. Să vinzi cravate – ca mine.

MANUEL: Câte ai vândut azi?

BOBY *(replica lui Manuel i-a tăiat toată forța combativă. Lasă ochii în jos și ridică umerii cu dezolare)*: Niciuna.

MANUEL *(cu un ton de zădărnicie)*: Vezi? *(Scoate din buzunar o cutie de chibrituri și de acolo un muc de țigară pe care îl aprinde.)*

BOBY: Ce e aia?

MANUEL: Nu se vede?

BOBY: Țigară?

MANUEL: Parcă.

BOBY: E întregă?

MANUEL *(privindu-și țigara)*: Aproape.

BOBY: De unde o ai?

MANUEL: Am achiziționat-o... de pe trotuar.

BOBY: Mare noroc ai. Și miercurea trecută ai găsit una.

MANUEL: Se întâmplă.

BOBY *(după un moment)*: Cum e?

MANUEL *(detașat)*: Infectă.

BOBY: Mă lași să trag și eu un fum?

MANUEL: Poftim. *(după ce Bobby a tras un fum)* Cum e?

BOBY: Grozavă. *(Nu se îndură parcă să înapoieze țigara.)* Mă mai lași o dată?

MANUEL: Dă-i drumul.

BOBY *(a tras încă un fum și i-o înapoiază)*: E grozavă, dar parcă... acum mi-e mai foame ca înainte. Ție nu?

MANUEL: Să nu vorbim de asta. *(după un moment)* Unde e Nadia?

BOBY: Dincolo. Se îmbracă.

MANUEL *(ridicând privirea spre frînghia de rufe întinse)*: Dar rufele astea cine le-a spălat?

BOBY: Cine să le spele? Ea.

MANUEL: Și tu ai lăsat-o?

BOBY: Am venit prea târziu.

MANUEL: Săraca fată! *(Face câțiva pași spre stânga, unde e un fel de cuier, își scoate lenș trecicotel, și-l pune în cui, dar în momentul ăsta, din buzunar cade și se rostogolește până sub picioarele lui Bobby, un cartof)*

BOBY *(ridicând uimit cartoful)*: Ce-i ăsta?

MANUEL *(cu neglijență)*: Care?

BOBY *(cu emoție)*: Țsta!

MANUEL: Știu eu?

BOBY *(cu teamă, aproape necutezând să pronunțe cuvântul)*: E... e un cartof.

MANUEL: Așa s-ar părea.

BOBY *(se uită lung la cartof ca la o minune, și pe urmă brusc, ca să se convingă, îl duce la gură și mușcă din el, ca dintr-un măr. După un moment de încremenire, vine spre Manuel, foarte aproape de el. Este copleșit de emoție)*: Mă! Omule! Țsta e un cartof.

MANUEL: Cred că da.

BOBY: De unde îl ai?

MANUEL *(fără să dea importanță)*: L-am găsit.

BOBY: Și... și ai mai mulți?

MANUEL: Da, prin buzunare. (*Scoate alene, din buzunarele trencicotului și pe urmă din ale hainei, din ale pantalonului, cartofi.*)

BOBY (*vibrant, exaltat*): Nadia! Nadia!

VOCEA NADIEI (*din „apartamentul” ei*): Daaa?

BOBY: Vino. Vino repede.

VOCEA NADIEI: Așteaptă. Mai am puțin.

BOBY: Nu, nu. Vino imediat.

VOCEA NADIEI: O clipă și vin.

BOBY: Se întâmplă ceva extraordinar, fantastic, de necrezut.

SCENA III

BOBY, MANUEL, NADIA

NADIA (*ieșind din „apartament”*): De necrezut?

BOBY: Cartofi!

NADIA (*cu intensitate, cu un țipăt*): Cartofi?

BOBY: Uite-i. El... el i-a adus.

NADIA (*cu gravitate, cu tandrețe*): Ce frumoși sunt! (*Îi ia în mână cu înfinită grijă.*) Și sunt adevărați. (*după un moment, ridicând scurt capul spre cei doi bărbați*) Mâncăm?

BOBY: Da. Dar cruzi nu se poate. Am încercat și eu.

NADIA: Să-i fierbem. (*Merge spre mașina de gătit.*) Dar nu mai am surcele. Uite, numai butucul ăsta. Nici nu încape în sobă. Cine mi-l sparge? (*Boby și Manuel se uită unul la altul poftindu-se parcă reciproc.*) Bine! Îl sparg eu.

MANUEL, BOBY (*repezindu-se în același timp și apucând butucul unul de un capăt și altul de celălalt*): Lasă-mă pe mine! Dă-1 încoace!

NADIA: Unul se duce până jos în curte să facă surcele și celălalt rămîne cu mine aici, să curățăm cartofi. Da?

MANUEL: Rămân eu.

BOBY: Ba eu.

MANUEL: Sunt obosit. Nu pot să cobor opt etaje și pe urmă să le urc din nou.

BOBY: Da' mie ce-mi lipsește? Și eu sunt obosit. Unde mai pui că sunt invalid. Abia mi-am scos piciorul din ghips.

MANUEL: Sunt mai bătrân.

BOBY: M-am săturat să tot fiu mai tânăr. Sunt și eu bătrân la nevoie.

NADIA: Dacă vă certați, mă duc tot eu.

MANUEL: Nu, Nadia. (*lui Boby*) Te plătesc.

BOBY: Cât dai?

MANUEL: Oricât.

BOBY: Bani?

MANUEL: Da' de unde bani? Cec.

BOBY: Nu. Cecuri nu mai înghit.

NADIA: Atunci mă duc tot eu.

MANUEL: Nu, Nadia. Tragem la sorți între noi doi.

BOBY: Nu mai trag la sorți că iar pierd.

NADIA: Încearcă, poate ai noroc azi.

BOBY: Aș! N-ai văzut că și ieri am pierdut? Și alaltăieri?

NADIA: Dacă vrei, trag eu în locul tău, pentru tine.

BOBY: Bine. Hai să vedem.

MANUEL: Capul sau pajura?

BOBY: Cu care tragi? Banul belgian sau al spaniol?

NADIA: Cu care vrei.

BOBY: Belgianul.

NADIA (*gata să arunce banul în aer*): Capul sau pajura?

BOBY: Aruncă întâi și pe urmă spun. (*după ce Nadia a aruncat banul*) Pajura! (*Se apleacă să vadă cum a căzut banul și pe urmă se ridică triumfător. Lui Manuel*) Ai pierdut! Rămîn aici cu Nadia.

MANUEL: Și te plîngi de noroc. (*Resemnat, ia butucul sub braț și se îndreaptă spre ieșire, dar aproape de ușă se oprește, se întoarce.*) Bobby, vrei o țigară?

BOBY (*întrebare nesigură*): Ai?

MANUEL (*scoate din buzunar aceeași cutie de chibrituri și de acolo un alt muc de țigară*): Am.

BOBY: Mi-o dai?

MANUEL: Dacă te duci în locul meu.

BOBY (*se uită la Nadia, pe urmă la țigară*): Dă-mi și un chibrit. (*Manuel îi aprinde țigara și pe urmă îi încredințează butucul.*) Canalie!... (*Iese din scenă.*)

SCENA IV

NADIA, MANUEL

NADIA: Vino să curățăm cartofii acuma.

MANUEL: Ai un cuțit și pentru mine?

NADIA (*dându-i un cuțit*): Poftim. (*Amândoi se așază pe câte o laviță, lângă sobă.*) Știi cum se face?

MANUEL: Am să încerc.

NADIA: Vezi, nu tăia coaja prea groasă, că e păcat.

MANUEL: Eu aș zice să punem și cojile deoparte. Cine știe? Poate le mâncăm mâine.

NADIA: Doamne ferește! (*după un timp*) Unde i-ai găsit?

MANUEL: Ce?

NADIA: Cartofii.

MANUEL: Mi-e rușine să spun.

NADIA: I-ai furat.

MANUEL: Mai rău.

NADIA: Ai omorât pe cineva?

MANUEL: Încă nu.

NADIA: Atunci?

MANUEL: Am descărcat o căruță cu pietre în port și mi-au dat în schimb câțiva cartofi.

NADIA (*după un moment*): A fost greu?

MANUEL: Nu prea.

NADIA: Ești obosit?

MANUEL: Parcă. Puțin.

NADIA (*după un timp*): Ce e cu tine?

MANUEL: Nu știu. Nu-mi vine a crede. Mi se pare că nu e adevărat. Mă uit la mâinile astea două, care o viață întreagă s-au plimbat pe clapele pianului, au răsfoit cărți și au mângâiat femei... mă uit la ele și nu le recunosc.

NADIA: Ești un snob.

MANUEL: Un snob care acum o jumătate de oră căra pietre în port. Un snob care s-a învățat să culeagă mucuri de țigară de pe jos. Un snob care curăță cartofi.

NADIA: Dar care nu uită că altădată a fost un mare bancher... și un om de lume.

MANUEL (*surprins de acest „a fost”*): A fost? Și nu mai este?

NADIA: Deocamdată nu.

MANUEL: Ai dreptate. Deocamdată nu. E așa de straniu. Am citit și eu prin romane că sunt oameni care n-au ce mânca. Ba cred că am și văzut, uneori pe stradă, când mă urcam sau coboram din mașină...

NADIA: Figuri palide, haine rupte, priviri tulburi. Ca ale noastre.

MANUEL: Mi se părea că sunt ființe de pe altă planetă.

NADIA: Erau de pe altă plarietă. Niciodată n-ar fi ajuns până în biroul tău – tu niciodată până în mansarda lor.

MANUEL: Și totuși, iată-mă în mansarda lor. Aproape de ei. Nici nu știi cât de aproape mă simt de ei, de ei toți, câteodată.

NADIA: Îți pare rău?

MANUEL: De ce?

NADIA: De toată întâmplarea noastră.

MANUEL: Nu știu încă. În orice caz nu-mi pare bine.

NADIA: Nici nu-ți cer atât de mult. Dar așa vrea să nu-ți pară rău. Să nu-ți pară prea rău. Aș vrea... să zâmbești puțin. Ca mine.

MANUEL: Ca tine n-aș putea. Tu zâmbești prea frumos.

NADIA: Te rog nu schimba vorba.

MANUEL: Vrei să spui că nu zâmbești frumos?

NADIA: Vreau să spun că întâmplarea care ne-a adunat pe toți trei aici a fost o întâmplare caraghioasă, dar nu lipsită de farmec.

MANUEL: Farmec? Aici? În văgăuna asta?

NADIA: Da.

MANUEL: Nadia. Trebuie să-ți fac o mărturisire.

NADIA: Te ascult.

MANUEL: Mie nu-mi place sărăcia.

NADIA: Nici mie.

MANUEL: E abjectă. E umilitoare.

NADIA: Umilitoare? Pe mine nu mă umilește. Nimic nu mă umilește atât timp cât mai pot să surâd... Vezi, aici, în văgăuna asta – cum spui tu – e un lucru care mă emoționează. Pianul.

MANUEL: Hodoroaga.

NADIA: Da. Hodoroaga. N-are un picior. Lemnul e zgâriat. Coardele sunt ruginite. Clapele sparte. O epavă. Seamănă puțin cu noi. Și el a cunoscut zile mai bune. Și el a trăit în altă lume, până să ajungă aici. Acum zace într-un colț de pod, cu păianjeni și șoareci, între scaune rupte și zdrențe. Dar dacă te apropii de el (*face câțiva pași spre pian*) și îl deschizi (*ridică ușor capacul pianului*), dacă treci ușor cu degetul peste clapele lui sparte, sună, cântă, așa cum poate, atât cât poate, dar încă sună. (*Bate de câteva ori în aceeași clapă, cum ar bate la ușă.*) Îl auzi? Și sunetul ăsta e pentru mine. Dar atunci când te apropii tu de el, tu care știi să cânti, care ești un pianist, se schimbă: parcă se încordează, se acordează și sună altfel. Nu?

MANUEL (*se apropie de ea, îi pune mâna pe umeri, cu un gest de tandrețe care nu e propriu-zis o îmbrățișare*): Nadia, de ce nu te-am întâlnit, de ce n-am avut norocul să te întâlnesc înainte?

NADIA: Când înainte?

MANUEL: Înainte, când nu eram hamal în port.

NADIA: Mie îmi plac hamalii din port. De mult doream să cunosc unul.

MANUEL: De ce nu te-am întâlnit atunci?

NADIA: Unde să mă fi întâlnit?

MANUEL: Pe stradă.

NADIA: Ar fi fost greu.

MANUEL: Greu? De ce? Nu trăiam în același oraș? Nu umblam pe aceleași străzi?

NADIA: Ba da. Tu în mașină și eu pe jos. N-ai fi avut timp să mă zărești.

MANUEL: Nu treceai niciodată prin fața băncii mele?

NADIA: Aproape în fiecare zi. Era în drumul meu spre atelier.

MANUEL: Și nu te-ai oprit niciodată?

NADIA: Uneori. Îmi plăcea portalul de la intrare. Imens. Cu trepte de marmură. Cu gratii de fier. Cu litere de bronz. Banca Manuel B. Manuel... Banca Manuel B. Manuel... Banca Manuel B. Manuel...

MANUEL: De ce n-ai intrat?

NADIA: M-ai fi dat afară.

MANUEL: Eu?

NADIA: Nu tu personal. Ar fi fost o cinste prea mare. Oamenii tăi.

MANUEL: Așa crezi tu că se petrec lucrurile într-o bancă?

NADIA: Nu știu. Îmi închipui. Eu n-aveam bani – și oamenii care n-au bani, îmi închipui că n-au ce căuta acolo.

MANUEL: Asta cam așa e.

NADIA: Și totuși voiam să intru. Visam să intru. Mă gândeam că într-o zi voi face o expoziție, voi avea succes, voi vinde multe tablouri, voi strânge o sumă mare de bani.

MANUEL: Cât de mare?

NADIA: Știi eu? Zece mii! (*A spus „zece mii” cum ar fi spus zece milioane.*)

MANUEL: 'Ntch! 'Ntch! 'Ntch!

NADIA: Atunci așa fi venit cu toți banii mei la bancă și așa fi scos un carnet de economii. Aveți carnete de economii?

MANUEL: Avem.

NADIA: Și plătești dobândă?

MANUEL: Se înțelege.

NADIA: Cât?

MANUEL: Trei și jumătate la sută.

NADIA: Cam puțin.

MANUEL: Ție ți-am fi dat mai mult.

NADIA: Faci niște progrese uimitoare. Așa mai merge.

MANUEL: Și poate că-n ziua aceea te-aș fi întâlnit.

NADIA: Poate.

MANUEL: Te-aș fi întâlnit și ți-aș fi spus – m-ai fi lăsat să-ți spun – tot ce nu mă lași acum.

NADIA: Eu te las să spui orice.

MANUEL: Că te iubesc?

NADIA: Se înțelege că mă iubești. Și eu vă iubesc pe voi.

MANUEL: Voi? Care „voi”? (*Se uită de jur împrejur.*)
Mai e cineva în camera asta?

NADIA: E un băiat care s-a dus jos să spargă lemne.

MANUEL (*contrariat, brusc*): Nadia! Îl preferi pe el!

NADIA: Eu n-am preferințe. Vă iubesc pe amândoi.

MANUEL: E mai tânăr.

NADIA: Tu ești mai distins.

MANUEL: E mai vesel.

NADIA: Tu ești mai serios.

MANUEL: E mai entuziast, mai optimist, mai hazliu.

NADIA: Tu ești mai răbdător, mai sceptic, mai spiritual.
Și începi să devii mai bun.

MANUEL: Dar îl iubești pe el.

NADIA: Ca pe tine.

MANUEL: N-am să te țin niciodată în brațele mele? N-am să te sărut niciodată?

NADIA: Ba da. De ce nu? (*simplu*) Sărută-mă. (*după o secundă, Manuel nefăcând niciun gest*) Nu vrei?

MANUEL (*pleacă de lângă ea*): Îți bați joc de mine. (*Merge într-un colț al scenei și se așază undeva, pe un scaun, pe un colț de mobilă, supărat.*)

NADIA (*il privește cu un surâs, ca pe un copil, și pe urmă se apropie de el*): Ascultă-mă. Să lăsăm lucrurile așa cum sunt. E mai bine. E mai simplu. E mai curat. Să nu mai vorbim de iubire. Nu e loc

de ea acum. Eu vreau să fiu între voi doi ca un băiat. Nu se poate?

MANUEL: Ești prea frumoasă, Nadia.

NADIA: Nu e adevărat. Și nici nu vreau. Și nici nu trebuie. N-am timp să fiu frumoasă.

MANUEL: Totuși ești.

NADIA: Cu atât mai rău. E un lux prea mare. Mă încurcă. Eu vreau să fim aici trei oameni cumsecade, care n-au nimic de ascuns unul altuia. Nici șoapte, nici sărutări pe furiș, nici secrete. Vreau să ne putem spune „bună dimineața” și „bună seara” privindu-ne toți trei în ochi, ca într-o singură oglindă. Îmi trebuie, dragul meu, îmi trebuie în mizeria asta (*privire circulară asupra întregii mansarde*) o inimă limpede. Lasă-mă s-o păstrez.

MANUEL: Pentru cine?

NADIA: Nu știu. Vom vedea, mai târziu.

MANUEL: Nadia! Tu ești îndrăgostită.

NADIA: Crezi?

MANUEL: Văd. (*o secundă de gândire*) Acum îmi aduc aminte că porți un medalion și că în el e o fotografie. Vrei să-i rămâi credincioasă?

NADIA: Vreau să rămân credincioasă întâmplării care ne-a strâns pe noi trei laolaltă. Vreau să vă rămân vouă credincioasă. Cât despre... (*își ia medalionul între degete, îl privește*) face parte din altă lume. Nu mai văd până acolo. E prea departe. Nu-mi mai aduc bine aminte... Mă crezi?

MANUEL: Te cred.

NADIA: Atunci, sărută-mă.

MANUEL: Cum?

NADIA: Cum vrei tu. Nu mi-e frică de tine. (*O clipă se privesc. Manuel parcă ezită. Se aud pe scară*

pașii lui Bobby. Manuel se apropie de Nadia și o îmbrățișează băiețește, camaraderește – atitudine în care îi găsește Bobby intrând.)

SCENA V

NADIA, MANUEL, BOBY

BOBY (*furios, uimit de ce vede, lasă să-i cadă brațul din surcele pe care îl aducea*): Ia te uită, domnule!

NADIA (*fals speriată*): Ne-a prins!

MANUEL (*același jos*): Ce ne facem?

BOBY (*sumbru*): Vasăzică așa?!

MANUEL (*jucând „flagrantul delict”*): Să nu tragi!

NADIA (*la fel*): Stai să-ți explic.

BOBY (*către Manuel*): Aș trage dacă aș avea cu ce (*către Nadia*) Și dumneata ce să-mi explici? An văzut cu ochii mei.

NADIA (*inocentă*): Ce-ai văzut?

BOBY: Te-a sărutat.

NADIA (*foarte mirată*): Daaa? Atunci... (*ca și cum a căuta o soluție*)... atunci sărută-mă și tu.

BOBY (*nu-i vine a crede*): Zău?

NADIA: Sigur! Hai! Sărută-mă! (*Bobby se apropie de Nadia. Face gestul de a-și sumeca mânecele. P urmă o îmbrățișează, lung, copilărește.*)

MANUEL (*glumind, dar și iritat de faptul că e o prelungă sărutare, îl bate pe umăr*): Ei, domnu Domnu! Destul! Unde te trezești?

BOBY (*ca și cum s-ar șterge pe gură, după ce a băut c mare poftă*): Așa! (*brusc, aproape fără tranziție și mi-e o foame, domnule! Nu e bine să saru*

când ți-e foame... Unde sunt cartofii? I-ați curățat?

MANUEL: Am început...

NADIA: Dar nu i-am terminat.

BOBY: De ce?

NADIA: Ne-am luat cu vorba.

BOBY: Eu crap de foame și dumnealor fac conversație.

Păi vă mai las eu altă dată singuri?

NADIA: Până fac eu focul (*către Bobby*), tu curăță cartofii care au mai rămas (*către Manuel*) și tu pune apă în oala de colo. Da' mai întâi clătește-o. (*Strânge surcelele de pe jos și merge spre sobă.*) Haide. Repede.

BOBY (*bombănind, se apucă de curățat cartofi*): Sigur.

Eu să vă sparg lemne, eu să curăț cartofii...

MANUEL (*a luat oala și se duce spre lavoar*): Și tot tu să-i mănânci!

BOBY: Ba nu! Că o să te las numai pe tine!

NADIA (*la sobă, aprinzând focul, în timp ce băieții execută ordinele date, cu o nuanță de lirism*): Nu simțiți, nu simțiți un miros de cartofi calzi? Nu vă vine în nări un abur dulce, o aromă suavă?... Parcă e un miros de castane coapte, de pâine prăjită. Ce frumoși sunt cartofii. Nimic pe lume nu e mai frumos. Sunt albi, sunt calzi, sunt rotunzi.

BOBY (*terre-à-terre*): Deocamdată sunt nefierți.

NADIA: Dar într-o jumătate de oră vor fi tocmai buni.

BOBY: În cât?

NADIA: Una jumătate oră. Dacă vă grăbiți...

BOBY: Gata sunt. (*Vine cu cartofii spre sobă.*)

MANUEL: Și eu. (*Vine cu oala cu apă.*)

(*Nadia ia oala din mâinile lui Manuel și o pune pe sobă, potrivit-o sub flacăra. Apoi ia cartofii din mâinile lui Bobby și îi aruncă în oală. Toți trei rămân pe urmă aplecați asupra oalei, privind cu atenție, ca și cum acolo înăuntru s-ar petrece o experiență extraordinară.*)

BOBY (*după un timp*): Jumătate de oră, zici?

NADIA: Da.

MANUEL: Nu se poate mai repede?

NADIA: Nu cred.

BOBY: Și ce ne facem până atunci?

NADIA: Așteptăm.

BOBY (*lui Manuel*): Cântă-ne ceva la pian.

MANUEL: Nu-mi arde. Sunt prea obosit. Mă culc. (*Merge alene spre patul lui.*)

NADIA: Eu... eu desenez. (*Se duce spre colțul ei, unde își caută blocul și creionul.*)

BOBY: Și eu? Va fi cea mai groaznică jumătate de oră din viața mea. (*Manuel s-a întins lenș pe patul lui. Nadia, pe un scăunel, în colțul din dreapta al scenei, se joacă cu creionul pe o foaie de bloc.*)

MANUEL: Dacă adorm, să mă treziți.

NADIA: Fii fără grijă.

BOBY (*după un timp*): Nadia! Ce desenezi tu acolo?

NADIA: Nu desenez. Măzgălesc.

BOBY: N-ai subiect?

NADIA: N-am.

BOBY: Să-ți dau eu unul?

NADIA: Să auzim.

BOBY: Fă-mă pe mine cu o pâine în mână.

MANUEL: Și dacă tot îl faci, pune-i și un curcan în mâna cealaltă.

BOBY (*către Manuel*): Parcă ziceai că dormi. (*către Nadia*) Nu zău, Nadia, n-ar fi frumos? (*Întinde mâna ca și cum ar avea într-adevăr pâinea visată.*)

NADIA: Ba da, ar fi. Mă gândesc că n-am pictat niciodată pâine. Păcat. Un tablou cu pâini mari, puternice, liniștite, simple, calme... Sunt frumoase pâinile, coaja lor albă-gălbuie, puțin aurie.

BOBY: Ție ce-ți place mai mult? Coajă sau miez?

NADIA: Nu știu. Am uitat. E așa de mult de atunci.

BOBY (*către Manuel*): Și ție?

MANUEL: Eu... sunt la regim.

BOBY: Mie îmi place coaja, îmi place că e tare și o aud cum trosnește când mușc din ea. (*Mușcă de câteva ori în gol. Pe urmă își pipăie maxilarele, surprins aproape că sunt la locul lor.*) Dacă așa avea ceva de mestecat, mi-aș mai descleșta fălcile. Mi-e că o să-nțepenesc. (*brusc, copilărește*) Nu, zău, n-avem nimic de mâncare? Nimic?

MANUEL: Nu fi stupid.

BOBY: Nadia, te întreb pe tine. N-avem nimic?

NADIA: Caută.

BOBY (*merge într-un colț al mansardei, unde sunt aruncate tot felul de lucruri, cotrobăiește pe acolo și în cele din urmă găsește un fel de cutie dreptunghiulară, plată, cu care vine în planul întâi*): Asta ce-i?

NADIA: Cutia mea de culori.

BOBY (*deschizând cutia*): Ia să vedem. Mai știi? Poate găsim ceva. (*Scoate un tub și citește eticheta.*) „Marabu”! Ce înseamnă asta „Marabu”?

NADIA: O marcă de culori.

BOBY (*mirosind tubul și uitându-se la el*): O fi bun?

NADIA: Cam fad, cred.

BOBY (*punând tubul la loc*): Atunci să căutăm altceva mai picant. (*Scoate pe rând alte tuburi.*) Zinc. Albastru de metilen. Galben. A! Asta-mi place. Parcă ar fi gălbenuș de ou.

NADIA: Da' e otrăvitor.

BOBY: Serios?

NADIA: Are plumb mult. Când lucrez cu el, mă spăl pe urmă cu apă oxigenată ca să nu rămână urmă.

MANUEL (*subit interesat, se apropie de ei*): E într-adevăr otrăvitor?

NADIA: Foarte.

MANUEL: Tubul ăsta... (*Îl ia între degete.*) Ce zici, ne-ar ajunge pentru toți trei?

NADIA: Ce vrei să spui?

MANUEL: Nimic, întreb. Pentru orice eventualitate.

NADIA (*fi ia cu un gest scurt tubul din mână*): Nu-mi plac asemenea glume. (*Pune tubul la loc și ia cutia din mâinile lui Bobby, ducând-o spre colțul ei, lângă pat.*)

BOBY (*necăjit*): Mi-o iei? Păi eu atunci ce mănânc?

NADIA (*ușor supărată*): Mai caută. Poate găsești lucruri mai bune.

BOBY (*căutând*): Poate. Cine știe? Să nu zici vorbă mare.

NADIA (*după un timp*): Ei! Ai găsit?

BOBY: Am găsit, dar nu știu ce e. (*Vine spre centrul scenei, având în mână un tub mic de sticlă.*)

MANUEL: E tubul meu de aspirine.

NADIA: De astea poți să mănânci câte vrei.

BOBY: Zău? Atunci să încerc.

MANUEL: Ești nebun.

BOBY: Oi fi, dar eu dacă nu mănânc acum ceva, leșin. (*Scoate o aspirină, o rupe întâi cu dinții pe*

jumătate și pe urmă, după ce a gustat-o, o înghite pe toată, mestecând.)

NADIA: Cum e?

BOBY: Nu e rău. *(Mai mănâncă una.)* Nu e rău deloc. Parcă puțin mai nu știu cum la început... *(Mănâncă o a treia aspirină.)* Dar pe urmă te obișnuiești.

NADIA: Nu e amar?

BOBY: Amar? Să vad. *(Mănâncă încă o aspirină.)* Mm... nu e.

NADIA: Dă-mi și mie una.

BOBY: Zău? Pofțim.

NADIA *(mănâncă cu atenție, cum ar gusta un vin. Pe urmă se oprește, se gândește o clipă):* Mai ai?

BOBY *(se uită în tub):* Mai e. *(Îi dă o nouă aspirină.)*

NADIA *(după ce a înghițit-o și pe asta):* Mai vreau. *(Îi ia tubul din mâna și-și scoate încă o tabletă.)*

BOBY: Vezi? Ți-am spus eu.

MANUEL *(se apropie de ei și îi privește uluit):* Voi sunteți nebuni?

NADIA: Vrei și tu?

MANUEL: Vă întreb, sunteți nebuni?

NADIA *(dându-i o pastilă):* Nu. Încearcă. *(Manuel o ia, ezită, o miroase și în cele din urmă o înghite.)* Nu așa. Trebuie mestecată. Uite la mine, cum fac eu. *(Mănâncă o nouă aspirină.)* Ai văzut? Fă și tu la fel. *(Îi dă încă o aspirină.)*

MANUEL *(după ce a mâncat):* Mai dă-mi. *(Ia tubul din mâna Nadiei și își ia o aspirină.)*

BOBY *(la rândul lui, smulge tubul din mâna lui Manuel):* Ehe! Mai încet.

NADIA: Mai e?

BOBY: Să vad. *(Se uita în tub.)* Mai e una, dar pe asta... pe asta o mănânc eu.

MANUEL: Porcule! Ești un porc egoist.

BOBY *(se uită când la unul, când la altul, pe urmă rupe ultima aspirină în trei și dă fiecăruia o bucățică):* Na-vă și vouă. *(Toți trei mănâncă.)*

NADIA *(după ce a mâncat):* S-a terminat?

MANUEL: Nu mai e deloc?

BOBY *(bate tubul în palmă):* Deloc.

NADIA: Păcat. Era destul de bun.

BOBY: Eu să spun drept, chiar dacă ar mai fi, parcă n-aș mai lua. Nu știu ce am. Mi-e cald.

NADIA: Și mie.

BOBY: Mi-e teribil de cald. *(către Manuel)* Ție nu?

MANUEL: Parcă. Începe.

NADIA: Mi-e cald, dar mi-e bine. Mă simt mai ușoară. Parcă plutesc. Uite, dacă închid ochii...

BOBY: Nu-i închide.

NADIA: De ce?

BOBY: Să nu amețești.

NADIA: Dar vreau să amețesc. Dacă închid ochii... *(îi închide)* o, ce bine e! Ce bine! *(către Boby)* Închide-i și tu! *(către Manuel)* Și tu. *(toți trei cu ochii închiși)* Nu e bine?

MANUEL: E grozav.

NADIA: Parcă plutesc.

MANUEL: Parcă zbor.

NADIA: Parcă nu mai suntem aici. Parcă am fi departe.

MANUEL: Departe de mansarda asta infamă.

NADIA: Undeva pe o navă, pe mare, pe o insulă.

MANUEL: Da, pe o insulă.

NADIA: Cu multă lumină, cu mult albastru, cu mult cer. Văd plante și flori, și culori, și un orizont larg, văd...

BOBY: Eu nu văd nimic.

NADIA: Nici tu, Manuel?

MANUEL: Ba da. Văd totul.

BOBY: Minte. Se preface. Nu vede nimic.

MANUEL: Ba da, Nadia. Îți jur. Văd totul. Foarte clar. Foarte simplu ca printr-un ochean de fum... ca prin vis.

BOBY: Uite, domnule, cum minte! Să se facă așa care minte?

MANUEL: Să se facă.

NADIA: Ssst! Aud foșnetul frunzelor.

MANUEL: Și zborul pescărușilor în larg.

NADIA: Și simt... simt briza de seară...

MANUEL: Și vântul de noapte cum bate ușor spre țarm...

BOBY (*indignat de atâtea minciuni*): Eu deschid ochii, că nu mai pot. Simți tu briza? Te bate pe tine vântul? Ia uite, domnule: eu mor de căldură și pe ei îi bate vântul. Sunt learcă de nădușeală. Mă topesc.

MANUEL (*în vis*): Nu e o insulă mare.

NADIA (*idem*): Nu. E mică și rotundă.

MANUEL: Ca un inel de argint.

NADIA: Ca o brățară de coral.

MANUEL: Ca o stea de fum.

NADIA: Ca o planetă de...

BOBY (*între Manuel și Nadia, a întors capul în timpul ultimelor șase replici de mai sus, când spre el, când spre ea, ca și cum ar fi urmărit o minge trimisă cu fiecare replică de la unul la celălalt și înapoi, dar acum nu mai rabdă*): Destul! Treziți-vă! Hai, treziți-vă! Deschideți ochii! (*Nadia și Manuel deschid ochii.*) V-ați îmbătat.

MANUEL: Cu ce?

BOBY: Cu aspirină.

MANUEL: S-ar putea?

NADIA: De ce nu? Eu mă îmbăt cu tot felul de lucruri. M-am îmbătat odată cu levănțică. Era seară, pe câmp.

MANUEL: Ce căutai dumneata seara pe câmp?

BOBY: Sunteți beți morți. Amândoi.

MANUEL: Și ce-ți pasă ție?

NADIA: De ce ne-ai trezit?

MANUEL: De ce m-ai pus să deschid ochii? Ca să te văd pe tine?

NADIA: Și frânghia asta cu rufe ude?

MANUEL: Eu îi închid la loc.

NADIA: Mă întorc în insula mea.

MANUEL: A noastră. Viu după tine.

BOBY (*sughite violent*).

NADIA (*deschide ochii*): Ai spus ceva?

BOBY (*sughite din nou*).

MANUEL: Ai spus ceva?

BOBY: Aș spune (*sughit*) dacă aș (*sughit*) putea...

MANUEL: S-a îmbătat.

NADIA: În sfârșit.

BOBY: Nu m-am (*sughit*) îmbătat, dar nu-ș' ce am. Mi-e cald. (*cu un fel de beatitudine*) Mi-e cald și mi-e bine.

NADIA: Atunci haide cu noi. Închide ochii și haide cu noi.

BOBY: Nu-i închid și nu merg. Nu mă mișc de aicea, că nici nu pot. (*amuzat*) Zău că nu pot. (*încercând să facă un pas*) M-am moleșit de tot. (*sughit*) Mi se încurcă picioarele de nu știu care-i dreapta și care-i stânga.

MANUEL: E praf.

NADIA: Mort.

BOBY: Adică vrei să spui... (*sughit*) vrei să spui... (*Se reazemă de Manuel.*)

MANUEL (*repunându-l pe picioare*): Fugi de aici că miroși a aspirină.

BOBY: Tare a fost aspirina asta, domnule. Tare de tot. Nouăzeci de grade... (*sughit*) Și îmi vâjâie urechile, și mă trec flori, și parcă mă gâdilă cineva în nas... de parcă văd și eu insula aia a voastră... Cum îi zice?

NADIA: N-are nume.

BOBY: De asta n-o văd eu bine... Parcă o văd și parcă nu.

NADIA: De prea multă lumină. De prea mult soare. (*Boby închide ochii și pe urmă începe să rădă, râs căruia îi răspunde Manuel și apoi Nadia, unul stimulându-se pe celălalt, până ce totul devine un acces general de „fou rire”, care durează câtva timp.*)

SCENA VI

ACEIAȘI, AGENTUL

(Pe ușa din dreapta a intrat agentul. E în civil. Tip degajat, sigur de el, cu o nuanță de impertinență parcă. S-a oprit în prag, cu pălăria pe cap, și a asistat câteva secunde, în tăcere, la criza de râs a celor trei. În sfârșit se decide să pună capăt situației.)

AGENTUL: În stare completă de ebrietate. (*Cei trei tresar la vederea neașteptată a intrusului.*)

BOBY: Cum?

AGENTUL: Vă gălesc în stare completă de ebrietate.

MANUEL: Dar dumneata cine ești?

AGENTUL (*venind placid spre ei*): Asta nu e greu de spus. Mai greu ar fi cine sînteți voi. (*după o secundă, foarte calm*) Eu sunt poliția.

NADIA, MANUEL, BOBY: Poliția?

(S-au dezmeticit brusc. Toată beția lor a fost în parte adevărată, în parte un joc în care intraseră la început în glumă, dar care pe urmă îi cucerise cu totul. Bălbâieli, sughituri, pași clătinați, totul a fost o „scenă de beție”, dar nu în întregime simulată. Un singur cuvânt – Poliția! – îi trezește scurt și îi readuce în mansarda din care evadaseră.)

AGENTUL: Da.

MANUEL: Și ce doriți?

AGENTUL: Nu v-am spus? Aș dori să știu cine sunteți.

MANUEL: Să vă arătăm actele.

AGENTUL: Lasă actele. Le-am văzut. Sunt false.

NADIA: False?

AGENTUL (*sceptic*): Toate actele sunt false.

BOBY: Da' ale noastre nu.

AGENTUL: Ale voastre mai ales.

MANUEL: De unde știi dumneata?

AGENTUL: Nu spun că le-am văzut?

BOBY: Când? Unde?

AGENTUL (*oarecum jenat*): Am mai fost pe aici când nu era nimeni acasă.

NADIA: Frumoase maniere.

AGENTUL: Domnișoară... sau doamnă... eu n-am maniere. Eu am ordine.

NADIA: Da? Atunci dă-mi voie să-ți spun că pentru mine ești o deziluzie.

AGENTUL: Deziluzie? Nu înțeleg.

NADIA: Nu ești dumneata domnul care azi dimineață se plimba în fața casei, de colo până colo pe trotuarul de peste drum și se uita mereu în sus, spre fereastra noastră?

AGENTUL: Da.

NADIA: Și nu ești tot dumneata tânărul – fiindcă la urma urmelor ești tânăr și nici urât nu ești...

AGENTUL: Domnișoară, vă rog... (*Nu-i arde de glumă.*)

NADIA: Tânărul care ieri după-masă s-a ținut după mine două ore, de acasă spre bulevard, din bulevard în Squar, din Squar pe Podul cel mare și de acolo înapoi acasă?

AGENTUL: M-ați observat?

NADIA: Și nu ești dumneata...

AGENTUL: Ba da. Eu sunt. Mereu eu.

NADIA: Ei bine, credeam... credeam...

AGENTUL: Ce?

NADIA: Că mă urmăreai.

AGENTUL: Chiar asta făceam. Vă urmăream.

NADIA: Da, dar nu așa. Credeam... că-ți plac.

MANUEL, BOBY: Nadia! (*mustrători*)

NADIA (*către Boby și Manuel*): Ei, da, credeam că mă urmărește normal, ca un bărbat pe o femeie.

BOBY: I-ai fi permis?

NADIA: Nu. Dar mi-ar fi făcut plăcere. Era obraznic, dar era simpatic. Pe când așa, (*adresându-se agentului*) ești obraznic, dar nu ești simpatic deloc.

AGENTUL: Domnișoară!

NADIA: Credeam că mă urmărești. Dumneata mă pândeai.

AGENTUL: Da. Vă pândeam. Vă pândesc pe toți trei de vreo zece zile încoace.

MANUEL: E vreun denunț?

AGENTUL: Sunt mai multe. Le am aici în buzunar.

BOBY: Ce spune?

AGENTUL: Ce nu spune?! Sunteți suspecti în tot cartierul. Nimeni nu știe de unde veniți, ce căutați. Ați făcut datorii peste tot. La băcan, la birt, la tutungiu, la cizmar, la frizer.

MANUEL: Nu puteam să umblăm netunși.

BOBY: Sau cu pingecele rupte.

AGENTUL (*către Manuel*): Dumneata, cel puțin, ai umplut tot cartierul cu cecuri false.

MANUEL: Nu sunt false.

AGENTUL: Ai să-mi spui și mie povestea cu care ai păcălit câțiva naivi. Că ești bancher, că depozitele sunt blocate. Că...

BOBY: Dar e adevărul adevărat. E bancher.

AGENTUL: Sigur. (*arătându-l pe fiecare în parte*) Dumnealui bancher, dumneaei pictoriță și dumneata internațional de fotbal. Nu-mi mai rămâne decât să fiu și eu... președinte de republică.

NADIA: Prin urmare nu ne crezi?

AGENTUL: Nu. (*după un timp*) Ați pus în vânzare pe ascuns tot felul de lucruri scumpe, pe prețuri de nimic, haine, geamantane, încălțăminte, un ceas de aur, obiecte dubioase, care nu se știe cum v-au căzut în mână.

MANUEL: Erau ale noastre.

AGENTUL: Haida de!

NADIA: Crezi... crezi că le-am furat?

AGENTUL: Nu știu. Și deocamdată nici nu vreau să știu. Dar oricum, cine poartă asemenea lucruri nu vine să locuiască într-un palat ca ăsta, (*gest spre mansarda mizeră*) și încă trei într-o odaie... o fată și doi bărbați... tot cartierul vorbește... și nici măcar nu sunteți căsătoriți.

NADIA: Ar fi greu, toți trei.

AGENTUL: Și după toate alea, nici chiria n-o plățiți.

BOBY: Asta de unde o știi?

AGENTUL (*se bate cu palma peste buzunar, unde arătase și adineauri – cu același gest – că are denunțurile*): De aici.

MANUEL: A făcut și ea un denunț?

AGENTUL: A făcut.

BOBY: Scorpia!

AGENTUL: Ascultați-mă. Eu am venit în anchetă, dar mai ales am venit să vă dau un sfat. Plecați de aici. Ștergeți-o.

MANUEL: Unde?

AGENTUL: Oriunde, în alt cartier. Aici prea sunteți deocheați. E mai bine să dispăreți un timp. Vă spun asta din simpatie.

NADIA: Prin urmare, ieri... tot mă urmăreai puțin!

MANUEL: Nadia!

NADIA: Ei, lasă-l, că-i simpatic.

AGENTUL: Nu, domnișoară, nu. Dar prefer să n-am de-a face cu voi. Îmi dați prea mult de lucru. Orașul e blocat. Mișună tot felul de agenți, tot felul de tipi suspecți, spioni, oameni de-ai lui Alvarez... (*ca și cum i-a trecut o idee prin cap*) Și în definitiv de unde știu eu că... (*Se oprește, tace, se uită bănuitor.*)

MANUEL: Vrei să spui...

AGENTUL (*ca și cum s-ar fi răzgândit*): Nu. Nu vreau să spun nimic. Eu sunt de la moravuri. Chestiile astea nu mă interesează. Dar să nu dea peste voi unul de la Siguranță, că e rău. Înțeles?

NADIA, MANUEL, BOBY (*slab*): Înțeles.

AGENTUL: Prin urmare, dispăreți de aici.

BOBY: Când?

AGENTUL: Astă-seară, mâine, cel mai târziu poimâine.

Să nu vă simtă nimeni.

BOBY: Nici scorpia?

AGENTUL: Nici ea. Dar mai întâi trebuie să-i plățiți chiria pe trecut, că altfel nu scăpați. Nici voi, nici eu. Vă caută și vă găsește ori de unde ați fi. Uite-o chem să-i spun de față cu voi că ne-am înțeles și că o să-i dați toți banii... (*Merge spre ușă și, din prag, strigă în josul scărilor.*) Señora! Señora!

MANUEL: E aici?

AGENTUL: Da. I-am spus să mă aștepte pe scară până o strig eu. (*Se aud pe scară pașii grei ai proprietăresei.*)

SCENA VII

ACEIAȘI, PROPRIETĂREASA

(*Proprietăreasa e o femeie corpulentă, voinică, trecută de patruzeci de ani, cam mahalagioaică, „voluptoasă”.*)

AGENTUL: Am vorbit cu dumnealor. Cât îți datorează?

PROPRIETĂREASA: Până când?

AGENTUL: Până azi.

PROPRIETĂREASA: Optzeci și șase de pesetas.

AGENTUL: O să ți-i plătească.

PROPRIETĂREASA (*nu prea crede*): Zău? Când?

AGENTUL: Astă-seară. Sau mâine.

PROPRIETĂREASA: Păi nu e totuna. Astăzi e optzeci și șase de pesetas. Mâine o să fie optzeci și nouă.

AGENTUL: Fie și optzeci și nouă. O să-i primești.

PROPRIETĂREASA: Nu-mi prea vine a crede.

AGENTUL: Ba o să-i primești.

PROPRIETĂREASA: Dacă o să mi-i dea...

AGENTUL: Ți-i dă. (*către cei trei*) Nu-i așa?

NADIA, MANUEL, BOBY (*fără multă convingere*):

Da.

AGENTUL (*către proprietăreasă*): Vezi? Au spus da.

PROPRIETĂREASA: Au mai spus ei da și altă dată și pe urmă a ieșit nu. Eu, să știi că dacă nu plătesc, la dumneata vin.

AGENTUL (*către cei trei*): O auziți? Tot la mine vine. (*privindu-i apăsător*) Cred că n-o să fie nevoie. Ne-am înțeles, nu? (*îi privește sever*) Salut. (*Merge spre ușă.*)

NADIA: Domnule!

AGENTUL (*oprindu-se în prag*): Ce e?

NADIA: Ești simpatic dumneata, să știi.

AGENTUL: Domnișoară!

NADIA: Ești simpatic măcar că nu ți-ai scos pălăria.

AGENTUL: N-o scot niciodată. Așa e meseria mea. Salut. (*Iese.*)

SCENA VIII

NADIA, MANUEL, BOBY, PROPRIETĂREASA

BOBY: Carevasăzică așa! Umbli după noi cu poliția.

PROPRIETĂREASA: Păi de!

NADIA: Și noi care credeam că suntem prieteni.

PROPRIETĂREASA: Prieteni cu chiria neplătită eu n-am.

BOBY: Eu întotdeauna am spus că dumneata ești o persoană drăguță... un suflet nobil.

PROPRIETĂREASA: Zău? De asta fugiți de mine când mă vedeți.

BOBY: Eu?

MANUEL: Eu?

NADIA: Ori eu?

PROPRIETĂREASA: De dumneata nu-mi prea pasă.

Da' ei amândoi... Umlă în vârful picioarelor să nu-i aud. Se trag pe lângă perete să nu-i simt. Da' ce am, frate, ce am? Adică unde nu sunt tânără, nu mai sunt bună de nimic?

BOBY: Señora!

MANUEL: Señora!

PROPRIETĂREASA: N-oi fi având douăzeci de ani ca dumneaei, dar nici o sută n-am împlinit. Doi chiriași am, tineri amândoi, zdraveni amândoi, și eu stau singură cuc. Râde mahalaua de mine. Una ca asta nu mi s-a întâmplat de când țin casă cu chirie. Nici pe vremea când trăia dumnealui răposatul, dar acum, că sunt liberă.

MANUEL: Señora, noi voiam să respectăm memoria răposatului.

BOBY: Și liniștea dumitale personală.

MANUEL: Era un semn de omagiu.

BOBY: Și de respect.

PROPRIETĂREASA: M-am săturat de atâta respect. Lasă că știu eu cum merg lucrurile aici. Lasă! Toată mahalaua vorbește.

NADIA: Ce vorbește?

PROPRIETĂREASA (*ritoasă*): Ce vede. Parcă-i greu de văzut! I-ai îmbrobodit pe amândoi. D-asta zic: mie să-mi dați chiria.

BOBY: Păi de chirie e vorba acum? Noi stăm să discutăm lucruri serioase, grave, care privesc

viața noastră intimă a tuturor, și dumneata vîi cu chiria?

PROPRIETĂREASA: Ia nu întoarce vorba. Mie să-mi dați banii.

MANUEL (*elegiac*): Nu ești o sentimentală, seņora.

PROPRIETĂREASA: N-oi fi. Eu una știu. Vreau banii. Optzeci și șase de pesetas. Mi-i dați?

MANUEL: Ți-i dăm. Sigur. Dar nu optzeci și șase. De două ori optzeci și șase. O sută șaptezeci și doi de pesetas.

PROPRIETĂREASA: Nu înțeleg.

MANUEL: De trei ori, dacă vrei. Două sute cincizeci și opt.

PROPRIETĂREASA: Două sute cincizeci și opt?

MANUEL: Dacă vrei. Vrei?

PROPRIETĂREASA: Aș vrea.

MANUEL (*confidențial parcă*): Îți dau un cec. Uite, pe loc îl semnez.

PROPRIETĂREASA (*la fel*): Și eu pe loc îl chem înapoi pe polițai. Carevasăzică nu vreți să plătiți? Bine. (*Merge spre ușă și din prag strigă în josul scărilor*) Domnule comisar! Domnule comisar!

BOBY: Ssst! Ssst!

NADIA: Nu striga.

PROPRIETĂREASA: Ba strig.

MANUEL: Vrei să ne audă toți vecinii?

PROPRIETĂREASA: Să ne audă. Eu strig până plățiți. Plățiți?

MANUEL: Vîno înăuntru, că plătim.

PROPRIETĂREASA: Cu hărtii de-alea?

MANUEL: Nu, nu. Cu bani.

PROPRIETĂREASA: Când?

BOBY: Astă-seară.

MANUEL: Măine dimineață.

NADIA: Cel mai târziu.

PROPRIETĂREASA: Să vă văd. Dar tare m-aș mira.

Cu ce o să plătiți?

MANUEL: Știu eu? O să găsim.

BOBY: O să împrumutăm.

NADIA: O să mai vindem din lucruri.

PROPRIETĂREASA: Din lucruri? N-ați vîndut tot? Vă mai rămâne ceva?

NADIA (*aruncându-și privirea prin cameră*): Să căutăm. Trebuie să mai găsim. Nu se poate altfel.

MANUEL (*tresărind*) Tabachera! (*căutându-se prin buzunare*) Unde-i tabachera?

BOBY: Ce tabacheră?

MANUEL: Tabachera mea de argint.

BOBY: Păi n-am vîndut-o acum două săptămâni? Lui Lopez.

MANUEL: Care Lopez?

BOBY: Lopez, cărciumarul. Cărciumarul din port.

MANUEL (*dezamăgit*): Daa? (*după o secundă*) Și bricheta?

BOBY: Și. De mult.

NADIA: Cu bricheta am luat săpun, nu ții minte? Cu tabachera pâine și zahăr.

BOBY: Și o sticlă cu rom. Băiat bun, Lopez ăsta. Tâlhar, bandit, da băiat bun. Sticla cu rom a fost supliment de la el, că i-a plăcut cum merge bricheta.

NADIA: Și... nu mai vrea să ne dea nimic?

BOBY: Pe datorie, nimic.

MANUEL: Să-i mai oferim ceva. Uite, să-i dăm... (*caută cu ochii*) să-i dăm banjoul tău.

BOBY: Nu vrea. Cravate și instrumente muzicale nu primește. Am încercat.

NADIA: Barem dacă ne-ar da câteva pesetas.

BOBY: Nici nu mă duc să întreb. Mă dă și afară.

NADIA: M-aș duce eu să vorbesc cu Lopez. Poate îl înduplec.

BOBY: Nu se poate.

MANUEL: Nu, Nadia, nu te las să te duci acolo. Nu vreau să intri în taverna aceea infamă.

BOBY: E și zadarnic. Nu-l înduplecă nimeni pe Lopez. Dacă n-ai bani sau bijuterii...

NADIA: Ce fel de bijuterii?

BOBY: Briliante. Rubine. Aur.

NADIA (*cu o tresărire*): Aur? Bine, da' eu am... cum de nu m-am gândit până acum... eu am un medalion. (*Și-l scoate cu un gest grăbit de la gât și vine spre proprietăreașă care a asistat înțepată la zbuciumul lor.*) Señora! Vezi medalionul ăsta? E de aur. Dacă vrei, ți-l dau. Vinde-l.

MANUEL, BOBY (*gest de a o opri*): Nadia!

PROPRIETĂREASA: Nu, nu. Eu în treburi de astea nu mă bag. Cine știe de unde îl ai. Și p-ormă... de... zici că-i de aur și mă trezesc cu el că-i de tinichea. Eu vreau bani.

NADIA: Bine! Vei avea bani.

PROPRIETĂREASA: Când?

NADIA: Astă-seară. Peste un ceas.

PROPRIETĂREASA: Să te văd. Eu acum vă las, dar să știți că deseară viu iar. Cu mine nu merge. (*Iese.*)

SCENA IX

NADIA, BOBY, MANUEL

NADIA: Bobby! Ține medalionul. (*I-l dă.*) Du-te repede până la Lopez și vezi ce-ți dă pe el.

BOBY (*a rămas cu medalionul în mână, pentru că i-l-a pus ea în mână, dar nu știe ce să facă*): Bine... dar asta nu se poate...

NADIA: De ce?

MANUEL (*ferm, aproape aspru*): Fiindcă nu se poate. El știe foarte bine ce spune. (*Ia medalionul din mâna lui Bobby și i-l dă înapoi Nadiei.*) Pune-ți medalionul la loc.

NADIA: Nu vă înțeleg.

MANUEL: Nici nu trebuie. Pune medalionul și să nu mai vorbim de asta.

NADIA: Să nu vorbim? De ce să nu vorbim? Aveți ceva pe inimă. Haide, spuneți. Vă ascult.

MANUEL: Nadia! Suntem doi oameni în toată firea. Doi bărbați. Sănătoși. Zdraveni. Nu putem trăi din lucrurile tale vândute.

NADIA: Nu puteți? De ce? Sunteți mândri, nu? Mândri cu mine. E tot ce-am meritat de la voi. Mândria voastră ridicolă de bărbați. Trăim de atâta vreme aici, ca trei băieți amărâți, și la urmă descopăr că mă aflu între două personaje binecrescute, care au mândrie și orgoliu. Ce comici sunteți! Și ce rușine mi-e de voi! Bobby! Manuel! Voi care spuneți că mă iubiți. Puteți voi să fiți mândri cu mine? Cu mine?

BOBY (*încet*): Nadia, nu poți să vinzi medalionul. E o amintire.

MANUEL: Și noi nu putem trăi din amintirile tale vândute.

NADIA: Amintiri? Eu n-am amintiri. Nu mai am. Nouă ne e foame. Și vreau să trăim. Restul cade. Medalioane și altele. Ce vreți să facem cu lucrurile astea, cu atâtea lucruri moarte? Să le târâm după noi, să ne agățăm de ele? Să plângem când le

pierdem? Să murim cu fiecare din ele? Pentru fiecare din ele? A trebuit să dau peste doi bărbați sentimentali, stupizi și orgolioși, pentru ca să aflui de la ei că un medalion e mai mult decât o pâine.

MANUEL: Decât care pâine, Nadia? Pâinea pe care o s-o avem astă-seară. Și pe urmă? Și mâine?

NADIA: Nu știu. Nu există mâine. Există doar ziua asta. Ceasul ăsta. Mai departe nu știu. Mai departe nu văd.

BOBY: Pentru că închizi ochii.

NADIA: Trebuie uneori să închizi ochii, dacă vrei să trăiești.

MANUEL: Și dacă nu vrei? Și dacă nu mai vrei? Râdeai adineauri de mândria noastră, dar nu te gândești, Nadia, că fără ea s-ar putea... Să nu mai vrem... să nu mai putem... sunt lucruri care se îndură mai greu decât foamea.

NADIA: Nu cunosc.

MANUEL: Ba da. Umilința, infamia, sila, scârba de propria ta viață. Vrei să cădem așa de jos? Suntem trei oameni înfometaji, dar mândri. Încă n-am furat. Încă n-am cerșit.

NADIA: Foarte bine. Ne rămân două soluții. Să cerșim și să furăm.

BOBY: Ai putea?

NADIA: Nu știu. N-am încercat. Cred că aș putea.

MANUEL: E mai greu decât crezi. Știi ce mi s-a întâmplat deunăzi, joi seara?

NADIA: Când te-ai întors plictisit acasă și n-ai vrut să scoți toată seara un cuvânt?

MANUEL: Veneam din port. Căutasem toată ziua de lucru și nu găsisem nimic. Eram dărâmat de oboseală. Mă oprisem la un colț de stradă să mă odihnesc puțin. Mă rezemasem de o poartă. A

trecut cineva pe lângă mine – o femeie bătrână – s-a oprit, s-a uitat lung la mine și mi-a spus: „Ce e cu tine, omule? Ți-e foame?” Mă tutuia și asta mi s-a părut mai curios decât orice. Pe urmă a deschis poșeta, a scos – nu știu ce a scos de acolo și a vrut să-mi dea...

NADIA: Și tu ce-ai făcut?

MANUEL: Am fugit. Dar știi de ce-am fugit? Mi-a fost teamă că dacă rămân, s-ar putea să primesc. *(tăcere)* În seara aceea m-am gândit pentru prima oară să mă omor.

NADIA: Pentru prima oară? Te-ai mai gândit de atunci?

MANUEL: Da.

NADIA: Ești nebun. Bobby! Tu auzi ce vorbește omul ăsta? Vorbește de moarte. Și tu taci, tu taci! Spune un cuvânt, vorbește, deschide gura. Ori ești și tu ca el, un sinucigaș cu demnitate. Mă uit la voi și mă sperii. Nu știam că trăiesc în casă cu doi muribunzi. Nu știam că sunt aici singurul om viu. Dar eu sunt vie, domnii mei, vie, mă auziți? Vie și pentru voi. Vie cât trei, cât treizeci. Dacă vi s-a terminat viața, vă dau eu că am destulă. Manuel, trezește-te, dezmeticește-te, umblă. Bobby, tu ești un sportiv, nu un domn delicat. Ești un luptător, un băiat zdravăn. Tu nu leșini pentru că cineva a vrut să-ți dea de pomană; dacă vrea să dea, n-are decât. Eu primesc. Eu întind mâna dacă e nevoie. Fur dacă e nevoie. Cer, implor, caut, urlu. Viața asta n-o dau din mână – că alta nu știu bine dacă mai găsesc. Veniți cu mine. Eu n-am scrupule și orgolii. Voi scoate flăcări pe nas. Voi face scamatorii în piața publică. Voi umbla cu talgerul. Voi cânta în cârciumi... *(Vorba a fost spusă la întâmplare, în potopul acestei întregi*

izbucniri, dar în momentul în care o rostește, își da seama că a găsit poate soluția.) Da, voi cânta. Și voi odată cu mine. *(către Bobby)* Uite, ai să iei banjoul tău și-ai să vii cu mine. *(către Manuel)* Și tu ai să deschizi pianul pe care mâinile tale delicate nu l-au mai deschis de douăzeci de ani. Mergem oriunde. Mergem în cârciuma lui Lopez și vom cânta acolo. Vom cânta așa de tare, că o să ne audă și surzii și-o să ne dea o bucată de pâine... fiindcă eu vreau să trăiesc. Fiindcă nu vreau ca soarele, mâine dimineață, să răsară fără noi.

CORTINA

ULTIMA ORĂ

COMEDIE ÎN TREI ACTE

PERSONAJELE

ALEXANDRU ANDRONIC, conferențiar universitar
GRIGORE BUCȘAN, mare industriaș
I. D. BORCEA, directorul ziarului *Deșteptarea*
ȘTEFĂNESCU, secretar de redacție
VOICU, POMPILIAN, redactori
BRANESCU, ministrul Instrucțiunii Publice
AGOPIAN, proprietarul tipografiei
HUBERT, șef de atelier la tipografie
NIȚĂ, om de serviciu la *Deșteptarea*
UN BĂIAT CU CAFELE
MAGDA MINU, studentă
GABY, actriță
ANA, femeie de serviciu la Andronic
DOMNIȘOARA WERNER, secretara lui Bucșan

ACTUL I

Redacția ziarului DEȘTEPTAREA. În dreapta, planul II, o ușă de intrare. În peretele din fund, o ușă cu o firmă dreptunghiulară: Direcția. În stânga, planul II, o ușă ce duce spre alte încăperi ale redacției. În stânga, planul I, cam o treime din scenă e despărțită printr-un fel de boxă cu vitrine. Nu este o încăpere separată, ci o boxă propriu-zisă. Se intră în această boxă printr-o porțiță care poartă și ea o firmă Secretarul de redacție. În boxă, o masă cu telefon, două scaune. Pe masă, teancuri de ziare, hârtii, coupuri, manuscrise, clișee, creioane, foarfeci etc. În peretele din stânga boxei, ferestre ce dau spre stradă. În restul scenei, în afară de boxă, mai sunt două mese de scris. În dreapta, planul I, rafturi de lemn, în care se văd cotoarele unor imense volume: colecții de ziare. Pe pereți, afișe mari tipografice de reclamă, cam îngălbenite de timp: Citiți *Deșteptarea*, ziar de luptă cetățenească. O pagină lei 3.

SCENA I

VOICU, NIȚĂ

Dimineață de vară. Soare mult. Ferestrele deschise. Voicu, la masa din dreapta, doarme sau numai dormitează, cu capul culcat pe brațul

drept și pălăria pe frunte. Un moment de tăcere. Se aude doar prin ferestrele deschise rumoarea surdă a străzii. Pe urmă izbucnesc strigătele vânzătorilor de ziare: „Deșteptarea! Deșteptarea specială! Specială! Senzaționale declarații! Noi amănunte! Deșteptarea!” Strigătele se depărtează treptat. Se mai aude de undeva departe încă o dată „Deșteptarea”! Voicu a rămas tot timpul nemișcat. Intră Niță, servitorul, cu un teanc de exemplare. Se vede bine titlul tipărit „Deșteptarea”. Trece pe la fiecare masă și lasă câte un exemplar.

NIȚĂ: Iacă și gazeta noastră.

VOICU (*mormăind, fără să ridice capul*): A apărut?

NIȚĂ: Acu o aduse băiatul de la tipografie. E caldă. (*Freacă cu degetele hârtia și pe urmă se uită la degetele înnegrite de cerneală.*) Uite, se ia cerneala pe dește. (*Duce gazeta la nas și o miroase.*) Și miroase! Miroase de te trăsnește.

VOICU: Miroase a mort.

NIȚĂ: Nu zău, domnule Voicu, fără glumă. Gazeta asta a noastră are un miros.

VOICU: Toate gazetele au un miros. (*după o pauză de o secundă care nu e o pauză ironică, ci una de somnoros*) Miroso de cerneală.

NIȚĂ: Aș! Pe ăla-l știu eu. Că doar sunt vechi în presă. Țsta e alt miros. (*Ducând încă o dată gazeta la nas și încercând să-i definească mirosul.*) Parc-ar fi gaz. Parc-ar fi catran. Parc-ar fi pucioasă. Ascultați-mă pe mine, domnule Voicu. Eu am îmbătrânit în meseria asta. Am fost și la *Epoca* lui conu Nicu Filipescu, înainte de războiul ăl mare. Și la *Seara* lui conu Bogdan-Pitești. Și la *Fulgerul* lui conu Stratibun. Gazetă să miroase,

ca asta, n-am pomenit. Biata nevastă-mea o simte de la o poștă: „Niță, zău, iar mi-ai adus blestemăția aia în casă. Scoate-o afară”. Nu doarme noaptea, domnule Voicu, nu doarme noaptea dacă e *Deșteptarea* în casă. (*Sună telefonul din boxa secretarului de redacție. Niță se îndreaptă spre telefon fără grabă și tot fără grabă ridică receptorul.*) Alo! Da! Domnul Agopian? Nu e aici. E la administrație. Aici e redacția. Cum? Cum? (*Se vede că cel care a chemat nu mai răspunde. Niță ridică din umeri și pune receptorul la loc.*)

VOICU (*care între timp s-a trezit și a rămas cu capul rezemat în coate, cu pălăria pe ceafă, gânditor*): Niță!

NIȚĂ (*reîntorcându-se din boxă*): Pofțiți.

VOICU: Tu nu te-ai întrebat niciodată: din ce o fi trăind?

NIȚĂ: Cine?

VOICU: Gazeta.

NIȚĂ: Care gazetă?

VOICU: Gazeta noastră.

NIȚĂ: *Deșteptarea?*

VOICU: Da.

NIȚĂ (*scărpinându-se în cap*): Păi de! (*o clipă de gândire și pe urmă un fel de tresărire sceptică*) Da! mai întâi: trăiește?

VOICU: Oarecum, în orice caz, se ține pe picioare. Apare. (*cu un accent brusc de surpriză ca și cum în clipa asta ar descoperi faptul*) Da, domnule, apare. Uite-o. E aici. E pe masă. (*Din stradă se aude din depărtare un strigăt de vânzător de ziare: „Deșteptarea!”*) E pe stradă. Există. Te

întrebi cum? Prin ce minune? Cine o scoate?
Cine o citește? Cine plătește?

NIȚĂ: De scos, o scoatem noi. De citit... (*caută un moment*) o citim tot noi. Dar de plătit, zău, nu cred să plătească cineva.

VOICU: N-am mai văzut o chenzină, frate Niță, de trei luni.

NIȚĂ: Ba eu numai de două.

VOICU: Ei, stai bine...

NIȚĂ: Credeți că astăzi?...

VOICU: Da, Niță, cred. În fiecare zi cred că astăzi. Și pe urmă seara mă duc la cafenea să împrumut un sutar sau un pol.

NIȚĂ: Așa nu mai merge.

VOICU: Ba da, Niță, merge. Nu vezi că merge? Toată șandramaua asta stă în aer. Chiria neplătită. Tipografia neplătită. Hârtia neplătită. De noi, ce să mai vorbim... Și totuși merge, în fiecare seară îmi spun: gata! S-a terminat! Mâine nu mai apare! (*Luând gazeta în mână și arătând-o.*) Și totuși apare.

SCENA II

VOICU, NIȚĂ, BĂIATUL CU CAFELE

BĂIATUL: Bună dimineața! (*uitându-se spre boxă*)
Dom' Ștefănescu a venit?

NIȚĂ: N-a venit încă. Dar poți să-i lași cafeluța. Acu trebuie să pice și dumnealui.

BĂIATUL: Numai să nu se răcească.

VOICU: Ad-o încoa!

NIȚĂ: Ați zis ceva?

VOICU: Dă-mi mie cafeaua și-aduci alta lui dom' Ștefănescu.

BĂIATUL: Coane, vă rog să mă scuzați, da' nu se mai poate.

VOICU: De ce?

BĂIATUL: Păi, faceți și dumneavoastră socoteala, zău așa. (*Scoate un carnet din buzunar și-l răsfoiește până dă de „contul lui Voicu”.*) Douăzeci și șapte de cafeluțe, nouă marghilomane, paisprezece dulcețuri de trandafir duble, un șerbet de zahăr ars, că ziceți că e tare și-mi rupeți picioarele dacă mă mai prindeți cu el, douăzeci și două de ceaiuri și un pachet de țigări „Regale”. Nu mai pot nici eu, coane, zău așa. Nu mai pot da credit.

VOICU: Bine mă, neisprăvitule, tocmai azi te găsiși și tu să nu mai poți? Tocmai azi, când se plătesc chenzinele?

BĂIATUL: Lasă, coane, cunoaștem bancul acesta. S-a învechit. Când s-or plăti chenzinele aicea, o să scoateți drapelul.

SCENA III

ACEIAȘI, PROFESORUL ANDRONIC

ANDRONIC (*intră cu pălăria în mână, timid, privind cu curiozitate în toate direcțiile, ca și cum și-ar căuta drumul și ar cere scuze*): Scuzați, vă rog..., aș vrea să întreb... dacă nu vă deranjez... Aș vrea să știu...

NIȚĂ: Ce doriți dumneavoastră?

ANDRONIC: Mă rog... ziarul *Deșteptarea*...

NIȚĂ: Aicea-i.

ANDRONIC: În cazul acesta... aș vrea – cum să vă spun eu?... aș vrea...

VOICU: Aveți vreun anunț? A doua ușă pe dreapta. La administrație.

ANDRONIC (*venind spre Voicu, pe care abia acum îl vede*): Îmi dați voie să mă prezint: Andronic. Profesorul Andronic, profesor de istorie.

VOICU: Pare bine. (*Îi strânge, fără prea mare chef, mâna întinsă. Pe urmă, oarecum jenat de extrema politete a tipului, își scoate pălăria din cap și o pune pe masă.*)

ANDRONIC: Vedeți, eu am scris un articol...

VOICU: Și vreți să-l publicați?

ANDRONIC: Nu, dimpotrivă. Aș vrea... aș fi vrut să nu-l public.

VOICU: Păi nu e obligatoriu.

ANDRONIC: Da, dar acum e prea târziu.

VOICU: De ce?

ANDRONIC: Fiindcă s-a publicat.

VOICU: Unde?

ANDRONIC: Aici.

VOICU: Aici la noi?

ANDRONIC: Da. În *Deșteptarea*.

VOICU: Mai demult?

ANDRONIC: Nu. Azi-dimineață. Da, da, chiar azi-dimineață. În foileton. (*Scoate gazeta din buzunar, o despăturește și arată cu degetul.*)

VOICU (*cu oarecare mirare*): Uite, dom'le! P-ăsta nici nu-l văzusem. (*citind titlul*) *Alexandru cel Mare în Media*, de Alexandru Andronic.

ANDRONIC: Eu sunt...

VOICU: Alexandru cel Mare?

ANDRONIC: Nu. Alexandru Andronic. Autorul.

VOICU: Și ce poftiți?

ANDRONIC: Aș vrea să vorbesc cu domnul director.

VOICU: Cu domnul director? Și eu aș vrea.

ANDRONIC: Nu vine?

VOICU: Ba da. Se-ntâmplă să și vină. Uneori. La zile mari. Când i se năzare.

ANDRONIC: Totuși, vedeți... eu... ar trebui... E o chestiune care...

VOICU: E ceva grav?

ANDRONIC: Foarte grav. Pot chiar spune, de extremă importanță.

VOICU: Atunci, știu eu?... Să vorbiți cu secretarul de redacție, cu domnul Ștefănescu.

ANDRONIC: E aici?

VOICU: Încă nu. Dar trebuie să vină.

ANDRONIC: Să aștept.

NIȚĂ: Pe culoar, la stânga, în sala de așteptare.

VOICU: Sau, și mai bine... dacă sunteți grăbit, mai faceți dumneavoastră un tur, două, pe stradă, și reveniți.

ANDRONIC: Mai bine așa. Tot am de făcut o târguială jos la librărie. Mă duc și mă întorc. Am onoarea să vă salut. (*Se depărtează, se oprește, se întoarce din nou spre Voicu.*) Da, da. Mă întorc.

VOICU (*il privește cum se depărtează, dar când a ajuns aproape de ieșire, îl oprește brusc, fulgerat de o idee*): Nu cumva... nu cumva ați venit pentru onorar?

ANDRONIC: Care onorar?

VOICU: Onorar pentru colaborare. Plata foiletonului!

ANDRONIC: Se plătește?

VOICU: Mai e vorbă? Dacă pentru asta ați venit, nu mai e nevoie să vă deranjați. Lăsați-ne adresa și vă trimitem noi acasă cu omul de serviciu.

ANDRONIC: La drept vorbind, eu am venit pentru altceva. Pentru cu totul altceva.

VOICU: În sfârșit, mare lucru n-o să fie, dar, oricum, o mie, două mii...

ANDRONIC: N-aș vrea să credeți... E mai ales o chestie de principiu... Eu...

VOICU (*atacând direct*): Uite ce, domnule profesor. Ca să nu vă mai pierdeți vremea cu formalitățile, lăsați aici o sută de lei pentru timbre, impozit și celelalte angarale și când veniți înapoi, vă prezentați la ghișeu și încasați banii.

ANDRONIC (*nebănuitor, dar timid, căutându-și portofelul*): Credeți că...

VOICU: Dacă vă spun eu...

ANDRONIC (*a găsit o monedă de o sută și i-o întinde*): Sunteți prea amabil. Vă mulțumesc. Mă întorc eu. Am onoare. (*Iese.*)

SCENA IV

VOICU, NIȚĂ, BĂIATUL CU CAFELE

VOICU (*aruncă suta pe platoul cu cafele și pahare cu apă ale băiatului*): Pune cafeaua pe masă. Restul pentru tine.

BĂIATUL: Să trăiți, coane. (*Pune cafeaua pe masă și pe urmă iese prin dreapta.*)

SCENA V

VOICU, NIȚĂ, POMPILIAN

POMPILIAN (*intrând grăbit prin stânga*): Ștefănescu e aici?

VOICU: N-a venit.

POMPILIAN: Mai bine. (*Își aruncă pălăria în cuier, se așază la unul din birouri.*) Niță, niște hârtie de manuscris! (*către Voicu*) Am făcut-o lată azi-noapte.

VOICU: Așa de lată, c-ai uitat de reportaj.

POMPILIAN: A spus ceva Ștefănescu?

VOICU: A urlat.

POMPILIAN: Și pe urmă?

VOICU: Ca totdeauna. S-a potolit.

POMPILIAN (*către Niță, care i-a adus și pus pe birou câteva foi albe de hârtie*): Ce-i asta, Niță? Hârtie de scris sau de împachetat?

NIȚĂ: Alta nu-i. Ordin de la administrație. Economie.

POMPILIAN: Mizerie.

VOICU: Și decădere. Cunoscutul publicist George Pompilian scrie pe hârtie de împachetat brânză.

POMPILIAN (*sentențios*): Care va înfrunta veacurile! (*cu o schimbare de ton*) N-ai un subiect?

VOICU: Mi-e somn. (*Se culcă iar cu capul pe masă.*)

NIȚĂ (*dând să iasă, se lovește nas în nas cu Ștefănescu, care intră*): S'trăiți, dom' Ștefănescu.

SCENA VI

VOICU, POMPILIAN, ȘTEFĂNESCU

Telefonul din boxă a început să sune din chiar momentul intrării lui Ștefănescu. Cu pălăria pe cap, fără să salute pe nimeni, merge direct spre biroul lui și ridică receptorul, aruncându-și în același timp privirea asupra hârtiilor de pe masă.

ȘTEFĂNESCU (*vorbește scurt, rețezat, fără brutalitate, dar puțin mecanic, ca un om obișnuit să*

vorbească de sute de ori pe zi la telefon): Da... Eu... Nu... Am zis nu... Pagina a doua, coloana a treia, nouă drepte... Nici cursive, nici bloc. Nouă drepte i-ajunge... Fără clișeu... Fără, domnule... (Închide telefonul. În aceeași atitudine, în picioare, în fața biroului, cu pălăria în cap, continuă să răsfoiască hârtiile de pe birou, de la care de altfel nicio clipă nu și-a ridicat privirea.)
Voicule?

VOICU: Aici. (Se ridică alene de la masă, merge spre boxă, se oprește în fața biroului lui Ștefănescu.)

ȘTEFĂNESCU: E ceva nou?

VOICU: Mai nimic.

ȘTEFĂNESCU: Telegramele „Rador” au venit?

VOICU: Da, Uite-le acolo. (Îi arată cu degetul niște hârtii pe masă.)

ȘTEFĂNESCU: Clișeele?

VOICU: Numai unul. (Ia de pe masă un clișeu de zincografie și i-l dă.)

ȘTEFĂNESCU: De ce?

VOICU: Nu mai vrea să lucreze zincografia. (pauză)
Fără bani...

ȘTEFĂNESCU (ridică din umeri, gest vag de indiferență): De!... (Continuă să citească.) Nu te duci să te culci?

VOICU: Mai aștept. Poate vine Agopian. Zicea aseară că poate ne dă ceva din salariu. Mai știi?

ȘTEFĂNESCU (își ridică pentru prima oară ochii din hârtii și îl privește. După o scurtă pauză): Du-te, băiatule, și te culcă. (Ia loc la birou, își pune pălăria în cui.)

VOICU (e gata să plece. Se oprește pe pragul boxei, cu ușa deschisă, întreabă cu indiferență): Ai văzut gazeta?

ȘTEFĂNESCU (reintră în lectura hârtiilor): Văzut.

VOICU: Cum e?

ȘTEFĂNESCU: O porcărie!

VOICU: Nu e nimic. Tot n-o citește nimeni. (Revine plictisit spre locul lui.)

POMPILIAN (de la masa lui, unde tot timpul a stat cu stiloul deasupra hârtiei, în căutare de subiect):

Să nu zici vorbă mare. Am văzut azi doi oameni (repetă și arată cu degetele), doi, cu Deșteptarea în mână. Unul era în tramvai – s-a dat jos la liceul Lazăr – și altul era în colț la Regală.

VOICU (fals intrigat): Cine să fi fost?

POMPILIAN: Mă-ntreb și eu. Provinciali poate.

VOICU: Fiindcă veni vorba, ce tiraj om fi având noi?

POMPILIAN: Treizeci de mii.

VOICU: Glumești.

POMPILIAN: Dacă nu crezi, întreabă la administrație.

Întreabă-l pe Agopian. La nevoie îți arată și bonul de tiraj: treizeci de mii în cap.

VOICU: Și în realitate?

POMPILIAN (gest cu mâna, parcă ar cântări cifrele): O mie opt... O mie nouă...

VOICU: Și câte se vând?

POMPILIAN: Știu eu? Șapte sute, opt sute.

VOICU: Cu provincie cu tot?

POMPILIAN: Cu tot.

VOICU: Și pentru asta ne pierdem noi vremea aici?

ȘTEFĂNESCU (care tot timpul și-a văzut de lucru în boxă, ca și cum ar fi fost cu desăvârșire absent, ridică capul din hârtii): Pentru asta și pentru altele. Mai ales pentru altele...

POMPILIAN: Ce vrei să spui?

ȘTEFĂNESCU: Vino aici să-ți spun eu.

POMPILIAN (*schimbă cu Voicu o privire întrebătoare, se ridică, merge spre boxă, se oprește în fața biroului lui Ștefănescu*): Am venit.

ȘTEFĂNESCU (*ii face semn să ocolească biroul și să treacă de partea cealaltă*): Mai aproape, lângă mine.

POMPILIAN (*ocoloște biroul și se oprește în spatele lui Ștefănescu, aplecându-se peste umărul lui*).

ȘTEFĂNESCU (*punând degetul brusc pe o coloană din gazetă*): Cât?

POMPILIAN: Ce vrei să spui?

ȘTEFĂNESCU: Exact ce ai înțeles. Cât?

POMPILIAN: Șefule, nu știi ce vrei să spui.

ȘTEFĂNESCU: Câți bani ai primit pentru asta?

POMPILIAN (*continuându-și jocul inocenței*): Pentru care asta?

ȘTEFĂNESCU: Pentru toată povestea asta. De exemplu, pentru fraza asta. (*Citește.*) „Cititorii noștri cunosc obiectivitatea cu care am urmărit și deseori atacat activitatea domnului Protopopescu, în fruntea fabricii de conserve „Fructul”, dar în fața marilor realizări recente, nu putem să nu recunoaștem în domnia sa un mare înfăptuitor, un perfect gospodar, un factor economic însuflețit deopotrivă de mari inițiative și largi devotamente.” (*Cu o schimbare de ton.*) Frumos, n-am ce spune. Și nici nu cred că e prea scump. Cât?

POMPILIAN: Șefule, mă jignești.

ȘTEFĂNESCU: Tu mă jignești pe mine. Crezi serios că la vârsta mea și după treizeci de ani de gazetărie, nu știi să citesc? Ești un recrut, băiatule.

POMPILIAN: Șefule, pe onoarea mea...

ȘTEFĂNESCU: Și încă un recrut prost. Mai ia lecții. Citește-l pe director. Acolo artă! Când pune o pilă, nici nu se simte. Simte numai cine trebuie. La tine totu-i cusut cu ață albă. Uite... (*Citește mai departe.*) „Spiritul de inițiativă al domnului Protopopescu, curajul său civic, dezinteresarea...” (*bruscă schimbare de ton*) Dar asta ce-i?

POMPILIAN: Care?

ȘTEFĂNESCU: Asta! (*S-a ridicat în picioare, cu gazeta în mână.*) Voicule! (*Pleacă de la birou și ieșind din boxă se apropie de masa lui Voicu, în timp ce Pompilian se întoarce la masa lui de scris.*) Ce e asta? (*Îi arată ceva în josul paginii.*) De unde a mai răsărit și asta? *Alexandru cel Mare în Media...* Ai trimis-o tu la tipografie?

VOICU: Nu. Poate dumneata.

ȘTEFĂNESCU: Da' de unde! Nici n-am văzut manuscrisul. Nici nu mi-a trecut prin mână. (*citind din nou*) *Alexandru cel Mare* de Alexandru Andronic. Andronic, Andronic, cine-o mai fi și Andronic ăsta?

VOICU: Habar n-am. A fost pe-aci – zicea c-o să mai vină.

ȘTEFĂNESCU: Dar cine l-a dat la tipar? Ei cum, domnule, așa am ajuns că răsar foiletoanele în gazetă, fără să știe secretarul de redacție? Ce-i debandada asta?

POMPILIAN: L-o fi dat directorul.

ȘTEFĂNESCU (*revenind spre boxă*): Ei, directorul! Directorul și Alexandru cel Mare! (*Ajuns la biroul lui, ridică receptorul și formează un număr.*) Alo! Tipografia. Dă-mi-l pe șeful de atelier. Dă-mi-l pe Albrecht sau, mai bine, spune-i să vină până sus, cu revizia de aseară și cu

șpalturile din pagina a treia. Cu toate șpalturile, m-auzi? (*Închide telefonul și se așază la birou, continuând să lucreze.*)

SCENA VII

ACEIAȘI, FATA BLONDĂ

Un moment de tăcere. Ștefănescu lucrează în boxă. Pompilian, care pare a fi găsit „un subiect”, scrie, iar Voicu dormitează. Intră o fată blondă, tânără, douăzeci de ani, îmbrăcată cam bătător la ochi, dar nu dezagreabil și nici mahalagește.

FATA BLONDĂ: Bună ziua! (*Nu-i răspunde nimeni, nu o vede nimeni. Se apropie de masa lui Pompilian.*) Vreau să vorbesc cu domnul director.

POMPILIAN (*ridică privirea și constată că fata e „nostimă”*): Eu sunt.

FATA BLONDĂ: Domnule director... (*A pornit cu multă inimă, ritos, energic, dar se oprește scurt.*) Nu ești dumneata.

POMPILIAN: După ce se vede?

FATA BLONDĂ: După tot.

POMPILIAN: Domnișoară, mă insultă.

FATA BLONDĂ: Se poate. Dar eu cu directorul vreau să vorbesc.

POMPILIAN: Personal?

FATA BLONDĂ: Personal.

POMPILIAN: Despre ce?

FATA BLONDĂ: Despre... (*A pornit să spună, dar, ca mai sus, se oprește brusc.*) Nu pot să spun. E o chestiune intimă.

POMPILIAN: Intimă de tot?

FATA BLONDĂ: Nu te privește pe dumneata.

POMPILIAN: Dar te privește pe dumneata. Fiindcă dacă e „intimă de tot”, aici la redacție e cam incomod.

FATA BLONDĂ (*fără violență, mai mult familiar*):
Obraznicule!

POMPILIAN: Iar dacă nu-i intimă, directorul nu-i aici.

FATA BLONDĂ: Vreau să fac o reclamație într-o chestiune din jurnalul de azi.

POMPILIAN (*mai puțin interesat*): De ce nu spui, domnișoară? (*Arată cu degetul spre boxă.*)
Domnul de acolo.

FATA BLONDĂ: E director?

POMPILIAN: Mai mare. Secretar de redacție!

FATA BLONDĂ (*se îndreaptă în direcția indicată, deschide ușa boxei, intră*): Bună ziua!

(Ștefănescu continuă să lucreze fără să ridice capul.)

POMPILIAN: Voicule!

VOICU (*întrebare mormăită*): Hmm?

POMPILIAN: Uite colo! (*Îi face semn să se uite la fata, blondă din boxă.*)

VOICU (*ridica leneș capul și are un moment de surpriză. Hotărât, fata e nostimă*): Cam blondă.

POMPILIAN: Și e tânără.

VOICU: Dar mi-e somn. (*Își culcă din nou capul pe masă.*)

POMPILIAN: Și eu am de lucru. (*A reîncept să scrie.*)

FATA BLONDĂ (*care între timp aștepta lângă ușa boxei, crezând că în cele din urmă Ștefănescu o va vedea, încearcă din nou să se semnaleze*):
Bună ziua.

ȘTEFĂNESCU (*fără să ridice privirea și continuând să lucreze*): Da.

FATA BLONDĂ: Numele meu este Gaby Brăulescu.

ȘTEFĂNESCU (*același joc*): Da.

GABY (*decisă să-și dea drumul*): Domnule secretar!

ȘTEFĂNESCU: Da.

GABY: Da, da, dar dacă nu vă uitați la mine, eu nu pot să vorbesc.

ȘTEFĂNESCU: Despre ce e vorba (*ridică capul și în sfârșit o privește*), domnișoară?

GABY: Despre asta. (*Îi întinde ziarul, arătându-i în același timp un articol de pe ultima pagină.*)

ȘTEFĂNESCU (*citind*): „Cronica dramatică. Teatrul de vară. *Ia-o mai încet*, revistă în două acte și un prolog.”

GABY: Am jucat și eu în piesa asta.

ȘTEFĂNESCU: Aha! Artistă.

GABY: Artistă, dar ce folos. Nu spune o vorbă de mine în toată cronică. Nici nu mă pomenește.

ȘTEFĂNESCU: Nu se poate.

GABY: De toate spune câte ceva. De toate. Numai de mine nu.

ȘTEFĂNESCU: Imposibil.

GABY (*aproape plângând*): Mă persecută. Totdeauna m-a persecutat. Și data trecută. Are ceva contra mea.

ȘTEFĂNESCU: Ți se pare dumitale.

GABY: Mi se pare? Citiți și dumneavoastră. (*Parcurge cronică și citește, de ici, de colo, câte o frântură de frază.*) „O apariție încântătoare, domnișoara Grigoriu... Admirabilă, domnișoara Yvette Staficu... Domnișoara Gigi Vasiliad a cântat tangoul *Ai să mă uiți* într-un ritm languros... Domnișoarele Cilibiu, Ștefănescu și Walter, în

notă... Domnișoara Georgina Mălin e un element care promite.” Vedeți? Pe toate; pe toate. Numai pe mine nu. Să spună și despre mine ceva. Nu zic mare lucru, dar măcar că am fost bine, sau că sunt în notă, sau că promit.

ȘTEFĂNESCU: Dar promiți?

GABY: Promit. Sigur că promit. Eu de asta am venit, domnule secretar, să scrie și despre mine. Nu plec de aici până nu scrie.

ȘTEFĂNESCU: Ba de plecat o să pleci, că eu am de lucru.

GABY (*dezolare*): Carevasăzică n-am făcut nimic.

ȘTEFĂNESCU: Ba da, o să scrie și despre dumneata.

GABY: Când?

ȘTEFĂNESCU: Cu prima ocazie.

GABY: Măine.

ȘTEFĂNESCU: Poate și mâine.

GABY: Și dacă tot scrie, să scrie și el două-trei rânduri mai mult. Nu-i cade mâna.

ȘTEFĂNESCU: Asta așa e.

GABY: Vă mulțumesc, domnule secretar. La revedere.

ȘTEFĂNESCU (*înfundat din nou în hârtiile lui*): La revedere.

GABY (*dă să plece, dar se oprește în prag*): Domnule secretar!

ȘTEFĂNESCU: Da.

GABY: Îmi puneți și fotografia?

ȘTEFĂNESCU: Ce fotografie?

GABY: Fotografia mea. Uite, o am aici. (*Caută în poșetă și scoate o fotografie.*) O puneți?

ȘTEFĂNESCU: O punem.

GABY: S-o las?

ȘTEFĂNESCU: Las-o.

GABY (*după ce a lăsat fotografia pe masă*): Ce-o să fie la teatru când or vedea-o! Îngălbenesc toate. (*Iese din boxă.*)

VOICU (*care de la un timp s-a deșteptat din toropeală și a privit cu oarecare curiozitate scena din boxă, urmărind de la masa lui convorbirea de mai sus, o interpelează pe fată, care se îndreaptă spre ieșire*): Domnișoară!

GABY: Poftim!?

VOICU (*se ridică, vine spre ea*): Dumneata o să faci carieră.

GABY: De unde știi?

VOICU: Presimt. Dumneata ai talent. Un anumit fel de talent.

GABY: M-ai văzut la teatru?

VOICU: Nu, dar te-am văzut aici. Ai fost foarte bine.

GABY: Vorbiți serios?

VOICU: Foarte. Vezi dumneata... (*O ia de braț și pornesc împreună spre ieșire. Îi spune cu voce scăzută – nu se aude bine ce. Fata izbucnește în râs.*)

POMPILIAN (*s-a oprit din scris și îi vede plecând*): Ei, domnu! Încotro?

VOICU: Mergem să ne plimbăm.

POMPILIAN: Și eu ce fac?

VOICU: Scrii! (*Iese împreună cu Gaby prin stânga.*)

SCENA VIII

ȘTEFĂNESCU, POMPILIAN, HUBERT

Intră prin dreapta Hubert, șeful de atelier, având în mână mai multe șpalturi tipografice

și un exemplar din Deșteptarea, revizia, plin de ștersături și semne de creion roșu și albastru.

HUBERT (*în trecere spre boxă*): Salut, dom' Pompilian.

POMPILIAN (*continuând să scrie*): Sal'tare!

HUBERT (*intrând în boxă*): Salut, dom' Ștefănescu!

ȘTEFĂNESCU: Ce mi-ai făcut, Hubert?

HUBERT: Eu, ce?

ȘTEFĂNESCU: Ai văzut gazeta de azi?

HUBERT: Am văzut-o.

ȘTEFĂNESCU: Și pagina a treia?

HUBERT: Și.

ȘTEFĂNESCU: Ce foileton mi-ai pus în pagina a treia?

HUBERT (*moment de gândire*): Să ne uităm.

ȘTEFĂNESCU (*deschide gazeta la pagina a treia și i-o arată*): Poftim!

HUBERT (*citește*): *Alexandru cel Mare în Media*, de Alexandru Andronic.

ȘTEFĂNESCU: De unde mi 1-ai scos pe Andronic ăsta?

HUBERT: Știu eu? De aici, se vede, de la dumneavoastră.

ȘTEFĂNESCU (*enervat*): Mă rog, aseară, la revizie, ce foileton aveai în pagina a treia?

HUBERT (*moment de gândire*): Să ne uităm.

ȘTEFĂNESCU: Uită-te.

HUBERT (*deschide revizia și o citește*): Cronica literară.

ȘTEFĂNESCU: Și ce s-a făcut cu ea?

HUBERT (*amintindu-și*): A! Am trecut-o în pagina a cincea, casetă, coloana trei, patru și cinci.

ȘTEFĂNESCU: De ce?

HUBERT: Fiindcă n-aveam casetă. Caseta din pagina a cincea a trebuit s-o scot. Era un articol despre prețul ovăzului. Și mi-a telefonat dom' director azi-noapte să-l scot.

ȘTEFĂNESCU: Și?

HUBERT: L-am scos, ce era să fac? Dumneavoastră nu erați aici, domnu Voicu dormea. L-am scos. Am luat atunci cronică literară din pagina a doua și am trecut-o casetă în pagina a cincea. Dar mi-a rămas foiletonul din pagina a doua liber. Și atunci l-am băgat pe Alexandru ăsta în loc.

ȘTEFĂNESCU: De unde l-ai luat?

HUBERT: Din tipografie, de unde să-l iau! Era gata cules și l-am pus.

ȘTEFĂNESCU: Manuscrisul îl ai?

HUBERT: Nu-l am.

ȘTEFĂNESCU: Dar șpaltul? Dă-mi șpaltul.

HUBERT (*caută în teancul de șpalturi aduse*): N-am nici șpaltul. Trebuie să fie jos în atelier. Vi-l trimit eu cu Niță.

ȘTEFĂNESCU: Ascultă, Hubert. Cu articolul ăsta nu-l lucru curat. Nu e de la noi. Prin mâinile mele n-a trecut.

HUBERT (*după un moment de gândire, se lovește cu palma pe frunte*): Aoleu! Să știți că așa e. Nu e de la dumneavoastră. E de la *Revista istorică*.

ȘTEFĂNESCU: Ce revistă?

HUBERT: *Revista de istorie antică*. Se tipărește la noi în tipografie. S-or fi încurcat șpalturile.

ȘTEFĂNESCU: Halal tipografie.

HUBERT: Păi de, domnule Ștefănescu. Eu zece mâini n-am. Prost plătit sunt, asta e.

ȘTEFĂNESCU: Treaba voastră. Eu am vrut doar să descurc afacerea cu foiletonul. N-am chef să mă trezesc în fiecare dimineață cu diverse chestii strecurate peste noapte, în gazetă. Acum c-am descurcat-o, poți să te duci.

HUBERT: Îți fi descurcat-o dumneavoastră, dar eu mai rău am încurcat-o. Țștia de la *Revista istorică*, pentru o greșeală de tipar, urlă zece săptămâni. Dar încă pentru una boacăna ca asta... (*Își strânge revizia și șpalturile și iese din scenă prin ușa din dreapta.*)

SCENA IX

ȘTEFĂNESCU, POMPILIAN

Moment lung de tăcere. Ștefănescu și Pompilian își văd tăcuți de treabă la mesele lor. Pompilian, care în decursul scenelor precedente a scris cu oarecare întreruperi de gândire, scrie acum cu mare repeziciune.

POMPILIAN (*a ajuns la ultima frază, a încheiat, a pus punct*): Uf! (*Își strânge hârțiile de manuscris, își ia pălăria, și-o pune pe cap și intră în boxă.*) Șefule, am terminat. (*Pune hârțiile pe masă și dă să plece.*) Și m-am dus.

ȘTEFĂNESCU: Pompilian!

POMPILIAN: La revedere!

ȘTEFĂNESCU: Pompilian!

POMPILIAN: Da!

ȘTEFĂNESCU: N-ai terminat, îmi trebuie un cursiv de pagina întâi.

POMPILIAN: Da' ce? E rândul meu?

ȘTEFĂNESCU: Nu știu. Mie să-mi dai un cursiv.

POMPILIAN: Mă iei cam repede, șefule. Nu era rândul meu azi. Să vedem ce zice țințarul. (*Se apropie de „țințarul” lipit de perete și caută cu degetul.*)

Miercuri, miercuri, miercuri... (*a găsit*) miercuri, cursiv pagina întâi: Grigoriu. să-l scrie Grigoriu.

ȘTEFĂNESCU: Grigoriu nu-i aici.

POMPILIAN: Nici eu nu sunt. Am dispărut. (*E gata să plece.*)

ȘTEFĂNESCU (*tipând*): Pompilian!

POMPILIAN (*s-a oprit locului, pironit de strigăt*).

ȘTEFĂNESCU (*ritos*): În cincisprezece minute îmi dai un cursiv.

POMPILIAN (*înțelegând că nu mai e nimic de făcut*): Fir-ar a dracului de meserie! (*Își scoate pălăria și dă să iasă din boxă, ca să se întoarcă la masa de scris, în prag se oprește.*) N-ai un subiect?

ȘTEFĂNESCU: Nu.

POMPILIAN: N-am subiect.

ȘTEFĂNESCU: Caută.

POMPILIAN (*se întoarce la masa de scris*): Niță!

SCENA X

ACEIAȘI, NIȚĂ

NIȚĂ: Poftiți!?

POMPILIAN: Hârtie de manuscris.

NIȚĂ: V-am mai dat o dată.

POMPILIAN: Am terminat-o.

NIȚĂ (*aducând hârtie*): Prea le terminați repede și dumneavoastră.

POMPILIAN (*după o pauză*): Niță! N-ai un subiect?

NIȚĂ: Am avut unul, aseară, dar l-am dat. L-am dat lui domnu Voicu. (*după o pauză*) Dacă mai găsec vreunul...

SCENA XI

ACEIAȘI, ANDRONIC

ANDRONIC (*intrând prin stângă, cu aceeași stângăcie ca și până acum*): Domnul director a venit?

NIȚĂ: Domnul director, nu. Nu prea vine. Dar domnul Ștefănescu e acolo. (*Iese.*)

SCENA XII

ANDRONIC, ȘTEFĂNESCU, POMPILIAN

ANDRONIC (*după ce a intrat în boxă și a așteptat o clipă să fie remarcat*): Bună ziua.

ȘTEFĂNESCU (*fără să ridice capul din hârtii*): Da.

ANDRONIC: Îmi dați voie să mă prezint. Numele meu este Alexandru Andronic.

ȘTEFĂNESCU (*același joc*): Da... (*după o trecere de moment, ca și cum abia acum ar fi auzit numele rostit*) Cum ați spus?

ANDRONIC: Andronic.

ȘTEFĂNESCU: Andronic, cu... (*Face un gest cu mâna arătând spre gazetă.*)

ANDRONIC: Da.

ȘTEFĂNESCU: Luați loc, vă rog. Cu ce vă pot servi?

ANDRONIC: Vedeți, domnule...

ȘTEFĂNESCU: Ștefănescu...

ANDRONIC: Vedeți, domnule Ștefănescu, eu nu am plăcerea... Vreau să spun că nu am obișnuința... să citesc ziarul dumneavoastră... De altfel, în general nu citesc ziare... .

ȘTEFĂNESCU: Foarte bine...

ANDRONIC: Vă rog?

ȘTEFĂNESCU: Foarte bine că nu citiți ziare. Nici eu nu le-aș citi, dacă aș putea. Mă obligă meseria.

ANDRONIC: Totuși, din întâmplare... mi s-a arătat în ziarul de astăzi un articol, semnat cu numele meu.

ȘTEFĂNESCU: Despre Alexandru cel Mare.

ANDRONIC: Întocmai. E un articol ce trebuia să apară într-o publicațiune de specialitate. *Revista de istorie antică*. Nu-mi explic, nu înțeleg cum a ajuns aici.

ȘTEFĂNESCU: Nici eu nu-mi explic prea bine, dar a ajuns.

ANDRONIC: Din nefericire.

ȘTEFĂNESCU: De ce „din nefericire”? E compromițător?

ANDRONIC: Nu. Vă rog să nu mă înțelegeți greșit. Dar... vedeți... e un articol de știință... și e oarecum nepotrivit... nelalocul lui într-o gazetă zilnică de informație, de politică...

ȘTEFĂNESCU: Și de scandal.

ANDRONIC: N-am vrut să spun asta.

ȘTEFĂNESCU: Dar ați fi putut spune. Și n-ați fi greșit prea mult.

ANDRONIC: În sfârșit... recunosc că mi-e penibil... da, penibil... că articolul meu care aduce o contribuție, îndrăznesc să spun, absolut nouă... poate epocală... la istoria lui Alexandru cel Mare... cel puțin într-un capitol al acestei istorii... să apară așa cum a apărut. E penibil și poate chiar, în anumit fel, primejdios.

ȘTEFĂNESCU: Primejdios?

ANDRONIC: Vedeți... eu sunt... poate știți... sau în sfârșit n-aveți cum ști... eu sunt conferențiar la

Facultatea de litere... Catedra de istorie... – istorie antică – este de câțva timp vacantă... S-ar putea crede, s-ar putea insinua că, publicând acest articol într-un cotidian, am încercat să provoc anumită rumoare în jurul numelui meu, în afară de cercurile strict universitare. E un procedeu neacademic, un procedeu neștiințific. Înțelegeți?

ȘTEFĂNESCU: Drept să spun, nu. Dar chiar dacă aș înțelege, de vreme ce articolul a apărut, nu văd ce mai putem face.

ANDRONIC: Mă rog, acest articol a fost publicat din eroare?

ȘTEFĂNESCU: Da.

ANDRONIC: Ei bine, nu s-ar putea da o dezmințire?

ȘTEFĂNESCU: Greu. O gazetă nu-și dă singură dezmințiri.

ANDRONIC: Vreți să spuneți că ar trebui să mă adresez altui ziar?

ȘTEFĂNESCU: Doamne ferește! În niciun caz. La urma urmelor, ce ați putea spune în acea dezmințire? „Domnul Alexandru Andronic, conferențiar universitar, aduce la cunoștința publicului că nu este una și aceeași persoană cu domnul Alexandru Andronic, autorul articolului din *Deșteptarea*?”

ANDRONIC: Nu. Ar fi de ajuns să spun că acel articol a apărut în *Deșteptarea* fără consimțământul meu, că a apărut dintr-o eroare regretabilă.

ȘTEFĂNESCU: Regretabilă pentru cine? Nu cumva pentru ziarul *Deșteptarea* și pentru cititorii săi (*umflând tonul*), care din această eroare au fost obligați să citească un articol lung, plicticos, prost scris, un articol plin de neadevăruri, teorii false și aberații, un articol care...

ANDRONIC: Dumneavoastră ați citit articolul?

ȘTEFĂNESCU: Nu.

ANDRONIC: Atunci cum puteți afirma?

ȘTEFĂNESCU: Nu afirm nimic. Vă arăt doar în ce mod s-ar putea să răspundem, în ce mod s-ar putea să fim siliți a răspunde. Nu, nu, domnule profesor, ascultați-mă pe mine: toată chestia asta n-are nicio importanță. S-o lăsăm așa cum este.

ANDRONIC: Nicio importanță? Dar e tipărit!

ȘTEFĂNESCU (*cu dispreț*): Tipărit! (*cu oarecare amarăciune sceptică, blazată*) O gazetă trăiește o zi. Mai puțin decât atât. O dimineață, o oră. O gazetă moare cinci minute după ce a fost citită.

ANDRONIC: Totuși, mie mi se pare că un cuvânt tipărit...

ȘTEFĂNESCU: Pentru că n-ați trăit, ca mine, treizeci de ani în redacții și tipografii. Pentru că n-aveți, ca mine, mâinile pline de cerneală. Pentru că n-aveți, ca mine, un huruit continuu de rotative în urechi. Pentru că n-ați văzut, ca mine, pierzându-se în neant milioane de tone de hârtie tipărită. Măine dimineață, astă-seară, nu va fi un om în București, în România, pe globul pământesc, un singur om, care să știe, care să țină minte că profesorul Andronic a publicat un articol fără să vrea într-o gazetă care l-a tipărit fără să știe. (*Sună telefonul. Ștefănescu a ridicat receptorul și vorbește aproape fără tranziție.*) Da... Încă nu... Pagina a doua, titlu pe trei coloane, bloc și aldine... Un singur clișeu... Merge numai la capitală. Încă nu... Da... (*Închide telefonul.*) Pompilian! Grăbește cursivul, îl cere de la tipografie.

POMPILIAN (*mai mult pentru el*): Fir-ar al dracului de cursiv!

ANDRONIC: Mi se pare că vă deranjez.

ȘTEFĂNESCU: Sincer vorbind, da. E ora la care facem gazeta. Gazeta de mâine. Pentru că cea de azi, pentru noi (*gest cu mâinile*) a murit.

ANDRONIC: Nu s-ar putea ca în numărul de mâine să puneți, cel puțin, o erată?

ȘTEFĂNESCU: O erată? De ce?

ANDRONIC: Pentru că, vedeți, articolul meu e plin de greșeli de tipar.

ȘTEFĂNESCU: Toată gazeta e plină de greșeli de tipar!

ANDRONIC: Dar în cazul meu e un articol de știință. Sunt denumiri geografice, sunt date istorice. Nu mai înțelege nimeni.

ȘTEFĂNESCU: Nici nu trebuie.

ANDRONIC: Dați-mi voie să vă arăt. Sunt fraze fără sens. Bunăoară, bunăoară aici. (*Citește.*) „Vom arăta altă dată, și păstrăm în acest scop probe pe care preferăm a nu le destăinui pentru moment, pe ce se întemeiază convingerea noastră că de la Prophtasia la Kabul, itinerariul eroului nostru a cunoscut faze insuficient studiate până azi și care ar merita să fie aduse la lumină.” Ei bine, în loc de Prophtasia, știți ce a apărut? În loc de Kabul știți ce a ieșit?

ȘTEFĂNESCU (*ridică receptorul telefonului care sună din nou*): Da! Încă nu... Bine, bine... (*răcnind*) Bine! (*Închide telefonul.*) Termină, Pompilian, termină odată, că mă-nnebunește tipografia.

POMPILIAN: Vine, vine!

ȘTEFĂNESCU (*către Andronic, expeditiv*): Domnule profesor, dacă vreți erată, fie și erată. Treceți

dincolo, la masă, scrieți pe o bucată de hârtie și mi-o aduceți.

ANDRONIC: O am aici. *(Scoate din buzunar o hârtie.)*
E gata scrisă.

ȘTEFĂNESCU: Cu atât mai bine. *(Îi ia hârtia din mână și o pune pe birou într-un colț.)*

ANDRONIC: Aș mai avea multe de spus...

ȘTEFĂNESCU: Dar nu acum.

ANDRONIC: Sigur, nu acum... *(Se pregătește să plece.)*
Însă în ce privește onorariul...

ȘTEFĂNESCU: Ce onorar?

ANDRONIC: Era un tânăr adineauri aici... zicea că se ocupă el...

ȘTEFĂNESCU: Ce tânăr? Ce onorar? *(Sună telefonul, ridică receptorul.)* Da... Agopian?... Care Agopian? La administrație, nu aici. *(Închide telefonul.)* Dobitoc.

ANDRONIC *(intimidat de enervarea lui Ștefănescu)*: Eu vă las. Am onoarea... *(Iese.)*

SCENA XIII

ȘTEFĂNESCU, POMPILIAN

POMPILIAN *(a terminat cursivul și s-a repezit cu el spre boxă lovindu-se astfel de Andronic, care tocmai ieșea. Intră în boxă, întinde manuscrisul)*:
S-a făcut.

ȘTEFĂNESCU: Despre ce ai scris?

POMPILIAN: Despre reforma bacalaureatului.

ȘTEFĂNESCU: Pentru sau contra?

POMPILIAN: Pentru.

ȘTEFĂNESCU: O făcuși! Nu știi că directorul e la cuțite cu Brănescu de la Instrucție?

POMPILIAN: Zău?

ȘTEFĂNESCU *(ținând manuscrisul în mână)*: Acum ce vrei să fac cu ăsta? La coș! *(E gata să-l arunce într-adevăr la coș. Pompilian i-l ia înapoi cu o mișcare scurtă.)*

POMPILIAN: Stai, șefule, că altu nu scriu. Dă-l încoa să-l schimb. Ia să vedem! *(Scoate stiloul din buzunar și începe să citească.)* „Noua reformă a bacalaureatului este un eveniment fericit pentru învățământul nostru secundar.” *(ștergând și scriind)* Este un eveniment nefericit. *(către Ștefănescu, plin de subînțeles)* Ei, ce zici?

ȘTEFĂNESCU *(mulțumit)*: Așa da. Dă-i drumul. Repede.

POMPILIAN: În trei minute. *(Se întoarce în redacție și, în picioare, la masă, își reface manuscrisul, ștergând și adăugând din când în când câte ceva.)*

SCENA XIV

ACEIAȘI, DIRECTORUL

Intră directorul prin dreapta. Patruzeci și cinci de ani. Încă tânăr și zvelt. Costum de vară, deschis, elegant. Nimic strigător, dar eleganța lui contrastează vizibil cu ținuta delăsată a celorlalți redactori.

POMPILIAN *(continuând să scrie)*: Am onoarea să vă salut, domnule director!

DIRECTORUL (*în trecere spre boxă, cu neatenție*):

Bună ziua, Pompilian. (*Intră în boxă.*) Ai ceva pentru mine, Ștefănescule?

ȘTEFĂNESCU: Azi nimic. Ieri erau niște hârtii. Le-am lăsat pe birou la dumneata.

DIRECTORUL: N-am putut să trec ieri.

ȘTEFĂNESCU: Știu.

DIRECTORUL: Dar am telefonat. S-a scos articolul cu ovăzul din pagina a cincea?

ȘTEFĂNESCU: S-a scos.

DIRECTORUL: Uite ce e, Ștefănescu! De aici încolo, câteva zile, niciun cuvânt despre ovăz... Ovăz, grâu, porumb... Nimic. Nu există, înțeles?

ȘTEFĂNESCU: Înțeles.

DIRECTORUL (*zărește pe birou, într-un colț, fotografia fetei blonde și o ia în mână*): Dar asta ce-i?

ȘTEFĂNESCU: Care?

DIRECTORUL: Fotografia asta. (*O privește.*) Nostimă fată.

ȘTEFĂNESCU: O nebună. Vrea să-i punem poza în gazetă.

DIRECTORUL (*foarte liniștit rupe fotografia în patru și o aruncă la coș*): Și asta? (*A luat în mână erata lăsată de Andronic și o parcurge cu privirea citind câte un cuvânt.*) Prophtasia... Marocardo... Oxyartes... Ce-i asta?

ȘTEFĂNESCU: Alt nebun... Vrea erată. Auzi dumneata: erată!

DIRECTORUL (*cu același gest de mai sus, rupe hârtia, aruncând-o la coș*): Cum stai cu gazeta?

ȘTEFĂNESCU: Prost. Peste un ceas trebuie să închei provincia și n-am până la ora asta mai nimic.

DIRECTORUL: Ai nevoie de un articol?

ȘTEFĂNESCU: Mi-ar trebui un editorial.

DIRECTORUL: Editorial n-am timp. Îți fac o casetă pentru ultima pagină.

ȘTEFĂNESCU: Fie și casetă.

DIRECTORUL: Mă duc s-o scriu. (*Îlese din boxă și se îndreaptă spre ușa din fund a direcției, dar se oprește în treacăt la masa lui Pompilian, pe care îl întreabă cu neglijență.*) Despre ce scrii, Pompilian?

POMPILIAN: Despre reforma bacalaureatului, îi trag un frecuș lui Brănescu de la Instrucție, de-o să ne țină minte.

DIRECTORUL: Te dai la el?

POMPILIAN: Tare. Tare de tot.

DIRECTORUL: Asta nu se poate.

POMPILIAN: De ce, domnule director?

DIRECTORUL: Pentru că nu se poate.

POMPILIAN: Bine, dar dom' Ștefănescu zicea adineauri... (*Către Ștefănescu, ridicând vocea ca să fie auzit din boxă.*) Șefule!... Nu ziceai că Brănescu de la Instrucție...

ȘTEFĂNESCU: E la cuțite cu directorul.

DIRECTORUL: Ei, „la cuțite”! Exagerați și voi. Și pe urmă trebuie să fim obiectivi.

ȘTEFĂNESCU: Te-ai împăcat cu Brănescu?

DIRECTORUL: L-am văzut ieri într-o chestie.

ȘTEFĂNESCU: Ei, atunci, da. Să fim obiectivi. Schimbă macazul, Pompilian.

POMPILIAN: Iar? Fir-ar al dracului de articol! M-apucă noaptea cu el.

DIRECTORUL: Vino la mine, în birou, să-l văd și eu. (*Prin ușa din fund intră la direcție lăsând ușa deschisă.*)

POMPILIAN (*il urmează, citind începutul articolului*): „Noua reformă a bacalaureatului este un

eveniment nefericit pentru învățământul nostru secundar.” (Șterge.) Este un eveniment fericit!

SCENA XV

ȘTEFĂNESCU, POMPILIAN, MAGDA

MAGDA (*intră prin stânga, e foarte tânără, simplu îmbrăcată într-o rochie sportivă de dimineață. I se adresează lui Pompilian, tocmai când acesta a ajuns în pragul direcției și e gata să intre*): Mă iertați că vă întrerup, domnule. Aș vrea să vorbesc cu domnul Alexandru Andronic.

POMPILIAN (*căutând*): Andronic... Andronic... Parc-am mai auzit de numele ăsta... O fi din administrație... (*Intră la direcție și închide ușa după el.*)

SCENA XVI

ȘTEFĂNESCU, MAGDA

Magda rămâne un moment nedumerită în fața ușii închise. Pe urmă, uitându-se în dreapta și în stânga, cu oarecare curiozitate, vine în planul I. Îl observă în sfârșit pe Ștefănescu și intră în boxă.

MAGDA: Bună ziua, domnule!

ȘTEFĂNESCU (*nici nu ridică privirea din hârtii*): Da.

MAGDA: Vă pot cere o informație?

ȘTEFĂNESCU (*același joc*): Nu.

MAGDA: Păcat. (*Puțin intimidată de bruschețea răspunsului ezită, parcă ar vrea să plece, face un pas spre ușa boxei, se oprește.*) Totuși... (*pe urmă, repede*) Domnul Alexandru Andronic la ce oră vine?

ȘTEFĂNESCU (*sărind*): Cum? Iar vine?

MAGDA: Așadar a fost.

ȘTEFĂNESCU: A fost, dar vine iar?

MAGDA: Asta nu știu. Tocmai de aceea întreb.

ȘTEFĂNESCU: Și eu de unde să știu?

MAGDA: Nu e redactor aici?

ȘTEFĂNESCU: Redactor? Asta ne-ar mai lipsi!

MAGDA: Totuși în ziarul de astăzi e un articol semnat cu numele lui.

ȘTEFĂNESCU: Da. Un articol. Unul singur. Și e de ajuns un articol ca să nu mai am liniște. De azi-dimineață, de când a apărut, numai cu el am avut de-a face.

MAGDA: Nu mă miră.

ȘTEFĂNESCU: Te pomenești că dumneata tot pentru articolul ăsta ai venit!

MAGDA (*după o scurtă ezitare*): Da... Aș fi vrut să cer unele lămuriri.

ȘTEFĂNESCU: Mie?

MAGDA: Domnului Andronic. Dar dacă nu-i aici... (*după o pauză*) Vedeți, articolul afirmă unele lucruri ciudate, aș putea spune, tulburătoare... Dacă s-ar adevări, ar fi îngrozitor... Până acum era stabilit că drumul de la Prophtasia la Kabul, Alexandru l-a făcut în iarna 330-329 înainte de Hristos. Domnul Andronic pretinde însă că abia cu un an mai târziu, în iarna 329-328.

ȘTEFĂNESCU (*nerăbdător*): Bine, dar ce importanță...

MAGDA: Imensă, domnule. Știu că vreți să spuneți că data aceasta a mai fost susținută înainte și de alți istorici, că de exemplu, Hoygharth și Wuertemburg adoptă aceeași cronologie.

ȘTEFĂNESCU: Ascultă, domnișoară. Puțin îmi pasă.

MAGDA (*il întrerupe. Vorbește enervată*): Vă cred. Și mie puțin mi-ar păsa dacă ar fi numai atât. Dar domnul Andronic face o ipoteză îngrozitoare: insinuează, afirmă că în 330 Alexandru s-ar fi putut afla în Media (*subliniind*), în 330, în momentul asasinării lui Parmenion, ba chiar că ar fi luat parte la asasinat.

ȘTEFĂNESCU (*fierbând*): Ei și?

MAGDA: Ar fi groaznic. E o crimă oribilă. Alexandru nu poate... Alexandru nu trebuie...

ȘTEFĂNESCU (*izbucind*): Ia ascultă, domnișoară. Dumneata ai timp de glume. Eu n-am.

MAGDA: Dar nu glumesc deloc. Nici n-aș îndrăzni cu lucruri atât de grave...

ȘTEFĂNESCU: Grave! Fleacuri. Prostii. Idei fixe. Eu n-am timp, înțelegi? N-am timp. Eu fac aici o gazetă. Știi dumneata ce e o gazetă? Fapte, fapte, fapte! Și dumneata mă ții de vorbă ca să-mi spui povești cu Alexandru cel Mare. Că a făcut, că a dres, că s-a dus, că nu s-a dus. Din partea mea, ducă-se! La 329, la 330, sau la 3330, mie totuna mi-e. Treaba lui. Treaba dumitale. Pe mine să mă lăsați în pace. Eu am de lucru, înțelegi? Pricepi? Mă auzi?

MAGDA (*care nu și-a pierdut cumpătul, cu toată izbucnirea lui Ștefănescu*): Înțeleg. Pricep. Mai ales aud... Dar îmi pare rău.

SCENA XVII

ACEIAȘI, POMPILIAN

POMPILIAN (*ieșind de la direcție*): Șefule, s-a terminat. (*Vine repede spre boxă, cu manuscrisul în mână.*) Uite-ți cursivul. Să nu mă ții, că nu stau. Salutare!

ȘTEFĂNESCU: Un moment, să-l citesc.

POMPILIAN: Nu-i nevoie. L-a văzut directorul. A zis că merge. Dă-i literă și trimite-l. Salutare!

ȘTEFĂNESCU (*a luat articolul și scrie pe el cu creionul într-un colț, probabil indicația de literă*): Pompilian!

POMPILIAN (*furios, speriat că va fi din nou reținut*): Ce mai e?

ȘTEFĂNESCU: Lasă manuscrisul jos la tipografie. Tot ești în drum.

POMPILIAN (*ia articolul și dispare în mare grabă*): Salutare!

SCENA XVIII

ȘTEFĂNESCU, MAGDA

MAGDA: Înainte de plec, mai pot pune o întrebare?

ȘTEFĂNESCU (*potolit între timp*): Scurtă.

MAGDA: Chiar dacă e indiscretă?

ȘTEFĂNESCU: Dacă e scurtă, nu e indiscretă.

MAGDA: Despre ce e vorba în articolul acestui domn... Pompilian?

ȘTEFĂNESCU: Despre un om politic. Brănescu de la Instrucție.

MAGDA: Îl laudă sau îl atacă?

ȘTEFĂNESCU: Îl atacă. Ba nu. îl laudă.

MAGDA: Totuna, îl laudă, îl atacă, oricum n-are nicio importanță. Crezi într-adevăr că Brănescu e mai interesant decât Alexandru cel Mare? Crezi că toată gazeta asta, cu toți oamenii ei, cu Brănescu, cu Pompilian, cu dumneata, există? Există, într-adevăr? Crezi că sunteți mai adevărați, mai vii, crezi că sunteți mai frumoși decât Alexandru cel Mare?... *(Un moment a rămas pe gânduri, pe urmă, brusc)* Bună ziua, domnule! *(Iese din boxă.)*

ȘTEFĂNESCU *(puțin intrigat)*: Domnișoară! *(Magda nu întoarce capul. Se îndreaptă liniștită spre ușa de ieșire din stîngă. El se ridică de la birou și din pragul boxei o mai strigă o dată.)* Domnișoară!

MAGDA *(se oprește, se întoarce)*: Ce s-a întâmplat?

ȘTEFĂNESCU: Domnișoară... *(Se apropie de ea.)* La urma urmelor, ce-ți pasă dumitale de Alexandru cel Mare?

MAGDA *(simplu)*: Îl cunosc.

ȘTEFĂNESCU: Pe cine?

MAGDA: Pe Alexandru cel Mare. *(cu gravitate, cu ușoară emoție)* Îl cunosc. Îl știu. L-am văzut. Uneori îl văd.

ȘTEFĂNESCU *(nedumerit, îngrijorat)*: Nu înțeleg.

MAGDA: Sigur că nu înțelegi. Dar eu, sunt clipe când îl văd foarte bine. Aș putea să-i vorbesc... Uite! Suntem în iunie *(schimbare de voce)* 2, 3, 4 iunie 323. Noapți grele de vară în Asia. Corturile ard încă de soarele zilei. Patruzeci de mii de oameni dorm încinși, cu spada în mână, cu scutul la căpătâi. Un singur om veghează, sub stelele albe, și printre stele, steaua lui, care încă n-a căzut. Are treizeci și trei de

ani. A cucerit jumătate de planetă și are mâinile pure. Mâini albe, lungi, tinere. În zori, va face un semn și cei patruzeci de mii de oameni se vor pune din nou în mișcare, să cuprindă cu armele cât pământ a rămas, în zori! Dar e încă noapte. Și steaua lui care n-a căzut, va cădea. Apropie-te de el. Mâinile lui ard, fruntea e caldă... Buzele sunt palide.

ȘTEFĂNESCU *(foarte îngrijorat)*: Domnișoară, poate ți-e rău...

MAGDA *(continuă încă un moment reveria începută și pe urmă izbucnește în răs – răs tănăr, sincer)*: Te-am speriat.

ȘTEFĂNESCU *(sever)*: Dumneata... dacă ai fi fata mea, nu te-aș lăsa să umbli pe stradă, cu capul în nori.

MAGDA: Dar nu sunt. Și nici nu vreau. Dumneata întoarce-te la faptele dumitale diverse. Eu plec... cu Alexandru cel Mare. *(Iese prin stînga, răsând ușor, copilărește, fericită.)*

SCENA XIX

ȘTEFĂNESCU, APOI DIRECTORUL

Ștefănescu rămâne singur în scenă, privind lung după fata care a ieșit. Telefonul din boxă sună, dar el nu aude. Face câțiva pași spre planul I al scenei, încet, îngândurat. Când ajunge la ușa boxei, se oprește în prag, rezemat cu spatele de boxă. Telefonul sună mereu, în momentul acesta intră directorul, din cabinetul lui, cu un manuscris în mână. Se apropie de Ștefănescu, care nu-l aude.

DIRECTORUL *(lovindu-l ușor peste umăr)*: Ce-i cu dumneata?

ȘTEFĂNESCU (*indiferent*): Nimic.

DIRECTORUL (*arătând cu capul spre telefonul care sună mereu*): Nu răspunzi?

ȘTEFĂNESCU (*într-o doară*): Ba da. (*Intră fără precipitarea obișnuită în boxă și ridică cu indiferență receptorul.*) Da... Eu... Nu... (*bruscă ridicare de voce*) Am zis: nu! Schimbă! Schimbă tot. (*A revenit la stilul lui normal, a reintrat în funcțiune.*) Ridică cursivul cu un vingalac... șaseșapte... în pagina a doua... Da... (*Închide telefonul, se așază la masă, pe urmă către director.*) Ai terminat caseta?

DIRECTORUL (*dându-i manuscrisul*): Uite-o. Ce zici, n-ar merge editorial?

ȘTEFĂNESCU (*răsfoind foile manuscrisului*): Cam scurt pentru editorial.

DIRECTORUL: Mai rărești rândurile.

ȘTEFĂNESCU: Să-ncercăm. Semnezi?

DIRECTORUL (*blazat*): Cu inițiale. E de ajuns.

ȘTEFĂNESCU: Ba uneori, prea mult. (*Continuă să lucreze în tăcere.*)

DIRECTORUL (*și-a aprins o țigară și se așază pe un colț de masă. După un timp*): M-am uitat prin gazetă. Moartă. N-are nimic. Nimic.

ȘTEFĂNESCU: Ce să-i fac? O scriu eu?

DIRECTORUL: Știri vechi. Reportaje răsuflate. Articole idioate... Ai văzut articolul lui Grigoriu?

ȘTEFĂNESCU: E un om subțire. Și are idei.

DIRECTORUL: Mie nu-mi trebuie oameni subțiri. Și n-am ce face cu ideile lor. (*ironic*) Idei! Ideile omoară o gazetă.

ȘTEFĂNESCU: Nu pe a noastră, în orice caz...

DIRECTORUL: A noastră! Gazeta noastră e o porcărie.

ȘTEFĂNESCU: Mai mare chiar decât crezi. Dar ce să fac cu o redacție neplătită de trei luni? Oamenii nu mai pot.

DIRECTORUL: Las' că se aranjează ei. Nu-l plâng eu pe Pompilian.

ȘTEFĂNESCU: Pe Pompilian, nu. Dar pe Voicu, dar pe Grigoriu?

DIRECTORUL: Se-nvârtesc.

ȘTEFĂNESCU: Și dacă nu pot să „se-nvârtească”? Și dacă nu se pricep?

DIRECTORUL: Foarte rău. Eu ce să le fac? Eu închid ochii. Restul e treaba lor. Să mai ciupească și ei, de ici, de colo...

ȘTEFĂNESCU: Bună școală, n-am ce zice.

DIRECTORUL: Nu suntem aici într-un pension de fete. Suntem într-o redacție.

ȘTEFĂNESCU: Și încă ce redacție!

DIRECTORUL: Să lăsăm gluma. Așa nu mai merge.

ȘTEFĂNESCU: Ba, deocamdată, de bine, de rău, mai merge. Dar mă întreb cât timp. Uite, zincografia nu mai vrea să lucreze. Și azi mi-au oprit patru clișee. Vor bani.

DIRECTORUL: Canalii.

ȘTEFĂNESCU: Mai grav e cu tipografia. Mă tem că ne lasă.

DIRECTORUL: Alte canalii.

ȘTEFĂNESCU: Ne trebuie bani.

DIRECTORUL: Nu, Ștefănescule, ne trebuie altceva. Ne trebuie o lovitură. O lovitură, înțelegi? Ceva tare, tare. Ceva senzațional!

ȘTEFĂNESCU: O bombă...

DIRECTORUL: Da. O bombă. Un scandal. O crimă.

ȘTEFĂNESCU: Crimele nu rentează. Sunt în toate gazetele.

DIRECTORUL: Poate că ai dreptate, în orice caz un scandal. Ceva care să răsunе, să aducă cititori, să ridice tirajul.

ȘTEFĂNESCU (*ridică receptorul telefonului care din nou sună*): Da... (*strigând*) Cum?... De ce?... Ei, drăcia... dracului... (*Trânțește receptorul și închide brusc telefonul.*) Lua-v-ar dracu cu tipografie cu tot!

DIRECTORUL: Ce s-a întâmplat?

ȘTEFĂNESCU: Mi-au încurcat toată paginația. Una spun eu, alta fac ei. Iar o să iasă o halima.

DIRECTORUL: De ce nu te duci până jos, în atelier? Mai scutură-i puțin.

ȘTEFĂNESCU: M-aș duce, dar n-am pe cine să las aici. Te pomenești că sună provincia între timp.

DIRECTORUL: Rămân eu... dacă nu stai mult.

ȘTEFĂNESCU: În cinci minute sunt înapoi. (*Strânge de pe masă oarecare hârtii, șpalturi, manuscrise și pleacă cu ele.*)

DIRECTORUL: Și gândește-te la ce ți-am spus. O lovitură... Ne trebuie o lovitură.

SCENA XX

DIRECTORUL, POMPILIAN

DIRECTORUL (*rămas singur, înconjoară masa lui Ștefănescu, se uită distrat prin hârtii*): O lovitură... O lovitură... (*Se așază pe scaunul lui Ștefănescu și își aprinde o țigară.*)

POMPILIAN (*intră în mare grabă prin stânga, se repede la ușa direcției, o deschide*): Domnule director! (*A băgat de seamă că nu e nimeni la*

direcție și se întoarce.) Niță! Șefule! Directorul a plecat?

DIRECTORUL (*leneș*): Ce e, Pompilian?

POMPILIAN: Acolo sunteți? (*Vine grabnic spre boxă și se oprește în pragul ei. E, în mod vizibil, purtătorul unei mari vești.*) Domnule director! Să vă spun una, să-ncremeniți!

DIRECTORUL (*mai degrabă indiferent*): Spune!

POMPILIAN: Cine credeți că e jos?

DIRECTORUL: Unde jos?

POMPILIAN: Jos la noi. Pe scări.

DIRECTORUL (*ridicând din umeri*): Știu eu!?

POMPILIAN (*se apropie de birou, se reazemă cu amândouă mâinile de margine, se apleacă peste masă*): Bucșan.

DIRECTORUL (*surprins, neîncrezător*): Griguță?

POMPILIAN: Ei.

DIRECTORUL: Bucșan-Remet?

POMPILIAN: În persoană.

DIRECTORUL: Fugi d-acolo!

POMPILIAN (*vexat*): Dom'le director, îmi pare rău!

Nu-l cunosc eu pe Bucșan? L-am văzut cu ochii mei, jos, la poartă, întreba la ce etaj e Deșteptarea și dacă directoru-i aici. Vine, vă spun eu că vine. Am luat-o înainte pe scări să v-anunț.

DIRECTORUL (*într-adevăr uimit, se ridică în picioare*): Bucșan aici! (*repede*) Pompilian, șterge-o.

POMPILIAN: Am dispărut.

DIRECTORUL: Dar rămâi pe-aproape. Stai pe la administrație. Cine știe? Poate avem nevoie de tine.

POMPILIAN: Am înțeles. (*Iese repede prin dreapta.*)

SCENA XXI

DIRECTORUL, BUCȘAN

DIRECTORUL (*ieșind în întâmpinarea lui Bucșan, care intră prin stânga*): Coane Griguță, dumneata la noi? Ce surpriză! Dar de ce te-ai deranjat? De ce nu mi-ai dat un telefon? Veneam eu.

BUCȘAN (*cincizeci de ani. Eleganță sobră, precisă. Răceală neafectată*): Așteptai un telefon? De la mine?

DIRECTORUL: Da... Eu totdeauna aștept.

BUCȘAN: Totdeauna – și mai ales astăzi?

DIRECTORUL: De ce mai ales?

BUCȘAN: Ascultă! Să vorbim limpede.

DIRECTORUL: Să vorbim – dar nu aici. Vino la mine în birou. (*gest cu mâna spre biroul direcției*)

BUCȘAN: Nu. Prefer aici. E mai sigur. (*Privește de jur împrejur.*) Sunt mai multe ieșiri. Și pe urmă, sper să nu fie mult de vorbă. Ia spune-mi: cât vrei?

DIRECTORUL: Cât mai mult. Dar pentru ce?

BUCȘAN: Pentru infamia de azi.

DIRECTORUL (*după un moment de gândire*): Care din ele?

BUCȘAN: Sunt mai multe?

DIRECTORUL: Niciodată una singură. Deviza mea...

BUCȘAN: Și a gazetei dumitale...

DIRECTORUL: Da. În fiecare zi, mai multe infamii, cât mai multe cu puțință. Numai că în momentul de față nu știu exact la care din ele te referi.

BUCȘAN: Cinic – ai?

DIRECTORUL: Nu. Surprins. Sincer surprins. Nu știu despre ce e vorba.

BUCȘAN: E în gazeta dumitale de astăzi un articol foarte interesant.

DIRECTORUL: Imposibil!

BUCȘAN: Ba da, ba da...

DIRECTORUL: Serios? Mă flatezi, coane Griguță. Mă flatezi, dar nu cred.

BUCȘAN (*cu ironie*): Poate n-ai citit.

DIRECTORUL: Ba, din întâmplare, azi am citit. De la un cap la altul. (*Ia de pe masa lui Voicu un număr din Deșteptarea și îl ține în mână privindul-l.*) Opt pagini de prostii și vechituri.

BUCȘAN: Iar între aceste prostii și vechituri, bine camuflat, un mare șantaj.

DIRECTORUL (*râde*): Cum exagerezi, coane Griguță. Un mare șantaj! Cel mult câteva mici găinării, îmi cunosc gazeta și îmi cunosc oamenii. Nu e nici unul între ei capabil de un mare șantaj.

BUCȘAN: Dar dumneata ești capabil!

DIRECTORUL: Da, când îmi dau osteneala.

BUCȘAN: Și ți-ai dat-o.

DIRECTORUL: Coane Griguță, nu vrei să-mi explici?

BUCȘAN: Ba da. Tocmai de aceea am venit. Ascultă-mă: mie-mi plac corsarii. Când mă atacă din față. Mă supără doar când îmi sar din spate. Vreau să vorbim sincer: ca între bandiți. Ca între doi bandiți onorabili. Spune: Ce vrei? Cât vrei?

DIRECTORUL: Ești brutal.

BUCȘAN: Sunt grăbit.

DIRECTORUL: Și rău informat. Ca toți oamenii grăbiți. Habar n-am la ce faci aluzie. Poate... poate la afacerea Carun.

BUCȘAN: Și la afacerea Carun.

DIRECTORUL: Ei bine, îți dau cuvântul meu de onoare că până aseară n-am știut că ești amestecat în ea.

Nu știam că-i afacerea dumitale. Știam că faci petrol, știam că faci metalurgie, nu știam că lucrezi în cereale.

BUCȘAN: Dar ai aflat... La timp.

DIRECTORUL: Aseară. Și îndată ce am aflat, am dat ordin să se scoată din gazetă orice aluzie, cât de vagă, în chestia cerealelor. Era un întreg articol despre prețul ovăzului și s-a scos din pagină.

BUCȘAN: Din pură generozitate!

DIRECTORUL: Nu. Din calcul. Știam, bănuiam că ți-ar fi agreabil ca timp de zece-cincisprezece zile să nu se prea vorbească de afacerea asta. Cel puțin până la încheierea definitivă a contractelor. Și mai știam că dacă voi veni să te vizitez, să zicem poimăine, voi găsi la dumneata oarecare înțelegere.

BUCȘAN: Și oarecare bani.

DIRECTORUL: Văd că-ți plac expresiile triviale. Da, fie! Oarecare bani. Știam că n-o să-mi faci dificultăți.

BUCȘAN: Dar ca să fii mai sigur, ai preferat să ameninți.

DIRECTORUL: Nu.

BUCȘAN: Ba da. Să ameninți, să strângi documente. Să le închizi în sertarul dumitale. Și să insinuezi că ești gata să le publici... altă dată. Vechiul sistem de șantaj: altă dată.

DIRECTORUL: Coane Griguță, iartă-mă: nu știi ce vorbești.

BUCȘAN: Se poate. Dar știu să citesc, (*Îi smulge ziarul din mână, îl deschide grăbit, caută ceva și pe urmă i-l vâără sub ochi.*) Asta ce e?

DIRECTORUL: *Alexandru cel Mare în Media. (După o secundă.)* Ce ai dumneata comun cu Alexandru cel Mare?

BUCȘAN: Multe. Dacă citești printre rânduri. Ascultă! (*Citind.*) „Alexandru cel Mare așteaptă încă un an pentru a da o nouă lovitură și aceasta nu pentru că spiritul său de aventură nu-l împinge mai departe, ci pentru că se lovește acum de problema gravă a cerealelor. El trebuie să hrănească importante efective de cavalerie și chiar dacă ar izbuti să organizeze un monopol al ovăzului...” (*Ridica ochii din ziar.*) Un monopol al ovăzului – nu e clar?

DIRECTORUL: Vrei să spui că-i o aluzie la afacerea Carun?

BUCȘAN: Aluzie? Nu. Atac direct. Ascultă mai departe. (*Citește subliniind fiecare intenție.*) „Vom arăta altă dată – vezi, altă dată – și păstrăm în acest scop probe pe care preferăm a nu le destăinui pentru un moment – evident că preferi! – pe ce se-ntemeiază convingerea noastră...” – Sigur! Convingerea! Ești un om de convingeri dumneata! – ...,că între Protar și Carun itinerariul eroului nostru a cunoscut faze insuficient studiate (*pronunțând cuvânt cu cuvânt*) și care ar merita să fie aduse la lumină.” E clar, nu? (*Aruncă gazeta pe masă.*) Plătește sau aduc la lumină.

DIRECTORUL (*a ascultat tot timpul nedumerit, dar calm. Ia gazeta în mână și se uită cu atenție la articolul citit*): E o prostie. O confuzie. O eroare.

BUCȘAN: E ceva mai simplu: un șantaj.

DIRECTORUL: Nu înțeleg nimic.

BUCȘAN: Ba eu înțeleg tot. Sau, ca să fiu drept, e un lucru pe care nici eu nu-l înțeleg. De unde ai dumneata informații asupra afacerii Protar?

DIRECTORUL: Protar? Ce-i aia?

BUCȘAN: O publică în gazetă și pe urmă mă-ntreabă pe mine ce-i aia!? Proiectul e în cartioanele mele de un an. Credeam că nu-l știe nimeni. Văd că m-am înșelat. Tocmai de aceea am venit să te întreb: Ce știi? Cât știi? Și cât vrei pentru ceea ce știi?

DIRECTORUL: Coane Griguță, de vrut aș vrea mult, dar nu știu nimic.

BUCȘAN: Prin urmare, refuzi.

DIRECTORUL: Refuz să înțeleg. Refuz să cred. Am impresia că-ți bați joc de mine. Îmi arăți un articol idiot, un foileton de istorie, *Alexandru cel Mare* – scris dracu știe de cine – (*ia gazeta în mână și se uită la semnătura foiletonului*) Alexandru Andronic! Cine o mai fi și așa...

BUCȘAN: Nu știi cine e?

DIRECTORUL: Nu.

BUCȘAN: Nu-l cunoști?

DIRECTORUL: Nu.

BUCȘAN: Joci tare, joci mai tare decât credeam. Dar greșești, te previn. Eu știu să lupt.

DIRECTORUL: Coane Griguță...

BUCȘAN: Am terminat, pentru azi. Te sfătuiesc să te gândești bine la ce faci. Mă găsești mâine dimineață la nouă, la birou. Poate te răzgândești între timp și n-ar fi rău – crede-mă pe mine.

DIRECTORUL: La urma urmelor... Poate că ai dreptate... Poate... Cine știe?... Poate că mă răzgândesc...

(*Bucșan iese repede prin stânga, fără să salute.*)

SCENA XXII

DIRECTORUL, pe urmă POMPILIAN

DIRECTORUL (*rămas pe gânduri*): Protar... Protar... (*Cu o mișcare decisă merge spre telefonul din boxă și formează în grabă un număr.*) Alo! Tipografia? Ștefănescu e acolo? Spune-i să vină sus. Imediat. Îl aștept. (*Închide telefonul și iese din boxă.*) Pompilian!

POMPILIAN (*intră prin dreapta*): A plecat?

DIRECTORUL: Pompilian, cine este Alexandru Andronic?

POMPILIAN: Andronic? Am mai auzit de numele ăsta, astăzi, dar cine e habar n-am.

DIRECTORUL: E la noi în redacție unul cu numele ăsta sau cu un pseudonim?

POMPILIAN: Nu cred... n-am auzit...

DIRECTORUL: Articolul ăsta l-ai văzut? (*Îi arată foiletonul din gazetă.*)

POMPILIAN: *Alexandru cel Mare în Media*, de Alexandru Andronic... O fi vreun colaborator dinafară.

DIRECTORUL: Da, se poate, dar trebuie să știm cine e.

SCENA XXIII

ACEIAȘI, VOICU

VOICU (*intrând prin stânga*): Să trăiți, domnule director. (*către Pompilian*) Agopian a venit?

POMPILIAN: Nu.

VOICU: Domnule director, vă rog să mă iertați, dar eu nu mai pot. Zicea Agopian că ne dă azi ceva din chenzină și...

DIRECTORUL: Lasă asta acum.

VOICU: N-am niciun ban, domnule director.

DIRECTORUL: Nici eu n-am. Dar o să avem. Și tu, și eu, și toată gazeta. Cunoști pe unul Andronic?

VOICU: A fost pe aici.

DIRECTORUL: Când?

VOICU: Azi-dimineață. Zicea că se mai întoarce. Dar eu am plecat. Poate s-a mai întors.

DIRECTORUL: Ce voia?

VOICU: Vă căuta pe dumneavoastră.

DIRECTORUL: Pe mine? De ce?

VOICU: N-a vrut să spună. Zicea că e o chestie de extremă importanță.

DIRECTORUL: Avea dreptate: de extremă importanță.

VOICU: M-aș mira. Arăta mai mult a ageamiu. Zicea că-i profesor.

DIRECTORUL: Și încă ce profesor! Ar putea să ne dea lecții la toți. Băieți, pe Andronic ăsta trebuie să-l găsim. Astăzi, neapărat. De sub pământ. Cu orice preț!

SCENA XXIV

ACEIAȘI, ȘTEFĂNESCU

ȘTEFĂNESCU: M-ai chemat, domnule director?

DIRECTORUL: Ștefănescule, am găsit.

ȘTEFĂNESCU: Ce?

DIRECTORUL: Lovitura. Marea lovitură!

ȘTEFĂNESCU (*sceptic*): Zău?!

DIRECTORUL (*strânge gazeta în mână*): O am, o am aici.

ȘTEFĂNESCU: Unde?

DIRECTORUL: Unde te așteptai mai puțin, în gazeta noastră.

ȘTEFĂNESCU: Să văd.

DIRECTORUL: Uite. (*Îi dă ziarul în mână și îi arată cu degetul foiletonul.*) E mai mult decât o lovitură. E o revoluție! Ștefănescule, eu am plecat. Rămâi aici. Nu te dezlipești de lângă telefon. Fii gata pentru o ediție specială, în orice caz păstrează-mi o pagină liberă. (*Se îndreaptă spre ieșirea din stânga, urmat de cei doi. Din prag, se mai întoarce o dată spre Ștefănescu.*) Curaj! O să avem știri mari la ultima oră. (*Iese.*)

ȘTEFĂNESCU (*uimit, nu-și poate lua ochii de la foileton*): Alexandru cel Mare la ultima oră!

CORTINA

ACTUL II

După-amiaza aceleiași zile. Orele cinci-șase. Odaia de lucru a profesorului Andronic. În peretele din fund, spre stânga, o ușă care dă în antreu, în peretele din dreapta, planul I, o ușă ce duce spre altă încăpere a apartamentului. Toți pereții sunt acoperiți cu cărți. Rafturi simple din lemn, fără vitrine, înșesate de cărți, într-un colț, o scară mică, dublă, de bibliotecă. În mijlocul odăii, un birou, două fotolii. Pe birou, cărți, fișe, într-o firească dezordine, în fund, o măsuță și un aparat de radio.

SCENA I

ANA, MAGDA

La ridicarea cortinei, aparatul de radio e deschis, iar Ana, servitoarea profesorului Andronic, stă lângă aparat și ascultă cu mare atenție. Se transmite o conferință. Vocea conferențiarului răsună puternic în toată odaia.

„...Că în Phirigia, și mai ales la Gordium, Alexandru a fost în iarna anului 333, că bătălia de la Issus în Cilicia a urmat în primăvara aceluiași an, că asediul Tyrului, iar pe urmă asediul cetății Gaza au loc

într-o succesiune de timp bine determinată, că întreaga campanie din Egipt s-a terminat în ultimul trimestru al anului 332 și primele luni ale anului 331 – toate aceste operațiuni, pe care istoria le primește drept definitiv stabilite, ar putea fi puse la îndoială și, în orice caz, ar merita să fie supuse unui nou examen, mai... *(Se aude sunând de afară. Soneria acoperă și tulbură un moment vocea aparatului, dar Ana nu se mișcă și ascultă mai departe.)* ...atent, mai sever, mai puțin respectuos cu anumite adevăruri, care au de partea lor calitatea de a fi vechi, dar nu neapărat și virtutea de a fi incontestabile, întreaga cronologie a războaielor alexandrine e susceptibilă de revizuire.” *(Se aude din nou soneria, de astă dată mai lung, mai insistent. Ana e vădit contrariată – dar n-are încotro – se decide să deschidă. Întoarce un buton al aparatului de radio, făcând să se audă emisiunea mai încet, și iese prin ușa din fund, lăsând-o dată de perete. După o clipă se aude din antreu, vocea Magdei: „Domnul profesor Andronic locuiește aici? E acasă?” În tot acest timp, vocea de la radio continuă, mai scăzut, dar distinct.)* ...„Chiar acolo unde consensul istoricilor părea că exclude orice îndoială, noi avem dreptul să examinăm lucrurile, atât timp cât nu ne aflăm în fața unor documente precise. De multe ori ipoteze cu totul plauzibile, întărite de considerațiuni savante, cad în fața unor fapte mărunte, dar irecuzabile. Popasul lui Alexandru cel Mare la Troia are loc într-adevăr în 334? Îndoiala e legitimă. Ceva mai mult: îndoiala se poate extinde asupra faptului însuși. Popasul la Troia a avut loc? A avut cu adevărat loc? Legenda îl vrea pe Alexandru cel Mare aplecat asupra mormântului lui Ahile. E mai mult decât o legendă, e un simbol. Epopeea se întâlnește cu istoria, eroul lui Homer cu elevul lui Aristotel. Imagine maiestuoasă, imagine de

nesfârșită măreție, dar omul de știință nu are dreptul să fie sedus de asemenea frumuseți când adevărul lor istoric este nesigur și cu atât mai puțin când el este categoric fals.”

(Ana se reîntoarce în odaie, urmată de Magda. Magda e într-o rochie de după-masă, un taior ușor de vară. Intră cu oarecare timiditate. Din prag, aruncă o privire cercetătoare prin odaie, privirea cuiva care intră prima oară într-o casă necunoscută.)

MAGDA: Nu e aici?

ANA *(cu degetul la gură, îi face semn să tacă)*: Sst!
(Merge spre aparatul de radio, întoarce butonul, întărind sunetul.)

(Vocea conferențiarului răsună din nou puternică. Magda, de la primele cuvinte, e interesată de subiect și se apropie de radio. Amândouă, Ana de o parte, Magda de cealaltă parte a aparatului, ascultă cu mare atenție.)

„...Foarte puține sunt datele certe, absolut certe, din istoria războaielor lui Alexandru cel Mare. E, de exemplu, sigur că armatele lui trec Tigrul în septembrie 331 înainte de Hristos, în ultima zi a lunii, și această precizie o datorăm împrejurării că trecerea fluviului coincide cu eclipsa de lună de la 30 septembrie 331. Asemenea coincidențe nu sunt multe în cronologia alexandrină. Istoricul poate să regrete lipsa lor, căci istoricul dorește cât mai multă precizie, dar figura lui Alexandru cel Mare nu pierde nimic din nesiguranța datelor. Miturile sunt mult mai puternice decât documentele și poate că ceea ce este cu deosebire

fascinant în marele macedonean este misterul care azi încă, după douăzeci și trei de veacuri, înconjoară și ascunde miraculoasa sa aventură.”¹

(Conferința s-a terminat. Ana și Magda rămân încă absente, cu aceeași încordată atenție, asupra aparatului de radio. După câteva secunde se aude vocea spicheritei: „În ciclul Mituri și eroi a vorbit domnul profesor Alexandru Andronic despre Alexandru cel Mare”. Ana întoarce butonul aparatului, care se stinge.)

MAGDA: Cum? El a vorbit? El a fost?

ANA: Da, dumnealui.

MAGDA: Prin urmare... nu-i acasă.

ANA: Păi... *(lovind cu palma aparatul de radio)* dacă-i aici, cum o să fie acasă.

MAGDA: Atunci... mă duc.

ANA: Dar cine sunteți dumneavoastră, ca să-i spun.

MAGDA: Nu mă cunoaște. Nu cred să mă cunoască.

ANA: Da' de ce nu stați, că acum trebuie să vie și dumnealui. A zis ca de la Radio vine de-a dreptul acasă, că nici nu-i departe.

MAGDA: Poate întârzie...

ANA: Aș! Nu-l cunoașteți. Se vede bine că nu-l cunoașteți. Dumnealui nu întârzie niciodată. A

¹ *Nota pentru regie.* Textul conferinței lui Andronic va fi scurtat sau eventual lungit – după necesitățile regiei. Nu totul trebuie să fie auzit de spectator. Când soneria sună, ea va acoperi complet pe vorbitor și nu se va auzi decât țărâitul obișnuit al unui aparat de radio, în timp ce se sună. De asemeni, când Ana iese în antreu ca s-o întâmpine pe Magda, întrebările Magdei se vor auzi limpede, acoperind aparatul de radio. Clar, în așa fel încât să fie bine auzit de spectatori, nu va fi decât începutul și sfârșitul conferinței *(n.a.)*.

vorbit, a spus omul ce a avut de spus – drept acasă vine... Da' frumos a vorbit.

MAGDA: Da, frumos...

ANA: Frumos și tare. Mă și mir, zău. Aici acasă, abia deschide gura, abia-l auzi. Nu prea e vorbăreț. Cât e ziua de mare stă colo, la masă. Citește și scrie; scrie și citește.

MAGDA (*privind de jur împrejurul bibliotecii*): Are ce citi.

ANA: Da, zău. Multe mai sunt. Și mereu vin. Nu e zi de la Dumnezeu, să nu vie câte trei, câte patru. Nu mai are loc de ele. Pe masă cărți, sub masă cărți, pe scaune cărți – unde te întorci cărți. Eu să le scutur și nu le mai dau de rost, dar dumnealui să le citească.

MAGDA (*s-a apropiat de birou. Se uită o clipă la cărțile de pe masă și ia, cu o mișcare subită, de interes, una din ele*): Cartea asta e nouă? Primită de curând?

ANA: S-o vedem. (*Ia cartea în mână, o cântărește, o deschide, pipăie o foaie, pe urmă o închide la loc și i-o înapoiază.*) E-n grecește.

MAGDA: După ce-o cunoști?

ANA: Ei! După multe. Pe toate le cunosc. M-am învățat cu ele. Numai s-o iau în mână și spun care cum e. Sunt și unele de scârțâie, când le deschizi, ca o ușă neunsă. Altele nici nu le auzi. Sunt și cărțile ca oamenii: unele tac, altele țipă.

MAGDA: Și altele râd.

ANA: Ba de răs, nu le-am auzit să râdă. Ia ascultați! (*Gest cu degetul; o secundă amândouă ascultă cu urechea ațintită spre cărțile din rafturi.*) E câte una care trosnește din senin, ca butucul iarna în vatră. Parc-ar vrea să zică ceva, dar nu știu ce.

MAGDA: Poate că știe domnul profesor.

ANA: Ei, dumnealui pe toate le știe... Domnișoară, nu vă supărați, să punem cartea la loc așa cum a fost, că dacă bagă de seamă c-am mișcat-o din loc, atâta ne trebuie. Să nu-i umble cineva pe masă, că e rău de tot. Eu nici nu mă ating de masă. Zac hârtiile pe ea, cu lunile...

(*Magda potrivește cartea la loc. Se aude de afară soneria.*)

MAGDA: A venit.

ANA: Nu e el... (*cu mirare*) Cine să fie?

MAGDA: Poate că totuși el e.

ANA: Nu, nu sună niciodată. Are cheie. Cine să fie?

MAGDA: Eu mă duc.

ANA: Dar de ce? Stați liniștită. Eu cred că nici nu e la noi. N-are cine să fie. (*Ascultă cu atenție.*) Vedeți? Nu mai sună. O fi greșit cineva ușa. Și adineauri, când ați sunat dumneavoastră întâi, mă gândeam nici să nu deschid. Tot așa ziceam că-i o greșeală. La noi foarte rar să vie cineva. (*Se aude din nou soneria, mai lung decât prima dată.*) Cine să fie? Poate că tot e cineva. Stați aicea, că mă duc să văd. (*Iese prin ușa din fund. Soneria se aude întruna. E afară cineva care insistă, care și-a pierdut răbdarea. În sfârșit soneria încetează. Probabil că Ana a deschis și stă acum de vorbă cu noul venit. După câteva secunde ușa din fund se deschide brusc și intră directorul.*)

SCENA II

MAGDA, ANA, DIRECTORUL

DIRECTORUL: Domnul profesor Andronic?...

ANA (*care vine în urma lui, cam contrariată de năvălire*): Păi nu vă spusei că nu-i acasă?

DIRECTORUL (*cu o înclinare spre Magda*): Doamna Andronic?

MAGDA: Nu.

DIRECTORUL: Domnișoara Andronic?

MAGDA: Nici.

DIRECTORUL: O prietenă a domnului profesor?

MAGDA: Încă nu.

DIRECTORUL: O studentă?

MAGDA: Oarecum.

DIRECTORUL: Domnișoară, vă rog să mă iertați; pun prea multe întrebări și nu dau nicio explicație. Dar trebuie neapărat să-l văd pe domnul profesor.

ANA: O fi trebuind, dar dacă nu-i acasă!... Cine sunteți dumneavoastră?

DIRECTORUL (*scurt, către Ana*): Dumneata să taci! (*către Magda*) Domnișoară, sunteți singura care ați fi în drept aici să puneți această întrebare, dar e mai bine să spun de la început că nu pot răspunde.

MAGDA: Vă înșelați, domnule. Nu am niciun drept să pun întrebări în această casă. De altfel nu am nimic să vă întreb și nu sunt curioasă să aflu.

DIRECTORUL: Cu atât mai bine... Pentru că, în ce mă privește, sunt foarte curios... (*se uită scrutător de jur împrejur*) și am multe lucruri de aflat. (*Merge spre birou, aruncă o privire asupra lucrurilor de pe el, ia în mână o carte, pe urmă un dosar, pe care îl deschide.*)

ANA: Vă rog să nu umblați acolo.

DIRECTORUL: Dumneata ești un personaj cu totul de prisos. Te rog să ieși. N-am nevoie de dumneata.

MAGDA: Vreți să spuneți că de mine aveți nevoie?

DIRECTORUL: Nu. Nici pe dumneavoastră nu vă rețin. (*Trece de cealaltă parte a biroului, pe care îl cercetează cu atenție, deși rapid. Trage câteva sertare, unul după altul, pe unele închizându-le în grabă, pe altele nu.*)

ANA: Te poftesc să le închizi la loc că altfel strig.

DIRECTORUL: Strigă, dar ieși! (*A zărit un dosar care i se pare interesant, se așază la birou și-l răsfoiește.*)

ANA (*către Magda*): Vai de mine! ăsta e nebun. (*către director*) Ce te-a apucat, domnule? Lasă hârtiile în pace.

DIRECTORUL: Tot aici ești? (*către Magda*) E surprinzător că un om distins ca profesorul Andronic poate ține în casă o asemenea persoană.

ANA: Eu strig! Eu îl chem pe portar! Mă duc să-l chem!

MAGDA (*o oprește cu un gest ferm, liniștitor*): Rămâi aici. (*Se apropie de birou, foarte calmă.*) Am impresia, domnule, că sunteți în căutarea unor documente.

DIRECTORUL (*răsfoiește mai departe dosarul, fără să ridice capul*): Da.

MAGDA: A unor documente importante.

DIRECTORUL (*același joc*): Da.

MAGDA: Foarte importante.

DIRECTORUL (*ridică scurt privirea*): Dumneavoastră... (*se ridică, ocolește biroul, vine lângă ea*) dumneavoastră știți ceva?

MAGDA: Mai mult bănuiesc decât știu.

DIRECTORUL: Ce?

MAGDA: Bănuiesc că dacă un om bine crescut năvălește într-o casă străină în felul în care ați năvălit dumneavoastră și caută ceva, acel ceva nu poate fi decât foarte important.

DIRECTORUL: V-am prevenit că sunt grăbit. Știți sau nu știți ceva precis?

MAGDA: Da și nu.

DIRECTORUL: Ce-nseamnă da, ce-nseamnă nu?

MAGDA: Știu că domnul profesor a plecat cu o servietă. Că a pus în ea o serie de hârtii și că a încuiat servieta cu cheia și a încercat broasca de câteva ori. Asta înseamnă da. Nu știu însă ce erau acele hârtii și nu știu dacă erau hârtiile pe care le căutați. Asta înseamnă nu.

DIRECTORUL: Și... unde e domnul profesor?

ANA: E la Radio... Acu trebuie...

MAGDA (*întrerupând*): E la Radio și de acolo se duce la Universitate. Azi e miercuri. Totdeauna miercuri (*se uită la ceas*) de la șase la șapte are curs.

DIRECTORUL: Pot să-i telefoniez de aici? Unde e telefonul?

ANA: N-avem.

DIRECTORUL: Asta așa e. Toată dimineața v-am căutat în carte.

MAGDA: Și nici nu e bine să telefonați. Domnul profesor e în sala de cursuri. S-ar putea să nu răspundă, mai bine vă duceți acolo, îl găsiți sigur.

DIRECTORUL: Poate că aveți dreptate... (*Totuși ezită, parcă n-ar pleca.*) Dar, de la curs, nu vine aici?

MAGDA: Uneori... (*degajată*) Dacă vreți, așteptați.

DIRECTORUL: S-ar putea să întârzie?...

MAGDA: O oră, două...

ANA: Poate trei...

DIRECTORUL: Atunci mă duc. (*Se înclină, curtenitor.*) Domnișoară, vă cer scuze.

MAGDA: Nu aveți de ce. A fost foarte plăcut.

DIRECTORUL: Dacă mergeți în oraș, vă las în drum. Am un taximetru jos, care așteaptă.

MAGDA: Vă mulțumesc, dar eu am de lucru. Ați ghicit bine adineauri. Sunt o studentă a domnului profesor Andronic. M-a chemat să-i copiez niște fișe.

DIRECTORUL: Îmi pare rău că v-am întrerupt. Bună ziua.

ANA (*ironică*): Mai poftiți pe la noi.

DIRECTORUL: Dumneata să taci. (*Iese.*)

SCENA III

MAGDA, ANA

ANA (*rămâne în pragul ușii din fund și privește de acolo spre antreu până ce se aude o ușă trântită. Pe urmă reintră în cameră, închizând ușa din fund*): A plecat. Dacă nu erați aici, nu știu zău cum scăpăm de el... Da... să știți, domnul profesor n-are astăzi curs.

MAGDA: Știu.

ANA: Și nici servietă n-are.

MAGDA: Eu credeam că are.

ANA: Când o afla nebulul că l-ați păcălit, vine înapoi.

MAGDA: N-are decât. Pe mine nu mă mai găsește.

ANA: Și eu nu-i mai deschid... (*Apropiindu-se de birou.*) Ia te uită ce-a făcut! A încurcat toate hârtiile. (*Face ordine pe birou, închide sertarele, strânge hârtiile.*)

MAGDA: Primiți des asemenea vizite?

ANA: Ba nu primim deloc. Nu v-am spus că la noi nu vine nimeni?

MAGDA: Nimeni, nimeni?

ANA: Câteodată, așa, câte un domn bătrân, câte o fată urâtă...

MAGDA: Totdeauna urâtă?

ANA: Totdeauna. Parcă anume le alege și numai despre cărți vorbește cu ele. (*pauză*) Dumneavoastră sunteți prima fată frumoasă care intră în casa asta.

MAGDA: Eu tot despre cărți am venit să vorbesc.

ANA: Foarte rău. Mai mare păcatul! (*Se aude dinspre antreu o cheie ce se răsucesce în broască, o ușă ce se deschide.*) I-auziți! A venit. Dumnealui e.

SCENA IV

MAGDA, ANA, ANDRONIC

ANA (*merge spre ușa din fund, o deschide și din prag se adresează lui Andronic, care a rămas probabil în antreu*): Conașule, vă așteaptă cineva în birou.

ANDRONIC (*de afară*): De mult?

ANA: Cam de multșor.

ANDRONIC (*intrând și zărind-o pe Magda*): Bună ziua, domnișoară.

MAGDA: Bună ziua, domnule profesor.

ANA: Foarte frumos ați vorbit la Radio, conașule. Mi-a plăcut.

ANDRONIC (*către Magda*): Domnișoară, nu trebuie să luați în nume de rău declarația prea sinceră a Anei. E o veche admiratoare a mea. E publicul meu credincios. (*către Ana*) Îți mulțumesc, Ana. M-am gândit în timp ce vorbeam la dumneata. Știam că chiar dacă nimeni nu m-ascultă, chiar

dacă toate aparatele de radio sunt închise, unul e deschis...

ANA: Foarte frumos a fost...

ANDRONIC (*către Magda*): Vedeți?

ANA: Conașule, v-a căutat un domn.

ANDRONIC: Ce domn?

ANA: N-a vrut să spună cine-i. Acu a ieșit pe ușă.

ANDRONIC: Poate domnul cu care m-am întâlnit pe scări. Era să ne lovim unul de celălalt de prea mare grabă.

ANA: Atunci să știți că el era. Mai grăbit nici că se poate.

ANDRONIC: Bine, Ana. Îți mulțumesc.

ANA: Eu, acu, vă las. (*Dă să iasă, dar se oprește privindu-l fix pe Andronic.*) Da asta ce mai e?

ANDRONIC: Ce?

ANA: Iar vă cade un nasture!

ANDRONIC: Unde?

ANA: Uite. (*Pune mâna pe nasturele hainei lui.*)

ANDRONIC: Ai dreptate. Cade.

ANA: Abia aseară l-am cusut.

ANDRONIC: Nu pe ăsta. Era altul.

ANA: Mereu cade câte unul. (*scoțând din șorț un ac cu ață*) Stai să-l cos.

ANDRONIC: Nu acuma, Ana. Lasă. Mai târziu.

ANA (*bombănind și îndreptându-se spre ușa din fund ca să iasă*): Pe urmă iar vă treziți fără el. (*O zărește pe Magda râzând amuzată de scena la care asistă.*) Și râde lumea de noi. (*Iese.*)

SCENA V

ANDRONIC, MAGDA

ANDRONIC: De ce râzi, domnișoară?

MAGDA: Pentru că... pentru că mi-am adus aminte de cursul dumneavoastră.

ANDRONIC: E așa de vesel cursul meu?

MAGDA: Vă rog să nu vă supărați. E o glumă. De multe ori, înainte de intrați în sală, ne întrebam – ba uneori chiar făceam prinsoare între noi – ne întrebam care din cei trei nasturi de la haină va lipsi.

ANDRONIC: Nu lipsește totdeauna același?

MAGDA: Nu. De cele mai multe ori (*arătând cu mâna*) ăsta, cel din mijloc. Alteori, cel de jos. Mai rar, primul nasture, cel de lângă buzunar.

ANDRONIC: Foarte interesant cursul meu. Nu știam că am studenți așa de atenți... Și... nu se întâmplă niciodată ca toți trei nasturii să fie la locul lor?

MAGDA: Ba da. Foarte rar, dar se întâmplă. Ba chiar o dată am pierdut un pariu destul de mare din cauza asta.

ANDRONIC: Îmi pare rău. Dacă știam...

MAGDA (*gest de mic protest*): O!...

ANDRONIC: La drept vorbind, nu-mi aduc aminte de figura dumitale. Ești înscrisă la mine? Urmezi cursul meu?

MAGDA: L-am urmat, în primul semestru. (*cu puțină ezitare*) Acum...ANDRONIC: Numele dumitale (*căutând să-și aducă aminte*) este...

MAGDA: Magda Minu.

ANDRONIC (*același joc*): Minu Magda... Minu Magda... (*brusc*) Da. Îmi aduc aminte. Cred că-mi aduc aminte. Locul dumitale era... în fund.MAGDA (*completând*): În dreapta.

ANDRONIC: Lângă fereastră.

MAGDA: Da, lângă fereastră.

ANDRONIC: Da, da. Acum te văd... Ai făcut și o lucrare de seminar, astă toamnă. Despre... Despre... Protocolul la curtea lui Alexandru cel Mare.

MAGDA: Cum? Țineți minte?

ANDRONIC: Foarte bună lucrare. Excelentă. Puțin cam îndrăzneță, scrisă cu prea multă imaginație, dar foarte bună. Cred că ți-am dat niște cărți să le consulți.

MAGDA: A lui Bernoullies și a lui Spieker. Dar le-am înapoiat. Vi le-am lăsat la cancelarie.

ANDRONIC: Știu... Unde ai dispărut de atunci? Nu te-am mai văzut la curs. De ce?

MAGDA: Să vorbesc... deschis?

ANDRONIC: Sigur. Te rog.

MAGDA: Nu mai puteam suporta cursul dumneavoastră! Mă indigna! Mă înfuria!

ANDRONIC (*fără ironie*): Interesant.MAGDA (*brusc, după un moment de reflecție*): Domnule profesor, mie îmi place Alexandru cel Mare.

ANDRONIC: Și mie.

MAGDA: Nu. Dumitale nu-ți place. Îl critici, n-ai încredere în el.

ANDRONIC: Face prea multe greșeli.

MAGDA (*scurt*): Nu-i adevărat!ANDRONIC (*redevenind profesor*): Domnișoară Minu, tonul dumitale pentru o studentă...

MAGDA (*redevenind și ea studentă*): Vă rog să mă iertați...

ANDRONIC (*mai degajat*): Prin urmare, ai plecat de la cursul meu, fiindcă nu erai de acord cu mine.

MAGDA: Vedeți, pentru dumneavoastră, Alexandru cel Mare este o problemă, un obiect de studiu...

ANDRONIC: Iar pentru dumneata?

MAGDA: E altceva. Un om. Un prieten. Mai mult decât atât.

ANDRONIC: O pasiune.

MAGDA: Da, o pasiune.

ANDRONIC: Veche?

MAGDA: Destul de veche, încă din liceu...

ANDRONIC: Nu știam că fetele de liceu își caută pasiunile în cartea de istorie.

MAGDA: Râdeți de mine.

ANDRONIC: Nu râd. Ești o fată silitoare și gravă.

MAGDA: Nici silitoare, nici gravă. Mai degrabă leșă și frivolă. Anul trecut, în iunie, nu mi-a lipsit mult să cad la bacalaureat... (*cu o schimbare de ton*) Dar pe Alexandru cel Mare l-am iubit din primul moment.

ANDRONIC: Iubit?

MAGDA: Da. Iubit.

ANDRONIC: Ceea ce se cheamă iubit?

MAGDA: Cred că da.

ANDRONIC: Și cum s-a întâmplat?

MAGDA: Nu știu. Cum se întâmplă de obicei. L-am văzut și mi-a plăcut.

ANDRONIC (*jumătate întrebător*): E frumos?

MAGDA (*cu elan*): E foarte frumos. E frumos, e tânăr, e puțin nebun, e generos.

ANDRONIC: Puțin nebun, da. (*cu un gest vag de îndoială*) Generos...

MAGDA: Cunosc gestul ăsta. Din cauza lui am plecat de la curs. De câte ori e vorba de Alexandru cel Mare, de strălucirea lui, de eroismul lui, dumneata ridici din umeri și faci un gest cu mâna, ca un semn de întrebare. (*scurt*) Nu pot să te sufăr.

ANDRONIC: Îmi pare rău.

MAGDA: Știi cum îți spunem noi la curs?

ANDRONIC: Cine „noi”?

MAGDA: Noi, fetele.

ANDRONIC: Cum?

MAGDA: Alexandru cel Mic.

ANDRONIC: De ce?

MAGDA: Mai întâi, fiindcă te cheamă Alexandru, ca pe el.

ANDRONIC: Și pe urmă?

MAGDA: Pe urmă fiindcă ești mic.

ANDRONIC: Găsești?

MAGDA: Sigur, în comparație cu el, ești mic. El e înalt, puternic, îndrăzneț. Dumneata ești timid.

ANDRONIC (*puțin vexat*): Domnișoară Minu...

MAGDA: Da. Ești timid. Alexandru cel Mic.

ANDRONIC: Domnișoară! Te fac atentă că felul dumitale de a vorbi cu un profesor – chiar dacă nu mai sunt profesorul dumitale...

MAGDA: Dar sunteți profesorul meu.

ANDRONIC: Cum?

MAGDA: Vreau să mă prezint la examen.

ANDRONIC: La mine?

MAGDA: Da.

ANDRONIC: Când?

MAGDA: În sesiunea asta, dacă se poate.

ANDRONIC (*bănuitor, sever*): Și de aceea vii aici?

MAGDA: O, nu! Să nu mă înțelegeți greșit. Eu examinelele nu obișnuiesc să le trec la domiciliul profesorilor. E loc destul la facultate.

ANDRONIC: Te rog să mă scuzi. N-am vrut să te jignesc. Totuși aș vrea să știu...

MAGDA: De ce am venit aici? Da. Am citit articolul dumneavoastră de astăzi.

ANDRONIC (*întrerupând*): Ce articol?

MAGDA: Articolul: foiletonul din ziar... din *Deșteptarea*.

ANDRONIC: L-ai citit?

MAGDA: Da.

ANDRONIC (*dezolat*): L-ai citit! Prin urmare se citește. Ce penibil!

MAGDA: Penibil? De ce?

ANDRONIC: Pentru că e plin de greșeli de tipar. Tot articolul e mutilat, desfigurat de greșeli. Desigur că n-ai înțeles nimic.

MAGDA: Ba da. Sau cel puțin cred.

ANDRONIC: Nu, nu. Nici eu nu mai înțeleg, eu care l-am scris... Dar am dat o erată. O să apară mâine. (*la gazeta de pe birou și o agită.*) Ce s-a petrecut cu articolul acesta e înspăimântător. Mă întreb cine l-a cules, cine l-a corectat. Parcă e un text căzut pe mâini de hotenți, de canibali. Cuvintele cele mai simple sunt schimonosite. Nu mai vorbesc de termenii tehnici, de numele proprii... (*parcurend foiletonul*) Uite... uite. În loc de Marcardo apare Maroc; în loc de Kabul, apare Carun; în loc de Oxyartes, Ohrida; în loc de Prophtasia, Protar – auzi dumneata: Protar! Nu e frază, nu e rând să n-aibă greșală. Cred că ai băgat de seamă!

MAGDA: Nu. N-am avut când. Am citit totul într-o suflare. Cu inima strânsă. Domnule profesor, am venit să-mi spuneți că nu-i adevărat.

ANDRONIC: Ce?

MAGDA: Alexandru nu l-a ucis pe Parmenion. Alexandru n-a fost în Media.

ANDRONIC: Ba da.

MAGDA: Nu se poate, în orice caz, nu în 330. În 330, era la Kabul.

ANDRONIC: Nu ajunsese încă.

MAGDA: De unde știți?

ANDRONIC: Presupun.

MAGDA (*aproape cu violență*): N-aveți dreptul. Nu are nimeni dreptul.

ANDRONIC: Domnișoară Magda... pui prea multă inimă în lucruri atât de vechi...

MAGDA: Pentru mine nu sunt vechi. Pentru mine sunt vii. Încă vii... Eu îl cunosc pe Alexandru, îl cunosc, înțelegi?

ANDRONIC: Și eu cred că îl cunosc. De... (*aruncă o privire circulară asupra bibliotecii*) de douăzeci de ani.

MAGDA (*cu ușor dispreț*): Din cărți.

ANDRONIC: Da, din cărți. Știi dumneata un alt mijloc de a-l cunoaște pe Alexandru cel Mare? L-ai întâlnit dumneata în altă parte decât în cărți?

MAGDA: În vis.

ANDRONIC: O! Atunci să știi că nu e el.

MAGDA: Ba da. Uneori îl văd. Uneori îl aud. Cunosc vocea lui, cunosc privirea lui – privirea lui arzătoare, ochii lui calzi și umezi...

ANDRONIC (*ca și cum ar confirma un răspuns la un examen*): Asta-i exact. Avea ochi umezi. Și

Plutarh e de acord... „Umezeala ce răsărea în ochii lui...”

MAGDA: Cu ce orgoliu își ridică fruntea spre stele! Cu ce sfidare își lasă capul pe spate!

ANDRONIC: Inexact. Aici te înșeli. E o eroare. Obişnuia să încline capul spre stânga. Și Plutarh o spune... „Gâtul îl avea aplecat puțin pe umărul stâng.” Toți autorii sunt de acord.

MAGDA: Dar niciunul nu l-a văzut ca mine. Nici dumneata nu l-ai văzut. Niciodată.

ANDRONIC: Drept să spun, nu.

MAGDA: Uneori la curs, ascultându-te cum vorbeai despre el, aș fi vrut să te întrerup, aș fi vrut să strig. Vorbeai cu indiferență despre lucruri amănunțite de frumoase. Cum puteai fi așa de rece, așa de absent?

ANDRONIC: Ce vrei? Eu sunt un profesor. Eu n-am viziuni. Eu nu mă întâlnesc noaptea în vis cu Alexandru cel Mare.

MAGDA: Cu atât mai rău pentru dumneata. Și totuși erau clipe când se părea că înțelegi, că vezi. Erau momente în cursul dumentale, când lucrurile înviau deodată... Uite, astăzi-toamnă, în noiembrie, poate ai uitat, poate nu ții minte... într-o joi după-masă, ninge, ninge pentru prima oară... Noi eram puțini în sală. Să fi fost douăzeci. Ai intrat târziu. Erai palid, puțin obosit. Ai început să vorbești cu vocea dumentale indiferentă de totdeauna. Vorbeai despre plecarea lui Alexandru în Asia. Păreai plictisit, absent. Și deodată – nu știu cum s-a întâmplat – ai tresărit. Ai ridicat mâna cu un gest ca un fulger – un gest care deschidea porțile Asei, porțile visului. Glasul îți vibra, în ochi aveai o mare lumină... Simțeam că te iubesc.

ANDRONIC (*puțin speriat*): Pe mine?

MAGDA: Pe dumneata. Pe el. Pe amândoi.

ANDRONIC: Era o confuzie.

MAGDA: Sigur că era o confuzie. Aveai dumneata grijă să ne trezești la timp. Să ne readuci la realitate. (*cu ușor dispreț*) Alexandru cel Mic!

ANDRONIC: Domnișoară Magda, ești o copilă. O fată exaltată.

MAGDA: Știu. Mi s-a spus mereu acasă. Mama, tata, mătuși, unchi... Magda, ești exaltată. Magda, ești nebună. Și într-adevăr sunt. (*jumătate glumind*) Ce păcat că nu ești și dumneata. Ne-am înțelege de minune.

ANDRONIC: Dar „el” este.

MAGDA: O! Da! Și de aceea îl iubesc, îmi venea să râd la curs, când te auzeam cum îl judeci. (*profesoral*) „E inexplicabil că Alexandru a făcut așa... E inadmisibil că a făcut altminterea... E de neînțeles că s-a dus... E absurd că s-a întors...” Îmi venea să râd cum te chinuiai să explici lucruri care nu se explică.

ANDRONIC: În știință totul se explică.

MAGDA: Se poate. Dar în viață nu. Alexandru știe asta. El merge cu mâinile libere, cu ochii închiși, înainte, în neprevăzut, în plină aventură, până la capăt.

ANDRONIC: Și uneori până la crimă.

MAGDA (*violent*): Nu-i adevărat.

ANDRONIC (*cu vocea scăzută*): L-a ucis pe Parmenion.

MAGDA: Miști!

ANDRONIC (*moment de tăcere. Cuvântul a fost prea tare, dar omul de știință biruie*): E un fapt istoric, îmi pare rău, dar l-a ucis.

MAGDA (*intens, surd*): El?

ANDRONIC: Da.

MAGDA: Cu mâna lui?

ANDRONIC: Cred că da.

MAGDA: Crezi! Ce ușor îți vine să arunci cuvintele.

Crezi! (*cu o schimbare de voce, fermă*) Nu avea niciun motiv să-lucidă.

ANDRONIC: Niciunul. Și Plutarh spune la fel.

MAGDA: Dar Plutarh nu spune că l-a omorât el, cu mâna lui!

ANDRONIC: Nu. Asta spun eu. E o descoperire. Sau cel puțin o ipoteză.

MAGDA: Pe care n-a mai făcut-o nimeni înaintea dumitale?

ANDRONIC: Nimeni.

MAGDA: De ce îl urăști? Ce ai cu el?

ANDRONIC (*cu o ridicare din umeri*): Îl urăsc!... Eu n-am dreptul să urăsc pe nimeni.

MAGDA: Dar nici să iubești.

ANDRONIC: Sunt un om de știință. Caut adevărul, încerc să-l găsesc, în cazul de față, cred că l-am găsit. Am probe.

MAGDA: Unde sunt?

ANDRONIC: Aici. (*Deschide un sertar.*) Și aici. (*Deschide alt sertar.*) Și dincolo. (*Arată cu degetul spre un alt dosar de fișe.*) Vrei să le vezi?

MAGDA: Da. (*bruscă răzgândire*) Sau mai bine nu, n-am ce face cu ele. (*violent*) Păstrează-le! (*Se întoarce brusc spre ușă.*)

ANDRONIC: Magda!

MAGDA (*se oprește, se întoarce*): Păstrează-le! (*mândră*) Alexandru e o flacăra. N-ai s-o stingi dumneata. Cu toate planșele, cu toate fișele, cu toate cărțile n-ai s-o stingi. E mai puternic, e mai

viu, e mai frumos. E așa de frumos! Uită-te în ochii lui – drept în ochii lui – și spune-mi: nu ți-e frică de el?

ANDRONIC: Ba da. Totdeauna mi-a fost puțin frică de el.

MAGDA: Vezi?

ANDRONIC: Totdeauna. Nu ne potrivim deloc. Eu sunt un om pașnic, așezat, doritor de liniște.

MAGDA: Timid...

ANDRONIC: Dacă vrei...

MAGDA: Alexandru cel Mic!

ANDRONIC: Fie și așa. El e însetat de aventură. E un erou, mă sperie.

MAGDA: Pe mine mă fascinează.

ANDRONIC: Și pe mine puțin. Dar nu e bine să te apropii prea mult de el.

MAGDA: Ești prudent.

ANDRONIC: N-am fost totdeauna. Vezi, când am început să studiez nu aveam de gând să fac istorie. Mă preocupa filozofia. Visam o teză despre Aristot. Prin Aristot l-am cunoscut pe Alexandru. Și pe urmă... am rămas cu el.

MAGDA: Te-a cucerit.

ANDRONIC: M-a tulburat. Aveam douăzeci de ani. El avea douăzeci și unu, douăzeci și doi când l-am cunoscut. Tocmai venea din Aegea, după moartea lui Filip. Și se ducea spre Dunăre. Mie îmi place Dunărea. Credeam că vom face drumul împreună. Dar de acolo s-a întors scurt, nebunește, spre Teba.

MAGDA: A fost splendid.

ANDRONIC: Năucitor, îmi pierdusem respirația.

MAGDA: Te cred.

ANDRONIC: Voiam să știu cine e omul ăsta. Voiam să scriu un portret al lui.

MAGDA: L-ai scris?

ANDRONIC: Trei ani am stat la Göttingen ca să-l scriu..

MAGDA: Unde e?

ANDRONIC: La dreapta dumitale. (*Magda se întoarce spre dreapta.*) Raftul al doilea. (*Magda întinde mâna spre raftul indicat.*) A cincea carte din stângă. (*Magda pune mâna pe o carte.*) Nu, cealaltă.

MAGDA (*scoate cartea și citește titlul*): *Studien über das Bildnis Alexanders der Grossen.*

ANDRONIC: Studii, schițe. Nimic definitiv.

MAGDA: Și pe urmă?

ANDRONIC: Pe urmă... toate cărțile pe care le vezi acolo... (*arată cu mâna spre aceluși „raft al doilea”*) toate despre el. Mereu și mereu.

MAGDA: De ce nu l-ai lăsat?

ANDRONIC: Pentru că n-am mai putut. De la Teba la Troia. Din Grecia în Asia, Susa, Persepolis, Ecbatana, drumul spre Indii, drumul spre ocean.

MAGDA: Pasionant.

ANDRONIC: Da – și obositor. De multe ori așa fi vrut să-i spun lui Alexandru cel Mare, să-i pot spune: „Destul! Oprește! Hai acasă!”

MAGDA: Nu te-ar fi ascultat.

ANDRONIC: N-ar fi avut încredere în mine. Dar astăzi sunt mai bătrân decât el. Am patruzeci de ani. Sunt multe lucruri pe care el nici nu le bănuia și pe care eu le știu. Îmi pare rău că nu i le pot spune.

MAGDA (*cu un surâs*): I le spun eu. Eu îl văd.

ANDRONIC (*glumind*): Da, dar dumneata îl adori. N-are să te creadă. Un bărbat nu crede în femeile care îl

adoră. (*serios*) Vezi, toată campania lui Alexandru în Asia este plină de greșeli.

MAGDA: Crezi?

ANDRONIC: Sunt sigur. Aș putea dovedi. Dar pentru asta mi-ar trebui timp. Mai întâi mi-ar trebui să pot reface întreg itinerariul lui Alexandru. De la Teba la capătul Indiei.

MAGDA: Eu l-am făcut.

ANDRONIC: În vis. Eu însă aș vrea să-l fac în realitate, pe teren, îmi trebuie o cunoaștere perfectă a terenului. N-am încredere în geografii. Vreau să văd cu ochii mei. Aș vrea să străbat pas cu pas, metru cu metru, toate drumurile lui Alexandru.

MAGDA (*cucerită*): Ar fi minunat de frumos! (*scurt, practic*) Mă iei și pe mine.

ANDRONIC (*râzând*): Te iau. Mai ales că nu voi pleca niciodată.

MAGDA (*cu inocență*): De ce?

ANDRONIC: Nu-ți dai seama ce poate fi o asemenea călătorie. E o adevărată expediție. O caravană. Ar trebui ani mulți și bani mulți. Foarte mulți bani.

MAGDA: Și nu-i avem?

ANDRONIC: Nu. Am o leafă de profesor din care trăiesc eu și biblioteca mea.

MAGDA: Iar eu?!...

ANDRONIC: Dumneata! (*râzând*) Dumneata ai în poșetă bani pentru un bilet de cinematograf.

MAGDA: Și un abonament pe linia 16.

ANDRONIC: Care nu ne va duce prea departe.

MAGDA: Păcat! Ar fi așa de frumos!

ANDRONIC: Da. Frumos ar fi. Uite harta. (*Ia dintr-un colț: al biroului o hartă și o deschide pe masă.*) Hartă cu nume șterse. Cu fluvii secate. Cu cetăți dispărute.

MAGDA: Unde e Gaza? Unde e Gordium? Unde e Prophtasia?

ANDRONIC: Aici... și aici... și aici...

(Lung moment de tăcere. De afară se aude soneria. Amândoi ridică privirea care li se pierduse pe hartă. Soneria reîncepe insistent, energic. Pe urmă se oprește. Prin antreu se aude nedistinct vocea Anei și a Directorului.)

DIRECTORUL: Domnul profesor a venit? E acasă?

ANA: Da. A venit. Cum vă cheamă pe dumneavoastră, ca să-i spun cine sînteți.

DIRECTORUL: Las' că-i spun eu.

(Ușa din fund se deschide și apare Directorul urmat de Ana.)

SCENA VI

MAGDA, ANDRONIC, DIRECTORUL, ANA

DIRECTORUL: Domnul profesor Andronic?

ANDRONIC: Eu.

ANA: Dumnealui e, conașule, domnul care v-a căutat. Nici acuma nu vrea să spună cum îl cheamă. Uite, a dat buzna peste mine.

ANDRONIC: Ana, ce fel de vorbă...

DIRECTORUL: Are dreptate, domnule profesor. E ade-vărat. Am dat buzna. Am năvălit. Dar veți înțelege graba mea. Dorința de a vă cunoaște. Nerăbdarea de a vă vorbi. Mai ales *(se uită sever spre Magda)* că am fost copilărește indus în

eroare. Mi s-a spus că sunteți la Universitate și că nu vă întoarceți decât seara târziu.

ANDRONIC: Vă rog să luați loc. Ana, te poți duce.

ANA *(îmbufnată)*: Păi de! Da' nasturele ăsta când o să-l cos? *(Iese prin ușa din fund.)*

ANDRONIC: Lasă, mai târziu.

SCENA VII

MAGDA, ANDRONIC, DIRECTORUL

DIRECTORUL: Domnule profesor, numele meu este Borcea. I. D. Borcea. sunt directorul ziarului *Deșteptarea*.

ANDRONIC *(fără entuziasm)*: Îmi pare bine.

DIRECTORUL: Am fost informat că m-ați căutat azi-dimineață la redacție.

ANDRONIC: Da. Mi s-a spus însă că nu veniți niciodată.

DIRECTORUL: Niciodată! Vin când trebuie și pentru cine trebuie. Dovadă că am venit până aici.

ANDRONIC: Sunt măgulit.

DIRECTORUL: Eu sunt măgulit, domnule profesor...

Vă rog să-mi spuneți cu toată încrederea ce vă aducea azi-dimineață la mine. Despre ce era vorba? Mi s-a spus că e o chestiune de extremă importanță.

ANDRONIC: Așa credeam. Dar am găsit acolo un domn – Ștefănescu mi se pare – care mi-a explicat că mă înșel și că de fapt chestiunea n-are nicio importanță.

DIRECTORUL *(enervat)*: Ștefănescu... Un dobitoc.

ANDRONIC: Nu părea.

DIRECTORUL: În sfârșit... Un meseriaș. Fără perspectivă, fără orizont.

ANDRONIC: Un om de treabă. Cam nervos, dar de treabă. I-am lăsat o erată și mi-a promis că o va publica. E tot ce mai puteam dori.

DIRECTORUL (*apăsător, cu intenție*): Tot? Absolut tot?

ANDRONIC (*nu înțelege, se uită la Director, se uită la Magda*): Da.

DIRECTORUL: Domnule profesor, vă înțeleg. Sunt lucruri pe care nu le putem discuta decât între patru ochi.

MAGDA: Eu vă las.

ANDRONIC: De ce? (*către Director*) Aveți un secret?

DIRECTORUL (*plin de intenție*): Aș vrea să vorbim mai pe larg, mai amănunțit, despre articolul dumneavoastră.

ANDRONIC: Cu atât mai bine. Domnișoara cunoaște articolul. Ne poate fi de folos.

DIRECTORUL: Cunoaște... (*plin de subînțelesuri*) întreaga chestiune?

ANDRONIC: Da.

DIRECTORUL: E informată asupra... (*gest vag*)

MAGDA: Perfect informată.

ANDRONIC: Într-adevăr bine informată. Pune poate prea multă pasiune, prea mult interes personal.

DIRECTORUL: Atunci înțeleg de ce ținea să scape adineauri de mine.

MAGDA (*râzând*): Exagerați.

DIRECTORUL: Domnule profesor, colaborarea dumneavoastră la *Deșteptarea* este pentru mine și gazeta mea o mare cinste.

ANDRONIC: Colaborare! Bine... dar e un accident.

DIRECTORUL: Un accident fericit.

ANDRONIC: Mărturisesc că până azi-dimineață nu cunoșteam gazeta dumneavoastră.

DIRECTORUL: Dar ea vă cunoștea. Noi toți vă cunoaștem.

ANDRONIC: Nu-mi amintesc s-o fi citit vreodată.

DIRECTORUL: Noi însă v-am citit totdeauna. V-am citit și v-am stimat. De câte ori nu ne-am spus: dacă am putea face din Alexandru Andronic un prieten, un colaborator! Dacă l-am putea aduce în mijlocul nostru, să lucreze cu noi, să scrie cu noi, să lupte cu noi!

ANDRONIC (*mirat, naiv*): Sunt surprins.

DIRECTORUL: Pentru că nu ne cunoașteți. Pentru că n-ați vrut să ne cunoașteți. Dumneavoastră, oamenii de bibliotecă, priviți spre noi cu dispreț...

ANDRONIC (*gest timid de protest*): Cu dispreț!

DIRECTORUL (*energic și umflând treptat tonul*): Da, cu dispreț, spre noi, oamenii de acțiune care luptăm în tranșeele înaintate ale cotidianului. Din turnul de fildeș în care v-ați retras, abia aruncați o privire indiferentă spre munca noastră, spre truda noastră – și vi se pare că e prea vulgară – dar cine e vinovat, dacă nu chiar dumneavoastră, care vă izolați departe de lume, în loc să veniți între noi, pentru ca împreună să ridicăm nivelul preocupărilor publice, însuflețindu-le cu idei, cu idealuri?

ANDRONIC (*timid, încurcat*): Bine, dar eu sunt un profesor, un om de știință... Ce pot spune eu marelui public?

DIRECTORUL: Marele public e însetat să vă cunoască, să vă audă, să vă urmeze. A fost ambiția mea să vă prezint acestui public. Și am reușit. Eram

hotărât să obțin colaborarea dumneavoastră prin orice mijloc și am obținut-o.

ANDRONIC: Cum? Vreți să spuneți că articolul meu... nu din întâmplare, nu printr-o confuzie...

DIRECTORUL: Să fim serioși! O gazetă ca a mea nu trăiește din întâmplări și din confuzii. (*categoric*) V-am adus la *Deșteptarea*. Eu cu mâna mea. Și nu vă mai las.

ANDRONIC: Nu știu ce vreți să spuneți!

DIRECTORUL: Vreau să spun că veți colabora cu noi. De aceea am și venit. Ca să stabilim condițiile colaborării.

ANDRONIC: Domnule... sunt surprins, sunt uimit, sunt mișcat... Nimeni nu mi-a vorbit vreodată ca dumneaele. N-am crezut că scrisul meu poate să trezească atâta interes, să aibă atâta ecou, atâta răsunet.

DIRECTORUL: Și încă nu știți nimic. Veniți între noi și veți vedea ce se cheamă răsunet.

ANDRONIC: Nu, nu. Mă tem că e o eroare. Lucrările mele se adresează unor cititori de specialitate, unui public restrâns.

DIRECTORUL: Prejudecată! Ce v-a adus dumneavoastră acest public restrâns? O biată conferință universitară. Nici măcar o catedră plină. Eu vă aduc notorietatea, celebritatea, puterea. Dumneavoastră aveți lucruri mari de spus și trebuie să le spuneți.

ANDRONIC: Da, dar nu într-o gazetă.

DIRECTORUL: De ce nu într-o gazetă? Glasul dumneavoastră trebuie să pătrundă departe, adânc în opinia publică.

ANDRONIC: Opinia publică n-are ce face cu studiile mele.

DIRECTORUL: Vă înșelați cumplit. Știți oare că articolul de azi-dimineață a stârnit uimire, a trezit conștiințe? Știți oare câte priviri se îndreaptă în momentul de față spre dumneavoastră, așteptându-vă să vorbiți, somându-vă să vorbiți?

ANDRONIC (*modest, încurcat*): E prea mult... E măgulitor, dar e prea mult.

DIRECTORUL: Domnule profesor! În articolul de azi-dimineață, ați făcut anumite afirmații grave.

MAGDA (*cu convingere*): Foarte grave.

DIRECTORUL: Și ați lăsat să se înțeleagă că aveți dovezi.

ANDRONIC: Le am.

DIRECTORUL: Dați-mi-le mie.

ANDRONIC: De ce?

DIRECTORUL: Ca să le public.

MAGDA (*alarmată*): Asta nu se poate!

DIRECTORUL (*cu politețe, dar ritos*): Domnișoară, vă rog să nu vă amestecați într-o chestiune care nu vă privește.

MAGDA: Nu mă privește? Trece prin inima mea și nu mă privește?

DIRECTORUL: Domnule profesor! E poate momentul să vorbim clar. Ați atins în articolul de azi lucruri de un interes capital.

ANDRONIC: Credeți?

DIRECTORUL: Să lăsăm falsele modestii. Articolul e făcut cu mare artă. Spune puțin, atât cât trebuie. Restul se citește printre rânduri.

ANDRONIC: Pentru că n-am avut destul spațiu. E un articol introductiv. Un fragment. Intenția mea este să revin mai târziu.

DIRECTORUL: Asta cer și eu. Să reveniți. Dar nu mai târziu. Acum, imediat.

ANDRONIC: Un om de știință nu e niciodată grăbit.

DIRECTORUL: Dar eu sunt. Vă pun toată gazeta mea la dispoziție. Vă deschid larg coloanele. Nu mă dau în lături de la nimic. Sunt gata să dau cea mai largă publicitate întregii chestiuni. Afixe, clișee, facsimile. Tot! Dacă e nevoie, scoatem o ediție specială.

ANDRONIC: Ediție specială! Mă speriați. Nu vi se pare că e prea mult?

DIRECTORUL: Dacă probele sunt zdrobitoare, nu e prea mult.

ANDRONIC: Zdrobitoare! Vorbiți un limbaj cu care nu sunt obișnuit. Eu nu cunosc în istorie probe zdrobitoare. Cel mult plauzibile, concludente.

DIRECTORUL: Numiți-le cum vreți, dar dați-mi-le.

MAGDA: Nu. (*către Andronic*) Nu, domnule profesor. (*către Director*) Nu, domnule director. (*către Andronic.*) Nu vei da nimic. (*către Director*) Nu vei primi nimic. Câtă vreme sunt eu aici, nu va ieși o hârtie din această casă.

DIRECTORUL: Domnule profesor, noi discutăm între bărbați. Nu știu ce drepturi are domnișoara să intervină între noi...

MAGDA: Poate că n-am niciun drept. Dar am o datorie. Să împiedic atentatul moral pe care îl puneți la cale.

DIRECTORUL: Atentat moral! Ha! Mă faci să râd. Ar râde și el dacă ar auzi. Atentat moral împotriva celui mai mare bandit din lume.

MAGDA (*violent*): Domnule! Nu-ți permit! N-ai dreptul!

ANDRONIC (*încercînd s-o calmeze*): Magda, te rog. (*către Director*) E o fire ciudată, o imaginație aprinsă... De altfel și dumneata ești nedrept. Pui

prea multă patimă într-o chestiune care ar trebui privită mai calm, mai senin.

DIRECTORUL: Eu nu sunt senin. Meseria mea nu-mi dă voie.

ANDRONIC: Totuși nu putem arunca vorbe atât de grele cu ușurință. Bandit!

DIRECTORUL: Domnule profesor, îl apărați.

ANDRONIC: Nu. Meseria mea nu este să apăr pe nimeni, ci să înțeleg.

DIRECTORUL: Dar aici nu e nimic de înțeles, probele sunt limpezi.

MAGDA: De unde știi?

DIRECTORUL: Mi-o spune profesorul Andronic și mi-o spune în ziarul meu. (*la gazeta de pe masă și citește.*) „Vom arăta altădată și păstrăm în acest scop probe pe care preferam să nu le destăinuim pentru moment.” (*aruncînd gazeta la loc*) Ei bine, eu prefer să le destăinuți. Și vi le cer. Dați-mi-le și mâine dimineață *Deșteptarea* va fi în toate mâinile. Dați-mi-le și în trei zile numele lui Alexandru Andronic va fi pe toate buzele.

ANDRONIC (*evaziv, intimidat*): Știu eu...

DIRECTORUL: Eu știu... Eu vă asigur.

ANDRONIC: Domnule... propunerea dumneavoastră mi se pare stranie, ireală... Mă întreb dacă nu e o farsă.

DIRECTORUL: Am eu aerul unui om care-și pierde timpul cu farse?

ANDRONIC: Totuși nu înțeleg... nu cred... nu pot crede... Ani de zile am lucrat în singurătată, între puținii mei studenți, între puținii mei colegi... aproape necunoscut... și deodată o asemenea fantastică propunere.

DIRECTORUL: O primiți?

MAGDA: Nu. Nu primește.

DIRECTORUL: Vă întreb pe dumneavoastră. O primiți?

ANDRONIC: Nu cred să pot... Nu cred să am dreptul...

În orice caz, dați-mi timp. Mă voi gândi, voi reflecta, voi vedea...

DIRECTORUL: Așteptați poate alte propuneri... Aveți alte intenții?... Vă gândiți poate să lucrați cu altcineva?...

ANDRONIC: Nu.

DIRECTORUL: Cu atât mai bine. Pentru că să știți (*ferm, aproape amenințător*) peste mine nu veți trece!

ANDRONIC: Nici nu mă gândesc.

DIRECTORUL (*se uită la ceasul de mână*): E șase fără zece. În două ore, îmi trebuie articolul. La opt îl aștept la redacție. Sau mai bine viu să-l iau.

ANDRONIC: Domnule...

DIRECTORUL: Acum vă las. La opt fără zece sunt înapoi.

ANDRONIC: Dar nu se poate, dar...

DIRECTORUL (*a pornit spre ușă, dar se oprește în loc, se întoarce*): Domnule profesor, un sfat: nu pierdeți prilejul pe care vi-l dau. Și încă un sfat: nu pierdeți timpul. Noi doi putem face împreună lucruri mari. (*Iese.*)

SCENA VIII

MAGDA, ANDRONIC

(*Andronic a făcut câțiva pași spre ușa pe care a ieșit Directorul – nu s-ar putea spune exact cu ce intenție: ca să-l conducă sau să-l cheme înapoi. Se oprește în fața ușii câteva secunde,*

cu spatele la public. Pe urmă se întoarce și vine cu pași mici, rari, spre birou.)

MAGDA: Vei primi?

ANDRONIC: Nu.

MAGDA: Foarte bine.

ANDRONIC (*cu oboseală*): Nu, nu voi primi. Voi publica mai departe în reviste de istorie, de știință, în reviste pe care nu le citește nimeni.

MAGDA: Îți pare rău?

ANDRONIC: Nu știu. Cred că da... (*după o pauză*) Știi câți auditori au fost la ultima mea lecție?

MAGDA: Puțini?

ANDRONIC: Șase. Și unul din ei, intrat din întâmplare. Greșise sala, bietul băiat.

MAGDA (*simte tonul lui de amărăciune*): Ești obosit.

ANDRONIC: Să vorbești o viață întreagă în fața unor săli goale pentru cinci-zece studenți, care iau note... Nici măcar nu știi dacă te ascultă. Iau note. Niciun răspuns, niciun surâs, niciun semn, niciun ecou. Poate sunt surzi... Poate sunt morți... Doar câte unul se ridică deodată în mijlocul lecției, trânteste pupitrul și pleacă... Tu rămâi mai departe, pe catedră – pentru cine? Pentru ce?

MAGDA (*ca unui copil*): Ești obosit...

ANDRONIC: O! Dacă s-ar putea! Dacă aș putea! Să vorbești într-o mare sală plină de lume, fremătând de nerăbdare, de curiozitate, de emoție. Să simți fixate asupra ta sute de priviri, mii de priviri, care așteaptă, care cheamă, care întrebă. Să simți cum fiecare cuvânt al tău deschide inimi, aprinde imaginații, răscolește pasiuni... Scrisul tău să treacă din mână în mână, din om în om, numele tău să străbată mulțimile, să însemne ceva...

MAGDA: Dar numele dumitale înseamnă mult.

ANDRONIC: Pentru cine? Pentru câți?

MAGDA: Sunt puțini poate, dar sunt cei mai buni!

ANDRONIC (*plictisit, sceptic*): O! Cei mai buni!

MAGDA: Ești nedrept. Nedrept cu dumneata. Nedrept cu ei. Te-a tulburat gazetarul ăsta... (*semn spre ușa prin care a ieșit Directorul*)

ANDRONIC: Da. Mărturisesc că da. M-a tulburat. Ce spunea el era amețitor. Era poate o aventură, o nebulie – dar o nebulie care te îmbată. Mai ales dacă nu ești obișnuit cu băuturi atât de tari.

MAGDA: Poate că tot ai să primești.

ANDRONIC: Nu, nu pot. Nu mă simt în stare. Știa el ce spune. (*cu dispreț*) Sunt un om de bibliotecă. (*În mână o carte, o deschide.*)

MAGDA: Vrei să te las? Vrei să lucrezi?

ANDRONIC: Nu, te rog nu pleca. Astă-seară nu lucrez. Simt că n-aș putea.

MAGDA: Nu vrei să ieși puțin din casă?

ANDRONIC: Unde?

MAGDA: Undeva pe stradă. Undeva unde să nu fie atâtea cărți.

ANDRONIC: Ai dreptate. Apasă. Le simt cum apasă.

MAGDA: Haide cu mine să ne plimbăm.

ANDRONIC (*nici da, nici nu – indiferent*): Știi eu?...

MAGDA: Uite, se înserează. Trebuie să fie frumos spre șosea... Vii?

(*Se aude soneria de la intrare.*)

ANDRONIC: Cine o mai fi?

MAGDA (*după o pauză*): Să se fi întors el?

ANDRONIC: Nu cred. Dar dacă e el, nu vreau să-l văd.

MAGDA: Ți-e frică?

ANDRONIC: Nu știu. Dar nu mai vreau să-l văd.

SCENA IX

MAGDA, ANDRONIC, ANA

ANA (*intrând prin ușa din fund*): Conașule, vă caută un domn.

ANDRONIC: Domnul de adineauri?

ANA: Nu. Altul.

ANDRONIC: Cine e?

ANA: Nici ăsta nu vrea să spună. Zice că-l cunoașteți dumneavoastră.

ANDRONIC: Să între.

ANA: Da, da, zice că... vrea să fie singur cu dumneavoastră.

ANDRONIC: Nu i-ai spus că e cineva la noi?

ANA: Ba da, dar zice...

MAGDA: Eu plec.

ANDRONIC: Nu, Magda. Te rog, rămâi. N-am hotărât să mergem la plimbare împreună? Fii bună și rămâi. Vreau să ies de aici. (*semn spre toată camera cu toate cărțile ei*) Treci o clipă dincolo și așteaptă-mă. Vrei?

MAGDA (*bună camaradă*): Vreau. (*Iese prin ușa din dreapta, planul I, pe care i-o deschide Andronic.*)

ANDRONIC: Ana, spune domnului să între!

(*Ana iese prin ușa din fund, prin care intră, o clipă mai târziu, Bucșan.*)

SCENA X

ANDRONIC, BUCȘAN

BUCȘAN: Dumneata ești domnul Alexandru Andronic?

ANDRONIC: Da. Cu cine am onoarea?

BUCȘAN: Știi dumneata mai bine.

ANDRONIC: Ne-am mai cunoscut?

BUCȘAN: Eu nu. Dar dumneata... mă cunoști.

ANDRONIC: Drept să spun... nu-mi aduc aminte.

BUCȘAN (*tranșant*): Sunt Grigore Bucșan.

ANDRONIC: Bucșan! (*Se gândește un moment.*) Nu... nu-mi aduc aminte!

BUCȘAN (*ironic*): N-ai auzit niciodată de numele meu?

ANDRONIC: Nu cred.

BUCȘAN (*același joc*): E un nume nou pentru dumneata? Necunoscut?

ANDRONIC (*ca și cum și-ar cere scuze pentru ignoranță*): Îmi pare rău, dar...

BUCȘAN (*ia o scrumieră de metal de pe birou, cântărind-o parcă*): Frumoasă scrumieră... (*O întoarce scurt pe dos și o pune sub ochii lui Andronic.*) Ce scrie aici?

ANDRONIC (*citind*): Uzinele Bucșan.

BUCȘAN (*ia de pe birou un bloc de hârtie și cu aceeași mișcare scurtă i-l pune sub nas*): Și pe blocul ăsta de hârtie ce scrie?

ANDRONIC: Fabrica de hârtie Bucșan.

BUCȘAN (*rotește privirea prin odaie și alege un alt obiect, pe care îl aduce sub nasul lui Andronic*): Și aici?

ANDRONIC: Oțelăriile Bucșan.

BUCȘAN (*se apropie de Andronic și cu o mișcare bruscă, îi rupe nasturele de la haină, arătându-i-l*): Și aici?

ANDRONIC: Fabrica de nasturi Bucșan.

BUCȘAN: Și dumneata nu mă cunoști! Nu e nimic în casa asta, care să nu fi trecut prin mâinile mele. Nu e nimic în orașul ăsta, care să nu poarte imprimat numele meu. Și dumneata nu mă cunoști! Ascensorul cu care te urci e un ascensor

Bucșan. Betonul din care e clădită casa, e beton Bucșan. Ghetele pe care le porți, sunt lucrate cu talpă Bucșan. Asfaltul pe care umbli, e asfalt Bucșan. Și dumneata nu mă cunoști!

ANDRONIC (*uimit, încurcat*): Domnule, vă cer scuze. Sunt sincer impresionat. E într-adevăr nepermis ca un nume atât de popular, atât de răspândit, să-mi fie necunoscut. Dar, vedeți, eu duc o viață retrasă, singuratică, sunt absorbit de lucrările mele, sunt distrat...

BUCȘAN: Termină, domnule! Să lăsăm glumele. Am venit să vorbesc cu dumneata răspicat. E felul meu obișnuit de vorbă. Nu-mi plac intermediari și nici fraze. Afacerile îmi place să le rezolv singur și direct. Spune: cât vrei?

ANDRONIC: Nu vă înțeleg.

BUCȘAN (*răspicat*): Câți bani vrei?

ANDRONIC: Pentru ce? Ce să fac cu ei?

BUCȘAN: Treaba dumitale. Eu te întreb doar: cât? Și dacă-mi convine, plătesc.

ANDRONIC: E vorba de o donație?

BUCȘAN (*printre dinți*): Da. Donație.

ANDRONIC: Pentru Institutul meu de istorie antică?

BUCȘAN: Îmi place formula. Nu pentru dumneata – pentru Institut. Ingenios!

ANDRONIC: Domnule Bucșan, nu vă pot spune cât sunt de emoționat. Lucrăm la Institut în condiții materiale grele. Ne lipsește o mare bibliotecă de specialitate. De mult doream să pot avea burse pentru studenții mei. Eu însumi mă gândeam să întreprind o călătorie de studii în Asia. Toate acestea sau o parte din ele, le-am putea realiza datorită generozității ...

BUCȘAN (*și-a pierdut răbdarea*): Ascultă, domnule!

Am citit articolul dumitale de azi-dimineață.

ANDRONIC: L-ați citit? Și v-a interesat?

BUCȘAN: Dumneata ce crezi?

ANDRONIC: Nu îndrăznesc să sper. E o chestiune atât de străină de preocupările dumneavoastră obișnuite.

BUCȘAN: Și nu-mi dai voie?

ANDRONIC (*intimidat*): Eu...

BUCȘAN: Nu-mi dai voie să fac altceva decât am făcut până azi? E interzis? E interzis, de exemplu, să mă ocup de cereale?

ANDRONIC: Ce vreți să spuneți?

BUCȘAN: E interzis să mă ocup de ovăz. Dumneata numești asta un monopol al ovăzului.

ANDRONIC (*măgulit*): Ați reținut expresia!

BUCȘAN: Da. Închipuieste-ți că am reținut-o. Te poți felicita. Ai lovit bine.

ANDRONIC: Vedeți, mi-am dat foarte bine seama că e o expresie îndrăznească, oarecum improprie, care ar avea nevoie de lămuriri suplimentare...

BUCȘAN: Dar ai preferat să le lași pentru altădată.

ANDRONIC: Întocmai. Dacă va fi nevoie, voi reveni mai pe larg.

BUCȘAN: Nu va fi nevoie.

ANDRONIC: Totuși cred că anumite explicații sunt necesare.

BUCȘAN: Îți spun eu că nu sunt.

ANDRONIC: Mă tem să nu se creadă că e o eroare la mijloc, o eroare grosolană. Ovăzul la care mă refer, nu e cereala comună pe care o cunoaștem toți sub numele popular de ovăz și sub denumirea științifică de *avena-nuda*...

BUCȘAN: Absurd!

ANDRONIC: Evident că-i absurd. Acest ovăz nici nu exista pe vremea lui Alexandru. E o plantă care în Europa a apărut abia în secolul XIII, iar în Asia probabil mult mai târziu.

BUCȘAN: Mai târziu sau mai devreme, să venim la chestiune.

ANDRONIC: Dar tocmai aceasta e chestiunea și e foarte delicată. Eu presupun că trebuie să fie un fel de ovăz sălbatic, poate o specie de *avena-sativa* sau, și mai probabil, o specie de *avena-vesca*. Nu credeți...?

BUCȘAN: Eu nu cred nimic.

ANDRONIC: Aveți dreptate, în fond, aveți dreptate. Lucrurile sunt foarte complicate și certitudine nu există. După cum spuneam azi după-masă la Radio...

BUCȘAN: Ai vorbit la Radio?

ANDRONIC: Da. Azi după-masă.

BUCȘAN: Despre ce?

ANDRONIC: Despre chestiunea asta.

BUCȘAN: Nenorocitele!

ANDRONIC (*lovit*): Domnule!

BUCȘAN: Ce fel de șantaj e ăsta?

ANDRONIC (*uluit*): Șantaj?

BUCȘAN: De ce te amesteci în meserii pe care nu le cunoști? Dacă nu știi cum se face un șantaj, lasă pe alții.

ANDRONIC: Domnule, vă rog...

BUCȘAN: Ai scris un articol. Foarte bine. Am înțeles. Am venit. Veneam mai devreme dacă știam de unde să te iau. Dar ce nevoie mai aveai de Radio? Spune! Răspunde! Explică! Vorbește! (*Tonul a crescut mereu, iar cu ultimele cuvinte a devenit violent. Apropiindu-se de Andronic, îl apucă cu*

mâinile de reverele hainei.) Vorbește, n-auzi? De ce taci?

ANDRONIC (*palid, năucit*): Nu știu... Nu știu ce să răspund... Nu știu ce vreți...

BUCȘAN: Canalie!

ANDRONIC: E o eroare... E o neînțelegere. Poate nu știți cine sunt... Poate căutați pe altcineva... Eu sunt profesorul Andronic... Alexandru Andronic.

BUCȘAN: Și eu sunt Bucșan. Grigore Bucșan. Vrei să te măsoari cu mine? (*plin de dispreț*) Dumneata!...

ANDRONIC: Domnule, vă repet că e la mijloc o confuzie, o îngrozitoare confuzie. Sau o farsă. Sau poate.... sau poate... (*Face un pas înapoi, un gest de îngrijorare abia stăpânită.*)

BUCȘAN: Sau poate sunt nebun.

ANDRONIC (*repede*): N-am spus asta.

BUCȘAN: Da. Într-un fel sunt nebun. Nebun că viu aici să-ți ofer bani în loc să te nimicesc cu o singură lovitură. Crezi dumneata serios că mi-ar fi greu mie, Grigore Bucșan, să lichidez un belfer ca dumneata? Dar nu vreau, nu-mi plac scandalurile. Când pot, le evit.

ANDRONIC: Atunci...

BUCȘAN: Atunci termină cu jocul ăsta stupid și vorbește. De unde cunoști afacerea Protar?

ANDRONIC: Afacerea?

BUCȘAN: Protar.

ANDRONIC: Nu înțeleg... Nu știu...

BUCȘAN: Nu înțelegi, nu știi, dar publici.

ANDRONIC: Domnule, încă o dată, vă rog... Vă rog să vă lămuriiți, să vă explicați... Nu se poate... Nu e cu putință...

BUCȘAN (*ia cu un gest scurt gazeta de pe masă și citește, sărind ici și colo cuvinte din frază*): „Vom

arăta altădată... convingerea noastră că de la Protar la Carun... fraze insuficient studiate... ar merita să fie aduse la lumină”... Cunoști fraza asta?

ANDRONIC: Da.

BUCȘAN: Cine a scris-o?

ANDRONIC: Eu.

BUCȘAN: Și nu știi ce e Protar?

ANDRONIC: Nu e Protar. E Prophtasia.

BUCȘAN: Cum?

ANDRONIC: Prophtasia. E o greșeală de tipar. În loc de Prophtasia a apărut Protar. În loc de Kabul, Carun.

BUCȘAN: Îți bați joc de mine?

ANDRONIC: De ce? Vă spun adevărul. Tot articolul e plin de greșeli. Am dat și o erată. Are să apară mâine.

BUCȘAN (*bănuitor*): Unde?

ANDRONIC: În „Deșteptarea”.

BUCȘAN: Iar? Îmi întinzi o nouă cursă?

ANDRONIC: Cursă? Cum cursă? Ce fel de cursă? Nu vă spun că e o erată? Sunt zeci de greșeli și am vrut să se rectifice măcar unele din ele, cele mai grave... Prophtasia și Kabul nu sunt singurele. La drept vorbind, nici nu înțeleg de ce vă supărați atât de mult. Pentru mine e penibil, fiindcă e articolul meu, dar dumneavoastră ar trebui să vă fie indiferent. Prophtasia sau Protar, Kabul sau Carun...

BUCȘAN: Prophtasia... Ce înseamnă Prophtasia?

ANDRONIC: E un oraș vechi în Asia Mică.

BUCȘAN: Și Kabul?

ANDRONIC: Un fluviu,

BUCȘAN (*scurt*): Nu cred.

ANDRONIC: Vedeți-1 pe hartă. (*Arată cu degetul ceva pe harta care a rămas deschisă pe birou.*) Sunt aici. Două etape în itinerariul lui Alexandru cel Mare.

BUÇŞAN (*oarecum dezarmat de evidentă inocență a tipului*): Și dumneata vrei să cred că nu e nicio aluzie în articolul ăsta?

ANDRONIC: Ce fel de aluzie?

BUÇŞAN: Niciun subînțeles?

ANDRONIC: Ce fel de subînțeles?

BUÇŞAN (*rămas pe gânduri se întreabă mai mult pe el singur*): Să fie oare posibil?... Să fie oare posibil?

SCENA XI

ANDRONIC, BUÇŞAN, MAGDA

MAGDA (*a deschis ușa din dreapta și a intrat pe replica lui Buçşan, rămânând în prag*): Nu. Nu e posibil.

BUÇŞAN (*surprins, ridicând privirea spre ea*): Dumneata?... (*către Andronic*) Cine e... dumneaei?

MAGDA: Nu-l întreba pe el, că nu știe; mai bine întreabă-mă pe mine despre el. Vrei să știi cine e? E un escroc.

ANDRONIC (*trăsnit*): Magda!

MAGDA (*energic*): Un șantagist!

ANDRONIC (*cu indignare*): Domnișoară!

MAGDA (*adresându-se mereu lui Buçşan*): Și dumneata... dumneata ești un naiv, un biet naiv, pe care-l duce oricine de nas. Ascultam de dincolo – fără voia mea – strigați așa de tare că vă auzeam –

ascultam de dincolo și muream de răs. Greșeală de tipar! Ha! Prophtasia. Ha! și dumneata crezi!

ANDRONIC: Domnule, n-ascultați. N-o credeți. Fata asta, fata asta... nu știe ce vorbește.

MAGDA (*provocatoare către Andronic*): Așa, insultă-mă. Din partea dumatăle nu mă aștept la ceva mai bun. Insultă-mă. Lovește-mă, dacă vrei, dar n-ai să mă împiedici să spun adevărul, tot adevărul.

ANDRONIC: Ce adevăr? Care adevăr? Ce fel de adevăr? Adevărul îl spun eu. Purul adevăr. Nu există alt adevăr. Magda, te rog, vino-ți în fire. Domnule, fac apel la bunul dumneavoastră simț. Ce se întâmplă aici e năucitor. Să stăm o clipă să discutăm, să ne înțelegem, să facem lumină...

MAGDA: Da, să facem lumină. Spune domnului, spune, te rog, dacă ai curaj, cine a fost adineauri aici?

ANDRONIC: Când?

MAGDA: Adineauri!

ANDRONIC (*sincer zăpăcit*): Nu știu. Nu-mi amintesc. Nu-mi mai amintesc.

MAGDA: Vrei să spun eu?

ANDRONIC: Nu știu... un gazetar parcă... director la *Deșteptarea*, așa zicea el...

MAGDA (*către Buçşan*): Vezi, mai vrei și alte probe? E nevoie să-ți spun despre ce au discutat acești doi domni?

ANDRONIC (*care nu mai înțelege nimic*): Bine, dar ce legătură... Pentru Dumnezeu, ajutați-mă să pricep și eu ceva... Magda... Domnule...

BUÇŞAN: Destul. Acum știu tot.

ANDRONIC: Eu nu știu nimic.

BUÇŞAN: Ziceai adineauri că nu mă cunoști. Aveai dreptate. Te voi învăța eu să mă cunoști! (*Merge spre ușa din fund, cu hotărâre.*)

ANDRONIC (*ținându-se după el*): Domnule, e o eroare, ascultați-mă pe mine, e o groaznică eroare...

BUCȘAN (*se oprește în prag și-l mai privește o dată, strivitor*): Ești un om pierdut. (*lese trântind ușa. O clipă mai târziu, se aude cum trântește ușa din antreu.*)

SCENA XII

MAGDA, ANDRONIC

ANDRONIC (*după o lungă pauză, încet*): De ce ai făcut asta?

MAGDA (*cu sinceritate*): Nu știu.

ANDRONIC: Ce ai urmărit? Ce ai vrut?

MAGDA: Nu știu. Încă nu știu.

ANDRONIC: Cum e posibil să vorbești despre mine așa cum ai vorbit? Escroc! Șantagist! Eu... (*încet, dureros*) Știi dumneata cine sunt eu? Ce sunt eu?

MAGDA: Da, ești un copil.

ANDRONIC: Domnișoară! Nu uita că sunt profesorul dumitale. Nu uita că vei da un examen cu mine. Un examen de istorie. S-ar putea să cazi.

MAGDA: Și dumneata ai dat cu mine, adineauri, un examen. Un examen de viață. Și ai căzut. Ești un copil.

ANDRONIC: Nu-ți dau voie!

MAGDA: Nici nu-ți cer voie. Dacă nu eram aici, dacă nu intram la timp...

ANDRONIC: Ce s-ar fi întâmplat?

MAGDA: Ar fi făcut din dumneata tot ce voia.

ANDRONIC: Dar ce voia?

MAGDA: Asta nu știu. Dar ceva voia. Și el și celălalt.

ANDRONIC: Care celălalt?

MAGDA: Gazetarul.

ANDRONIC: Crezi că e vreo legătură? Crezi... Crezi că se cunosc?

MAGDA: Nu-ți spun că ești un copil?

ANDRONIC: Și eu îți spun că am intrat din cauza dumitale în cele mai mari încurcături. Am intrat amândoi într-o teribilă aventură.

MAGDA: Da, prima dumitale aventură. Ți-e frică?

ANDRONIC: Ce-i de făcut?

MAGDA: Nu știu. (*pe urmă, brusc*) Ba da, știu. E de cusut acest nasture. Să-l coasem. (*la nasturele de pe birou, acul și ața lăsate acolo de Ana.*) Vino aici. (*Începe să coasă.*)

ANDRONIC (*docil*): Și pe urmă?

MAGDA: Pe urmă vom vedea. (*Se oprește o clipă din cusut și ridică ochii spre el.*) Crezi că Alexandru cel Mare pleca la luptă cu nasturii rupți?

CORTINA

ACTUL III

Seara aceleiași zile. Biroul lui Bucșan, la sediul întreprinderilor sale. Mare eleganță, dar simplă, sobră, aproape severă. Un birou imens, pe care sunt puține hârtii în mare ordine. Contrast cu biroul lui Ștefănescu din actul I și chiar cu al lui Andronic din actul II. Fotolii de piele. Un dulap cu dosare puține și de asemeni câteva mari volume, care se văd printr-o vitrină de sticlă. O imensă casă de fier – zidită în perete – mare, puternică, impunătoare ca o locomotivă. Pe biroul lui Bucșan un telefon. În peretele din dreapta, o ușă dublă, capitonată cu piele. În peretele din stânga, la fel. În peretele din fund e tăiată o singură fereastră dreptunghiulară, lungă aproape cât întreg peretele. La ridicarea cortinei, scena e în întuneric. Prin fereastră se vede orașul de seară, acoperișuri depărtate de casă, bloc-hausuri, lumini, reclame luminoase, totul dominat de două firme electrice, care se aprind și se sting alternativ. Uzinele Bucșan, Oțelăriile Bucșan! Încăperea e luminată doar de această lumină difuză a orașului, prin fereastră.

SCENA I

BUCȘAN, SECRETARA

După câteva clipe de tăcere completă, se aude din dreapta o cheie care se învâрте în broască;

ușa se deschide fără zgomot. Bucșan intră. După ce a închis ușa, vine spre birou și aprinde acolo o lampă de masă. Restul încăperii rămâne în penumbră. Pe urmă apasă pe unul din butoanele de pe birou. Se aude depărtat o sonerie de un timbru surd, discret. Trec câteva secunde și apoi, prin ușa din stânga, intră secretara, îmbrăcată sobru, puțin bărbătește, fără exagerare în acest sens. Vorbește precis, direct, fără bruschețe însă.

BUCȘAN: l-ai găsit?

SECRETARA: Pe Brănescu încă nu.

BUCȘAN: Foarte rău.

SECRETARA: L-am căutat peste tot. La Cameră, la minister, acasă, la Capsa. Nu e niciăieri.

BUCȘAN: Să fi plecat din oraș?

SECRETARA: Nu cred. Azi-dimineață a vorbit la Senat.

BUCȘAN: Trebuie să-l văd. Neapărat, în noaptea asta.

SECRETARA: Am lăsat peste tot vorbă, că la orice oră ar veni, îl așteptați aici.

BUCȘAN: Bine. (*după o scurtă pauză*) Celălalt?

SECRETARA: Agopian?

BUCȘAN: Da.

SECRETARA: E aici. Vă așteaptă.

BUCȘAN: Unde?

SECRETARA: E în biroul meu. să-l introduc?

BUCȘAN: Încă nu. Ai informații despre el?

SECRETARA: V-am lăsat o notă scrisă pe birou. (*Gest spre un bloc de hârtie de pe masă. Bucșan ia blocul arătat și citește, în timp ce secretara așteaptă în tăcere, atentă.*)

BUCȘAN (*fără să-și întrerupă lectura*): Sunt date exacte?

SECRETARA: Cred că da. Tot ce am putut afla în două-trei ore.

BUCȘAN: Cât e ceasul?

SECRETARA: Unsprezece fără opt. (*Bucșan continuă să citească. Secretara se duce spre fereastra deschisă și trage o perdea de pânză albastră, care închide vederea spre oraș.*)

BUCȘAN: De ce închizi?

SECRETARA: E mai bine. La ora asta, fereastra luminată ar putea să pară... (*caută o secundă cuvântul*) neobișnuit.

BUCȘAN: Ai dreptate. (*A terminat de citit și a rămas cu blocul în mână, pe gânduri.*)

SECRETARA: Să-l introduc?

BUCȘAN (*după un moment*): Pe cine?

SECRETARA: Agopian.

BUCȘAN: Da. Sigur.

SECRETARA (*se îndreaptă spre ușa din stânga, dar înainte de a ieși, se oprește în prag și întoarce capul spre Bucșan*): Sunteți obosit. Nervos.

BUCȘAN (*scurt*): Eu?

(*Secretara iese.*)

SCENA II

BUCȘAN, AGOPIAN

Agopian intră o clipă mai târziu pe ușa prin care a ieșit secretara. Rămâne în prag, destul de intimidat de decor.

BUCȘAN (*în picioare, la birou*): Dumneata ești Agopian?

AGOPIAN: Kenk. Kenk Agopian.

BUCȘAN (*pleacă de la birou și vine spre el, apropiindu-se la un pas depărtare*): Domnule, dumneata ai o tipografie.

AGOPIAN: Da, am.

BUCȘAN: Vreau să mi-o vinzi. (*Agopian, uluit, tace.*)
Aștept un răspuns.

AGOPIAN: Să v-o vând? De ce?

BUCȘAN: Țasta nu e răspuns. E o întrebare. Vreau să mi-o vinzi... pentru că vreau s-o cumpăr.

AGOPIAN (*prudent*): Păi... să vedem.

BUCȘAN (*îi arată cu mâna fotoliul din fața biroului*):
Șezi. (*El însuși ia loc la birou.*) Tipografia dumitale merge prost.

AGOPIAN: Prost, dar merge.

BUCȘAN: E plină de datorii.

AGOPIAN: E adevărat. Are datorii. Dar are și clienți. Dar dacă-mi plătește *Deșteptarea*... *Deșteptarea* e o gazetă care se tipărește la mine.

BUCȘAN: Știu.

AGOPIAN: Dacă-mi plătește restanțele...

BUCȘAN: Restanțe de patru sute optzeci de mii de lei.

AGOPIAN: Cam mult, e drept. Dacă-mi plătește, răsufli.

BUCȘAN: Nu va plăti.

AGOPIAN: Credeți?

BUCȘAN: Sunt sigur.

AGOPIAN: Totuși, chiar azi mi-a trimis vorbă directorul că până mâine seară...

BUCȘAN (*întrerupând*): Nu va plăti.

AGOPIAN (*intimidat*): Nu?

BUCȘAN: Cât te costă tipografia?

AGOPIAN Vedeți, e o tipografie mică, dar bună. Are tot ce-i trebuie. Două mașini plane, trei linotipuri, o rotativă modernă.

BUCȘAN: Cât te costă?

AGOPIAN: Un milion opt...

BUCȘAN (*întrerupându-l*): Mai puțin.

AGOPIAN: Știți cât mă costă?

BUCȘAN: Știu.

AGOPIAN: Atunci...

BUCȘAN: Știu, dar vreau să aflu din gura dumitale.

AGOPIAN: Să spun exact?

BUCȘAN: Da.

AGOPIAN: Exact de tot?

BUCȘAN: Cât se poate.

AGOPIAN: Un milion două sute patruzeci...

BUCȘAN: Din care, două sute patruzeci...

AGOPIAN: Nu i-am plătit nici până azi.

BUCȘAN: Întocmai! Ei bine, îți ofer pentru tipografia dumitale patru milioane.

AGOPIAN (*trăsnit. Toată atitudinea lui prudentă, bănuitoare de până acum, s-a prăbușit*): Cum ați spus?

BUCȘAN: Patru milioane.

AGOPIAN (*după o tăcere, palid*): Vorbiți serios?

BUCȘAN (*sever*): Agopian! Uiți unde te afli.

AGOPIAN: E adevărat. Uit. Nu-mi vine să cred. Ați spus patru milioane?

BUCȘAN: Da.

AGOPIAN: E... e mult.

BUCȘAN: E enorm.

AGOPIAN: Atunci... atunci de ce?...

BUCȘAN: Fiindcă vreau să cumpăr.

SCENA III

ACEIAȘI, SECRETARA

SECRETARA (*intră prin stânga, se apropie de birou*):

Domnul ministru Brănescu.

BUCȘAN: Să aștepte.

SECRETARA: Spune că...

BUCȘAN: Să aștepte.

(*Secretara iese tot prin stânga.*)

SCENA IV

BUCȘAN, AGOPIAN

BUCȘAN: Ei! Te-ai hotărât?

AGOPIAN: Nu știu. Mi-e frică.

BUCȘAN: Frică?

AGOPIAN: Da. E prea mult.

BUCȘAN: Vrei mai puțin?

AGOPIAN: Poate... Poate ați fost rău informat. Tipografia, nu zic, e bună... e bunicică... în sfârșit... nu e rea. Vedeți, eu vreau să spun adevărul. Ziceam că are două mașini plane. Are, ce-i drept, dar..

BUCȘAN: Dar sunt vechi. Și linotipurile sunt defecte. Și rotativa modernă nu e modernă. Și toată instalația de litere e uzată.

AGOPIAN: Prin urmare... știți?

BUCȘAN: Tot.

AGOPIAN: Atunci?

BUCȘAN: Atunci, repet propunerea: patru milioane. Primești?

AGOPIAN: Nu mai înțeleg nimic.

BUCȘAN: Nici nu e nevoie. Primești?

AGOPIAN: Pot să nu primesc? Dumneavoastră în locul meu n-ați primi?

BUCȘAN: Ești un om rezonabil, Agopian. (*Trage un sertar mic al biroului și scoate de acolo un carnet.*) Îți semnez un cec sau vrei banii?

AGOPIAN (*care încă nu crede*): Chiar acum?

BUCȘAN: Da.

AGOPIAN: Atunci cec, că e mai ușor.

BUCȘAN: Bine. (*Începe să scrie cecul și după o clipă se oprește.*) Vei găsi dincolo, la secretariat, un contract provizoriu. Clauze simple, îl semnezi și asta e tot. (*Continuă să scrie, dar după o clipă, din nou se întrerupe.*) Da, să nu uit. Te duci la tipografie și anunți că ai vândut-o. Iei mașina mea.

AGOPIAN: Nu e mai bine mâine dimineață?

BUCȘAN: Nu. Acum. Am nevoie de ateliere.

AGOPIAN: Bine. Cum doriți.

BUCȘAN: Vreau să fac transformări mari acolo. Tocmai de aceea pentru un moment opresc orice lucrare, închid atelierele.

AGOPIAN: Când?

BUCȘAN: Acum.

AGOPIAN: Vreți să spuneți... Vreți să spuneți că...

BUCȘAN: Da, Agopian. Tipografia se închide imediat.

AGOPIAN: În noaptea asta?

BUCȘAN: În clipa asta.

AGOPIAN: Nu se poate.

BUCȘAN: De ce?

AGOPIAN: Fiindcă, acum, noaptea, se tipărește *Deșteptarea*. *Deșteptarea* de mâine dimineață. Nu putem...

BUCȘAN (*întrerupând*): De ce nu putem?

AGOPIAN: Am un contract cu ei.

BUCȘAN: Pe care nu l-au respectat, în caz de neplată regulată, dumneata ți-ai rezervat dreptul să încetezi oricând imprimarea gazetei.

AGOPIAN: Asta așa e...

BUCȘAN: Atunci?

AGOPIAN: Totuși, o să mă dea în judecată. O să ceară despăgubiri.

BUCȘAN: Despăgubirile mă privesc pe mine. Am prevăzut în contract.

AGOPIAN: Ați prevăzut?

BUCȘAN: Da.

AGOPIAN: La toate vă gândiți...

BUCȘAN: Prin urmare suntem înțeleși.

AGOPIAN: Eu tot zic s-o lăsăm pe mâine dimineață. Zău așa. Ce mi-e acum, ce mi-e mâine? Încă zece ore. Treacă de la noi. Ce ziceți?

BUCȘAN: Nu.

AGOPIAN: Explicați-mi și mie.

BUCȘAN (*enervat*): Eu când plătesc, nu explic. Pentru ultima oară. Primești sau refuzi? Da sau nu?

AGOPIAN: Eu sunt un om de onoare. Am zis o dată da, rămâne da.

BUCȘAN (*termină de scris și semnat cecul*): Într-adevăr, un om de onoare. (*Apasă pe butonul soneriei.*)

SCENA V

ACEIAȘI, SECRETARA

BUCȘAN (*către secretară*): Agopian se duce la tipografie și se întoarce. Dacă totul e în ordine, îi predai acest cec. (*Secretara ia cecul.*) Aștept aici răspunsul.

SECRETARA (*către Agopian*): Vă rog să veniți cu mine, domnule. Pe aici. (*Îi arată ușa din stânga și așteaptă până ce Agopian iese din cameră, pe urmă se uită la cec și face un pas către biroul lui Bucșan.*) Patru milioane?

BUCȘAN: Da.

SECRETARA: Nu e prea mult?

BUCȘAN: Nu. Pentru ceea ce vreau eu, e destul de ieftin. (*după o secundă*) Werner! (*Fata care se îndreaptă spre ușă, se oprește atentă.*) Contractele Cugir sunt gata?

SECRETARA: Da. Măine dimineață se autentifică.

BUCȘAN: Mai e posibilă o modificare?

SECRETARA: Greu.

BUCȘAN: Totuși trebuie. (*moment de gândire*) Majorezi comisionul nostru cu 0,75 la sută. (*pauză*) Dă o diferență mare?

SECRETARA (*după o clipă de reflecție*): Patru milioane și vreo șase sute.

BUCȘAN: Tocmai cât trebuie. (*cu un vag zâmbet*) Ei? E mult?

SECRETARA: Nu. Așa merge. (*A surâs și ea. Pe urmă, imediat, revine la seriozitatea ei rece de funcționară precisă.*) Îl primiți pe Brănescu?

BUCȘAN: Să vie!

(*Secretara iese.*)

SCENA VI

BUCȘAN, BRĂNESCU

BRĂNESCU (*intrând prin ușa din stânga, gras, jovial, nădușit*): Coane Griguță, omul dumitale.

BUCȘAN: De unde-mi vii, ministrule?

BRĂNESCU: De la Sinaia.

BUCȘAN: Sinaia? Când ai plecat, când te-ai întors?

BRĂNESCU: Nu mă mai întreba. Mort sunt de obo-seală. Mă lași să șed? (*Se apropie de fotoliul din fața biroului.*)

BUCȘAN: Pofțim.

BRĂNESCU (*lăsându-se să cadă în fotoliu*): De alaltă-ieri n-am mai dormit.

BUCȘAN: Dacă te ții de chefuri!

BRĂNESCU: Chefuri! Păcatele mele! Nici la masă n-am stat ca lumea de două zile.

BUCȘAN: N-ai dormit, n-ai mâncat – dar ce-ai făcut?

BRĂNESCU: Am vorbit.

BUCȘAN: Întruna?

BRĂNESCU: Întruna. Ieri, în Consiliul de Miniștri. Azi-noapte, la Cameră. Azi-dimineață, la Senat. (*Își trage respirația.*) Blestemata asta de lege a bacalaureatului.

BUCȘAN: Nu s-a terminat?

BRĂNESCU: Ba da. A dat Dumnezeu. Azi după-masă am trimis-o la Monitor. Și când m-am văzut liber – în sfârșit liber! – mi-am zis: ce-ar fi să mă reped până la Sinaia să trag un pui de somn, la răcoare!?

BUCȘAN: Și eu, între timp, te caut în tot Bucureștiul.

BRĂNESCU: De unde să știu, coane Griguță?! Parcă eu nu te caut? Parcă e chip să te vadă cineva? N-am fost săptămâna trecută de trei ori? N-am întrebat, n-am scris, n-am telefonat? Cine poate să te vadă, când nu vrei dumneata?

BUCȘAN: Dar azi am vrut.

BRĂNESCU: Și iată-mă-s. Nici n-am intrat bine în Sinaia, nici n-am apucat să dau jos valiza din mașină, când mi-a ieșit înaintea telefonistul de la

Caraiman și mi-a dat o notă telefonică de la București că m-ai căutat acasă. M-am suit iar în mașină și dă-i drumul înapoi cu optzeci de kilometri pe oră.

BUCȘAN: Ministrule, ești un om de ispravă.

BRĂNESCU: Sunt, coane Griguță, sunt, măcar că dumneata nu mă iubești.

BUCȘAN: Nu te iubesc?...

BRĂNESCU: Nu. Că dacă m-ai iubi, nu m-ai lăsa să mucegăiesc la Ministerul Instrucțiunii. Spune și dumneata: ăsta-i minister de mine? Instrucțiune îmi trebuie mie?

BUCȘAN: Ce pot să fac eu?

BRĂNESCU: Poți, coane Griguță, poți. Spui o vorbă unde trebuie și se aranjează. Să mă scoată de aici că prea sunt pe linie moartă. Să-mi dea altceva.

BUCȘAN: Ce?

BRĂNESCU: Finanțele.

BUCȘAN: Exagerezi!

BRĂNESCU: Sau Industria. Sau Comunicațiile. În sfârșit, un minister serios, unde să fie de lucru pentru mine... (cu un semiton mai jos) și pentru dumneata. (aproape patetic) O să-ți fiu de folos, coane.

BUCȘAN (vag): Să vedem! (precis) Deocamdată, poți să-mi fii de folos acum.

BRĂNESCU: Zău?

BUCȘAN: De asta te-am chemat.

BRĂNESCU: Poruncește!

BUCȘAN: Brănescule! Cunoști pe unul Andronic?

BRĂNESCU: Andronic?!

BUCȘAN: Alexandru Andronic!

BRĂNESCU: Funcționar în minister?

BUCȘAN: Nu. Profesor.

BRĂNESCU: De liceu?

BUCȘAN: Nu cred. La Universitate.

BRĂNESCU (căutând): La Universitate... Andronic... Andronic... (brusc) Stai că știu cine e. Unul blond, spălăcit. E la litere, dar nu e profesor. E conferențiar de istorie.

BUCȘAN: Tocmai. Ei bine...

BRĂNESCU (întrerupând): S-a făcut. Nu mai e nevoie să vorbești. Am înțeles și s-a făcut. E conferențiar. Catedra de istorie antică e liberă. O vrea el. I-o dau.

BUCȘAN: Nu.

BRĂNESCU: Da' de ce nu? Dacă-ți spun că i-o dau! Ba chiar se nimerește foarte bine. E o bătaie pe catedra asta că m-au năucit. I-o dau lui și am terminat. (convingându-se pe sine însuși de buna alegere) Nu face politică, e muncitor, are lucrări – e un savant ... Ce mai încoace, încolo!

BUCȘAN: O fi. Dar o să-l dai afară.

BRĂNESCU: Cum ai spus?

BUCȘAN: Îl dai afară.

BRĂNESCU (nu-și revine): De ce?

BUCȘAN: Fiindcă te rog eu.

BRĂNESCU (îngrijorat): Serios, coane Griguță?

BUCȘAN: Foarte serios, îl dai afară.

BRĂNESCU: De unde?

BUCȘAN: De oriunde. De peste tot. De la Universitate, în primul rând.

BRĂNESCU (a rămas pe gânduri, pe urmă, aproape oftând): O să fie greu.

BUCȘAN: Greu, ușor – asta e!

BRĂNESCU (clătănând din cap): Foarte greu. Poate imposibil.

BUÇŞAN (*surd, amenințător. E un cuvânt ce nu face parte din vocabularul său*): Imposibil!

BRĂNESCU (*căindu-se*): Nu-ți spun eu că ăsta-i un minister nenorocit? Crezi că faci ce vrei? Ești cu mâinile legate. Autonomia universitară, consiliu... Păi de ce vreau eu să plec de-aici?!

BUÇŞAN (*tăios*): Ai să pleci.

BRĂNESCU: N-o lua așa, coane Griguță. N-o lua așa, că mă îmbolnăvești. Stai să ne sfătuim. Să vedem ce-i de făcut.

BUÇŞAN: Un singur lucru: îl dai afară!

BRĂNESCU: N-am motiv. Și nici n-am cum. E un tip șters, modest. N-are ambiții, n-are dușmani. Toată ziua cu nasu-n cărți. Toată ziua în bibliotecă. Dă-l afară dacă poți!...

BUÇŞAN: Nu poți?

BRĂNESCU (*dezolat*): Nu. (*cu bruscă vioiciune*) Dar nici nu trebuie, coane Griguță. Să stea acolo unde e, că stă bine. La urma urmelor, ce mare scofală? (*disprețuitor*.) Conferențiar! Cînșpe mii pe lună. Lasă-l pe mine și dacă nu ți-l țin toată viața pe loc, cu cînșpe mii, până-nverzește, să vezi.

BUÇŞAN: Asta-i ultimul dumitale cuvânt?

BRĂNESCU (*gest încurcat de neputință*): Păi de...

BUÇŞAN: Bine. (*Se ridică de la locul lui, merge spre telefon, pune mâna pe receptor*.)

BRĂNESCU: Ce ai de gând să faci?

BUÇŞAN: O să vezi. (*A format între timp un număr*.)

Alo! Clubul? Domnul ministru Ichim e acolo?

BRĂNESCU (*alarmat*): Coane Griguță!

BUÇŞAN: Dă-mi-l la telefon.

BRĂNESCU (*sare spre telefon, apasă pe furcă, întrerupând legătura*): Coane Griguță, îmi pare

rău! (*Îi ia receptorul din mână și-l pune la loc*.) Să-mi faci mie una ca asta?

BUÇŞAN: Brănescule! Omul ăsta trebuie să iasă din învățământ. Neapărat. Dacă tu nu poți să faci asta, îmi găsesc eu oameni care să poată. Înțelegi?

BRĂNESCU: Înțeleg. Dar lasă-mă să mă gândesc. Să caut soluții.

BUÇŞAN: N-am timp.

BRĂNESCU: Stai! Stai c-am și găsit-o. Tii! Cum de nu m-am gândit mai înainte?

BUÇŞAN: Ei vezi?

BRĂNESCU: Uite, coane! Catedra – cum ți-am mai spus – e vacantă. Numesc la catedră, peste capul lui, un om de-al nostru. Și mi ți-l freacă timp de două-trei luni până-l înnebunește. Și dacă nu-și dă el demisia, să nu-mi zici pe nume.

BUÇŞAN: Ridicol. Două-trei luni – crezi că te-am chemat aici, la ora asta, pentru ca să aștept pe urmă trei luni? Totul trebuie să se termine imediat. Măine cel mai târziu.

BRĂNESCU (*cu o subită schimbare de ton, ca și cum dintr-o dată s-ar fi făcut lumină*): Măine?!

BUÇŞAN: Da.

BRĂNESCU (*categoric*): S-a făcut.

BUÇŞAN (*nedumerit de rapida schimbare*): Cum?

BRĂNESCU: Da, cred că s-a făcut. Vezi, vezi dacă-mi dai timp să mă gândesc? S-a aranjat. Se aranjează.

BUÇŞAN (*încă neîncredător*): E chiar așa de simplu?

BRĂNESCU: Nu e simplu, dar e sigur. Uite: măine, dacă Andronic are lecție la facultate...

BUÇŞAN (*întrerupând*): Are...

BRĂNESCU: De unde știi?

BUCȘAN: M-am informat.

BRĂNESCU: Ei bine, n-are să și-o țină.

BUCȘAN: De ce?

BRĂNESCU: Fiindcă n-o să-l lase. O să fie scandal în sală. Am eu oamenii mei. Vociferări, șuierături – la nevoie, pocnete...

BUCȘAN: Și?

BRĂNESCU: Și în fața acestei situații, ministerul va fi obligat să intervină, să deschidă o anchetă, să ia măsuri. Nu?

BUCȘAN: Ba da.

BRĂNESCU: Ministerul nu poate tolera.

BUCȘAN: Ai dreptate. Nu poate.

BRĂNESCU: Păi nu? Telefon, dispoziții urgente...

BUCȘAN: Ministrule, îmi placi.

BRĂNESCU: Coane Griguță, totdeauna omul dumitale.

Da' să știi că m-ai înfierbântat rău adineauri, cu telefonul. Să-mi faci dumneata mie una ca asta!

BUCȘAN (*împăciuitor*): Ei, las'că trece.

BRĂNESCU: Trece, trece – dar am tras o spaimă! (*Se ridică.*) Vii cu mine? Te duc în oraș.

BUCȘAN: Pleci?

BRĂNESCU: Păi crezi că am timp de pierdut? E târziu.

Acu se face dimineață.

BUCȘAN: Bine, ministrule. (*Îi dă mâna.*)

BRĂNESCU: Nu vii?

BUCȘAN: Nu. Mai am niște hârtii de văzut.

BRĂNESCU: Acuma, noaptea?

BUCȘAN: Noapte, zi...

BRĂNESCU (*admirativ*): Ești un om mare, coane Griguță.

BUCȘAN (*simplu*): Sunt.

BRĂNESCU: Da' să nu mă uiți. Să mă scoată de-aici. Nu-i de mine. Să-mi dea altceva. (*Iese.*)

SCENA VII

BUCȘAN, SECRETARA

Bucșan l-a condus pe Brănescu până la ușa din stânga. Rămăs singur, întoarce butonul electric de lângă ușă, stingând lumina mare. Scena rămâne luminată doar de lampa de birou. Pe urmă merge spre fereastră și ridică cu o singură smucitură perdeaua albastră: apare din nou peisajul de oraș, cu cele două firme luminoase ce se aprind și se sting. Bucșan e îngândurat. Rămâne acolo, la fereastră, privind în gol. Prin ușa din stânga intră Secretara cu un dosar în mână. Se apropie și se oprește la un pas în spatele lui.

SECRETARA: Obosit?

BUCȘAN: Eu?

SECRETARA: Da. Obosit și nervos.

BUCȘAN (*aspru, dar fără violență*): Werner! Nu e obiceiul meu să discut chestiuni intime cu funcționarii. (*Pleacă de lângă fereastră și merge spre birou.*)

SECRETARA: Vă rog să mă iertați.

BUCȘAN (*a luat loc la birou*): Agopian s-a întors?

SECRETARA: Încă nu.

BUCȘAN: Când vine, mă anunți.

SECRETARA: Da.

BUCȘAN: Hârtiile Cugir s-au modificat?

SECRETARA (*întinzând dosarul*): Vreți să le vedeți acum?

BUCȘAN: Da. Sau mai bine nu. Măine dimineață.

SECRETARA: Bine. (*Se îndreaptă spre ușa din stânga, ca să iasă din birou.*)

BUCȘAN: Werner!

SECRETARA: Vă rog.

BUCȘAN (*se ridică de la birou și vine spre ea*): Câți ani sunt de când lucrezi cu mine?

SECRETARA: Mulți.

BUCȘAN: Câți?

SECRETARA: Șaisprezece.

BUCȘAN: Ei bine, ziua de azi a fost cea mai grea din tot acest timp.

SECRETARA: Cea mai grea? Uitați noaptea de la Viena, de la Kreditanstalt. Și împrumutul Morgan. Și contractul Pietroșița...

BUCȘAN: Nu, nu, erau afaceri grele. Erau cifre mari. Dar pe mine nu mă sperie cifrele niciodată.

SECRETARA: Nici oamenii?

BUCȘAN: Ba da. Când nu-i cunosc, când nu știu cine sunt – și de unde vin – și ce vor.

SECRETARA: Dacă-mi dați voie să vă spun părerea mea...

BUCȘAN (*face un gest scurt de autorizare.*)

SECRETARA: Ați exagerat.

BUCȘAN: Cu ce?

SECRETARA: Cu tot ce s-a întâmplat azi. E prea mult. E prea scump. E prea violent. Cred că totul se putea aranja mai simplu și mai ieftin.

BUCȘAN: Poate. E chiar probabil. Dar nu voiam să încerc. Nu am timp și nici nervi pentru asta.

SECRETARA: Vedeți?

BUCȘAN: Ce mă îngrijorează în toată afacerea, e că n-o înțeleg. Dosarul Protar e în casa mea de fier de un an. N-a ieșit niciodată de aici. Nu l-a văzut nimeni. N-am vorbit nimănui. Și totuși, cineva îl cunoaște. Cum? De ce?

SECRETARA: Cum? Nu știu. De ce? – e simplu. Vrea bani.

BUCȘAN: Am oferit și a refuzat. Nu-mi plac oamenii care refuză. Mi-e frică de ei.

SECRETARA: Frică?

BUCȘAN: Da, pentru că nu-i înțeleg. Eu oamenii îi cumpăr sau îi dărâm.

SECRETARA: Sunteți un om tare.

BUCȘAN: Deocamdată. Ca un împlânzitor de lei. E totdeauna tare... deocamdată. Cât timp are biciul în mână. Dar e de ajuns ca un singur leu imbecil să-l zgârie cu laba, ca toți ceilalți să tabere pe el și să-l sfâșie... (*după o pauză*) Eu nu mă las zgâriat.

SECRETARA (*încet, mai mult pentru ea*): Știu.

BUCȘAN: Werner, vino aici. (*O ia de braț și o duce spre fereastră.*) Vezi luminile astea care se aprind și se sting deasupra orașului, cu numele meu? Mi-a fost teamă astăzi – înțelegi? Teamă! – că s-ar putea stinge pentru totdeauna. Și nu vreau. Și nici nu trebuie.

SCENA VIII

ACEIAȘI, DIRECTORUL

În timp ce Bucșan și Secretara sunt în fața ferestrei, privind departe, ușa din stânga se deschide și intră Directorul, care, din prag, îi privește o secundă pe cei doi.

DIRECTORUL: Te deranjez, coane Grigută?

(Bucșan și Secretara se întorc brusc, surprinși.)

BUCȘAN: Dumneata aici?

DIRECTORUL: Eu.

BUCȘAN (*întoarce butonul electric și face lumină mare*): Cum ai intrat?

DIRECTORUL: Simplu. Treceam pe stradă și am văzut lumină la fereastra dumitale. Ia te uită, zic, nu doarme la ora asta! Am sunat și mi s-a deschis. În sala de așteptare nu era nimeni. La secretariat, nimeni. Am intrat.

BUCȘAN: Werner, lasă-ne.

(*Secretara iese prin stânga.*)

SCENA IX

BUCȘAN, DIRECTORUL.

BUCȘAN: Ce vrei?

DIRECTORUL: M-ai chemat și am venit.

BUCȘAN: Te-am chemat eu?

DIRECTORUL: Da. Nu mi-ai spus că mă aștepti aici mâine la nouă dimineața?

BUCȘAN: Și e nouă dimineața?

DIRECTORUL: Nu. E douăsprezece noaptea.

BUCȘAN: Atunci?

DIRECTORUL: Am venit ceva mai devreme. Nu-mi plac orele fixe, coane Griguță. Știi cine te cheamă, dar nu știi cine te așteaptă. (*Se uită sub birou, pipăind cu palma planșa de dedesubt.*) Un microfon instalat sub birou... Un indiscret în odaia cealaltă... (*Merge spre ușa din dreapta, o deschide, se uită în încăperea alăturată, închide la loc.*) Am oroare de flagrant delictes...

BUCȘAN: Nu mă cunoști. Sunt un om discret.

DIRECTORUL: Și eu. Tocmai de aceea am venit acum.

Când ai plecat azi-dimineață de la mine, mi-ai spus că-mi lași timp să mă răzgândesc. Ei bine, m-am răzgândit. Primesc.

BUCȘAN: Primești? Ce?

DIRECTORUL: Ce mi-ai propus.

BUCȘAN: Ți-am propus eu ceva?

DIRECTORUL: Să lăsăm glumele, coane Griguță. Nu e momentul. Am avut o zi grea... Amândoi.

BUCȘAN: Eu nu.

DIRECTORUL: Poate. Deși nu te cred. Dar eu, uite, îți spun drept am avut o zi grea.

BUCȘAN (*cu subînțeles*): Și încă nu s-a terminat.

DIRECTORUL: Ai dreptate, încă nu. Dar vreau s-o termin. Toată ziua m-am zbatut, am alergat, am scotocit. Nu e ușor să lupte cineva cu dumneata.

BUCȘAN: Mie mi-o spui?

DIRECTORUL: Am căutat documente, acte, cifre, probe.

BUCȘAN: Și?

DIRECTORUL: Le-am găsit. Cu greu – dar le-am găsit.

BUCȘAN (*calm*): Unde sunt?

DIRECTORUL: Aici. (*Se bate discret peste buzunarul hainei.*) În buzunarul meu.

BUCȘAN: Te felicit.

DIRECTORUL: Mă feliciți, dar nu din toată inima, în realitate ești destul de preocupat și foarte neliniștit.

BUCȘAN: Eu?

DIRECTORUL: Dumneata. Și te înțeleg. Un scandal acum, înainte de semnarea contractelor Carun, ar cădea prost.

BUCȘAN (*ironic*): Foarte prost.

DIRECTORUL: Vezi? Și atunci, nu e mai bine să ne înțelegem? Uite, mă duceam spre redacție adineauri. De azi-dimineață n-am mai dat pe acolo. Sunt așteptat. Trebuie să scriu un reportaj pentru ultima oră. Poate că e mai bine să nu-l mai scriu. Poate că e mai bine să nu apară? Ce zici?

BUCȘAN: Nici n-o să apară.

DIRECTORUL: Bravo, coane Griguță. Știam eu că ne înțelegem. Uite, dau un telefon la *Deșteptarea* (*pune mâna pe receptor*) să le spun să-i dea drumul fără ultima oră.

BUCȘAN: Nu te mai osteni.

DIRECTORUL: Trebuie. Mă așteaptă.

BUCȘAN: Nu te așteaptă nimeni. *Deșteptarea* dumitale nu mai apare.

DIRECTORUL: Cum?

BUCȘAN: Am suprimat-o!

DIRECTORUL (*o secundă a încremenit, pe urmă izbucnește într-un râs scurt*): Ah! Ce farsă mai e și asta? Dumneata poți multe, coane Griguță, dar sunt lucruri pe care nici dumneata nu le poți.

BUCȘAN: Domnule! Gazeta dumitale datorează tipografiei mele suma de lei patru sute optzeci de mii. Am dat dispoziții ca, începând de astă-seară, să se înceteze lucrul.

DIRECTORUL: Ai dat dispoziții? Tipografia dumitale?

BUCȘAN: Da. Tipografia mea.

DIRECTORUL: De când?

BUCȘAN: De... (*se uită la ceas*) jumătate de oră.

DIRECTORUL: Nu te cred.

BUCȘAN: Informează-te. (*Îi arată cu mâna telefonul.*)

DIRECTORUL (*o clipă rămâne nemișcat – apoi ridică brusc receptorul, începe să formeze numărul, cu mișcări scurte, nervoase – dar deodată se oprește*

și pune receptorul la loc): Nu, dumneata nu minți.

BUCȘAN: Ba da, dar nu așa de grosolan. Când mint, sunt mai subtil.

DIRECTORUL: Joci tare! (*Se așază în fotoliul din fața biroului. E palid, sfârșit și totuși calm, ca la sfârșitul unei partide pierdute.*)

BUCȘAN (*modest*): Fac și eu ce pot.

DIRECTORUL: Joci prea tare. Și nu e bine.

BUCȘAN: De ce?

DIRECTORUL: Nu vorbesc pentru mine. Eu deocamdată sunt terminat. Nu zic, am să încerc și eu să fac ceva. Să gălesc altă tipografie, să caut bani... În sfârșit, voi vedea. Dar mă gândesc la dumneata.

BUCȘAN: Îți mulțumesc.

DIRECTORUL: Mă gândesc sincer la dumneata. Ai greșit.

BUCȘAN: Serios?

DIRECTORUL: Da, ai greșit, în fond, dumneata ce vrei? Să faci tăcere în jurul afacerii Protar. Să nu se vorbească nimic. Să nu se audă nicio șoaptă.

BUCȘAN (*ritos, șuierat*): Niciuna.

DIRECTORUL: Și pentru asta suprimi *Deșteptarea*, o foaie obscură pe care n-o citea nimeni și care va face mai mult zgomot într-o singură clipă dispărând, decât a făcut în zece ani de apariție.

BUCȘAN: Crezi?

DIRECTORUL: Măine se va ști în tot orașul – fiindcă asta ți-o promit, se va ști – că Bucșan, Grigore Bucșan, a suprimat cu mâna lui *Deșteptarea*, pentru că i-a fost frică. Și vor fi cinci sute de oameni care se vor întreba: de ce? Va trebui să le răspunzi sau să-i împiedici să întrebe.

BUCȘAN: Nu vor întreba.

DIRECTORUL: Primii cinci sute, poate nu. Dar ceilalți?
Sunt mulți, coane Griguță, sunt foarte mulți. Și pe urmă mai e cineva pe care-l uiți: Andronic.

BUCȘAN: Tovarășul dumitale.

DIRECTORUL: Tovarășul!... Nu. E prea abil și prea primejdios ca să aibă tovarăși. Lucrează singur.

BUCȘAN: Nu ești înțeles cu el?

DIRECTORUL: Aș fi vrut să fiu.

BUCȘAN: Totuși l-ai vizitat azi după-masă.

DIRECTORUL: Fără rezultat. (*cu o mișcare de sinceritate*) Uite. Acum pot să vorbesc deschis cu dumneata. E prea târziu și prea inutil să mai ascund. Sunt ca un jucător decavat. Am cărțile pe masă. Tot nu mai am nimic de pierdut. (*Scurtă pauză. Schimbare de voce*) Adineauri, când am intrat, spuneam că am în buzunar documente, probe. Mișteam. N-am nimic. (*Își întoarce scurt buzunarele.*) Nimic.

BUCȘAN: Și afacerea Protar?

DIRECTORUL: Habar n-am de ea. Totul e în mâna lui Andronic.

BUCȘAN: Prin urmare, azi-dimineață...

DIRECTORUL: Eram de bună-credință. Articolul fusese strecurat în gazetă fără știrea mea, fără știrea nimănui. Andronic ăsta e un bandit!

BUCȘAN: Știu.

DIRECTORUL: Am fost la el. Voiam să-l fac să vorbească. L-am luat în toate felurile. Am ademenit, am rugat, am promis, am amenințat. Uneori mi se părea că am reușit, că sunt gata să reușesc... Dar era la el o femeie... o fată...

BUCȘAN: Brună.

DIRECTORUL: O cunoști?

BUCȘAN: Puțin. Din vedere.

DIRECTORUL: Abia acum îmi dau seama că era instrumentul lui. Jucau împreună comedia... Ezitări, scrupule. (*cu o schimbare de voce*) Tipul e tare, coane Griguță. Sub masca lui de savant aiurit, se ascunde un bandit. Un mare bandit!

BUCȘAN: Mai mare decât noi?

DIRECTORUL: Nu știu. Se va vedea... Da, da, se va vedea. Un moment am crezut că l-am convins. Mi-a promis că până la ora opt îmi dă un articol și documente. (*devotat*) Nu că le-aș fi publicat, coane Griguță. Nu. Tot aici veneam cu ele. Dar altfel vorbeam cu dumneata, dacă aveam hârtiile în buzunar.

BUCȘAN: Păcat.

DIRECTORUL: Să știi că-i păcat. Era mai bine și pentru dumneata. Cu mine te-ai fi înțeles. Cu el, e mai greu. La ora opt am fost la el. Am sunat, am bătut, am strigat. Nimic. Nimeni. Dispărut. L-am căutat, am alergat după el, în tot orașul. Nu știe nimeni. Nu l-a văzut nimeni. Nu e nicăieri.

BUCȘAN: Și atunci?

DIRECTORUL (*gest de neputință*): Am renunțat. Ce era să fac? Am renunțat, îmi mai rămânea o ultimă carte să joc. Dumneata. Mi-am zis: hai să-l văd. Să-ncerc marea cu degetul. Cine știe? Poate se prinde.

BUCȘAN: Și nu s-a prins.

DIRECTORUL: Nu.

BUCȘAN: Vezi?

DIRECTORUL (*se ridică în picioare*): M-ai scos din joc, dar rămâne el. Cu mine a fost ușor, fiindcă ne cunoaștem de mult. Dar pe el nu-l cunoști. Asta e marea lui forță: nu-l cunoaște nimeni. A stat o

viață întreagă în bibliotecă, ascuns ca într-o vizuină și acum iese la pradă cu figura lui de martir visător.

BUCȘAN: Îi vin eu de hac și visătorului ăsta!

DIRECTORUL: Nu se știe. Dumneata ești obișnuit cu escrocii, coane Griguță. Escrocii sunt băieți simpatici și oameni de înțeles. Cu visătorii e mai greu. (*după o clipă*) În sfârșit. Treaba dumitale. (*Se ridică deodată, își ia pălăria de pe birou.*) Noapte bună. (*Se îndreaptă cu pași leneși, de om obosit, spre ușa din stânga.*)

BUCȘAN (*rămas la biroul lui, foarte calm, îl lasă să se depărteze, dar, înainte să fi ajuns la ușă, îl oprește cu un singur cuvânt*): Ascultă! (*Directorul se oprește pe loc, se întoarce. Fără grabă, Bucșan se ridică de la birou și vine spre centrul scenei, la un pas de Director, față în față.*) Vrei să scoți gazeta mâine dimineață?

DIRECTORUL (*ridică din umeri de neputință, de nedumerire, de oboseală*).

BUCȘAN: Cumpără tipografia. Ți-o vând.

DIRECTORUL: Îți râzi de mine.

BUCȘAN: Nu. Sunt dispus să vând. Cumpăr-o!

DIRECTORUL: Cu ce bani?

BUCȘAN: Ei, bani găsim noi...

DIRECTORUL: Ușor de spus.

BUCȘAN: Îți spun că găsim. Nu asta-i întrebarea, întrebarea e dacă vrei să cumperi.

DIRECTORUL (*într-o doară*): Cât?

BUCȘAN: Zece milioane.

DIRECTORUL: Ieftin.

BUCȘAN: Nu. E scump. Groaznic de scump. Dacă plătești. Dar dacă nu plătești – e ieftin de tot.

DIRECTORUL (*nedumerit*): Atunci?

BUCȘAN: Semnezi niște polițe.

DIRECTORUL: De zece milioane?

BUCȘAN: Da. De zece milioane.

DIRECTORUL: Și cum vrei să ți le plătesc? Când vrei să ți le plătesc?

BUCȘAN: Niciodată.

DIRECTORUL: Nu înțeleg.

BUCȘAN: Și totuși nu e greu. Polițele rămân la mine, în caseta mea particulară. Și nu ies de acolo niciodată. Îți dau cuvântul meu de onoare. Niciodată, dacă ești rezonabil.

DIRECTORUL (*moment de gândire, până își dă seama de sensul propunerii, pe urmă cu elan, cu entuziasm*): Coane Griguță, n-o să-ți pară rău!

BUCȘAN: Știu. Mie nu-mi pare niciodată rău.

DIRECTORUL: De azi încolo sunt omul dumitale. Eu și *Deșteptarea*. Faci ce vrei cu ea. Îți aparține.

BUCȘAN: Nu, să ne înțelegem: între noi a intervenit o afacere comercială. Strict comercială. *Deșteptarea* rămâne a dumitale. Faci ce vrei. Scrii ce vrei. Nu-mi place să impietez asupra convingerilor nimănu.

DIRECTORUL: Ești un om delicat, coane Griguță.

BUCȘAN: Și dumneata un băiat inteligent. (*A ocolit biroul și trage un sertar, același din care a scos carnetul de cecuri, în scena cu Agopian.*) Semnezi polițele?

DIRECTORUL: Chiar acum?

BUCȘAN: Dacă vrei să apari mâine dimineață.

DIRECTORUL: S-a făcut. (*Se așază în fața biroului, întorcându-și fotoliul așa încât să poată scrie. E cu spatele la ușa din stânga.*)

BUCȘAN (*intinzându-i un pachet cu polițe*): Sunt zece polițe de câte un milion. Scadențele le lași în alb.

DIRECTORUL: Înțeles. (*Începe să scrie.*)

SCENA X

ACEIAȘI, SECRETARA

Ușa din stânga se deschide și apare, oprindu-se în prag, Secretara.

BUCȘAN (*către Secretară*): Ce e?

SECRETARA (*șoptind, ca să n-o audă directorul*): Agopian.

BUCȘAN (*cu voce normală*): A venit?

SECRETARA (*semn cu mâna spre încăperea de unde vine*): E aici.

BUCȘAN: Să intre.

SECRETARA (*ezită, gest vag spre Director, care, absent, continuă să scrie polițele*): Dar...

BUCȘAN: Să intre.

SCENA XI

BUCȘAN, DIRECTORUL, SECRETARA, AGOPIAN

BUCȘAN (*către Agopian care, intrând, nu-l vede decât din spate pe Director, mereu aplecat la birou asupra polițelor*): Ce se aude, Agopian?

AGOPIAN: Am executat. Cum ați dorit dumneavoastră. Am oprit lucrul. Am închis atelierile. Uite cheile aici.

BUCȘAN: A fost greu?

AGOPIAN: Nici ușor n-a fost. Când au aflat despre ce e vorba, au coborât toți de sus din redacție în tipografie. Țipau, urlau, ziceau că nu se lasă... Dar eu am dat ordin lucrătorilor să înceteze lucrul și gata. I-am lăsat pe toți acolo, pe scări. Și acuma se ceartă. Ziceau că nu-i lasă pe lucrători să

plece, că sparg ușile. Cheile vi le las dumneavoastră?

BUCȘAN: Nu, că nu mai sunt proprietar.

AGOPIAN (*uimit*): Cum ați spus?

BUCȘAN: Am vândut tipografia.

AGOPIAN (*plin de îndoială*): Acuma? Noaptea?

BUCȘAN: N-am cumpărat-o tot noaptea?

AGOPIAN (*încă nu crede*): Și... cui ați vândut-o?

BUCȘAN: Uite, dumnealui. (*Îi arată pe Director. Acesta a terminat de semnat polițele și, în timp ce Bucșan i le ia din față, el se întoarce cu fața spre Agopian.*)

AGOPIAN (*din uluială în uluială*): Dumneata aici?

DIRECTORUL: Eu. (*Se apropie de el, în timp ce Bucșan, rămas la birou, verifică polițele.*) Și zi așa: îmi omori gazeta noaptea, pe la spate!...

AGOPIAN: De! Ce era să fac? Preț mare. Om sunt și eu.

BUCȘAN (*a terminat de controlat polițele*): În regulă. (*Le închide în sertar*) Dumnealui e noul proprietar.

AGOPIAN: Vorbiți serios?

BUCȘAN (*sever*): Agopian!

AGOPIAN: Vă rog să mă iertați, dar nu-mi vine a crede. (*către Director*) Ai cumpărat tipografia?

DIRECTORUL: Da, am cumpărat-o.

AGOPIAN: Cu ce bani, domnule? Datoria n-aveai cu ce s-o plătești și acuma...

DIRECTORUL: Agopian, nu te amesteca în treburi care nu te privesc.

AGOPIAN: Așa e. Nu mă privesc. Dar nu mai înțeleg nimic. Și acuma, cu cheile ce fac?

DIRECTORUL: Te duci înapoi la tipografie, o deschizi și dai drumul gazetei.

AGOPIAN (*către Bucșan*): Dumneavoastră ce ziceți?

BUCȘAN: Eu? Nimic. Dumnealui e proprietar.

AGOPIAN: Să mă bată Dumnezeu dacă pricep ceva. M-ați zăpăcit de tot.

DIRECTORUL: Hai cu mine. Mergem împreună.

BUCȘAN: Nu, directore. Dumneata mai rămâi. Mai avem de vorbit.

DIRECTORUL: Atunci, ia-o înainte, Agopian. Repede. Să nu iasă vreo încurcătură. Viu și eu mai târziu.

AGOPIAN: Ar fi bine să dau un telefon, să nu plece lucrătorii.

SECRETARA: De dincolo, de la secretariat.

AGOPIAN: Eu... eu vă salut. Teribilă noapte, domnule!
(*Iese prin stânga, împreună cu Secretara.*)

SCENA XII

BUCȘAN, DIRECTORUL

DIRECTORUL: Are dreptate. Teribilă noapte!

BUCȘAN: Ai obosit?

DIRECTORUL: Puțin. Mi-ai cam tăiat răsuflarea.

BUCȘAN: Uite, directore, de ce te-am oprit. S-ar putea ca mâine dimineață, la cursul lui Andronic, să fie oarecare neliniște.

DIRECTORUL: Neliniște?

BUCȘAN: Da. Acuma, înainte de examene, se întâmplă uneori.

DIRECTORUL: Dacă trebuie, se întâmplă sigur.

BUCȘAN: Eu... n-am nici o informație precisă, dar presupun. S-ar putea... să nu-și poată ține lecția. Vacarm în sală, întreruperi, huiduieli, în sfârșit, poate și mai rău. Un scandal știi cum începe – nu știi niciodată cum se termină...

DIRECTORUL: Foarte just.

BUCȘAN: Și atunci, ministerul... (*întrerupându-și fraza începută*) Cum ești cu Brănescu?

DIRECTORUL: De la Instrucție?

BUCȘAN: Da.

DIRECTORUL (*precaut, încercând să ghicească intențiile*): Să zic... bine.

BUCȘAN: N-ar fi rău.

DIRECTORUL (*ușurat*): Păi atunci, sunt foarte bine. Dar știi? Foarte bine. Uite, chiar în numărul de mâine, e în pagina întâi un articol despre el.

BUCȘAN: Favorabil?

DIRECTORUL: Cât se poate.

BUCȘAN: Cu atât mai bine. Să-i pui și fotografia.

DIRECTORUL: S-a făcut.

BUCȘAN: Și cum ziceam, ministerul va trebui să intervină.

DIRECTORUL: Evident.

BUCȘAN: Dar pentru asta ar trebui să i se atragă atenția.

DIRECTORUL: Asupra gravității faptului.

BUCȘAN: Sigur.

DIRECTORUL: Un scandal universitar, în împrejurările actuale, nu este un simplu fapt divers. Opinia publică vrea să știe. Ea cere explicații, sancțiuni.

BUCȘAN: Mai ales sancțiuni.

DIRECTORUL: Iar ziarul *Deșteptarea* e primul care dă alarma, e primul care cunoaște întreaga chestiune – pentru că întâmplător mâine dimineață la cursul domnului Andronic, un reporter al nostru asistă în sală, ia note și poate chiar – eventuale – fotografii.

BUCȘAN: Directore, îmi plăci.

DIRECTORUL: Coane Griguiță, și dumneata mie.

BUCȘAN: Totuși trebuie să băgăm de seamă că... *(În momentul acesta sună telefonul. Bucșan se întrerupe din vorbă și ridică receptorul.)* Alo... Da... eu... Da, eu... Cine?... Dumneata... un moment, te rog... *(Acoperă cu palma pâlنيا receptorului și i se adresează Directorului, cu vocea scăzută.)* Știi cine e la aparat? Fata.

DIRECTORUL: Care fată?

BUCȘAN: Fata brună. A lui Andronic.

DIRECTORUL: Ce vrea?

BUCȘAN *(ridica din umeri, iar apoi vorbește din nou la telefon)*: Da... Acuma? Ești jos... Bine... Aștept... *(Închide telefonul, pe urmă către Director.)* Vine aici.

DIRECTORUL: Ia te uită!

BUCȘAN: Ce-o fi vrând?

DIRECTORUL: Știi eu? În orice caz trebuie multă atenție. E primejdioasă.

BUCȘAN: Crezi?

DIRECTORUL: E instrumentul lui.

BUCȘAN: N-am avut impresia asta.

DIRECTORUL: Nici eu la început. Dar dacă te gândești bine...

BUCȘAN: Nu, nu. Cred că e altceva la mijloc, în sfârșit, am să văd.

DIRECTORUL: Eu te las.

BUCȘAN: Nu, e mai bine să nu pleci.

DIRECTORUL: Ar trebui să trec pe la redacție.

BUCȘAN: Mai așteaptă puțin. Poate mai avem nevoie de dumneata... *(Ușa din stingă se deschide, în prag apare Secretara. Cu un gest, Bucșan o oprește să vorbească.)* Da. Știu. Să aștepte o clipă. *(Secretara iese. Din nou către Director)* Directore, treci dincolo. *(Îi arată ușa din*

dreapta.) E un salonaș particular al meu. Te chem eu mai târziu. *(Îl petrece până la ușa din dreapta, i-o deschide, îl lasă să intre, închide ușa la loc. Pe urmă, rămas singur, străbate scena spre ușa din stânga și o deschide, lăsând-o să intre pe Magda.)*

SCENA XIII

BUCȘAN, MAGDA

MAGDA: Domnule, oricât de surprinzătoare ar putea să pară vizita mea aici, la această oră...

BUCȘAN: Domnișoară, aici în biroul acesta, nicio vizită nu e surprinzătoare. La nicio oră. Te rog să șezi și să nu-mi ceri scuze. Nu mă deranjezi deloc.

MAGDA: Nu mă gândeam să cer scuze și știam că nu te deranjez. Ba chiar, în anumit fel, cred că eram așteptată.

BUCȘAN: Așteptată – mărturisesc că nu. Dar binevenită.

MAGDA: Asta o să vedem... Domnule Bucșan, ne-am cunoscut astăzi, și mai ales ne-am despărțit, într-un mod...

BUCȘAN: Ciudat...

MAGDA: Cel puțin ciudat. Intervenția mea într-o conversație care, personal nu mă privea deloc, a fost poate violentă.

BUCȘAN: Dar sinceră.

MAGDA: Prea sinceră.

BUCȘAN: Îți pare rău?

MAGDA: Încă nu știu dacă trebuie să-mi pară rău. Vezi, au trecut de atunci câteva ore. Și mi-e teamă că

am provocat, fără voia mea, o serie de încurcături, care ar putea să ducă la o catastrofă.

BUCȘAN: Catastrofă? Pentru cine?

MAGDA: Pentru toată lumea. Pentru dumneata în primul rând.

BUCȘAN: O! Nicio grijă. Dacă e vorba de mine, nicio grijă.

MAGDA: Îmi pare bine că te văd așa de calm. Azi după-masă, erai mai nervos.

BUCȘAN: Între timp m-am liniștit.

MAGDA: Dar eu, nu. Vezi, mă plimbam adineauri, înainte de a te chema la telefon – mă plimbam jos, pe stradă, în fața clădirii dumitale. Frumoasă clădire! Câte etaje! Câte ferestre! Și deodată mi s-a părut că toată această imensă clădire se clatină, se prăbușește...

BUCȘAN (*iritat*): Domnișoară!

MAGDA: Mi s-a părut.

BUCȘAN: Ai prea multă imaginație.

MAGDA: Se poate. Dar nu știi ce straniu lucru este noaptea într-o clădire cu patru sute de ferestre întunecate, o singură fereastră luminată. Îți spui: acolo e un om care veghează, un om care se zvârcolește, care se teme.

BUCȘAN: Domnișoară! Cine ești dumneata?

MAGDA: E nevoie să arăt hârtiile mele de identitate?

BUCȘAN: Nu. Dar e nevoie să știi cine ești. Ce cauți în casa profesorului Andronic? Ce cauți aici?

MAGDA: Ce caut aici am să spun. De aceea am venit. Ce căutam în casa lui Andronic... Întrebarea e mai indiscretă...

BUCȘAN (*bănuitor*): Trebuie să înțeleg că...

MAGDA: Înțelege ce vrei, dar nu-mi pune întrebări.

BUCȘAN: Ești... ești prietena lui? (*A evitat să spună „metresa”.*)

MAGDA: Am aerul?

BUCȘAN: Drept să spun, nu. Semenii mai mult a față de școală.

MAGDA: E genul meu. (*Ia de pe birou o țigaretă și o aprinde cu degajare.*) Îmi dai voie?

BUCȘAN: Prietena lui? Prin urmare, izbucnirea dumitale de azi după-amiază a fost o scenă...

MAGDA: Așa se numește?

BUCȘAN: O scenă de menaj. Erați supărați. Ai vrut să te răzbuni.

MAGDA: Da și nu. Mai mult am vrut să mă apăr.

BUCȘAN: Nu înțeleg.

MAGDA: Vezi, dumneata nu-l cunoști pe Andronic. E un om primejdios.

BUCȘAN: Nu pare.

MAGDA: De aceea e primejdios. Pentru că nu pare. Dar, când se dezlănțuie, e sălbatic. E un tip rece, aspru, violent. E năprasnic!

BUCȘAN: Frumos portret, îl iubești?

MAGDA: Dacă îl iubesc! Mă amețește. Mă domină. Lângă el simt primejdia. Lângă el simt că totul în viață e posibil. N-are scrupule, n-are prejudecăți, n-are ezitări. E ca o mare furtună.

BUCȘAN: Mă sperii.

MAGDA: Aș vrea să te sperii. Am venit ca să te sperii.

BUCȘAN: Ești sinceră.

MAGDA: N-am timp să nu fiu sinceră. Sunt prea multe lucruri în joc. Suntem cu toții în joc și nu e timp să ne ascundem unul de altul.

BUCȘAN: Vrei să te explici?

MAGDA: Uite. Am știut de la început că Andronic are afacerea Protar în mână.

BUCȘAN: O cunoști și dumneata?

MAGDA: Vag. Dar am știut că are documente care te privesc și că poate să vorbească.

BUCȘAN: Canalia!

MAGDA (*jignita*): Domnule!

BUCȘAN: Te rog să mă scuzi.

MAGDA: Că poate să vorbească, dar că poate să și tacă.

BUCȘAN: N-am fost la el? Nu i-am oferit?...

MAGDA: Știam că ai să vii. Bănuiam că vei face propuneri rezonabile.

BUCȘAN: Nici nu m-a lăsat să vorbesc.

MAGDA: Propuneri rezonabile pe care eram convinsă că el le va accepta.

BUCȘAN: Totuși...

MAGDA: Dar la venirea duminică, s-a răzgândit. Probabil că și-a spus: ce-mi poate oferi omul ăsta e mult mai puțin decât îi pot smulge eu, dacă lupt cu el. Mai bine să lupt.

BUCȘAN: Și atunci...

MAGDA: Și atunci a inventat jocul pe care l-ai văzut. Că nu te cunoaște. Că nu știe cine ești. Că totul e o confuzie, o eroare. Și dumneata erai gata să crezi.

BUCȘAN: Pentru că nu înțelegeam – și nici acum nu înțeleg – ce urmărea negând. De ce?

MAGDA: Foarte simplu. Voia să te deruteze. Să te liniștească. Să-ți înlăture orice bănuială – și pe urmă, după două-trei zile, prin surpriză, să lovească.

BUCȘAN: Și de ce nu l-ai lăsat?

MAGDA: Pentru că nu am vrut. Eram convinsă că se înșală. Vezi, dumneata și Andronic aveți același cusur. Nu vă cunoașteți unul pe altul. Fiecare din voi crede că-l va distruge cu ușurință pe celălalt.

Dar eu îmi dau seama că sunteți amândoi îngrozitor de puternici și că lupta poate fi teribilă.

BUCȘAN: Aici ai dreptate: teribilă.

MAGDA: De aceea am sărit astăzi între voi. Voiam cu orice preț să-l oblig pe Andronic să nu mai simuleze și să discute deschis cu dumneata. Voiam să vă înțelegeți pe loc și să terminați în mod cuminte întreaga afacere.

BUCȘAN: N-ai reușit.

MAGDA: Nu. Dumneata ai plecat trântind ușile, iar el s-a apucat imediat să scrie.

BUCȘAN: Să scrie ce?

MAGDA: Despre ovăz și despre alte plante.

BUCȘAN: Prin urmare lupta e deschisă?

MAGDA: Da.

BUCȘAN: Fie, sunt gata.

MAGDA: Și el. Numai eu nu sunt gata. Numai eu mai vreau, mai încerc să vă opresc... cât nu e prea târziu.

BUCȘAN: Eu mi-am luat măsurile mele.

MAGDA: Și el pe ale lui.

BUCȘAN: Bănuiesc. Va scrie un articol.

MAGDA: Poate o carte.

BUCȘAN: Poate zece cărți. Va ține conferințe. Va vorbi la Radio. Va vorbi la facultate.

MAGDA: Nu. La facultate nu va vorbi.

BUCȘAN: De ce?

MAGDA (*foarte vag*): Știu eu?

BUCȘAN: Nu-și mai ține cursul?

MAGDA: Deocamdată, nu.

BUCȘAN: Nici mâine?

MAGDA: Mai ales mâine.

BUCȘAN (*scurt, violent*): Asta nu se poate!

MAGDA: De ce nu se poate? Aveai de gând să te înscrii student la facultatea de litere?

BUCȘAN (*fierbând*): Canalia!

MAGDA: Nu e o canalie. E mai mult. E mult mai mult!
E un aventurier. Un mare aventurier!

BUCȘAN: Mă ameninți?

MAGDA: Te previn. Te-ai uitat bine la el? Ai observat cu cine seamănă?

BUCȘAN: Nu.

MAGDA: Și totuși e izbitor. Când îl vezi prima oară, îți taie respirația. Serios. N-ai băgat de seamă?

BUCȘAN: Ce?

MAGDA: Că seamănă?

BUCȘAN: Cu cine?

MAGDA (*tainic*): Cu Alexandru cel Mare.

BUCȘAN: Nu știi. Nu cunosc.

MAGDA: Aceași privire. Aceași expresie. Și cu un asemenea om vrei să te lupți dumneata? Te plâng.

BUCȘAN: Plânge-l pe el.

MAGDA: El n-are nimic de pierdut. Cel mult o biată jumătate de catedră. Dar dumneata rămâi descoperit cu toată averea, cu toate fabricile, cu toate uzinele, cu toate birourile. Nu le simți pe toate cum se clatină încet, ca înainte de cutremur?

BUCȘAN: Domnișoară! Ce vrei? Ce propui?

MAGDA: Îți propun liniștea, îți aduc liniștea.

BUCȘAN: N-am nevoie. Sunt liniștit.

MAGDA: Nu-i adevărat. Dacă ai fi liniștit, nu te-ai găsi aici, la ora asta.

BUCȘAN: Dar nici dumneata.

MAGDA: Eu n-am spus că sunt liniștită. Dimpotrivă. Nu sunt deloc.

BUCȘAN: Ai motive personale?

MAGDA: Da.

BUCȘAN: De ordin intim?

MAGDA: Întrebi prea mult. Atâta lucru îți pot spune: vreau ca Andronic să plece din țară, departe, cu mine.

BUCȘAN: E la mijloc altă femeie?

MAGDA: Ți-am spus că întrebi prea mult! Lasă-mă și pe mine să întreb: nu crezi că dacă omul ăsta va pleca mâine dimineață într-un lung voiaj, de trei ani, departe, undeva în Asia, dumneata vei dormi mai liniștit?

BUCȘAN: S-ar putea.

MAGDA: Atunci voiajul ăsta e o soluție.

BUCȘAN: Scumpă?

MAGDA: Nu știu ce numești dumneata scumpă.

BUCȘAN (*ia la întâmplare o hârtie de pe birou și scrie cu un creion luat tot de pe birou, o cifră*): Atât... (*îi întinde hârtia*) ar fi de ajuns?

MAGDA (*luându-i creionul din mână, corectează*): Da, dacă mai adaugi un zero la sfârșit.

BUCȘAN: Se face prea mult.

MAGDA: Pentru ce capeți în schimb – liniștea dumitale – e destul de puțin.

BUCȘAN (*după o clipă de gândire, brusc*): Pot să-l văd pe Andronic?

MAGDA: Da. Îl aduc imediat.

BUCȘAN: Unde e?

MAGDA: E pe aici. Pe aproape. Mă așteaptă.

BUCȘAN: Bine.

MAGDA: Dar fii atent cum vorbești cu el. E așa de susceptibil!

BUCȘAN: La prețul ăsta, ar putea să nu fie!

(*Magda iese prin stânga.*)

SCENA XIV

Bucșan, rămas singur, merge spre ușa din dreapta, o deschide și îl lasă pe Director să intre.

BUCȘAN: Directore, o să te miri.

DIRECTORUL: Nu cred. Am văzut atâtea astăzi...

BUCȘAN: M-am înțeles cu Andronic.

DIRECTORUL: A fost aici?

BUCȘAN: Nu el. Fata. Trebuie să vină și el îndată.

DIRECTORUL: Scump?

BUCȘAN: Destul.

DIRECTORUL: Cel puțin ai garanții?

BUCȘAN: Cea mai bună garanție. Pleacă. Pleacă din țară.

DIRECTORUL: Pentru mult timp?

BUCȘAN: Trei ani.

DIRECTORUL: Coane Griguță, bine ai făcut. Uite, acum, să-ți spun drept, parcă mi-ai luat o piatră de pe inimă. Cu tipul ăsta aici, n-am fi avut liniște niciodată.

BUCȘAN (*puțin pe gânduri*): Găsești... găsești că seamănă cu Alexandru cel Mare?

DIRECTORUL: Cine?

BUCȘAN: Andronic.

DIRECTORUL: Cu Alexandru cel Mare? Mai știi?... Te pomenești... (*după un timp*) Da' pentru că veni vorba de Alexandru cel Mare, cu reportajul ce facem?

BUCȘAN: Care reportaj?

DIRECTORUL: Reportajul de mâine... Scandalul de la curs.

BUCȘAN: A! Bine că mi-ai adus aminte! (*Merge spre telefon.*) Să-i dau un telefon lui Brănescu. (*Ridică receptorul. Formează numărul.*) Alo, Brănescule... Dormei? Ei, trezește-te! (*către Director*) Ramolit e și ăsta! (*la telefon*) Te-ai trezit? Ascultă, scandalul de mâine dimineață – nu mai e nevoie. Se contramandează... Cum?... Nu se poate?... Prea târziu?... Ce înseamnă prea târziu?... Să faci bine să iei măsuri. Ordine, mă auzi? Ordine! (*Trânțește receptorul furios.*) Cretin! (*după o scurtă pauză, către Director*) Ziceai că ai un articol mâine despre Brănescu.

DIRECTORUL: Da.

BUCȘAN: Păcat.

DIRECTORUL: De ce?

BUCȘAN: Mă plictisește, nu vezi?

DIRECTORUL: Am putea să-l schimbăm.

BUCȘAN: Mai e timp?

DIRECTORUL: Dacă zici dumneata...

BUCȘAN: Atunci schimbă-l. M-am săturat și de domnul ăsta!

SCENA XV

ACEIAȘI, MAGDA, ANDRONIC

Prin ușa din stânga intră Magda, urmată de Andronic, timid, încurcat, buimăcit.

BUCȘAN: Domnule profesor, sunt încântat că te văd. Drept să-ți spun, azi după-masă, când ne-am despărțit, nu speram să ne mai întâlnim așa de repede – și încă buni prieteni!

ANDRONIC: Eu... vedeți...

BUCȘAN: Cred că domnișoara... (*Se oprește pentru că abia acum observă că nu-i cunoaște numele și i se adresează întrebător.*) Domnișoara?...

MAGDA. Magda.

ANDRONIC: Studenta mea.

MAGDA: Și secretară.

DIRECTORUL: Și prietenă.

MAGDA (*îl observă pe Director*): A! Erai și dumneata aici?!

DIRECTORUL (*înclinându-se*): Cu voia dumneavoastră.

BUCȘAN: Sper, zic că domnișoara Magda v-a comunicat propunerea mea și că o primiți.

ANDRONIC: Nu știu încă... dacă pot... dacă...

BUCȘAN: Cum nu știi? Ne faci iar dificultăți? (*gest de surpriză și îngrijorare spre Magda*) Asta ce mai e?

MAGDA: Vrea să spună...

ANDRONIC: Vreau să spun că... vedeți... tot ce s-a întâmplat astăzi... e așa de neașteptat... așa de... așa de năucitor... Dumneavoastră... (*arătându-l pe Director*) Dumnealui... (*spre Magda*) Dumneaei... E prea mult într-o singură zi. Eu... vedeți... cum spune undeva Virgil: „*Vixi et quem dederat cursum fortuna peregi*”.

DIRECTORUL (*încet către Bucșan*): Dacă vorbește latinește să știi ca-i rău.

ANDRONIC: Am trăit și drumul pe care mi l-a dat fortuna, soarta, l-am terminat... Nu credeam, nu speram că mi se mai pot întâmpla lucruri noi – și încă așa de noi – și atunci... atunci trebuie să înțelegeți că dacă eзит...

BUCȘAN: Eziți?

ANDRONIC: Dacă încă nu știu ce să răspund...

DIRECTORUL (*printre dinți*): Mare bandit!

BUCȘAN: Domnule profesor, dumneata nu știi să răspunzi, dar eu știu să întreb.

DIRECTORUL (*încet către Bucșan*): Ia-l repede.

MAGDA (*același joc*): Fii atent!

BUCȘAN: Dumneata vrei să plec?

ANDRONIC: Dacă vreau!... Dar a fost visul meu de o viață întreagă...

BUCȘAN: Atunci pleacă. Cred că ți-am pus la dispoziție tot ce trebuie.

ANDRONIC: Asta așa e. Mai mult decât trebuie. Mai mult decât visam. Prea mult!

BUCȘAN: Prea mult?

MAGDA: Ce înseamnă prea mult? Pentru o asemenea întreprindere nimic nu e prea mult. E mai bine să pornim de la început cu un buget asigurat, decât să ne întoarcem din drum... (*apăsând*) înainte de vreme. Obiectivele științifice pe care le urmărește profesorul Andronic în Asia sunt atât de vaste...

ANDRONIC: Într-adevăr, vaste, îmi îngădui s-o spun fără modestie. Mi se pare că, din punct de vedere istoric, din punct de vedere al culturii umane, Asia este încă un continent necunoscut, un mister – și că pornind pe urmele lui Alexandru cel Mare...

MAGDA (*încet către Bucșan*): Vezi?

ANDRONIC (*continuând*): ...voi încerca, mă voi sili să descifrez ceva din acest mister. Ce e surprinzător, domnule Bucșan, ba chiar emoționant în gestul dumneavoastră, este că destinați o sumă atât de însemnată...

BUCȘAN: Recunoști că e însemnată.

ANDRONIC (*continuând*): ...nu unor investigații de știință aplicată, cum ar fi fost de așteptat din partea unui om de finanțe – ci unor cercetări istorice – și istoria este, oricum, o disciplină a spiritului.

DIRECTORUL (*încet, către Bucșan*): Te ia de departe!

ANDRONIC: Totuși, îndrăzneam să sper că chiar pentru un economist, chiar pentru un om de afaceri, concluziile mai îndepărtate ale lucrării mele nu vor fi lipsite de interes. Vedeți, dacă n-ar fi decât problema cu totul secundară, pe care de altfel am atins-o în treacă în articolul meu de azi, a ovăzului și a cerealelor în genere...

BUCȘAN (*către Magda, încet, iritat*): Iar începe...

ANDRONIC: Eu nu sunt un materialist în istorie, dar există multe probleme tulburătoare, tocmai pentru că par simple. De ce apare ovăzul așa de târziu în Europa? De ce și mai târziu în Asia? Cu ce e înlocuit până la apariție? Cu ce își hrănește Alexandru cel Mare importanțele efective de cavalerie? Ce dă de mâncare Alexandru cailor lui? Întrebarea pare copilărească...

DIRECTORUL: Și în realitate e perfidă.

ANDRONIC: Perfidă? Cum perfidă?

BUCȘAN: Domnule profesor, să lăsăm toate astea. E târziu și e inutil. Vrei să mă convingi? Nu e nevoie. Sunt gata convins. Când pleci?

MAGDA: Oricând. Măine. Cât mai repede.

BUCȘAN: Dumneata ce spui?

ANDRONIC: Aș spune și eu la fel. Oricând. Cât mai repede... Dar...

BUCȘAN: Dar?

ANDRONIC: E ceva care mă neliniștește.

BUCȘAN: Ce?

ANDRONIC: Aș vrea să știu... și trebuie să știu... Ce e Protar?

BUCȘAN: Cum?

MAGDA: Cum?

DIRECTORUL: Cum?

ANDRONIC: Da. Ce însemnează vorba asta: Protar?

BUCȘAN (*iritat*): ...Cum ce însemnează? E o confuzie!

MAGDA: O eroare!

BUCȘAN: O greșeală de tipar!

MAGDA: Cum singur ai spus.

ANDRONIC: Am spus și am crezut. Dar acuma... M-am gândit bine...

BUCȘAN (*către Magda*): E nebun.

DIRECTORUL (*printre dinți*): O face pe nebunul.

ANDRONIC: Cuvântul ăsta trebuie să aibă un înțeles ascuns. Protar! E de ajuns să-l auziți – Protar – și tresăriți cu toți, cu un fel de ciudată spaimă. De ce?

DIRECTORUL (*printre dinți*): Începe iar șantajul.

BUCȘAN (*fierbând, către Magda*): Dacă își închipuie că mai poate smulge de la mine o singură centimă mai mult, se înșală.

ANDRONIC: Protar...

MAGDA: Vrei să știi ce înseamnă?

ANDRONIC: Da.

MAGDA (*lui Bucșan*): Să-i spun? Îmi dai voie să-i spun? (*Gest de stupeoare al lui Bucșan. Către Andronic*): Ei bine, iată: îmi pare rău că trebuie să destăinuiesc un lucru care trebuia să fie pentru dumneata o surpriză. Dar pentru că ții cu tot dinadinsul... Protar e o societate pe care domnul Bucșan o plănuiește mai demult și acum, acum în sfârșit vrea s-o realizeze. Protar. Nu bănuiești?

ANDRONIC: Nu.

MAGDA: Gândește-te. Pro-tar. Nu vezi?

ANDRONIC (*gest*): Nu văd.

MAGDA: Asociația pentru încurajarea studiilor de istorie antică.

ANDRONIC (*uimit copilărește*): Extraordinar!

BUCȘAN (*explodând*): Într-adevăr extraordinar! Domnișoară... Domnișoară, ești un geniu! (*Merge spre ușa din dreapta.*) Werner! Werner!

MAGDA (*încet, către Andronic*): Să știi că nu sunt un geniu. Sunt numai o fată care te iubește... puțin...

BUCȘAN (*din pragul ușii din dreapta*): Werner! (*Intră Secretara.*) Werner, mâine dimineață constituim societatea *Protar*.

SECRETARA: Imposibil!

BUCȘAN: Și tu spui asta, Werner? Imposibil! E așa un cuvânt pe care l-ai auzit deseori în acest birou? Să-mi pregătești pentru mâine actul constitutiv și statutele.

SECRETARA: Bine, dar... Președintele...

BUCȘAN: ...consiliului de administrație? (*gest larg spre Andronic*) Domnul profesor Alexandru Andronic.

ANDRONIC: Eu?

SECRETARA: El?

DIRECTORUL: El?

ANDRONIC: Bine, dar eu plec.

BUCȘAN: Tocmai de aceea.

DIRECTORUL: E o lovitură!

BUCȘAN: Formidabilă!

DIRECTORUL: Ar merita s-o dăm la gazetă.

BUCȘAN: Sigur c-o dăm.

DIRECTORUL: La ultima oră.

BUCȘAN: Evident.

DIRECTORUL (*a ridicat receptorul, a format numărul*): Alo! Alo! *Deșteptarea!* Tu ești,

Ștefănescule?... Mi-ai păstrat ultima oră liberă? Ia o hârtie și scrie ce îți dictez: „Ieri, în capitală s-a constituit Societatea anonimă *Protar*. Scopul acestei societăți...”.

BUCȘAN (*rectificând*): Unul din scopuri... Mai sunt și altele...

DIRECTORUL: „Unul din scopurile societății este încurajarea studiilor de istorie antică. Președintele consiliului de administrație este domnul profesor Alexandru Andronic – ai scris? – profesor Alexandru Andronic – eminentul nostru colaborator.”

CORTINA

NOPTI FĂRĂ LUNĂ

Dramatizare în opt tablouri,
după romanul cu același titlu de John Steinbeck

PERSONAJELE

PRIMARUL ORDEN
DOAMNA ORDEN
DR. WINTER
CĂPITANUL BENTICK
COLONELUL LANSER
CORELL
MAIORUL HUNTER
LOCOTENENTUL PRACKLE
CĂPITANUL LOFT
LOCOTENENTUL TONDER
SANTINELA
ALEXANDRU MORRAN
MOLLY MORRAN
JOSEPH
ANNIE
SERGENTUL
CAPORALUL
SOLDATUL I
SOLDATUL II

TABLOUL I

Salon în casa primarului Orden. Un cămin de marmoră, în care arde liniștit, fără flacără, jericul. Pe cămin două vase, în dreapta și-n stânga unei pendule de porțelan; încăperea e tapisată în roșu închis, cu motive decorative auri. Fotolii aurite, puțin uzate. Două măsuțe, la fel. O atmosferă de ordine și confort.

SCENA I

DR. WINTER, JOSEPH

Doctorul Winter e bătrân, poartă barbă. E într-un fotoliu lângă cămin. Câtva timp rămâne tăcut. Joseph aranjează prin casă.

DR. WINTER: Zici că la unsprezece?

JOSEPH: Da, domnule doctor. Așa scria în bilet: ora unsprezece.

DR. WINTER: Ai citit dumneata biletul?

JOSEPH: Nu, dar l-a citit domnu primar.

DR. WINTER: Unsprezece... Atunci exact la unsprezece o să fie aici. Asta e calitatea lor: sunt exacti. Un popor exact.

JOSEPH: Da, domnule doctor.

DR. WINTER: Exact ca o mașină.

JOSEPH: Da, domnule doctor.

DR. WINTER: Se aruncă înaintea sorții... parcă nu i-ar aștepta aceeași soartă oricum.

JOSEPH: Adevărat.

DR. WINTER (*după o nouă tăcere*): Joseph!

JOSEPH: Da, domnule doctor.

DR. WINTER: Dumneata îți dai seama cum s-a întâmplat? Eu nu.

JOSEPH: Nici eu. Atâta știu. Aseară, când ne-am dus la culcare, era liniște: azi-dimineață, ne-am trezit cu ei în oraș.

DR. WINTER: Fără veste. Fără să ne dăm seama. Mă întreb ce făcea telegrafistul. Sau polițaiul, de nu ne-au sculat din somn la timp.

JOSEPH: A! Erau la pescuit, încă de azi-noapte. Le-a dat domnu Corell o barcă cu pânză. De treabă om domnu Corell.

DR. WINTER: Cel puțin dacă garda municipală ar fi fost în oraș.

JOSEPH: Nu putea, că avea serbare în pădure. Tot domnu Corell, săracu! Le-a dat premii și a făcut un concurs de tragere la țintă.

DR. WINTER: Ce nenorocire! Dacă ar fi fost garda aici, poate că...

JOSEPH: Tot aia era, domnule doctor.

DR. WINTER: Da, dar ne-am fi apărat. Am fi tras.

JOSEPH: Au tras ei săracii, dar prea târziu. Șase au căzut dintre ai noștri. Se mai vede sângele, la primărie, pe trepte.

DR. WINTER (*surd*): Nu se mai vede. L-au șters.

JOSEPH: L-o fi șters, că trebuia să vie muzica militară. (*Rămân amândoi pe gânduri.*)

DR. WINTER (*după o secundă de tăcere*): Ce face primarul?

JOSEPH: Se îmbracă, domnule doctor. Ca să-l primească pe colonel... când o veni.

DR. WINTER: De ce nu-l ajuți? Dacă-l lași singur, n-o să fie gata.

JOSEPH: Nu e singur. E cu doamna. Dacă vrei să știți... îi taie cu foarfecile părul din urechi... Lui domnu nu-i place. Pe mine nu mă lasă niciodată. Zice că-l gădilă.

DR. WINTER: Cred și eu.

JOSEPH: Dar doamna zice că trebuie.

DR. WINTER (*râde. Se ridică și își întinde mâinile spre focul din cămin, în timp ce Joseph așază fotoliul, pe care doctorul – sculându-se – l-a mișcat din loc*): Suntem admirabili! Țara e cotropită, orașul e ocupat, primarul trebuie să-l primească pe cuceritor... și între timp doamna îi taie primarului părul din urechi.

JOSEPH: Prea era stufos. Ca și cu sprâncenele. Cu părul din urechi, treacă-meargă. Dar când e să te atingi de sprâncene, domnu își iese din fire. Nu vrea și nu vrea.

(Bătaie în ușă. Amândoi îndreaptă privirile spre ușa de intrare. Se vede prin geam o cască germană.)

DR. WINTER (*aruncând o privire spre pendulă*): Curios. Nu e încă unsprezece. Au venit mai devreme. Deschide-le, Joseph. (*Joseph se duce și deschide ușa.*)

SCENA II

DR. WINTER, JOSEPH, CĂPITANUL BENTICK,
SERGENTUL

Intră un militar neamț, într-o manta lungă. Poartă cască și pușcă-mitralieră. După ce a aruncat o privire scurtă în jur, se dă în lături, în spatele lui, dinspre vestibul, intră un ofițer în ținută de companie. Numai epoleții indică gradul de căpitan.

BENTICK: Dumneavoastră sunteți domnul Orden, primarul?

DR. WINTER (*zâmbind*): Nu. Nu sunt eu.

BENTICK: Atunci... sunteți un funcționar?

DR. WINTER: Nu. Sunt medicul orașului și prieten cu primarul.

BENTICK: Primarul unde e?

DR. WINTER: Se îmbracă. Se pregătește să vă primească. Sunteți colonelul...?

BENTICK: Nu. Am onoarea să mă prezint. (*Ia poziție, înclină capul.*) Căpitanul Bentick. (*Doctorul răspunde salutului, cu o ușoară înclinare din cap.*) Domnule, regulamentul ne ordonă să facem percheziții în orice casă în care urmează să intre un comandant de unitate, înțelegeți: trebuie să constatăm dacă nu sunt arme ascunse. (*întorcând capul spre omul rămas lângă ușă*) Sergent!

SERGENTUL (*după ce s-a apropiat de Joseph și i-a pipăit buzunarele*): Nimic, domnule căpitan.

BENTICK (*către doctor*): Vă rog să ne scuzați. (*Face un semn Sergentului. Acesta se apropie de doctor și îi pipăie buzunarele. Se oprește la buzunarul*

dinăuntru al hainei și scoate de acolo o cutie de piele neagră.)

SERGENTUL (*întinzând cutia lui Bentick*): Domnule căpitan...

BENTICK (*către doctor*): Asta ce e?

DR. WINTER: Deschideți.

BENTICK (*după ce a deschis*): O seringă...

DR. WINTER: Pentru injecții hipodermice.

BENTICK: Patru ace... Un cuțit!

DR. WINTER: E un bisturiu.

BENTICK: Îl purtați asupra dumneavoastră?

DR. WINTER: Sunt obligat. V-am spus că sunt medic – și încă medic de țară. Mi s-a întâmplat o dată în tinerețe să operez o apendicită cu un cuțit de bucătărie. De atunci nu mă despart de instrumentele mele.

BENTICK (*după ce a consultat un carnețel pe care l-a scos din buzunar*): Aveți arme aici în casă.

DR. WINTER: Arme?

BENTICK: Da. Informația e precisă.

DR. WINTER: Vă felicit pentru informație. Dacă v-aș întreba cine v-a dat-o, desigur că n-ați răspunde.

BENTICK: De ce nu? Agentul nostru local. Misiunea lui e terminată. Domnul Corell.

DR. WINTER (*uimit*): Georg Corell? Nu se poate. Corell e un om de ispravă. Un concetățean. Un prieten. A făcut mult bine în oraș... Nu mai departe decât azi dimineață, concursul de tir din pădure el l-a organizat... Premiile el le-a... (*Și în timp ce vorbește își dă seama de adevăr, pronunță cuvintele din ce în ce mai rar, până când deodată tace și se lovește cu palma pe față.*) Corell!... înțeleg. De asta! De asta! (*Și din nou*

gândul i se pare absurd.) Bine, dar e cu neputință!

SCENA III

ACEIAȘI, ORDEN, DOAMNA ORDEN

Intră prin dreapta primarul Orden urmat de soția lui. Orden, mustață albă, sprâncene albe stufoase, păr alb. E într-o redingotă oficială și poartă la gât lanțul și placa cu insignele demnității lui. Doamna Orden, mică, zbârcită, energică. Dă târcoale soțului ei, controlându-i ținuta și îi scoate degetul din ureche, cum ai scoate din gura unui copil degetul pe care și-l suge.

DOAMNA ORDEN: Scoate degetul din ureche. Ți-am spus de atâtea ori. *(către doctor)* E încăpăținat. Și nu mă lasă să-i îndrept sprâncenele. Zice că-l doare.

ORDEN: Sigur că mă doare.

DOAMNA ORDEN: Dacă vrei să umbli așa, treaba ta. *(Îi îndreaptă cravata, măcar că e bine făcută.)* Îmi pare bine că ești aici, doctore. Mai e mult până la unsprezece? Crezi c-o să întârzie? *(Și în clipa asta îl zărește pe Bentick.)* A! *(Către Orden, ca și cum i-ar atrage atenția.)* Colonelul.

BENTICK: Nu, doamnă. Am venit înaintea domnului colonel, ca să-i pregătim sosirea. Sergent! *(Sergentul, care între timp se uita cu atenție sub perne, sub tablouri, vine cu pași repezi spre Orden și îi pipăie buzunarele.)* Vă cer scuze. Regulamentul. *(Se uită în carnet și apoi*

continuă) Excelență, cred că aveți aici în casă arme.

ORDEN *(neștiind despre ce e vorba)*: Arme?

DOAMNA ORDEN: La noi?

BENTICK: Da. Două arme de foc.

ORDEN: Două arme de... A! Două puști de vânătoare. Una cu alică și alta cu gloanțe. *(ca și cum și-ar cere scuze)* Cam ruginite, săracele. Cam vechi. Vedeți, nu mai vânez ca altădată. Am îmbătrânit. Mereu îmi spun că la anul o să încep din nou – dar nu-mi vine să ies din casă. Bătrânețea – nu-i așa, doctore?

BENTICK: Excelență, unde sunt armele?

ORDEN *(scărpinându-se pe obraz)*: Stai să-mi aduc aminte. *(întorcându-se spre nevastă-sa)* Nu cumva, în dulap, în odaia de culcare, lângă bastoane? *(către Bentick)* De fapt, bastoanele sunt pasiunea mea. Am o colecție întreagă.

DOAMNA ORDEN: Da, da, în dulap. Ți-am spus de atâtea ori să le iei de acolo. Mi-am umplut toate hainele cu miros de ulei. *(către Bentick, explicativ)* Le pune ulei pe țevă.

ORDEN: Dar tot ruginite sunt.

BENTICK: Sergent! *(Face un semn spre ușa ce dă spre odaia de culcare. Sergentul iese.)* Am o sarcină neplăcută, îmi pare rău. *(Sergentul se întoarce cu o pușcă cu două țevi și o carabină cu curea.)* Asta e tot. Vă mulțumesc, excelență. *(înclinându-se ușor)* Doamnă! *(același joc către doctor)* Domnule! Colonelul Lanser va fi aici peste câteva clipe. Salut. *(Iese prin stânga, urmat de Sergent, care poartă cele două arme în mâna stânga și pușca lui mitralieră în mâna dreaptă.)*

SCENA IV

DR. WINTER, ORDEN, DOAMNA ORDEN, JOSEPH

DOAMNA ORDEN: Eu mai întâi am crezut că el e colonelul. Simpatic om. Tânăr. Și binecrescut.

DR. WINTER (*ironic*): Mai ales.

DOAMNA ORDEN: Oare câți ofițeri credeți c-o să vie? Mulți?

JOSEPH (*care de mult s-a oprit din lucru și a privit cu mare curiozitate la tot ce se întâmplă*): Păi de!

DOAMNA ORDEN (*severă, dojenindu-l pentru indiscreție*): Joseph! (*Joseph se pornește de zor să șteargă praful.*) Mulți?

DR. WINTER (*nervos, împingând cu piciorul un scaun*): Nu știu.

DOAMNA ORDEN: Ar trebui să știm. Le servim ceai sau vin? (*niciun răspuns*) Sau nimic?

DR. WINTER: Nu știu. E atâta vreme de când n-am cucerit nicio țară și nicio țară nu ne-a cucerit pe noi, încât nu știu cum se obișnuiește în asemenea împrejurări.

ORDEN (*băgându-și din nou degetul în ureche și scărpinându-se*): Eu cred că... mai bine nu le dăm nimic. Ce ar spune oamenii noștri în oraș, dacă... Nu, nu!

DOAMNA ORDEN: Doctore, dumneata ești un istoric. Pe vremuri, în istorie, conducătorii nu-și spuneau bun-venit și nu ciocneau împreună un pahar cu vin?

DR. WINTER: Pe vremuri, era altceva. Regii și prinții se jucau de-a războiul, ca la vânătoare. După ce împușcă vulpea, se așază la ospăț. Dar cred că primarul are dreptate și că populația ar fi

îndurerată dacă l-ar vedea ciocnind cu năvălitorul.

DOAMNA ORDEN: Populația! Sunt toți adunați în piață și cască gura la muzica militară. Chiar Annie mi-a spus adineauri, la bucătărie. Și dacă e așa – de ce nu ne-am purta și noi civilizat? Să intre la mine în casă oameni străini și să nu le dau nimic de băut?

ORDEN (*privind-o drept în ochi, cu oarecare asprime*): Da, doamnă. Cu voia dumitale, n-o să le dai nimic de băut. Oamenii noștri, în oraș, sunt năucii. Nici nu-și dau seama ce s-a întâmplat. Au trăit atâtea zeci de ani în pace, încât nu știu ce înseamnă războiul. N-au de unde să știe. Dar o să afle – și zăpăceala din prima clipă o să treacă. Eu am fost ales de ei primar, tocmai ca să nu-i las să-și piardă capul. Șase băieți din orașul nostru au fost asasinați azi-dimineață. Asta nu e o vânătoare și noi nu dăm ospețe. Pentru popor, războiul nu e un joc.

DOAMNA ORDEN (*impresionată, intimidată, deși, e vădit, în viața ei casnică, nu obișnuiește să fie*): Bine, dacă tu...

ORDEN (*către Joseph, care între timp a ieșit și i-a adus o ceașcă cu cafea*): Mulțumesc. Pune-o aici.

DOAMNA ORDEN (*către dr. Winter*): Ce e cu el? Niciodată nu l-am auzit vorbind așa.

ORDEN (*după ce și-a băut cafeaua, cu înghițituri scurte*): Aș vrea să știu. Ar trebui să... (*către dr. Winter*) Câți crezi tu că sunt în total?

DR. WINTER: Nemți?

ORDEN: Da. Câți au năvălit în oraș?

DR. WINTER: Destul de pușini. Vreo două sute cincizeci îmi închipui. Dar sunt bine înarmați. Au fiecare câte o pușcă-mitralieră.

ORDEN (*după ce a mai luat o înghițitură de cafea*): Dar în restul țării, ce se petrece?

DR. WINTER (*ridică din umeri*).

ORDEN: Nicio rezistență, nicăieri?

DR. WINTER: Nu știu. Telegraful e întrerupt – sau în mâinile lor. N-avem știri.

ORDEN: Dar tinerii noștri? Soldații noștri?

JOSEPH: Am auzit... Adică, vreau să spun... Annie a auzit...

ORDEN: Ce?

JOSEPH: Că șase oameni de ai noștri au fost omorâți cu mitraliera și Annie zice că trei au fost răniți și luați prizonieri.

DR. WINTER: Erau doisprezece cu totul.

JOSEPH: Annie știe că ailalți trei au fugit.

ORDEN: Fugit? Care?

JOSEPH: Nu știu. Annie zice că nu știe.

DOAMNA ORDEN: Joseph, după ce o să vie... domnii aceia, să fii atent la sonerie. Poate avem nevoie de dumneata. Și pune-ți altă vestă. Vesta cu nasturi.

JOSEPH: Da, doamnă.

DOAMNA ORDEN: Și dacă te sun, după ce ai terminat, pleacă din cameră. Nu te tot învârti pe aici ca să trași cu urechea la ce se vorbește.

JOSEPH: Doamnă...

DOAMNA ORDEN: Vrei să rătă de noi? Să spună că suntem provinciali?

JOSEPH: Am înțeles, doamnă.

DOAMNA ORDEN: Vin nu dăm.

JOSEPH: Nu?

DOAMNA ORDEN: Nu. Dar câteva țigări în cutia de argint, ai putea să pui. Și dacă-ți cere colonelul foc, nu aprinde chibritul pe talpa ghetei. Ai cutia, ce Dumnezeu!

JOSEPH: Bine, doamnă.

DOAMNA ORDEN (*mergând spre Orden care, scoțându-și ceasornicul din buzunar și punându-l la loc, și-a încheiat prost vesta*): Ce e cu nasturele ăsta? De ce nu-l închei ca lumea?

DR. WINTER: Cât e ceasul?

ORDEN: Unsprezece fără cinci.

DR. WINTER: Sunt oameni preciși. O să vie exact la oră. Vrei să te las singur?

ORDEN: Singur? Nu. Rămâi. (*râzând ușor*) Nu știu cum să-ți spun, dar parcă mi-e frică. Nu tocmai frică, dar mă simt neliniștit. (*gânditor, amar*) E atâta vreme de când n-am mai fost cuceriți.

(Se aude din depărtare muzica militară. Toți rămân cu urechea ațintită.)

DOAMNA ORDEN: Ei sunt. Vin. Dacă sunt prea mulți, n-o să încapă. N-o să fie loc.

DR. WINTER (*amar*): Își fac ei loc. Totdeauna au știut să-și facă loc.

DOAMNA ORDEN: Și eu totdeauna am spus că odaia asta e prea mică. (*Sunetul fanfarei a crescut, s-a apropiat, dar acum se depărtează. Se aude o bătaie discretă în ușă.*) Cine o fi? Joseph, nu primim pe nimeni. Spune să vie mai târziu. Avem treabă.

(Se aude din nou bătaia în ușă. Joseph se duce spre ușă, o întredeschide și apoi o deschide)

ceva mai mult. În prag, un caporal cu cască și mănuși.)

CAPORALUL: Domnul colonel Lanser dorește să-l vadă pe domnul primar. *(Joseph deschide ușa complet. Caporalul intră, aruncă o privire rapidă prin încăpere și apoi, dându-se cu un pas scurt la o parte, anunță:)* Colonel Lanser.

SCENA V

ACEIAȘI, LANSER, CORELL

Colonelul Lanser poartă aceeași cască, aceeași manta, ca soldații și ofițerii ce l-au precedat. Numai epoleții îi indică gradul. E un bărbat de vârstă mijlocie, cu părul albit. Trăsături aspre, expresie obosită, în urma lui, intră Corell – scund, chel, roșu la față, ochi mici. Poartă un costum negru de lucru.

LANSER *(scoțându-și cască și înclinându-se):* Doamne primar... *(către doamna Orden)* Doamnă... *(apoi scurt)* Caporal, închide ușa.

JOSEPH *(se repede spre ușă și o închide, aruncând spre caporal o privire victorioasă).*

LANSER *(privind întrebător spre dr. Winter):* Domnul... cine e?

ORDEN *(făcând prezentările):* Doctorul Winter.

LANSER: Funcționar?

ORDEN: Medic. Medicul nostru. Aș putea să adaug, istoricul nostru. A scris o monografie foarte importantă despre trecutul orașului.

LANSER *(cu o ușoară înclinare spre doctor):* Doctore, cu ziua de azi vei avea de scris, o pagină mai mult în istoria dumatiale.

DR. WINTER: Cine știe? Poate mai multe pagini.

LANSER *(întorcându-se puțin spre Corell, care a rămas neobservat lângă ușă):* Pe domnul Corell, cred că-l cunoașteți.

ORDEN: Georg Corell? Nici vorbă că-l cunoaștem. E prietenul nostru. Ce mai faci, Georg?

DR. WINTER *(întrerupând scurt, pe un ton solemn):* Domnule primar, prietenul nostru Georg Corell a pregătit din timp invazia. El, filantropul bine cunoscut, a îndepărtat pe soldații noștri aseară spre pădure. El, Georg Corell, a făcut o listă de toate armele ce se găsesc în oraș. Da, prietenul nostru Georg Corell...

CORELL: Eu lupt pentru ideile mele. Pentru convingerile mele.

ORDEN *(înmărmurit, cu gura deschisă de uimire, cu o privire năucită, se uită când la Winter, când la Corell):* Nu-i adevărat, Georg. Nu poate să fie adevărat. Ai stat la masă cu mine, ai ciocnit cu mine. *(găsind un argument în plus de a nu crede)* Doamne! M-ai ajutat să construim spitalul. Pentru Dumnezeu! Nu poate să fie adevărat! *(Îl privește drept în ochi pe Corell, care-i înfruntă privirea cu un aer provocator. Lungă tăcere. Pe urmă, fața lui Orden se încruntă, trupul îi devine țepăn. Se întoarce spre Lanser.)* Nu vreau să vorbesc în prezența acestui om.

CORELL: Sunt aici în serviciu comandat. Sunt soldat. Soldat ca toți ăilalți – chiar dacă nu port uniformă.

ORDEN: Nu vreau să vorbesc în prezența acestui om.

LANSER: Te rog să pleci, domnule Corell. Lasă-ne singuri.

CORELL: Am dreptul să rămân.

LANSER: Te rog să pleci. Uiți că ești sub ordinele mele?

CORELL: Domnule colonel!

LANSER (*tăios*): Atunci pleacă. (*și pe urmă, politicos, dar rece*) Te rog.

(*Corell aruncă spre primar o privire furioasă și iese repede.*)

SCENA VI

ORDEN, DOAMNA ORDEN, DR. WINTER, LANSER,
ANNIE

DR. WINTER (*stăpânindu-și zâmbetul ironic*): Iată, dacă nu o pagină, măcar un paragraf în istoria mea.

LANSER (*cu o privire aspră*): Domnule doctor! (*Ușa din dreapta, planul II, se deschide brusc și Annie, bucătăreasa, năvălește furioasă.*)

ANNIE: Doamnă, sunt în curte niște soldați! Drept sub fereastra bucătăriei. Au înțepenit acolo și nu vor să plece.

LANSER (*către doamna. Orden*): Nu trebuie să vă fie teamă. Nu intră în casă. E o patrulă de siguranță.

ANNIE: Nu intră! Las' că știm noi! Cunoaștem noi!

DOAMNA ORDEN (*cu ton rece, de stăpână*): Annie, când ai ceva de spus, trimiți vorbă prin Joseph. Înțelegi?

ANNIE: Trimit vorbă? Și dacă dau nemțoii buzna peste mine? (*cu alt ton*) Au simțit miros de cafea, ai dracului.

DOAMNA ORDEN (*severă*): Annie!

ANNIE: Bine, doamnă. Eu v-am spus. (*Iese.*)

SCENA VII

ORDEN, DOAMNA ORDEN, DR. WINTER, LANSER

LANSER (*după un moment de tăcere generală, cam penibilă*): Îmi dați voie să șed? (*O secundă nimeni nu răspunde.*) Nici nu țin minte de când n-am mai dormit.

ORDEN (*ca și cum s-ar trezi*): Vă rog, luați loc. (*Colonelul se uită spre doamna Orden și o așteaptă până se așază. Pe urmă cade și el într-un fotoliu, zdrobit de oboseală. Primarul a rămas însă în picioare, parcă pe jumătate cufundat în vis.*)

LANSER: Dorința noastră este să ne înțelegem cât mai bine. Vedeți, domnule primar, toată chestiunea seamănă de fapt cu o întreprindere comercială. Noi avem nevoie de minele de cărbuni din regiunea orașului dumneavoastră. Asta e tot. Trebuie să cădem de acord.

ORDEN (*care urmărește gândul său interior*): Nu am nicio știre, nicio veste de nicăieri. Ce s-o fi petrecând în țară?

LANSER: Ocupată.

ORDEN: Toată?

LANSER: Da. Pregătirile noastre au fost perfecte.

ORDEN: Nicio rezistență? Nicăieri?

LANSER: Ar fi fost mai bine să nu fie. Da, oarecare rezistență izolată, pe ici pe colo, dar fără niciun rezultat. Sânge vărsat în zadar. Planurile noastre erau puse la punct din timp.

ORDEN (*urmărit parcă de o idee fixă*): Prin urmare, tot a fost rezistență?

LANSER: Da. Rezistență nebunească. Totul a fost zdrobit, ca aici, în mai puțin de câteva ore. Absurd, vă spun.

DR. WINTER (*cu aceeași neliniște, de care e frământat și Orden*): Absurd, dar a fost. S-a rezistat.

LANSER: Grupuri izolate. Au murit toți. În general, populația e calmă.

DR. WINTER: Fiindcă nu-și dă seama de ce s-a întâmplat.

LANSER: Dar își dă seama că e prea târziu... și inutil... (*cu un ton ferm*) Mai bine să vorbim despre treburile noastre. Sunt foarte obosit, dar înainte de a mă duce la culcare, trebuie să dau anumite dispozițiuni. (*aplecându-se înainte, din fotoliu*) Eu sunt mai mult inginer decât soldat și aș vrea să vedeți în această chestiune mai mult o întreprindere condusă de un inginer, decât o cucerire militară. Cărbunele trebuie să fie extras din mină și transportat cu vapoarele. Avem tehnicienii noștri, dar populația locală trebuie să-și continue lucrul în mină. E limpede? Nu avem de gând să recurgem la violență.

ORDEN: Da. E limpede. Dar să presupunem că oamenii n-ar voi să lucreze în mină.

LANSER: Trebuie. Avem nevoie de cărbune.

ORDEN: Dar dacă nu vor?

LANSER: Trebuie să vrea. Sunt oameni pașnici. Doritori de liniște. (*O clipă așteaptă un răspuns,*

dar pentru că răspunsul nu vine, insistă.) Nu-i așa, domnule primar?

ORDEN (*răsucind mereu între degete lanțul și placa cu insignele primăriei*): Nu știu, domnule colonel. Sunt pașnici, când lucrează sub guvernarea lor proprie, liberă. Nu știu însă ce vor face sub guvernarea dumneavoastră. E pentru mine o întrebare fără răspuns. Vedeți, de patru sute de ani noi trăim sub legi pe care noi ni le-am făcut, singuri.

LANSER: Știu și tocmai de aceea vrem să le păstrăm. Veți rămâne, ca și până acum, în funcțiunea de primar. Veți da ordine, pedepse, recompense, ca și în trecut... Așa că n-o să avem greutăți de niciun fel.

ORDEN (*către Winter*): Dumneata, ce crezi, doctore?

DR. WINTER: Nu știu. O să fie interesant. Eu mă aștept la mari greutăți. S-ar putea ca populația să fie dușmănoasă. Sălbatic de dușmănoasă.

ORDEN: Nici eu nu știu ce să cred. (*către Lanser*) Vedeți, domnule colonel, fac parte din poporul ăsta și totuși nu știu cum o să se poarte. Poate că știți dumneavoastră. Poate că veți vedea aici lucruri pe care nu le-ați văzut nicăieri. Există popoare care acceptă stăpâni – și îi ascultă. Dar pe mine, concetățenii mei m-au ales. Ei mi-au dat demnitatea de primar și tot ei pot să mi-o retragă. Poate că așa ar și face, dacă ar gândi că sunt de partea dumneavoastră. Eu nu știu. Zău că nu știu.

LANSER: Faceți un mare serviciu populației, dacă mențineți ordinea.

ORDEN: Un serviciu?

LANSER: Mare. Foarte mare. Nu aveți datoria să-i apărați pe concetățenii dumneavoastră de

nenorocire? Dacă se răzvrătesc, se expun la tot felul de primejdii. Avem nevoie de cărbunele vostru, înțelegeți? Am ordin și trebuie să-l execut cu orice preț. Datoria dumneavoastră este să le explicați că numai dacă-și văd de treabă și continuă lucrul, vor avea liniște.

ORDEN: Dar dacă nu vor să aibă liniște?

LANSER: Nebunie! Trebuie să judecați, sa gândiți pentru ei, în locul lor.

ORDEN: Oamenilor de aici, de la noi, nu le place ca alții să gândească în locul lor. Poate că sunt altfel de oameni decât cei din țara dumneavoastră. Nu știu... Sunt încă tulburat de tot ce se întâmplă, dar cred că nu mă înșel.

SCENA VIII

ACEIAȘI, JOSEPH

Joseph intră brusc, vrea să spună ceva, dar întâlnind privirea severă a doamnei Orden, se oprește, parcă sufocat de vestea pe care o aduce.

DOAMNA ORDEN: Ce s-a întâmplat, Joseph? Adu cutia cu țigări. Cutia de argint.

JOSEPH: Vă rog să mă iertați, doamnă. (*către Orden*)
Vă cer iertare, domnule.

ORDEN: Ce este, Joseph? Ce vrei?

JOSEPH: Vreau să vă spun... Annie! E furioasă.

DOAMNA ORDEN: De ce? Ce s-a întâmplat?

JOSEPH: Tună și fulgeră. Zice că ea nu mai rabdă. Nemții... soldații de afară, din curte...

LANSER: N-o lasă în pace?

JOSEPH: Se tot uită în casă, prin fereastră. Se tot zgâiesc la ea, prin ușa bucătăriei. Annie nu dă voie. Nu-i place.

LANSER: Soldații au ordine precise și ascultă de ele. Nu fac rău nimănui.

JOSEPH: Da, dar Annie nu dă voie. Nu permite să fie spionată... Nici pe mine nu mă lasă. Nici pe doamna. Nu-i așa, doamnă?

DOAMNA ORDEN: Spune-i lui Annie să-și țină firea. Înțelegeți?

JOSEPH: Bine, doamnă. Eu îi spun. (*Iese.*)

LANSER (*frânt de oboseală, luptând ca să-și țină ochii deschiși*): Încă o întrebare, domnule primar. S-ar putea sa locuim aici, eu și statul meu major?

DR. WINTER: Aici?

DOAMNA ORDEN: La noi?

LANSER: Da. Sus la etaj.

ORDEN (*după un moment de gândire*): Casa nu e prea mare. Sunt alte clădiri în oraș, mai spațioase, mai confortabile.

(Joseph intră din nou, aducând cutia de argint, pe care o deschide și o prezintă colonelului. Acesta ia o țigară, pe care Joseph i-o aprinde cu ostentație.)

LANSER (*după ce a tras un fum lung*): Nu e vorba de asta. Am constatat că faptul de a instala un stat-major în casa celui ce reprezintă autoritatea locală contribuie mult la potolirea spiritelor.

ORDEN: Vreți să spuneți că locuitorii au impresia că se stabilește un fel de... colaborare... între cele două autorități.

LANSER: Exact.

ORDEN (*după ce a privit o clipă spre dr. Winter, care nu i-a răspuns decât cu un zâmbet amar*): Am libertatea de a refuza această onoare?

LANSER: Nu. Regret. E un ordin.

ORDEN: Poporul n-o să vadă cu ochi buni instalarea dumneavoastră aici.

LANSER: Poporul! Poporul e dezarmat. Poporul n-are nimic de zis.

ORDEN: Nu mă înțelegeți, domnule colonel.

(În clipa aceasta, se aude din stânga, dinspre ușa de intrare, vocea țipătoare a Anniei: „Las'că v-arăt eu! Vedeți voi pe dracul!” Urmează tumult și apoi un țipăt de durere.)

JOSEPH (*reintrând repede în scenă*): I-a opărit. Le-a aruncat cu apă clocotită. E scoasă din miști!

(Prin ușă se aude, din curte, o comandă militară, apoi ropot de cizme.)

LANSER (*făcând un efort de a se ridica din fotoliu*): Dar bine, domnule primar, nu aveți nicio autoritate asupra servitorilor dumneavoastră?

ORDEN: Prea puțină. (*Zâmbește.*) În schimb, e o bucătăreasă minunată, când o lași să-și vadă singură de treabă. (*întorcându-se spre Joseph*) E careva rănit?

JOSEPH: Păi de! Știu eu? V-am spus: apă clocotită.

LANSER: Domnule primar, noi vrem să ne facem în liniște datoria. Dumneavoastră trebuie în schimb să vă exercitați autoritatea asupra oamenilor, începând cu bucătăreasa.

ORDEN: Asta nu stă în puterea mea. N-o cunoașteți pe Annie. E în stare să ne lase, să plece.

LANSER: N-are voie. Nimeni nu părăsește serviciul.

ORDEN: Atunci o să arunce mai departe cu apă clocotită.

(Ușa se deschide și în prag apare un soldat.)

SOLDATUL: Domnule colonel, e o femeie nebună. O arestăm?

LANSER: A rănit pe cineva?

SOLDATUL: Da, domnule colonel. Un om opărit și altul mușcat de nas. Dar am prins-o.

LANSER (*după un moment de ezitare, se decide*): Dați-i drumul. Și evacuați curtea.

SOLDATUL: Am înțeles, domnule colonel. (*Iese.*)

LANSER: Puteam foarte bine s-o împușc sau s-o trimit la închisoare.

ORDEN: Atunci... Atunci am fi rămas fără bucătăreasă.

LANSER: Vă repet, am ordin să ne înțelegem cât mai bine cu populația orașului.

DOAMNA ORDEN: Pe mine mă iertați. Mă duc la bucătărie să văd ce-i cu Annie. (*în trecere, spre Orden*) Să n-o fi lovit cumva, soldații... (*Iese.*)

LANSER (*ridicându-se*): V-am spus că sunt foarte obosit. Mă duc să mă culc. Am vreme de somn. Sper că suntem înțeleși: veți colabora cu noi. E în interesul tuturor. (*Orden tace.*) Vă repet: în interesul tuturor. Suntem înțeleși, nu?

ORDEN: E un oraș mic. Un biet orașel. Nu știu ce să răspund. Poporul e tulburat – și eu nu mai puțin.

LANSER: Oricum, o să vă dați silința să colaborați cu noi.

ORDEN: Nu știu. Nu știu nimic. Aștept hotărârea concețtenilor mei. Ce vor hotărî ei, asta o să fac.

LANSER: Ei! Dar la urma urmelor, dumneavoastră reprezentați autoritatea în orașul ăsta!

ORDEN: Poate că n-o să credeți, dar vă spun adevărat: autoritatea e orașul însuși. Nu știu de ce, nu știu cum, dar așa e. Tocmai de aceea, noi nu facem nimic repede, ca dumneavoastră. În schimb, când o luăm pe un drum, mergem cu toții, ca un singur om. Deocamdată sunt năucit, dezorientat, încă nu știu ce o să facem.

LANSER (*cu vocea foarte obosită*): Sper să ne înțelegem. Ar fi mai bine pentru toată lumea. Mi-ar fi foarte neplăcut să recurg la alte mijloace. (*Primarul tace.*) Sper că putem avea încredere în dumneavoastră.

ORDEN (*scărpinându-se cu degetul în ureche*): Nu știu. Zău că nu știu.

CORTINA

TABLOUL II

Încăpere în casa primarului Orden, la etaj. E un fel de club al ofițerilor – și în același timp un fel de sală de lucru. Nu prea confortabil. O masă și câteva scaune, în peretele din stânga, două uși, spre camerele în care s-au instalat dormitoarele, în peretele din dreapta, ușă de intrare, dinspre coridor, în fund, două ferestre prin care se vede orașul, până departe spre port. Se zăresc în depărtare câteva catarge ale vaselor de pescari, ancorate, între cele două ferestre, portretul lui Hitler.

SCENA I

MAIORUL HUNTER, LOCOTENENTUL PRACKLE

La ridicarea cortinei, maiorul Hunter e așezat la masa din mijlocul încăperii. Tip scund, șters. Vizibil rezervist. În viața civilă e inginer. Ține o planșetă de desen pe genunchi, rezemând-o de masă. Lucrează cu un teu și un echer. Planșeta se mișcă mereu, nestabilă, ceea ce îl enervează.

HUNTER (*continuând să lucreze*): Prackle! Locotenent Prackle!

(Ușa din stânga, planul II, se deschide, în prag, apare locotenentul Prackle. E plin cu săpun pe obraz și în mână ține pământul de ras.)

PRACKLE: Prezent.

HUNTER *(ridicând nervos planșeta)*: Nu s-a găsit trepidul meu prin cufere?

PRACKLE: Nu știu, domnule maior. Nu m-am uitat.

HUNTER: Te rog să te uiți. Imediat. Destul mă chinuiesc în lumina asta păcătoasă. O să trebuiască să fac tot desenul din nou.

PRACKLE: Mă rad într-o clipă și...

HUNTER *(iritat)*: Lasă rasul. Ai timp, mai târziu. Linia ferată e mai importantă decât toaleta dumitale. Vezi, trebuie să fie prin bagaje. E o pânză groasă.

(Prackle dispare în odaia lui. Aproape în același timp, prin ușa din dreapta, intră căpitanul Loft.)

SCENA II

HUNTER, LOFT

Loft e „căpitan” până în vârful unghiilor. Poartă cască, un binoclu, o sabie mică și tot felul de alte ustensile atârinate de centură (revolver, hartă etc...). De cum intră pe ușă, începe să-și scoată echipamentul.

LOFT: Bentick ăsta e nebun. S-a dus să-și ia serviciul în primire, fără cască. Umblă prin oraș cu chipiu. *(Între timp a pus pe masă binoculul, masca de gaze și toate celelalte piese de echipament.)*

HUNTER: Nu-ți lăsa lucrurile aici. Am nevoie de masă. Lucrez... Și, mă rog, de ce Bentick n-ar umbla cu chipiu? Până acum nu s-a întâmplat niciun incident. M-am săturat și eu de fierăria asta. E grea și te împiedică să vezi.

LOFT: E o greșeală că nu porți casca. Face impresie proastă printre civili. Noi trebuie să ne păstrăm ținuta militară intactă și să rămânem mereu în stare de alarmă. Altfel, o să avem de furcă cu tot felul de revolte.

HUNTER: Ce revolte? De unde ai mai scos-o și pe asta?

LOFT: N-ara scos-o eu.

HUNTER: Atunci de ce crezi?...

LOFT: Eu nu cred. Eu știu. Scrie în regulamentul de companie pentru conduita în teritoriul ocupat. E foarte bine studiat. Ați trebui să... *(rectificând)* Orice ofițer ar trebui să-l citească, cu multă grijă.

HUNTER: Mă întreb dacă ăla care l-o fi scris a fost vreodată în teritoriul ocupat, în orice caz, oamenii de aici nu sunt primejdioși. Oameni de treabă și ascultători.

SCENA III

HUNTER, LOFT, PRACKLE, TONDER

Prackle intră cu un obraz încă plin de săpun, în urma lui, locotenentul Tonder. Sunt amândoi ofițeri tineri, cam de aceeași vârstă.

PRACKLE *(aducând o pânză brună, de formă cilindrică)*: Asta e?

HUNTER: Da. Trepiedul e înăuntru. Desfaceți pânza și montați-l. (*Prackle și Tonder se execută. După ce au pus la punct trepiedul și l-au verificat, îl aduc lângă maiorul Hunter, care își fixează planșeta solid.*) Așa, da. Acuma, văd și eu ce fac.

LOFT: Locotenent Prackle! Ești plin cu săpun pe obraz.
PRACKLE: Știu, domnule căpitan. Tocmai mă bărbieream, când domnul maior m-a trimis să-i caut trepiedul.

LOFT: Fă bine și șterge-te. Vrei să te prindă colonelul în halul ăsta?

PRACKLE: Nu se uită el la fleacuri de astea.

LOFT: Foarte rău. Și nu sunt fleacuri, locotenent Prackle.

(Prackle se șterge cu batista pe față. În tot acest timp, locotenentul Tonder, rămas în spatele lui Hunter, a privit atent desenul de pe planșetă.)

TONDER: E frumos podul ăsta, domnule maior...

HUNTER: Îți place?

TONDER: Da. E frumos... Dar, de fapt, ce ne trebuie nouă să construim aici un pod?

HUNTER (*puțin încurcat*): Păi nu-l construim. Construcția propriu-zisă e mai sus. Uite!

TONDER: Atunci, cu podul ăsta ce faceți?

HUNTER (*evaziv*): Nimic. L-am desenat așa... Cine știe, poate o să avem nevoie de el.

(Între timp, Prackle a scos din buzunar o foaie de revistă, cu un portret de actriță blondă, foarte decoltată, în costum excentric de scenă – și a privit-o îndelung.)

PRACKLE (*către Tonder*): Ce spui, Tonder, de fata asta? Frumoasă, nu?

TONDER (*după ce a privit portretul*): Nu-mi place.

PRACKLE: Nu-ți place? Am tăiat-o din „Berliner Illustrierte”. De ce nu-ți place?

TONDER: Fiindcă nu-mi place.

PRACKLE: Ei, mie îmi place. Și ție, las' că știu eu!

TONDER: Ba nu. Deloc.

PRACKLE: Vrei să spui că dacă ți-ar da fata asta o întâlnire, nu te-ai duce?

TONDER: Nu.

PRACKLE: Ești nebun. Nu te-ai uitat bine la ea. Uite, o pun aici în perete, ca să ai timp să te răzgândești.

LOFT (*care a fost ocupat cu echipamentul, pe care l-a luat de pe masă*): Fotografia asta n-are ce căuta aici, locotenent Prackle. Mai bine ai scoate-o. Dacă intră vreun civil, face impresie proastă.

HUNTER (*ridicându-și privirea din desenul la care lucrează*): Ce face impresie proastă?... (*Își îndreaptă și el privirea în direcția spre care privesc ceilalți trei.*) Cine e... persoana?

PRACKLE: O artistă.

HUNTER: O cunoști?

TONDER: O damă.

HUNTER: A! Atunci o cunoști.

PRACKLE (*către Tonder*): Ce-ai spus? De unde știi tu că-i o damă?

TONDER: Sare în ochi.

PRACKLE: O cunoști?

TONDER: Nu – și nici nu vreau.

PRACKLE (*furios*): Atunci de unde știi?...

LOFT: Ia-o de acolo. E mai bine. Pune-o dacă vrei, dincolo, în perete, deasupra patului duminale. Aici e un birou oficial.

PRACKLE (*voind să protesteze*): Domnule căpitan...

LOFT (*scurt*): Locotenent Prackle, am spus!

(Prackle se supune. Ia portretul, îl împăturește la loc și îl pune în buzunar.)

PRACKLE (*încercând să schimbe vorba*): Sunt fete nostime pe aici prin oraș. Când om fi instalați ca lumea, trebuie să facem cunoștință cu ele.

LOFT: Citește mai întâi regulamentul de campanie pentru teritoriul ocupat. E un capitol despre chestiunile sexuale. (*Iese prin stânga, planul I, ducându-și dincolo tot echipamentul, binoclul, hartă, mască de gaze etc.*)

TONDER (*care de câteva clipe, urmărește din nou desenul maiorului, peste umărul acestuia*): Foarte ingenios. Vagoanele merg direct de la mina de cărbuni, în port.

HUNTER (*absorbit de lucru, după o secundă de tăcere*): Trebuie neapărat să grăbim transporturile de cărbune. Neapărat. Avem noroc cu populația locală, că e cuminte și calmă.

LOFT (*care tocmai a intrat*): Cuminte și calmă, pentru că noi suntem energici. Meritul e al nostru. Tocmai de asta spun eu că nu trebuie să ne depărtăm de litera regulamentului.

SCENA IV

LANSER, HUNTER, LOFT, PRACKLE, TONDER

Ușa din dreapta se deschide. Intră colonelul Lanser. Toți ofițerii salută, fără zel exagerat.

LANSER (*în timp ce-și scoate mantaua*): Căpitanul Loft e aici?

LOFT (*luând poziția*): Prezent, domnule colonel.

LANSER: Fii bun și du-te jos. Trebuie să-l înlocuiești pe Bentick. Nu se simte bine. Spune că are amețeli.

LOFT: Am înțeles, domnule colonel. Dar îmi permiteți să observ că abia am ieșit din serviciu?

LANSER (*fixându-l*): Și asta te împiedică să...

LOFT: Nu, domnule colonel. Deloc. Aș vrea însă – dacă se poate – să faceți mențiune în raport.

LANSER: Mențiune în raport. Da, da. Înțeleg.

LOFT: Nu supără pe nimeni.

LANSER: Și, în schimb, dumitale îți face bine. Două, cinci, zece rapoarte – și într-o zi te vedem cu „Crucea de fier”.

LOFT: O s-o port cu mândrie.

LANSER: Îți doresc, Loft, să fie singura amintire cu care să te alegi din război.

LOFT: Domnule colonel, nu înțeleg.

LANSER: Poate o să înțelegi mai târziu.

LOFT (*luând poziție*): Da, domnule colonel. (*Iese prin dreapta. I se aude tropotul cizmelor pe scări, coborând.*)

SCENA V

LANSER, HUNTER, PRACKLE, TONDER

LANSER (*după ce zgomotul pașilor lui Loft a dispărut*): Așa, militar! Militar până-n vârful unghiilor.

HUNTER: Vreți să spuneți: stupid până-n vârful unghiilor.

LANSER: Nu, nu. Militar. E militar. O să ajungă departe, îl vedem într-o zi la marele cartier. Privește războiul de sus – și îi place.

PRACKLE: Când credeți că se termină, domnule colonel?

LANSER: Ce?

PRACKLE: Războiul.

LANSER: „Se termină!” Ce vrei să spui cu asta: „se termină”?

PRACKLE: Când o să avem victoria?

LANSER: Nu știu. Avem atâția dușmani.

PRACKLE: Nu-i nimic, îi batem pe toți.

LANSER: Pe toți?

PRACKLE: Nu credeți?

LANSER: Ba da. Cum să nu cred? Mereu i-am bătut.

PRACKLE: Eu zic că dacă totul merge bine, așa, cam pe la Crăciun, plecăm în concediu.

LANSER: Nu știu. Să vedem ce ordine primim. Ai vrea să fii acasă de Crăciun?

PRACKLE: Aș cam vrea.

LANSER: Să vedem. Poate...

TONDER: Ce credeți, domnule colonel? Noi, când s-o termina războiul, plecăm de aici?

LANSER: Care „noi”? Dumneata? Eu?

TONDER: Nu. Noi în general. Noi germanii.

LANSER: Nu știu. Dar de ce întrebi?

TONDER: Pentru că e o țară bogată – și oamenii cumsecade. Măcar unii dintre noi am putea rămâne pe loc.

LANSER: Te pomenești că ai și pus ochii pe un colțisor de pământ...

TONDER: Nu încă, domnule colonel. Dar există prin împrejurimi tot felul de ferme. Mici, frumoase. Dacă pui patru-cinci la un loc, faci o moșie de-i merge vestea.

LANSER: De unde ești, Tonder?

TONDER: De lângă Hanovra, domnule colonel.

LANSER: Aveți pământ acolo?

TONDER: Am avut, dar... (*Tace jenat.*)

LANSER: La urma urmelor, poate că ai dreptate. Dar mai întâi trebuie să terminăm războiul. Și până atunci, noi,ăștia de aici, avem un singur lucru de făcut: să extragem cărbune și să-l expediem. Mai mult nu știu. Poate știe căpitanul Loft. Întrebați-l pe el. (*cu alt ton*) Hunter, de mâine ai oțel. Pân' la sfârșitul săptămânii începi fixarea liniilor și traverselor pe teren.

(*Se aude o bătaie în ușă. Apoi, prin ușă întredeschisă, apare capul santinelei.*)

SANTINELA: Domnul Corell e jos și vă roagă să-l primiți, domnule colonel.

LANSER: Să intre. (*după ce santinela a dispărut*) E omul care a pregătit debarcarea. Agentul nostru local. S-ar putea să avem plictiseli din cauza lui.

TONDER: A lucrat bine?

LANSER: Foarte bine. Tocmai de asta nu e prea iubit în oraș.

TONDER: Dar merită recunoștința noastră.

LANSER: Sigur c-o merită. Probabil că tocmai de asta vine. Ca s-o ceară.

SCENA VI

LANSER, HUNTER, PRACKLE, TONDER, CORELL

Se aud pași pe scară, apoi intră Corell, frecându-și mâinile. E în același costum din tabloul I. Poartă însă un bandaj la cap.

CORELL: Vă salut, domnule colonel. Voiam să vin încă de aseară, după incidentul din casa primarului, dar știam că sunteți foarte ocupat.

LANSER: Bună ziua. (*după o secundă de tăcere, făcând prezentările*) Statul meu major – domnul Corell.

CORELL: Încântat. Încântat. Tineri foarte capabili. Au făcut treabă bună. Dar nici eu nu m-am lăsat maiajos.

LANSER: Adevărat. Totul a mers foarte bine... Aș fi preferat însă ca soldații lor să nu fi avut timp să se întoarcă, în oraș, cu armele în mână. Au căzut șase dintre ei. Șase morți.

CORELL: Ce înseamnă șase morți pentru un oraș ca ăsta? Nimica toată. Mai ales dacă ne gândim la mina de cărbuni.

LANSER: Șase morți, șaiszeci, șase sute! N-am nimic împotriva, dacă afacerea e definitiv lichidată. Dar uneori e mai bine fără morți.

CORELL (*după ce i-a examinat pe ceilalți ofițeri și arătându-i din ochi lui Lanser*): S-ar putea... S-ar putea să am o întrevedere cu dumneavoastră, domnule colonel, singur?

LANSER: Da, dacă vrei. Prackle și Tonder, treceți dincolo, în camera voastră, vă rog. (*către Corell*) Maiorul Hunter lucrează și când lucrează, nu aude nimic. (*Hunter ridică o clipă privirea, zâmbește și apoi își continuă lucrul. Prackle și Tonder ies prin stânga.*) Te ascult. Acum suntem singuri. Șezi.

SCENA VII

LANSER, HUNTER, CORELL

CORELL: Mulțumesc. (*la loc de cealaltă parte a mesei.*)

LANSER (*zărind abia acum bandajul*): Ce-i cu bandajul ăsta? A încercat cineva să te omoare?

CORELL: Nuu! O piatră. Mă duceam azi-dimineață spre pădure, când a căzut o piatră, de sus, de pe deal. Se întâmplă.

LANSER: Ești sigur că n-a aruncat-o cineva?

CORELL: Ce vrei să spunei?... Adică... Nu. Oamenii de aici nu sunt violenți. De un veac n-au mai avut război. Nu știu să se bată.

LANSER: Poate. Ai trăit printre ei. Îi cunoști. (*apropiindu-se de Corell*) Dar ascultă-mă pe mine: dacă dumitale nu ți se întâmplă nimic, mare minune. Eu am mai făcut serviciu în teritorii ocupate, în alte teritorii ocupate. Acum douăzeci și cinci de ani. În 1916... (*A rămas o clipă pe gânduri și pe urmă, scuturându-se ușor ca și cum ar vrea să alunge amintirile, spune pe un ton aspru.*) Ai lucrat bine. Sunt dator să-ți mulțumesc. Am făcut mențiune de activitatea dumitale în raportul meu.

CORELL: Vă mulțumesc, domnule colonel. Mi-am dat toată silința.

LANSER: Și acum ce facem cu dumneata? Vrei să pleci la Berlin? Te putem îmbarca pe un vas cu cărbuni sau, dacă ai timp să aștepți, pe un contratorpilor.

CORELL: Să plec? Nu vreau să plec. Rămân aici.

LANSER (*după un moment de reflecție*): Nu am prea mulți oameni la dispoziție. Nu pot să-ți dau o gardă suficientă, ca să te apere.

CORELL: Nu am nevoie de gardă și nu trebuie să fiu apărat. V-am spus că oamenii de aici nu sunt violenți.

HUNTER (*ridicând o secundă capul*): Ai face bine să porți cască. (*Își vede mai departe de lucru.*)

CORELL: Eu am venit să vă vorbesc despre altceva, domnule colonel. M-am gândit că locul meu aici, în oraș, e în administrația civilă.

LANSER (*merge spre fereastră, se uită afară și pe urmă se întoarce brusc pe călcâie*): Adică, cum? Nu înțeleg.

CORELL: Să vedeți... Dumneavoastră vă trebuie o administrație civilă sigură. De toată încrederea. M-am gândit... ce-ar fi, dacă Orden, primarul, și-ar da demisia... și aș veni eu în locul lui? Administrația civilă ar lucra atunci mână în mână cu autoritățile militare.

LANSER (*deschizând ochii mari și apropiindu-se de Corell*): Ai făcut un raport la centru?

CORELL.: Da.

LANSER: Și ai vorbit despre asta?

CORELL: Se înțelege.

LANSER (*după o secundă*): Ascultă, Corell. Dumneata ai vorbit cu vreun om din oraș, de când am venit noi aici?

CORELL: Eu... Nu... Sunt cam năuciți. Nu se așteptau la una ca asta. Zău că nu se așteptau, domnule colonel.

LANSER: Prin urmare; dumneata nu cunoști atmosfera din oraș.

CORELL: Atmosfera... Sunt năuciți, nu vă spun? Li se pare că visează.

LANSER: Dar despre dumneata ce gândesc? Ce spun?

CORELL: Am prieteni mulți aici. Cunosc pe toată lumea.

LANSER: Ești negustor. Ai un magazin. Cel mai mare din oraș. A intrat vreun client azi-dimineață la dumneata?

CORELL: De... Afacerile nu prea merg. Nu cumpără nimeni nimic.

LANSER (*se așază pe un scaun și pe urmă spune foarte calm*): Ai ales un serviciu foarte greu, domnule Corell, și ai nevoie de mult curaj. Ai merita o recompensă.

CORELL: Vă mulțumesc, domnule colonel.

LANSER: Populația de aici o să-ți arate într-o zi cât de mult te urăște.

CORELL: Nu-i nimic. Sunt dușmanii noștri. N-am nevoie de stima lor.

LANSER: Dar de stima noastră ai nevoie?

CORELL: Domnule colonel, vrei să spunei că...

LANSER: Da. Exact asta vreau să spun.

CORELL: Domnule colonel, nu e drept. Nu se poate. Protestez. Führerul a declarat totdeauna... totdeauna că oricine e în slujba statului german merită...

LANSER: Führerul știe ce spune. Da. Dumneata meriți o recompensă, domnule Corell. (*aproape cu milă*) O meriți. (*după o tăcere*) Să examinăm chestiunea liniștit. Eu răspund de tot ce se întâmplă aici. Sarcina mea este una singură: carbunele. De asta am nevoie de ordine și disciplină. Trebuie să știi ce gândește populația. Trebuie să preîntâmpin orice mișcare de revoltă.

CORELL: Tocmai. Eu pot să vă dau toate informațiile. Dacă sunt numit primar, o să aveți tot concursul.

LANSER: Nu. N-am niciun ordin în privința asta și trebuie să lucrez pe propria mea răspundere. Cred că nimeni din oraș n-o să vrea să mai aibă de-a

face cu dumneata – afară de ăia pe care o să-i plătești. Cred de asemenea că, dacă n-ai o gardă personală foarte puternică, ești în mare primejdie. Personal, aș fi încântat dacă ai pleca la Berlin, ca să primești acolo recompensa pe care o meriți pentru excelențele dumitale servicii.

CORELL: Dar locul meu e aici, domnule colonel. Eu am pregătit lovitura. Am raportat și la centru.

LANSER: Primarul Orden nu este un primar oarecare. E o personalitate. Am nevoie de el. Prin el, o să cunosc întreg orașul. Hotărârea mea e luată. Orden rămâne în funcțiune.

CORELL: Activitatea mea, domnule colonel, ar merita alt fel de răsplată. Dumneavoastră – după cum văd – mă concediați.

LANSER: Poate că ai dreptate. Dar mai avem de lucru aici – și dumneata ești o piedică.

CORELL: Eu?

LANSER: Da. Lumea te urăște și, dacă nu te urăște încă, o să te urască. La prima revoltă, vei fi prima victimă. Tocmai de aceea insist ca să pleci.

CORELL (*teapăn*): Eu nu plec până nu vine răspuns de la Berlin. Am făcut un raport.

LANSER: Și eu fac altul, în care propun să fii rechemat, în propriul dumitale interes. La urma urmelor, domnule Corell, nici nu mai ești de folos. Dar... or fi existând alte planuri, pentru alte țări. Asta nu e ultima țară pe care o cucerim. Mai sunt și altele. Pleacă acolo, în altă țară, în alt oraș. Dumneata te pricepi să câștigi încrederea oamenilor. Vei avea un nou câmp de acțiune. Poate că te numește într-o capitală. Poate ți se dă o misiune mai importantă. Eu te recomand călduros – în scris – având în vedere activitatea desfășurată aici.

CORELL (*cu recunoștință*): Vă mulțumesc, domnule colonel. Misiunea mea de aici a fost foarte grea. Tocmai de aceea, vă rog, până vine răspuns de la Berlin, dați-mi permisiunea să rămân pe loc.

LANSER (*rece*): Poartă cască. Stai mai mult în casă. Nu ieși noaptea și, mai ales, nu bea. Păzește-te de toată lumea.

CORELL: Exagerați, zău așa. Eu locuiesc singur. Am o servitoare... o țărancă tânără... (*cu subînțelese*) nostimă. V-am mai spus: oamenii de aici sunt oameni simpli, pașnici, îi cunosc.

LANSER: Nu sunt pașnici. Și mai ales nu ne sunt prieteni, înțelege odată. Noi suntem năvălitorii. Și dumneata ești omul care ne-ai deschis drumul. Asta în limba lor se cheamă trădare. (*aproape urlând*) Nu pricepi că suntem în război cu poporul ăsta?

CORELL (*triumfător*): Ba da, dar l-am învins.

(Colonelul se scoală enervat și ridică brațele cu un gest de neputință. Hunter își apără cu mâinile planșeta.)

HUNTER: Vă rog, atenție, domnule colonel. Tocmai trag un tuș. Să nu-mi dați peste mână, că iar o iau de la început.

LANSER (*către Hunter*): Scuză-mă. (*Aruncă o privire asupra desenului lui Hunter, apoi se adresează din nou lui Corell, calm, ca și cum ar face o lecție de istorie.*) Înving!... De unde știi? Așteaptă. Suntem victorioși. Ei și? Știi dumneata ce se șoptește în urma noastră, prin colțuri, pe sub uși, pe sub ferestre?

CORELL: Dar dumneavoastră știți?

LANSER: Nu, dar bănuiesc.

CORELL (*insinuant*). Nu cumva vă e frică, domnule colonel?

LANSER (*căzând uluit într-un fotoliu*): Mai știi? Poate. (*apoi cu dezgust, vorbind mai mult pentru el, nu pentru Hunter*) Mi-e milă de oamenii ăștia care n-au fost niciodată într-o tranșee – și vorbesc despre război, despre curaj. (*A rămas pe gânduri.*) Îmi aduc aminte de o bătrână, din 1916. Eram în Belgia, la Bruxelles. Uite atâta era. (*gest cu mâna*) Mărunțică, albă, ochi albaștri. Purta un șal negru. Cânta cântece populare, cu o voce subțire, de copil parcă. Ne aducea țigări, lapte. Nimeni nu știa că băiatul ei fusese executat de ai noștri. De unde să bănuiești? Zâmbea, ne dădea țigări... (*pauză, pe urmă scurt*) Când am prins-o, omorâse doisprezece soldați – da, bătrâna aia mică – doisprezece soldați germani! Cu un ac de pălărie!

CORELL: Dar ați împușcat-o?

LANSER: Desigur. Am împușcat-o.

CORELL: Și atentatele au încetat?

LANSER: Nu. N-au încetat. Mai târziu, când ne-am retras, când a început debandada, populația civilă a sărit pe noi. Cu sapa, cu toporul, cu unghiile. Ne-a sfâșiat, ne-a jupuit, ne-a scos ochii.

CORELL (*energic*): Lucruri de astea nu se spun, domnule colonel.

LANSER: Mai ales nu se țin minte.

CORELL: Dacă vă e frică, nu trebuia să primiți un comandament.

LANSER: Frică!... Eu știu ce e războiul. Asta e tot.

CORELL: Așa vorbiți și cu ofițerii dumneavoastră? Cu tinerii locotenenți?

LANSER: Nu. Ar fi zadarnic. Nu m-ar crede.

CORELL: Atunci de ce-mi vorbiți mie?

LANSER: Pentru că, domnule Corell, misiunea dumitale s-a terminat, îmi aduc aminte... (*E întrerupt de un zgomot precipitat de cizme. Ușa din dreapta se deschide brusc.*)

SCENA VIII

LANSER, HUNTER, CORELL, LOFT, PRACKLE,
TONDER, DOI SOLDAȚI

LOFT (*năvălind de afară și luând scurt poziția reglementară*): Domnule colonel, o nenorocire!

LANSER: O nenorocire?

LOFT: Am onoarea să vă raportez: căpitanul Bentick a fost ucis.

LANSER: Bentick? Cum? (*Se aud pași. Doi soldați intră cu o brancardă, pe care se află un corp acoperit cu o pătură. Din stânga, în același timp, au intrat Prackle și Tonder care rămân încremeniți.*) E mort? Sunteți siguri?

LOFT: Siguri, domnule colonel.

LANSER: Puneți-l jos. (*Brancardierii îl pun jos, lângă fereastră. Lanser îngenunchează lângă brancardă, ridică puțin pătura și pe urmă o trage la loc.*) Cine l-a ucis?

LOFT: Un lucrător. Un miner.

LANSER: De ce?

LOFT: Am fost de față, domnule colonel.

LANSER (*mereu cu un genunchi pe podea*): Atunci de ce taci? Vorbește!

LOFT (*poziție reglementară*): Am onoarea să raportez: tocmai venisem să preiau serviciul căpitanului Bentick, după ordinul dumneavoastră. Căpitanul Bentick se pregătea să plece. Am făcut o observație unui muncitor nesupus. Nu voia să lucreze. Zicea că e liber. Un om liber. I-am ordonat să se întoarcă la lucru. S-a aruncat asupra mea, cu târnăcopul. Atunci căpitanul Bentick a încercat să intervină. Și... (*arătând spre cadavru*) asta e tot...

LANSER (*mereu în genunchi*): Bentick! (*către Loft*) L-ai arestat pe muncitor?

LOFT: Da, domnule colonel.

LANSER (*ridicându-se încet*): Așadar, o luăm de la început. O să-l împușcăm pe omul ăsta și o să ne facem alți douăzeci de dușmani. Asta e tot ce ne pricepem să facem. Da, da. Tot ce știm să facem.

PRACTLE: Ce ați spus, domnule colonel?

LANSER: Nimic... Mă gândeam... (*către Loft*) Prezintă domnului Orden, primarul, salutările mele și spune-i că doresc să-l văd imediat, într-o chestiune foarte importantă.

CORTINA

TABLOUL III

Salonul din tabloul I. Scaunele și măsuțele sunt date de perete, ca să fie loc de trecere. Toată încăperea e în plină transformare. Lumânările sunt aprinse. În cămin, arde focul.

SCENA I

ANNIE, JOSEPH

Annie și Joseph sunt ocupați să introducă în odaie o masă, prin ușa din dreapta. Joseph e în scenă și ține masa de un capăt. Annie (deocamdată nu se vede; i se aude doar vocea) ține masa de celălalt capăt.

JOSEPH: Nu împinge, Annie. Încet.

ANNIE (*îmbufnată, răstită*): Cine împinge? Eu împing?

JOSEPH: Încet. Încet că se zgârie parchetul. (*Coiful mesei se lovește de ușă.*) Na! Nu spun eu? Ține bine.

ANNIE: Țin. Țin.

JOSEPH: Și nu împinge... Așa! (*Au reușit, în sfârșit, să treacă masa prin ușă. Annie își face și ea*

apariția.) Binișor, binișor. (*Au adus masa în centrul scenei.*) Așa.

ANNIE: Eu una, dacă nu dădea domnul nostru ordin, nu puneam mâna pe masă. Adică ce? N-au destul loc, acolo, sus? Să înțepenească acolo! Cu ce drept au venit aici, în salon, la noi?

JOSEPH: Cu ce drept au venit în oraș?

ANNIE: Cu niciun drept.

JOSEPH: Cu niciunul. N-au niciun drept să facă tot ce fac, dar au puști, și mitraliere, și parașute.

ANNIE: Or fi având – dar drept tot n-au. Una e mitraliera și alta e dreptul. Mă rog? Ce cauți aici? Ce vor cu masa asta? Auzi dumneata! Dacă s-a pomenit! Masă în salon!

JOSEPH (*în timp ce așază cu meticuloasă grijă un fotoliu la o distanță bine calculată de masă*): Auzi că fac consiliu de război.

ANNIE: Aici la noi?

JOSEPH: Aici. Sau curte marțială, nu știu cum i-o fi zicând. Îl judecă pe Alexandru Morran.

ANNIE: Bărbatul lui Molly Morran?

JOSEPH: Da. Bărbatul lui Molly Morran.

ANNIE: Fin' că a dat cu târnăcopul în scârba aia de ofițer?

JOSEPH: Da.

ANNIE: Ce-au cu el, frate? Alexandru Morran e un om de ispravă. Să-l lase în pace! I-a dat lui Molly o rochie de mătase, de ziua ei. Adică cu ce drept îl judecă dumnealor?

JOSEPH: Fin' că l-a omorât pe ofițer.

ANNIE: Ei și? Bine i-a făcut. Cine l-a pus să țipe la Alexandru?! Las' c-am auzit eu. Cu Alexandru nu merge așa, cu una, cu două... Și Molly e o fată bună. Se pricepe la bucătărie. Nu ca mine, dar se

pricepe. Prăjiturile le face cam tari, dar încolo...

Și ce-o să facă ăștia cu Alexandru?

JOSEPH (*întunecat*): O să-l împuște.

ANNIE: Nu se poate.

JOSEPH: Trage scaunul ăla mai aproape... Ba se poate. Să vezi că-l împușcă.

ANNIE: Ține minte ce-ți spun eu. Dacă se ating de Alexandru, n-o să le meargă bine. Toată lumea îl iubește pe Alexandru. A făcut el vreun rău cuiva? Spune!

JOSEPH: Nu.

ANNIE: Păi atunci? Eu atâta le spun, să-l lase în pace. Tot orașul sare în sus pentru Alexandru. Tot orașul – și eu! Cu mine să nu se pună. Cu mine nu merge. Le arăt eu lor!

JOSEPH: Ce-o să le faci?

ANNIE: Eu? Îi omor. Îi strâng de gât.

JOSEPH: Și ei te împușcă.

ANNIE: Dacă le dă mâna. Să vedem: care pe care.

JOSEPH (*după ce a aliniat aproape de masă un alt scaun, cu vocea scăzută, misterios*): Annie. (*Annie, mirată de tonul lui, se oprește din lucru, îl privește și se apropie.*) Tu ești în stare să-ți ții gura? Să păstrezi un secret?

ANNIE (*repede, în șoaptă*): Un secret? Ce secret?

JOSEPH (*același joc*): William Deal și Walter Doggel au plecat săptămâna trecută.

ANNIE: Plecat? Unde?

JOSEPH: Dincolo. Peste mare.

ANNIE (*cu elan*): Dincolo! (*îngrijorată*) Știe toată lumea?

JOSEPH: Toată lumea, afară de... (*Face semn cu degetul în tavan.*)

ANNIE: Și când au plecat? Cum de n-am aflat eu?

JOSEPH: Păi de... *(După o secundă.)* Ascultă! Pe Corell, îl cunoști?

ANNIE: Cunosc.

JOSEPH: Eu zic că i se înfundă.

ANNIE: Adică, cum?

JOSEPH: Oamenii nu mai rabdă.

ANNIE *(mâncată de curiozitate)*: Zău? Și ce fac? Și ce spun?

JOSEPH: Se adună. Vorbesc. Pun la cale. Da, da, deschide ochii mari, Annie. O să avem de lucru.

ANNIE: Dar domnul nostru ce face? El ce zice? Cu cine e?

JOSEPH: Nimeni nu știe. Nu spune un cuvânt.

ANNIE: Că doar n-o să fie contra noastră!

JOSEPH: Nu spune niciun cuvânt.

SCENA II

ORDEN, DR. WINTER

Intră Orden, urmat de doctorul Winter. Orden e tras la față, parcă îmbătrânit.

ORDEN: Bine, Joseph. Mulțumesc, Annie. Vă mulțumesc. E foarte bine așa. *(Annie și Joseph ies – acesta din urmă aruncând o ultimă privire cercetătoare asupra încăperii, verificând încă o dată ordinea, înainte de a închide ușa. Orden merge spre cămin și se oprește acolo, cu spatele la focul din vatră, ca să se încălzească. Doctorul își împinge un fotoliu și se așază.)* Mă întreb dacă atitudinea mea e bună – și dacă mai pot s-o păstrez multă vreme. Poporul nu mai are deplină

încredere în mine – iar nemții sunt bănuitori. Nu cred c-o să iasă nimic bun din toate astea.

DR. WINTER: Nu știu. Tu ai încredere în tine – nu-i așa? Nu e nicio îndoială în inima ta.

ORDEN: Îndoială? Nu. Sunt primarul orașului. Și totuși unele lucruri nu le pricep. De ce au ținut cu tot dinadinsul să facă aici *(gest spre masă)* consiliul de război? Vor să-l judece pe Morran pentru asasinat. Alexandru Morran. Îl știi? Ți-l amintești? Bărbatul lui Molly, fata cea blondă, drăguță.

DR. WINTER: Da, da. O știu. Era profesoară la școala primară. E așa de drăguță, că n-a vrut să-și pună ochelari, când a fost la mine. O dureau ochii. Și acum, uite că Alexandru a omorât un ofițer. E un fapt, din nenorocire. Nimeni nu poate să nege.

ORDEN: Nimeni, într-adevăr. Dar atunci, la ce bună toată judecata asta? De ce nu-l împușcă? E vreo îndoială? Au nevoie de probe? Este pentru ei o chestiune de dreptate sau nedreptate?

DR. WINTER: Nu.

ORDEN: Nu-i așa că nu? Atunci de ce țin neapărat să-l judece, și încă aici, în casa mea?

DR. WINTER: Probabil pentru ca să impresioneze lumea din oraș. Vor să convingă populația că respectă formele și lucrează după reguli de drept. Alexandru l-a omorât pe căpitan.

ORDEN: Da.

DR. WINTER: Dacă verdictul e pronunțat în casa ta, devine – cred ei – un fel de lecție și în același timp o garanție de justiție în ochii poporului.

SCENA III

ORDEN, DR. WINTER, MOLLY

Intră Molly Morran, treizeci de ani, drăguță, îmbrăcată simplu, dar cu gust. Ține ochelarii în mână. E foarte agitată.

MOLLY: Annie mi-a spus că pot să intru. Că nu e nevoie să mă anunț.

ORDEN: Foarte bine. Dumneata ești Molly Morran?

MOLLY: Da. E adevărat că-l judecă pe Alexandru? E adevărat c-o să-l împuște? (*Orden tace și apleacă ochii în pământ.*) Se spune că dumneavoastră îl condamnați. Că dumneavoastră dați sentința și îl trimiteți la moarte.

ORDEN: Cum? Cine spune asta? Cine?

MOLLY: Așa se vorbește în oraș. (*privindu-l drept în ochi, cu un amestec de implorare și amenințare*) N-o să faceți una ca asta, domnule primar, nu-i așa?

ORDEN (*indignat*): De unde se știe în oraș ce o să fac sau ce n-o să fac, atunci când nici eu nu știu?

DR. WINTER: E un mare mister. Poporul știe totdeauna. Și nemții sunt uimiți cât de multe lucruri știe poporul. Cu toată cenzura. Cu toată paza. Da, e un mare mister.

(Deodată odaia se întunecă. Molly privește spre fereastră cu teamă.)

MOLLY: E un nor. Se zice c-o să ningă. Vine zăpada prea curând anul ăsta.

DR. WINTER (*apropiindu-se de fereastră și uitându-se afară*): Da, un nor. Poate trece fără zăpadă.

MOLLY (*revenind spre Orden*): Alexandru nu e un criminal. E un om mândru, iute. Se aprinde repede – dar e bun. Toată lumea ține la el.

ORDEN (*punând mâna pe umărul ei*): Îl cunosc pe Alexandru de când era copil. L-am cunoscut pe tatăl lui. Pe bunicul lui – mare vânător de urși. E multă vreme de atunci.

MOLLY: N-o să-l condamnați pe Alexandru, nu-i așa?

ORDEN: Se înțelege că nu. Cum aş putea să-l condamn?

MOLLY: Nu știu. Oamenii, în oraș, spun că... pentru ordine... pentru menținerea ordinii.

ORDEN: Asta vrea poporul? Să mențină ordinea?

MOLLY: Nu știu. Știu un singur lucru. Că vrea să fie liber.

ORDEN: Foarte bine. Dar știe ce e de făcut pentru asta? Știe cum trebuie să lupte? Cu ce mijloace?

MOLLY: Nu, nu cred.

ORDEN: Dar dumneata, Molly, care ești o femeie inteligentă?... Dumneata știi?

MOLLY: Nu, domnule primar. Dar oamenii noștri nu se simt învinși. Nu vor.

DR. WINTER: Ce poate face un om cu palmele goale, împotriva mitralierelor?

ORDEN: Dacă afli ce se întâmplă în oraș, să vii aici, Molly, și să-mi spui. Ce gândesc oamenii, ce vor. Da?

MOLLY (*după o scurtă ezitare*): Da!

ORDEN: Spui „da” și gândești „nu”. N-ai încredere în mine.

MOLLY: Dar ce o să se întâmple cu Alexandru?

ORDEN: Eu nu-l condamn și nu-l voi condamna. N-a făcut nicio vină față de patria noastră.

MOLLY: Dar ei?... Ei ce-o să facă?... Or să-l omoare?

ORDEN (*o privește lung*): Fata mea... Draga mea fată.

MOLLY (*silindu-se să nu se clatine*): Vă mulțumesc. (*Orden face un pas spre ea, dar ea îi spune cu o voce slabă*.) Nu mă atingeți. Vă rog să nu mă atingeți. (*Orden lasă brațul să-i cadă. Molly rămâne o secundă nemișcată și pe urmă iese, fără niciun cuvânt*.)

SCENA IV

ORDEN, DR. WINTER, JOSEPH, DOAMNA ORDEN

Intră Joseph, o clipă după ce a ieșit Molly.

JOSEPH: Colonelul dorește să vă vorbească. I-am spus ca aveți treabă.

DOAMNA ORDEN (*intrând repede*): Eu nu știu ce-o să mă fac. Toată casa e vraiste. Prea mulți soldați, prea multă lume. Annie e nervoasă.

ORDEN: Ssst! Liniște! (*către Joseph*) Spune colonelului să aștepte. (*Joseph iese*) Liniște, draga mea. Am nevoie de tine. Vreau să te duci chiar acum la Morran acasă. Să stai cu Molly. Să ai grijă de ea. Nu e nevoie să-i vorbești, dar trebuie să fii acolo.

DOAMNA ORDEN: Acum? Am atâtea treburi și...

ORDEN: Sarah! Vreau să te duci la Molly Morran. Înțelegi? N-o lăsa singură. Hai, du-te!

DOAMNA ORDEN (*înțelegând*): Bine. Mă duc. Crezi... Crezi c-o să ție mult?

ORDEN: Nu știu. Rămâi acolo, până o trimit pe Annie să te cheme înapoi. (*Doamna Orden îl sărută repede pe bărbatul ei și iese. Primarul merge*

spre ușă și o deschide.) Joseph, domnul colonel poate să intre.

SCENA V

ORDEN, DR. WINTER, LANSER

Intră Lanser, într-o uniformă bine călcată, încins și cu o mică sabie de paradă.

LANSER: Bună ziua, domnule primar. Aș avea nevoie de o întrevvedere particulară. (*privindu-l pe doctor*) Aș dori să vorbim între patru ochi. (*Dr. Winter se îndreaptă spre ușă, dar, în clipa în care e gata să iasă, Orden îl strigă.*)

ORDEN: Doctore!

DR. WINTER (*întorcându-se*): Ce e?

ORDEN: Vrei să vii deseară la noi?

DR. WINTER: Ai să-mi dai ceva de lucru?

ORDEN: Nu, dar n-aș vrea să fiu singur...

DR. WINTER: Bine. Atuncea vin.

ORDEN: Și încă o întrebare. Ce crezi despre Molly? Despre starea, despre sănătatea ei?

DR. WINTER: E o fată vitează. Era gata adineauri să izbucnească într-o criză de nervi. Dar s-a stăpânit. Are cu cine să semene. Nu uita că e fata lui Kenderly.

ORDEN: Ai dreptate, doctore. Uitasem. Kenderly!... (*Doctorul iese. Lanser așteaptă ca ușa să se închidă, apoi aruncă o privire spre masa înconjurată de fotolii.*)

LANSER: Nu vă pot spune cât de mult regret toată această întâmplare, domnule primar. Ar fi fost

mai bine să nu ajungem aici. (*Orden se înclină ușor.*) Am multă simpatie pentru dumneavoastră și multă stimă – dar am o misiune de îndeplinit. Sunt sigur că veți înțelege. (*Orden nu răspunde nimic, dar îl privește drept în ochi pe Lanser.*) Noi nu facem ce vrem. Nu luăm noi hotărâri. (*După fiecare frază așteaptă un răspuns, care însă nu vine.*) Lucrăm conform instrucțiunilor, care ne sunt trimise de la centru. Omul acela a ucis un ofițer german.

ORDEN: De ce nu l-ați împușcat pe loc?

LANSER: Știți prea bine că nu se poate. Pedepsa nu e numai pentru cel vinovat, ci pentru toată lumea. Este, trebuie să fie, un exemplu, întreaga populație trebuie să știe și să afle ce o așteaptă, dacă un asemenea fapt se repetă. Tocmai de aceea pedeapsa e publică și... solemnă. Ne trebuie un anumit cadru. (*A vorbit tot timpul cu mâna pe mica lui sabie, cu care se joacă între degete.*)

ORDEN (*care între timp s-a apropiat de fereastră*): O să ningă deseară.

LANSER: Domnule primar, știți prea bine că ordinele noastre sunt neiertătoare. Ne trebuie carbunele, cu orice preț. Dacă oamenii dumneavoastră nu se astâmpără, vom fi siliți să restabilim ordinea cu forța. (*scurt, aspru*) Îi împușcăm pe toți, dacă e nevoie! (*după o secundă*) Prin urmare, dacă vreți să cruțați poporul dumneavoastră de suferințe zadarnice, trebuie să ne dați o mână de ajutor, ca să menținem ordinea. Guvernul nostru socotește că sancțiunile trebuie să fie pronunțate de autoritatea locală.

ORDEN (*în șoaptă, mai mult pentru el*): Așadar... Așadar oamenii știau ce vorbesc. E

nemaipomenit! (*către Lanser*) Dacă înțeleg bine, dumneavoastră îmi cereți să-l condamn la moarte pe Alexandru Morran, în urma dezbaterilor care ar avea loc aici, în casa mea?

LANSER: Da. În felul ăsta, vom evita alte tulburări sângeroase.

ORDEN (*merge spre capătul mesei și ia loc acolo, în fotoliu, ca și cum el ar fi judecătorul și Lanser acuzatul. Bate toba cu degetele în masă*): N-ați înțeles nimic, domnule colonel, nici dumneavoastră, nici guvernul dumneavoastră. Nu se află pe tot întinsul pământului nicio altă țară, niciun alt neam, care să fi suferit de-a lungul veacurilor atâtea înfrângeri ca voi. Înfrângere după înfrângere! Catastrofă după catastrofă! Și știți de ce? Pentru că nu înțelegeți celelalte popoare. (*după o nouă tăcere*) Planul dumneavoastră este imposibil. Mai întâi, în calitatea mea de primar, eu n-am dreptul să condamn pe nimeni la moarte. Nimeni în orașul nostru n-are un asemenea drept. Dacă aș pronunța sentința, aș călca legea – așa cum ați călcat-o și voi.

LANSER: Noi?

ORDEN: Da, când ați năvălit în orașul nostru și ați ucis șase oameni. După legile noastre, asta se cheamă crimă. Nu credeți, domnule colonel, că grija dumneavoastră de legalitate e absurdă? Între voi și noi, nu există decât un singur lucru: războiul. E singura lege. Pe toate celelalte le-ați sfâșiat când ați venit aici. Nu înțelegeți? Nu înțelegeți că trebuie să ne ucideți pe toți, unul câte unul, dacă vreți să nu vă ucidem noi, până la cel din urmă?

LANSER: Îmi dați voie să șed?

ORDEN: De ce îmi cereți voie? E și asta o ipocrizie. Faceți ce vreți aici. Mă puteți ține în picioare, dacă ăsta vă e bunul plac.

LANSER: Îmi pare rău. Aș vrea să mă credeți. Vă stimez foarte mult și port un sincer respect funcțiunii dumneavoastră, dar... (*Se oprește o secundă, cu capul în mâini, cufundat în gânduri.*) Vedeti, domnule primar, eu nu sunt un om tânăr. Am făcut războiul trecut și îl țin bine minte. Am multe amintiri. Dar părerea mea personală n-are nicio importanță. Chiar dacă aș împărtăși felul dumneavoastră de a vedea lucrurile – asta tot n-ar schimba nimic. Cadrele militare și politice, de la care primesc eu instrucțiuni, și-au fixat anumite scopuri și întrebuințează și anumite metode, pe care e cu neputință să le schimbăm noi.

ORDEN: Poate. Dar de când lumea e lume, scopuri și metode de felul ăsta n-au dus pe nimeni decât la ruină și dezastru.

LANSER (*cu un zâmbet amar*): În ce mă privește, ca simplu om, aș putea la urma urmelor să vă dau dreptate. Dar eu nu sunt aici un simplu om. Poate că nici măcar nu sunt un om. Sunt un militar. Un colonel german. Trebuie, sunt obligat să-l execut pe lucrătorul acela în mod public. Teoria oficială este că asemenea demonstrații contribuie la păstrarea liniștii publice și îi apără pe soldații mei de viitoare atentate.

ORDEN: Atunci e inutil să stăm de vorbă.

LANSER: Dimpotrivă. Trebuie. Avem nevoie de dumneavoastră.

ORDEN (*după o nouă tăcere, calm*): Vă fac o propunere. Câți oameni din unitatea dumnea-

voastră credeți că i-au omorât pe cei șase soldați ai noștri, cu mitraliera?

LANSER: Vreo douăzeci, cred.

ORDEN: Bun. Dacă dumneavoastră îi împușcați pe acești douăzeci de oameni, eu îl condamn pe Morran.

LANSER: Nu vorbiți serios.

ORDEN: Ba să mă iertați. Foarte serios.

LANSER: E imposibil – știți prea bine.

ORDEN: Da, știu. Dar ceea ce îmi cereți să fac e la fel de imposibil.

LANSER: Drept să spun, mă așteptam la răspunsul ăsta. În cele din urmă, voi fi obligat să-l numesc primar pe Corell. (*privindu-l scurt pe Orden*) Aveți de gând să asistați la judecată?

ORDEN: Da. Voi fi de față. Nu vreau ca Alexandru să se simtă singur.

LANSER (*zâmbind cu tristețe*): Ne-am luat o sarcină grea, nu-i așa?

ORDEN: Foarte grea. Singura sarcină din lume cu neputință de dus până la capăt. Singurul lucru irealizabil.

LANSER: Care?

ORDEN: Să robești pe veci spiritul omenesc! (*după o secundă, privind spre fereastră*) Ninge. Nici nu s-a înserat și ninge, îmi place zăpada: e albă, e curată.

CORTINA

TABLOUL IV

Același decor ca în tabloul precedent. Ora unsprezece seara. Luminile aprinse. Afară ninge. Se vede zăpadă la ferestre.

SCENA I

LANSER, HUNTER, TONDER, LOFT, ORDEN, PRACKLE,
MORRAN, DOUĂ SANTINELE

La ridicarea cortinei, tribunalul e în plină ședință. Lanser, în fruntea mesei. La dreapta lui, Hunter, apoi Tonder, iar la celălalt capăt, Loft, cu un vraf de documente în față. La stânga colonelului, primarul Orden, iar lângă el, Prackle, care măzgălește aproape tot timpul o hârtie. Lângă masă, între două santinele cu cască și baionetă, stă în picioare Alexandru Morran. E un tânăr voinic, cu ochii adânciți în orbite, bărbia energică. Poartă pantaloni negri, o cămașă albastră cu guler răscoit și o haină curată, dar roasă. Măinile în cătușe. Își strânge mereu degetele, nervos.

LOFT (*citind o hârtie pe care o are în față*): „...Când i s-a dat ordin să continue lucrul, nu s-a supus. La al

doilea ordin, acuzatul s-a aruncat cu târnăcopul asupra căpitanului Loft. Căpitanul Bentick voind să intervină ...”

ORDEN (*tușind*): Șezi, Alexandre. Să i se dea un scaun! (*Una din santinele se întoarce, ia un scaun și îl apropie de Alexandru.*)

LOFT: Acuzatul trebuie să rămână în picioare. Așa e regula.

ORDEN: Lăsați-l să șadă. N-o să știe nimeni. N-aveți decât să treceți în procesul-verbal că l-ați ținut în picioare.

LOFT: Noi nu falsificăm procesele-verbale.

ORDEN: Șezi, Alexandre.

(*Alexandru Morran se așază, cu mâinile încătușate, dar mereu nervoase, pe genunchi.*)

LOFT: Mă opun. Se opun toate...

LANSER (*întrerupând*): Lasă-l să șadă.

LOFT (*după ce a tușit ca să-și dreagă vocea*): „...Căpitanul Bentick, voind să intervină, a fost lovit în cap. Craniul i-a fost zdrobit, după cum se arată în raportul medical anexat.” (*către Lanser*) Să dau citire raportului medical?

LANSER: Nu e nevoie. Scurt. Cât mai scurt posibil.

LOFT (*citind mai departe*): „Mai mulți soldați au fost de față și depozițiile lor s-au consemnat. Tribunalul militar îl declară pe acuzat vinovat de crimă și cere pedeapsa cu moartea.” (*către Lanser*) Să dau citire depozițiilor de martori?

LANSER (*cu un oftat de oboseală*): Nu. (*spre Alexandru*) Nu tăgăduiești că l-ai ucis pe căpitan?

ALEXANDRU (*cu un zâmbet trist*): L-am lovit. Nu știu dacă l-am ucis.

ORDEN: Foarte bine, Alexandre.

LOFT (*furios*): Ce vreți să spuneți?

ORDEN (*calm*): Că a răspuns foarte bine.

LOFT (*către Alexandru*): Pretinzi că l-a omorât altcineva?

ALEXANDRU: Nu știu. Știu doar că l-am izbit. Pe urmă...

LANSER: Ai vreo explicație pentru fapta dumitale? Nu cred că s-ar putea schimba sentința, dar oricum, te ascultăm.

LOFT: Vă cer respectuos permisiunea să observ, domnule colonel, că remarcă aceasta nu trebuia făcută. S-ar putea trage concluzia că tribunalul nu este imparțial.

ORDEN (*răs amar, ironic*).

LANSER (*către Alexandru*): Ai vreo explicație pentru fapta dumitale?

ALEXANDRU (*vrea să ridice mâna, dar cealaltă mână încătușată i-o trage înapoi. Stingherit, încurcat, le lasă pe amândouă să cadă pe genunchi*): Mă scosese din minți. Țipase la mine. Striga, urla. Eu sunt un om liber. Mi se urcase tot sângele în obraz și... am izbit... destul de tare, cred. (*arătând spre Loft*) Iată pe cine voiam să izbesc. Da, iată-l!

LANSER: Asta n-are nicio importanță. Ori pe cine ai fi nimerit, rezultatul tot ăla era. Dar cel puțin îți pare rău? (*către ofițeri, încet*) E mai bine să se consemneze la dosar că acuzatul regretă.

ALEXANDRU: Să-mi pară rău? Deloc. Mi-a dat ordin. A țipat la mine. Eu sunt un om liber. Am făcut o dată parte din consiliul orașului. Și a țipat la mine.

LANSER: Dar dacă ești condamnat la moarte, n-o să-ți pară rău?

ALEXANDRU (*apleacă capul și se gândește o clipă*): Nu. Vreți să știți dacă aș mai face o dată ce-am făcut?

LANSER: Da.

ALEXANDRU (*după o clipă de gândire*): Nu-mi pare rău.

LANSER (*către Loft*): Scrie în procesul-verbal că acuzatul era copleșit de remușcări. Sentința este gata. (*către Alexandru*) Trebuie să înțelegi. Nu există nicio cale de recurs. Tribunalul te declară vinovat și te condamnă la moarte prin împușcare. Chiar astă-seară. Imediat!... Căpitan Loft, am uitat ceva?

ORDEN (*ridicându-se*): M-ați uitat pe mine. (*Își dă scaunul la o parte și se apropie de Alexandru, care se ridică respectuos în picioare*.) Alexandru Morran, eu sunt primarul. Primarul ales.

ALEXANDRU: Știu, domnule primar.

ORDEN: Alexandre, oamenii ăștia sunt năvălitori, dușmanii noștri. Ne-au luat țara pe neașteptate, prin trădare și violență.

LOFT: Domnule colonel, e inadmisibil. E o provocare.

LANSER: Ssst! Mai bine să ascultăm aici, decât să se șoptească în oraș.

ORDEN: Când au venit, în prima zi, poporul nu și-a dat seama și nici eu prea bine. Nu știam ce să gândim, ce să facem. Tu, cel dintâi, ai ridicat brațul. Mânia ta e mânia noastră. Se spune în oraș – știu, se spune – că m-am dat cu dușmanul, că lucrez cu ei... Voi avea timp să le arăt că nu e adevărat. Dar tu, tu mergi la moarte – și vreau să știi că nu e adevărat.

ALEXANDRU (*apleacă privirea în pământ – pe urmă o ridică și spune simplu*): Știu, domnule primar.

LANSER: Plutonul e gata?

LOFT: Da, domnule colonel.

LANSER: Cine comandă?

LOFT: Locotenentul Tonder, domnule colonel.

(Tonder ridică capul și își retine o secundă respirația.)

ORDEN *(blând)*: Ți-e frică, Alexandre?

ALEXANDRU: Da, domnule primar.

ORDEN: Nu se poate să nu-ți fie frică. Și mie mi-ar fi. *(arătând spre ofițerii din tribunal)* Și lor... măcar că sunt așa de războinic.

LANSER: Tonder, cheamă-ți plutonul.

TONDER *(mergând spre ușă și deschizând-o)*: E aici, domnule colonel. *(Se vede prin ușa deschisă plutonul de execuție.)*

ORDEN: Du-te, Alexandre, și ia cu tine credința, siguranța că oamenii ăștia n-o să cunoască pace, nici odihnă, până n-or pleca, până n-or muri. Prin tine, prin fapta ta, poporul se unește împotriva năvălitorului... E o mângâiere prea slabă, prea tristă. Dar un lucru să știi: pace – oamenii ăștia n-or să aibă în vecii vecilor. *(Alexandru închide ochii și îi ține strâns. Orden îl strânge la pieptul lui și îl sărută pe obraz.)* Du-te cu Dumnezeu, Alexandre.

(Santinelele îl iau pe Alexandru, unul de un braț, celălalt de alt braț și – fiindcă el ține mereu ochii închiși – îl scot afară. Plutonul face stânga împrejur. Se aude zgomotul cizmelor depărtându-se.)

SCENA II

ACEIAȘI, FĂRĂ ALEXANDRU

Tăcere. Orden ridică privirea spre fereastră. Cineva, de afară, șterge zăpada de pe geam, pe furiș. Nimeni dinăuntru, afară de Orden, n-a observat. El se uită spre fereastră ca fascinat, dar pe urmă își abate privirea de acolo ca să nu le atragă celorlalți atenția.

ORDEN: Sper, domnule colonel, că vă dați seama ce faceți?

LANSER *(ridica din umeri, cu un gest de neputință – apoi spre Loft)*: Unde are loc execuția, Loft?

LOFT: Peste drum. În piață. Execuția trebuie să fie publică.

ORDEN: Sper că vă dați seama.

LANSER: Că ne dăm seama sau nu – e datoria noastră.

(Din nou tăcere. Toată lumea așteaptă cu încordare. Deodată se aude, de departe, o salvă de arme.)

ORDEN *(duce mâna la cap, se clatină o secundă, dar pe urmă respiră, parcă ușurat, ca și cum ar spune: „Bine că s-a terminat!”)*

(Se aude un țipăt de afară. Pe urmă un pocnet de pistol. Geamul e spart cu zgomot.)

PRACKLE *(scoate un scurt țipăt de durere)*: Au! *(Își pipăie umărul, se uită la mână.)*

LANSER *(sărind în sus)*: Gata! Începe! Ești rănit, Prackle?

PRACKLE: La umăr.

LANSER (*energic, scurt*): Căpitan Loft! Trebuie să fie urme în zăpadă. Ia-ți oameni. Aleargă. Percheziții în tot orașul. Unde găsești o armă, arestezi. Ostatici. Domnule primar, rămâneți la dispoziția noastră. Și să vă între în cap: împușcăm cinci, zece, o sută de-ai voștri, pentru unul dintre noi.

ORDEN (*calm*): Și spuneți că aveți amintiri din războiul trecut, domnule colonel... Vă felicit. Le puneți în practică.

LANSER (*ezită o secundă, îl privește pe primar, înțelege – dar brusc revine la tonul aspru de comandant*): N-am amintiri. N-am nicio amintire. (*către ofițeri*) Confiscați orice armă. Cine rezistă e împușcat. Repede – până nu se șterg urmele în zăpadă.

(Toți își iau căștile, își pregătesc revolverele și ies repede. Orden rămâne singur.)

ORDEN (*apropiindu-se de fereastră și privind afară, șoptește cu tristețe*): Zăpadă! E albă, e curată.

CORTINA

TABLOUL VIII¹

Salonul primarului. Masa cea mare a fost scoasă. O santinelă este în fața ușii dinspre dormitorul lui Orden. Annie, în genunchi, în fața căminului, drege focul.

SCENA I

ANNIE, SANTINELA, DR. WINTER

ANNIE (*uitându-se chiorăș spre santinelă*): Și ce aveți de gând să faceți cu el? (*Santinela tace.*) Adică unde te-ai înfipt acolo în prag, crezi c-o să se sperie domnul primar de voi? (*niciun răspuns*) Parcă lumea nu știe în oraș că l-ați arestat? Ba știe, băiete – că lumea pe toate le știe.

(Ușa de intrare se deschide. Apare doctorul Winter, urmat de o altă santinelă, care, după ce închide ușa, rămâne în fața ei, de pază.)

DR. WINTER: Bună ziua, Annie. Ce face primarul?

ANNIE: E dincolo.

¹ Tablourile V, VI și VII lipsesc din manuscrisul original, cum precizează Vicu Mândra în ediția sa, Mihail Sebastian, *Opere alese*, 1956, din care a fost preluat textul dramatic.

DR. WINTER: E bolnav?

ANNIE: Ba nu. După câte știu eu, nu.

DR. WINTER: A trimis după mine.

ANNIE: Nu el, ăștia! (*gest spre cei doi soldați, ca și cum ei ar reprezenta întreaga armată germană*) Stați să-l anunțăm că ați venit. (*apropiindu-se de santinelă, pe un ton răstit*) Du-te și spune lui domnu primar că doctorul Winter e aici. (*Soldatul tace, nemișcat.*) Hei! N-auzi?

(Ușa se deschide și în prag apare Orden. Fără să dea vreo atenție santineleni, pășește spre mijlocul odăii.)

SOLDATUL (*face un pas spre Orden, cu intenția de a-l oprî*): Domnule primar...

ORDEN (*simplu*): Ce e?

SOLDATUL (*intimidat*): Eu... De!... (*Și se întoarce la locul lui încurcat.*)

ORDEN: Annie, să nu pleci de-acasă. Poate avem nevoie de tine.

ANNIE: Nici nu mă gândesc. Aicea stau. (*cu anumită îngrijorare*) Doamna ce face?

ORDEN: Tocmai se piaptână. Vrei s-o vezi, Annie?

ANNIE: Da. (*Trece pe lângă santinelă, repede, ca nu cumva s-o oprească și intră în dormitor, închizând ușa.*)

SCENA II

ORDEN, DR. WINTER, SANTINELELE

ORDEN: Doctore, ce cauți la ora asta? Ai ceva să-mi spui?

DR. WINTER (*cu un răs ironic*): Da. Cred că m-au arestat. (*arătând peste umăr spre soldatul din spate*) Tânărul prieten de colo m-a condus până aici.

ORDEN: Era inevitabil. Și acum, ce-o să mai facă? Ce-o să mai născoască? (*Amândoi se privesc în tăcere câțva timp.*) Dragul meu, chiar dacă aș fi vrut, eu nu puteam schimba nimic din tot ce s-a întâmplat.

DR. WINTER: Știu. Dar tocmai asta nu sunt ei în stare să priceapă, își închipuie – fiindcă ei sunt o turmă cu un singur cap – că ceilalți oameni sunt la fel. Își închipuie că e de ajuns să suprimi zece oameni, pentru ca să nimicești voința de luptă a celorlalți. Dar noi suntem un popor liber! La noi fiecare om are un cap care gândește. Dacă va fi nevoie, vom găsi totdeauna cine să ne conducă.

ORDEN (*punând mână pe umărul lui Winter*): Îți mulțumesc. Îmi pare bine că te aud vorbind așa. Poporul nostru e mic – dar n-o să dispară niciodată.

DR. WINTER: Fii liniștit. Niciodată.

(Lung moment de tăcere, întreruptă doar de zgomotul pe care-l face santinela lovind ușor, din întâmplare, un nasture de la tunică cu patul puștii.)

ORDEN: Doctore, cu tine pot vorbi deschis. Cred că ne vedem astăzi pentru ultima oară. Vezi, am pe conștiință câteva lucruri mici, de care mi-e rușine. (*tușind și aruncând o privire spre santinele, care-și păstrează aerul lor nepăsător*) M-am gândit la moartea mea. Dacă vor proceda după metodele

lor obișnuite, e probabil că mă vor împușca. Mai întâi pe mine. Mai târziu, va veni rândul tău. Nu crezi?

DR. WINTER: Ba da. *(Vrea să se așeze pe unul din fotoliile aurite. O clipă se uită cu atenție la stofa fotoliului, ruptă puțin într-un loc – și o netezește cu palma, ca și cum ar vrea să repare gaura – apoi se așază cu multă băgare de seamă.)*

ORDEN: Vezi, trebuie să-ți fac o mărturisire: mi-e frică. M-am gândit de câteva ori să fug. Să scap. M-am gândit să evaderez. Ba chiar, o dată, azi-noapte, mi-a trecut prin minte să fac o cerere de grațiere... Și acum mi-e rușine.

DR. WINTER: Dar n-ai făcut-o!

ORDEN: Nu.

DR. WINTER: Și nici nu vei face!

ORDEN: Nu. Sigur că nu. Dar oricum, m-am gândit.

DR. WINTER *(blând)*: Cine dintre noi nu s-a gândit? Și de unde știi că eu însumi n-am avut același gând?

ORDEN: Mă întreb ce au cu tine? De ce te-au arestat? Au într-adevăr intenția să te împuște, după ce vor fi terminat cu mine?

DR. WINTER: Cred că da.

ORDEN: Vezi, doctore, eu nu sunt decât un biet om și orașul nostru nu e decât un biet oraș. Dar în orice om, cât de modest, este o scânteie, care poate deveni o flacără. Mi-a fost frică. Mi-a fost groaznic de frică – și m-am gândit la tot ce aș putea face ca să-mi salvez viața. Pe urmă neliniștea a dispărut – și acum simt uneori un fel de bucurie, ca și cum aș fi mai mare și mai bun decât sunt cu adevărat. *(cu un zâmbet plin de amintiri)* Și știi la ce mă gândesc, doctore? Îți aduci aminte de vremea când eram în liceu și-l

traduceam pe Platon în clasă? Îți aduci aminte din *Apologie* pasajul în care Socrate spune: „Poate mă va întreba cineva: Nu ți-e rușine, Socrate, c-ai ales un fel de viață care te-a dus la primejdia de a muri înainte de vreme?” Eu voi fi în drept să răspund: „Tu greșești, tu, cel ce crezi că omul, când e de folos semenilor săi, trebuie să pună în cumpănă viața sau moartea și să țină seama de altceva decât dacă fapta lui este dreaptă sau nedreaptă...” *(Se intrerupe, făcând efortul de a-și aminti urmarea.)*

DR. WINTER *(inclinat spre Orden, într-o atitudine de încordare a memoriei, continuă el pasajul)*: „...dacă este fapta unui om cinstit, sau a unui rău-făcător”. *(cu o schimbare de ton)* Dar mi se pare că n-ai recitat textul întocmai. N-ai fost niciodată prea bun elev la grecește. Și mai ales la pagina asta din Platon, discursul de acuzare, mereu făceai greșeli.

ORDEN *(râzând)*: Îți mai aduci aminte?

DR. WINTER: Ba bine că nu. Țin minte că o dată ai uitat o linie întreagă sau numai un cuvânt... Nu știu. Eram la examen și tu erai foarte nervos, îți ieșise cămașa de sub haină, toată clasa râdea și tu nu știai de ce.

ORDEN *(zâmbind, se caută dacă nu-i iese și acum cămașa)*: Îmi închipuiam că sunt Socrate și acuzam direcția liceului. Ridicasem vocea, tunam și fulgeram. Profesorii, în fața mea, încruntați, roșii.

DR. WINTER: Săracii! Abia își țineau răsul.

ORDEN *(râzând)*: Câți ani au trecut de atunci? Patruzeci?

DR. WINTER: Patruzeci și șase.

(Între timp soldatul de gardă din fața dormitorului a traversat odaia și a venit lângă cel din fața ușii de intrare. Discută amândoi în șoaptă.)

SOLDATUL I: De când ești de gardă?

SOLDATUL II: De ieri. Toată noaptea n-am dormit. Pic de somn.

SOLDATUL I: Parcă eu nu?! Ai primit vreo scrisoare cu vaporul de ieri, de la nevastă?

SOLDATUL II: Da. Mă întrebă de tine. A aflat c-ai fost rănit.

SOLDATUL I: Ehei! Vremuri bune. Era bine în spital. Aici e mai rău.

SOLDATUL II: E rău că nu se astâmpără lumea de aici și nu ne lasă să dormim. Ce-or fi având cu noi?

ORDEN *(care rămăsese pe gânduri, ridică privirea în tavan, într-un nou efort de memorie)*: Cum era?

Aș vrea să-mi amintesc... Cum era începutul?...

DR. WINTER *(ajutându-l)*: „Și-acum, o, voi...”

ORDEN *(reluând încet)*: „Și-acum, o, voi care m-ați condamnat.”

SCENA III

ACEIAȘI, LANSER

(Colonelul Lanser a intrat fără zgomot. Santinelele au luat scurt poziția. Observând că primarul vorbește, Lanser se oprește și ascultă. Orden e mereu cu ochii în tavan, silindu-se să-și aducă aminte.)

ORDEN *(începând din nou)*: „Și-acum, o, voi care m-ați condamnat – iată ce vreau să prevestesc... Fiindcă

viața mea se apropie de sfârșit... și... când vine moartea... oamenii capătă daruri profetice. Vă prevesteam dar, o, voi, care mă faceți să pier, că îndată după... moartea mea...”

DR. WINTER *(ridicându-se din fotoliu)*: „Disparația mea.”

ORDEN *(privindu-l)*: Cum?

DR. WINTER: Cuvântul exact este „disparația” nu „moartea”. Faci și astăzi greșeala pe care o făceai acum patruzeci și șase de ani.

ORDEN: Ba nu. „Moartea” e în text. Sunt sigur. „Moartea.” *(Și în momentul ăsta, uitându-se împrejur, ca și cum ar căuta o confirmare, si dând cu ochii de colonel, îl întrebă.)* „Moartea”, nu-i așa?

LANSER: Disparația. Textul este: „îndată după dispariția mea”.

DR. WINTER: Vezi? Ți-am spus eu. „Disparația.” Tot greșeala asta o făceai și în liceu.

ORDEN *(cu privirea drept înaintea, citind parcă în propria lui memorie și nevăzând nimic altceva)*: „Vă prevestesc dar, o, voi care mă faceți să pier, că îndată după... dispariția mea, veți suferi o pedeapsă mult mai groaznică decât aceea pe care mi-o dați mie, trimițându-mă la moarte. *(Winter dă din cap, ca și cum ar vrea să-l ajute în efortul său de memorie. Lanser ascultă.)*... Fiindcă nu m-ați condamnat decât pentru a scăpa de acuzatorul vostru și a nu mai avea cui să dați seama de viața voastră...”

SCENA IV

ORDEN, DR. WINTER, LANSER, PRACKLE

PRACKLE (*intră repede, agitat*): Domnule colonel!LANSER (*îl oprește cu mâna*): Sssst!ORDEN (*cu multă liniște, continuând*): „Dar vă spun că se va întâmpla tocmai dimpotrivă. (*Vocea-i devine mai energică.*) Veți vedea ridicându-se împotriva voastră un mult mai mare număr de acuzatori... Și fiindcă sunt tineri, vor lupta cu și mai mare îndârjire...” (*Se încrunță încercând să-și amintească mai departe.*)

PRACKLE: Domnule colonel, am descoperit oameni cu dinamită.

LANSER: Tăcere!

ORDEN (*continuând*): „...Fiindcă dacă socotiți că ucigând oamenii, veți împiedica să vi se strige în față fărădelegile voastre, vă înșelați...” (*Din nou se încrunță, din nou ridică privirea în tavan, încercând să-și amintească mai departe. Apoi zâmbește incurcat.*) Asta e tot ce mi-aduc aminte. Mai departe nu mai știu.

DR. WINTER: Nu e rău. După patruzeci și șase de ani. Mai ales că nici atunci nu-l știai prea bine.

PRACKLE: Am prins oameni cu dinamită, domnule colonel.

LANSER: I-ai arestat?

PRACKLE: Da, domnule colonel. Căpitanul Loft și...

LANSER: Spune-i lui Loft să-i țină sub pază severă. (*Face un pas spre primar.*) Orden, toate astea trebuie să înceteze.ORDEN (*zâmbind, cu un gest de neputință*): Nu se poate să înceteze, domnule colonel.

LANSER: Atunci te arestez. Ești ostaticul nostru. Vei răspunde cu viața dumitale de atitudinea populației. Scurt.

ORDEN: Da, dar asta nu schimbă nimic. Nu înțelegeți situația. Dacă viața mea devine un obstacol pentru lupta patrioților, ei vor merge mai departe, fără să le pese de nimeni și nici de mine.

LANSER: Spune-mi sincer. Ce crezi? Dacă oamenii din oraș, concetățenii dumitale, vor ști că la primul tub de dinamită care explodează, te împușcăm, ce vor face?

SCENA V

ACEIAȘI, DOAMNA ORDEN

DOAMNA ORDEN (*intră dinspre dormitor aducând lanțul și placa cu insignele demnității de primar*): Le-ai uitat.ORDEN: Ce? A! Da. (*Apleacă capul și doamna Orden îi trece lanțul pe după gât.*) Mulțumesc, draga mea.

DOAMNA ORDEN: Mereu le uiți.

ORDEN (*privind placa*): Nu, nu le uit niciodată. Chiar dacă nu le port.

LANSER: Repet întrebarea: ce vor face în cazul acesta?

ORDEN: Nu știu. Cred că exploziile vor continua în orice caz.

LANSER: Dar dacă dumneata i-ai sfătui să se astâmpere?

ORDEN (*pare obosit – aproape somnolent. Pleoapele aproape i se închid și pare a face o mare efortare ca să gândească*): Vedeți, domnule colonel, eu nu sunt un om prea viteaz și nu-mi dau seama ce vor

face ei. Cred însă că într-un fel sau într-altul n-or să lase tuburile de dinamită să se piardă. (*Vorbește greoi, sacadat.*) Sper... că nu. Dar... dacă le-aș cere eu așa ceva, le-aș pricinui o mare durere.

DOAMNA ORDEN: Despre ce e vorba?

ORDEN: Fii liniștită, draga mea.

LANSER: Credeți prin urmare că vom avea atentate.

ORDEN: Despre asta puteți fi sigur. Eu nu am de ales între viață și moarte. Pot doar alege chipul în care să mor. Dacă în calitatea mea de primar, le-aș spune concetățenilor mei să nu mai reziste, ei s-ar necăji, dar tot ar rezista. Dacă dimpotrivă, îi îndemn să reziste, atunci se vor simți fericiți, iar eu, care nu sunt un om de prea mare curaj, voi fi ajutat puțin cu vorba mea, cu gestul meu, spiritul lor de luptă. (*Zâmbește, ca și cum și-ar cere scuze.*) După cum vedeți, nu am niciun motiv de șovăire. Pentru mine, rezultatul e același.

LANSER: Dar dacă le spunem oamenilor c-ai renunțat la luptă, că te-ai căit, că ne-ai cerut iertare...?

DR. WINTER (*întrerupând*): N-o să vă creadă. Adevărul nu poate fi ascuns. Nu există secrete pentru popor.

(De departe, dinspre mină, se aude un șuierat prelung. Se aude de asemenea vântul aruncând zăpada în geamuri.)

ORDEN (*jucându-se cu placa metalică, foarte calm*): Vedeți, soarta voastră e pecetluită. Veți fi zdrobiți și alungați din țară. (*calm, fără asprime*) Poporul ăsta nu vrea să fie rob, domnule colonel, și, dacă nu vrea, nu va fi. Oamenii iubitori de

libertate nu încep niciodată un război. Dar când sunt atacați, luptă până la sfârșit, până dincolo de înfrângere. Un popor de oameni liberi nu e totuna cu o turmă. De aceea, turmele câștigă uneori bătălii, dar popoarele libere câștigă războaie. Fiți siguri, domnule colonel, că și de data asta o să se întâmple la fel.

LANSER (*nemișcat, aspru*): Ordinul e precis. Am luat ostatici. La primul act de violență, îi împușc.

DR. WINTER: Ce fel de ordin e ăsta? Nu vă dați seama că e inutil?

LANSER (*crispăt*): Ordinul va fi executat – orice s-ar întâmpla. Eu rămân însă la părerea mea, domnule primar, că o proclamație semnată de dumneata ar face mult bine.

DOAMNA ORDEN (*cu un ton tânguitor*): Aș vrea să-mi spuneți și mie ce înseamnă vorbele astea fără înțeles?

ORDEN: Da, draga mea. Fără niciun înțeles.

DOAMNA ORDEN: Nu se poate... n-au dreptul... nu se poate să-l aresteze pe primar.

ORDEN: Nu, draga mea. Ai dreptate. Nu se poate. Primarul e libertatea și libertatea va fi mai tare decât toate arestările lor.

(Din depărtate se aude o explozie. Zgomotul răsună între coline, repetat de ecou. Dinspre mina de cărbuni, șuieră iar sirena, cu un sunet strident, dând alarma. Orden a rămas o clipă nemișcat, cu nervii încordați – apoi zâmbește. Încă o explozie răsună, mult mai aproape și mai violentă. Orden se uită la ceas. Pe urmă ia ceasul și lanțul cu placa municipală și le predă doctorului Winter.)

ORDEN: Doctore, păstrează-le. Păstrează-le bine. (*Apoi strigă spre ușa dinspre dormitor.*) Annie! (*Ușa se deschide imediat și apare Annie.*) Ascultai la ușă, Annie?

ANNIE (*puțin încurcată*): Da, domnule primar.

(O explozie puternică izbucnește foarte aproape. Se aude zgomotul bănelor care se frâng și clinchetul țândărilor de geam spart.)

ORDEN: Annie, vreau să rămâi mereu lângă doamna cât timp o să aibă nevoie de tine. Să n-o lași niciodată singură. (*O îmbrățișează pe doamna Orden și o sărută pe frunte. Apoi se îndreaptă spre ușa din stânga lângă care îl așteaptă Prackle. Din prag, se întoarce spre doctor.*) „Scumpul meu Criton, i-am rămas datori lui Esculap. Nu uita să plătești datoria.”

DR. WINTER (*închizând o secundă ochii, înainte de a răspunde*): O vom plăti.

ORDEN (*zâmbind*): Îmi aduc bine aminte de pasajul ăsta. Uite o pagină pe care n-am uitat-o! (*Pune mâna pe brațul lui Prackle, care-i face loc să iasă.*)

DR. WINTER (*clătinând din cap*): Da, îți aduci bine aminte. Datoria va fi plătită. O vom plăti!

CORTINA

POTOPUL

Comedie dramatică în trei acte
de S. Berger prelucrată de Mihail Sebastian

ACTUL I

SCENA I

CHARLIE, PIANISTA

5 *Charlie dormitează. Telefonul sună.
Charlie tresare speriat din somn și pe
urmă adoarme. Telefonul sună mereu.
Charlie, buimăcit, fără să se trezească
propriu-zis, pune mâna pe receptor, îl duce
10 la ureche, bâiguieste un „Allo!” și pe urmă
mâna, cu receptor cu tot, îi cade pe
genunchi. Doarme mai departe. Un zâmbet
de beatitudine pe fața lui.
Intră repede din stradă d-ra King, pianista
– fată bătrână, uscățivă.*

15 D-RA KING: *Bună dimineața (Se așează. Răsufală.
Își face vânt cu mâna). Uf! Cald. Îngrozitor
de cald! (Îl zărește pe Charlie și se apropie de
el). Charlie! Patronul nu e încă? (Charlie
doarme mai departe, d-ra King pune mâna pe
20 umărul lui și-l scutură.) Charlie! Ei! Charlie!
(Observă receptorul pe care el îl ține în mână.
I-l ia și îl duce la ureche.) Allo! (mai tare)
Allo! (Nu răspunde nimeni probabil. Ea
ridică din mâini cu un gest de nedumerire și*

pe urmă închide telefonul.) Ascultă, Charlie!
Trezește-te. Trezește-te, n-auzi?

CHARLIE (*fără să se trezească de-a binelea*): Cum?

D-RA KING: Patronul nu-i aici?

5 CHARLIE (*neagă cu capul și mormăie*): Mmm. (*Pe urmă cade din nou în toropeală.*)

(Telefonul sună. Charlie, din somn, ridică brațul, ca și cum ar căuta în întuneric receptorul pe care nu-l găsește. Pe urmă lasă să-i cadă brațul în jos. D-ra King ridică receptorul.)

D-RA KING: Allo... Da... Barul Straton... Nu. Nu-i aici. N-a venit. (*Închide scurt.*)

CHARLIE (*deschizând un ochi*): Cine n-a venit?

15 D-RA KING: Patronul. Ori a venit?

CHARLIE: Nu, nu. Încă nu.

D-RA KING: Sigur. Stă acasă, la răcoare. Lui ce-i pasă? Nu-l silește nimeni să umble ca mine, în arșița zilei, pe străzi... Ție nu ți-e cald, Charlie?

20 CHARLIE: Nu.

D-RA KING: Cum? Arde asfaltul pe stradă. Se topește, curge smoala pe trotuar. Și ție nu ți-e cald?

25 CHARLIE: Mi-e bine. Și mi-e somn.

D-RA KING: Iar vrei să dormi?

CHARLIE: Nu vreau, dar dorm.

D-RA KING: Charlie!

30 CHARLIE: Iartă-mă, d-ră King, visam așa de frumos... Eu, când e cald, visez. Uite, parcă eram acolo, acasă, din nou, în pădure. U! ce frumos. Miroase a ... rășină de pădure...

D-RA KING: Miroase! Miroase a benzină arsă și beton încins. E iadul afară. Ascultă, Charlie, dă-mi ceva rece să beau. Un pahar cu sifon.

CHARLIE: Și whisky?

5 D-RA KING (*scurt jignită*): Eu nu beau whisky.

CHARLIE (*ridicându-se alene*): Bine, d-ră King, nu te supăra. (*Ocolește barul și trece de cealaltă parte ca să servească.*) Un pahar cu sifon la bar... (*și ca și cum ar răspunde unei comenzi făcută de altcineva*). Vineee... (*pe urmă cu alt ton în timp ce toarnă sifonul*) Dar să știi de la mine că greșești. Sifon. Ce-i aia sifon? Apa cu bășici, iar whisky e whisky. (*Și-a turnat un pahar pe care l-a dat peste cap.*)

15 D-RA KING: O fi! Eu sunt o persoană onorabilă și nu beau whisky.

CHARLIE: Ce are a face? Și eu sunt o persoană onor... adică, nu. Eu nu sunt.

D-RA KING: De ce?

20 CHARLIE: Păi cum o să fiu eu o persoană? Eu sunt Charlie.

D-RA KING: Uf. Prea e cald. De ce nu dai drumul la ventilator?

CHARLIE: Ventilator? (*cu vocea lui de chelner*) Vineee... (*Întoarce un buton electric și ventilatorul începe să funcționeze cu mare viteză, dar fără zgomot.*)

25 D-RA KING: (*după ce a băut paharul cu sifon*) Au stat până târziu nebunii aia azi-noapte?

30 CHARLIE: Beer? Și O'Neil?

D-RA KING: Toată banda.

CHARLIE: Până-n zori. Au tot urlat după d-ta. Să vie pianista. Să vie pianista. Unde-i pianista? La drept vorbind, d-ră King, de ce ai plecat?

D-RA KING: Charlie, eu sunt o persoană onorabilă.
 CHARLIE: Ce are a face? Și eu... Adică nu. Eu nu...

D-RA KING: Eu nu permit să mi se facă curte.
 Înțelegi? Nu permit.

CHARLIE: Foarte bine. (*după o secundă*) Dar... a îndrăznit cineva?

D-RA KING: N-ai văzut? D-I O'Neil. Adică pentru că sunt pianistă aici în local, dumnealui își închipuie... A, nu. Cu mine nu merge. Chiar de asta am venit acum. Să mă plâng.

SCENA II

CHARLIE, D-RA KING, STRATON

STRATON (*gras, nădușit, ștergându-se de sudoare cu batista, intră din stradă*): Uf! Nu mai pot. Ce căldură. Learcă m-am făcut de acasă până aici. (*zărind-o pe d-ra King*) Dar ce-i cu d-ta, la ora asta? Ce cauți aici?

D-RA KING: D-le Straton, să vedeți...

STRATON: Ce să văd? Serviciul dumitale începe la ora 7 seara. Ziua n-ai ce să cauți în local.

D-RA KING: Dați-mi voie, domnule Straton, eu sunt o persoană onorabilă.

STRATON: Treaba dumitale. Asta nu scrie în contract. În contract scrie ca în fiecare seară trebuie să fii prezentă la pian. Ziua noi nu facem muzică.

D-RA KING: Dar e o chestiune de serviciu.

STRATON: De serviciu? Și paharul acesta tot chestiune de serviciu e? (*A zărit paharul gol*

din fața ei.) Ce ai băut aici? (*Ja paharul și-l miroase.*)

CHARLIE (*care cu o mișcare rapidă și-a ascuns paharul lui*): Apă!

STRATON (*scurt*): Tu să taci. (*Mai miroase o dată bănuitor paharul.*) Apă! Hm. (*și pe urmă din nou furios*) Și ventilatorul? Cine a dat drumul la ventilator? Adică ce? Electrica nu costă bani? Charlie! Închide ventilatorul.

CHARLIE (*cu tonul lui de chelner*): Ventilatorul! (*Întoarce butonul electric și ventilatorul se oprește.*)

D-RA KING: Dacă-i cald.

STRATON: Cald. Sigur că e cald. Foarte cald.

Plesnesc de căldură. Dar eu nu pot să fac orice pe gratis. Pentru d-ta și pentru mine! Nu vezi? Nu e niciun client. De când s-au terminat lucrările în port, de trei zile de când afurisitul acesta de dig e gata...

CHARLIE: Au plecat lucrătorii și inginerii. E iar pustiu prin cartier pe aici.

D-RA KING: D-le Straton, eu sunt o persoană onorabilă.

STRATON: Știu.

D-RA KING: Și azi-noapte d-l O'Neil și-a permis...

STRATON (*către Charlie*): A fost O'Neil pe aici?

CHARLIE: A fost.

STRATON: Singur?

CHARLIE: Nu. Cu d-l Beer, cu d-l Murton.

D-RA KING: Toată banda.

STRATON: Nu-ți dau voie să te exprimi în felul acesta. Clientela noastră nu e bandă. Sunt oameni distinși. Tot ce poate fi mai distins în oraș. (*către Charlie*) Au băut mult?

CHARLIE: Trei sticle de whisky, una de cheri-brandy.
Jumătate litru de coniac.

STRATON: Puțin. Șampanie deloc?

CHARLIE: Nu știu ce avea d-l Beer că era supărat.

5 Se vede fiindcă pierdea la poker.

STRATON: Au jucat poker?

D-RA KING: Se putea să nu joace? Cartofori și
bețiivi.

STRATON (*răstit către d-ra King*): Domnișoară!
10 (*către Charlie*) Și zici că d-l Beer a pierdut?

CHARLIE: Vreo 400 de dolari.

STRATON: Ce înseamnă 400 de dolari pentru d-l
Beer? Ghinion la cărți, noroc în dragoste. Azi-
măine se însoară cu fata lui Swift, și zestre,
15 nu glumă. (*către d-ra King*) D-ta nu știi când
e nunta, că pe toate le știi.

D-RA KING: Astă seară.

CHARLIE: Da, cred că astă seară. Parcă așa l-am
auzit pe d-l Beer că spunea.

20 STRATON: Ehei! Știe d-l Beer ce face. Om de viitor.
Carieră mare... Da d-l O'Neil a pierdut sau a
câștigat?

D-RA KING: Chiar despre el voiam să vă spun. Eu
sunt o persoană onorabilă. (*Sună telefonul.*)

25 STRATON (*d-rei King, întrerupând-o*): Așteaptă un
moment. (*către Charlie*) Ia vezi, Charlie, cine
e?

CHARLIE (*ia telefonul*): Allo! Da, Barul Straton.
Da, da. Cum? 20? Păi știu eu?... Stați să văd
30 ce spune patronul.

STRATON: Ce e?

CHARLIE: De la fabrica de gheață. D-l Benett
întreabă dacă să trimită 20 de blocuri în loc de

opt. Zice că până mâine, cu căldura asta, se
termină totul.

STRATON: Până mâine... poate se schimbă vremea.

5 CHARLIE (*la telefon*): Allo... Până mâine poate se
schimbă vremea... Cum?... Da. (*către
Straton*) Zice că toată lumea comandă
cantități mari...

STRATON: Toată lumea... Ce are a face?

10 CHARLIE: Allo!... Ce are a face?... (*uimit*) Cum?
(*Scoate un strigăt de uimire.*)

STRATON: Ce zice?

CHARLIE: Zice că s-a urcat termometrul la 41. Și
urcă mereu.

15 STRATON: E prăpăd. Foc ca acesta nu s-a mai
pomenit. 41! Bine, dacă-i 41 să trimită 20 de
blocuri.

CHARLIE: Allo. Dacă-i 41, trimite-ți 20 de blocuri.
(*Închide telefonul.*)

STRATON: Auzi d-ta. 41 de grade.

20 SCENA III

CHARLIE, D-RA KING, STRATON, FRAZER

FRAZER (*intrând pe ultima replică*): 41? Eu zic că-i
mai mult.

STRATON: Bună dimineața, domnule Frazer.

25 FRAZER: Bună dimineața. Eu zic că-i mai mult de
41. Arde pământul sub picioare.

STRATON: Grozavă vreme.

FRAZER: Vară ca asta n-am mai apucat de la '903...
De ce țineți ventilatorul închis? Dă drumul
30 ventilatorului.

STRATON: Charlie!

CHARLIE: Ventilatorul. Vineee... (*Întoarce butonul electric și ventilatorul începe să funcționeze fără zgomot. Frazer se apropie de ventilator și stă acolo câteva secunde ca să se răcorească*).

D-RA KING: Și cum spuneam, d-le Straton. Eu sunt o persoană onorabilă.

STRATON: Se poate, domnișoară, dar acum n-am timp. Nu vezi că am clienți?

D-RA KING: Fiindcă eu nu înțeleg. Nu admit. Ce-și închipuie d-l O'Neil?

FRAZER: E o canalie.

D-RA KING: Și un stricat.

15 STRATON (*sever*): D-ră, nu-ți permit. D-l O'Neil e clientul nostru.

D-RA KING: O fi, dar e o canalie.

STRATON: Mă rog. E părerea dv. Și eu respect părerea clienților mei. Dar dumneaei nu e clientă. E pianistă. E angajata mea.

20 D-RA KING. Și dacă sunt angajată – ce? Nu sunt o persoană onorabilă?

STRATON: Onorabilă, onorabilă – dar eu n-am timp. Cu ce vă servim, d-le Frazer?

25 FRAZER: Uf! Cald e!

D-RA KING: Dați-mi voie, d-le Straton. Să vă spun cazul, să vedeți cum a fost.

STRATON: Lasă. Mai târziu.

D-RA KING: Când mai târziu?

30 STRATON: Mai târziu. D-ta n-ai treabă?

D-RA KING: Ba am. Am o lecție de pian, tocmai în partea cealaltă a orașului.

STRATON: Foarte bine. Du-te și când te întorci vorbim noi. (*Întorcându-se din nou spre Frazer*) Ați comandat ceva, d-le Frazer?

5 D-RA KING: Mă duc. Dar să știți că mă întorc. Ce-și închipuie d-l O'Neil? Cu mine nu merge. Nu, nu. Eu sunt o persoană onorabilă. (*Iese*.)

SCENA IV

CHARLIE, FRAZER, STRATON

STRATON: Charlie! Ia vezi ce dorește d-l Frazer.

10 FRAZER: Nici eu nu știu. Ceva rece în orice caz. Rece de tot.

STRATON (*propunând*): Un gin.

CHARLIE (*completând propunerea*): Cu sifon.

FRAZER: Da. Nu e rău. Un gin cu sifon. Mult gin și mult sifon.

15 STRATON (*comandând*): Un gin cu sifon, la domnu Frazer.

CHARLIE: Vine...

20 STRATON: Îdată, domnu Frazer. O secundă. Mult gin, multă gheață și mult sifon. Specialitatea noastră. Rece. Și fierbe ca Niagara.

FRAZER: Apropos de Niagara... Ai fost prin port?

STRATON: Prin port? De ce?

FRAZER: Ca să vezi digul. Digul pe care pretind dumnealor că l-au terminat.

25 STRATON: Cum „pretind”? Păi nu l-au terminat?

FRAZER: Vorba vine.

STRATON: Ba să mă iertați. Scrie și în ziar. Uite. (*A luat un ziar de sub bar și îl deschide larg*.) Dl.

30 O'Neil a ținut un discurs la inaugurare

(*citind*) „Cetățeni! De azi înainte orașul nostru va putea să prospere – liniștit – pe țărmul marelui fluviu, apărat de acest dig, pe care astăzi prin brațele noastre...”

5 FRAZER (*smulgându-i gazeta din mână*): Prostii. Prin brațele lui. Prin șperțurile lui... Prin șmecheriile lui...

STRATON: Dacă scrie în ziar...

10 FRAZER: Scrie fiindcă-l plătește el. Pe toți îi cumpără. Ascultă-mă pe mine, Straton, digul acesta e făcut din balebă și paie – nu din beton armat. Numai să vie într-o zi apele mării...

15 STRATON: De unde să vie? Nu vedeți? N-a căzut un strop de ploaie de trei luni.

FRAZER: Secetă mare.

SCENA V

ACEEIAȘI, UN CLIENT

20 UN CLIENT (*năvălind*): Un cocktail. Repede. E aproape zece. N-am timp.

STRATON: Imediat. Charlie, un cocktail.

CHARLIE: Cocktail.

STRATON: Repede.

CHARLIE: Vine...

25 FRAZER (*ștergându-și iar nădușeala*): Cald. Cald al dracului.

STRATON: Da. Scrie și în jurnal. (*Ridică de pe jos ziarul pe care Frazer l-a aruncat*): Uite. Buletinul meteorologic.

FRAZER (*rupându-i din nou ziarul din mână*): Dă-l încolo de jurnal. Numai minciuni. Numai șmecherii. Las-că știm noi.

CLIENTUL: Repede. Mai repede. E zece.

5 CHARLIE: Vinee... (*Îi aduce repede paharul cu cocktail*).

CLIENTUL (*aruncă o monedă care răsună metalic pe masă, dă paharul peste gât și pleacă imediat*): Salut.

10 STRATON: Am onoarea.

CHARLIE: Să trăiți (*Clientul a și dispărut.*)

SCENA VI

CHARLIE, STRATON, FRAZER

FRAZER: Cine-i ăsta?... De ce se grăbește așa? Nici paharul nu și l-a băut ca lumea.

15 CHARLIE: Un client.

STRATON: Nici eu nu-l cunosc bine, domnu Frazer. Vine în fiecare zi la aceeași oră. Da' știți? În fiecare zi. Când îl văd în prag, nici nu trebuie să mă mai uit la ceas. Știu că e ora zece. Zece precis.

20 STRATON: Năvălește înăuntru de parcă l-ar fugări poliția. Își dă cocktailul peste cap și dispare. Totdeauna grăbit. Uite chiar dacă digul...

25 FRAZER: Așa e. Toți se grăbesc în ziua de azi. Așa e moda. Automobil, accelerate, telefon, telegraf și alte porcării de același soi. Unde mai pui bursa. Jocul la bursă pe cursul cerealelor. Bandiți de ăștia ca Beer al d-tale, că nu-mi cade mie în mână odată.

30

STRATON: Da. Totdeauna grăbit. Uite, chiar dacă digul...

FRAZER: Un golan, un pârlit. N-avea un șfanț în buzunar, n-avea o lețcaie, mă auzi? Nicio lețcaie. D-ta trebuie să mă înțelegi, Straton.

FRAZER: Ești un om din generația mea, nu ca escrocii ăștia tineri, din ziua de azi. Beer a ridicat cursul grăului cu un dolar. Auzi? Cu un dolar. Și din cauza lui am pierdut într-o zi tot ce-am câștigat o viață întreagă. Din cauza lui. Canalia. Și eu, d-le Straton, mi-am câștigat averea cinstit. Da, domnule, cinstit.

STRATON: Gata ginul cu sifon? (*Îi pune în față paharul.*)

FRAZER: Un bandit. Da, da. Toți ăștia de la bursă sunt bandiți. Ridică și coboară cursul grăului, cum le convine lor, prin tot felul de combinații. Eu nu pot să sufăr combinațiile și șmecheriile. Eu sunt un om cinstit. Averea mi-am făcut-o, ehei! Cu ani în urmă, când a fost seceta cea mare și foamete peste tot. Foamete naturală, nu aranjată la bursă. Eu sunt un om cinstit, dar alții... Un criminal, un tâlhar.

STRATON: Chiar așa, d-le Frazer. Chiar așa cum vă spun. În fiecare zi vine aici.

FRAZER: Cine vine?

STRATON: Clientul ăsta.

FRAZER: Mai dă-l dracului. Eu vorbesc de ălălalt... O țigară.

STRATON: O țigară la dl Frazer.

CHARLI: Vine... (*Îi dă o țigară și i-o aprinde.*)

FRAZER (*fumând*): Da, da. A stat târziu azi noapte?

STRATON: Cine?

FRAZER: Beer. Am trecut pe aici și i-am zărit mutra prin vitrină. Bea și juca cărți.

STRATON: Dreptul lui, așa e tinerețea. Petrece.

FRAZER: A pierdut mult?

STRATON: O nimica toată. Vreo 5-600 de dolari.

FRAZER: Nimica toată 5-600. Aproape 1000 de dolari, într-o singură noapte. Maimuțoiul ăla bătrân de Swift... știu că o să aibă de plătit datorii pentru gineri-su. Așa-i trebuie. Un zgârcit, un cămătar. Că nu îi pasă lui Beer de logodnică. O urâtă, o sfrijită. El o ia pentru bani.

STRATON: Nu se știe. Poate-i place. I-am văzut împreună deunăzi. Călăreau de-a lungul digului.

FRAZER: Prostii. Fleacuri. Nu-i arde lui de dragoste. El îi vrea banii. O lepădătură. (*după o secundă*) Dar ce ziceai de dig?

STRATON: I-am văzut călărind de-a lungul digului.

FRAZER: Nu, nu, adineauri. Parcă începuseși să spui ceva despre dig și te-am întrerupt eu. Dar pentru că veni vorba de dig, mare bestie și O'Neil.

STRATON (*către Charlie, încet*): Altul la rând.

CHARLIE (*râde.*)

FRAZER: Eu te întreb pe d-ta. Cum se poate ca primăria să fi incredințat o mare lucrare publică unor bandiți, în frunte cu O'Neil. Avocatul O'Neil, regele șperțarilor. Câte șperțuri a încasat ăsta în doi ani de când ține construcția digului nici nu se poate calcula. Un șnapan. Și după toate cele un descreierat. Un nebun. Eu pe ăsta nu l-aș trimite la pușcărie, ci la balamuc.

STRATON: Ce tot spui, d-le Frazer. Lumea spune că d-l O'Neil este un om de geniu. Toți îl admiră. O fi având și el ca tot omul, ciudățeniile lui.

FRAZER: Ciudățeniile. Un bețiv. O lepădătură. Umblă din zori de zi până în miez de noapte prin cârciumi. Frumos geniu. Nu e prost, dar inteligența lui e o inteligență de lichea și de șnapan...

STRATON: Și cu toate acestea, digurile tot le-a construit.

FRAZER: Dar cum le-a construit? Când or căpa într-o zi...

STRATON: Mușcă-ți limba, d-le Frazer. Ferească D-zeu. Mare nenorocire ar fi. Uite, și jurnalul zice că... *(Se apleacă și ridică jurnalul.)*

FRAZER *(rupându-i-l din nou din mână)*: Dă-l dracului de jurnal. Nu vreau să aud de peticele astea scârboase. Îi cunosc eu și pe gazetarii ăștia. M-au stors de bani, până am pierdut toată averea. S-au aruncat toți pe mine ca hienele și m-au târât în faliment și primul dintre ei a fost O'Neil. Bestia. Beer și toți ceilalți. Mi-e scârbă de el. Dă-mi un gin cu sifon.

STRATON: Charlie. Gin cu sifon.

CHARLIE: Gin cu sifon. Vinee... *(Bate telegraful.)*

STRATON: Charlie, ia vezi ce spune telegraful.

FRAZER: Scârboasă mașină. Nu spune niciodată nimic bun.

STRATON *(stând acolo, urmărind panglica ce se mișcă)*: Ce spune, Charlie, telegraful?

CHARLIE *(citind cu oarecare greutate)*: Tendință de furtună dinspre vest, nord-vest. Temperatura în creștere.

STRATON *(îngrijorat)*: În creștere!

CHARLIE *(citind mai departe)*: 42 grade la umbră. Buletinul bursei.

FRAZER *(cu o expresie de silă)*: Să-l auzim și pe ăsta.

CHARLIE *(citind)*: Tendință continuă de urcare în cursul cerealelor.

FRAZER *(îngrijorat)*: Urcare, iar urcă.

CHARLIE *(citind)*: Grâul 1,44. 0.3.

FRAZER *(aproape speriat)*: 1,44. 0.3.

STRATON *(același joc)*: 43.

FRAZER: Ba 44.

STRATON: 43 la umbră.

FRAZER: Ce umbră? Nu e vorba de umbră. E vorba de grâu. 1,44, 0,3. Să înnebunești, nu alta.

SCENA VII

ACEIAȘI, BEER

STRATON: Am onoarea, domnu Beer.

CHARLIE: Să trăiți, domnu Beer.

FRAZER *(mormăind)*: Da' de ce? A trăit destul.

BEER *(calm, puțin absent, nedând nicio importanță lui Frazer pe care totuși l-a auzit)*: Bună dimineața.

STRATON: Cald.

CHARLIE: Cald al dracului.

BEER: Charlie, un cocktail.

STRATON: Cocktail.

CHARLIE: Vinee...

BEER: Gin, vermouth, whisky. Mai mult vermouth. Și rece.

CHARLIE: Rece... Vineee...

BEER: Da, Straton, cald.

STRATON: 43 la umbră, domnu Beer.

BEER: 43? Nu cred.

5 STRATON: Pe onoarea mea. Uite chiar acum telegraful...

FRAZER (*iritat de marea atenție ce i se dă lui Beer, îl întrerupe pe Straton, lovind cu pumnul în masă*): Dă-l dracului de telegraf. Am cerut un gin cu sifon. Mi-l dați sau nu mi-l dați?

10 CHARLIE: Vineee...

FRAZER: Vine, când vine? Azi? Măine?

STRATON: Imediat, d-le Frazer, imediat. (*În timp ce Charlie prepară cocktailul lui Beer, Straton ia de la bar paharul cu gin și toarnă sifonul.*) Vine îndată. Rece. Rece ca gheața. (*Îi aduce paharul la masă.*) Și fierbe ca Niagara (*se întoarce din nou spre Beer.*) Ce spuneți, domnule Beer?

20 BEER: Nimic.

FRAZER (*mormăind*): El nu spune niciodată nimic, lucrează în tăcere.

BEER: Ascultă, Straton, n-a întrebat nimeni de mine la telefon?

25 STRATON: Mi se pare că nu. Charlie, a întrebat cineva de d-l Beer?

CHARLIE (*venind cu cocktailul*): N-a întrebat nimeni, domnu Beer. Gata cocktailul (*Pune paharul pe masă.*)

30 BEER (*după ce a gustat*): N-are destul vermuth. (*Dă paharul lui Straton.*)

STRATON: N-are destul vermuth. (*Dă paharul lui Charlie.*)

CHARLIE: N-are destul vermuth? (*Aleargă la bar să mai toarne vermuth.*)

STRATON: Și cum spuneam: 43 la umbră. Nenorocire mare.

5 FRAZER: Pentru el nu-i nenorocire. Crește prețul grâului. Câștigă parale.

STRATON: Dar dacă plouă?

FRAZER: Și dacă plouă tot câștigă. Joacă pe toate tablourile. Și pe secetă și pe ploaie.

10 BEER (*râde*): Ai haz, Frazer. Îmi placii. Te fac o partidă de domino.

FRAZER (*furiOS*): Straton, spune domnului ăsta că nu-l cunosc. Nu vreau să-l cunosc.

15 CHARLIE (*dând la rândul lui paharul lui Beer*): E destul?

BEER (*după ce a gustat*): Destul. (*Bea.*) Dacă întrebă cineva de mine la telefon, spune că nu sunt aici.

CHARLIE: Am înțeles.

20 BEER. Am stat cam târziu astă noapte, ce zici?

CHARLIE: Da' de unde, domnu Beer. Să tot fi fost ceasul trei când am tras obloanele.

BEER: Numai trei? Ei, Charlie, unde sunt vremurile de altădată, când mă apuca răsăritul soarelui aici, la voi, cu sticlele.

25 CHARLIE: Adevărat, domnule Beer. Ce chefuri, ce cântece... (*Coboară puțin vocea ca o confidență.*) Știți cine a fost deunăzi pe aici?

BEER: Cine?

30 CHARLIE: Lizzi. E foarte elegantă. Și drăguță.

BEER: Lizzi. Care Lizzi?

CHARLIE: Lizzi... Lizzi Smith... Fata aia blondă, mică, nostimă. Nu se poate să n-o țineți minte. Lizzi Smith... din Strent.

BEER: A da. Adevărat. Uitasem. Lizzi. Ce mai face?

CHARLIE: Păi de. Face și ea ce poate... La drept vorbind, a ajuns cam rău. Merge cu oricine.

Păcat de ea, dar e tot veselă. Și câștigă bine.

5 STRATON: În meseria ei cu cât câștigă mai bine, cu atât iese mai prost.

BEER: Vine des pe aici?

CHARLIE: Din când în când. Dar ce vremuri – vă aduceți aminte? Venea în fiecare seară cu dv., după teatru la supeu. Acolo sus, în cabinetul particular camera No. 1.

10 BEER: Vremuri trecute. Plata, Charlie. (*Aruncă o monedă pe masă. Telefonul sună.*)

STRATON: Charlie, telefonul.

15 BEER: Charlie, dacă întreabă cineva de mine, nu sunt aici.

FRAZER: Charlie, dacă întreabă cineva de mine, eu sunt aici. Mie nu mi-e frică să fiu acolo unde sunt.

20 CHARLIE (*la telefon*): Allo. Allo. Barul Straton... Pe cine?... Domnul Beer.

BEER (*soptind*): La bursă.

CHARLIE (*la telefon*): Nu. La bursă... bine... Da, da. Am înțeles. (*Închide.*)

25 BEER: Cine a fost? Femeie?

CHARLIE: Da. Supărată foc. Se simțea după voce.

BEER: N-are decât.

CHARLIE: Zicea că dacă veniți p-aici, dacă vă văd, să vă spun să telefonați la domnul Swift

30 BEER: Da, dar nu viu pe aici, nu m-ai văzut și nu mi-ai spus nimic.

CHARLIE: Am înțeles. (*Telegraful bate.*)

STRATON: Charlie... Telegraful.

BEER: Lasă-mă pe mine. (*Se duce spre telegraf.*)

STRATON (*către Charlie*): Atunci, ieși în stradă și vezi cât arată termometrul. (*Charlie iese.*)

5 BEER (*citind banda telegrafică*): „Buletin meteorologic. Tendințele de furtună dinspre nord, nord-vest, se accentuează”. Prostii. (*comentând citește mai departe*) „Sport. Riom l-a învins pe Becker la rondul al treilea, prin knock-out la Texas”. (*comentând*) Nebuni. (*citind mai departe*) „Buletinul bursei”. În sfârșit ceva mai interesant. Grăul: 1,48.0.6 – 1,48.0.6? Extraordinar. Aproape 2 dolari. Ai auzit, Frazer? Aproape 2 dolari. E perfect.

FRAZER: Ce ai spus?

15 BEER (*către Charlie care a intrat*): Cum e vremea, Charlie?

CHARLIE: Termometrul tot la 43. Dar a început să se înnouzeze. Miroase a furtună.

BEER: Bravo. Admirabil.

20 FRAZER: Ce ai spus?

BEER: Ce ai auzit? Salutare (*Se îndreaptă spre ușă.*)

STRATON: Am onoarea, domnu Beer.

CHARLIE: Să trăiți, Beer. (*Beer iese.*)

SCENA VIII

25 CHARLIE, STRATON, FRAZER

FRAZER: L-ați auzit? Admirabil. Furtună, – admirabil. Țsta e în stare să facă și din furtună o afacere. (*Merge spre ușă și din prag privește afară din stradă.*) Dar știți că s-a înnourat de-a binelea.

30

STRATON: S-a înnourat? Atunci să oprim ventilatorul. Charlie. Ventilatorul.

CHARLIE: Ventilatorul vineee... (*Întoarce butonul și ventilatorul se oprește.*)

5 FRAZER (*tot în prag*): Da, zău. Se întunecă. Mai ales dinspre port. (*după o secundă*) Ei drăcie. Numai asta mai lipsea. Vine și bețivul de O'Neil. Drept aicea vine. (*întorcându-se spre masa lui*) Ascultă, Straton, barul d-tale devine o tavernă. O tavernă ordinară.

STRATON: Nu vă iritați, d-le Frazer. Nu e bine pe căldura asta. 43 de grade. Mai bine să vă dau un wiskey. Charlie. Un wiskey.

CHARLIE: Whisky. Vineee...

15 SCENA IX

ACEIAȘI, O'NEIL

O'NEIL (*intrând*): Whisky? Pune un pahar și pentru mine. Bună dimineața, domnilor.

STRATON: Am onoarea, domnu O'Neil.

20 CHARLIE: Să trăiți, domnu O'Neil.

O'NEIL: D-ta nu spui nimic, domnule Frazer? Ai obosit vorbind. În lipsa mea cu siguranță că ai vorbit despre mine. Numai bine se-nțelege.

CHARLIE (*râde*).

25 STRATON (*sever*): Charlie!

O'NEIL: Câte șperțuri, crezi d-ta de exemplu, domnule Frazer, că am încasat eu pe ziua de azi?

STRATON: Glumeț. Domnule O'Neil. Totdeauna glumeț. Dar prea e cald azi. Ei zic că se schimbă vremea.

5 FRAZER (*furiOS către Straton*): Dă-o dracului de vreme. D-ta alt subiect de conversație n-ai? (*către O'Neil*) Prin urmare, domnule avocat, vrei să știi despre ce am vorbit? Bine. Poftim. Am vorbit despre D-ta, despre diguri și despre lucrările primăriei. Bună afacere – nu?

10 O'NEIL: Excelentă.

FRAZER: Am vorbit despre toți banii pe care i-ai câștigat în chestia asta.

O'NEIL: Toți. Imposibil. Sunt prea mulți.

15 FRAZER: Și, mă rog, cu ce i-ai câștigat? Cu ce? Cu cinstea d-tale? Cu competența d-tale?

O'NEIL: Cinste? Competență? Asta nu e specialitatea mea. Eu lucrez cu imaginația, Frazer. Înțelegeți?... Imaginația...

SCENA X

20 ACEIAȘI, D-RA KING

O'NEIL: A! Uite-o și pe d-ra King. Fermecătoarea d-ră King.

D-RA KING: D-le O'Neil, nu-ți permit.

25 O'NEIL: Fermecătoare, chiar dacă nu-mi permiți. Unde mi-ai dispărut astă noapte, tocmai când aveam mai mult elan, mai mult lirism?

D-RA KING: D-le O'Neil, eu sunt o persoană onorabilă.

30 O'NEIL: Foarte rău, d-ră. Nimic nu e mai trist pe lume decât o persoană onorabilă. Ia te uită la

Frazer, de ce e el așa de urât. Pentru că e onorabil.

FRAZER: D-le, eu sunt un om cinstit. Eu nu iau șperțuri de la lucrări publice. Și nu clădesc diguri șubrede. D-ta pentru bani ai fi în stare să îneci tot orașul într-un potop.

O'NEIL: Un potop? De ce nu? Ce idee grandioasă. A! Dacă m-ați lăsa pe mine să organizez un potop. Ar fi cel mai mare dezastru de la bătrânul Noe până astăzi... (*după o secundă de tăcere, cu vocea surdă, cu intensitatea crescândă, nervos*) Un potop... Cerul negru de cărbune. Fulgere scurte, ca niște șerpi de foc. Apele fierb, digurile crapă, malurile se surpă. Pământul geme din adânc și se cutremură din crăpături. Oameni și lighioane ies afară din vizuini, se îmbulzesc, urlă de spaimă. Mormintele se deschid cu cadavre, cu schelete, cu fantome... și de peste tot viermi... milioane, miliarde de viermi, scârboși, băloși... se ghemuiesc, se răsucesc, se târăsc până aici da... până aici... (*cu un strigăt. Toți se ridică înspăimântați în picioare. Moment de tăcere intensă, după care O'Neil izbucnește brusc în răs.*) Ha, ha, ha, ha... Ei. Asta zic și eu potop. (*Ridică paharul cu whisky.*) Hai noroc.

FRAZER: E nebun. E nebun de legat.

STRATON. Nu zău, d-le O'Neil, te pricepi să sperii oamenii. Uite pe mine m-au trecut florii. Noroc. (*Bea și el.*)

D-RA KING (*mai mult moartă de frică, se lasă să cadă pe scaun*): Charlie, apă!

CHARLIE: Na! I s-a făcut rău. A speriat-o d-l O'Neil. Și pe mine. Și pe mine, zău. Uite s-a întunecat de tot afară.

O'NEIL: S-a întunecat? Asta nu-i nimic. Abia începe.

CHARLIE (*între timp i-a adus paharul cu apă și îi dă să bea*): Nu leșina, d-ră King.

O'NEIL: Nu leșina încă, d-ră. E prea devreme. Abia acum ne trebuie curaj. Acum se stinge soarele. Soarele, luna, planetele, stelele. Ne cufundăm în întuneric și doar lighioanele de sub apă, broaștele, racii, omarii... Îți plac omarii, d-le Frazer?

FRAZER: Ce întrebare idioată!

O'NEIL: Nu e chiar așa de idioată cum ți se pare. Da, da. Îi văd, îi văd. Omari, raci, scoici, meduze, crabi se agață de cadavrul d-tale umflat, de stârvul d-tale legănat de valuri și îl mănâncă. Ochii, gingiile...

FRAZER: Ia lasă-mă în pace...

D-RA KING: E groaznic.

STRATON: Zău, d-le O'Neil. Nu mai glumi. Auzi cum șuieră vântul.

FRAZER: Da, șuieră.

CHARLIE: Plouă.

D-RA KING: Plouă.

STRATON: Plouă.

FRAZER: Domnilor, să aprindă cineva un chibrit. Prea s-a întunecat. Parcă-i într-un mormânt.

O'NEIL: Și dumneata miroși a mormânt. Teribil miroși... Hai să bem un pahar. Ultimul pahar pe lumea asta păcătoasă.

FRAZER: Mulțumesc. N-am nevoie.

O'NEIL (*îndreptându-se spre d-ra King*): Atunci fermecătoare d-ră, am să beau un pahar cu d-ta. Un pahar de whisky.

D-RA: Whisky? Nu beau whisky. Eu sunt o persoană...

5 O'NEIL: Onorabilă, știu. Leșinată, dar onorabilă... Tristă, dar onorabilă. Fermecătoare d-ra King.

D-RA KING: Lasă-mă în pace.

O'NEIL: D-ră, știi ce ți-ar fi trebuit d-tale? În viață?

D-RA KING: D-le O'Neil, iar începi?

10 O'NEIL: O clipă – o singură clipă neonorabilă.

D-RA KING: Eu plec.

O'NEIL: Uite, dacă d-l Frazer, te-ar conduce într-o zi într-una din instituțiile pe care d-sa le cunoaște așa de bine...

15 FRAZER (*întrerupe nervos*): Ce instituții? Ce vrei să spui?

STRATON: Charlie. Aprinde lumina. Auzi cum urlă vântul.

20 FRAZER (*către O'Neil*): Fii bun și termină. Ce voiai să spui? Ce instituții?

STRATON: Domnilor, vă rog, Nu vă certați. Tocmai acum.

FRAZER: Te somez să spui tot. Ce insinuezi d-ta? La ce faci aluzie d-ta?

25 STRATON: Domnule Frazer, o țigare?

FRAZER: Du-te dracului. (*către O'Neil*) Ce instituții?

30 O'NEIL (*care tot timpul a râs*): Profund necesare, d-le Frazer. Nu curate, dar profund necesare. Nu înțeleg de ce te superi.

FRAZER: Nu înțelegi – dar eu înțeleg. Știu eu unde bați d-ta. Dar e o calomnie. O calomnie ordinară... (*Se îndreaptă spre ușă.*) Nu mai stau niciun minut aici... (*Vrea să plece.*)

STRATON: D-le Frazer, vă rog. Toamnă cu găleata. Așteptați puțin. E o nebulie să ieșiți afară pe o ploaie ca asta.

FRAZER: Nu mă mai prinzi pe mine în taverna d-tale. Am fost insultat. Grav insultat.

5 STRATON: Dar d-le Frazer! Nu vedeți cum fulgeră? O să și trăsnească.

SCENA XI

10 CHARLIE, STRATON, FRAZER, O'NEIL, NORDLING și HIGGINS

(*Nordling și Higgins întră amândoi în mare grabă și se lovesc unul de altul în prag.*)

NORDLING: Au!

HIGGINS: Au!

15 NORDLING: Scuzați, vă rog. Nu v-am văzut. (*Se scutură de ploaie.*)

HIGGINS: Eu vă cer scuze. E vina mea. Dar ce să fac?... Pe ploaia asta... (*Același joc.*)

20 NORDLING: Nemaipomenită ploaie. Am fugit ca un nebul.

HIGGINS: Dar eu.

FRAZER: Cine or mai fi și bețivii ăștia?

25 NORDLING: Eram pe bulevard, când a izbucnit furtuna. Așa deodată. S-a întunecat ca noaptea. Și un vânt... Pe un trecător dinaintea mea l-a trântit jos. M-am speriat, zău.

HIGGINS: Eu eram în port. Și deodată apa fluviului a început să fiarbă. Să fiarbă și să se umfle. Pe urmă... pe urma a început ploaia. Și grindina.

Dar ce grindină! Uite bucăți de gheață așa ca oul de găină... N-am știut ce să fac. M-am trezit fugind și într-o secundă toată strada era goală, pustie. Numai eu singur, fugeam, fugeam...

NORDLING: Pe la noi nu se pomenește așa furtună.

HIGGINS: Sunteți străin?

NORDLING: Da. Nu sunt de pe aici.

HIGGINS: Nici eu.

NORDLING: Iei o bere cu mine?

HIGGINS: Cu plăcere. Mă rog...

NORDLING (*comandând*): Două pahare cu bere.

STRATON: Banii.

NORDLING: Înainte? Așa se obișnuiește pe aici?

Poftim.

HIGGINS (*se preface și el că se caută în buzunar*).

STRATON: Două pahare cu bere.

CHARLIE: Vineee... (*Sună telefonul.*)

FRAZER (*ridicând receptorul*): Allo. Da, Barul Straton. Nu știu... Cine? Beer?... A murit... Dacă vă spun eu, a murit. (*ridicând vocea*) Te rog să nu mă enervezi. Și să nu-mi bați capul. (*Închide telefonul. În același moment telegraful începe să bată.*) Na-ți-o. Acum și acesta la rând.

STRATON: Lăsați-mă pe mine, domnu Frazer. Văd eu. (*citind banda telegrafică*) „O extraordinară rupere de nouri”.

FRAZER: Nu era nevoie să ne-o spună el. Se vede.

STRATON (*continuând să citească*): Nivelul apei în creștere. Mari torente dinspre munți. Cursele de vapoare suspendate. În port digul farului de la nord-vest, spat.

O'NEIL: Ce spune? (*A venit repede spre telegraf și parcurge într-o secundă banda telegrafică.*) Digul farului de la nord-vest. Vasăzică e adevărat.

FRAZER: Ce s-a întâmplat?

O'NEIL: Ce mă așteptam.

STRATON: Pentru Dumnezeu, d-le O'Neil. E primejdie mare?

O'NEIL (*tainic, luându-l pe Frazer și Straton într-un colț*): Eu în chestii tehnice nu mă pricep. Dar

am stat de vorbă înaintea inaugurării cu inginerul districtului, care mi-a explicat că digurile nu rezistă la mare presiune. Ar fi de ajuns ca unul să crape – și mai ales digul farului de la nord-vest – și într-o oră tot orașul e sub apă. O să fie un potop îngrozitor. Ca acum zece ani, când cadavrele pluteau pe străzi. Trebuie neapărat să întărim digurile. Să le întărim, dar când? Acum e prea târziu. Suntem pierduți. Mai ales d-ta... Straton. Barul d-tale e aproape de port. O să fii primul cadavru. Primul.

STRATON: Asta-i o glumă sinistă, domnule O'Neil. Glume de astea nu se fac. Mai ales acum când vine... Dumnezeu știe ce. Charlie, du-te repede și strânge mesele.

CHARLIE (*din prag privind spre stradă*): Vai de mine. Ce-i afară. (*Iese.*)

HIGGINS: Ești de mult în orașul ăsta?

NORDLING: De vreun an.

HIGGINS (*șed amândoi*): Și cu ce te ocupi?

NORDLING: Cu nimic – de vreo șase luni. Șomer. E greu al dracului, pe vremurile astea.

HIGGINS: Și de fapt ce meserie ai?

NORDLING: Sunt desenator tehnic.

HIGGINS: Frumos.

NORDLING: Ei! Mai înainte vreme când îmi mergea bine, aveam gânduri mari. Voiam să dau examen de mecanic, dar nu mi-au ajuns banii. Ce n-am încercat? Am fost și păzitor de noapte.

HIGGINS: Păzitor de noapte?

NORDLING: Vreo trei luni. Pe urmă am rămas fără slujbă. Și de atunci mă tot învârtesc de acolo până acolo, fără niciun rost... Dar d-ta?

HIGGINS: Sunt actor.

NORDLING: Actor? Bună meserie. Sunt o mulțime de cabarete prin oraș.

HIGGINS (*jignit*): Cabarete? Domnule. Eu nu sunt un actor, sunt un artist.

NORDLING: Iartă-mă, n-am vrut să te supăr.

HIGGINS (*descurajat*): La drept vorbind, actor, – artist... de fapt, sunt șomer.

NORDLING: Și d-ta?

HIGGINS: Înainte vreme, eram cineva. Da, da, cineva. Eram angajat într-o trupă de turneu. Trupă celebră. Cinci ani am cutreierat America de la Atlantic la Pacific și înapoi. Jucam o piesă grozavă. Poate ai auzit și d-ta. „Acceleratul de noapte și fata blondă”.

NORDLING (*jenat*): Nu-mi amintesc.

HIGGINS: Mă mir. Jucam un rol de gangster și eram spânzurat în actul al 7-lea. Tii,... ce aplauze! Se cutremura sala de aplauze, când mă spânzurau pe mine. Mare succes... Pe urmă am jucat într-altă piesă. „O tragedie sub nouri”.

NORDLING: Sub nouri?

HIGGINS: Da. Fiindcă toată chestia se petrecea într-un balon. Tii... Ce succes. Și ce decoruri.

Lux. Fast. Urla publicul cu entuziasm. Până când într-o zi a început să nu mai vină lumea la teatru.

NORDLING: De ce?

HIGGINS: Așa-i la teatru. Nu știi nici de ce vine lumea, nici de ce nu vine... Atunci, domnul meu, atunci mi-au dat rolul titular din tragedia „Uciagașul doamnei”. Asta-i piesa. Uite și acum când mă gândesc (*emoționat*), îmi vine să plâng... În actul al treilea venea o trăsură cu cai pe scenă.

NORDLING: Cai?

HIGGINS: Cai adevărați. Cai vii. Armăsari. Ce aplauze... Pe urmă... da... stai... ce a fost pe urmă? Da. Pe urmă, a fugit directorul cu casierița și am rămas cu lefurile neplătite pe jumătate de an. Era în plină vară. Unde să mai găsești angajament? Și uite așa, de atunci mă învârtesc fără nicio treabă. Noroc. (*Ciocnește cu Nordling și bea.*)

O'NEIL (*râde*): Are haz tipul.

HIGGINS (*întorcându-se spre O'Neil*): De ce râdeți, d-le?

O'NEIL: Din simpatie.

HIGGINS: Poate tot ce am povestit eu vi se pare caraghios. Dar pentru mine nu e vesel deloc.

NORDLING: Asta așa e.

HIGGINS (*către Nordling*): Nu e de noi aici. Local de lux. Trage lumea cu urechea la ce vorbești. Dacă nimeream într-o cârciumă mai ieftină ne simțeam mai bine.

NORDLING: Parcă am avut timp să alegem. Ploaia dracului. Și nici nu m-am prezentat. Numele meu e Nordling.

HIGGINS: Îmi pare bine. Pe mine mă cheamă Higgins. Hugi Hinggis. Și acum, fiindcă ne cunoaștem, dă-mi voie să-ți pun o întrebare mai intimă: d-tale nu ți-e foame?

5 NORDLING: Ba da. N-am mâncat de aseară.

HIGGINS: Stai bine. Eu de alaltăieri. Rău îmi pare că am intrat aici. Nici pâine nu găsim. Să știi de la mine, unde-i lux, nu e pâine... Dar... pentru două pahare de bere, mai ai niște bani?

10 NORDLING: Nu... 9 cenți. Asta-i tot ce mi-a rămas.

HIGGINS: 9 cenți, știi ce? Comandăm un pahar de bere și-l împărțim pe din două.

NORDLING: Bună idee. Uite banul (*Îi dă moneda.*) Niște tutun, niște tutun n-ai? Am pipă, dar n-am tutun.

15 HIGGINS: Cum nu? Cu plăcere. (*Scoate o pungă cu tutun și i-o întinde.*) Poftim. (*Dar înainte de a i-o da, se uită mai atent.*) Nu, nu. Nu mai e. Îmi pare rău.

20 NORDLING: Nu-i nimic.

HIGGINS (*comandând*): Un pahar cu bere.

CHARLIE (*reintrând*): Toarnă grozav. Și bate vântul să te dărâme, nu alta.

STRATON: Ai strâns mesele?

25 CHARLIE: N-am strâns. (*către Nordling și Higgins*) Veniți, oameni buni, să-mi dați o mână de ajutor, că singur nu pot. E prăpăd.

HIGGINS (*către Straton, care între timp s-a apropiat de masa lor către Charlie*): Bine. Vin. Venim.

30 CHARLIE: Ridicați-vă gulerule.

Charlie, Nordling, Higgins ies.

SCENA XII

STRATON, FRAZER, O'NEIL

FRAZER: Eu nu te înțeleg, Straton, de ce primești aici vagabonzii ăștia, niște jerpeliți, niște coate-goale.

5 STRATON: Ce să fac, d-le Frazer? Dacă au năvălit înăuntru?

O'NEIL: Ia lasă oamenii, Straton. Au haz săracii. Auzi să fii spânzurat, cinci ani de-a rândul, în aplauzele publicului.

10 FRAZER: Dacă te-ar spânzura pe d-ta, aș aplauda și eu. Dar să te spânzure de-a binelea, de o spânzurătoare adevărată.

O'NEIL: Frazer, ești imprudent. Vorbești de funie în casa spânzuratului.

15 FRAZER: Ce-ai spus? Ce funie? Ce spânzurat? Domnule! Dacă faci aluzie la mine, te înșeli. Eu am conștiința curată.

O'NEIL: Puțin falită, dar curată.

20 FRAZER: Ei, și dacă am dat faliment? Ce-i cu asta? Eu sunt un falit onest, domnu, nu un avocat șperțar.

STRATON (*împăciuitor*): Domnilor, vă rog.

O'NEIL: Onest. De unde scoți d-ta vorbele astea, Frazer? „Oonest”, „Conștiință”. Nu te îneci cu ele?

25 FRAZER (*către Straton*): Eu îl plesnesc. Să știi că-l plesnesc.

O'NEIL: Nu te cred.

30 STRATON: Domnilor, vă rog. Orice, numai la bătaie să nu vă luați. Aici, în localul meu.

FRAZER (*fierbând*): Banditul, canaliala, excrocoul.

O'NEIL: Frazer, gura. Acum îți spun un cuvânt de amuțești.

FRAZER: Spune.

O'NEIL: Antreprenor de bordeluri.

5 FRAZER (*sărind*): Cum? (*către Straton*) Ai auzit ce-a spus? Îl omor. (*către O'Neil*) Asta voiai să spui adineauri când vorbeai despre „instituii”? (*urlând*) E o calomnie. O calomnie.

10 O'NEIL: Rentabilă.

FRAZER: Miști. Dovedește. Vreau dovezi.

STRATON: Domnilor, încetați. Vă rog, încetați. Sunteți oameni serioși.

FRAZER: Îlucid. Îl jupoi de viu.

15 O'NEIL: De viu? Meseria d-tale. Dacă-i vorba de carne vie...

FRAZER (*scos din sărite, vrea să se arunce asupra lui O'Neil*).

20 STRATON (*pune mâna pe el ca să-l oprească, dar în graba mișcării a răsturnat măsuta cu pahare, la care stătuse Nordling și Higgins*): Vreți să vie poliția? Să-mi închidă localul?

FRAZER (*zbătându-se ținut de Straton*): Lasă-mă. Îl omor. Lasă-mă.

25 O'NEIL (*simplu, autoritar*): Straton, lasă-l. Dă-i drumul. (*Straton îi dă drumul lui Frazer care, surprins, rămâne stingherit. O'Neil vine calm spre el și-l privește drept în ochi, cu o privire fixă, care îl încremenește pe Frazer și îl obligă în cele din urmă să se așeze potolit pe scaun.*) Și acu, te rog, foarte serios. Auzi? Să stai liniștit. Și să nu mai scoți un cuvânt. Ai auzit?

FRAZER (*după o pauză*): Crede el... Crede el că mi-e frică.

O'NEIL: Gura.

SCENA XIII

5 ACEIAȘI, HIGGINS, NORDLING, APOI CHARLIE

HIGGINS: Ei! Dar a fost veselie mare pe aici în lipsa noastră. Ia te uită, paharele pe jos.

STRATON: Charlie, n-ai mai terminat? Închide odată ușa.

10 CHARLIE (*intrând*): Am închis, dar să știți că n-a fost ușor. Sufală un vânt turbat și a și trăsmit pe aici, pe undeva. (*încet către cineva care vine probabil în urma lui*) Intră. Intră repede. (*Sună telefonul.*)

15 STRATON: Ei, mișcați-vă careva la telefon.

CHARLIE (*același joc ca mai sus*): Intră, n-auzi?

SCENA XIV

ACEIAȘI, LIZZI

20 Lizzi intră, scuturându-se de ploaie, neobservată de nimeni. Între timp, Nordling s-a dus spre telefon și a ridicat receptorul.

NORDLING: Allo... Cum? Parcă. Un minut, să întreb. (*către Straton*) Mă rog, aici e barul Straton?

25 STRATON: Da, barul meu. Că n-o fi al d-tale.

NORDLING: Sigur că nu. Dar e o damă la telefon, care întreabă de un domn Beer. Zice că a telefonat la bursă după el și nu l-a găsit acolo... Allo... Da... Zice că e foarte îngrijorată.

LIZZI: Îngrijorată? Nenorocita. Fii bun și spune-i că atunci când o să-l cunoască mai bine, n-o să mai fie îngrijorată. Spune-i asta din partea mea.

STRATON: Ei drăcie! Dar d-ta ce cauți aici? Pe unde intrași?

LIZZI: Pe ușă.

STRATON: Toate lepădăturile în localul meu. (*lui Nordling*) D-l Beer nu-i aici. Nu e.

NORDLING: Allo. Nu-i aici. Nu, nu e... nu știu (*Închide telefonul.*) Nu știu. De unde să știu?

STRATON: Charlie, de ce ai lăsat-o pe asta să intre?

CHARLIE: Ce să fac? Tocmai aranjam mesele. N-o cunoașteți. E Lizzi.

STRATON: Ți-am spus de atâtea ori că ziua localul meu e un local cinstit. Femei de stradă nu intră aici decât noaptea.

O'NEIL: Lasă gura, Straton. (*Se ridică și se înclină în fața lui Lizzi.*) Domișoară, îți cer scuze pentru grosolăniile care ți-au fost adresate... (*oferindu-i un scaun pe care era pălăria lui Frazer, pălărie pe care o aruncă*) Fii, te rog, drăguță și ia loc.

LIZZI: Ești nostim d-ta.

STRATON: N-aveți dreptate, domnu O'Neil. Acum că a intrat, n-are decât să rămâie...

CHARLIE: Sigur. Nu poți s-o arunci în stradă pe vremea asta.

STRATON: Gura. Nu te-a întrebat nimeni. (*către O'Neil*) Dar, de fapt, în localul meu, numai noaptea...

LIZZI (*disprețuitoare, întrerupând*): Numai noaptea. Nu te mai grozăvi, numai noaptea. Nu-mi face nicio plăcere să stau de vorbă cu unul ca d-ta și n-aș fi intrat aici, dacă nu s-ar fi oprit tramvaiul în stradă și dacă n-ar ploua așa rău. Numai noaptea. Dar ce, banii mei noaptea arată altfel? Că fără bani tot nu-mi dă nimic, nici ziua, nici noaptea.

STRATON: Fără bani? Dar ce sunt eu? Filantrop?

LIZZI: Mi-e silă. Charlie! Un cherry-brandy.

CHARLIE: Un cherry-brandy. Vineee...

HIGGINS: Și noi am cerut o bere.

CHARLIE: Vineee...

LIZZI (*către Charlie*): Eu mă duc sus, (*Începe să urce scările.*)

O'NEIL: D-ră, sus ai să dai peste o persoană onorabilă. Să nu se sperie D-ra. D-ra pianistă.

LIZZI (*oprindu-se*): Urâta aia? (*după o secundă*) Tot mai bine cu ea, decât cu patronul ei. (*Urcă scările.*)

STRATON: Taci, taci odată. (*Lizzi iese.*)

FRAZER: Frumos local. Frumoasă societate.

O'NEIL: Mai ales când ești d-ta aici.

FRAZER (*din nou iritat*): Ce ai spus?

STRATON: Domnilor, vă rog. Iar începeți?

NORDLING: Sunt mort de oboseală. De două nopți n-am dormit. Toată noaptea am rătăcit pe străzi.

HIGGINS: Ba eu am dormit bine. Pe o bancă în grădina publică. Dar blestemata asta de

ploaie udă toate băncile acum. (*bătăi violente în ușa*)

STRATON: Charlie! Charlie! Unde ești, neisprăvitule?

CHARLIE: Aici.

STRATON: Vezi cine e afară – dar nu lăsa pe nimeni înăuntru.

CHARLIE: Cine-i acolo? Cine-i?

(VOCEA LUI BEER): Eu, Beer. Deschideți. Mă înec.

FRAZER: Cum să deschidă? De ce să deschidă? Nu i-ai spus să nu deschidă? Acum o întorci? Să-ți fie rușine.

STRATON: Mă iertați. E domnul Beer. Nu pot să-l țin afară în ploaie.

O'NEIL: Bineînțeles. Dă-i drumul înăuntru și dă-i un scaun lângă Frazer. Ne mai înveselim și noi.

STRATON: Charlie, spune-i lui domnu Beer s-o ia prin curte și deschide-i ușa din dos.

CHARLIE (*strigând*): Domnu Beer! Luați-o prin curte. Mă duc să deschid. (*Iese.*)

STRATON: Domu Beer e cel mai bun client al meu, d-le Frazer.

FRAZER: Să-ți fie de bine.

STRATON: Mă rog...

BEER (*intrând*): Domnilor, nu vă dați seama ce e afară?

STRATON: Furtună?

BEER: Uragan, ciclon, catastrofă.

CHARLIE: Nu vă scoateți pardesiul, domnu Beer?

BEER: Ba da. (*Își scoate pardesiul ajutat de Charlie.*) Credeam că mor acolo în fașa ușii, până mi-ai deschis.

FRAZER (*mormăind*): Mare pagubă.

BEER: Tramvaiele nu mai circulă. Autobuzele s-au oprit. Nu se vede nicio mașină, nicio trăsură. N-am apucat să ajung la bursă. Imposibil de umblat pe jos. Charlie, dă-mi ceva cald să beau. Un grog. Mi-e frig. Un grog fierbinte.

CHARLIE: Fierbinte. Vineee...

BEER: A întrebat cineva de mine?

STRATON: Da, la telefon.

CHARLIE: O voce de femeie.

O'NEIL: A mai întrebat cineva. Adică, de fapt, n-a întrebat, te-a pomenit doar.

BEER: Cine?

O'NEIL: O fată blondă. E sus, bea un cherry-brandy în sănătatea ta.

NORDLING: Dați-mi voie. Dv. sunteți domnu Beer?

BEER: Da, eu.

NORDLING: A telefonat pentru dv. o domnișoară Swift... da, Swift, Zicea că-i îngrijorată și să vă duceți imediat la dumneaei acasă, că vă așteaptă.

BEER: Mă așteaptă. Să stea ploaia mai întâi.

O'NEIL: Dac-o mai sta vreodată.

BEER: Ce vrei să spui?

O'NEIL: Nimic.

BEER: Charlie, am comandat un grog.

STRATON: Charlie! Fierbinte!

CHARLIE: Vineee... (*Tună. Un trăsnet cade undeva departe probabil. Pe urmă se aude o puternică zguduitură, venind parcă de sub pământ.*)

STRATON: Dumnezeule! Un cutremur!

FRAZER (*însălmântat*): Cutremur?

O'NEIL: Nu... nu e cutremur, e altceva.

BEER: Altceva?

STRATON: Ce altceva?

NORDLING: Ce o fi?

5 HIGGINS: Nu pricep nimic.

D-RA KING (*coborând înspăimântată scările*): Ce s-a întâmplat? Pentru Dumnezeu? Ce s-o fi întâmplat? E îngrozitor. De ce tăceți? De ce?

LIZZI (*calmă din susul scărilor*): Pentru că le e frică.

10 CHARLIE: Apa. Apa!

LIZZI (*cu un strigăt*): Apa? (*Aleargă și ea repede pe scări.*)

STRATON: Cum apa? De unde apa?

15 O'NEIL: S-a spart digul. Vine potopul. Se apropie sfârșitul. (*Toți se reped spre ușa principală. O secundă scena rămâne goală. Se aude gălăgie. Se întorc.*)

BEER: Nu. Pe aici nu se poate.

FRAZER: Mai e o ieșire.

20 CHARLIE: Prin curte. (*Se aruncă spre cealaltă ușă, dar, de prea multă îmbulzeală, nimeni nu poate ieși.*)

O'NEIL (*energic*): Cine ține la viață, rămâne pe loc. (*Toți se întorc spre el. Scurt moment de năucire.*) Stratton, cheile? Lăsați obloanele jos. Unde sunt cheile?

25 STRATON: Cheile? Ce chei? A, da. Imediat. Dumnezeuule. Unde sunt cheile? Charlie. Le-ai găsit? Care-i de la ușă? Mai repede. Mai repede. Charlie.

30 TOȚI: Nu pe aici. Învârtește spre dreapta. Nu. Nu. Mai întâi fereastra.

O'NEIL: Calm, domnilor. Calm. (*Între timp, au lăsat în jos oblolul ferestrei.*)

STRATON: Și acum ușa.

TOȚI: Ușa, ușa. (*Lasă oblolul ușii în jos.*)

FRAZER: Ce-i asta? Mi-a căzut o picătură de apă pe frunte. Curge apă de undeva de sus. Apă.

5 TOȚI: De sus! Suntem pierduți.

STRATON: Nu se poate. Cu neputință. Plafonul e de beton. La etaj e o bancă.

O'NEIL: Tăcere, domnilor. Tăcere. Nu vă pierdeți capul. Charlie! Aprinde lumina. Înainte de orice să fie lumină. Cât mai multă. (*Se face într-adevăr lumină mare și acest lucru restabilește oarecare calm. Lungă pauză de nedumerire, de buimăceală, de spaimă.*)

10 HIGGINS: Frumoasă poveste. Suntem prinși aici ca într-o plasă.

15 NORDLING: Despre partea mea... Tot n-aveam unde dormi diseară.

BEER (*gânditor*): Astă seară. Tocmai astă seară.

FRAZER: De ce „tocmai”? E o seară ca toate serile.

20 O'NEIL: Nu pentru el, seara nunții lui.

LIZZI: Adevărat, Billy? Seara nunții tale? Te însori – trebuia să te însori astă seară?

BEER: Domnișoară!

LIZZI: Da, Lizzi Smith, de la cabaret din Strent. 25 Drăguț din partea d-tale, d-le Beer, că mai ții minte. Nu ne-am văzut de atâta vreme și uite ne întâlnim tocmai astăzi în ziua nunții d-tale.

D-RA KING (*mișcată*): Ce frumos! Ca într-un roman.

30 LIZZI (*către Beer*): Da, ca într-un roman, ca într-unul din romanele proaste de amor, pe care le citește fata asta bătrână.

D-RA KING: D-ră, nu-ți permit. Eu sunt o persoană onorabilă.

LIZZI: Ascultă, onorabilă persoană. Nu mai spune vorbe de astea: „nu-ți permit”. Și eu am crezut odată că nu am dreptul să nu permit.
5 Dar m-am înșelat. (*către Beer*) Nu-i așa că m-am înșelat, Billy? Groaznic m-am înșelat. (*Plânge.*)

O'NEIL: Charlie. Mai multă lumină. Și mai multă.
10 Domnișoară, te rog nu mai plânge. Domnilor, veniți mai aproape. Să bem. Să ne bucurăm. Straton, toarnă în pahare tuturor. Pe socoteala mea. Eu plătesc.

STRATON: Nu e momentul, domnule O'Neil.

15 FRAZER: Să fim serioși.

BEER: Nu putem rămâne aici. Știi, trebuie să ieșim.

FRAZER: Să luăm măsură.

BEER: Să ne sfătuim.

NORDLING: Nu aveți sonerii de alarmă?

20 HIGGINS: Altă ieșire nu există? (*aproape în același timp*)

CHARLIE: Prin curte. Să mai încercăm.

FRAZER: Nu trebuia să tragem obloanele.

BEER: Tăcere, domnilor. Nu se aude nimic. Tăcere.

25 LIZZI: Tăcere? De ce? Eu nu vreau să tac. Tot ce se întâmplă e o pedeapsă pentru tine, Billy. Pentru voi toți. Îmi pare bine. Îmi pare bine, mă auziți, că ați căzut aici ca niște guzgani în cursă. Să vie apele și să vă îneece, pe voi și pe
30 mine și să nu scape nimeni.

FRAZER: Mai taci odată.

STRATON: E beată.

D-RA KING: Nimeni? Cum nimeni?

BEER: Lizzi, nu înțeleg. Tu vorbești așa? N-ai inimă?

LIZZI: Inimă? Ha, ha, ha! Am avut odată inimă, dar
5 nu știu pe unde am rătăcit-o. Te urăsc, Billy, pe tine și pe ceilalți. Vă urăsc și mi-e silă de voi. Ați văzut moartea cu ochii și acum tremurați de spaimă. Să vie apele, să spargă ferestrele și ușile și să vă îneece aici, în barul
10 ăsta onorabil, în spelunca asta de lux. Ha, ha! Ce loc potrivit de moarte pentru o adunătură ca voi!

HIGGINS: Are talent.

FRAZER: S-a îmbătat.

D-RA KING: Să tacă. De ce nu tace?

15 CHARLIE: Domnișoară Lizzi... Domnișoară Lizzi...

STRATON: Potoliți-o dv., d-le Beer.

BEER: Lizzi, ce e cu tine? De ce mă urăști? Cu ce
20 ți-am greșit? (*pauză*)

LIZZI: Tu, Billy, tu?

BEER: Da. Cu ce? La urma urmelor... n-am fost
primul bărbat în viața ta.

LIZZI: Ai fost primul în care am crezut... și din
cauza asta... din cauza asta am ajuns aici...
25 (*Plânge.*)

O'NEIL: Nu mai plânge, fetițe. E zadarnic și e
târziu. Domnilor, fata asta are dreptate. Așa cum e adevărat că sunt aici între voi și vă vorbesc, tot atât de adevărat e că nimeni –
30 înțelegi? – nimeni dintre noi, n-o să mai vedem lumina zilei. Moartea noastră e o chestiune de ore.

FRAZER: Vrei să spui... vrei să spui că suntem pierduți?

O'NEIL: Irevocabil.

FRAZER: Cum? Și eu?

O'NEIL: Fără excepție.

5 STRATON: Dar eu nu. Eu nu pot să mor așa. Trebuie să vorbesc, să chem (*Se duce spre telefon.*) Am o familie. Nevastă, copii... (*Ridică receptorul.*)
 Allo. Allo! De ce nu răspunde? De ce nu răspunde... Nimeni. Allo. Allo. (*Pune receptorul la loc cu un gest de renunțare.*)
 10 Telefonul e întrerupt.

FRAZER: Ssst. Se aude ceva din stradă. Ascultați.

O'NEIL: Da, ascultați... (*Toți rămân încordați cu urechea ațintită.*) Valurile, vin valurile.

CORTINA

ACTUL II

Același decor. Din cabinetul din stânga se aude zgomot de voci și pahare. D-ra King, singură în scenă, cântă la pian. După câteva măsuri se oprește. Intră
 5 O'Neil.

SCENA I

O'NEIL, D-RA KING

O'NEIL (*intrând din stânga*): De ce te-ai oprit, domnișoară? De ce nu mai cânti?
 10 D-RA KING: Nu pot. (*Închide cu un gest hotărât capacul pianului și ridicându-se vine spre O'Neil.*) D-le O'Neil, nu mai e nicio scăpare?
 O'NEIL: Fermecătoare domnișoară King, niciuna.
 D-RA KING: N-o să mai ieșim niciodată de aici?
 15 O'NEIL: Adorabilă domnișoară King, niciodată.
 D-RA KING: E îngrozitor.
 O'NEIL: Nu sunt de părea d-tale. E lumină. E vesel. Dincolo lumea cântă și bea. D-ta de ce nu bei?
 20 D-RA KING: N-am băut niciodată. Nu știu să beau. Eu sunt o persoană onorabilă.

O'NEIL: Și nu-ți pare rău?

D-RA KING: Cum?

O'NEIL: Nu-ți pare rău că ești o persoană atât de
onorabilă? E timpul să nu mai fii. Mai avem
5 de trăit cinci minute sau cinci ore. Zidurile
mai rezistă încă, peste cinci minute însă se pot
prăbuși. Și atunci... închide ochii...
fermecătoare domnișoară King. Închide
ochii...

10 D-RA KING: De ce îți bați joc de mine?

O'NEIL: Eu de d-ta?

D-RA KING: Sunt o fată bătrână și urâtă.

O'NEIL: Nu-i adevărat.

D-RA KING: Ba da. Bătrână și urâtă. Și d-ta îmi
15 vorbești într-un fel de care mi-e rușine.
„Fermecătoare”, „Adorabilă”.

O'NEIL: Domnișoară King, pasiunea mea în viață,
vocația mea a fost să vorbesc întotdeauna
oamenilor alt limbaj decât cel pe care-l știu ei.
20 Oamenii, domnișoară, toți oamenii trăiesc cu
câteva idei fixe, de care se agață zi de zi, clipă
de clipă, până la moarte. Ideea d-tale fixă este
că ești onorabilă. Bătrână, urâtă și onorabilă.
Ei bine, eu îți spun că nu e adevărat. Ești
25 adorabilă, fermecătoare.

D-RA KING: Taci.

O'NEIL: Astă seară aș vrea să dansez cu o lume pe
care nu o cheamă nimeni la dans și să-i spun
așa cum îți spun d-tale, „Fermecătoare
30 domnișoară King. Adorabilă domnișoară
King”.

D-RA KING: Taci, vrei să mă faci să plâng?

O'NEIL: Vreau să-ți trăiești ultimele clipe în
frumusețe. Înțelege? În frumusețe. Haide.

Vino dincolo. Îi auzi cum râd? Cum cântă?
Moartea se apropie, s-o primim cu paharul în
mână.

SCENA II

5 ACEIAȘI, FRAZER

FRAZER (*intrând din stânga*): Sigur, cu paharul în
mână. Se îmbată toți ca nebunii. Parcă i-ar
aștepta cine știe ce fericire. Mi-e silă, zău. Ce
nerușinare! Ce abjecție!

10 O'NEIL: Uite, îl vezi, e mai tare decât orice
catastrofă. Moartea bate la ușă și el își
păstrează mereu dezgustătoarea lui figură
plină de demnitate. Vino, adorabilă
domnișoară King. Dincolo e mai vesel.
15 (*O'Neil și d-ra King ies.*)

FRAZER (*rămas singur în scenă*): Dezgustătoarea
mea figură plină de demnitate. Ce-o fi vrând
să spună? (*Sună telefonul.*) Allo. Allo. Ciudat.
Totuși am auzit foarte lămurit sunând. Ce
20 dracu. Visez! Allo, Allo!

SCENA III

FRAZER, BEER

BEER: Nu răspunde nimeni?

FRAZER: Nimeni.

25 BEER: Și nu se aude nimic în receptor?

- FRAZER: Ba da. Văjăie, pocnește... Încearcă și d-ta...
- BEER: La ce bun? Am încercat de 20 de ori până acum.
- 5 FRAZER: Mai încearcă o dată. Poate ai noroc.
- BEER: Eu, noroc?
- FRAZER: Sigur. Ești un om norocos. Totdeauna ai fost.
- BEER: Crezi?
- 10 FRAZER: Tot ce-ai făcut ți-a reușit. Mari lovituri, mari succese. Carieră strălucită.
- BEER: „Carieră strălucită”. Ai jucat vreodată cărți, Frazer?
- FRAZER: Jucam pe vremuri mult.
- 15 BEER: Ți s-a întâmplat vreodată să stai o noapte întregă la masa de joc și să câștigi... să vezi cum se adună în jurul tău grămezi de fise, monede, bancnote și pe urmă, la sfârșit, în ultima clipă, să pierzi tot pe ultima carte.
- 20 (simplu) Eu pierd astă seară tot.
- FRAZER: Toți pierdem astă seară tot.
- BEER: Atunci de ce vorbești de noroc? Nu există. Nu cunosc.
- FRAZER: Ai fost întotdeauna un om tare. Succesul te-a urmărit ca o umbră.
- 25 BEER: Și tot ca o umbră m-a lăsat. Uite. E ora 9. Ar trebui să fiu acum într-un automobil și să zbor cu 109 de kilometri pe oră.
- FRAZER: Cum într-un automobil? Parcă ziceai că
- 30 astă seară trebuia să fie nunta.
- BEER: Oarecum.
- FRAZER: Nu înțeleg.
- BEER: Multe nu înțelegi, Frazer. D-ta mă crezi bogat, puternic, sigur de mine.

- FRAZER: E impresia pe care ne-o dai.
- BEER: Pe care mi-o dau și mie uneori. Ce vrei? Am început viața fără un ban în buzunar, fără un sprijin. E drept că am găsit un moment
- 5 favorabil și am dat ceea ce se cheamă o lovitură. Toată averea mea a fost și este încă în joc. Sunt ca un dansator pe sârmă. O singură mișcare greșită și mă prăbușesc.
- FRAZER: Lasă, lasă. Când cineva are un socru ca Swift...
- 10 BEER: Swift? E și el tot o combinație, o cifră... Evident dacă ar fi vrut să mă ajute, ar fi putut.
- FRAZER: Dacă ar fi vrut?
- BEER: Dragă Frazer, acum când totul e aproape de
- 15 sfârșit, când n-o să mai vedem în vecii vecilor cu ochii noștri, nici bursa, nici cursul cerealelor, nici acțiunile miniere, nici creditul, nici pe Swift – și nici măcar soarele – acum pot să spun adevărul. Bătrânul Swift n-a vrut
- 20 în ruptul capului să mi-o dea pe fiică-sa în căsătorie. În ruptul capului. E un vulpoi bătrân și știe el ce știe. Tocmai de asta mă înțelesesem cu fata s-o răpesc astă seară. O urcam în mașină, dădeam drumul la
- 25 accelerator și, în primul oraș întâlnit în drum, ne căsătoream fără știrea nimănui. Era și asta o combinație? Dar nici acum nu sunt sigur că ar fi reușit. Nici acum nu știu dacă aș fi putut scoate din toată aventura singurul lucru de
- 30 care aveam nevoie. Bani, numai bani, nimic altceva decât bani.
- FRAZER: E de necrezut. Mie îmi spui asta? Mie, concurentul d-tale?

BEER: Concurent? Concurent la ce? Nu vezi că totul e sfârșit, Frazer? Înțelege odată. Noi de aici nu mai ieșim.

FRAZER: E groaznic.

5 BEER: Undeva, dincolo de zidurile astea, mai sunt burse care lucrează, acțiuni care se ridică și scad, averi care se refac sau se năruie într-o secundă, pentru că pe piață cursul grâului a crescut sau a scăzut cu o fracțiune de centimă, dar pe noi, pe noi doi, Frazer, jocul ăsta nu ne mai privește.

FRAZER (*dezolat*): Ai dreptate.

15 BEER: Și atunci nu e mai bine să punem capăt vechii noastre dușmăanii? Nu e mai bine să ne strângem mâna? (*Își strâng mâinile. Lungă tăcere.*)

FRAZER (*cu emoție*): Domnule Beer, dragă domnule Beer... Eu, de fapt, împotriva d-tale personal n-am avut niciodată nimic. Nu-mi plăceau procedeele d-tale de a juca la bursă – pentru că din cauza aceasta mi-am pierdut averea. Dar pentru d-ta, iubite d-le Beer, am avut totdeauna respect... și chiar... chiar și simpatie. Ce bine te înțeleg acum și ce rău îmi pare... Pierzi o femeie pe care o iubești?

25 BEER: Nu, dragă Frazer. Asta nu. Nu era o aventură de dragoste. Era o combinație financiară.

FRAZER: Dar e cu atât mai trist. Cu atât mai îngrozitor. Acum pricep de ce spuneai adineauri că nu crezi în noroc. Că nu există.

30 BEER: Eu cel puțin nu l-am văzut niciodată cum arată la față. Și de aici încolo, e sigur că n-o să-l mai văd.

FRAZER: Nu vorbi așa. Nu trebuie. Dă-mi mâna. Cel puțin nu suntem singuri. Orice s-ar întâmpla, nu suntem singuri. (*Își strâng mâinile cu emoție.*)

5

SCENA IV

FRAZER, BEER, O'NEIL

O'NEIL: Cei doi dușmani de moarte se îmbrățișează.

FRAZER: Dușmani de moarte? Nu-i adevărat. N-am fost niciodată.

10 BEER: Sigur. Niciodată.

FRAZER: Concurenți în afaceri, adversari la bursă – da. Dar, dușmani?

O'NEIL: Frazer, nu te mai recunosc. Ai devenit sentimental. Ce-i cu d-ta?

15 FRAZER: Ce să-ți mai explic. D-ta tot nu înțelegi.

O'NEIL: Ba da, dragul meu. Înțeleg foarte bine. Știi cum se cheamă lumina asta care s-a aprins de câteva secunde în ochii d-tale? Știi cum se cheamă? Frica de moarte. Se apropie judecata și oamenii devin dintr-o dată mai buni, mai înțelegători. Frazer, te rog să-mi dai mâna și să devenim prieteni pe vecie.

20

FRAZER: Noi doi? Prieteni?

O'NEIL: O vecie de cinci minute, dar tot vecie se cheamă.

25

FRAZER: Ce ciudat om ești d-ta, d-le O'Neil. De unde îți vin d-tale atâtea idei, atâtea gânduri?

O'NEIL: Știu eu? Poate din fundul unei sticle de șampanie.

BEER: Trăiască șampania atunci, dacă are asemenea efecte miraculoase. Să bem. Să bea toată lumea. N-o să mă coste mai mult decât voiajul de nuntă. Straton, Straton! Șampanie.

5 Două sticle. Eu plătesc.

SCENA V

ACEIAȘI, STRATON

STRATON: Trei sticle de șampanie. Vineee... Dar nu plătești d-ta. Nimeni nu plătește. De azi înainte se mănâncă și bea în Barul Straton fără bani. Da, fără bani. Bătrânul Straton știe cum să-și cinstească prietenii. Și cine intră aici – oricine ar fi, ori de unde ar veni – mi-e prieten.

15 BEER: Frumos, Straton.

O'NEIL: Ești un om de ispravă.

FRAZER: Un om de caracter.

STRATON: Când mă gândesc la tot ce mi se întâmplă, mi se rupe inima.

20 O'NEIL: Rău, Straton. Păstrează-ți-o. Mai ai nevoie de ea.

STRATON: Ce s-o fi întâmplat acasă... acasă la mine, cu nevastă-mea, cu copiii... Cât trebuie să sufere ei când se gândesc că barul meu se prăbușește aici sub apă, sub valuri... Doamne, Doamne, ce nenorocire!

25 O'NEIL: Straton, nu-ți pierde firea. Alungă-ți gândurile astea. Nu ești singur. Nu vezi? Suntem cu toți prieteni, tovarăși. *(Telefonul*

sună. Straton, Beer se aruncă spre aparat. Îmbulzeală și luptă.)

FRAZER *(a reușit să ridice receptorul)*: Allo, Allo! Cine e? Mai tare... Straton Bar... Allo, Allo!

5 BEER *(îi smulge receptorul)*: Allo! Cum? Bursa? Bursa? 1,38.88 *(Cei trei se luptă din nou.)*

STRATON: Lăsați-mă! Am nevastă și copii. Allo, Allo! 2,14.2.37 Allo! 2,14.2.37 Allo! Nu se aude nimic. Nu. Nimic.

10 O'NEIL: Haide, Beer, acum e rândul tău. Frânge-i gâtul lui Straton, sparge-i capul lui Frazer, smulge-le receptorul din mână. Luptă pentru viață... pentru telefon. Să vă fie rușine.

BEER: Lasă-mă în pace. Mai taci odată.

15 O'NEIL *(apropiindu-se de telefon)*: Vă îmbulziți ca fiarele în jurul unui aparat mort, cu speranța că firul lui vă mai leagă de viață. *(Ridică receptorul.)* Nu răspunde. *(Închide.)* Clădirea telefoanelor e inundată. Apa a ajuns în centrul orașului.

20 BEER: Straton, dă-ne de băut. Șampanie.

STRATON: Imediat, domnule Beer. Nu mai știu unde mi-e capul. Parcă sunt zăpăcit. Când mă gândesc la copiii mei. O fată și un băiat. Eu, eu sunt un nimic. Un cârciumar de rând. Dar fata e la Universitate și pe băiat voiam să-l fac doctor.

25 FRAZER: Cine știe, Straton. Poate că într-o zi...

STRATON: Nu, degeaba. Nu mai e nicio speranță.

30 FRAZER: Fii bărbat, ce dracu. Trebuie curaj. Nu ești singur. Ești cu noi. Suntem toți laolaltă. Vino mai bine dincolo cu mine, să stăm de vorbă cu tehnicianul ăla. Nordling cum îl cheamă. Să ne explice el cum construiește o clădire de

beton și cât poate să reziste sub apă. (*Frazer și Straton ies.*)

SCENA VI

O'NEIL, BEER

5 O'NEIL: Ce interesante animale sunt oameni așa! Uită-te, nefericitul ăsta de Frazer. Ce dihanie antipatică era până adineaori și, dintr-o dată, ca prin minune, a devenit om.

BEER: N-a fost niciodată mai rău decât alții. O fire nervoasă, un temperament iute. A primit multe lovituri. Și-a pierdut averea...

10 O'NEIL: Avera făcută în afaceri suspecte. Negoț cu femei.

BEER: Nu cred.

15 O'NEIL: N-ai auzit despre întreprinderile lui din port?

BEER: N-am auzit... Și nici nu vreau să aud. Afară de asta, tu, care lucrezi nu în port, ci în centru, în plin centru al orașului, spune-mi, te rog, domnule avocat, dacă acolo la tribunal, în templul justiției, vindeți o marfă mult mai nobilă?

20 O'NEIL: Da, ai dreptate. Și acolo e o prăvălie. Nu mai bună decât afacerile lui Frazer... Ne ocupăm toți cu lucruri mai mult sau mai puțin dezgustătoare.

BEER: Fără să ne dăm seama.

25 O'NEIL: Ce e groaznic, e că oamenii nu pricep lucrurile astea simple, decât atunci când văd moartea cu ochii.

BEER: Toți devenim mai inteligenți, când ne prăbușim. Sunt și catastrofele bune la ceva.

O'NEIL: Ascultă, Beer, ce crezi tu despre mine? Sunt sau nu sunt un nebun veritabil?

5 BEER: Ești un geniu ratat.

O'NEIL: Geniu? Nu cred. Dar ratat, cu siguranță. Grozavă formulă, Beer. Geniu ratat. De ce? Wisky? Nu. Femei? Nu. Meserie? Succes? Bani? Nu, nu, nu. Și totuși sunt un ratat. Am talent, se zice. Am momente de pasiune, de inspirație, de delir. Sunt uneori acordat ca o vioară la toate ideile. Cunosc, înțeleg tot. „Tot” și în același timp nimic. Un ratat. Un pierdut.

15 BEER: Pierduți suntem acuma cu toții.

O'NEIL: Da, dar eu sunt și mai pierdut. Cu mine mai e altceva.

BEER: Cu fiecare din noi mai e altceva.

20 O'NEIL: Beer, e îngrozitor să fii ca mine avocat. Să pledezi pentru toate cauzele. Fiindcă se cuibărește în tine o întrebare: unde-i adevărul? Care-i adevărul? Și de întrebarea asta trebuie să fugi toată viața. O! Dacă am putea porunci gândurilor: fugiți! Dispăreți! Și atunci nu ne mai rămâne decât un singur lucru, să bem. Să bem mereu. (*Telefonul se mișcă.*)

25 BEER (*tresărind*): Auzi? Telegraful. (*Se ridică și merge repede spre telegraf, unde cercetează banda de hârtie.*) Nu înțeleg nimic. Numai puncte. Unu... patru... opt. Pe urmă iar numai puncte... Ce poate să însemne asta?

30 O'NEIL: Înseamnă că și acolo se apropie sfârșitul.

BEER: Sfârșitul?

O'NEIL: Valurile urcă spre centru. A inundat bursa, telegraful.

BEER: Sfârșitul. O'Neil, e mai bine să nu le spunem celorlalți. Să nu-și dea seama. Noi doi suntem oameni tari și suntem pregătiți. Dar Frazer și Straton...

O'NEIL: Și mai ales femeile. D-ra King, care descoperirea aseară că un pahar de whisky nu este o crimă. I-am dat să bea, îi place. Și fata blondă... cum o cheamă?

BEER: Lizzi.

O'NEIL: Are temperament și curaj. Vibra ca o flacăară, când ți-a strigat tot ce ți-a strigat.

BEER: Sunt vinovat față de ea, O'Neil. Foarte vinovat. Dar e prea aspră și mă judecă fără milă. Ai vorbit cu ea?

O'NEIL: Nu. Nu i-am spus nimic. Nici ei, nici celorlalți. Le-am dat să bea. E tot ce mai avem de făcut.

SCENA VII

BEER, O'NEIL, CHARLIE

CHARLIE (*intră cântând. E ușor amețit și merge impleticindu-se.*)

O'NEIL: Bravo, Charlie. Ești vesel.

CHARLIE: Încă nu. Încă nu, dar o să fiu.

BEER: Ce o să fii?

CHARLIE: Vesel. Ffoarte. Ffoarte.

O'NEIL: Ce se aude pe acolo?

CHARLIE: Petrecere mare, domnu O'Neil. Straton, patronul Straton toarnă în pahare, el, cu mâna

lui, și zice că nimeni să nu plătească. Nimeni. Plânge și râde. Râde și plânge. Dar nici actorul nu se lasă mai prejos.

O'NEIL: Plânge și el?

CHARLIE: Nu. El declamă: „A fi sau a nu fi” – iată întrebarea? Era trist de tot și toată lumea îi zicea să tacă. Dar numai Lizzi, știți, d-ra Lizzi...

BEER: Ce e cu ea?

CHARLIE: Numai ea se uită la actor și-l ascultă – uite așa – cu ochii mari. „A fi sau a nu fi”...

BEER (*încet*): Lizzi.

CHARLIE: Al dracului actorul, multe mai știe. Și d-ra King nu mai e d-ra King. Bea, bea whisky și râde. Am văzut-o eu cum râdea. Și domnu Frazer nu mai e domnu Frazer. Ne-a cinstit pe toți și cu șampanie și zice că Dv. ați dat ordin să bea toată lumea și că a venit vremea să ne iertăm unii pe alții. Și atunci eu ce să fac? I-am iertat. Nu râdeți, domnu O'Neil, că nu e de răs. Dacă Straton, bătrânul Straton, care numără și câte bășici sunt într-o sticlă de sifon și, dacă lipsesc trei, mi le pune mie la socoteală, dacă bătrânul Straton a ajuns să împartă mâncare și băutură fără bani, atunci să știți că s-a cutremurat pământul. Tot ce e aici – zicea el – tot ce e aici e al vostru – până la ultima picătură.

VOCILE, STRATON și FRAZER: Charlie, șampanie.

CHARLIE: Vineee... I-auziți!

O'NEIL: Au dreptate, Charlie. Dă-le să bea.

CHARLIE (*ridicând trapa, se duce în pivniță*): Le dau, dar trebuie să cobor în pivniță că aici s-a terminat. (*Dispare.*)

O'NEIL: Sfârșitul n-are decât să vie. Îi găsește pe toți veseli, cu paharul în mână.

BEER: Bietii oameni. Mi-e nesfârșită milă de ei. Nu știu cum să-ți explic, O'Neil, dacă aș putea face acum ceva pentru salvarea lor, dacă cu brațele mele, cu inima mea aș putea schimba ceva din destinul lor, aș face-o. Pentru prima oară mă simt în stare de o mare faptă curajoasă – dar pentru cine? E prea târziu.

10 O'NEIL: Cunosc eu o „mare faptă curajoasă” – pentru care nu e prea târziu.

BEER: Nu înțeleg.

O'NEIL: Cunosc eu pe cineva, al cărui destin mai poate fi schimbat.

15 BEER (*amar*): Aici? Acum?

O'NEIL: Da. Lizzi. Vorbește cu ea.

BEER: N-are să mă asculte.

O'NEIL: Vorbește cu ea – chiar dacă nu te ascultă. Fata asta moare de dezgust. Ajut-o să uite. Ajut-o să creadă.

20 BEER: E prea târziu, O'Neil.

O'NEIL: Niciodată nu e prea târziu ca să crezi.

CHARLIE (*iși scoate îngrozit capul din gura pivniței*): Apă.

25 BEER: Cum?

CHARLIE: Apă în pivniță. Se urcă. Se urcă mereu. A pătruns prin crăpătura obloanelor. Geamurile s-au spart. Dușumeaua e plină cu apă. (*Toți trei au închis repede trapa pivniței.*)

30 BEER: Charlie, nimeni nu trebuie să știe. Nimeni.

O'NEIL: Auzi, Charlie. Nicio vorbă.

CHARLIE: Nicio vorbă? Bine. Nicio vorbă. Dacă vreți, eu spun că apa scade. Că nici nu e apă deloc.

BEER: Nu e nevoie. Mai bine taci. Nu spune nimic.

O'NEIL: Da, Charlie. Cel mai bun lucru e să nu spunem nimic. Hai dincolo să bem.

5 CHARLIE: Adevărat. Să bem. (*Se îndreaptă spre ușă urmat de O'Neil. În prag se oprește.*) Dar D-I Beer nu vine cu noi?

O'NEIL: Ba da. Dar mai târziu. Nu-i așa, Beer?

BEER: Crezi că o să mă asculte?

10 O'NEIL: Încearcă. Nu spunei că te simți în stare de o mare faptă curajoasă? Haide, Charlie. (*Charlie și O'Neil ies.*)

SCENA VIII

LIZZI, BEER

15 LIZZI (*intrând după câteva secunde*): Domnule Beer, prietenul d-tale O'Neil pretinde că d-ta vrei să vorbești cu mine. Cred că e beat.

BEER: Lizzi, a venit momentul să ne vorbim deschis. Să ne privim în ochi.

LIZZI: Fii serios. (*Vrea să plece.*)

20 BEER: Lizzi, de ce fugi de mine? De ce nu vrei să mă ascuți?

LIZZI: Pentru că nu-mi plac farsele.

BEER: Nu pleca. Trebuie să-ți vorbesc. Trebuie neapărat.

25 LIZZI: Cu altă ocazie. Săptămâna viitoare.

BEER: Lizzi, e ultima seară a vieții noastre. Poate ultimul ceas. Poate ultima clipă. Ultima clipă înainte de moarte.

LIZZI: Ei și? Drum bun.

30 BEER: Lizzi. Mi-e inima grea. Mă simt vinovat.

LIZZI: Te jenează conștiința, nu?

BEER: Ești nedreaptă.

LIZZI: Se poate. Dar meseria mea nu este să repar conștiința... (*Se îndreaptă spre ușă.*)

5 BEER: Lizzi... (*bubuit de trăsnet*)

LIZZI (*cu o tresărire nervoasă, vine repede spre el. Un nou bubuit și mai puternic*): Billy, mi-e frică. E îngrozitor.

10 BEER (*luând-o în brațele lui*): Liniște-te, Lizzi. Ești cu mine. Nu te mai gândi la nimic altceva. Uită de furtună. Uită de tot.

LIZZI: Să uit? Crezi tu că e ușor să uiți? De când te-am pierdut pe tine, mereu am căutat uitarea ca pe un somn. Dar uitarea nu vine decât atunci când ai înainte ceva mai bun și frumos.

15 BEER: Sau când nu mai ai nimic înainte, decât moartea.

LIZZI: Dar și atunci se trezesc din trecut umbre, gânduri...

20 BEER: ...amintiri... Ții minte, Lizzi, când ne-am întâlnit pentru prima oară. Ce eram eu? Un biet funcționar în banca Morgan. În fiecare sâmbătă seară te întâlneam pe tine și prietenele tale din Street, aici.

25 LIZZI: În barul lui Straton. Sus, cabinetul mic din stânga.

BEER: „Cabinetul mic din stânga”. Eram mai tânăr, mai liber. Îmi plăcea să stau de vorbă cu voi, despre tot ce-mi trecea prin minte... Erai cea mai drăguță dintre toate.

30 LIZZI: Știi ce mi-ai spus, în prima zi: „Domișoară, am onoarea să vă cer mâna”.

BEER: Era o glumă și tu ai râs.

LIZZI: Am râs, dar n-am uitat. Era frumos ca într-un film de cinematograf.

BEER: Eram tineri. Nepăsători. Ne iubeam.

LIZZI: Tu? Niciodată nu m-ai iubit... ca mine.

5 BEER: Ba da, Lizzi.

LIZZI: Nu, Billy. Ca mine, nu. Nici eu nu mi-am dat seama la început cât de mult te iubesc... până în noaptea în care ai plecat.

BEER: Lizzi.

10 LIZZI: De ce, Billy? De ce ai plecat? De ce m-ai mințit? Eu îți ceream atât de puțin... N-am crezut niciodată că ai să mă iei în căsătorie. Sunt lucruri pe care o fată ca mine nu îndrăznește nici măcar să le viseze. Dar dacă numai un cuvânt din o sută ar fi fost adevărat – mie mi-ar fi fost de ajuns. Eram fericită cu o vorbă, cu un gest. De ce ai plecat?

BEER: Nu din vina mea.

LIZZI: Sigur că nu. Niciodată nu e din vina voastră. 20 Ne sfâșiați inima – dar nu din vina voastră. Ne aruncați în mizerie, în singurătate, dar nu din vina voastră.

BEER: Lizzi.

LIZZI: Singurătatea. E singurul lucru pe care o 25 femeie nu-l poate îndura. Singurătatea. Voi sunteți tari, sau vă credeți tari, pentru că puteți fi singuri. Dar noi? Nu vă cerem nimic. Nici nuntă, nici familie, nici copii, nici iubirea voastră, nici libertatea voastră – nimic. Ne mulțumim cu orice – cu o biată minciună, cu o biată iluzie – numai ca să nu fim singure. (*Plânge.*)

30 BEER: Te rog, Lizzi, te rog, nu plânge.

LIZZI: Taci, acum e rândul meu să vorbesc. Ai plecat de lângă mine fără o privire, fără un semn. Nici pe un câine nu-l părăsești cum m-ai părăsit tu pe mine. Nu aveai dreptul, mă auzi, nu aveai dreptul. Nimeni nu are dreptul să se poarte așa de sălbatec cu oamenii.

BEER: Lizzi, iubito, liniștește-te. Acum...

LIZZI: Acum? Acum nu-mi pasă. Între noi doi, Billy, totul e pierdut. Dar dacă în viitor mai întâlnești o fată...

BEER: În viitor? Care viitor? Tu nu pricepi, Lizzi, că pentru noi vorba asta nu mai are niciun înțeles? Tu nu pricepi că seara asta e ultima seară? Ultima, Lizzi, ascultă-mă. Vreau să mă ascuți. Te-am făcut să suferi, dar fără voia mea. N-am știut, n-am bănuț.

LIZZI: Nici eu n-am știut. Dar când am rămas singură, am aflat. Cât de mult te iubeam. Ne este scris, se vede, să iubim bărbatul care ne chinuiește mai mult.

BEER: Lizzi, nici eu n-am fost fericit, crede-mă. Când am plecat de lângă tine – fără milă – e adevărat – fără să întorc capul măcar – s-a petrecut în mine o schimbare. O mare schimbare. Toată viața mea a pornit în clipa aceea pe un alt drum. Voiam cu orice preț să câștig bani. Era „ideea mea fixă”, cum ar zice O’Neil. Bani, bogăție. Atunci te-am alungat, dar nu numai pe tine, ci tot ce-mi fusese drag, tot ce iubisem. Și eu am dus în felul meu o viață de câine. Tot ce era în mine – sânge rece, energie, îndrăzneală, pasiune – totul trăia pentru bani, numai pentru bani, până la nebunie. Până la istovire. Crede-mă, Lizzi,

uneori sărăcia este mai odihnitoare decât banul.

LIZZI (*cu sarcasm*): Vrei să te plâng?

BEER: Ai putea să mă plângi. Tu nu știi ce coșmar a fost viața mea. Un joc nebun între cifre care fascinează și spectrul ruinei, care amenință. Până și căsătoria mea cu fata lui Swift – căsătoria mea de astă seară – n-ar fi fost decât tot o cifră: bani, bani. Dar... dar acum totul s-a sfârșit. Apele urcă în jurul nostru și înecă totul. Oameni și cifre. Acum pot vorbi. Acum pot respira. Lizzi, numai pe tine te-am iubit. Numai tu mi-ai fost dragă. Mica, scumpa, vesela, minunata mea Lizzi din Street. M-aș fi înăbușit, dacă nu ți-aș fi spus, dacă nu ți-aș fi strigat asta. Te iubesc, Lizzi. Te-am iubit, Lizzi. Și acum n-are decât să vie sfârșitul. Îl aștept. Cu cât mai repede, cu atât mai bine.

LIZZI: Sfârșitul? Billy, acum? Acum când te-am regăsit? (*Îl îmbrățișează.*) Dragul meu. Iubitul meu. Iartă tot ce ți-am spus. Am fost oarbă și nedreaptă. Nu ți-am dat nimic, nu te-am ajutat cu nimic, dar te-am iubit, Billy.

BEER: Știu.

LIZZI: Te-am iubit, chiar când m-am aruncat în brațele altuia. Da, Billy, cu dezgust, cu oroare, cu silă, m-am aruncat în brațele altora.

BEER: Taci, taci.

LIZZI: Tu nu știi ce a fost groaznica mea viață, murdara mea sărăcie, oribila mea singurătate. Și totuși, Billy, te-am iubit și, crede-mă, în adâncul inimii mele nu m-am schimbat.

BEER: Lizzi, taci. Mă doare fiecare cuvânt al tău. Taci și uită. Nimic nu ne desparte. Suntem

unul lângă altul ca în prima zi. Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

LIZZI: Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

BEER: Nimic, eu sunt un Billy sărac și tânăr. Tu ești Lizzi din Street. E sâmbătă seara. Suntem liberi amândoi. Ne-am întâlnit în barul lui Straton. Suntem veseli. Nu avem nicio grijă.

LIZZI: Nicio grijă. Vorbește, vorbește mereu, Billy. Ba nu. Nu mai spune nimic. E atât de bine! E atât de multă liniște. (*zgomot din odaia alăturată*) Îi auzi cum țipă? Cum cântă? Vin aici. Nu vreau. Vreau să fiu numai cu tine.

BEER: Lizzi. Du-te sus, în cabinetul mic din stânga. În camera noastră. Așteaptă-mă acolo. Vin și eu.

LIZZI: Ca în prima seară?

BEER: Da, ca în prima seară.

LIZZI: Mai spune-mi încă o dată că mă iubești.

BEER: Mult, iubito. Nesfârșit de mult. (*Se sărută. Din odaia alăturată, cântecul se aude apropiindu-se. Lizzi urcă repede scările și dispare.*)

SCENA IX

TOȚI, FĂRĂ LIZZI

O'NEIL (*apărând în prag și adresându-se celor de dincolo*): Pe rând. Unul câte unul. D-ră King, d-ta mai întâi. (*Intră d-ra King.*) Treci la pian și cântă. Ce vrei. Ceva solemn și grav. (*D-ra King începe a cânta o frază bine ritmată ca un marș funebru, o singură frază pe care o*

repetă mereu.) Și acum, domnilor, înainte! (*Toți intră înăuntru, unul după altul, într-o ciudată stare hipnotică parcă, murmurând fraza pianului ca un imn de spaimă și nostalgie.*)

BEER: Ce-i asta, O'Neil?

O'NEIL: Taci și ajută-mă. Trebuie să-i facem să uite. Altfel înnebunesc cu toții. Cântă cu noi. Dansează cu noi. (*Cortegiul înconjoară în același ritm obsedant încăperea. Charlie începe să danseze. Frazer după el. Pianul menține ritmul. Beer bate în masă, ca într-o tobă. Urmează un tumult general.*) Turnați șampanie. Niciun pahar gol. Toată lumea bea. Suntem pe corabia lui Noe. Ne clătinăm pe valuri. (*tumult*)

FRAZER: Domnilor!

O'NEIL: Tăcere, Frazer vrea să ne vorbească.

FRAZER: Nu domnilor, nu vreau să vă vorbesc. Nu mă pricep la discursuri. Voiam doar să spun că avem în mijlocul nostru o mare personalitate. Un inventator.

NORDLING (*jenat*): Domnule Frazer...

FRAZER: Da, un inventator. D-l Nordling. Am stat de vorbă cu dumnealui dincolo. Mi-a destăinuit lucruri fenomenale. Domnule Nordling, o viață întregă ai umblat cu invenția dumitale în cap și nimeni n-a vrut să te asculte. Dar acum a sosit momentul. Noi te ascultăm.

NORDLING (*timid*): Credeți că...

FRAZER: Uite, aici îl avem pe O'Neil, marele nostru avocat și dincoace pe Beer, marele nostru financiar. Doi oameni de ispravă. Două

inimi generoase. Ei doi și cu mine te vom ajuta să-ți realizezi invenția.

NORDLING (*emoționat*): E cu putință? Prea ar fi frumos. Dacă ar afla la mine acasă ce mi se întâmplă cum...

STRATON (*tresărind*): Acasă? Acasă ai spus? (*cu un accent de disperare*) Acasă.

TOȚI (*ca un ecou*): Acasă.

O'NEIL: Nu d-lor, nu „acasă”. E un cuvânt pe care trebuie să-l ștergem din amintirea noastră. Pentru noi, drum de întoarcere nu mai există. Să ne gândim doar la inimile noastre. Cum e invenția d-tale, Nordling?

NORDLING: Domnilor, eu, de mult, de foarte mult, încă din copilărie, m-am gândit... (*Se intrerupe.*) Vreți într-adevăr să vă povestesc?

STRATON: Sigur.

NORDLING: M-am gândit să inventez o lunetă.

D-RA KING: O lunetă?

HIGGINS: A, înțeleg. O lunetă de teatru. Un fel de binoclu.

NORDLING: Ba să mă ierți. O lunetă adevărată. Ca să mă uit la stele.

FRAZER: Ca să te uiți la stele.

STRATON: Dați-mi voie. După câte știu eu, lunete de astea există. S-a mai văzut.

NORDLING: Dar nu ca a mea.

FRAZER: Dar nu ca a lui.

O'NEIL: Să vedem.

NORDLING: Să vedeți. Ideea mea... Uite ce vreau să zic... Dacă iau o lupă și mă uit la lună sau la altă stea...

D-RA KING: Dar ce? Luna e stea?

NORDLING: Dați-mi voie. Dacă iau, zic, o lupă și mă uit cu ea la lună sau la o stea – luna sau steaua se apropie de mine... cu o distanță oarecare. Bun. Acuma dacă tot ce văd în lupă prind într-o oglindă... și pe urmă vin cu altă lupă – înțelegeți...

D-RA KING: Nu înțeleg.

NORDLING: Să mă ierțați, e foarte clar. De aici începe invenția mea. Steaua s-a mărit. O prind în oglindă. Pe urmă vin cu altă lupă. Se mărește și mai mult. O prind atunci în altă oglindă și vin din nou cu o lupă...

STRATON: Tot aia?

NORDLING: Nu. Alta. Tocmai asta e invenția mea. O lupă și o oglindă, o lupă și o oglindă. Până ce steaua crește, crește, din ce în ce mai mult, mărește, se apropie... da, domnilor, se apropie și totul se luminează și se vede lămurit ca în palmă – da, totul, orașe, fluvii, oameni, case, străzi, cai, totul, totul. Înțelegeți, domnilor? O lupă și o oglindă – o lupă și o oglindă.

O'NEIL: Grozavă idee.

D-RA KING: Tu pricepi ceva, Charlie?

CHARLIE: Nimic. Dar d-ta?

HIGGINS: Mă rog, și sunt în lună cai?

NORDLING: Sunt.

HIGGINS: Cai adevărați? Cai vii?

NORDLING: Se înțelege.

HIGGINS: Asta-i nemaipomenit. Asta-mi place. Și eu am jucat într-o piesă cu cai. Cai adevărați.

NORDLING: Se poate, dar asta n-are nimic de a face cu invenția mea.

O'NEIL (*către Nordling*): Spune-mi, vreo experiență ai făcut?

NORDLING: Evident. M-am uitat cu o lupă, într-o oglindă la lună...

5 O'NEIL: Și?

NORDLING: Nimic. Nu se vedea nimic. Un fel de ceață.

STRATON (*râde*): Ha, ha.

10 NORDLING (*jignit*): De ce râdeți? Nu-i nimic de râs. Nicio experiență nu reușește din prima dată.

(Beer, între timp, neobservat de nimeni, s-a urcat pe scară și a dispărut.)

15 O'NEIL: Nordling, ai dreptate. Invenția d-tale îmi place. Stelele sunt departe de noi. Dar cine știe? Într-o zi, un nebun, d-ta sau altul, o să le aducă pe pământ.

NORDLING: Cum un nebun? Ce vreți să spuneți?

20 O'NEIL: E puțină nebunie în ideea d-tale. De ajuns ca să scoatem un brevet. (*Un trăsnet a căzut nu departe. Tunet puternic. Toți sar în picioare înfricoșați.*) Ați auzit?

TOȚI: Dumnezeu! Suntem pierduți.

O'NEIL (*acoperind cu glasul lui tumultul.*)

25 STRATON (*în panică*): Sfinte Dumnezeule, a sunat ceasul.

30 O'NEIL (*energic*): Straton, taci. Toată lumea tace, toată lumea rămâne pe loc. Nimeni nu mai mișcă. (*A vorbit cu atâta autoritate, încât a impus într-adevăr tăcere, după o pauză continuă cu o schimbare de voce.*) Domnilor, trebuie să vă vorbesc.

HIGGINS: Să ne vorbești?

FRAZER: Știi ceva?

O'NEIL: Da, de treizeci de ani.

NORDLING: Cum?

5 O'NEIL: Sunt mai bine de treizeci de ani de când vreau să spun ceva.

D-RA KING: Mie?

CHARLIE: Mie?

HIGGINS: Nouă?

10 O'NEIL: Tuturor. Fiindcă până astăzi nu m-ați fi ascultat. Luați loc. Și d-ta, Straton. Și d-ta, adorabilă d-ră King. Și tu, Charlie. Toată lumea. (*Toți au luat loc, pe unde au apucat. Singur O'Neil a rămas în picioare. Moment de tăcere.*)

15 FRAZER: Curios. Parcă am fi la tribunal.

O'NEIL: Da, da. Suntem în fața judecății. Dar care-i judecător, care-i acuzat? Unde-i procurorul? Unde sunt jurații? Nu-i văd și nu pricep să-i deosebesc printre voi.

20 D-RA KING (*încet*): Ce vrea să spuie?

HIGGINS: Vorbește frumos.

O'NEIL: Am pledat o viață întreagă în fața a tot felul de Curți și Tribunale, dar niciodată n-am simțit fiorul de a mă găsi în fața judecății ca acum, aici.

25 HIGGINS: Și eu...

CHARLIE: Ssst...

O'NEIL: Și d-ta, Higgins?

30 HIGGINS: Și eu am jucat odată într-o piesă...

O'NEIL (*nu-l lasă să isprăvească*): Dar ai jucat prost. Pentru că toți jucăm prost comedia vieții. Viața e un joc pe care îl pierdem din lipsa de imaginație. E un drum lung și greu

printre munți, văi, gropi, mlaștini. Toți îl străbătem spre una și aceeași moarte finală, care ne așteaptă cu marea ei umbră, cu îngrozitoarea ei indiferență. Dar când
5 ajungem, purtați de aceeași soartă, mai există deosebiri între milioanele, între milioanele de nefericiți?

CHARLIE: Nu.

TOȚI (*întorc capul spre Charlie, îl privesc lung, pe urmă lasă privirile în jos și scot un „nu” surd, încet*): Nu.

O'NEIL: Atunci, de ce să nu facem drumul ăsta împreună? Ajutându-ne, salvându-ne unii pe alții. De ce să nu vedem în fiecare un prieten,
15 un frate? Dacă sfârșitul călătoriei este același pentru toți, ce valoare au bagajele luxoase sau zdrențele pe care le cărăm după noi? Iubiții mei, noi cei de aici suntem la capătul drumului. Moartea plutește deasupra noastră. Ne-am dat mâinile, ne-am uitat unul în inima celuilalt și am devenit prieteni, oameni. Fie ca legământul ăsta să nu se rupă niciodată. Dar
20 mă cutremur când mă gândesc la cei de dincolo de aceste ziduri, care mai sunt încă pe drum și care se zbat în ură și în egoism. Mă cutremur, mi-e milă, fiindcă sunt orbi și nimeni nu le deschide ochii. Scumpii mei, faceți din mâinile și inimile voastre un lanț pe care nici moartea să nu-l desfacă.

30 FRAZER (*cu elan*): O'Neil, eu înțeleg. Eu te înțeleg.

STRATON: Și eu.

D-RA KING: Și eu.

FRAZER: Să ne unim mâinile și inimile. Să fim frați. Am pribegit toți pe același drum, dar nu ne-am cunoscut. Acum ne cunoaștem.

STRATON: Are dreptate. Acum ne cunoaștem. Acum suntem frați.

O'NEIL: Să cântăm. Să cântăm cu toții. Ultimul nostru imn.

D-RA KING: Da, să cântăm. (*Se așează la pian și începe să cânte aceeași frază gravă și solemnă. Câțiva încep să cânte din gură, dar nu în același timp, așa încât nu este decât tumult.*)

O'NEIL: Nu e bine. Toată lumea să cânte împreună. Să nu lipsească nimeni. Să cântăm încet, liniștiți, ca un singur om, ca un singur glas. (*Toți fredonează încet, murmurând, în timp ce d-ra King îi acompaniază încet la pian.*) Așa... așa... (*Cântecul continuă.*) Dar Beer unde e?

20 FRAZER: Nu știu. Era adineauri aici.

CHARLIE: Și nici Lizzi nu e aici.

STRATON: Adevărat. Nici Lizzi.

D-RA KING: Să-i chemăm.

FRAZER: Da. Să-i chemăm. (*strigând*) Beer, Lizzi, Beer, Lizzi! (*Beer și Lizzi reintră.*)

25 BEER: Ce e? Ce s-a întâmplat?

LIZZI: Suntem salvați?

FRAZER: Da, salvați.

BEER: Cum? S-a oprit furtuna? Scade apa?

30 FRAZER: Nu. Suntem salvați, dar altfel.

LIZZI: Cum altfel?

HIGGINS: Mai frumos.

NORDLING: Facem un lanț.

STRATON: Da, un lanț.

FRAZER: Un lanț cu mâinile și inimile noastre.

O'NEIL: Intrați și voi, veniți și voi. D-ră King, ultimul imn. (*D-ra King începe să cânte la pian.*) Ultimul nostru cântec. Toți laolaltă. (5 *Toți formează un cerc, cântă și merg înconjurând barul.*)

CHARLIE: Ce bine e! Ce frumos e!

HIGGINS: Și eu am jucat odată o piesă...

O'NEIL (*bate într-o sticlă*): Nu e bine. Înc-o dată de 10 la început. Ca un singur om. Toți laolaltă. (*Lanțul se reface, cântecul se desfășoară cu o nesfârșită melancolie și gravitate. Brusc lumina se stinge. Cântecul se oprește în aceeași secundă. Urmează o tăcere, după care un țipăt de femeie – D-ra King sau Lizzi – dă parcă semnalul panicii.*) Dumnezeule!

TOȚI: Îndurare. Suntem pierduți. Billy... Billy. E îngrozitor.

O'NEIL: Tăcere, prieteni. Tăcere. Straton, lumină 20 repede.

STRATON: Avem... Avem niște lumânări. Charlie unde ești?

CHARLIE (*care între timp a și căutat lumânările*): 25 Aici. (*Aprinde o lumânare și le împarte și celorlalți câte una. Toți aprind.*)

HIGGINS: De ce oare s-o fi stins lumina?

O'NEIL: Pentru că apa a inundat uzina electrică.

STRATON: Apă... apă... apă...

TOȚI (*cu strigăte de spaimă, sar pe scaune și pe 30 mese*): Apă.

O'NEIL: Straton, șervete, fețe de mese. Tot ce ai. Păstrați-vă calmul. Prieteni, la lucru. (*Toți astupă, cu diverse șervete, covoare etc., spărturile ușilor.*)

FRAZER: Un lanț... un lanț...

O'NEIL: Cu mâinile și inimile noastre, un lanț. Un 5 dig în fața morții. (*Toți merg într-un lanț ținându-se de mâini și murmurând același cântec. Lizzi plânge. Cortina se lasă încet.*)

CORTINA

ACTUL III

Același decor. Întuneric. Ard câteva lumânări pe sfârșite. Toți dorm – fiecare pe unde a apucat – pe scaune, pe mese, pe bar. Nu se distinge în întuneric nicio figură.
5 Singură d-ra King la pian e trează și-i privește pe toți în tăcere. De sus, coboară încet, în vârful picioarelor, Lizzi.

SCENA I

D-RA KING: Cine e? Cine umblă?

LIZZI: Ssst! Eu Lizzi.

10 D-RA KING: Ce vrei?

LIZZI: Mi-e sete. Vreau apă.

CHARLIE (*din somn mormăind*): Vinee...

LIZZI: Bietul Charlie. Nici în somn n-are liniște. (*A ajuns la bar, a căutat băjbâind un pahar, își toarnă apă, bea. Pe urmă vine spre d-ra King*). Ce întuneric. Dar d-ta ce faci?
15

D-RA KING: Stau.

LIZZI: Nu dormi?

D-RA KING: Nu pot. Mă uit la ei. Îi ascult.

20 LIZZI: Sforăie?

D-RA KING: Nu.

LIZZI: Atunci?

D-RA KING: Nu știu. E un zgomot ușor, ca o răsuflare. Ascultă și d-ta (*Rămân amândouă atente*.) Parcă s-ar auzi cum le bate inima. O singură bătaie de inimă – ca un ceas. Tic-tac,
5 tic-tac.

LIZZI: Ți se pare.

D-RA KING: Domnișoară Lizzi... (*Se oprește, ezită.*)

LIZZI: Ce e?

D-RA KING: Eu n-am văzut niciodată un domn, un
10 bărbat.

LIZZI: Eu am tot văzut.

D-RA KING: Sunt frumoși?

LIZZI: Sunt groaznici. Să știi de la mine. Un singur bărbat e frumos, când doarme: bărbatul pe care-l iubești. Toți ceilalți se schimonosesc, se strâmbă parcă.
15

D-RA KING: Nu, nu. Mie, mi-e frică de ei. Totdeauna mi-a fost frică de ei. Nu știu cum să-ți spun. Parcă au ceva în ochi, un fel de flacăra.
20

LIZZI (*sceptică*): Or fi având.

D-RA KING: Dar în somn, uite-i nemișcați, cu ochii închiși – sunt blânzi, sunt buni.

LIZZI: Sunt obosiți.

25 D-RA KING: Niciodată, niciodată, nu i-am văzut atât de aproape. Am trecut pe lângă ei, pe stradă, i-am văzut cum mănâncă, cum beau, cum înjură. Niciodată nu i-am văzut cum dorm. Parcă sunt alții.

30 LIZZI: Dar, când se trezesc, sunt tot ei.

D-RA KING: Ce multe lucruri știi d-ta, d-ră Lizzi.

LIZZI: Le-am plătit scump.

D-RA KING: Despre viață și despre oameni. Știi o groază de lucruri. Eu nu știu nimic.

LIZZI: Pentru că ai fost o persoană onorabilă, d-ră King. Persoanele onorabile nu știu niciodată nimic.

D-RA KING (*cu o ridicare din umeri*): „Am fost”.
N-am fost nimic. Viața mea a început abia
aseară. Aici, cu voi.

BEER (*apărând sus, peste balustradă*): Lizzi.

LIZZI: Da, vin.

CHARLIE (*mormăind din somn*): Viineee...

LIZZI (*către d-ra King*): Mai bine dormi.

D-RA KING: E târziu?

LIZZI: Nu știu. Târziu, devreme, dormi. (*Se urcă pe scară. Pe una din trepte, doarme cu capul în mâini Frazer. În trecere, în întuneric, Lizzi îl lovește.*)

FRAZER (*tresărind*): Ai? Cum?

LIZZI: Ssst... (*Dispare pe scară.*)

FRAZER: Am înțepenit de tot. (*Se ridică.*) Hei!
Cine-i pe aici? N-auzi? N-aude nimeni? Ce,
ați murit cu toții?

D-RA KING (*mai mult pentru ea*): Poate.

FRAZER (*fără să știe cine a vorbit*): Cum? (*Tăcere. Se aude un sforăit scurt.*) Ei drăcie. Dorm și sforăie. Cum îi rabdă inima să doarmă, nu pricep. Ce nesimțire. Și ce întuneric. (*Coboară scara.*) Charlie. Unde ești? Charlie?

CHARLIE (*din somn*): Viineee...

FRAZER (*apropiindu-se de Charlie și zgâlțâindu-l*):
Ei! Charlie n-auzi? Scoală.

CHARLIE (*mormăind fredonează cântecul lui din actul II.*)

FRAZER (*zgâlțâindu-l*): Charlie.

CHARLIE: Ce e? ce s-a întâmplat?

FRAZER: Se sting lumânările. Se termină.

CHARLIE: Lumânări? (*Cască.*)

FRAZER: Trebuie să aprindem altele – că rămânem
pe întuneric.

CHARLIE: Ei și? Mai bine pe întuneric.

D-RA KING: Da. Mai bine.

CHARLIE: Pe întuneric nu se vede cine-i alb și
cine-i negru.

D-RA KING: Cine-i frumos și cine-i urât.

CHARLIE: Un lanț... da... un lanț pe întuneric.

FRAZER: Să mai lăsați prostiile. Ce vreți, să-mi
sparg capul în bezna asta. Haide. Lumânări.

CHARLIE: Vinee (*Se ridică brusc și merge spre bar să caute lumânările.*) Uite, numai astea două
au mai rămas.

FRAZER: Cum? Numai două?

CHARLIE: Altele nu mai sunt. Gata.

FRAZER: Nu trebuia să le fi aprins pe toate odată.
Acum ce ne facem?

CHARLIE: Facem un lanț.

FRAZER: Ia mai taci. Pune o lumânare deoparte
pentru mai târziu. Economie. Acum o
aprindem numai pe asta. (*A aprins lumânarea și, ridicând-o ca pe o torță, se uită de jur împrejur.*) Ia te uită la ei cum dorm.

CHARLIE (*s-a dus să ascundă cealaltă lumânare, dar în trecere s-a apropiat și a pus mâna pe cârpele care astupă crăpăturile ușii*):
Domnule Frazer.

FRAZER: Ce e?

CHARLIE: Nemaipomenit.

FRAZER: Ce s-a întâmplat?

CHARLIE: Veniți până aici.

D-RA KING: Ce e Charlie? Ce e?

CHARLIE: Cârpele sunt uscate.

FRAZER: Imposibil.

CHARLIE: Puneți mâna pe ele.

D-RA KING: Nu mai curge apa?

CHARLIE: Niciun strop.

5 FRAZER: Adevărat, cârpele nu sunt mai ude decât
aseară. Ba una e uscată de tot.

D-RA KING (*cu teamă ca și când n-ar îndrăzni
să-și spună gândul întreg*): Oare să fi... Să se
fi...

10 FRAZER: Nu, nu. Nu se poate. Nu se poate... Dar
dacă ar fi adevărat... dacă am ieși de aici...

CHARLIE: Ce s-ar întâmpla?

FRAZER: Nu știu încă... Am începe o altă viață. Să
ne ajutăm unii pe alții. Toți împreună. Toți
15 frați.

CHARLIE: Sigur. Albi, negri. Toți frați.

FRAZER: Da, da. Dar mai întâi să treacă potopul.
După potop vedem noi.

CHARLIE: Cum spunea și D-I O'Neil aseară...

20 FRAZER: Ei... O'Neil... Cine se uită la ce spune
O'Neil.

O'NEIL (*sărind brusc*): Cum?

FRAZER (*speriat*): Ce e? Uf! M-ai speriat. Nu te
mai lași de glumele d-tale proaste.

25 CHARLIE: Ați visat ceva, d-le O'Neil?

O'NEIL: Da, Charlie, am visat. Am visat că se
sfârșește visul.

FRAZER: Care vis?

O'NEIL: Am visat că iar ne întorcem în viață.
30 Frazer la afacerile lui scârboase. Beer la
bursă, eu la tribunal și tu Charlie, tu...

CHARLIE: Eu nu. Eu nu mă întorc.

O'NEIL: Cât e ceasul?

FRAZER: Opt.

O'NEIL: A trecut și noaptea asta prin urmare.
Ceilalți unde sunt?

CHARLIE (*plimbând lumânarea deasupra celor
adormiți*): Aici. Dorm. Dorm duși. Acolo e
5 Straton. Dincoace actorul.

O'NEIL: Dar inventatorul unde e?

CHARLIE: Care inventator?

O'NEIL: Omul cu luneta.

CHARLIE: Nu știu. O fi și el pe aici, pe undeva.
10 (*Caută cu lumânarea.*)

O'NEIL: Și Beer? Și Lizzi?

D-RA KING: Sunt sus amândoi.

O'NEIL: A... Adorabila d-ră King. Nu te-am
observat. Bună dimineața.

15 D-RA KING: Dimineața... Ce fel de dimineață?

O'NEIL: Ai dreptate. Era mai frumos aseară. Mai
multă căldură, mai multă însuflețire. Trebuie
să-i trezim. Au dormit destul. Hai! Treziți-vă.
Charlie, dă-ne de băut. Wisky pentru toată
20 lumea.

FRAZER (*bătându-l pe umăr pe Higgins care
dormea pe două scaune*): Ei... Actorule!
Scoală-te. Zdravăn somn are. (*zgâlțându-l*)
N-auzi? Artistule, artistule.

25 HIGGINS (*mormăind*): A fi sau a nu fi.

FRAZER: Opt dimineața.

HIGGINS: A muri – a dormi.

FRAZER: Ai dormit destul. Cum poți, frate, să
dormi pe două scaune? Eu mi-am rupt șalele.

30 HIGGINS (*căscând*): Eu așa dorm. Sunt obișnuit.
Unde-i moale, nu-i de mine. Ascultă ce spun
eu: somnul mai dulce pe scândură îl dormi.

FRAZER: Ba să mă ierți.

HIGGINS: Toată viața mea, pe scândură am dormit.

În trenuri, pe acoperișuri, pe sub poduri. Ba odată m-am aruncat de sus pe un tren accelerat în timpul mersului.

5 D-RA KING: În timpul mersului?

HIGGINS: Și am dormit acolo, pe acoperiș – buștean.

FRAZER: Te lauzi. O fi fost în vreo piesă.

HIGGINS (*jignit*): Nu mă crezi?

10 O'NEIL: Ba eu te cred. Așa au trăit artiștii adevărați până astăzi.

HIGGINS: Și altădată...

O'NEIL (*nelăsându-l să termine*): Hei, treziți-vă, domnilor. D-ră King, un acord la pian. (*D-ra King face un acord.*) Energic, viu. (*D-ra King execută acordul, cu mai multă forță.*)

15 STRATON (*trezindu-se brusc*): Ai spus ceva?

O'NEIL: Bună dimineața, Straton. Fii drăguț, comandă cafele pentru toată lumea.

20 STRATON: Cafele? De ce? Am scăpat? Cât e ceasul? Suntem salvați?

NORDLING (*întră repede din stânga, foarte emoționat*): Domnilor, domnilor. Am auzit de afară un zgomot.

25 O'NEIL: Ploaia.

NORDLING: Ei, nu. Un zgomot de motor. Un uruit de camion.

O'NEIL: Aiurează.

30 NORDLING: Dați-mi voie. Camera de dincolo dă spre stradă, nu-i așa? E cu fața spre port, nu? Carevasăzică... dați-mi voie. Stați, să mă orientez. Nord-Sud.

FRAZER: Un zgomot?

STRATON: Un camion?

CHARLIE: Un motor?

D-RA KING: Din stradă?

HIGGINS: Nu, nu. Eu nu cred.

5 NORDLING: Dacă vă spun. Foarte limpede. Cu urechile mele. Știți ce? Să coboare cineva în pivniță, să vadă cum stăm cu apa. Uite Charlie.

CHARLIE: Nu, eu în pivniță nu mă bag. La apă nu mă amestec. Nu, nu.

10 FRAZER: Ești un fricos. Apa nu poate să vie de jos în sus.

NORDLING: Sigur că nu.

O'NEIL: Toată casa e sub apă.

15 NORDLING: Stați. Asta nu poate să fie adevărat. Dacă am fi sub apă, ușile n-ar fi ținut până acum. S-ar fi prăbușit sub presiune.

STRATON: Așa e.

FRAZER: Presiunea.

D-RA KING: Care presiune?

20 NORDLING: Tăcere, d-lor. Tăcere. Iar am auzit.

HIGGINS: Ce?

NORDLING: Un zgomot. Foarte limpede.

HIGGINS: Eu n-am auzit nimic.

D-RA KING: Ba da. Parcă...

25 CHARLIE: De acolo.

STRATON: De dincolo.

FRAZER: Să vedem. S-auzim.

O'NEIL: Prostii.

BEER (*apărând sus*): Domnilor, vă rog...

30 FRAZER: D-le Beer, vino repede jos. Am auzit un uruit de camion.

STRATON: Un motor.

NORDLING: Foarte lămurit.

HIGGINS: Și eu am jucat odată într-o...

BEER: Domnilor, vă rog. Faceți tăcere. Doarme Lizzi.

NORDLING (*căruia i se pare că aude ceva din stradă*): Ascultați. Ascultați!

5 FRAZER: Da, da. Se aude.

HIGGINS: De acolo.

STRATON: De dincolo.

D-RA KING: Repede. (*Toți se reped spre ușa din stânga și ies. Rămân în scenă Beer și O'Neil.*)

10 BEER (*coborând scara*): Ce i-a apucat?

O'NEIL: Halucinații. (*Între timp Beer a ajuns jos.*)
Ai dormit bine?

BEER: Eu da. Dar Lizzi s-a chinuit toată noaptea.

O'NEIL: Biata fată.

15 BEER: Are un somn neliniștit.

O'NEIL: Somn neliniștit? Viața neliniștită. Ascultă, Beer, dacă s-ar întâmpla să ieșim totuși de aici...

BEER: Nu vorbi copilării. E absurd.

20 O'NEIL: Sigur. Dar dacă prin absurd, prin imposibil, s-ar întâmpla totuși să scăpăm... cu ea ce-ai avea de gând să faci? (*Lizzi apare sus.*)

BEER: Cu cine?

O'NEIL: Cu Lizzi?

25 BEER: Nu știu. O iubesc.

O'NEIL: Aici. Dar dincolo? Afară? În stradă? În viață? Te întorci la bogata d-ră Swift sau rămâi cu Lizzi?

BEER: Nu înțeleg întrebarea, n-are niciun sens. Totul s-a sfârșit cu noi.

30 LIZZI (*coborând*): Da. Totul s-a sfârșit cu noi.

BEER: Lizzi, tu? Credeam că dormi.

LIZZI: M-am trezit.

BEER: Vrei ceva de băut?

LIZZI: Nu, mulțumesc. (*Lămpile electrice se aprind toate deodată.*)

O'NEIL (*cu un strigăt*): Suntem pierduți. Lanțul se destramă. Lumina! Electrica.

5 TOȚI (*năvălind înăuntru*): Ura, ura! S-au aprins lămpile. Suntem salvați.

FRAZER: Lămpile. Dragele de ele. Uite cum ard. Mai încet. Umblați încet. Vorbiți încet. Nu cumva să se stingă.

10 STRATON: Dați-mi voie, domnilor. Poate că și telefonul funcționează. Stați să încerc.

TOȚI (*afară de Lizzi și O'Neil, îmbulzindu-se în jurul telefonului*): Da, da. Telefonul.

STRATON: Allo, allo.

15 O'NEIL (*către d-ra King, care se îndeasă și ea la telefon, împreună cu ceilalți*): D-ră King, vrei să chemi pe cineva la telefon?

D-RA KING: Nu. Nu, n-am pe nimeni.

LIZZI: Atunci de ce te îmbulzești?

20 D-RA KING: Știu eu? Poate că spune ceva.

STRATON: Allo, allo!

BEER: Nu țipa așa tare. Dă-mi-l mie.

FRAZER: Dă-mi-l mie.

STRATON: Lasă că știu eu cum să vorbesc la telefon.

25 CHARLIE: Las-că știe el.

STRATON: Allo. Allo... Nu se aude nimic. Absolut nimic. Nu i s-a dat încă drumul.

FRAZER: Dar o să-i dea. Până una alta, să bem domnilor (*Se îndreaptă în grup spre bar.*)

30 HIGGINS (*către Lizzi*): Și cum ați petrecut noaptea asta, domnișoară?

LIZZI: Nu știu. Am uitat.

HIGGINS: Tot ce se întâmplă aici, e atât de original.
Parcă am fi la teatru. Și eu am jucat odată într-o piesă...

LIZZI: Lasă-mă, te rog. Sunt obosită.

5 HIGGINS: Pardon. Scuzați. (*Căutând pe cineva cui să-i povestească, o urmărește pe d-ra King.*)
Și eu am jucat odată într-o piesă...

D-RA KING: Da, da. Am auzit.

HIGGINS: Ași auzit de mine?

10 D-RA KING: Lasă-mă, domnule.

STRATON (*către cei care se împulzesc la bar*):
Încet, domnilor, încet. Să spună fiecare ce dorește. Cu ce vă putem servi.

O'NEIL: Wisky.

15 STRATON: Wisky.

CHARLIE: Vineee...

NORDLING: Bere.

STRATON: Bere.

CHARLIE: Vineee...

20 FRAZER: Cocktail.

STRATON: Cocktail.

CHARLIE: Vineee...

FRAZER (*către Beer, care e singur la o masă, cu un creion și o hârtie înaintea lui*): Domnule Beer, vino să bem împreună un pahar.

25 BEER (*preocupat de socotelile lui*): Mulțumesc, nu mi-e sete.

FRAZER: Vedeți? Acum nu-i mai e sete. Nu mai are poftă.

30 BEER (*socotind*): 284 de mii Buffalo. 32 de mii trei sute...

LIZZI (*apropiindu-se de masă și uitându-se peste umărul lui*): Ce faci aici, Billy?

BEER: Am treabă. Socotesc... (*calculând mai departe*) Mineapolis, 6 milioane.

LIZZI (*cu ironie*): Șapte.

BEER: Cum?

5 LIZZI: Opt. Nouă. Zece.

BEER: Te rog, nu mă încurca.

LIZZI: Fii liniștit. Nu vreau să-ți încurc socotelile.
(*Urcă scara și dispare.*)

10 HIGGINS: Domnilor, vă rog să mă ascultați. Ridic acest pahar în cinstea luminii electrice, care ne-a revenit, după o atât de lungă întrerupere. O salut. Dv. domnilor, poate nu știți – dar lumina electrică este totul.

D-RA KING: Nu-i adevărat. Mai e și altceva. Lanțul.

15 STRATON: Care lanț? Ce lanț?

NORDLING: Ssst. Tăcere.

HIGGINS: Eu am jucat în multe piese, d-lor.

FRAZER: Iar începe ăsta cu piesele lui.

HIGGINS: Cu ce credeți dv. că se joacă teatru?

20 D-RA KING: Cu inima.

HIGGINS: Nu. Cu electrica. Fără inimă se poate. Fără electrică, nu. De aceea, zic, salut lumina electrică și ridic paharul spre gloria ei...

NORDLING: Să trăiască.

25 HIGGINS: Afară de asta, dați-mi voie – nu pot trece sub tăcere, pe amfitrionul nostru Dl. Straton. Eu domnilor, am umblat prin toate cârciumile din lume – dar trebuie să recunosc că nicăieri nu m-am îmbătat ca azi noapte aici, pe gratis.

30 STRATON (*sărind în sus*): Pe gratis? Cum pe gratis?

HIGGINS: Nimeni, de când mă știu, nu m-a tratat cu atâta inimă. Nimeni nu mi-a dat mâncare și de băut ca el. Să trăiască.

STRATON: Te-am tratat? Eu? Pe gratis? Golanule!
Vagabondule! Charlie, Charlie!

CHARLIE (*care între timp a ațipit într-un colț*):
Vineee...

5 STRATON: Scoală, trântore, și fă socoteala.

CHARLIE: Care socoteală?

STRATON: Nota. Plata.

CHARLIE: Care plată? Parcă era vorba...

NORDLING: Era vorba...

10 STRATON: Nu era vorba nimic. Ești nebun? Fă
socoteala cât a băut fiecare.

CHARLIE: Păi de unde să știi eu? Am băut cu toții
la învălmășeală.

STRATON: Strânge sticlele goale repede. Vezi câte
sunt.

15 CHARLIE: Sticle goale? De unde să le iau? Că sunt
și pe aici, pe dincolo. Ascultă, inventatorul.
Și dumneata, artistule, duceți-vă dincolo și
strângeți sticlele de sub mese.

20 NORDLING: Goale?

HIGGINS: Poate a rămas vreuna plină? Hai
(*Nordling și Higgins ies. Straton numără
sticlele rămase în bufetul barului. Charlie
strânge și numără sticlele risipite ici și acolo.
Beer face mereu socoteli. Se aud într-un
murmur confuz tot felul de cifre, rostite când
de unul când de altul: 6, 412, 9, 1680, 14...*)

25 FRAZER (*arătându-l pe Beer*): Vedeți-l, domnilor. A
și început să facă socoteli. Să vadă ce
beneficii o să tragă de pe urma potopului.

30 STRATON (*necăjit, după ce a constatat lipsurile*):
Să mă ia dracu, 14 sticle de șampanie.

D-RA KING: E bună șampania.

STRATON: Afară de liqueur și whisky.

FRAZER: Asta zic și eu petrecere. Da. Sărbătoare,
nu glumă. Nu e în fiecare zi potop.

STRATON: Tocmai de asta, o să trebuia să plătești
și pentru golanii ăia doi. Actorul și
inventatorul. Că n-au un ban în buzunar.

5 FRAZER: Să plătim? Cum să plătim? Ce? N-ai făcut
cinste?

D-RA KING: Tot ce-i al meu, e al nostru – așa
spunea.

10 STRATON: Domnișoară King, d-ta ești funcționara
mea – și te poftesc să taci. (*către Frazer*) Mie
nu-mi plac glume de astea, d-le Frazer.

FRAZER: Glumă. Acum zici că-i glumă – dar azi
noapte, când erai cu un picior în groapă – nu
glumeai. (*Sună telefonul, aleargă spre telefon,
îmbulzindu-se și strigând.*) Telefonul. Tele-
fonul.

15 STRATON: Nu năvăliți. Lăsați-mă pe mine. E
telefonul meu. Vreau să vorbesc cu
nevestă-mea. Am nevastă și copii. Ce te
îndeși, d-le? Aici nu ești la bursă.

20 FRAZER: Ia ascultă. Ai înnebunit? La mine să nu
strigi.

STRATON: Allo. Allo. Cine-i acolo? Mai tare. Nu se
aude. Mai tare. (*trântind receptorul*) Să-i ia
dracul. Iar s-a întrerupt.

25 FRAZER: Așa-ți trebuie. Nu știi cum să te porți. Nici
cu telefonul, nici cu oamenii. Parcă ai fi un
măcelar.

30 STRATON: Dați-mi voie, d-le Frazer.

FRAZER: Da. Un măcelar. Un casap.

STRATON: Dați-mi voie. Nu permit.

BEER (*care a luat el receptorul după ce l-a trântit Straton*): Tăcere. Să fie tăcere. (*Telefonul sună.*) Allo. Allo.

FRAZER: Ei?

5 STRATON: Ei?

BEER: Ssst... Gura.

STRATON: Ce spune?

FRAZER: De ce nu vorbești?

BEER: Allo... Allo... Da. Straton Bar.

10 STRATON: A răspuns?

BEER (*în telefon*): Da, aud. Mai tare. Da, da. Cum? (*Izbucnește în râs.*) Asta a fost tot? Mulțumesc. Când? Mulțumesc. (*Închide.*)

TOȚI: Ce e? Ce s-a întâmplat? Ce a spus?

15 BEER: Centrala telefonică anunță că azi noapte a fost un uragan. S-au rupt firele și telefoanele n-au funcționat. Acum le repară. Spunea că peste o oră le dă drumul – și să avem răbdare.

D-RA KING: Un uragan?

20 FRAZER: Care va să zică n-a fost potop. Suntem salvați, domnilor, salvați.

O'NEIL: Nu-i adevărat. Minte.

FRAZER: Cine minte?

O'NEIL: Telefonul. Și tu. (*arătându-l pe Beer*) Și el. Potopul e potop. Suntem sub apă. Ne înecăm.

25 STRATON: De unde știi?

FRAZER: Da, de unde știi?

O'NEIL: Nu mă credeți? Atunci, deschideți ușa dacă vă dă mâna. Dați drumul apelor să năvălească aici. Haide Frazer, deschide.

30 FRAZER: De ce tocmai eu?

O'NEIL: Atunci tu, Straton.

STRATON: Eu am copii. Să deschidă Charlie.

CHARLIE: Eu nu. Eu nu.

O'NEIL: Atunci d-ta, d-ră King.

DRA KING: Eu sunt femeie.

O'NEIL: Toți suntem femei. Nu e un bărbat printre noi.

5 FRAZER: Ce-ar fi să-i punem pe cei doi vagabonzi?

D-RA KING: Actorul?

FRAZER: Inventatorul?

STRATON: Bună idee. Tot n-au un ban în buzunar. Barim să facă o treabă. Să deschidă ei ușa.

10 CHARLIE: Mai întâi pe aia dinspre curte. Are pragul mai înalt.

BEER: Numai să vrea?

STRATON: Dar ce e pe vrute? Trebuie. I-am îndopat cu mâncare și băutură toată noaptea. Acum să muncească.

15 O'NEIL: Ești o inimă generoasă, Straton.

STRATON: Să știi d-ta că sunt. (*deschizând ușa pe unde au ieșit Higgins și Nordling*) Hei, băieți. Actorule. Inventatorul.

20 NORDLING (*intrând cu câteva sticle goale*): Nu le-am adunat pe toate. Pe astea unde să le pun?

CHARLIE: Uite, aici sub bar.

STRATON (*încet lui Beer*): Spune-le d-ta, despre ce e vorba, te pricepi mai bine cum să-i iei.

25 HIGGINS (*intră și el cu câteva sticle*): A sunat telefonul sau mi se pare mie? Parcă l-am auzit.

CHARLIE: A sunat.

30 HIGGINS: Zău? Și ce a spus?

STRATON: A spus că s-a terminat.

NORDLING: Ce s-a terminat?

FRAZER: Potopul.

HIGGINS: Cum?

BEER: Uite ce e. Higgins și d-ta Nordling. Fiți oameni de ispravă și treceți dincolo la ușa care dă spre curte și deschideți-o puțin.

STRATON: Numai puțin.

5 FRAZER: Numai o crăpătură.

NORDLING: Dar de ce?

BEER: Ca să vedem ce se mai întâmplă pe afară.

CHARLIE (*după ce a rămas o clipă pe gânduri, scărpinându-se în cap*): Decât ușa, mai bine deschidem fereastra.

10

STRATON: Fereastra?

FRAZER: Tii! Foarte bună idee. Cum de nu ne-am gândit. Da. Fereastra, fereastra.

TOȚI: Fereastra, fereastra.

15 O'NEIL (*intrând. Strigătul lui i-a oprit pe toți*

locului): Nu deschideți. Vă rog, vă implor, nu deschideți.

D-RA KING (*încet, speriată*): De ce?

O'NEIL: Să rămânem așa cum suntem. Frați. Prieteni. Dincolo sunt apele murdare ale vieții. (*cu disperare*) Nu le lăsați să intre.

20

FRAZER: E nebun.

O'NEIL: Sunt nebun, dar ce vreți să faceți voi e cea mai mare nebulie. Nu deschideți.

25

HIGGINS: De ce? E primejdie?

O'NEIL: De moarte, actorule.

BEER: Sfârșește, O'Neil, cu farsa asta idioată. Nu e nicio primejdie, d-lor, nu e niciun potop. Toată noaptea și-a bătut joc de noi. Electrica arde. Telefonul funcționează. Charlie, ridică obloanele.

30

FRAZER: Ești un fricos, d-le O'Neil. Ridică obloanele, Charlie.

STRATON: Da, da. Cu binișorul. Să încercăm. Puneți mâna cu toții. (*Ridică cu mare băgare de seamă oblonul vitrinei. Lumina de zi năvălește în scană.*) Soarele. Soarele. (*moment de extaz, de tăcere*)

5

D-RA KING (*repetă singură, parcă speriată*): Soarele!

O'NEIL (*cu imensă melancolie*): Da, soarele, adorabilă d-ră King.

10

D-RA KING (*înțepată*): Domnule O'Neil, te rog. Pe mine să mă lași în pace. Eu sunt o persoană onorabilă.

STRATON: Ei acum, putem să dăm drumul și la uși. (*Se deschid ușile.*) Și să se mai stingă electrica asta, că destul s-a consumat toată noaptea. Charlie, Charlie. Electrica.

15

CHARLIE: Electrica. Vineee... (*Stinge lămpile. Lumina de zi este intensă, ca la începutul actului întâi. Toată lumea din scenă se perie, se piaptână, își drege toaleta.*) (*Telegraful se mișcă. Beer se repede spre aparat și citește.*)

20

BEER: Grâul, 2 dolari... (*cu entuziasm*) Extra-ordinar, 2 dolari, 2 dolari.

STRATON: Felicitările mele.

25

CHARLIE: Și ale mele, să trăiți.

HIGGINS: Și ale noastre.

BEER: Pardesiul, pălăria, repede.

STRATON: Charlie, pardesiul și pălăria la domnul Beer.

30

CHARLIE: Vineee... (*A și adus pălăria și pardesiul.*)

STRATON: Charlie. Du-te repede și ia un jurnal de dimineață. Să vedem și noi ce s-a mai întâmplat. (*Charlie iese spre stradă.*)

FRAZER: Dă-l dracului de jurnal. Numai minciuni.
Numai șmecherii. Eu mă duc.

STRATON: D-le Frazer, nu se poate. D-le Beer, vă rog. Nu mă lăsați cu socoteala neplătită.

5 FRAZER: N-ai spus azi noapte...

STRATON: Azi noapte era potop. Acum nu mai e.
Am spus. Și ce-i dacă am spus? Multe spune
omul. Domnule Beer, sunt un om sărac –
familie grea.

10 BEER: Bine, bine.

FRAZER: Eu nu plătesc. Nu dau niciun ban.

BEER (*către Straton*): Dă-mi nota.

STRATON: Pofțiți, pofțiți.

15 BEER (*uitându-se pe hârtia întinsă de Straton*): 288
de dolari. Bine. Destul. Ține banii. (*A scos din
buzunar câteva bancnote și le-a dat.*)

STRATON: Mulțumesc, mulțumesc, d-le Beer.
Totdeauna am spus că dv. sunteți cel mai bun
client. Cu ce să vă servesc, acum la plecare?

20 Un coniac? Un whisky?

BEER: Nu. Nu iau nimic.

HIGGINS: Ba eu iau.

NORDLING: Noi luăm.

HIGGINS: Și un whisky, și un coniac.

25 STRATON: Voi să faceți bine s-o ștergeți. E soare, e
cald, vreme frumoasă – tocmai bine pentru
plimbare. Haiti. Mișcă. Luați-o din loc.

NORDLING: Bine, bine. Plec.

HIGGINS: Plecăm.

30 NORDLING: Dar mai târziu am o treabă cu dl.
Beer.

HIGGINS: Avem o vorbă.

NORDLING: D-le Beer, voiam să vă rog... să vă
aduc aminte... înțelegeți... experiența.

BEER: Ce experiență?

HIGGINS: Luneta.

BEER (*către Nordling*): A! Invenția d-tale. Invenția
noastră adică a lui... În sfârșit a lui, a noastră.

5 NORDLING: Azi noapte, mi-ai promis..

BEER: Ascultă, tinere. Să vorbim serios. D-ta nu ești
zdravăn. Toată chestia asta cu luna e o prostie.

NORDLING: Nu credeam...

10 HIGGINS (*luându-l pe Nordling de braț*): Haide,
prietene. Să mergem. Nu-i de noi aici. Stelele
apun, când strălucește banul. Vă salut. Vă
salutăm. (*les amândoi.*)

O'NEIL: Cel puțin ăștia doi rămân împreună. Măcar
atâta să se aleagă pe urma potopului.

15 BEER: Ești un sentimental, O'Neil, noi ne întorcem
la viață. Începe o zi nouă.

FRAZER: Afaceri noi, infamii noi, porcării noi.

BEER: E plăcut să fii o verigă în lanțul ăsta,
înțelegi?

20 FRAZER: Poate pentru că n-a fost potop adevărat. Și
nimeni n-a murit. Eu nu sunt atât de deștept să
pricep ghicitorile. Am onoare, domnilor, vă
salut. (*Iese.*)

25 LIZZI (*coborând de sus, pieptănată, pudrată, în
ținuta de stradă*): Și eu. Și eu vă salut. Sau
mai bine nu... Plec, vă salut.

STRATON: Cum? Tot aceea ești? N-ai șters-o încă?
Ți-am spus-o de atâtea ori că ziua localul meu
e un local cinstit. Femei ca d-ta nu intră aici
decât noaptea.

30 BEER (*cu o intenție de cavalerism*): Straton, te rog
să vorbești frumos cu domnișoara.

LIZZI: Da, cu ce drept? Ce sunt eu pentru tine? Sunt
logodnica sau iubita?

- BEER: Lizzi... vezi... trebuie să înțelegi.
 LIZZI: Înțeleg, dragul meu. Toată viața mea n-am făcut altceva decât să înțeleg. Asta a fost meseria mea.
- 5 BEER: Vezi... eu am tot felul de obligații...
 LIZZI: Știu. D-ra Swift.
 BEER: Ce vrei să fac?
 LIZZI: Nimic. Eu plec. Adio, Billy.
 BEER: Lizzi, îmi pare rău.
- 10 LIZZI: Lasă asta. Lasă asta. Dacă vrei să joci drame sentimentale, joacă-le pentru fata asta bătrână.
 D-RA KING: D-ră, eu nu stau de vorbă cu d-ta. Eu sunt o persoană onorabilă.
 LIZZI: Păcat, fetițo, păcat... (*Se îndreaptă spre ușă.*)
- 15 BEER (*mai face un pas spre ea*): Lizzi. Ești supărată pe mine.
 LIZZI: Nu. A doua oară nu mai doare. Iar a treia oară n-o să se mai întâmple. (*Iese fluierând.*)
 STRATON: E neună. O desmățată.
- 20 BEER: Straton, socoteala. S-a plătit?
 STRATON: Da, domnu Beer. Vă mulțumesc.
 BEER: Atunci, pot să plec.
 STRATON: Sigur.
- 25 BEER: Dacă telefonează cineva, sunt la bursă.
 STRATON: Am înțeles...
 BEER (*se oprește în prag privind spre stradă*): Frumoasă vreme!
 STRATON: Nemaipomenit de frumoasă. (*Beer iese.*)
 CHARLIE (*intrând repede*): Ziarul. (*Îl dă lui Straton.*) Sunt mort de oboseală. Și mi-e somn.
- 30 STRATON: Somn? Trântore. Pune mâna pe mătură – și fă curățenie. Repede.
 UN CLIENT (*același din actul I, intrând*): Repede, un cocktail. E aproape zece. N-am timp.

- STRATON: Imediat... Charlie! Un cocktail.
 CHARLIE: Cocktail.
 STRATON: Repede.
 CHARLIE: Vine.
- 5 CLIENTUL: Cald al dracului. De ce nu dați drumul la ventilator?
 STRATON: Charlie! Ventilator.
 CHARLIE: Vineee...
 STRATON: Ia să vedem ce zice ziarul.
- 10 „Formidabilul uragan. Telefonele și telegrafele întrerupte toată noaptea. Comunicațiile s-au restabilit. Vreme frumoasă generală”.
- CLIENTUL: Repede. Mai repede. E zece.
 15 CHARLIE: Vineee... (*Îi aduce repede paharul cu cocktail.*)
 CLIENTUL (*aruncă o monedă. Dă paharul peste cap și pleacă imediat*): Salut. (*Iese. Sună telefonul.*)
- 20 STRATON (*cufundat în lectura ziarului*): Ia vezi Charlie, cine e?
 CHARLIE (*la telefon*): Allo. Da. Barul Straton. Da, da. Cum? 20? Stați să văd ce zice patronul.
 STRATON: Ce e?
- 25 CHARLIE: De la fabrica de gheață. D-l Benett. Întrebă dacă să trimită 20 blocuri în loc de 8, zice că până mâine, pe căldura asta, se termină totul.
 STRATON: Până mâine... poate se schimbă vremea.
- 30 CHARLIE (*la telefon*): Allo. Până mâine poate se schimbă vremea. (*Închide.*)
 O'NEIL: Nu, Straton. Nu, Charlie. Vremea, dacă nu se schimbă astăzi nu se mai schimbă

niciodată. (*A rămas o secundă gânditor, pe urmă brusc.*) Dați-mi să beau. Whisky.

STRATON: Whisky.

CHARLIE: Vineee... (*Toarnă în pahar.*)

5 O'NEIL: Și încă un pahar pentru d-ra King.

D-RA KING (*indignată*): Whisky? Sunt o persoană onorabilă. (*Iese precipitat.*)

O'NEIL (*privind lung după ea, cu paharul în mână*):

10 A plecat... toți au plecat... și eu cu cine beau?... Poate cu voi... Poate există printre voi un om, un singur om... un băiat tânăr, o fată tânără... poate mai mulți... Care au înțeles că acum, după potop, viața trebuie să-nceapă altfel... Există?... Dacă da, beau cu
15 ei... beau pentru ei...

CORTINA

CORESPONDENȚA

Către Camil Baltazar

Brăila, în 8 februarie 1927

Domnule Baltazar,

Am în fața mea o pagină mărunț și grăbit scrisă pentru d-ta. Nu am curajul s-o trimit. Păstrez încă o înțeleasă pudoare a cuvântului. Romantism, dacă vrei, dar întrucât îmi este propriu ți u la el.

Încercasem adineauri să-ți scriu. Nu era numai o cuviincioasă datorie, dar îmi pare că zilele trecute în aste două săptămâni (necesități de calendar mă obligă să spun 14 zile, când eu simt că au fost 365) merită să fie adnotate. Acum nu o pot face.

Sunt dezabuzări pe care le trăiește jalnic, dar trebuincios cineva care, venind din locuri unde respirația este agitată, reintră în case fără presiune atmosferică.

Viața luată cu încetinitorul. Ai văzut vreodată un meci de box filmat „au ralenti”? Lovitura ultimă, knockout este întru atât de rotund schițată, încât mângâie, nu zguduie.

Din afară nimic nu se poate întâmpla aici. Lăuntric – o răzvrătire va fi cândva posibilă. O aștept.

Cu dragoste cuviincioasă,

Iosy Hechter

Am vorbit cu doctorul Nestorianu, l-am vorbit lămurit, fiindcă altfel părea că nu pricepe. În ceea ce îl privește, eu am avut dreptate, nu Ben Hador. Mi-a vorbit despre dezechilibrarea bugetului, despre nevoile orașului etc, etc. Înțelegi desigur că nu i-am spus decât că d-ta nu știi nimic despre această intervenție. Către sfârșit m-a asigurat că face tot ce îi stă în putință ca de acum încolo banii să fie trimiși regulat și toți.

Cât despre cei 40 de „adolescenți”, sunt de negăsit. Prietenii mei apropiați – puțini însă – au primit bucuroși propunerea. Aș putea găsi încă alții – vreo 20 cel mult – dar sunt sigur că în niciun fel nu vom izbuti să găsim sala, care să știe să-l asculte frumos pe Camil Baltazar¹ vorbind așa de frumos, cum darnic a făcut-o cu mine.

Brăila, în 17 februarie 1927

Domnule Baltazar,

Răspunsul acesta vine așa de târziu, fiindcă voiam să spună tot ce trebuie în legătură cu posibilitatea venirii d-tale aici. Îl doream bine informat. Te rog să crezi că este. Nu mi-am cruțat nici un fel de oboseală și dacă nu ar fi fost de prisos – nu aș fi regretat-o deloc, întrucât mi-am însușit întreagă dorința d-tale.

Spuneam în rândurile trecute că nu există în Brăila 40 de adolescenți. Să mă lămuresc. Dacă se cheamă adolescent cine are 18 ani, atunci am mințit. Mă gândesc ce jalnice ar fi cele două ore pe care voiai să le dărui prietenilor d-tale de aici și văd ce stingherit ai fi d-ta însuși, închis între pereții strâmți ai neînțelegerilor. „Eu să stau de vorbă cu inimile lor; ei de vorbă cu tristețea mea”¹. Dacă i-ai cunoaște, domnule Baltazar, și dacă ceea ce spui d-ta nu ar fi realmente trist, ai râde. Băieții nici

măcar „de treabă” nu sunt. Iar fetele nu își pot scuza incolora prostie nici cu un romantism perimat, dar teatral simpatic. Altădată simpla veste a venirii unui poet, le-ar fi dat nopți de insomnie. Astăzi, inconștiente de propria lor valoare, sunt feministe. Nu citesc Samaine (de fapt nu citesc nimic). Nu cântă Chopin. Repet, ar fi fost o zi desăvârșit ratată. E drept, sunt la Brăila 6 oameni cu care o înțelegere ar fi posibilă, dar, prea puțini și prea săraci, nu ar putea strânge decât o mică parte din ce trebuie.

Oricum, trecând peste toate greutatele astea, am încercat. Mi-am speculat toate relațiile și toată stăruința. Rezultat dezastruos. Mi-e rușine să scriu ce urâte răspunsuri am căpătat. În definitiv oricine – pentru că e comod și respectabil – poate afecta dragoste pentru carte, atâta vreme cât nu e vorba de un sacrificiu mic. Foarte puțină lume a vrut să înțeleagă că ceea ce le ceream eu era nici asta măcar. Crede-mă, te rog, că îmi trebuie mult curaj, pentru ca să spun lucrurile acestea și că bănuiesc că au să te mähnească. Îmi amintesc de o după-amiază stingherit petrecută la d-ta acasă, când pentru cea de întâia oară mi-am dat seama că, față de ceilalți oameni, d-ta ai să păstrezi totdeauna o inferioritate grea: atitudine cavalerescă în împrejurări imunde, pentru oameni imunzi. Oricât ai protestat, pentru mine e lămurit că d-ta nu ai știut să elimini literatura din viață. Și îmi închipui că trebuie să fie o mare nenorocire.

Aș voi să găsești în vorbele astea o singură clipă de bucurie mică.

Iosy Hechter

Brăila, în 31 martie 1927

Domnule Baltazar,

Nu pentru ca să-mi evit o situație penibilă n-am răspuns penultimei d-tale scrisori, dar am socotit că așa

este firesc și cuviincios. O confesie mă îngreuiază. Venită însă așa, ca o confirmare a credințelor mele, este o vorbă simplă, care cere să fie înțeleasă simplu și tăcută apoi.

Ce să-ți fi scris eu după cuvintele d-tale superbe și dârze?

Cum să-ți fi dovedit că – departe de o singurătare grea de viață interioară și bogată în eroice încredere – o pot înțelege totuși altfel decât tăcând? Cuvântul ar fi fost mai puțin omagial decât l-aș fi vrut și mai nemodest decât se cuvine să-l crezi.

Nu am răspuns, socotind mai gravă îndrăzneala de a adăuga ceva rândurilor d-tale definitive decât impoliteța de a nu scrie.

Iar o scrisoare în care să fi vorbit despre mine mi s-a părut de prisos și nelalocul ei.

Îndrăznesc să cred că pot interesa pe cineva în relații cotidiene, accidentale întâlniri etc. Dar pentru ca să interesez în scris – mai lămurit, pentru ca în scrisul adresat cuiva să poți găsi Cuvântul propriu și adevărat – este nevoie de altceva.

„Tăcerea e bună pentru proști”¹, spui d-ta. Într-adevăr, oamenii inteligenți știu să vorbească. Chiar tăcând.

Dar eu nu trebuie să-ți spun că există atâtea tăceri câți oameni și că prețuiesc atât cât ei. Nu e un semn bun pentru mine că d-ta nu ai găsit în lipsa mea de cuvinte un înțeles.

Cu același gând bun și cu aceeași modestă simpatie,

Iosy Hechter

Iartă-mi, te rog, plicul acesta deplorabil. E seara târziu și, negăsind altul, nu am vrut să amân răspunsul. Dacă te pot sluji cu ceva, sunt gata.

Brăila, în 6 aprilie 1927

„În cazul cel mai rău, socotește-te prietenul meu mezin și dulce și scrie-mi.”¹

Vorbele dumitale m-au bucurai mult și puțin m-au nedumerit.

Îmi ceri Cuvântul altfel decât cum – modest și rezervat – se cuvine să ți-l trimit d-tale, după cunoașterea noastră mică și întâmplătoare. De vreme ce o spui, trebuie să cred că te interesează. E un îndemn. Aș lua bucuros creionul și, mărunț, aș însemna pe pagini multe vorbe adevărate, dacă ar fi de-ajuns să vreau. Ori asta nu ține nici de vrerea d-tale și nici de a mea. Câte zile trebuiesc trăite împreună pentru ca din câteva ceasuri rare și simple să se poată alege, simplu, Cuvântul care să meargă de la om la om? Câte reciproce descoperiri, câte întrebări, răbdător lămurite, câte obscurități sublimate în estompări, câtă strădanie pentru ca din gândul amorf de fiecare zi să răsară, magnific, „flăcările albastre ale comorilor viitoare”? Sau, dacă nu, ce dumnezeiesc de incandescență și unică clipă?

Nu, domnule Baltazar, d-ta ai știut de mai înainte că ceea ce ai cerut nu se cere. Se dă sau nu. Îți păstrez d-tale o deferență afectuoasă și pe deplin adevărată. Vezi, acum câteva seri am recitat *Vecerniile*² și e de-ajuns ca să înțelegi. Pentru ca să poci scrie cuiva cald și deschis, trebuie să-i fi vorbit așa. Pe hârtie și cu cerneală nu poci să găsești Cuvântul înainte de a-l fi trăit.

Până acum nu posed informații³ mai sigure decât cele ce urmează: până la începerea sezonului, Lacul-Sărat fiind părăsit, nu se pot stabili hotărât mijloacele de trai. Fiecare an aduce o sporire de scumpete, care nu va trece însă peste cifrele acestea: o cameră cam 3000 de

lei pe lună, baie caldă de nămol, clasa I, 100 lei (clasa II este impracticabilă), o baie rece în lac, 20 lei. Restaurantele, nu mai scumpe decât cele din București. Taxa de cură, neînsemnată. Lucrurile acestea mi-au fost comunicate de un restaurator al lacului, eu însă păstrez impresia că prețurile sunt prea trandafirizate. De îndată ce voi fi informat precis, vei avea toate lămuririle. Mă întreb dacă diferența de scumpete între Lac și Techirghiol este într-adevăr așa de mare?

La Galați nu cunosc pe nimeni în afara unui student foarte afabil, dar mai în tot timpul absent de acolo. Un prieten al meu de aici, fratele domnișoarei Schächter, posedă însă întinse și mondene relații. Mi-a făgăduit tot ajutorul. În primele zile ale vacanței de Paști am să plec la Galați și am să-ți comunic de îndată rezultatul. În ceea ce mă privește, în iunie și în ultima jumătate a Iui mai o să fiu în București pentru examene. În iulie, dacă munca, după cum prevăd, mă va extenua ca și altădată și dacă am să am cu ce, voi pleca undeva la munte.

Aș fi și eu extrem de bucuros însă să fiu acasă în timpul vilegiaturii d-tale la Lac. Despre ieftinătate mi s-a spus că toate lunile verii sunt deopotrivă de văduvite de așa ceva. În consecință, trebuie să alegi după alte criterii. Aștept să-mi comunicî celelalte întrebări fiindcă – repet – sunt mulțumit de câte ori te pot sluji.

Îmi vine greu să sfârșesc așa. Aș voi un cuvânt mic și larg cuprinzător, în care să poci citi răspunsul adevărat pe care l-aș fi dat rîndurilor d-tale frumoase, dacă opt ore de muncă ingrată și cotidiană nu m-ar trudi intru-atât încât să mă lipsească de o clipă de tihnă și de calmă bucurie.

Iosy Hechter

Brăila, în 12 aprilie 1927

Scrisoarea d-tale a venit rău: într-o duminică. Este pentru mine o zi primejdioasă acum. Poate am să mă pot lămuri în rîndurile ce urmează.

Trec printr-o vreme de schimbări sensibile. Nu este lentul și firescul drum pe care vârsta mea de obicei îl conturează imperceptibil, pentru ca înspre un sfârșit să se arate.

Sunt cotituri brusce și surprinzător trăite cotidian.

Seismografele sensibilității le înregistrează în același timp fără să le prevadă. Mă lovesc și mă deconcerțează.

Sunt mari variații de temperatură și presiune emoțională; sunt acute accese de incandescență inteligentă; sunt dezolante zile de prostie incoloră.

Crustaceii, când își schimbă învelișul, au avantajul izolării trupului gelatinos; și pe urmă posedă privilegiul de a-și purta principiul rezidării lor în stomac, nu în creieri.

Noi obligați suntem să rămânem la fel în mijlocul celorlalți – chiar atunci când am încetat de a fi aceiași. Trebuie să răspundem – fiind desăvârșit alții – aceluiași așteptări. Nu știu dacă ai trecut vreodată printr-astfel de rupturi lăuntrice, dar dacă ai trecut, ai să înțelegi desigur. Am căutat leacul și l-am găsit. Trebuia să-mi păstrez unitatea pentru ochii celorlalți (sunt un om politicos și cu agreabile relații) și, de asemenea, trebuia să-mi ușurez mie suportarea crizei. Singura evadare posibilă a fost o încercuire. Singura terapeutică, lipsa de libertate. Nu trebuia să mă întâlnesc cu mine. După opt ore de muncă stupidă, plec extenuat din paginile cursurilor mele, pentru ca să mănânc, să rîd cu alții și să dorm. Truda și foamea distrug cele mai ascuțite „conflicte de

suflet”. Sunt în felul ăsta un student harnic, un tovarăș comod și toate sunt bune.

Dar vine duminica. Știi eu? Aduceri-aminte din vremea liceului; obicei iremediabil contractat; dor neînfrânt pentru ceasuri de trândăvie? În ziua aceea nu pot să învăț și cu atât mai puțin să citesc. Și atunci fug de acasă, caut tovarășia oricui – dacă este gălăgioasă și vulgară mai ales – sigur că așa nici o clipă nu am să mă întâlnesc cu mine, sigur că nu am să am necazul nici unei nedumeriri. Fug de mine. Seara, același somn trudit, și a doua zi începe egală, precisă, netulburată săptămâna.

Scrisoarea d-tale a venit duminica asta ca o mustrare.¹ Nu am avut curagiul aceleiași lașității. Am trebuit să rămân acasă cu mine. Am încercat să-ți scriu, dar am rupt. Vorbele d-tale nu meritau un răspuns șiret și deștept. Mă întreb acum ce virtute proprie lor m-a obligat la cele câteva ceasuri de maximă sinceritate, și îmi dau seama că, în definitiv, astea toate nu țineau decât de mine. Scrisoarea d-tale a fost un accident. M-a obligat să ies din cercul disciplinei mele de fiecare zi și să-mi spun lucruri pe care voit le uitasem. Te asigur, a fost o revedere grea. Nu o regret fiindcă păstrez credința că nimeni nu sângerează de prisos și că, virtual, fiecare mahnire păstrează pentru târziu, pentru foarte târziu, o bucurie mare și dreaptă.

De aceea, domnule Baltazar, îți mulțumesc frățește – așa cum vrei d-ta – pentru prilejul acesta rar de rară interiorizare. Dacă nu ar fi venit din partea d-tale, desigur că nu ți-aș fi scris nimic din toate astea. Acuma încă, pentru ca să fiu sigur că hârtia aceasta nu are să rămână la mine – nu recitesc ce am scris. Altfel, știi eu?

Al dumatile,

Iosy Hechter

P.S. *Lacul*.² Am fost într-adins într-o după-amiază acolo. Pustiu. Mi s-a spus că singurul lucru ce se va putea ști de-abia peste vreo două săptămâni va fi tariful camerelor. Restul nu se poate hotărî până la începerea sezonului – adică jumătatea lui iunie, căci până atunci prețurile oscilaseră mult. În viitoarea scrisoare am să-ți comunic câteva adrese pentru vile particulare. Trebuie să știi preferințele d-tale: hotel, vilă? De asemenea dacă băile prescrise sunt reci sau calde.

Galații.³ Nedându-se încă vacanță, băieții nu au venit acasă. Săptămâna viitoare – joia poate – plec acolo și am să te informez.

Te îngreuez mult rugându-te să-l întrebi pe Perpessicius ce are de gând să facă cu restul traducerilor noastre din Jammes?

Sâmbătă seara, în 23 aprilie 1927

Trebuie, domnule Baltazar, din capul locului să-mi cer iertare pentru întârzierea mare a scrisoarei acesteia. Îmi vine foarte greu s-o scriu atât de târziu, răspuns unor înduri dăruitoare de gând, dar nădăjduiesc că nu vei uita munca mea de fiecare zi și din zi în zi mai urâtă. Sunt înaintea unor examene. Țin să le iau pe toate, fiindcă am nevoie de o vară liberă, odihnitoare și tihnită. Muncesc epuizant și sunt foarte bucuros când găsesc un ceas nemuncit. Dacă lucrul se întâmplă rar, nu este vina mea.

Ceea ce îți scriam acum o săptămână era așa de real și de simplu, încât vorbele d-tale m-au nedumirit. De ce să vezi un lirism căldicel și drăguț – panglicuțe, efuziuni emoționale, zorzoane mărunte – într-un adevăr aflat fără să vrei într-o bună zi? „Conflictele de suflet”

m-au amuzat totdeauna și în ceea ce mă privește le-am gătit fără remușcări. Cunosc prea mult și prea bine o seamă de fete, pentru ca să nu mă fi dispensat pe mine de tot sosul unui romantism pe care niciodată d-ta nu ai să mă convingi că îl am.

Totuși, nu vreau, de dragul nici unei bărbății, să trec peste o vreme – care este a mea și a vârștii mele – voit ignorând-o. Am avut foarte multă și foarte bună dreptate când am pus la îndoială autenticitatea acestui îmbucurător, pentru mine, schimb de scrisori. Căci dacă aș fi fost mai multă vreme lângă d-ta, sau dacă vremea trăită împreună ar fi fost și mai larg cuprinzătoare decât cum a fost, d-ta ai fi înțeles firesc și dintr-o dată ceea ce nu se poate înțelege decât așa: gândul și Cuvântul adevărat al cuiva. Vor fi scrise în rândurile ce le ai de la mine multe vorbe inutile și multe neadevăruri, dar sunt sigur că aproape tot ce am scris în ultima mea hârtie a fost real și desăvârșit lipsit de orice soi de cochetărie agreabilă.

Nu mă complac moale și fericit într-o introspecție – atât de drăguț adjectivată de d-ta – și, dimpotrivă, o înlătur pe cât cu putință este. Dar fiindcă am găsit-o într-o bună dimineață m-am bucurat; și fiindcă întâmplarea voise să ți-o datoresc d-tale, ți-am scris fără înconjur.¹

Să fim în consecință înțeleși. Este mai mult decât o poezie emoționantă și romanțioasă și poate nu e mai puțin decât deschiderea unui drum înspre o maturitate de care nu sunt perfect strein.

Literatură? Îmi amintesc de un erou al lui Rémy de Gourmont care – literat – își comercializează cea din urmă emoție, cea din urmă sinceritate, înscriind-o în carnetul de observații. Cred că sfaturile d-tale sunt de prisos fiindcă eu literat nu am să fiu. Și chiar așa încă, știu să elimin literatura din viață. Am să fiu avocat; cred și

vreau avocat mare. Dar asta nu înseamnă că e necesar să mă înstreinez definitiv de înțelegerea altor lucruri. Este greșeala târgului acestuia aceea de a-ți încadra virtuțile în egalitatea dezolantă a atributelor locuitorilor săi; este greșeala oamenilor de aici aceea de a te valorifica și de a te defini cu aceeași unitate de măsură.

Vezi, nu este vina mea dacă sunt uneori necuviincios de modest. Aici, dacă posezi o anumită distincție, trebuie să-ți pierzi iremediabil cuviința. Cunosc îndoiala grea a multor ceasuri; cunosc încrederea altora.

De aceea mă îndreptățesc să aștept o viață bogată în cel mai propriu sens al cuvântului, și alăturată ei, brăzdând-o neașteptat cu lame de lumini rare, o alta.

Al d-tale,

Iosy Hechter

Lacul Informații complete (costul camerei, întreținere etc, etc.) le poți căpăta la adresa: Adolf Schoi B-dul Cuza. Cafenea. Este unul dintre antreprenorii celor mai bune localuri din lac. Camere comode poți găsi de asemenea la adresa Hotel Popescu Lacu Sărat. Cele mai elegante camere, cred însă că și cele mai scumpe sunt la Villa Ancora. Informațiuni L. Calafeteanu la Fabrica Ancora Brăila.

Dacă d-ta ai nevoie de băi calde atunci în prima jumătate a lui iunie și ultima a lui mai este vremea indicată. Băile reci însă nu se pot face decât în restul timpului până la începutul lui septembrie când prețurile sunt foarte mari. Aștept celelalte întrebări.

Galații. Vremea rea de joi m-a oprit să plec. Joia ceastălaltă însă cu siguranță. Atunci am să-ți scriu imediat. Aș dori mult să se poată face.

Brăila, în 13 iulie 1927

Venit ieri acasă am găsit plicul d-tale; cea de întâia mână care se întindea și pe care o puteam strânge bucuros în târgul ăsta. Îți mulțumesc. Și scriu aici regretul de a nu putea desluși pentru mine și pentru d-ta înțelesul bucuriei mele. Mi-ar trebui altă liniște și altă odihnă. Dar îmi spun că în vara asta, dacă oi găsi cuvinte bune, am să-ți scriu atât de mult și de des cât voi simți că nu te împovărez nici pe d-ta și nici pe mine. Căci am nevoie de vorba d-tale. Încep s-o prețuiesc în tot ce are singular și prețios, în tot ce are – iartă te rog – naiv și fantezist.

Altădată cu emoții de detectiv te ascultam; mi-era greu să uit că am în față un scriitor. De ce o deferentă obișnuită mie și diferența vârstelor noastre mă oprește, de teama unei stridențe, să-ți spun că ești un om drag? Eu cunosc ceea ce oamenii fără cizme și terorizări numesc pudoare a cuvântului. Dar d-ta, care o ai într-o măsură minunată, ai știut s-o închizi în astfel de limite încât rămânând decentă, să nu fie cochetărie. Este o întâie învățătură pe care ți-o datoresc. Te-am auzit într-o zi, într-un restaurant, vorbind deschis în fața a doi streini, de lucruri desăvârșit proprii d-tale. Am ascuns atunci un gest de nedumerire și jenă, dar știu acum că n-am avut dreptate. Ești în centrul acelei împăcări, către care râvnesc. Mă vreau simplu, egal și odihnit. Mă aștept în această liniște de început și de sfârșit, convins că acolo am să mă desăvârșesc într-o vârstă.

Știi care mi-a fost prima și singura lectură după examene? Aventurile baronului Münchhausen. Mai bun, mai inteligent și mai nou decât France. Am râs și m-am bucurat. Dacă nu ar fi inutil ți-aș vorbi despre cartea asta făcută din salturi de gând și din viață nouă.

Mă așteaptă un teanc de volume. Poate că nu [o] să am destulă hotărâre, încât nici să nu le deschid. Dar o vreau. Sunt trudit și trebuie să nu fiu. Mi-ar fi trebuit și mie traiul d-tale de acolo, în munți și pădure¹, pentru ca liniștea din lăuntru să nu fi fost în afara stridenței. Dar – desigur – dacă am s-o merit am s-o am aici sau în altă parte, vacanța mare. Nu cunosc poezia tihnei ăsteia, care nu are alt păcat decât acela de a fi fost literaturizată. Este bună vacanța asta cu soare și pace, Când este. Am să fiu bucuros – fiindcă știi și vrei să ascuți – să însemn aici din când în când câteva cuvinte ca acum. Al d-tale

Iosy Hechter

P.S. La București în duminica făgăduită nu am venit la d-ta, dar nici cuvântul nu mi l-am călcat. Căci trebuia să viu numai dacă-mi treceam examenul din ajun. Și pe acela, dintr-un accident, l-am pierdut. Încolo, le-am trecut pe toate – și sunt cele mai grele – mai mult decât onorabil. Vremea îmi e liberă și eu sunt mulțumit.

Îndată ce am fost liber am fost la d-ta. Cu mare greutate am putut afla că ești plecat. Unde, n-a putut să-mi spună servitoarea. Altfel scrisoarea aceasta nu ar fi venit așa de târziu și nu ar fi așteptat-o pe a d-tale.

Brăila, în 23 iulie 1927

În sfârșit, nopțile nedormite, ceasurile chinuite și mizeria de înaintea examenelor se răzbună. Sunt bolnav de patru zile. Pentru câte? Nu știu, dar trebuie să fie puțin. Trebuie să fiindcă acum n-am nici timp, nici nervi pentru boală. Vreau să fiu sănătos. Este cel din urmă efort de care mai sunt capabil. Și poate am să izbutesc.

Îndată ce am să fiu în stare să țin tocul în mină, am să-ți scriu.

Te rog să mă aștepti îngăduitor. Astăzi n-aș putea spune un cuvânt mai mult fără să te împovărez,

Iosy Hechter

Brăila, 10 octombrie 1927

Mi-e neînchipuit de greu să-ți scriu d-tale acum. Fiindcă numai dacă cineva ar fi știut cu deplinătate mizeriile mici și liniștile mari între care s-au scurs aceste două luni din urmă, ar fi înțeles de ce între ziua acestei scrisori și între ziua celei dinainte au trecut atâtea altele. Și fiindcă, mai ales, trebuia să reiau scrisul cu o rugămintă. Pe care o amân într-una, dar care astăzi trebuie spusă. Știu eu dacă am să găsesc Cuvântul care să nu supere, dar să stăruie?

Totuși.

Îți spuneam astă-vară cât de esențial e pentru mine să plec din orașul ăsta, unde timp de douăzeci de ani am trăit egal același trai. Este un târg de liceeni. Eu l-am cunoscut în tot ce poate da și bun, și rău. Aici am citit cea dintâi poezie și am sărutat cea dintâi fată. Aici am cunoscut seri de iarnă petrecută – ca în romane rusești – în discuții și „idealuri” (uite, trebuie să mă slujesc de ghilimele). până într-un timp, toate au fost bune. Astăzi toate astea mi se par omorător de străine și false. Vreau să plec. Vreau să știu viața așa cum se cuvine la vârsta mea. Poate mai sporită în mizerie, dar cu siguranță în sporită bogăție. Îmi trebuiesc o mulțime de lucruri noi. D-ta chiar îmi reproșai stângăcii și naiități. „Bucureștii vor fi singurul leac”, sunt vorbele d-tale. Ai avut dreptate. Acum mai mult ca oricând.

Târgul se depopulează, prietenii – cum sunt – pleacă; fetele se mărită. Mă amenință această grozavă rată a unui trai închis între cărțile de școală și plimbările de duminică, între cinstite relații de „lume”, și săptămânal ordonate incursii în strada „damelor”.

Iartă-mă, te rog, dar d-tale îți pot vorbi așa, cu atât mai mult cu cât gândurile astea mă strâng ca un fel de sinucidere stupidă și inutilă. Vreau să fug de aici. Îmi trebuie un mijloc modest de a-mi câștiga un trai mai puțin decât modest. Chiar dacă aș trebui să muncesc extenuant pentru bani puțini, și încă nu m-aș da în lături. Trebuie să fug. Înțelegi de ce cuvântul ăsta e un strigăt?¹

D-ta ai relații, cunoști lume, care nu-ți poate refuza serviciu, o obliți doar prin cunoștința d-tale. Întreb cu o mare teamă și cu o imensă jenă: nu-mi poți dăruia d-ta acest mijloc de trai, care însemnează pentru mine singurul mijloc de a trăi? Probabil aș trebui să rog și să întreb cu mai multă îndemânare. Dar, pricepând, îmi vei ierta, pentru această unică dată, îndrăzneala. Și pe urmă d-ta trebuie să știi ce puțin prețuiesc eleganțele de vorbă aici. Îmi trebuie acest lucru, pe care ți-l cer, absolut și – simt bine – fără amânări. Este pentru mine o condiție de viață. O ocupație cât de grea. Dacă nu se poate pentru jumătate zi (ca să pot învăța în restul timpului), fie și pentru toată ziua. Aș învăța noaptea. Nu mă înspăimântă nimic altceva decât posibilitatea de a rămâne aici. E stupid până la desperare.

De aceea, te rog frumos, dacă cumva afli sau știi cum și unde mi-aș putea câștiga ce îmi trebuie, sau dacă măcar întrezezi vreo posibilitate, să-mi scrii. Sunt numai așteptare și necaz. Fac cele mai copilăroase planuri. Bunăoară: scriu de două luni foiletoane pentru „Cuvântul”². Se publică regulat. D-ta, trebuie să știi. Nu aș putea găsi acolo de lucru, nu mi s-ar plăti suficient

pentru a trăi prost – și dacă da, calitatea mea de evreu (necunoscută celor de la „Cuvântul” nu ar fi o piedică? M-ai îndatora enorm dacă mi-ai scrie ce crezi despre asta. Și mai ales dacă mi-ai asculta rugămintea de înaintea. M-aș mulțumi să câștig 3.000 de lei pe lună chiar cu prețul unei munci grele. Birou, sau mai știu ce altceva. Vrei, domnule Baltazar, să-mi faci acest imens bine de a-mi scrie lămurit ce crezi d-ta și ce se poate face? Acum nu o duc decât cu nădejdea. Peste o săptămână viu la București să-mi dau singurul meu examen. Dacă m-aș întoarce la Brăila, m-aș întoarce nenorocit și înfrânt.

Te rog, de aceea, scrie-mi acum chiar dacă este măcar îndreptățită speranța mea. Dumneata știi să citești un strigăt chiar acolo unde cineva – din pudoare – nu l-a scris.

Al d-tale,

Iosy Hechter

Brăila, 15 octombrie 1927

Singurul care poate bănuî bucuria nedumirită și mare, adusă de veștile de ieri ești d-ta. Fiindcă, altădată, în același dor de evadare și în aceeași cumplită deznădejde, sporită încă, ai așteptat. Cum să-ți mulțumesc? Este cu atât mai greu cu cât vârsta d-tale și deferența mea nu îmi îngăduie un gest de liberă frăție, o strașnică strângere de mână, mai mult chiar, mult mai mult. Dar dacă cu aceste esențiale înlesniri, pe care mi le dăruiești, am să izbutesc într-o zi să fac ceva vrednic, atunci poate d-ta ai să fii răsplătit și cuvântul de recunoștință are să fie lesne și – desigur – de prisos.¹

Am fost din capul locului buimăcit. Îmi era greu să cred și reciteam continuu scrisoarea, pentru ca în categoricul frazelor, în siguranța propunerii să găsesc sprijin împotriva îndoielilor. Mărturisesc că atâta – adică

atâția bani și o muncă atât de puțin îngreuitoare – nu am sperat. Sunt fericit că am să am suficient timp pentru ca să citesc și să scriu, să-mi urmez unele cursuri la Filozofie și să învăț. Dar dincolo de toate, sunt fericit că scap de aici și vin acolo, unde mă așteaptă, ghid prețios și nesperat, cunoștința d-tale. Ar trebui să-ți mulțumesc acum stăruitor și îndelung. Dar bunătatea d-tale constructivă – ajutor și fapt – nu cere și nu îngăduie acum cuvântul.

La București am să vin cred joi, fiindcă atunci se încep examenele. Am să fiu foarte puțin ocupat, fiindcă am un singur examen, superlativ de ușor. Neapărat, imediat am să vin la d-ta. Am să fiu găzduit la niște rude primele zile, eventual două săptămâni, până când am să-mi iau ocupațiile oferite de d-ta, am să-mi găsesc cameră (probabil împreună cu Rosenzweig,² care, însănașoit, pleacă de asemeni), am să reglez traiul. Sunt grozav de nerăbdător să aflu amănunte precise despre o mulțime de lucruri, și aste câteva zile se lungesc nesfârșit. Dar mă potolesc ușor, gândindu-mă iar la asigurările d-tale. Clădesc planuri și mă pregătesc de muncă. Îmi momesc izbânzi. Te-aș întreba continuu, ca un copil: nu este așa că are să fie bine, că are să fie foarte bine?

Informația d-tale despre „Cuvântul” m-a necăjit puțin. Aștept să-mi termin ciclul început și nu am să mai trimit nimic. Poate am să pot face același lucru altundeva.

Doctorul Nestorianu este foarte grav bolnav. Acum se află la București și nu am putut să aflu – și asta nu precis – decât că este internat la spitalul Diaconeselor. Ieri au fost vești puțin mai bune, dar oricum doctorul e bătrân. Înțelegi de ce nu ai primit suma. El e singurul, care are grijă de asta. Dacă trebuie să încerc altfel, scrie-mi cât mai sunt aici, dar nu știu, care din domni au să aibă grija – și ea uitată – a doctorului.

Sunt cu toată mulțumirea și cu toată așteptarea al d-tale,

Iosy Hechter

Brăila, 21 octombrie 1927

În sfârșit, mi se anunță data examenului: sâmbătă, 29 octombrie. De aceea am trebuit să-mi amân plecarea, fiindcă gazda mea provizorie din București trebuie cultivată și cruțată pentru viitor. Viu însă sigur miercuri dimineața.

După masă am să viu la d-ta. Aștept cu nu știu ce nelămurită emoție această revedere, pe care, oricum, eu – acum câtăva vreme – n-aș fi bănuț-o prevestită așa de drept frățește în cuvintele d-tale din plicul trecut. Caut să urmăresc firul întâlnirii și înțelegerii noastre, ajuns – așa, cu un simplu salt – aici. Nu îl găsec și îi înțeleg totuși adevărul.

Altădată va trebui să se desăvârșească bucuria mea într-un gest. Pe miercuri deci.

Al d-tale,

Iosy Hechter

Dacă-ți mai pot face ceva aici, scrie-mi. De asemeni, te rog, dacă cumva vești noi ar putea să-mi facă pregătirile de plecare mai puțin agitate.

Către Mircea Eliade

Brăila 13 august 1928

Dragă Domnule Eliade,

Distanțele mari dintre foiletoanele d-tale m-au făcut să cred că lipsești din București. În felul acesta

trebuie să-ți explici de ce, plecat fără a-mi lua rămas bun, n-am făcut să te ajungă salutarile mele de cuviință.

Sunt încă nesigur dacă și de astă dată voi nimeri mai bine. Anumite nevoi mă silesc să încerc la întâmplare. Voi fi deci mulțumit dacă rândușurile acestea te vor găsi. Dacă nu, aștept mai departe.

Vreau să te rog să-mi faci serviciul unei informații. Poate ceva mai mult. Pentru aceasta, trebuie să știu însă dacă ești sau nu la București. Vei fi d-ta atât de bun să mi-o comunici?

Două rânduri care să mă anunțe că te găsești în capitală, mă vor îndreptăți să revin cu o scrisoare. Le aștept.

Amical,

Mihail Sebastian

Brăila, 19 august. 1928

Dragă Domnule Eliade,

de vreme ce lipsești din București, e de prisos să-ți mai comunic micul serviciu, pe care ți-l ceream. Deocamdată, cel puțin. când te vei fi întors însă acasă, n-am să uit bunăvoința d-tale și am să-mi reînnoiesc rugămintea cu lămuririle trebuitoare.

Să nu pierd însă prilejul de a-ți scrie. Mărturisesc, o fac cu oarecare greutate. Într-un fel pentru că, de când scrisoarea a încetat să fie pentru mine o îndatorire socială, i-am pierdut obișnuința. Pe urmă, dintr-un sentiment penibil, pe care mă îndoiesc dacă voi izbuti să ți-l fac lămurit. Am nevoie de o anumită rândușală exterioară, de o anumită ordine cunoscută deja, de o anumită familiaritate a lucrurilor și pereților unei odăi, pentru ca să mă mișc prin ea cu pași firești, pentru ca să mă recunosc pe mine însumi și să mă las în voia mea.

Îmi trebuie acest decor cunoscut, unde mâinile să-și fi căpătat ușurința de a se mișca. Până nu-mi stabilesc o geografie elementară chiar, dar sigură a locului, mă urmărește un fel de teroare, în care probabil s-au refugiat toți balaurii și strigoii copilăriei mele. Eu nu gândesc bine într-o cameră străină. E sentimentul penibil, cu care mă mișc într-o haină nouă. Sentiment care mă stăpânește până la imbecilizare în fața unui necunoscut și îmi oprește roțile minții într-un punct mort și iremediabil. Trebuie să mă lucrez atunci de la început, urnindu-mi încet gesturile, pe măsură ce le aflu pe ale celuiilalt, refăcându-mi vocabularul, verificându-i sensurile cu înțelesul cuvintelor celuiilalt. E ca un fel de reconstrucție. Penibilă pentru că îmi frînge o coerență. Dar interesantă pentru mine însumi și uneori fecundă, pentru că mă obligă să mă revizuiesc din noi puncte de vedere.

Înțelegi atunci poate de ce, scriindu-ți, penița nu se hotărește să umble alert pe aceste pagini, să le umple cu debitul generos al unei conversații și să-mi creeze realmente un divertisment. Pe d-ta – vorbesc de armătura fizică (gest, inflexie de voce, grimasă, surâs) a cuvântului și gândului d-tale – eu nu te știu. Mi-ar trebui să te aflu, pentru ca într-adevăr cunoașterea noastră să fie fecundă. O, desigur, nu rândurile astea, și nici răspunsul d-tale scris, nu mă vor ajuta. Pentru asta, mai mult decât toate foiletoanele d-tale, mi-a fost de folos plimbarea lungă pe care într-o după masă am făcut-o din întâmplare, la București, prin librării împreună. Un ceas asemănător aceluia m-ar bucura din toată inima. Iar dacă scrisoarea asta va izbuti să-l facă mai simplu decât cum e, atunci mă voi bucura a fi scris-o.

Te pasionează „Semnele” mele¹? Pe mine – să-ți spun drept - mă interesează mai mult rezervele, pe care

„principlial” le faci. E în cuvântul subliniat de mine în rândurile d-tale aproape un *acte manqué*, egalându-l în semnificație pe un altul, pe care îi observasem cu reală bucurie altă dată: Gbur-Ama. Dar și despre unul și despre altul, altă dată, când vei veni. Amintește-mi.

Am lichidat, de apreciablea vreme, dulcea ocupație a inventariilor sentimentale. „Semnele au – te vei fi îndoit poate – alt mobil și sunt pornite cu un alt gând. E probabil, când le voi fi scris și publicat mai departe, că rostul lor precis se va limpezi. Dar nu e fără de folos să-ți spun de ce le-am început.

De multă vreme – să tot fi avut șapte ani – Brăila trăia, seară cu seară, un eveniment regulat ca un rit, și pentru mine bogat de mistere. O bătrână pipernicită ridica în grădina publică, veșnic la același ceas, cu ajutorul obișnuiților golani ai locului (savuroși și neuitați tipi) un balon de hârtie gudronată încălzit de o flacără ușoară. Fapt divers în orașul ăsta, pe vremea aceea viu și sunător de veselie, întâmplare unică rămasă totuși în memoria nedumeririlor și emoțiilor mele cu un soi de nedeslușită tristețe.

Or, iată, după cinsprezece ani, la București aflu într-o zi de la Perpessicius legenda adevărată a micii nebunii pitorești de atunci. Odinioară, târgul meu fiind încă un cuib de fanarioți și meridionali, un italian chemase jos în port „onor public brăilean” să-i arate o invenție. Un balon care avea să-l ridice a avea odată cu păsările și fumul vapoarelor în aer. „Acta Pompeia” – numele balonului – s-a ridicat într-adevăr, dar niciodată nu s-a mai coborât jos și nici o urmă nu i s-a mai găsit. Pierdută între stele sau unde.

De atunci, în flecare seară o bătrână... etc., etc.

Or, povestea asta n-a deschis numai ușa unui fapt oarecare, ci a declanșat brusc o întreagă serie de

evenimente, a luminat deodată ani întregi, mi i-a făcut prezenți, le-a dat sens și spațiu, i-a întâlnit, i-a mărit. O mie de înțelesuri au crescut și-o întreagă viață s-a refăcut pe suportul fragil al scânteii acesteia. Am simțit refăcându-se ceva în adâncimi, întregindu-se o existență inedită ca o aventură, motivându-se atâtea și atâtea mari mistere, altădată socotite insolubile. Dacă ții seama că în socotelile mele (ți-am spus?) intră un roman, ai să înțelegi cât de prețioasă mi-a fost experiența asta de rememorare și cât de apropiată de preocupările mele. Ei bine, am ținut să nu las la voia întâmplării acest eveniment, acest exercițiu de uitări și amintiri. Cărțile dulapului meu vor să fie simple pretexte ale unei experiențe de explorare întârziată. Sunt sigur că le voi descoperi în afara înțelesului lor, un înțeles al meu. Nu vreau să-l pierd.

Sfârșesc. Vezi bine, nu știam cât am să-ți scriu. Scuză-mi aste două soiuri de hârtie și plicul roz. De când nu mai corespundez, ustensilele genului îmi lipsesc. Întâiul plic găsit în sertar, mi-a slujit.

Vei fi desigur bun să-mi anunți data sosirii d-tale la București. Îți voi scrie atunci. Cu prietenie,

Mihail Sebastian

Brăila, 11 septembrie 1928

Dragă Domnule Eliade,

În timpul lung în care am lăsat scrisoarea d-tale ultimă fără răspuns, serviciul anunțat d-tale ca o viitoare rugămintă nu și-a pierdut utilitatea. E probabil însă că nu ți-am scris (lăsând la o parte ceasurile mele – prea multe – de muncă) din teama de a nu agrava o neînțelegere și așa suficient de ascuțită între noi. Adjectivul nu vrea să indice

decât largul unghi pe care liniile noastre de temperament întâlnindu-se îl descriu. Ai înțeles, desigur, că nu e vorba de altceva.

De prisos „să pun la punct” confuzia în care recidivezi, între o manieră cotidiană a mea – de valoare socială numai – și între o altă secțiune distinctă a vieții unde cuvintele se supun unei proprietăți de sens și opiniile unor exigențe de metodă. Odată îmi reproșai – într-un foileton – că trec peste cuprinsul metafizic al cuvântului și că îi dau accepții comode. Omenia, spunea d-ta, este altceva decât un sentimentalism domol, afectuos și obștesc, uitând că vorba îmi slujise în cursul unei discuții de stradă sau al unui foileton în literatură.

Iată acum îmi pui pe seamă o „confuzie de planuri”, pentru că în cursul câtorva însemnări amicale, m-am jucat să observ dintr-un punct de vedere ademenitor un cuvânt și un gest. De unde psihanaliza mie îmi slujește cotidian ajutorul elementar foarte util și foarte agreabil al unor asociații de idei, normale cât logica oricărei judecăți de fiecare minut, d-ta o faci să intre în filozofia mea și să-i dea înfățișarea bună a diletantismului.

Cât privește sentimentalismul, care și-a pierdut obiectul de la început, ca să nu rămâie decât tot sentimentalism, îngăduie-mi să trec peste. Asta nu se discută, pentru că asta nu se poate argumenta.

Sfârșesc deci cu toate aceste revederi. Dacă vor fi de vreun oarecare interes, le vom relua la București.

Și mă întorc la serviciul pe care ai avut amabilitatea să mi-l făgăduiești. Știu că ești foarte ocupat. Lipsa d-tale de la foiletonul gazetei e o mărturie. Deci, te rog să reduci cele ce urmează, până la un lucru pe care să-l poți face fără pierdere de timp și fără oboseală.

Eu scriu tot și te rog, te rog mult, să nu faci decât numai ce îți este absolut la îndemână.

Din martie până acum am luat de la „Cuvântul” o regulare a conturilor mele numai la 23 iunie. Adică, Nae¹ mi-a dat un bon de 4500 lei (pe care ți-l alătur). Din el am încasat pe bonuri iscălite de mine, de la Grozescu, sumele: 500, 200, 1000. Deci în total 1700 lei. Îmi rămâneau 2800. Pentru aceștia am luat de la redacție o adresă către depozitarul nostru pentru 1500. Îmi rămâneau deci la redacție 1300 lei. Or, de la depozitar, în contul bonului, n-am luat decât 1000 lei, rămânându-mi încă 500. În rezumat, din bonul dat de Nae la sfârșitul lui iunie mie mi-au rămas neincasați 1800 lei.

Rugămintea mea mare este aceasta: să-i explici lui Grozescu (hârtiile alăturate vor fi de ajutor) și să-i ceri acești bani. Să-i ții d-ta și să mă anunți de aceasta, pentru ca să trimit pe cineva, care va avea grijă să mi-i trimeată. E prea greu? Atunci păstrează hârtiile alăturate până voi veni și anunță-mă doar cu trei cuvinte. Altfel voi fi realmente necăjit.

Dar presupunând că vei izbuti să-mi iei banii și presupunând că d-ta treci din când în când pe la redacție, îndrăznesc să-ți cer o informație. La plecarea mea, Nae mi-a făgăduit că de la 1 iulie sunt trecut în state. Vrei să ai bunătațea de a te interesa dacă lucrul e făcut, în ce condiții și dacă va fi posibil să-mi iau vreodată banii aceștia mulți pe atâtea luni?

Cum merg treburile gazetei? Există bani? Cel puțin nădejdi? Când apare „Pro și Contra”? În ce format? Mai are Vinea trebuință de mine? Iată atâtea întrebări la care aș fi fericit să am un răspuns, dacă desigur el n-ar depăși mica d-tale libertate de timp.

Poate ar trebui să ocolesc această îndrăzneală de a te fi împovărat. Are însă o singură explicație, în care mă

încred: e panica de a fi cumva lipsit de mijloacele rămănerii mele la București. Și e strașnică.

Te salut cu mulțumiri multe,

Mihail Sebastian

Către Camil Baltazar

Brăila, 3 ianuarie 1929

Iubite domnule Baltazar,

Îți mulțumesc din toată inima pentru rândurile d-tale bune și pentru prietenia cu care îmi oferi paginile „Tiparniței” pentru eventuale încăierări. Părerea mea în privința atitudinii revistei însă este alta. Aș voi-o cât mai departe de „acțiune” și cât mai puțin militantă. Unui vehicul de literatură bună (și, în afara intenției și oarecum a realizării d-tale, în România Mare așa ceva nu există azi) nu-i trebuie, pentru a avea o șiră a spinării, altceva decât o cronică literară orientată și două pagini de note precise. M-ai măgulit încredințându-mi mie primul lucru. Pentru al doilea om sta de vorbă mai lămurit îndată ce m-oi întoarce. Fără a fi un cenaclu, „Tiparnița literară” ar putea exprima o înțelegere.

Articolul lui Comarnescu m-a surprins puțin prin ton.¹ Oricât de greu îmi e să-l înjur pe cineva în casa căruia am fost primit și chemat cu amabilitate, n-am putut să-i răspund altfel decât am făcut-o. Atenția d-tale este însă perfect nemeritată. Cu toți acești Stelini scopiți lichidez singur, în cinci minute, cu jumătate frază doar.

M-a bucurat, fără să mă surprindă, lipsa de mânie a lui Lovinescu.² Deși îi scrisesem scrisoarea publicată în „Cuvântul” foarte grăbit, nu m-am făcut vinovat de nici o ireverență. Pentru ton, trebuia să o accepte calm, dacă nu bine dispus. Pentru judecată – era liber să cugete orice. Mai mult decât aprecierea lui măgulitoare³ despre calitatea literaturii mele m-ar fi interesat opinia lui despre opinia mea.

Cât privește rezervele d-tale, ele nu sunt chiar în strictă consecvență cu ceea ce îmi spunea poetul Camil Baltazar, într-o seară din anul trecut, când cobora cu mine scările criticului din str. Câmpineanu.⁴ La București va trebui să reluăm împreună „cazul Lovinescu”.

N-ai să te superi prea tare aflând că n-am scris nimic despre cei doi Teodoreni. Motive: n-am cărțile lor, vreau să mă odihnesc. Eu reviu însă pe ziua de 10 în capitală, și în maximum patru zile ai scris.

De asemeni, nădăjduiesc că nu te-ai supărat de chipul în care am plecat. Ultimele zile în București au fost o teroare. Alergam după bani, după cumpărături, după comisioane. Aș fi vrut să te văd, dar n-am avut – vai! – nici timp suficient ca să-ți telefonez.

Aici mă odihnesc. Cu excepția foiletoanelor „Cuvântului”, n-am scris un rând. Imaginar mi-am rânduit însă cu amănunte un vechi proiect de roman, la care țin ca la o femeie. Mă emoționează cu anticipație. Mi-am vizitat câteva amice draguțe, am dansat la un bal și mi-am revăzut orașul – mai sărac și mai trist decât în alte vremuri.

Am cetit o carte bună și una odihnitoare. Atât.

Îți doresc un spornic și bun și te rog să-i spui soției, d-tale aceeași urare.

Cu sentimentele cele mai bune,

Iosy Hechter

Către Camil Petrescu

Brăila, 8 aprilie 1929

Iubite maestre,

Dacă aș veni azi-măine la București, m-aș teme să dau ochii cu d-ta. până să apuc să-ți explic tăcerea asta prea lungă și mai ales promisiunile mele neținute,

nu-mi adresa una din privirile d-tale fioroase, care când nu mă amuză (și nu ar fi cazul), mă necăjesc sincer.

Așa e mai simplu însă. Fiindcă mă pot explica. Uite: am fost bolnav. De cum am intrat în Brăila, am simțit că timpul este îndoielnic, de iarnă întoarsă (o iarnă întoarsă are ceva dintr-o gripă întoarsă), nu miroase a bine, aici în climatul ăsta bălăreț. Și într-adevăr, a treia zi de Paști m-am îmbolnăvit. Destul de serios, pentru a nu putea scrie cumsecade un rând și pentru a fi oprit în casă. Tăcerea mea te-o fi încurcat probabil. Nu că ajutorul meu ți-ar fi indispensabil, dar sunt lucruri în care întâia piedică – oricât de oricare – ia proporții și crește peste măsură. D-ta, care nu te sperii de nici un munte, te oprești uneori înaintea unei movile de semințe.

Cred însă că întârzierea mea nu e ireparabilă. Socotesc: *Munca intelectuală*¹ n-are să apară înaintea de 22 aprilie. Deci, dacă manuscrisul meu va fi pe 11 la București, el nu va fi întârziat prea tare. cât despre chestiunile administrative, timpul rămas e prea prețios pentru a nu-l folosi cât mai bine. Deci azi după-masă plec împreună cu Andrei Tudor² la Galați să-l văd pe Horia Robeanu.³ În cazul cel mai rău, pleacă Tudor singur și aranjează el.

Măine se deschid școlile. Tot mâine am să-l vizitez pe directorul liceului – cu care sunt în bune relații – și pe fostul meu profesor de limba română. Aștept de la ei un ajutor serios.

Așa încât, într-o săptămână vei afla rezultatul tuturor demersurilor mele.

Aș voi să știu că toate acestea izbutesc să te împace – fiindcă eu te presupun supărat – și că ai încă încredere în destoinicia mea. Dacă nu ți-e prea greu, scrie-mi deci câteva rânduri. Informează-mă de tot ce ai făcut d-ta acolo, de proiectele noi pe care le-ai

descoperit și de tot ce se leagă de revistă. Voi fi astfel orientat și voi putea vorbi precis cu oamenii mei.

Cred că ți-am scris tot ce era necesar deocamdată. Îndată ce voi afla lucruri noi, te voi înștiința. Dacă trebuie să mai fac altceva, scrie-mi. Eu voi fi cel îndatorat.

Nu vreau să pierd nici poșta și nici vaporul pentru Galați. Totuși mai dispun de vreo douăzeci de minute. Am cetit săptămâna asta două romane – care împreună fac o admirabilă lecție în spiritul „Cetății literare”: *Climate* de Maurois și *Le Dieu des Corps* de Jules Romains. Prima carte, o carte agreabilă în stil francian și temă proustiană, construită ca o piesă de teatru, dozată și „bine făcută”. A doua carte de experiență sufletească de o netezime psihologică și de o stângăcie scriitoricească la fel de neîntâlnite. Fiindcă, nu știam dacă ai să găsești ușor volumul acolo, copiasem câteva pagini frumoase să ți le trimit. Pe urmă m-am răzgândit și le-am expediat „Cuvântului” să le publice în pagina a doua.⁴ Citește-le, te rog, au să te intereseze mult. Ca problemă scriitoricească, vreau să spun; ca situate față de subiect, e acolo ceva din grația și luciditatea „scrisorilor doamnei T”. Reconfortantă și clară lectura – în săptămâna asta când tratatul lui Aderca⁵ a îndrăznit să apară. Pentru mine a fost o rechemare la ordine, parcă. Dar se întârzie... Aștept vești și instrucțiuni.

Al dumitale cu constantă simpatie,

Sebastian.

Brăila, 16 aprilie 1929

Iubite Maestre,

Găsești, desigur, în plicul acesta articolul meu: șase pagini de caiet scrise mărunt, dar, sper, lizibil. Sunt

în întârziere de două zile peste termenul fixat de dumneata și cu toate acestea vreau să cred că n-am ratat nădejdea „Muncii intelectuale”. O aștept cu emoție.

Dar să-mi justific această întârziere. Două ceasuri după ce ultima mea scrisoare fusese expediată, căldurile gripei mele nevindecate au revenit. Am plătit imprudența unei plimbări cu destul necaz: încă o săptămână de regim și aspirină. Abia ieri am fost în stare să scriu și abia azi îți pot trimite ce am scris. Aș voi ca întârzierea mea să fie cea mai gravă urmare a bolii. Deocamdată doctorul mi-a interzis să mă întorc la București cel puțin până în mai. Așa că evenimentul apariției va fi în lipsa mea.

Te rog scrie-mi cum ai aranjat cu expediția în provincie și cărui depozitar din Brăila urmează să mă adresez pentru diverse informații și instrucții.

La Galați a fost Andrei Tudor. Horia Robeanu, cu care a vorbit el, a promis tot ajutorul. Alte amănunte cred să primești mâine sau poimâine, când voi putea ieși din casă.

Sunt numai nerăbdare și nădejde. Aștept instrucțiile dumitale și ne doresc succes. Cele mai bune gânduri, al d-tale,

M. Sebastian

P.S. Ai văzut Ducele de Richelieu¹ la „Universul Literar”? Eu cred că l-am putea păstra totuși pe al nostru.

Ai făcut inovații în sumar?

Brăila, [22 aprilie 1929]

Sănătate și succese mari.

Mihail Sebastian și Andrei Tudor

Brăila, în 5 mai 1929

Iubite maestre, am așteptat cu spaimă rece trecerea zilelor și a zilei fixată de d-ta, conștient că străduința mea ar putea să-i facă mai probabile șansele și nenorocit totuși de a nu ți-o putea oferi.

3 mai a trecut. Să însemneze asta definitivă moarte a „Mișcării intelectuale”, care – neapărată – începuse să trăiască pentru mine în antetul scrisorilor d-tale și în entuziasmul așteptării mele? Aș regreta mult. Cu atât mai mult, cu cât aș păstra restul remușcării de a nu fi făcut poate tot ce trebuia.

Ai fost probabil mâniaș neprimind lista de abonamente și vei fi făcut triste reflecții despre constanța devotamentului meu pentru o idee la elaborarea căreia mă laudam a fi avut oarecare parte. Totuși ar fi nedrept învinuindu-mă.

Mă explic. E aici o sărăcie inimaginabilă. O pustietate de asediu și o dezolare, cu care orașul acesta „din timpul nemților” n-a mai fost obișnuit. E ceva mai trist decât o foamete. E sentimentul sărăciei. Oamenii au un fel de scârbă interioară. Care îi face inabordabili. Se lasă în voia zilelor ce trec, indiferenți aproape la ce s-ar mai putea întâmpla. Am încercat să bruschez – împrejurul meu, între cunoscuții și prietenii mei – toropeala asta; până la urmă am fost și eu înnămolit în ea.

Aceste prealabile accente elegiace, pentru a înțelege de ce toți cei cărora m-am adresat pentru nevoile *Muncii intelectuale* mi-au răspuns evaziv sau descurajat: „nu, nu e nimic de făcut la Brăila”. Trebuie să înțelegi. Nu e vorba de cele două-trei sute de lei pe care cineva ar trebui să le dea. E vorba de sentimentul inutilității oricărui gest nou și a oricărui act de viață.

Oamenilor, când sunt necăjiți tare, le trebuie un ritual de gesturi, care să fie destul de vechi pentru a nu le cere atenție.

Iată de ce până astăzi încercările mele au avut rezultate mediocre. Zic până astăzi – fiindcă se pare că aș avea acum totuși ocazia precisă și promițătoare. Aș exploata-o de îndată. Pentru asta însă trebuie să fiu informat de ce se petrece acolo la București. Vreau să știu anume dacă mai ții să scoți revista și pe când. Înarmat cu aceste două informații, îmi voi pune planul în aplicare imediat și trag nădejde să izbutesc.

Aștept, așadar, două propozițiuni lămurite. O carte poștală trimisă îndată după ce vei fi primit aceste rânduri va putea face serviciul. O aștept și nu cer altceva decât să-mi pot răscumpăra greșala întârzierii de până acum (care nu e totuși greșală). O aștept cu atât mai curând, cu cât nu mai dispun de timp îndelungat: la 15 mai voi fi la București.

Examenele mele se apropie. Știi? Sunt ultimele și țin să lichidez odată cu licența. La toamnă trebuie să fiu liber: o călătorie în străinătate sau armata mă așteaptă. De aceea lucrez toată ziua până foarte târziu. E o materie ingrată și meschină. Treaba asta extenuantă îmi ia 10 ceasuri zilnice. Mai îmi rămâne unul pentru plimbare și două pentru citit. De aceea romanul meu – de care ai avut grijă să te interesezi în termeni excesiv de amabili – stă pe loc. Cel puțin virtual – pentru că nu îl gândesc mai puțin și nu continuă mai puțin să crească imaginar. Dacă voi avea vara liberă, la toamnă îmi va rămâne numai grija de a îmi căuta un editor.

Între timp, în ciuda puținelor mele ceasuri de lectură, am făcut o grandioasă descoperire literară: *Les liaisons dangereuses* de Laclos. Este un roman

stendhalian mai subtil, dar mai puțin profund, de o artă uneori prea manierată, dar de o certitudine și de o suplețe psihologică amintindu-l limpede pe eternul nostru Proust. Cunoști această carte? Nu pe d-ta (sau pe Gulian?) te-am auzit vorbind odată despre ea? E una din cele mai patetice lecturi din câte știi și una din cele mai ciudate. M-a făcut să cuget la destinul și viața cărților ca la traiul de fiecare zi al oamenilor: nu e într-adevăr ciudată această capodoperă scrisă în 1780 și transmisă până astăzi într-un inexplicabil complot al tăcerii, fără a fi menționată în manuale și fără a-și avea capitolul meritat în istorii literare, trăind totuși cu inedite resurse? De ce scriu, de ce îmi dau seama că apropierea de Stendhal n-a fost un epitet întâmplător: ignorarea lui *Rouge et Noir* până în 1880 are ceva din destinul lui Laclos până astăzi. Dacă îmi scrii nu uita să-mi spui dacă cunoști sau nu cartea.

Informațiile dumitale proustiene mă mulțumesc. Îmi verific din nou competența în materie. Ții minte că am făcut eu însumi apropierea între Gilberte și d-na Gaston de Caillavet? De altfel, subiectul rămâne continuu deschis. Dovadă, articolul excelent pe care l-a publicat în „Cuvântul” de miercuri același misterios P. H. Pralea¹ (*Teme proustiene*). Era greoi scris, dar cu posibilități de exprimare interesante. Și pe urmă avea o surprinzătoare atitudine „substanțialistă”. Observațiile despre psihologism, executarea esteticii Hoffman – Novalis – Maeterlinck, elogiul sobru al artei de cunoaștere, utilizarea celor două citate din Montaigne și Barrès – erau tot atâtea puncte de vedere aparținând „Cetății literare”. A început să mă înciudeze acest domn prodig și anonim.

Ai perfectă dreptate cu Mateiu Caragiale. Apropierea pe care o faci de Sărmanul Klopstock și

aceea – pe care ți-o propun – de Nicolae Filimon îl caracterizează deplin. A scris desigur o carte frumoasă. Dar frumusețea ei se reduce la un pitoresc romantic, foarte colorat, foarte cald și foarte naiv. E o artă voluptuoasă de fruct cărnos care putrezește repede și glorios în cea dintâi zi de toamnă. Supralicitarea grosolană pe care o fac băieții de la „Ultima oră”² dovedește că nu e nimic de așteptat de la o generație care, asemeni celor dinainte, se complăce în cea mai plată pervetire și confuzie a valorilor. Cred din ce în ce mai ferm că o normalizare a stărilor culturale de la noi nu poate veni decât de la un front făcut de d-ta, Perpessicius și Aderca, front la care am adera și cei câțiva tineri pe care îi cunoști. Din partea mea nu aștept decât două lucruri: o curată independență materială și un editor... În ziua când voi avea puțința de a tipări la fiecare 6 luni o carte de critică, am siguranța (și poate naivitatea) de a crede că voi îndeplini un oficiu literar de triere și înțelegere, deocamdată, vacant.

Aniversarea celor 20 de ani de la apariția „Nouvelle Revue Française” m-a făcut să mă gândesc cu tristețe la „Cetatea literară”

Am citit într-o noapte – după o zi întregă de învățatură extenuantă –, dintr-o scoarță în alta, *Suflete tari*. Luasem volumul cu gândul să-l răsfoiesc. După lectura primei scene, mi-am spus că termin tot actul întâi. După actul întâi, uitasem această limită. Recitirea asta mă edifică din nou asupra țesăturii rezistente și asupra materialului nobil (în sens de metal nobil) din care e construit scrisul d-tale. Ce face romanul? Pun întrebarea pentru că așteptarea mea e prea animată pentru a nu chestiona. Altfel, știu că n-ai să poți răspunde pe larg acestei prea lungi misive și nici nu-ți cer. Ne vom vedea curând la București și vom sta acolo

de vorbă mai pe îndelete. Totuși aștept cartea poștală privitoare la soarta *Muncii intelectuale*, ca șa știu ce îmi rămâne de făcut aci.

Sunt cu cea mai certă prietenie al d-tale,
Mihail Sebastian

Brăila, 7 mai [1]929

Iubite maistre,

Căile Domnului nu sunt atât de neștiute, pe cât hotărârile d-tale. Facă-se voia și a unora și a celorlalte.

Reapariția „Cetății literare”¹ în preocupările dumentale imediate mă bucură. Scrisoarea mea, pe care o vei fi primit luni, a fost o dovadă anticipată.

Regret din suflet că nu mă pot întoarce totuși la București înainte de 15 mai. Aștept însă articolul meu, care are nevoie de enorme adăugiri. Trebuie să revăd textul scris până acum și să adaug capitolele: Aderca, Bucuța, Cezar Petrescu, Mateiu Caragiale², N. Davidescu. Dacă până la primirea acesteia, nu vei fi expedit încă articolul, fă-o imediat. Și așa însă va fi destul de greu. Nu voi dormi câteva nopți (oh, și examenele astea!) și încă Dumnezeu știe dacă voi avea timp să termin. Gândește-te că nici n-am cetit *Întunecarea* lui Cezar Petrescu. Ce zici, să dispensez studiul meu de capitolul ăsta? Mi se pare cam greu totuși să-l ingnerez.

Nu, n-am să-ți comunic nicio sugestie nouă. „Cetatea literară”, așa cum e pregătită, e bună. Mă îngrijorează însă partea de la urmă, care ar trebui să fie diversă, concisă, organizată și teribilă. Cred că va trebui să-i păstrezi acestei părți, care în celelalte reviste poartă numele neexpresiv de „Cronică”, titlul „Stabilizare literară” – asupra căreia conveniserăm odată.

În acest caz cineva (d-ta sau dacă n-ai timp, eu) să scrie câteva rânduri precise de lămurire. Nu?

Dacă Gulian e acolo faceți lista chestiunilor de care urmează să ne ocupăm și distribuiți-le între noi. Aștept să-mi comunicați la timp ce anume îmi revine mie și ce lui Tudor.

Cred că am scris tot ce aveam deocamdată să-ți spun. Dacă mai rămâne ceva, am să scriu.

Aștept instrucțiunile d-tale și îți doresc succes mare. Inutil să-ți spun pronosticurile mele: ele sunt bune. Aveam nevoie de un gest decis și tranșant. Dacă apariția „Cetății” se va realiza, atunci acest gest va fi făcut. Și aștept de la el cele mai fertile urmări.

Te rog să crezi în devotamentul meu,

Mihail Sebastian

Brăila, 24 iunie 1929

Iubite maistre,

scrisoarea d-tale m-a găsit cu tocul în mână: căutam pe harta pasiunilor și obișnuințelor d-tale geografice locul posibil al existenței d-tale actuale. Timișoara? Balcic?... În nici un caz nu mă puteam hotărî să-ți scriu la București, unde nu te-aș fi putut găsi. Altfel cum aș găsi cuvinte pentru plecarea mea fără rămas-bun?

Sunt aici de două săptămâni. În ultima vreme – săptămâna ce a precedat plecarea – am uzat, la București, toate mijloacele de a te întâlni. La Modern, unde luam regulat prânzul, oamenii îmi spuneau că nu te mai arăți. Într-o zi la Capșa, unul din tipii incerți pe care îi știam de la premiere și vernisagii (Ira? sau cum?) mi-a spus că ești plecat. Mi-a părut rău, pentru că nu știam în

ce fel să-ți aflu urma. Rămas fără vești, tot ce am plănuit pentru la toamnă s-ar fi dezactualizat.

Dar, în sfârșit, iată-te. Lăudat fie numele domnului.

Pe cât mă bucură, pe atât mă îngrijorează definitivă tipărire a „Cetății literare”. În planurile mele de la început, *Romanul românesc*¹ lua cu totul alte proporții decât acelea de azi. Trebuie anume să urmeze un capitol Aderca, unul Davidescu (foarte necesar a face o distincție precisă între psihologia-formulă și psihologia-artă) și, în fine, un capitol de încheiere, prin care subiectul să se integreze în ansamblul vederilor „Cetății” și prin care contingentul literar Cezar Petrescu – Ionel Teodoreanu – Gib Mihăescu să fie lichidat din față.² Desigur, în iunie, terorizat de examene și de data fixată de d-ta, aș fi renunțat la această economie critică și aș fi terminat – de bine, de rău – cu câteva precizări rezumate. Acum aș voi ca amânarea „Cetății” și timpul liber să mă ajute. Răspunde-mi, te rog, prin urmare, dacă schimbarea tipografiei (schimbarea literei de tipar, deci) nu se opune să-mi continui articolul și nu mă obligă să-l las în punctul la care se găsește. Aștept asupra acestei întrebări un răspuns neapărat. Scrie-mi mai ales dacă se poate să le adaug celor 22 de pagini existente încă 12.

M-ai îndatora trimețându-mi *Mioara și Actul venețian*. Cred că ți-am spus că între proiectele vacanței ăsteia este și un studiu amănunțit asupra literaturii d-tale. Vreau să-l termin până în septembrie ca să îl pot publica înaintea eventualei mele plecări din țară (detalii mai jos). Și dacă *Mioara* îmi este încă prezentă pe de-a întregul în minte, despre *Act venețian* n-aș putea să scriu din memorie. Eu n-aș îndrăzni să-ți cer oboseala de a mi le trimite, dar pentru că ai bunătatea de a mi le oferi...

Asta m-ar ajuta, pe de altă parte, să mă reantrenez. De trei săptămâni de când n-am mai scris o pagină (de la „Cuvântul” am luat un concediu de o lună), am pierdut nu numai obișnuința, dar și tehnica sufletească a „actului de a scrie”. Mi-e greu să reiau prompt – ceea ce numai în gazetărie am învățat – contactul cu mine însumi și mi-e greu să-i gădesc imediat echivalentul în vorbe. Trebuie, la urma urmei, să violentez până asta de student obosit. Romanul meu mă așteaptă, cu dezolare, oprit la al treilea capitol. Și e doar un punct de onoare pentru mine să-l scot la iarnă.

Dacă e să fiu sincer însă, trebuie să-ți mărturisesc că toate grijile și muștrările acestea prețuiesc puțin față de bucuria copilărească și nestăpânită cu care îmi gust vacanța. Practic sportul cel mai reconfortant și mai încurajator: înotul. Patru, cinci, opt ceasuri pe zi, respir gol pe malul drept al Dunării și tai apa spre mijlocul ei, de unde priveliștea se deschide între două brațe ca o împărăție cucerită. Niciodată n-am fost – cum s-ar spune în limbaj semănătorist – mai aproape de pământ. Mirosoasă iarbă și a soare.

Înutil să-ți spun că aceste accente agreste nu trebuie cuate drept o „întoarcere la natură”. Citesc cu o poftă și cu o hărnicie de care sunt cu adevărat mulțumit. Norocul m-a dus spre câteva cărți, pe care nu le însemn aici pentru ca să nu lungesc prea tare o epistolă, pe care și așa va trebui să ai excesiva bunătate ca să nu o socotești un abuz. Să-ți spun totuși că m-am bucurat fără măsură citind literatura lui Georges Moore.³ De la *Pan* a lui Hamsun și de la *Fermina Marquez*⁴ n-am întâlnit o carte mai frumoasă. E o țesătură de melancolie și suiere ca într-un sfârșit de vis. Va trebui să-l cauți.

Cunoști *Soixante lettres de Proust* publicate de Lucien Daudet în „Caietele Proust”? Interesante. Câteva

detalii, amănunte de vocabular, relații, ecouri din vremea războiului. Dar în fond e săcâitoare maniera omului acestuia de a se ignora cu violență pe sine și de a face din întâiul venit un superior. O carte întristătoare.

Toate aceste lucruri – planuri, cărți, așteptări etc. – se întuneacă însă când încerc să le văd și să le imaginez dincolo de patru-șase săptămâni. Brusc, mi-a venit un dor de plecare. M-am hotărât să renunț la orice, să fac toate eforturile trebuitoare și să plec la Paris. Dacă nu mi iau doctoratul în drept acum după licență nu-l mai iau niciodată. Și dacă nu-l voi urma, înseamnă că niciodată nu voi trăi în străinătate. Hotărârea mea e nestrămutată de aceea. până cel mai târziu în noiembrie, va trebui să plec. Dar cum eu nu am bani, singura nădejde îmi e o bursă sau, ceea ce e mai ușor, acordarea de valută. Pentru toate acestea și pentru a le pune la punct, mă voi întoarce la București curând: 10-15 septembrie. Atunci vei fi poate și d-ta acolo și vom sfârși problema „Cetății”. Poate că și a *Muncii intelectuale*. Ce zici? Dar eu abuzez cu adevărat. Am pierdut simțul măsurii. Iartă-mă, te rog, și primește asigurarea simpatiei și devotamentului meu superlativ.

Mihail Sebastian

29 iunie

Mi-e rușine, zău, să mai expediez hârtia asta. Sunt patru zile de când am scris-o, am pus-o în plic și i-am dat-o fratelui meu mai mic s-o puie la poștă. O socoteam de patru zile plecată și îndrăzneam chiar să mă mir de lipsa răspunsului, când azi-dimineață am găsit plicul într-un sertar. Nu mi s-a întâmplat niciodată o asemenea mizerie.

Nu aștept să fiu scuzat. Și nici nu cer. Vreau numai să nu crezi în lipsa mea de deferență.

Brăila, 16 septembrie [1929]

Iubite maistre

săptămâna asta – spre sfârșitul ei – mă întorc la București. Pun astfel punct unei vacanțe care nu mi-a dat ce mă așteptam și din care n-am făcut ce-mi făgăduisem. Toamna vine cu regretul – pentru mine – de a mă surprinde în fața unor hârtii rămase goale.

Mă întorc însă cu o teribilă poftă de muncă. Și în dumneata voi regăsi desigur același om de hârnicie violentă și contagioasă (uneori, ca să fim drepecți).

Nu știi anume cât voi rămâne acolo. Dacă plec la Paris o lună. Dacă nu, un an. Oricum, în timpul acela – mare sau mic – voi sfârși toate socotelile neterminate. Și în fruntea lor: „Cetatea literară”. Mi se strânge inima de necaz când mă gândesc ce stupid, ce inutil, ce întâmplător am pierdut contactul cu d-ta, nescriindu-ți la vreme. Altfel, astăzi aș fi știut în ce situație este „Cetatea”, în ce dispoziție ești d-ta și la ce punct lucrările d-tale.

Și mai ales – dacă ți-aș fi scris – n-aș fi amărât de gândul supărării d-tale probabile. Caut o scuză și mi-e greu să mă opresc. Se grămădiseră într-un timp atâtea mizerii mari și mărunte, mă asaltaseră atâtea nevoi, încât eram incapabil să găsesc un ceas de răgaz pentru scrisoare, pe care nu știu dacă o așteptai, dar pe care desigur ți-o datoram. La București când te voi vedea, vei ști probabil să mă explic mai bine și d-ta – bun – vei ști să , ierți. Dar mă întreb, dacă nu ai – până astăzi – prea multe să-mi ierți.

Vin cu câteva revelații critice și cu câteva descoperiri literare. Două – în materie proustiană – palpitate. Ai să vezi. Nu am scris deloc. În afară de ce cunoști poate din „Cuvântul” – nimic. Am reflectat însă și am revizuit în memorie punctele de rezistență ale romanului meu. Am prins realmente curaj din

deprimarea și monotonia verii ăsteia trecută repede și fără folos. Iată de ce mă întorc bucuros. Am reînceput să iubesc Bucureștii și să uit oboseala pe care o duceam acolo între atâtea greutăți. Sunt numai așteptare.

Și dacă e timpul, de când ne cunoaștem, să crezi în sinceritatea mea, ai să înțelegi că, între toate bucuriile pe care le întrezăresc de pe acum, aceea de a te revedea pe d-ta este întâia.

Cu aceeași prietenie și stimă sunt al d-tale,

Mihail Sebastian

Joi, vineri, sâmbătă sau poate abia duminică (nu pot fixa ziua plecării) la prânz, te voi căuta pe la Capșa sau Modern. Dacă ai avea bunătatea să-mi lași pe o hârtie adresa d-tale, la redacția „Cuvântului”, ți-aș fi mai recunoscător.

Paris, 31 ianuarie 1930

Iubite maistre

dacă nu ar fi „Cetatea literară” – pribeagă, problematică și lipsită de manuscrise —, mărturisesc cu sinceritate că nu aș regreta și nu m-aș simți vinovat de lunga întârziere a scrisorii acesteia. E un lucru foarte complicat să te stabilești la Paris: dacă nu sub raportul vieții și socotelilor zilnice (hotel, masă, înscrieri la facultate, cursuri etc), cel puțin sub acela al acomodării intelectuale. Și cinci săptămâni mi se par un răgaz minim, și un timp absolut necesar și, în cel mai bun caz, abia suficient ca să fiu lămurit, cât de cât, asupra vieții pe care urmează să o duc aici. D-ta cunoști toate aceste lucruri și evident le înțelegi. Te presupun prin urmare nesupărat pe mine. Iar pentru ca să-mi înlătur orice motiv de reproș, te rog – te rog mult să-mi explici cât de

curând în ce stadiu se găsește „Cetatea”, dacă mai vrei să o scoți, dacă mai ai nevoie de manuscrisele mele, când anume ai nevoie de ele etc, etc, Eu, la rândul meu, îți făgăduiesc ca de îndată ce voi fi primit răspunsul d-tale să trec peste toate îndatoririle mele de student, rămas în urmă cu materia, și să sfârșesc tot ce îmi vei cere. Cu asta vreau să consider lichidată greșala întârzierii mele și trag nădejde că scrisoarea d-tale de răspuns nu va avea muștrări prea grave.

Nu-ți scriu nimic despre Paris. D-ta îl cunoști. Ai avut poate ca și mine variația de sentimente și dispoziții în care mă încurc, mă pierd și mă regăsesc de când sunt aici. Am rămas încă străin și e probabil că am să rămân la fel încă mult timp de aici încolo. Sunt câteva lucruri care mă împiedică să-i abordez pe franțuji – pe cei care m-ar interesa; bineînțeles – comod și util. În primul rând, limba o vorbesc greu, cu progrese lente și cu întârzieri oboșitoare. Am căpătat desigur în cinci săptămâni o oarecare dexteritate, m-am descurcat, am prins ușurința expresiei uzuale; dar n-aș putea să întrețin ca lumea o discuție. Vorbele mă terorizează: bucuros când găsesc un sfârșit de frază, nici nu mă mai întreb dacă el nu exprimă tocmai pe dos ceea ce aș fi vrut să spun. Pentru motivul ăsta foarte simplu, n-am uzat până azi de niciunul din mijloacele mondene și literare care îmi stau în oarecare măsură la îndemână. N-am vizitat-o pe principesa Bibescu și nici n-am avut grijă de a o face să știe că mă aflu la Paris. N-am încercat să mă folosesc de diversele avantagii pe care – se spune – cartea mea de gazetar mi le-ar putea aduce. N-am încercat să intru în legătură cu vreo revistă sau cu vreo redacție. Într-un cuvânt, n-am făcut nimic care să servească monden vieții mele aici. Am rămas pur și simplu în Cartierul latin – 52, rue de la Clef – cu câteva caiete (care în

intenția mea trebuie să fie transformate într-o serie de nuvele, într-o serie de foiletoane și într-un roman), cu câteva cărți de literatură, cu câteva cărți de filozofie și cu foarte multe cursuri de drept. E rău? Poate – eu însă sunt mulțumit și încântat de ce se întâmplă. Fiindcă, fără ca să intru în detalii, pe care le cunoști și care te-ar plictisi poate, Parisul e de o utilitate și de o bogăție indispensabilă unei minți. Totul mă interesează aici: oamenii după stradă, monumentele, bibliotecile, teatrele, Sena, ziarele și dejunul. Și deocamdată nu sunt decât pe marginea dinafară a lucrurilor; le privesc oarecum în excursionist, le înțeleg provizoriu, le iau drept ceea ce arată. Ce va fi mai târziu, prin urmare?!

O cucerire imediată: Luvrul! Sunt în fiecare duminică acolo – uneori și joia – și urmăresc în ordine ceea ce la școală profesorul de desen spunea că se numește „istoria artelor”. E una din cele mai bune bucurii ale mele. Descopăr tablourile, așa cum acum vreo 8 ani descopeream cărțile și lectura, încep să ordonez cum trebuie nume și fapte de artă pe care le știam cum le apucasem într-o înșiruire fantezistă. Prind să fac distincții și să sesizez nuanțe în noțiunea Leonardo da Vinci sau Ucello sau Murillo. Dacă nu ar fi să fac altceva la Paris decât să cunosc Luvrul și tot așa putea spune, pe bună dreptate, că mi-am câștigat vremea.

În literatură îi abordez pe englezi: palpitant. Revăd de pe altă parte câteva vechi pasiuni. L-am reluat bunăoară pe Stendhal și am găsit trei romane noi: *Armance*, *Lamiel*, *Le rouge et le blanc*.¹ Le cunoști? Caută *Le rouge et le blanc* și dacă cumva nu-l găsești la București, scrie-mi. Voi fi foarte mulțumit să-ți trimit și vei fi – sunt sigur – încântat să-l primești.

Am recitit „scrisorile doamnei T”. În ziua în care vei sfârși romanul ei, literatura europeană va deschide un nou capitol. Sunt gata să public sub proprie și întregă semnătură afirmația asta.

Mi s-au împlinit unele lucruri amuzante, am văzut teatre, am văzut filme, am ascultat concerte, m-am plimbat. Cinci săptămâni de surprize și aventuri – în cel mai cuminte înțeles al vorbei. Fii liniștit însă. Nu am de gând să-ți scriu despre toate astea. Pentru că mi-ar trebui – ca să pot vorbi liber cu d-ta – să știu în ce situație și dispoziție te găsești, aștept ca schimbul de scrisori pe care îl inaugurez astăzi și pe care îl doresc asiduu să fie de-a binelea pornit. Mai ales vreau să-ți vorbesc despre o afacere. Da, despre o afacere. Eu o cred rentabilă și interesantă și lesne de înfăptuit. Geniul d-tale practic (despre care îmi vorbea într-o zi cu umor Făgețel² are să se simtă la largul lui. Vreau însă să știu dacă ești într-o stare de spirit propice afacerilor. Dacă da și dacă mă asiguri că te interesează, îți voi „expune” în viitoarea mea scrisoare planul.

Observi că de-a lungul acestor lungi pagini am presupus continuu un răspuns al d-tale. Într-adevăr, te rog să-mi faci bucuria de a-mi răspunde. Aș fi neconsolat dacă ar trebui să interpretez o eventuală tăcere a d-tale drept efectul unei supărări – justă, de altminteri. Vreau să știu ce e cu „Cetatea literară”. Vreau să-mi îndrept toate greșelile pe care le-am comis față de ea („Cetatea” a devenit – vezi bine – o realitate personală). Și mai ales vreau să știu ce faci.

Scrie-mi te rog dacă mai apare „Omul liber”³ și cum o duce. Dacă vrei, spune-i vărului meu Bogdan Varvara⁴ că foarte curând îi voi scrie. Directorului d-sale și viitorului meu maestru, d-lui Jean Th. Florescu, spune-i bunele salutări din parte-mi.

Iartă-mi lungimea scrisorii și mângâie-te cu gândul că nu am scris decât jumătate din ceea ce aș fi vrut să-ți scriu și ți-aș fi scris probabil dacă un gând bun nu m-ar fi oprit la timp. Aștept nerăbdător o scrisoare din care să aflu ce citești, ce ai mai văzut, ce scrii, ce proiecte faci, ce proiecte ai părăsit etc. Tot ce vine de la d-ta mă bucură.

Cu sentimentele știute,

Mihail Sebastian

Păstrez împotriva înțelegerii noastre de la București titlul ăsta de scrisoare. Mi-e cu neputință și mi se pare că are să-mi fie totdeauna greu să-ți spun direct pe nume, în scris mai ales. Nu pot să lămuresc de ce. E foarte greu de explicat, dar e foarte ușor în înțeles.

P.S. Aflu că se va juca în curând la București o piesă a lui Antoine Bibescu.⁵ Bun prilej pentru d-ta de a stabili relații cu el și cu cercul Principesei. Nu crezi?

Știi ceva despre Gulian?

Către Camil Baltazar

Paris, 22 aprilie 1930

Nu știi dacă ai uitat și – mai puțin – dacă ai scuzat chipul ciudat în care am plecat din țară. Semăna cu o dezertare.

Nu-ți scriu ca să mă explic. După o tăcere de patru luni, ar fi și ridicul. Dacă aș voi, ți-aș spune câteva lucruri simple, care te-ar ajuta poate să înțelegi. E inutil însă. Țin minte că ori de câte ori am ținut să lămuresc, pentru un prieten, un cuvânt sau o întâmplare penibilă, mai rău le-am încurcat. Intențiile mele bune s-au ciocnit mai totdeauna de accidente mărunte, care le-au teșit, le-au deformat și le-au adus la cunoștința celui cărora le

adresam altfel decât aș fi vrut. Iată de ce când mă gândesc la „geografia mea socială”, așa cum plecarea mea din țară a fixat-o acolo, bag de seamă că amicitțiile, adversitățile, simpatiile, relațiile mele posibile și porțile închise pe totdeauna au în ce mă privește, un caracter întâmplător. Se întâmplă să fiu detestat de oameni pe care îi iubesc și să fiu iubit de oameni pe care nu-i sufăr. Asta din cauză că, până la un timp, am avut imprudența să cred că, de vreme ce viața mea se joacă în singurătate, tot ceea ce se întâmplă dincolo e de o importanță neglijabilă. M-am înșelat. Ar fi timpul să pun ordine în legăturile mele. Trebuie, cu o sinceritate de care mă simt azi incapabil, să lichidez un întreg catalog de neînțelegeri. Alaltăieri am făcut o listă cu numele celor cărora le datorez – într-un sens sau altul – o lămurire. Sunt tocmai 20 (douăzeci).

Dumitale n-am să-ți explic nimic. Am să-ți spun numai că dacă uneori, în disperarea și bucuria de a mă simți iremediabil singur, am avut totuși sentimentul că vorbele pot sluji la ceva între doi bărbați – atunci lucrul ăsta s-a întâmplat doar în tovărășia d-tale.

Nu știi dacă atâta lucru ajunge pentru o împăcare. Dar știi că e de ajuns pentru a ține prezentă totdeauna afecțiunea pe care – indiferent de sentimentele d-tale prezente – eu stărui să ți-o port.

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

Paris, 30 aprilie 1930

Scumpe prietene,

Ieri am avut o zi bună: bani, vești din țară și – în sfârșit – scrisoarea d-tale. Era singura uitare care mă necăjea. Căci întâmplător sau intenționat, am întrerupt cu vremea legăturile cu amicii și cunoștii mei din țară;

nu le scriam, nu-mi scriau. Aveam un fel de bucurie copilăroasă de a-mi stabili mai puternic depărtarea. Voiam să fiu la Paris, și atât. Voiam să lipsesc din România – dar să lipsesc în toată regula. Dar urma d-tale nu voiam s-o pierd. E greu să-ți spun – și poate nici nu e util – cât de mult m-am obișnuit cu prezența d-tale. Să-ți comunic sau să aflu o veste despre ce citești sau ce lucrezi devenise pentru mine un lucru necesar. Observațiile d-tale precise, judecățile d-tale de ultimă instanță, simpatiile și antipatiile d-tale mă instruiam. Juste sau nu, aveau întotdeauna un accent scuturător, după care te recunoșteam. Nu pot fi niciodată insistent în legăturile mele de prietenie. Dar d-tale trebuie sa-ți spun că faptul de a te fi cunoscut e capital în existența mea. Nu scriu o pagina de literatură, nu șterg un cuvânt și nu adaug vreunul fără să mă gândesc: „asta i-ar plăcea, asta nu i-ar plăcea lui Camil Petrescu”.

Și sfârșind această declarație prealabilă, pe care sunt tare bucuros că am terminat-o, dar peste care nu puteam să trec, vei înțelege cât am fost de bucuros primindu-ți scrisoarea. Ești d-ta întreg în acele patru pagini: cu necazurile, cu luptele, cu proiectele, cu amărăciunile și amenințările d-tale. În patru pagini îmi scrii despre o mie de lucruri. Dă-mi voie să-ți răspund metodic.

— „Afacerea” pe care aveam de gând să ți-o spun era pe jumătate o glumă. Dar fiindcă pe altă jumătate este sau poate să devină un lucru serios, să ți-o „expun”. Există la Paris câteva mici săli, foarte mici și foarte incomode, în care se exploatează un cinematograf de avangardă. În realitate, se prezintă acolo unele din filmele care au fost deja reprezentate la alte cinematografe, dar care sunt lansate din nou cu un întreg aparat de critică „pentru intelectuali”. Se creează o atmosferă de cerc închis, care dă publicului impresia că

descoperă el opere de artă și că în orice caz asistă la un spectacol pentru inițiați. Iată cum la toate studiourile astea (Studio des Agriculteurs, Studio des Ursulines, Studio 270) în fiecare seară sălile sunt pline. Prețurile mari, publicul numeros.

Or, snobi se găsesc și la București. Mi se pare că ar fi ușor să-i utilizeze cineva. Ajunge numai o sală de spectacole – indiferent unde s-ar găsi și cât de incomodă ar fi. Bunăoară, sala care trebuie să devină „Studio Ventura”, sau sala de cinematograf a Atheneului, sau, în sfârșit, orice altă sală. cât privește repertoriul, nu ai decât să vorbești cu o casă de filme din București. Probabil că știi că filmele vechi rămân în depozit sau se distrug, iar cumpărarea lor e definitivă. Orice casă de filme ar fi fericită să poată închiria din nou filme pe care le-a exploatat deja. Ai putea să-ți alegi 10-15 lucruri din care să faci un repertoriu pe jumătate an. Gândește-te bunăoară că d-ta ai descoperit excelentul *Chicago*, o *crimă celebră* și că filmul a trecut neobservat. O reluare inteligent pregătită ar avea cu siguranță succes. De asemenea, *La foule* al lui King Vidor și *Solitude* a lui Paul de Fojos (două filme admirabile) au trecut neluate în seamă. Chaplin, Douglas Fairbanks, Malec etc, etc, toate filmele de succes, cunoscute sau nu, ar putea fi luate pe bani puțini. Nu trebuie cheltuieli de afișaj. Conferințe sau dezbateri publice, invitații, cronici speciale la gazetă ar face o reclamă mult mai eficace.

Pun în plic programul unui Studio parizian. Văzîndu-l, vei înțelege mai bine ceea ce vreau să-ți spun. Cred că de la toamnă (fiindcă acum e prea târziu) s-ar putea face „afacerea”. Nu știu dacă te interesează, dar eu, dacă aș fi la București, aș încerca-o.

— Nu accept deprimarea d-tale. Și vreau să o cred – ca totdeauna – trecătoare. Dar îngăduie-mi să-ți

spun că d-ta ești în bună parte vinovat de tot ce se întâmplă. Ai dus și duci, cum bine spui, „ridicule și mici lupte intestinale”. La ce? Pentru cine? E vreo utilitate în faptul de a denunța un imbecil, de a scutura o falsă glorie literară sau de a pune la locul lui un polemist capșist. Schimbă asta ceva din simplele d-tale adevăruri personale, adaugă poate ceva vieții d-tale interioare, care singură prețuiește pentru că singură e creatoare? Nu cred. Să presupunem că „luptele d-tale intestinale” ar avea un rezultat practic imediat. Să presupunem că denunțul d-tale îl elimină pe Tita Bobeș din critica dramatică, pe Cezar Petrescu din literatură și pe Mihai D. Ralea din filozofie! Ei și? Crezi că toate izbânzile astea la un loc și alte o sută în plus valorează cât faptul de a fi scris *Actul venețian*?

Știu, d-ta crezi în „valoarea programatică a gestului frumos”. Știu, d-ta crezi că într-o zi sau alta va veni un colonel, ca în război, ca să te ia părintește de urechi și să meargă pe urmă cu d-ta la atac. Dar mie mi se pare că între o realitate socială informă, în care izbânda e problematică și anonimă, și între o realitate sufletească, alegerea nu e cu puțință, fiindcă e din capul locului tranșată. Ceea ce numești d-ta „blestem” este numai un devotament inutil, o trădare a cărții pentru lucrurile mărunte din afară, o abdicare de la rosturi adânci și valabile, de dragul unor chemări trecătoare și de suprafață. Dacă ai ști cum se șterg oamenii de la depărtare, cum dispar „chestiile personale”, cum pierе Pamfil Șeicaru¹, cum se ascund Bucureștii toți într-un nor de fum de țigară proastă și cum, în amintire, nu mai rămân decât două, trei cărți, doi-trei oameni! când cineva a scris și a gândit ce ai scris și ai gândit d-ta, mă întreb cum mai poate să se întoarcă fără scârbă și fără senzație de înecăciune între oamenii de pe uliță.

Atâta lucru cel puțin am învățat, de când sunt aici: să fiu singur. Nu izolat: singur. Îmi dau seama că ceea ce se petrece cu mine însumi poate depăși spectacolul de afară. Hârtie și cerneală, cărți și timp de lucru; asta îmi ajunge – încolo, timpul poate să treacă la fel, cu aceiași oameni, cu aceiași mici mizerii, cu aceleași mici bucurii. Oamenii, dacă mă pot instrui, adică dacă-mi pot oferi un peisagiu sufletesc sau altul decât al meu, alte puncte de vedere și alt fel de a gândi, îi cercetez și cultiv; dacă nu, îi las în plata lui Dumnezeu. Singurele izbânzi, care mă interesează, scapă controlului lor. Eu nu vreau să fiu un „luptător social”, ci numai un om care gândește – și poate un scriitor.

Iată de ce m-a bucurat, ca o revenire la datorie, vestea romanului d-tale.² Scrii, deci. Aștept cu o nerăbdare înfrigurată cartea. Spui că nu este în genul scrisorilor Doamnei T. Cu atât mai bine: surpriza îmi va fi sporită. Inutil să-ți spun că nu mă îngrijorează prea tare ezitățile d-tale. Înțeleg asemenea îndoieli, deși știu că de câte ori le-ai avut ai făcut lucruri durabile. Dacă într-adevăr apariția romanului se amână până la toamnă, nu ai vrea să-mi spui într-o scrisoare, cât de vag, cum e schițat romanul d-tale, care îi e subiectul, personagiile și în ce fel l-ai scris?

Sunt gata să termin scrisoarea și bag de seamă că nu ți-am scris mai nimic despre mine. Asta pentru că aș avea prea multe lucruri de spus.

În rezumat: 1) îmi place mult Parisul, mi-am stabilit o viață destul de interesantă în el; n-am făcut multe cunoștințe, pentru că n-am vrut; vorbesc din ce în ce mai bine franțuzește; 2) în genere, am bani destui pentru o viață liniștită și mediocră; dar sunt și zile cumplite când n-am nici o centimă, de pildă zilele

trecute era ziua d-tale de naștere, aș fi vrut să-ți telegrafiez și să te felicitez! dar eram sărac lipit; vrei să-mi ierți această întâmplare și să primești felicitări întârziate? 3) deocamdată îmi prepar examenele de doctorat în drept pe care le trec la începutul lui iunie. Lucrez 12-14 ceasuri pe zi – și altceva, deocamdată, nu fac; 4) nu mă întorc vara în țară; am să plec în Bretagne, într-un sat, ca să lucrez liniștit: acolo, am să-mi termin romanul³ și să-mi încep studiile de filozofie pentru Sorbona; 5) abia la toamnă, când voi reveni la Paris, cunoscând de-a-binelea limba, voi face demersurile necesare pentru a cunoaște cercurile literare pariziene și atunci poate îl voi vedea și pe Benjamin Cremieux și îi voi putea înmâna *Suflete tari*; 6) învăț englezește; 7) romanul meu a făcut enorme progrese; cred că în două luni de răgaz – la vară adică – l-aș putea sfârși; 8) cuget și văd foarte bine un nou roman⁴ și o carte cu nuvele.

Îndată ce voi avea mai mult timp liber, îți voi scrie mai pe larg (dacă nu abuzez, desigur). Pentru azi – atât. Mă cheamă cursul meu de drept sindical.

Cu o caldă strângere de mână, al d-tale,

Mihail Sebastian

52, Rue de la Clef, Paris, V-e.

Paris, iunie 1930

Scumpe prietene, bunăvoința dumitale pentru mine e de notorietate publică: iată de ce – și de aici măcar – sunt obligat să uez de ea. Mă explic. Purtătorul acestei scrisori, dl. Rozen A. Iosef, elev în clasa a VII-B a liceului Gh. Lazăr urmează să se prezinte zilele acestea la examenul de bacalaureat. Îndrăznesc să solicit atenția d-tale pentru el: 1) pentru că mi-e văr, și încă un văr

drag; 2) pentru că e un elev excelent, pe care îl intimidează mai puțin cartea și munca decât mizeriile și emoțiile inevitabile ale unui examen.

Știu că d-ta cunoști Bucureștii toți; mai știu că ai bune relații între profesorii secundari de acolo, mai ales între cei care frecventează deopotrivă literatura și școala. Vărul meu îți va arăta lista juriului lui (pe care eu nu o cunosc, fiindcă altfel nu te-aș mai fi deranjat); dacă se întâmplă să se afle în acel juriu vreun amic de al d-tale, vei avea bunăvoința să-i scrii câteva rânduri de recomandare?

Îmi dau seama că abuzez de buna d-tale prietenie, și totuși stăruie: îmi vei face personal un mare serviciu.

Vei primi curând vești, din parte-mi. Am sfârșit examenele mele (și le-am sfârșit cu bine), sunt liber, scriu, mă plimb, văd oameni și mă felicit continuu de faptul că mă găsesc aici, și nu acolo. Aștept nerăbdător romanul dumitale.

Cu mulțumiri repetate și cu aceeași caldă prietenie de totdeauna,

Mihail Sebastian

[30. VI. 1930] 19. Nogent – sur Marne (Seine)

Duminică – afară din Paris. A început cu adevărat vacanța.

Sebastian

Către familia S. Păstorescu¹

Annecy, 22 iulie 1930

Dragii mei

nu știu ce ați face, dacă într-o bună zi aș bate la ușa voastră să vă dau ziua bună; e probabil că m-ați da

afară. Și ați avea dreptate. O carte poștală însă nu se aruncă înainte de a se citi: iată de ce vă trimit așa salutările mele și de ce vă rog să credeți în dragostea ce v-o poartă vârul vostru,

Iosy

Către Camil Petrescu

27 iulie 1930
Pensions „Les Marquissats”
Annecy (Haute-Savoie)

Scumpe prietene,

Ultimele săptămâni petrecute la Paris mi-au fost luate de un șir de mici evenimente, care fiecare în parte nu erau destule ca să mă preocupe, dar care toate la un loc făceau un fel de viață agitată, febrilă, obositoare. Nu găseam timp pentru nimic altceva decât pentru toate acele fleacuri agreabile. Au fost câteva femei, au fost câteva nopți albe, au fost câteva accidente...

Dar iată-mă la 600 kilometri depărtare de Paris, în munți, într-un orașel calm, pe țărmurile unui lac alpin imens. Încerc să-mi reiau vechile deprinderi. Și încep prin a-ți scrie. E un răspuns la o scrisoare mai veche de o lună. Dar te știu îngăduitor. De altminteri, corespondența noastră, întretăiată de asemenea lungi pauze, e mai mult o verificare scurtă a unei înțelegeri care continuă oricum, ca strigătul alpinistilor, porniți pe drumuri deosebite pe același munte, dar chemându-se uneori pe nume ca să se știe unul pe altul.

Pentru că vrei să primești vești despre mine, află că sunt sănătos. Umblu mult, vâslesc, înot, dorm în iarbă, mănânc și beau. Sunt pe aici niște vinuri cum nici la Paris n-am găsit (unde totuși am cunoscut un vin de Anjou, în stare să ducă viața unui om de la un capăt al

pământului la alt capăt). Am băut ieri seară la masă un Beaujolais teribil.. E ceva suav și adânc. Nu e un vin: e o stare de spirit, e un „état de grâce”. Trebuie să fiu însă sincer să-ți spun că proprietărea mi l-a recomandat ca „foarte bun pentru stomac”.

Sunt ca și timpul, la *beau fixe*. Mă bucur de o singurătate complectă. Nu cunosc pe nimeni. Am o ladă de cărți cu mine. Am câteva caiete albe, care așteaptă să fie scrise. Am nenumărate proiecte, dar toate clare, exacte, gata să fie realizate de îndată ce aș lua tocul în mână. Romanul meu e în bună stare.

Uneori mi-e dor de țară. Alteori mi-e dor de Paris. Dar mă felicit continuu că sunt aici. Pun ordine în o legiune de lucruri noi și vechi.

Înțeleg din ce în ce mai bine ce lucru esențial am făcut plecând din România. Cel puțin acum am timp și pot să aștept. Aici în Franța orice e cu putință. Ieși din casă singur și te întorci cu o femeie superbă, sau cu un cuțit în burtă.

Nu, deocamdată nu „joc șah” cu Parisul. Nebunii sunt nemișcați la locul pe tablă (c1 – f1).

Am dat examen, am lucrat, am căutat să cunosc Parisul, am învățat franțuzește. Aș fi putut poate să caut ocazii, să leg relații, să văd oameni interesanți. Aș fi putut să utilizez calitatea mea de scrib român, să scot din colecțiile „Cuvântului” multe foiletoane scrise despre diverși oameni de aici.

Mi-am dat seama însă că ar fi o gravă greșeală, care putea rata totul. Aveam atunci (și nu știu dacă nu-l mai păstrez încă) un aer de metec. Și pe meteci, franțuzii îi detestă. Astăzi vorbesc destul de curent. Sunt unii oameni care mă iau drept francez. Sunt însă zile când merge prost și când mi se pare că totul trebuie reluat de la început.

Iată de ce n-am folosit nici măcar considerabilul avantaj de a o putea cunoaște pe Principesa Bibescu și, prin ea, Parisul tot. Nu știu ce o fi gândind despre mine această doamnă. Îmi scrie o scrisoare uluitoare și eu răspund cu o întârziere de 10 zile. Îmi trimite o carte cu o dedicație admirabilă, și eu – tac. Nici măcar o mulțumire, nici măcar un articol, nici măcar o vizită sau o carte de vizită depusă. Aici au rămas lucrurile. Aș avea o mare bucurie să le pot relua, dar mă întreb cum. Ce spui d-ta? Vezi vreun mijloc? Totul nu e definitiv și lamentabil pierdut? Te rog să-mi răspunzi la această întrebare. Mă preocupă.

Am recitat – ca pentru un fel de expiere – *Catherine-Paris*. Ce carte nobilă, amintitoare, plină de nu știu ce melancolie, de nu știu ce renunțare la viață, pentru vis?

Sunt foarte curios să știu în amănunte în ce împrejurări ai cunoscut-o pe Principesă. Te rog mult nu-ți cruța oboseala de a-mi povesti detaliat. Îți voi fi recunoscător.

Aștept nerăbdător romanul d-tale. Mi-l vei trimite de îndată ce va fi tipărit. Nu-i așa? Neliniștea și nemulțumirea d-tale nu mă îngrijorează. Îți cunosc variațiile de umoare. D-ta ai scris *scrisorile D-nei*^T. D-ta ai scris *Actul venețian*. D-ta ai scris *Falsul tratat*² de dramaturgie (nu știu ce gândești despre el, dar sunt acolo pagini care mă emoționează și azi. Pentru o operă de polemică – și de polemică românească încă –, faptul mi se pare uluitor). De câte ori citesc, am sentimentul că am trăit ceva. Vezi, de asta îți aștept cartea.

Nu-ți spun nimic despre romanul meu³. Îl scriu cu plăcere. Asta e tot ce știu deocamdată. Țin să-l termin repede, fiindcă mă așteaptă o altă carte, pe care o am gata în cap și pe care o voi transcrie în două luni.⁴ Sper

că romanul va fi gata de publicare spre sfârșitul lui octombrie. Am să-ți trimit atunci și am să-ți cer sacrificiul de a-l citi. Crezi că s-ar putea găsi un editor? Crezi că ai putea vorbi cu cineva în privința asta? Isaiia Răcăciuni⁵ (caraghiosul ăla mărunț) îmi spunea în octombrie trecut că „Cultura națională” ar fi dispusă să-mi publice un volum de nuvele sau eseuri. Cum eu însă trebuia să plec și eram preocupat de alte treburi, n-am insistat... Ciornei?⁶ Benvenisti?⁷ Vrei să ai bunătaea de a-mi spune ce crezi despre asta? Poate că dacă aș fi în țară lucrul ar fi ușor. Dar, vezi, ceea ce mă interesează pe mine e ca volumul să apară în lipsa mea. M-ar plictisi obligațiile de rigoare. Vreau să-l privesc din depărtare, cum își duce singur viața lui acolo, fără asistența mea mondenă.

De altminteri, mai curând de iunie 1931 eu nu cred să mă întorc. Și atunci încă poate numai pentru vacanță, căci dacă voi începe la toamnă să-mi prepar, în afara doctoratului în drept, o licență la Sorbona, atunci voi mai avea încă cel puțin doi ani de străinătate. Sper că Nae Ionescu nu mi-i va refuza. Se poartă admirabil cu mine. Chiar dacă uneori sau de cele mai multe ori întârzie, sau uită, sau amână, în fond îmi poartă o afecțiune pe care nu știu cărui lucru o datorez!; nu uit că prin el l-am cunoscut pe ministrul Mironescu⁸, a cărui protecție e discretă, înțeleghătoare și... profitabilă. Nu duc o viață prea largă. Ba am uneori plictiseli și necazuri destul de serioase, foarte serioase chiar. Dar toate se remediază cu vremea. Am un trai calm, pot să lucrez.

Aș fi bucuros să aflu vești despre d-ta. Mai scrii la „Omul liber”? (Mai apare?) Ești la București? Ai plecat în vacanță? Te mai gândești la „Cetatea”? Ai proiecte noi? Scrii? Citești? Ai cunoscut lume nouă? Ai rămas la vechile prietenii?

Iartă, te rog, proporțiile monstruoase ale scrisorii mele. Ea e făcută pe măsura afecțiunii mele, nu pe măsura răbdării d-tale.

Cu bune salutări,

Mihail Sebastian

P.S. 1) Trebuie să-mi cer scuze – și încă întârziate – pentru o îndrăzneală de care mă căiesc. Ți-am trimis de aici o scrisoare recomandată, pentru un elev de liceu. Singura mea scuză este că amicitia d-tale pentru mine era prea cunoscută ca să refuz acest demers. Băiatul mi-a scris că l-ai primit cu multă bunăvoință. Îți mulțumesc mult. Dar asta e destul ca să fiu sigur că nu ești supărat?

2) Fratele meu (P. H. Pralea) a trecut prin București și urma să te viziteze. L-ai văzut?

Către Camil Baltazar

31 iulie 1930

Pension „Les Marquisats”
Annecy „Haute-Savoie”

Scumpe prietene,

Tăcerea d-tale mă dezolează. E dreptă, o merit, o așteptam; și, cu toate astea, nu știu ce sentiment îmi spunea că d-ta ai să primești explicațiile mele vagi, ai să treci peste cele întâmplare și ai să-mi trimiți un cuvânt de prietenie.

Aș trebui poate să trec la explicații și scuze precise. Aș trebui să-ți spun cum s-au petrecut lucrurile atunci, la plecarea mea din țară și să te oblig să înțelegi ceea ce la întâia vedere e de neînțeles. Intențiile mele, mai demult, erau să-ți scriu o lungă scrisoare, în care să-ți povestesc amănunțit diverse lucruri care mi se par atenuante – cel puțin atenuante. Dar trebuie să mă ierți încă o dată. Toate acestea astăzi sunt atât de inactuale și

mi se par atât de vechi, încât te-aș obosi inutil și m-aș necăji o dată mai mult pentru niște lucruri care pentru mine nu mai există. Deci, dacă tăcerea d-tale însemna așteptare, (ca la tribunal, când dovezile nefiind concludente, se acordă un termen pentru înfățișare de noi probe), atunci această scrisoare va fi o mică deziluzie. Nu sunt în stare să argumentez pentru o cauză care, câștigată sau pierdută, mi-e indiferentă. Eu nu stau de vorbă cu o entitate care se cheamă „Prietenie” și față de care am nu știu câte datorii, preveniri și consecvențe. Ci vorbesc cu omul viu, Camil Baltazar, care știe să primească un lucru și un fapt așa cum e, absurd poate în aparență, vinovat și ridicul, dar în fond motivat de o mie de mici accidente, care-ți stau în cale și care te împiedică să faci ceea ce trebuie sau să nu faci ceea ce nu trebuie. Asta e.

Dar dacă, Doamne ferește, tăcerea d-tale voia să spună, pur și simplu, că te-ai supărat definitiv și că nu mă mai cunoști, atunci să știi că vei avea de furcă cu mine. Să știi că am răbdare. Să știi că pentru necesitățile mele mă lupt cu îndărătnicie până la capăt. Eu nu renunț la prietenia d-tale. Înțelegi? Mi se pare că ți-am mai spus și altă dată, nici adversitățile, nici amicitia mea nu sunt acelea pe care le-aș fi vrut. Am avut până într-un timp orgoliul și poate naivitatea să cred că ceea ce se întâmplă cu mine însumi e destul de adânc ca să mă pot dispensa de relații. Pe acestea le-am lăsat să se așeze după voia întâmplărilor. În fond, era numai o oribilă incapacitate socială. Nu știam să mă apropiez de oameni. Poate că încă nu știu. Leg foarte greu o prietenie. Dar o pierd și mai greu. Un prieten pierdut e un fel de despărțire de mine însumi, e un obraz al meu care se duce și pe care mai târziu n-am să-l mai cunosc în lume.

Crezi d-ta că voi accepta așa – de dragul unei întâmplări idioate – să rățăcesc una din cele mai probabile

putinți de a mă cunoaște pe mine însumi? Și crezi că voi lăsa ca trei ani sau patru din viața mea (începuturile mele de la București, serile târzii petrecute împreună, fără un ban în buzunar, ronțind covrigi pe Bulevardul Carol în sus, furia și nerăbdarea mea în discuții, calmul și scepticismul d-tale... să-și piardă urmele o dată cu o despărțire fără sens? „Nu, de o mie de ori nu”, aș avea poftă să strig, ca într-un roman polițist.

Vei primi deci această scrisoare și o vei socoti ca pe un semn al unei bune înțelegeri, ce continuă.

Mă simt foarte bine aici unde sunt. E întâia depărtare de țară care îmi place. Am plecat de acolo la timp potrivit. Nu observaseși? Începusem să polemizez prin gazetă, să frecventez „Capșa”, să cunosc actrițe și să mă salut cu diverși domni la masă la „Modern”. Cum înțeleg de bine acum soarta atâtor „tineri eminenti”, cărora nu le-a lipsit nici inteligența și nici râvna, dar care până la urmă n-au izbutit să facă altceva decât Sergiu Dan, sau Romulus Dianu, sau Tudor Șoimaru, sau T. T. Braniște, sau D. I. Suchianu, sau...

E într-adevăr deprimantă atmosfera de-acolo. O spunem cu toții, dar de abia atunci când am fugit din ea ne dăm seama.

Am găsit la Paris o cameră simplă și modestă, în care am lucrat serios. Am cunoscut lume (midinete, studenți, femei măritate, englezi, pederăști, lesbiene, o lume mare și diversă, cu fețe noi, cu obiceiuri surprinzătoare, vorbind toate limbile pământului, legând o amicitie de două zile sau două săptămâni, și care se pierdea pe urmă – necatalogată, în mersul zilelor). Singur spectacolul ăsta și ar fi fost de ajuns să-mi justifice plecarea. Mă amuzam uneori să stau ceasuri întregi pe terasa unei cafenele, numai pentru plăcerea de

a privi lumea. E ceva amețitor. Să știi că lumea e atât de largă și că oamenii sunt atât de mulți – e un sentiment care te face să uiți de tine.

Și, cu toate astea, am avut acolo puțința să fiu singur. Am scris (fără gând de a publica – cel puțin deocamdată – am scris fiindcă îmi făcea plăcere), am citit, am muncit pentru diverse examene, m-am gândit la o teză de doctorat, care trag nădejde să reușească bine, am recăpătat, în fine, gustul lucrului. La toamnă, la întoarcerea mea la Paris, mă înscriu la Filozofie și sper să-mi iau o licență în doi ani. Astfel, voi mai câștiga un an de străinătate... Dar în vara viitoare voi veni totuși pentru două luni în țară, să-mi văd familia, să revizuiesc Bucureștii și să observ unde anume stă cariera mea literară, pe care am lăsat-o acolo să-și trăiască traiul în lipsa mea.

La iarnă va trebui să cunosc la Paris diverse cercuri literare, pe care până acum le-am neglijat, fiindcă nu vorbeam ca lumea franțuzește. Tot la iarnă am să scriu o carte, care nu știu dacă va fi bună sau rea, dar care cu siguranță te va interesa.¹ Nu-ți dau amănunte, deși cartea e în gând gata și nu așteaptă decât să fie pusă pe hârtie (simplă muncă de transcriere). cât despre romanul meu, vechiul meu roman,² a suferit adânci prefaceri, care de altminteri mă mulțumesc. E încă în lucru, dar la 15 octombrie va fi gata de publicare – de astă dată gata de-a binelea. Va fi o carte clară, lucidă și simetrică. Deocamdată nu pot spune mai mult. Uneori îmi place, alteori nu.

Mai am alte o mie de proiecte – literare și nu. Dar la ce să îți le spun pe toate deodată? Vom avea timp să stăm de vorbă, dacă cumva vei consimți.

Aici, la Annecy, mă odihnesc. Eram foarte obosit după examene, și acum liniștea asta în Alpi mă face să uit de lucru, de cetit, de tot. E cu adevărat o vacanță mare.

Orășelul e magnific. E chiar prea frumos: e un exces de culoare și un exces de poezie care ar trebui trăit în tensiunea unui mare amor. Văd foarte bine o mare pasiune – stil napolitan – desfășurându-se între aceste ziduri negre, între aceste ape albastre, sub cerul acesta de infinite nuanțe. E într-adevăr un peisagiu suav, emoționant.³

Pentru dispozițiile mele sobre, aproape că aș fi preferat un loc mai monoton și mai sărac în linii și culori.

Sunt de zece zile aici. până acum mi-am petrecut timpul înotând în lac, cetind pe *chais-longue*, scriind. De mâine voi începe câteva excursii pe munți. Îți voi da din când în când vești despre mine.

Și d-ta? Trebuie să-mi scrii. Ascultă-mă: dacă ești capabil să nu judeci, dacă ai tăria de a nu „lua sancțiuni”, dacă poți să înțelegi că între intențiile noastre și între actele noastre pot să se pună diverse lucruri de nimic, care să le întoarcă după drumul lor firesc, ai să-mi scrii. Și ai să-mi spui ce faci, ce ai făcut, ce ai scris, ce proiecte ai, cum te mai lupți cu diverși dobitoci din București, dacă mai scoți revista, cum o scoți...

Eu nu știu nimic din ce s-a mai întâmplat în țară, în lumea literelor. Camil Petrescu, de la care am avut vreo două scrisori, îmi vorbea despre altele.

Cu o prietenie constantă,

Mihail Sebastian

Sărutări de mâini respectuoase doamnei Baltazar.

Annecy, 12. VIII. 1930

Primesc în momentul ăsta scrisorile d-tale. Îți mulțumesc. Aș voi să-ți răspund imediat, dar mă așteaptă automobilul unor prieteni, ca să mergem într-o

lungă plimbare spre granița elvețiană. Voi fi poimăine înapoi și îți voi scrie de îndată.

Am o mie de lucruri să-ți spun. Cu dragoste,

Sebastian

Către Camil Petrescu

13 august 1930

Două ceasuri în Elveția...

Sebastian.

Către Camil Baltazar

14 august [1]930

Pension „Les Marquisats”
Annecy „Haute-Savoie”

Scumpe prietene,

Scrisoarea d-tale nu m-a surprins. Bătută la mașină, nesemnată, nedată și încă aș fi recunoscut-o între o mie: este a d-tale. Nu-ți pot spune cât sunt de bucuros. Am sentimentul liniștit pe care l-am încercat ori de câte ori am izbutit să pun ordine în treburile mele sufletești, aproape totdeauna încurcate, că revin la o situație normală, fixă.

Detest explicațiile și imputările. Și de câte ori cineva – o iubită, un frate sau un prieten – acceptă să treacă peste diverse încurcături penibile și să primească mâna pe care i-o întind, de atâtea ori răsufli ușurat, ca după o mare primejdie trecută. Ce vrei? Nu sunt eu făcut pentru „scenele tari”.

Îți mulțumesc pentru toate veștile pe care mi le dai. Eram complet înstrăinat de București. „Cuvântul”,

pe care îl primesc zilnic, nu mă informează decât în ce privește politica. De la plecarea mea din țară nu mai avusesem în mâini nici o gazetă literară. Camil Petrescu îmi scrie rar. Cu altcineva nu corespundez. (Pe de o parte, fiindcă mi-e lene, pe de altă parte, fiindcă mă simt bine singur cum sunt.)

Te felicit pentru „Vreema”. Ai făcut într-adevăr un lucru frumos. Am cetit toate numerele trimise, dintr-un suflet. Sunt două pagini decente, animate, civilizate. (Dacă ai ști ce oribilă, ce dezgustătoare e țigănia Bucureștilor, privită de aici).

Și mai ales sunt două pagini de informație.

Nu, n-aș fi putut primi cronică literară pe care aveai bunătatea să mi-o oferi. Țin ca lipsa mea din țară să fie efectivă. Și mă interesează pentru prezent cu totul alte lucruri decât romanele ce apar sau nu apar la București. Dacă nu i-aș fi atât de mult îndatorat lui Nae Ionescu, aș renunța bucuros și la foiletonul gazetei. Vreau – la întoarcerea mea – să mă găsesc în fața unor posibilități complet neuzate. Sper că nu se mai vorbește la București despre mine.

Marea surpriză și marea bucurie ce mi-a fost adusă de scrisul d-tale este împăcarea cu Camil Petrescu. Am avut totdeauna regretul de a rămânea între voi doi singuri, fără să pot uni o prietenie, care mi se părea de aceea incompletă. Și trebuie să recunosc acum că în vreme ce el ducea – naiv – supărarea până în aprecieri de ordin literar, d-ta ai știut să deosebești totdeauna pe scriitor de adversar. Sunt fericit de întorsătura aceasta și pentru că îți voi datora și romanul lui Camil, rupt de d-ta din lenea lui instinctivă – îți sunt încă o dată recunoscător. Sunt curios să-i citească cartea. Mi-a promis că are să mi-o trimeată de cum va fi gata.

Așadar, continui să scoți „Tiparnița”? Îmi place deosebirea aceasta între publicistul Camil Baltazar, director de foaie informativă, și poetul Camil Baltazar, director de revistă literară. Nu-ți pot da un fragment de roman. Acum, că îl am aproape gata, îmi vine greu să detașez ceva.¹ Totul mi se pare prea legat și coerent ca să rup. Ți mulțumesc mult pentru propunerea de a-l publica la „Vreema” și de a-l scoate pe urmă în volum. Mi se pare însă că nu e prudent pentru mine. Cartea asta nu va putea izbuti – dacă va izbuti – decât ca unitate. Mă interesează *experiența carte*. Înțelege? Am vrut să scriu pe dimensiuni mari și să depășesc foiletonul. E esențial pentru mine – pentru propria mea edificare, vreau să zic – să am o privire de ansamblu. De vreme ce mi-am asumat răspunderi de romancier, nu vreau să am riscuri de foiletonist. Cred că vei înțelege și-mi vei da dreptate.

Desigur, mă interesează tipărirea romanului. Aș voi să-l pot scoate în cursul iernei ce vine. Lipsa mea din țară va fi o circumstanță amuzantă. Aș voi să-l dau la o editură oarecare, fără să am griji de amănunt: „Ciornei”, sau „Cultura națională”, sau „Ancora”, sau „Cartea românească” mi-ar fi absolut indiferent. Ți-am spus că în toamna trecută, mi se ceruse la „Cultura națională” un volum de nuvele, pe care din cauza plecării l-am refuzat? I-am scris acum lui Camil Petrescu, rugându-l să se intereseze dacă editura și-ar menține propunerea și mi-ar accepta acum un roman. Te rog și pe d-ta să te interesezi dacă se poate face ceva și să-mi scrii ce crezi despre toate acestea.

Ți-aș putea da pentru „Tiparnița” – fiindcă țin să răspund într-un fel invitației d-tale – o nuvelă. E pe jumătate scrisă încă din toamna trecută, la București. Mi-ar trebui trei zile de lucru ca s-o termin. Dar aici mi-e greu. Prea e vacanță ca să pot lucra! De îndată ce voi fi la Paris

(5-10 septembrie), o voi face și ți-o voi trimite, ca să o poți avea pentru „Tiparnița” de la 1 octombrie. Te interesează?²

Tot la Paris și tot în septembrie am să scriu un studiu: Estetica d-lui Lovinescu,³ pe care am să-l dau poate în câteva foiletoane la „Cuvântul”. Am impresia că am fost poate prea brusc în atitudinile mele antilovinesciene. Spunând aceleași lucruri, voi fi acum mai precis și mai critic. Lucrul nu mă interesează, dar sunt obligat să-l fac pentru clarificarea chestiunii.

M-a interesat mult ceea ce îmi scrii despre dispozițiile d-tale scriitoricești de azi. Nu știu precis dacă vei fi romancier, dar poate să fii un prozator. Și, gândindu-mă bine, mă întreb dacă nu va trebui să regretăm. „Marea trecere spre proză”, spui d-ta? Dar trecerea asta – în general – nu mi se pare nici mare, nici preferabilă. D-ta ai făcut o dată o singură trecere mare aceea – spre poezie. „Trecere” în sensul unei depășiri, în sensul unei intrări într-o lume nouă, neîncepută, plină de virtualități. Poezia, da, ea se poate cuceri brusc, pornind de la o durere, de la o revelație, de la un accent interior mai puternic. Dar proza se câștigă încet, după eforturi, după necazuri, după experiențe ratate. Ea cere timp, și muncă, și scepticism. Fără îndoială că dacă vrei, ai s-o cucerești. Întrebarea e dacă e bine să utilizezi timpul așa. Noi, aștia alții, care am trebuit să învățăm scrisul ca o meserie nu pierdem prea mult. D-ta însă deții una din cele mai tulburătoare inimi din câte cunosc, o sensibilitate care prețuiește prin simplul fapt al vieții. D-ta ești vesel – și iată un imn al soarelui. D-ta plângi – și iată un poem de durere, care mă pătrunde fizic, ca o ploaie de toamnă. D-ta iubești – și iată că ne obligi să iubim o dată cu d-ta. Nu știu dacă izbutesc să mă exprim clar și dacă mă fac înțeles. Dar în ziua în care d-ta mi-l anunți pe prozatorul Baltazar, eu nu mă pot opri –

oricare ar fi calitățile acestui nou scriitor – să mă gândesc, cu o strângere de inimă, la poetul Baltazar. Știi d-ta, sau ai uitat, că din tot ce s-a vânturat și șters și reînceput în poezia noastră de la război încoace, singurul fenomen de viață (adică singura realitate nouă) a fost, și este, și rămâne lirica d-tale?

Eu deocamdată îmi continui vacanța. Ieri am fost în plimbare cu automobilul prin Alpi. A fost o zi bună. Azi plouă și e frig.

În sala comună a pensiunii se joacă cărți. Stau în odaia mea, puțin plictisit și puțin mulțumit, totuși, de ploaie.

Am câteva romane, povești, jurnale de călătorie. Am să citesc și poate am să mai arunc o privire prin manuscrisele mele. Nu prea am chef de scris. Mi-ar trebui – acum și aici – un amor.

Vreo două zile am crezut că voi putea face ceva cu o admirabilă femeie de vreo 40 de ani, pe care aș fi iubit-o și pentru vârsta ei, și pentru neobișnuita ei frumusețe. Dar până la urmă am băgat de seamă că e și castă, și neinteresantă.

Aștept scrisul d-tale cu nerăbdare. Mai trimitemi, dacă se poate, „Vremea” și dă-mi vești multe despre d-ta și despre țară.

Cu dragoste,

Sebastian

Annecy, 22 septembrie 1930

Scumpe prietene,

Ultima d-tale scrisoare era întreruptă scurt înainte de jumătate și sfârșea cu promisiunea unei alte scrisori, ce trebuia să urmeze – dacă am înțeles bine – curând.

Am așteptat-o: voiam să cunosc până la capăt șirul judecății d-tale (era vorba despre incompatibilitatea dintre poet și prozator) ca să-ți răspund. Dar am așteptat inutil.

Îți scriu nu pentru ca să continui o discuție întâmplătoare și de altminteri de prisos. Ceea ce am spune noi, unul sau altul, nu va schimba nimic din realitatea faptului. Aștept deci cartea d-tale de proză – și gata. Îți scriu deci ca să-ți dau câteva vești despre mine. Nu vreau să-ți pierd de urmă și țin mult la obișnuința de a convorbi cu d-ta.

Plec mâine la Paris. Plimbările și vacanța sunt sfârșite. Voi reîncepe curând să lucrez pentru teza mea de doctorat și probabil pentru un certificat de filozofie la Sorbona. Îmi permit încă o săptămână de libertate completă, ca să revăd Parisul, să-mi găsesc o cameră într-un alt cartier decât cel Latin, și să deprind iar gustul de a trăi într-un oraș mare. Plec din Annecy cu părere de rău, deși e toamnă și sunt aici singur. Nu știu dacă ți-am spus cât de mult sunt legat de aceste locuri, ce odihnitoare și ce frumoase sunt, ce pline de o mare și adâncă poezie. Dacă aș avea talent, adică dacă aș ști să mă plimb printre cuvinte ca printre flori, aș scrie o poveste de dragoste, care s-ar chema *Noaptea din Annecy*¹.

Nu știu, de asemenea, dacă ți-am scris că am trăit aici două luni de viață utilă, de pe urma cărora plec mai calm, mai clar și mai precis decât cum am venit. Sunt la un punct ferm: niciodată n-am lucrat cu o mai limpede conștiință a ceea ce trebuie făcut și a ceea ce pot face. Din acest punct de vedere, al cuminenței mele, dacă vrei, al înțelegerii liniștite a lucrurilor, romanul meu te va surprinde poate. Sper să ți-l pot trimite la 15 noiembrie, transcris și încheiat.² Crezi că sunt șanse să

găsesc, de aici, un editor? Scrie-mi, te rog, detaliat despre chestiunea asta. Mă interesează mult de tot.

Iartă-mă dacă-ți vorbesc prea mult despre mine. Sunt singur, văd oameni puțini, nu primesc de nicăieri vești și, vrând-nevrând, sunt obligat să mă interesez de propria mea persoană.

Am petrecut însă, vreo câteva zile încântătoare la Geneva³: am văzut oameni cunoscuți, am vorbit românește, m-am plimbat pe străzi noi, am privit femei frumoase și elegante. M-am întors de acolo mai convins ca niciodată că viața e frumoasă. Cât de largă e lumea și ce bine e să umbli așa prin ea, neștiutor de ce are să se întâmple mâine. M-a apucat de la o vreme, din chiar senin, o furioasă dragoste de oameni. Și ca să o astâmpăr, până mai acum vreo 3 săptămâni „mă iubeam” cu cucoanele măritate din pensiuine, iar acum citesc romane: unul pe zi. Nu-mi pot imagina cum aș fi continuat viața mea în țară dacă nu plecam.

Cu ce impresii te-ai întors din voiajul dumitale peste mare? A fost frumos? Scrie-mi, te rog. Și scrie-mi mai ales ce faci, cum merg lucrurile la noi acolo, pe cine mai vezi etc, etc. De ce nu mi-ai mai trimis „Vremea”? Ori nu mai o scoți? Ar fi păcat. Dar „Tiparnița literară”? Te duci mereu pe la Lovinescu? Plecarea mea a potolit furiile de-acolo? Scrie-mi, te rog, despre tot. Nu aș putea spune că mi-e dor de București. Uite singurul gând, că ceva ar putea – Doamne ferește – să mă oblighe să mă întorc acolo, fie numai pentru două săptămâni, îmi dă realmente fiori de teamă. Nu mă cheamă nimic acolo. Zilele trecute la Geneva, am găsit niște ziare bucureștene și între altele „Adevărul literar”: ce respingătoare mlaștină și ce oribilă pierdere de timp. Dacă-l întâlnești bunăoară pe Al. Al. Philipide, spune-i din parte-mi, că oricine are dreptul să fie acru și imbecil, dar că e o limită

dincolo de care spânzurătoarea se impune. Am fost dezgustat pe un ceas întreg. Ei bine, am totuși uneori ciudata curiozitate de a ști ce se petrece acolo. Are poate și asta un farmec, un farmec gros poate, dar real. Scrie-mi deci despre tot.

Țiu să-ți spun un lucru la care țin. Mă îngrijorează veștile pe care le primesc despre Andrei Tudor. Se pare că băiatul ăsta se pierde stupid, de lene: nu face nimic, nu încercă nimic, nu scrie, nu citește. Îl vezi? Ce impresie îți face? Nu vrei d-ta, care știi să pui la timp mâna pe umărul unui om adormit și să-l scoli din morți, nu vrei să-l zgudui puțin, să te ocupi discret de el, să-l obligi să se miște? Evident, el nu trebuie să știe nimic despre ce îți scriu eu.

Termin. E târziu și am de făcut o mie de lucruri ca să-mi pregătesc plecarea. Îți voi scrie din nou de la Paris, ca să-ți comunic noua mea adresă. Îndată ce vei avea-o, îmi vei scrie, nu-i așa?

Cu o neclintită prietenie, al d-tale,

Sebastian

Către Camil Petrescu

Paris, 3 octombrie 1930

Scumpe prietene,
iată, mai bine de patru luni de când nu mai am vești de la d-ta. Ce ai devenit? Ce scrii? Cu cine te lupți? Ce proiectezi? Unde ți-ai petrecut vacanța? Unde te afli acum? Puținii români pe care i-am întâlnit acum vreo două săptămâni la Geneva, iar zilele acestea aici, la Paris, n-au știut să-mi spună nimic precis despre d-ta. Ultima mea scrisoare a rămas fără răspuns. Cărțile poștale pe care ți le trimetam din drum n-au izbutit să-ți

amintească de mine. Să fi supărat? Sau să fi numai necăjit, ca totdeauna, de mizeriile zilnice de acolo de la noi?

Mi-e greu astfel să-ți scriu. Mă întreb dacă nu mă adresez unei atenții care nu mai există și dacă nu forțez o poartă închisă. Încerc totuși încă o dată. Nu vreau să pierd legătura cu d-ta. Puține lucruri mă mai apropie azi de București: nu vreau să renunț la ultimele punți.

Am cetit într-o gazetă, pe care mi-a trimis-o mai de mult Baltazar, un fragment din romanul d-tale¹. Mi-a ațâțat curiozitatea și mi-a mărit nerăbdarea de a-ți ceti cartea. Ai scos-o? Ții minte că mi-ai promis să mi-o trimeți? Fragmentul cetit avea un aer de exasperare și de calm simultan, foarte ciudat. Aveam impresia unui incendiu, deasupra căruia se înalță, un moment, liniștit – o liniște intensă și pătrunzătoare. Foarte adânci lucrurile pe care le scriai acolo despre eroism și sinucidere. Dacă romanul continuă la fel, atunci temerile d-tale vor fi fost într-adevăr greșite. Aștept nerăbdător.

Tot Baltazar mi-a scris că te-ai împăcat cu el. Asta m-a bucurat pentru amândoi. E, în fond, vei fi observat și d-ta, un om de inimă și un prieten devotat. Astea sunt calități ce trebuie prețuite la noi între amicii îndoielnici și lași de acolo. când dorul de țară mă tentează uneori, mă gândesc la o seară de premieră la București, și asta mă lecuiește. Căci ce era mai neomenesc acolo și mai vulgar nu era atât lipsa de inteligență, cât lipsa de caracter.

Nu am nici o carte românească, nici o revistă. Nu știu nimic din ce se petrece poate acolo. Afară de romanul lui Eliade² – care a fost o surpriză –, n-am cetit de la plecarea mea din țară nimic din ce s-a publicat nou. Nu vrei să-mi scrii despre ce se face și ce se drege în „literale române”?

Te mai gândești la „Cetatea”? Eu unu sunt decis ca odată întors în țară să mă ocup serios de revistă. Cu sau fără consimțământul d-tale, am să te expropriez de la direcția „Cetății” și am s-o scot eu. Nu glumesc deloc. O revistă e din o mie de motive necesară: înțeleg o revistă care apare regulat la o zi anunțată, astfel încât să se poată stabili în conștiința publică. „Cetatea literară”, care a fost cea mai bună și mai eficace publicație critică posibilă, a dus o viață de boem. Or, asta e rău.

Știu că nu e din vina dumitale. Uite, chiar zilele trecute am cetit într-o gazetă românească o notiță cu privire la un conflict pe care l-ai avea cu Fundația Carol. Îl credeam lichidat. Cunosc deci toate greutățile pe care le întâmpini, dar cred că puțin curaj, mult curaj chiar – dacă e nevoie – poate să pună capăt tuturor dificultăților. De aici, cel puțin, lucrurile mi se par simple.

Să-ți dau vești despre mine! Nu sunt nici multe, nu sunt nici interesante. Ți-am scris, mi se pare, că am petrecut o vacanță frumoasă la Annecy. M-am odihnit, m-am plimbat prin munți, am fost de câteva ori în Elveția. Am trăit două luni într-o pensiune de familie, am vorbit numai franțuzește, am cunoscut câteva femei amabile, și asta a fost tot. Am cetit puțin, am scris mai puțin. Eram obosit și mă amuzam bine. Totuși m-am ocupat cu romanul meu, care va fi probabil gata transcris pe la 15 noiembrie. Te-aș mai ruga să-mi spui dacă vezi vreun editor care l-ar putea publica în cursul iernii care vine, dar mi-e teamă să nu te obolesc. Scrie-mi ce gândești despre asta. Te rog.

Acum sunt de vreo săptămână la Paris. E o toamnă urâtă și tristă. Nu mi-am găsit încă rostul și liniștea de care am nevoie. Mi-am luat provizoriu o

cameră într-un cartier îndepărtat. Voiam să plec din Cartierul latin, care începuse să mă plictisească: eram mai mulți străini decât francezi. Dar am să mă mut și de aici, fiindcă prea e departe. Adresa mea (unde scrisoarea dumitale, dacă mi-ai trimite vreuna, m-ar putea găsi timp de o lună) e: M. S. Messidor Hôtel, Rue de Vaugirard 330, Paris, XV-e.

La Facultate am să încep lucrul abia luna viitoare, în noiembrie. Vreau să sfârșesc în iunie: m-am săturat de examene. E timpul să renunț la viața asta dificilă de student. E penibil, la vârsta mea, să te necăjești cu o mie de lipsuri. Sărăcia nu e numai incomodă: e mai ales degradantă. Vreau să fiu liniștit, să pot ceti și scrie. Atâta.

La drept vorbind, am prins însă gustul drumurilor și am să mă dezvăț greu. Nu mă văd deloc rămânând fixat la București ani de zile, unul după altul. Aș exploda.

Știi că am primit o nouă scrisoare din partea Principesei Bibescu? Nu știu prin ce întâmplare un articol, pe care îl scrisesem în ianuarie despre *Quatre portraits*³, a apărut în iunie. (Articolul – l-am recitit de curând – era de altminteri neobișnuit de prost.) Ea mi-a mulțumit insistent. I-am răspuns: și fiindcă mi se plângea de indiferența criticilor români, i-am vorbit despre admirația pe care i-o păstrăm noi toți, la „Cetatea literară”.

Cred că am s-o vizitez în curând la Paris. Am de gând să cunosc lume. Nu va fi poate prea ușor, dar va fi instructiv.

Acum..., acum aștept răspunsul d-tale. Dacă nu-l voi primi, voi ști că nu mai trebuie să te plictisesc.

Cu bună prietenie,

Mihail Sebastian

Către Camil Baltazar

Paris, 7 octombrie 1930

Scumpe prietene,

iartă hârtia asta imposibilă și graba cu care îți scriu aceste câteva rânduri. Sunt abia instalat aici, după câteva zile de alergături, căutări, plictiseli... Nu am destul liniște ca să-ți trimit scrisoarea pe care o doream. Dar mi-am adus aminte că – făcând puțină socoteală – tot d-ta rămâi datornic. Aș avea deci dreptul să aștept din partea d-tale vești. Nu?

Îată-mi deci noua adresă: M. S. Messidor Hôtel, 330 Rue de Vaugirard, Paris XV.

Ți-aș fi recunoscător dacă mi-ai scrie mult, foarte mult, despre d-ta, despre proiectele d-tale, despre București. Și ți-aș face în plus încă două rugămînți, care, te rog să crezi, nu te obligă la nimic: mă poți refuza liniștit dacă e greu să le împlinești, și eu nu voi avea nici o umbră de supărare.

Prin urmare:

1. Vrei să-i spui lui Polihroniade să-mi trimită regulat „Vreema”? Nu cunosc costul deocamdată, dar dacă ar vrea să mi-l comunice, i-aș trimite numaidecât banii. Nu mă interesează „Vreema” decât *numai* dacă d-ta mai scoți acolo pagina literară.

2. Am nevoie de ultimul volum al lui Lovinescu (cel apărut în noiembrie trecut: *Mutația valorilor estetice*, mi se pare). Exemplarul meu l-am rătăcit înainte de plecare. Am rugat pe diverși oameni din țară să mi-l cumpere și mi-au răspuns că nu l-au găsit la nici o librărie. Țin totuși să-l am, fiindcă – ți-am spus – vreau să scriu un șir de foiletoane despre el. Ai d-ta puțință să-mi trimeți un exemplar? Dacă dai bani pe el, ți-i voi întoarce imediat.

Încă o dată, nu insist deloc. Îți cer serviciile astea numai dacă ele nu te plictisesc.

Eu încep să lucrez. Am regăsit Parisul încântător. Pun bune nădejdi în munca mea de anul ăsta. Îmi revăd cu pasiune romanul. Vreau să-l pot trimite în țară la 15 noiembrie.¹ Te-ai gândit la capitolul „editor”? Scrie-mi ce crezi despre asta. Iartă-mă, dar termin. Voi reveni curând și îți voi scrie mult. Aștept nerăbdător scrisul d-tale.

Cu o dragoste prietenească,

Mihail Sebastian

Paris, miercuri, 12 noiembrie 1930

Scumpe prietene,

câtă vreme a trecut de la ultima d-tale scrisoare? Nu mai știu. Multă, în orice caz, și îmi va fi poate greu să reiau firul corespondenței noastre tocmai de acolo de unde l-ai lăsat d-ta.

Dar să-mi lămuresc întâi tăcerea asta prea lungă. Fusesem bolnav acum vreo trei săptămâni: o gripă simplă, pe care am prins-o din tren, întorcându-mă de la un orașel din apropierea Parisului, unde fusesem să petrec o zi într-o familie de franțuji. Nu era nimic grav: câteva zile petrecute în casă. Dar asta mă enerva peste măsură. Ți-am scris atunci o foarte lungă scrisoare, pe care o mai am încă închisă în plic. N-am avut curajul de a ți-o trimite, și astăzi mă felicit de această prudență. Spuneam acolo câteva lucruri drepte poate în sinea lor, dar pe un ton imposibil și cu o siguranță supărătoare. Te-ar fi necăjit, mi se pare, și te-ar fi necăjit inutil. O păstrez totuși; odată, când om sta de vorbă, o s-o citim amândoi, cu tonul potolit pe care îl are o convorbire între doi oameni de treabă.

De atunci am trecut printr-o perioadă proastă. Nu știu cum dracu a venit, dar am avut o depresiune de nevropat. Nu puteam ceti, nu puteam scrie, nu eram

mulțumit de nimic, eram plictisit de tot. (Dovadă: ultimele mele foiletoane atât de prost și de neinteresant scrise.) Îmi părăsisem cu totul romanul, care mi se părea anost și fals. Mă gândeam să gădesc într-un fel ceva care să mă readucă la bunele mele dispoziții de altădată, ceva care să mă scuture și să mă întrezeze moralmente. Am încercat tot. Am cetit din Montaigne și m-am dus la curve. Am stat închis în casă și am umblat pe străzi. Era inutil. Fusese parcă un acces de descurajare care trebuia să-și împlinească timpul, ca niște friguri de baltă. Și, uite, într-o bună zi a trecut. De la începutul săptămânii asteia mă simt iar stăpân pe mine. Mi-am recitat romanul și continui să-l relucrez. (În curând ți-l voi trimite în manuscris.) Am reînceput să citesc. Am reînceput să cred că viața e frumoasă și că o fată tânără, pe care o vezi plimbându-se pe stradă, chiar dacă nu e a ta, tot e un dar de la Dumnezeu.

În sfârșit, azi m-am hotărât să folosesc această bună dispoziție și să-ți răspund. Ai să mă ierți încă o dată? Poate că da. Dumneata știi mai bine ca mine că viața nu trece totdeauna dulce, că are suișurile și scoborășurile ei.

Nici măcar nu ți-am mulțumit pentru gazetele și revistele trimise. Ești un bun prieten și bunăvoința d-tale este într-adevăr fără pereche. Se pot doar găsi oricând scuze valabile și chiar sincere pentru orice neglijență. Dumneata de ce nu ai nevoie niciodată de ele și de ce ești totdeauna gata să servești?

În scrisoarea neexpediată scrisesem câteva observații despre „Vremea literară” și „Tiparnița”. Mi-e greu – din lenea pe care o am de a transcrie lucruri spuse o dată – să le repet. Trebuie totuși să-ți spun că paginile din „Tiparnița” ale lui Camil Petrescu au fost frumoase¹. Le-am recitat de câteva ori. Aș scrie cu plăcere articolul pe care mi-l ceri pentru numărul din „Vremea” ce ai de gând să i-l dedici, dar acum mă tem că e prea târziu. Să

fi apărut romanul lui? Aș fi fericit să-l am. Dar mă întreb dacă mi-l va trimete. Am impresia – și nu știu de ce – că e supărat pe mine. La ultimele mele scrisori – deja vechi – nu mi-a răspuns. Știi ceva în privința asta?

Îmi dai voie să-ți spun un lucru tare simplu, dar, nu știu de ce, puțin dificil de spus între doi bărbați? Iată: mi-e dor de d-ta. Nici mai mult, nici mai puțin. Aș avea chef să stăm de vorbă un ceas sau două și să vorbim despre d-ta, despre ploaia de afară, despre iarna care vine, despre orice, în fine, și numai despre literatură nu. Am fost totdeauna sensibil, chiar dacă nu ți-am spus-o, la sunetul omenesc al insului d-tale. Atâta încredere în oameni, atâta plăcere directă de a înțelege, atâta sinceritate neocolită, n-am întâlnit nicăieri, la nimeni, nici în puținele mele prietenii, nici în singura mea dragoste. Totdeauna se amesteca un semn de vanitate, un colț de neîncredere, un rest de bănuială. Cu d-ta singur am avut plăcerea de a fi așa cum sunt – bun sau rău – dar așa cum sunt. Iartă-mă dacă cumva ți-e penibil să citești aceste rânduri de „declarații” prea personale, dar aveam nevoia să ți le fac. De altminteri, nu intră nici un pic de sentimentalism în ceea ce ți spun.

Mă gândesc cu spaimă la întoarcerea mea în țară – și mi-e greu să-ți explic de ce. (Poate unde faptul ăsta va termina definitiv viața mea de primă tinerețe și mă va arunca între oamenii serioși.) Dar vrei să mă crezi că între bucuriile care mă cheamă acolo, aceea de a fi din nou cu d-ta nu este cea mai mică?

Asta cu atât mai mult cu cât eu n-am avut chiar totdeauna răspunsul cel mai nimerit la atitudinea d-tale frățescă.

Nu mai am decât vreo 9 luni de stat aici, și gândul ăsta mă deprimă. Să mă reîntorc iar acolo, la Bucureștii pe care îi cunosc așa cum îi cunosc, să-mi stric în fiecare dimineață câteva ceasuri la redacție, scriind despre toate

năzbâtiile din lume, să umblu cu o servietă la braț prin tribunale și să agăț clienți și procese, să discut literatură la „Capșa” și să fac „tactică” mondenă la premiere? Mă cutremur, zău! Și d-ta ai dus poate într-un fel aceeași viață, dar ai avut suporturi personale, pe care eu nu le am: d-ta ai crezut – și poate mai crezi – în poezie. Eu, mi se pare că nu mai cred nici în cărți. Parcă nu mai am foamea animală cu care altădată deschideam un volum de 500 de pagini și, cântărindu-l din ochi, îmi spuneam că e prea mic. Am acum între cărți o plictiseală de profesionist. Dar poate că nu e decât o descurajare de moment. Aș vrea.

Dacă-mi scrii, scrie-mi despre d-ta. Restul mă interesează puțin. Uneori am un acces de curiozitate de tot ce se întâmplă acolo. Aș vrea atunci să știu ce se face la Lovinescu, ce se drege la „Capșa”, ce se spune în redacții, aș vrea să răsfoiesc o revistă, să citesc o polemică, să văd cum Braniște îl înfundă pe X și cum Y îl înfundă pe Braniște. Dar e o curiozitate trecătoare. Meteahnă de scriitor român. În fond, toate astea sunt triste și sărace. Nu se întâmplă nimic acolo la noi. Mi-a fost greu prima oară, la școală, să pricep că valurile nu fac un curent adevărat, ci că agită pur și simplu apa pe loc. La fel, când eram băiat de liceu la Brăila, îmi era greu să cred că la București, în cercuri literare, se agită lucruri și pasiuni numai mărunte și numai la suprafață. Dar acum a o știu și de prea știu. De aceea, dacă-mi scrii, scrie-mi despre d-ta.

Te îmbrățișez,

Mihail Sebastian

Paris, noaptea dintre 6 și 7 decembrie [1930]

Scumpe prietene Baltazar,
de vreme ce oricum va trebui să-ți scriu zilele
acestea, de ce nu aș face-o acum? Nu pot dormi, și iată

două ceasuri câștigate, pe care altfel le-aș petrece convingându-mă că ar fi bine să adorm. În fond (uite o descoperire de care sunt mândru) o insomnie organizată poate deveni o metodă de lucru. Deci...

A fost o mare surpriză autobiografia d-tale din „Capricorn”. Am citit-o repede, nerăbdător, zguduit la fiecare rând, bruscăt la fiecare pagină întoarsă, intrigat, bănuitor, curios, entuziast. Ce inutile au fost discuțiile noastre asupra posibilității sau imposibilității prozei d-tale. Totul e posibil pe planul adevărului. D-ta ai vrut să fii adevărat și ai fost într-un fel decisiv. Tot ce ai scris acolo sună a viață, a pasiune, a încordare. Dacă oamenii ar trebui să fie felicități pentru un simplu act de viață, te-aș felicita.

Mi s-ar părea fals să-ți vorbesc despre proza acelor pagini, când esențial acolo era materialul lor, atât de concis și atât de complect, plin de detalii, aderând la o viață mai vastă decât pot cuprinde cinci pagini de tipar, amintind o seamă de lucruri, răscolind altele, trezind amintiri, adâncind intenții. Am îndrăzneala de a crede că te cunosc bine: paginile d-tale m-au surprins totuși.

Omul și prietenul din mine a fost mișcat: îți voi spune altă dată (presupunând că te-ar putea interesa) ce a gândit criticul literar.

Dar să-ți mulțumesc repede pentru bunătatea d-tale. Pachetul trimis a fost bogat ca o traistă de Moș Crăciun. Reviste (vești prin urmare), autobiografia d-tale și cartea lui Lovinescu. M-ai bucurat mult. S-ar fi convenit desigur să-ți răspund imediat. Am așteptat însă o scrisoare, pe care credeam că o vei trimite drept răspuns ultimei mele scrisori. Nu a venit și nu mai e nevoie să-ți spun că n-am fost de loc supărat.

Pe urmă au fost câteva zile necăjite, în care mi-era cu neputință să rămân jumătate oră la masa de scris.

Cei de la București mă uitaseră și eu mă luptam cu sărăcia. Nici foiletoane nu scriam, nici la bibliotecă nu mă duceam. Nu făceam, în sfârșit, nimic altceva decât să tapez câțiva franci zilnic și să mă amărăsc. Astăzi, în fine, am primit o telegramă care îmi anunță bani. Mă liniștesc prin urmare, și primul meu gând – după cum vezi – a fost la d-ta.

Cartea lui Lovinescu nu-mi mai este de folos. Cred că nici în țară nu mai e actuală, și pe mine personal foiletoanele pe care le proiectam despre el nu mai mă interesează.

O observație totuși: am recitit paragraful unde vorbește despre mine¹ și am regretat supărarea mea de anul trecut. Era copilăroasă.² Observ abia acum că intențiile lui Lovinescu au fost binevoitoare și că uneori atitudinea mea a fost neserioasă. Îmbătrânesc – ce vrei? Dacă-l vezi însă și dacă vine vorba despre asta, nu-i spune nimic. Nu vreau să par că solicit iertări, care îmi sunt indiferente. Rectificarea o fac pentru propria mea educație. Și, de altminteri, pe planul ideilor și al criticei, nu am nimic de schimbat față de el.

E izbutit volumul lui de memorii?³ Scrie-mi impresia d-tale.

Mi s-a scris din Brăila că s-a primit acolo, acasă, romanul lui Camil Petrescu pentru mine⁴. Are să treacă vreme multă până ce îl voi căpăta, dar, oricum, sunt mulțumit. Îl credeam supărat pe Camil. Dar ce idee ciudată să-mi trimeată cartea la Brăila când mă știe la Paris!

Încă o vorbă, și termin cu literatura: vrei să te interesezi dacă principesa Bibescu e la București, sau dacă e plecată la Paris, sau dacă are de gând să plece? Camil Petrescu știe poate. Întreabă-l, te rog, și, dacă-mi scrii, scrie-mi și despre asta. Vrei?

Repet ce ți-am scris, mi se pare, și în ultima mea scrisoare: aș vrea să primesc știri despre dumneata. Mă gândesc deseori la după-amiezile pe care le petreceam în ultimul timp la București, cu d-ta, la d-ta acasă. Eram neatent atunci și nu observam poate cât erau de liniștitoare, pentru mine, cât erau de simple pentru d-ta. Dar de atunci am aflat.

Un lucru pe care l-am învățat aici – și care pentru mine e decisiv – este acela de a prefera hotărât oamenii cărților. Dacă aș face o socoteală precisă, aș descoperi în lecturile mele un deficit serios. Am cetit anul ăsta mult mai puțin decât în țară, dar am învățat nemăsurat mai multe lucruri. Pentru că am văzut oameni. La București experiența mea socială era limitată într-un cerc literar – și nu e poate lume mai săracă și mai factice decât a oamenilor de meseria asta. Aici am cunoscut studenți, și burghezi, și croitorese, și pictori... Mă întreb câte din prietenii mele din țară, privite sub unghiul ăsta de simplu interes uman, ar rezista. Dar știi că pe d-ta te-aș revedea cu o mare bucurie și cu o strașnică foame de detalii personale, vești, întâmplări, cuvinte.

De altminteri, trec în genere printr-o perioadă de dor. A venit iarna. Miroase în aer a sărbătoare, a zăpadă (aici nu ninge totuși niciodată), a vacanță de Crăciun, și asta îmi amintește voia bună de la noi, ferestrele înghețate pe Calea Victoriei, scârțâitul galoșilor noi, sobele de teracotă în casă, sălile de teatru mirosind a parfum și a carne de femeie, gerul sticlos de-afară... Toate astea au un farmec pe care nu-l bănuiam acolo, dar care, de aici, de la depărtare, e ispititor și uneori trist. Dacă aș fi bogat, aș găsi aici nenumărate alte compensații, dar lipsa banilor mă închide într-o viață limitată. Am trebuit să renunț la o mulțime de avantagii mondene: cine ar putea să spună de câte femei care ar

putea să ne iubească ne desparte pentru totdeauna faptul tâmpit că într-o seară ne-a lipsit un costum ca lumea pentru o recepție ca lumea? Și de lipsa asta sufăr crunt.

Să nu cârtesc însă. Am și așa destule motive de bucurie, pe care nu le iau azi în seamă, dar care la întoarcerea mea în țară, după un singur an de viață bucureșteană, au să pară pline de o lumină ce nu se vede azi, dar care există.

Iartă-mi, te rog, scrisoarea asta. Simt că e stupidă. N-am însă nici curajul să o recitesc, nici curajul să o rup. Închid plicul și mă culc. Se aud pe stradă camioanele care duc zarzavatul în Piața Vaugirard. Trebuie să fie târziu de tot.

Te îmbrățișez,

Mihail Sebastian

Paris, 2 ianuarie 1931, o oră după primirea
scrisorii d-tale

Scumpe prietene Baltazar,

ai dreptate: sunt un corespondent leneș și nerecunoscător. Ca mingile unui prost jucător de tenis, răspunsurile mele vin târziu, neașteptate, pe drumuri ocolite.

Dar ăsta e un rău de care n-am să mă dezvăț niciodată. Fiindcă pentru mine corespondența e un joc de moment, cu impulsurile, nerăbdările, grijiile și problemele personale ale ceasului ce trece. Odată închisă într-un plic, o scrisoare încetează a mai exista pentru mine. Dumneata o primești, o citești, și îmi răspunzi, crezând că stai de vorbă cu mine, când eu, în realitate, sunt de mult în altă parte.

O femeie care mă iubea și care m-a cunoscut puțin îmi scria odată cu oarecare amărăciune: „Aș fi răspuns imediat cuvintelor tale, dar m-am temut, cunoscându-ți dispozițiile întâmplătoare, să nu te găsec schimbat și străin...”

A coresponda este (și nu ca un simplu joc de cuvinte) a corespunde. Lucru care îmi este greu și penibil atunci când depărtarea și timpul stă la mijloc.

Și pe urmă, dumneata îmi ceri nu o corespondență, ci, cum spui: „o întrecere între suflete”. Ori, eu n-am tensiunea d-tale sufletească, neliniștea d-tale continuă, imensa d-tale facultate de a simți tragicul fiecărei clipe...

Abia dacă sunt în stare să scriu ca să dau o veste, ca să cer o veste, ca să povestesc o întâmplare. Esențial pentru mine e să nu mă pierd prea mult de prietenii puțini câți îi am. Scrisorile mă ajută uneori să-i găsec.

Atâta doar.

Dar să vorbim puțin de mustările pe care le adresezi băiatului „lui mama și al lui papa”. Nu știu întrucât lărnuririle mele pot sluji la ceva. Ele răspund poate la un gust, propriu nouă, ovreilor, pentru orori, mizerie și tânguiri.¹ (Cineva, un francez cu pasiunea definițiilor, îmi spunea că, văzut simplu, iudaismul e o metafizică a milei.)

Întâmplarea a fost simplă: de la 1 noiembrie până la 15 decembrie n-am avut bani. Dar de loc. Vezi-mă în Parisul ăsta mare, unde nu cunosc pe nimeni, umblând zi cu zi să-mi caut cincii franci de masă. Zile întregi, una după alta, le-am petrecut așa, mâncând un colț de pâine sau nemâncând de loc, amânând plata chiriei (și să nu dea Dumnezeu să afli ce este un francez căruia îi datorezi bani), tapând camarazi, așteptând o scăpare

venită din cer, scriind scrisori la care nu primeam niciodată răspuns...

Nu regret nimic, fiindcă mi se pare că nimic nu trebuie regretat. Dar n-am să uit o seară de la sfârșitul lui noiembrie, când din oboseală, din scârbă, sau din simplă inconștiență m-am dus spre Seine, pe Pont Mirabeau, pentru irezistibila nevoie de a privi că apa curge, că e neagră și că e aproape...

E stupid să-ți spun asta d-tale, care ai încercat toate mizeriile din lume, dar lasă-mă să observ că de la o anumită limită mai departe nu sunt mizerii mari și mici, ci numai una singură.

Pe urmă, d-ta în sărăcie ai scris patru volume de poezii. Eu nu pot. Nu sunt poet. Am nevoie de cărți ca să pot lucra. Dumnezeu ți-ai hrănit geniul cu venin. Era destul ca să trăiești pentru ca să te realizezi, ca florile pentru care singura izbândă – dar mare și definitivă – este să existe. Să existe pur și simplu.

Și cu asta să terminăm o discuție penibilă. O duc încă prost și sunt încă sărac. Voi încerca însă să mă lupt cu mine însumi și să rămân totuși calm opt ceasuri pe zi la lucru. E puțin, dar m-am învățat să fiu modest. În paranteză: n-aș putea să scriu niciodată o carte despre sărăcie. E o boală care mă dezgustă. Cu prețul minciunii, voi trebui să ies totdeauna în lume, pe un plan de curățenie, de orgoliu și de superioritate socială indiscutabilă. Atâta vreme cât se poate. Când nu se poate, prefer să rămân închis la mine acasă, să-mi frec încă o dată hainele rupte și pardesiul strămt. De-aceea memoriile d-tale le aștept ca pe un act de flagelare, de care nu am să fiu niciodată capabil, dar care tocmai de-aceea mi se pare mare în sensul mizeriei și al umilinței. Câți „melamezi”² păcătoși din ascendența d-tale te vor fi asistând la opera asta de disperare?

Nu pot răspunde la post-scriptumul dumitale decât că ai încă o dată dreptate și că sunt, cum bine spui, un zevzec.³ Dar pentru „Tiparnița” tot nu-ți pot da nimic. Nuvela despre care era vorba e scrisă numai pe jumătate și e incontestabil proastă. După o absență de un an din paginile revistei, nu pot reveni în asemenea condiții.

Și, pentru moment, n-am timp să scriu. Lucrez febril la ultima redactare a romanului meu⁴ (care a trecut prin câteva avataruri și care era gata să fie rupt, atâta m-a enervat de tare). Ți-l voi trimite d-tale sau lui Camil Petrescu până la 15 ianuarie (zău!).

Îmi vei spune atunci dacă paginile acelea au sau nu un interes oarecare, fiindcă eu nu mai îmi dau seama de nimic. Vreau să fiu odată liber, ca să încep a doua mea carte (o surpriză!).

Ieri a fost 1 Ianuarie. Îți trimit cele mai calde urări de noroc și bunăvoie. Primește-le: sunt ale unui om care te iubește,

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

Paris, 5 ianuarie 1931

Scumpe prietene,

Și eu am vrut să-ți fac o surpriză și – întocmai ca dumitale – și mie mi s-a întâmplat o încercătură plicticoasă și mi-a dejucat planurile. Primisem acum vreo 10 zile, de la Brăila, romanul dumitale. Voi am să-ți scriu numaidecât, după ce îl cetisem pe tot într-o singură noapte, că sunt fericit de a-l fi cetit. Încă sub emoția lecturii, aveam nevoie să spun cuiva câte lucruri gândisem atunci în marginea acelor pagini. Dar mă tem de entuziasm și mă întrebam dacă scrisoarea mea nu era să te indispenă prin graba ei, prin entuziasmul ei

dezordonat. Am amânat deci. Pe urmă m-am gândit că ar fi bine să trimit de-a dreptul „Cuvântului” un foileton despre carte, ca de acolo să iei dumneata cunoștință de o admirație pe care o știi, desigur, dar care îmi venise mai la îndemână să ți-o mărturisesc impersonal, printr-un articol de critică.

Ieri am trimis deci foiletonul în chestie.¹ A ieșit un articol confuz, abstract, prost scris, prost făcut. Sunt deci nevoit să-ți scriu, ca să te previn. De altminteri, conștient de proasta calitate a foiletonului, în post-scriptum am anunțat o revenire. Voi scrie în curând un nou articol și sper să fac atunci cel puțin ceea ce vreau: o prezentare clară a cărții.

E curios poate și îmi vine greu să-mi explic faptul, niciodată n-am scris mai greu despre un om sau despre o carte ca de astă dată. Fiecare observație mi se părea eliptică, schematică; eram asaltat de o mie de amintiri personale, de o mie de detalii pe care aș fi vrut să le scriu. Mi se părea că în fiecare frază șterg ceva dintr-un tablou, pe care îl aveam totuși luminos și complex înaintea.

Nu dumneata mi-ai spus odată (era vorba, dacă nu mă înșel, de d-na Bengescu) că ți-e greu să scrii despre cărțile pe care le iubești mult? N-am înțeles atunci motivele unei asemenea dificultăți, dar acum le pricep, și încă foarte bine. Dar să-ți spun cel puțin dumitale (cu toate scuzele ce trebuie să le acorzi unei scrisori scrisă repede) ce anume mi-a plăcut la carte?

E foarte simplu: întâi de toate, tonul. Adică felul firesc, pasionant, viu cu care e dusă cartea de la prima la ultima pagină. Am cetit-o cum aș ceti un vraf de scrisori intime, în care ar fi vorba despre oameni cunoscuți și despre istoriile lor adevărate. Povestea mergea „d'un trait”, anticipând, revenind, trecând peste detalii scurte, insistând, lăsând pe drum neterminate o mulțime de

drame secundare, pe care aș fi vrut să le cunosc și care se acumulasă în jurul dramei din centru, a lui Ștefan Gheorghidiu. Am terminat cartea și am băgat de seamă că sunt în romanul dumitale o seamă de lucruri care ar putea să formeze în continuare un șir de alte multe cărți.

Uite, Vasiliescu-Lumânăraru sau Nae Gheorghidiu, ce figuri groțești de mare roman social ar putea da. Și căpitanul Coravu n-ar putea să prilejuiască el singur o altă carte de război, un fel de epopee bărbătească, scrisă altfel decât literatura de război de până acum?

M-a surprins chipul în care ai văzut dumneata războiul, deși îți cunoșteam versurile și deși îmi vorbiseși de multe ori despre el. Detalii precise, tehnice aproape, despre luptă: o viziune nesentimentală, exactă, scruta-toare. Ca document, nu-i cunosc pereche: mi-a amintit de o pagină curioasă, în care Stendhal povestea câteva amintiri personale despre revoluția din 1789, așa cum a văzut-o el la Grenoble. (*Vie d'Henri Brulard*. Cunoști?)

Inutil poate să-ți spun că ce m-a emoționat însă adânc – fiindcă experiența îmi era personal mai străină decât a războiului – a fost dragostea lui Ștefan Gheorghidiu. Am regăsit pasiunea intensă din scrisorile doamnei T., dar aici – în roman – faptele se înlănțuiau amplu, cu o semnificație tragică mai adâncă, fiindcă fiorul dragostei declanșa atâtea situații, atâtea tipuri, atâtea amănunte.

(Trebuie să-ți spun între paranteze că n-am înțeles lungul pasagiu al convorbirii teoretice dintre Ștefan și nevastă-sa în capitolul *E tot filozofie*. Mi s-a părut nesemnificativ, deși pe alocuri am regăsit tonul de vagă ironie amoroasă din *Luminișul pentru Kikkikem*, pe care l-am iubit mult de tot, când mi l-ai citit.)

De la Swan², n-am iubit eu nici un erou de carte mai veridic și mai sincer. Am spus-o, de altminteri, în

foileton. Ștefan Gheorghidiu are în plus avantajul de a fi mai puțin senzual și în același timp mai pasionat decât Swan. (Oare pentru dumneata o fi fost atât de netă, ca pentru mine, distincția asta între senzualitate și pasiune?) Ștefan vorbește de trupul femeii cu o cunoaștere care mă înfioară. Declinul încet al frumuseții nevestei lui e sensibil în carte ca un fapt fizic.

Sunt o seamă de notații pe care le țin minte, cum ții minte parfumul unei femei iubite sau aroma părului ei.

Asta de exemplu, care mă tulbură ori de câte ori o recitesc:

„Dacă mașina era să calce un cârd de găște, ea scotea un fel de interjecție ușoară, vreun A!, care pornea însă din toată intimitatea ei de femeie și vrea să spuie cu totul altceva decât spunea”.

Sau fraza asta, care sună grav ca un apel inutil, de o tristețe mare și învăluitoare:

„Dar nu, toate sufletele acestea de carne și mătase devin prea târziu, și de prisos, bune”.

Dar nu stau ca să-ți înșir lucruri pe care le știi mai bine decât mine. Că, uite, mi se termină hârtia. Să-ți spun, deci, că îți rămân recunoscător pentru bucuria ce mi-ai făcut-o. Eram trist în seara în care îți primisem cartea. Era ajunul Crăciunului și nu aveam bani să ies în oraș, unde se serba pe străzi „le reveillon de Noël”. Am veghiat toată noaptea aceea cu *Ultima noapte de dragoste...* și am fost pur și simplu fericit. Îți mulțumesc mult: dacă admirația mea pentru d-ta ar fi putut fi sporită, romanul ăsta ar fi făcut-o cu siguranță.

Te rog să-mi scrii uneori, dacă asta nu te plictisește. Îți doresc ani buni și mulți și bucurii legiune pentru anul ce începe.

Mihail Sebastian

Către Camil Baltazar

Paris, 11 februarie 1931

Scumpe prietene Baltazar,

Nu pricep nimic din tăcerea d-tale. Ești supărat? N-ai primit ultima mea scrisoare? Ai necazuri personale? A fost ceva în scrisul meu care te-a necăjit? (Nu-mi amintesc bine termenii acelei scrisori, dar m-aș mira.)

Eu așteptam un cuvânt din partea d-tale, ca să-ți pot trimite romanul meu, care stă de o lună în sertar, gata încheiat.

Cum nu am decât un singur exemplar transcris, nu voiam să risc pierderea manuscrisului.¹

Răspunde-mi, te rog, dacă ți-l pot trimite. Adică dacă:

1. Ești dispus să-l citești.
2. Te simți în stare să-mi spui cinstit și neprietenește tot ce gândești despre el.
3. Vezi puțința de a găsi, în lipsa mea, un editor. Aștept nerăbdător răspunsul d-tale, împreună cu toate veștile ce mi se cuvin după o atât de lungă tăcere.

Eu am trecut în primăvară. La propriu (e astăzi o dimineață admirabilă de aprilie) și la figurat (am scăpat de mizeriei).

Cu o caldă strângere de mână,

Mihail Sebastian

Paris, 28 februarie [1931]

Scumpe prietene Baltazar,

Ai dreptate: ai avut-o acum o săptămână și cu atât mai mult o ai acum, după această nouă întârziere.

Nu pot să-ți explic nimic. Ar fi prea lung și ar fi inutil. Bun e Dumnezeu: am să mai stau eu de vorbă cu d-ta, de la om la om, și am să-ți explic ce-o fi de explicat.

Deocamdată, ca mânia d-tale dreaptă să se potolească puțin, îți trimit această lungă nuvelă pentru „Tiparnița”¹. Aș vrea să-ți placă. Eu am scris-o cu bucurie, în ultimele nopți. Primește-o. Te asigur, faci o bună afacere. Un fragment din roman ți-ar fi slujit mai prost revista.

Nu râde: vei primi romanul totuși peste câteva zile.

Mă tem să fixez un termen, dar m-aș mira dacă nu ți l-aș trimite joi. Dacă ai ști însă ce deziluzie vei avea! E o istorie ratată.

Te rog deci încă o dată: nu râde și aibi încredere în mine. Cu dragostea frățească pe care o știi,

Mihail Sebastian

P.S. Nuvela alăturată ți-o trimit numai d-tale și numai pentru „Tiparnița”. În cazul în care o găsești prea mare, sau nu o poți publica acolo, din alte motive, nu o publica deloc. Mai ales nu vreau să apară la „Vreamea”.

Paris, 17 martie 1931

Scumpe prietene Baltazar,

Îți expediez chiar în momentul acesta manuscrisul romanului. Te rog mult ca din momentul în care îți va ajunge, înainte chiar de a-l ceti, să-mi confirmi primirea lui. Înțelegi că, după o atât de lungă muncă, ar fi ridicul să se piardă pe drum, deși altfel mare pagubă n-ar fi.

Sunt 27 de capitole și 185 foi de mărimea acesteia de față. Scrie-mi, te rog, dacă ți-au sosit în bună stare. Pachetul l-am făcut prost și, cum e destul de mare, mi-e teamă să nu fie deschis la vamă pentru verificare. Aștept deci două-trei rânduri, ca să fiu liniștit.

N-am să-ți mai explic această din urmă întârziere. La ce bun? Mă lupt cu viața cum pot și eu – mai bine sau mai prost. Dă în mine ca într-un butuc. Uneori încerc să dau și eu în ea, dar mi se întâmplă să-mi zdrelesc pumnii. Și, cu toate astea, uite, primăvara a venit.

A fost un chin transcrierea romanului. Dumnezeu să mă ferească de încă o asemenea experiență! M-am luptat cu fiecare cuvânt, și fiecare cuvânt mi s-a părut fals, prost așezat, nesemnificativ.

Nu-mi fac nici o iluzie despre valoarea cărții. Îți spun asta și subliniez tocmai pentru a te convinge că e necesar să-mi spui tot ce gândești despre ea. Mai proastă părere decât am eu însumi despre ea nici că se poate. Deci curaj, prietene Baltazar, și – dacă e nevoie – cruzime. Ești primul om căruia îi arăt manuscrisul, și înțelegi cât mă interesează în cazul asta obiectivitatea.

Nici vorbă că, la o eventuală publicare, aș trebui să fac anume schimbări de detalii (în ultimele capitole, mai ales, pe care le-am scris de-a valma).

Dacă n-ai fi fost dumneata, dacă n-ar fi fost frățesca d-tale îmbărbătare din ultima-ți scrisoare, dacă n-ar fi fost, în sfârșit, rușinea de a te ști așteptând un manuscris făgăduit de 1 an și jumătate, mă întreb, zău, dacă aș fi dus treaba asta până la capăt sau dacă n-aș fi rupt, într-o bună zi, hârtiile. Dumneata mi-ai mai scris odată, la Brăila, când eram încă în liceu, că literatura e o meserie sinistră? Vai, cum de nu te-am crezut?

Scrie-mi te rog, dacă ai primit nuvela, pe care ți-am expeditat-o acum vreo 20 de zile pentru „Tiparnița”. Mi-ar

părea rău să se fi pierdut. Erau pagini care mi-au făcut plăcere în timp ce le scriam. Le prețuiesc oricum mai mult decât romanul.

Dacă publici nuvela în „Tiparnița” și dacă mai e timp, te rog adaugă în fruntea ei această dedicație¹: „Domnului Titu Devechi,² în amintirea unui alt Paris, pe care l-am cunoscut în tovărășia lui.”

Îmi faci o reală plăcere.

Aștept nerăbdător scrisul d-tale. N-ai să te răzbuni, întârziindu-l. Ar fi urât. Sunt deprimat, și conversația d-tale e totdeauna tonică.

Te îmbrățișez,

Mihail Sebastian

P.S. Țin să nu-i arăți în nici un caz lui Andrei Tudor manuscrisul meu și nici să nu vorbești despre el. Sunt mâniat pe băiatul ăsta și cred că pentru multă vreme.

Nu am decât o copie incompletă și ilizibilă a romanului. Păstrează-l deci bine. Cred că trebuie să aibe o mulțime de greșeli de scriere, dar, exasperat cum sunt, nu mai am curajul să-l recitesc.

De ce nu vrei să-mi mai trimiți „Vremea literară”?

Paris, 28 martie 1931

Scumpe prietene,

Am primit alaltăieri scrisoarea dumitale și astăzi revistele. Îți mulțumesc. Suntem amândoi bătrâni în prietenia asta deja veche, și mărturisirile se fac greu astfel, dar trebuie să-ți spun că n-am cunoscut nicăieri și la nimeni atâta tragere de inimă și atâta voință de bine.

Deși mare lucru nu am a-ți spune, până ce nu voi fi primit scrisoarea d-tale mare, pe care mi-o făgăduiești și pe care o aștept, trebuie oricum să adaug câteva

lucruri, pe care, din zăpăceală, am uitat să le scriu în scrisoarea precedentă.

Ai observat că la pagina doua a manuscrisului este un spațiu liber de câteva rânduri. Acolo urma să fie intercalat un pasagiu¹ pe care eu l-am transcris acum doi ani pentru „Tiparnița”² și care în hârtiile mele lipsește. Cum eu n-am aici acel număr din revistă, te rog pe dumneata să treci acel scurt pasagiu la locul lui.

Ai mai observat iar că numele a doi eroi sunt incomplete. Mi-a fost cu neputință să-i botez. Le lipsește numele de familie. Știi că ai un dar special în a inventa nume noi și plauzibile. Noi vrea să-i botezi d-ta?

Mi-ar face plăcere dacă n-ai publica deocamdată nici un fragment din roman. Cel puțin atâta vreme cât apariția lui în volum nu e precis și definitiv fixată de o editură, aș vrea să nu se știe nimic despre el.

De când ți l-am trimis, sunt mai liniștit. Mă enerva prezența acelor hârtii pe masă. Acum le privesc cu oarecare îngăduință și mi se pare că sunt acolo câteva raporturi epice interesante. Dar știi eu?

Iată-mă-s terminat cu literatura până la vară. Am început să învăț pentru examenele de la începutul lui iunie, și de acum încolo nu mă mai pot ocupa cu altceva. Aștept însă veștile d-tale.

Vechiul dumitale,

Mihail Sebastian

Paris, 13 aprilie 1931

Scumpe prietene Baltazar,
am primit adineauri scrisoarea dumitale, am cetit-o, am recitit-o și, iată, îți răspund.

Nu știam că știi să surprinzi, așa, din față, de la întâia abordare a unei cărți, adevărurile ei. „Eu nu sunt

critic”, mi-ai spus de câteva ori. N-ai fi, dar – lăsând deoparte atenuările d-tale prietenești – ai spus despre cartea mea aproape tot ce gândeam eu. Merit pe deplin toate învinuirile pe care mi le aduci și desigur merit cu mult mai puțin laudele. Presupunând că romanul are să apară, sunt dinainte sigur că nimeni n-are să scrie despre el mai just și mai limpede decât ai făcut-o. Îți mulțumesc din toată inima. Îți mulțumesc nu atât pentru cuvintele d-tale încurajatoare (căci ele sunt de ordin personal și ne interesează numai pe noi doi), ci pentru felul exact în care ai văzut păcatele cărții și pentru chipul fericit în care ai exprimat obiecțiile d-tale. Mi se pare că formulezi limpede reticențe, pe care și eu le aveam, dar cărora nu izbuteam să le dau o expresie exactă. „Romanul dumitale este în fond o carte povestită, nu întâmplată, nu făptuită”. „Este în el o respirație prea calmă și prea melodică.” „...puțin cam prea literar¹.”

Toate astea și multe altele le știam. Dumneata mi le spui din afară și nu-ți poți închipui ce serviciu îmi faci.

Toată scrisoarea d-tale mă edifică. Chiar prin absențele ei. Aș fi vrut bunăoară să observi episodul Paul Mlădoianu; Lucreția – Soeur Denise. Aș fi vrut, de asemeni, să bagi de seamă că aparițiile distanțate și neinsistente ale Taniei Bring au oarecare rost. Dar faptul că dumneata nu le-ai văzut îmi dovedește mie că n-am desemnat cumsecade conturul poveștii și că deci trebuie să fac neapărat anumite rețușe. Mai ales în capitolul final.

Dar nu mai continui. Întâi pentru că e oarecum indecent să vorbesc eu despre o carte a mea. Pe urmă fiindcă, o dată terminată, cartea asta nu mă interesează.

Mă gândesc pentru moment la un volum de nuvele² (care e pe jumătate scris) și la un nou roman³ (care e nescris, dar gata făcut în minte și care mă interesează cu pasiune), îndată ce voi fi scăpat de examene – la vară adică – îl voi scrie.

Să-ți spun doar că ai dreptate în privința numelui lui Gelu. L-am ales în disperare de cauză. Oare ai primit o scrisoare în care te rugam să-l botezi pe el și încă pe o eroină, rămasă fără nume (Margareta...)?

În privința editorului, nici vorbă că îmi convine „Cultura națională”. A fost de foarte multă vreme visul meu. E acolo o atmosferă care nu există la nici o altă editură. E, într-un fel, o N.R.F.⁴ românească. Predă-i deci manuscrisul domnului Al. Rosetti. Aș fi bucuros să-i convină.

Dacă cumva e nevoie de stăruința cuiva, poate că (după ce ar ceti manuscrisul) Camil Petrescu ar ști să-i vorbească. Fără îndoială însă că vorba d-tale cade destul de greu.

Știu bine că va fi greu, dar aș fi fericit, fericit, dacă volumul ar apărea înaintea întoarcerii mele în țară. Spre sfârșitul lunii mai, de exemplu? Crezi că e imposibil? Dă-mi, te rog, asupra acestui lucru un răspuns precis și amănunțit. E esențial pentru mine. Apariția cărții în timpul ăsta ar simplifica o mie de lucruri, pe care ar fi prea lung să ți le povestesc, dar care există realmente. Fac singur socoteala și îmi spun că timpul e prea scurt și că, pe de altă parte, editura poate că își încetează activitatea odată cu sfârșitul primăverii, dar cheștiunea e atât de importantă pentru mine, atât de imperioasă, încât, trecând peste considerațiile acestea, stărui și te rog mult să te interesezi ce se poate face în direcția asta. Aștept din partea d-tale un răspuns care să-mi vină curând și care să-mi spună precis ce trebuie să știu. Ar fi greu ca prietenia mea pentru dumneata să fie mai mare decât este, dar mi-ai face, cu prilejul ăsta, un serviciu pe care n-am să-l uit.

Îmi răspunzi? Să știi că număr zilele.

Nici vorbă că dacă volumul ar apărea, aș trebui să am două corecturi. Nădejdea este să dreg la corectură

măcar câteva din lucrurile pe care și dumneata și eu mi le reproșez.⁵

De ce nu-mi scrii nimic despre apariția „Tiparniței literare”? Credeam că vrei să o scoți de Paști. Oare ai renunțat?

Am cetit cu bucurie numerele trimise din „Vremea literară”. Foarte frumos studiul lui Călinescu despre Lovinescu.⁶ Mă indispun însă asemenea variații de atitudine și ton.

Nu vrei să-mi mai trimeți numere recente din „Vremea literară”? Și mai ales de ce nu-mi dai vești personale despre dumneata? E un veac de când nu mai știu ce faci, cum te lupți cu necazurile, cum te acomodezi cu bucuriile, ce scrii, ce citești, ce proiectezi, ce aștepti. Scrie-mi despre toate astea. Are să-mi fie astfel mai ușor ca, întorcându-mă, să te întâlnesc, să te regăsesc, peste acești doi ani care au trecut repede, dar care sunt, în definitiv, doi ani. De altminteri, dintre toți oamenii mei din țară, ești singurul față de care condițiile prieteniei mele au rămas aceleași, nealterate de distanță care pentru alții (Andrei Tudor, de ex.) le-a schimbat în bine sau rău, într-un fel sau altul.

Mă gândesc cu oarecare emoție, cu oarecare regret, de asemeni, la apropiata mea întoarcere. Nu va fi definitivă desigur, căci voi fi nevoit să reviu la Paris pentru teza de doctorat, dar între timp plecarea mea [de] aici ia pentru mine proporții de eveniment.

Și pe urmă, atâtea lucruri pe care le las și în locul cărora știe Dumnezeu dacă am să găsesc ce pune, acolo, la noi!

Să-ți spun însă că între câteva bucurii personale, care îmi fac oricum dragă întoarcerea acasă, este și aceea de a-ți strânge mâna, de a-ți vorbi și de a te asculta vorbind.

Termin. Sunt în așteptarea răspunsului dumitale și iartă-mă dacă insist spunându-ți că sunt nerăbdător să-l primesc.

Cu multă dragoste, al dumitale,

Mihail Sebastian

P.S. Mă gândesc că titlul romanului nu merge: îl amintește pe al doamnei Bengescu (*Romanul Adrianei* – carte pe care, de altminteri, nici n-am cetit-o).

Ce ai spune de un titlu ca acesta: D... Pur și simplu. Sau, dacă i-am schimba numele Adrianei și am numi-o Virginia Dunea, pentru ca romanul să se cheme, parodial: Paul și Virginia?

Paris, 24 aprilie 1931

Scumpe prietene,

îți mulțumesc pentru răspunsul d-tale prompt. Vestea ce mi-o dai („apariția cărții probabilă în iarnă”) are darul de a-mi face cu totul inactual romanul. Te rog să mă crezi că e un serviciu. Nu ceream nimic altceva decât să-l uit cu totul, și să-mi văd mai departe de alte treburi, prezente și necesare.

Reînnoiesc rugămintea de a nu publica *nimic și nicăieri* din manuscris. Sub nici un cuvânt. M-ai supăra profund altfel.

Și uite de ce: 1) cartea asta are poate – dacă cumva le are – câteva calități de echilibru, anumite raporturi psihologice, anumită logică evoluată de poveste ce se desfășoară. În sinea lui, orice fragment al romanului nu are nici o valoare. Absolut nici una. Publicându-l disparat, mă deservesc, îl dezorientez pe cetitor. 2) nu vreau ca în lipsa mea din țară, atâta timp cât eu mă port atât de urât față de Nae Ionescu, scriind

neregulat pentru „Cuvântul” căruia îi datorez totuși atât de mult, nu vreau ca în acest timp să apară, vreunde – și mai ales în „Vreema”, gazetă liberală, semnătura mea. Nae Ionescu ar avea dreptul să fie mâhnit.

Oricum, chiar dacă argumentele mele ți se par insuficiente, oricum, hotărârea mea este definitivă: nu vreau să public nimic. Nuvela trimisă a fost și rămâne singura excepție.

Cred că mă înțelegi și că nu te superi. Chestia asta nu are desigur nimic de a face cu buna prietenie pe care ți-o port constant și, pe zi ce trece, mai fermă.

Aș fi vrut, cum ți-am mai scris, să am vești personale despre d-ta. Sper că într-o zi ai să mi le trimiți. Eu muncesc pentru examene, și deocamdată altceva nu fac.

Cu o caldă strângere de mână, vechiul d-tale,

Mihail Sebastian

P.S. „Vreema” am primit-o. Îți mulțumesc. N-am priceput informația care mă privea: „M.S., tânărul scriitor, care a debutat sub auspicii atât de fericite în «Tiparnița literară», apoi în «Universul literar», ca să-și continue traiectoria bogată în «Cuvântul»... etc.¹

După știința mea, Mihail Sebastian, tânărul scriitor, a debutat la „Cuvântul” în august 1927, a început a scrie la „Universul literar” în ianuarie 1928 și a dat un articol „Tiparniței literare” în noiembrie 1929. Simplă restabilire de date. Dacă într-o zi ai să te ocupi cu istoria literară...

Brăila, duminică [1 iulie 1932]

Iubite domnule Baltazar,

Când îi promisesem cumnatului d-tale să trimit, până sâmbătă la 6, articolul meu la tipografie, eram de bună-credință; nu știam că la acea oră voi fi plecat spre Brăila.

Într-adevăr, a trebuit să-l conduc pe fratele meu cel mic, care fusese la mine câteva săptămâni, acasă. Și am plecat oarecum prin surprindere.

Mă-ntorc la București mâine seară – luni – și am să citesc o carte în tren (probabil *Arcade, fride și lespezi*, a arhitectului Cantacuzino)¹. Marți dimineața am să încerc să scriu cronică. Va fi gata până seara, când o voi lăsa lui Montaureanu². Dacă mai e timp să intre în numărul curent – bine. Dacă nu, las-o pe săptămâna viitoare.

Dacă rămâi la București încă vreo două săptămâni, aș fi bucuros să te văd. Eu plec de la 15 sau de 1 în vacanță și nu știu ce o să fac cu cronică literară.³ Ar trebui să ne înțelegem.

Te salut călduros,

Sebastian

Către Liviu Rebreanu

Breaza, duminică
[19 iulie 1932]¹

Stimate Domnule Rebreanu, am ezitat să vă deranjez din liniștea vacanței dvs., dar la București nici d-na Rebreanu, nici Camil Baltazar n-au știut să-mi spună ceva cu privire la banii ce mi se cuvin la „România”.²

I-am dat alaltăieri lui Baltazar, al cincilea articol, de când v-am văzut ultima oară, ceea ce ar fi făcut o avere, căci eram în ajunul unei excursii.

V-aș fi recunosător, dacă ați vrea să-i dați d-nei Rebreanu o lămurire pentru mine. Voi fi la București pe sâmbătă sau duminică și îi voi telefona atunci.

Sper, domnule Rebreanu, că nu vă inoportunez prea tare. Sper de asemeni că vacanța vă e de folos și că veți veni de acolo cu lucruri care au să ne bucure.

Eu sunt de azi-dimineață aici și mă pregătesc pentru o plimbare pe munți.

Am atâta nevoie să respir zdravăn și să uit câteva zile de literatură.

Cu sentimente dintre cele mai bune, al dvs.

Mihail Sebastian

Către Camil Baltazar

Breaza de sus, 14 august [1932]

Iubite Domnule Baltazar,

abia azi primesc, din Brăila, rândurile d-tale.

Iartă-mă că îți răspund așa: nu am plic la îndemână.

Îți voi trimite o cronică luni.¹ O vei avea acolo marți. Mai devreme nu pot. Îmi pare rău de necazurile d-tale: dar ce vrei, sunt și eu în vacanță și o cronică este un lucru foarte complicat. Să sperăm că lucrurile au să meargă mai regulat din toamnă.

Te salut prietenește,

Mihail Sebastian

Către Liviu Rebreanu

Sâmbătă, 10 decembrie 1932

Iubite domnule Rebreanu,

Sunteți omul cel mai scump din București: cu desăvârșire imposibil de văzut.

Acum trei săptămâni, când încă nu intrasem la miliție, v-am telefonat într-o zi. Vă zărisem dimineața la Corso și eram deci sigur că vă aflați la București. Totuși la telefon, după ce în prealabil mi s-a luat numele, mi s-a

răspuns că „dl. Rebreanu lipsește; e plecat la țară de o săptămână și nu știm când se întoarce”.

Azi-dimineață – fiind printr-un miracol liber de la cazarmă – am telefonat. De vreo trei ori. Mi s-a răspuns de toate trei ori că „dl. Rebreanu doarme”.

În sfârșit, după masă, la ora 3 ½, mi s-a răspuns că „dl. Rebreanu tocmai a ieșit în oraș”.

Sper, scumpe domnule Rebreanu, că acest consemn nu mă privește pe mine special și că nu aveți nimic special împotriva mea, nimic care să vă împiedice a mă vedea. Gândesc că e mai degrabă o parolă generală, care e făcută pentru toți inoportunii și nu anume pentru mine. Altfel, aș fi sincer necăjit, știindu-vă înadins împotriva mea.

Cu speranța că într-o zi cu noroc, vă voi putea totuși vorbi, în ciuda păzitorilor de la telefon, vă rog să credeți în simpatia mea cea mai afectuoasă.

Mihail Sebastian

P.S. Vă telefonasem pentru a vă întreba de sănătate, de revistă¹ și de bani. Am o nevoie cruntă, de când sunt ostaș. Dar dacă nu se poate – nu se poate și pace bună.

Către Camil Baltazar

[1932]

Dragă Domnule Baltazar,

Am încercat să scriu cronică și am și început-o. Mi-e însă imposibil să o termin: sunt bolnav și incapabil, astăzi cel puțin, să țin condeiul în mână jumătate oră. Scuză-mă te rog. Îți voi da săptămâna viitoare, o cronică dublă.

Al d-tale,

Sebastian

Miercuri, 23 decembrie [1932], o zi înaintea
plecării acasă

Iubite prietene Baltazar
mi-e greu să-ți dau explicații. Mi-e mai greu să-ți
cer scuze.

O să ne explicăm sau n-o să ne explicăm într-o zi.
Nu știu – și n-are mare importanță. Știu doar că
dragostea mea pentru dumneata este aceeași de
totdeauna.

Mihail Sebastian

Către Al. Rosetti

[1932]

Stimate D-le Rosetti
este puțin penibil și cu siguranță imprudent, ceea
ce fac eu. N-am încercat să lupt niciodată cu gustul
nimănui și n-am încercat niciodată să fac pe cineva să
revină asupra unei judecăți. Totuși – fără nici un
angajament din partea Dvs. și fără nici-o pretențiune din
partea mea e posibil să vorbesc? Jumătate oră, sau poate
mai puțin, mi-ar ajunge. /N-aș fi recunoscător/ Cu
salutări distinse

[f.s.]

Către Camil Petrescu

[Brăila, 15. I.1933]

Mult noroc literar și de celălalt pentru Anul Nou.
Sebastian

Către Felix Aderca

[9 martie 1933]¹

Iubite domnule Aderca,
te rog iartă întârzierea, cu care cartea aceasta² îți
sosește. Iartă d-ta, pentru că eu nu o iert.

Aș fi fost bucuros să ți-o fi putut aduce eu
însumi, dar abia m-am întors de la cazarmă și sunt
ostenit de moarte. Aș vrea mult să-ți placă poveștile
astea; crede-mă, ți le trimit cu teamă.

Într-o zi de libertate am să trec să-ți spun bună
ziua și să-i sărut mâna Doamnei Aderca.

Al dumatile

Mihail Sebastian

Către Corneliu Moldovanu

[1933]³

Stimate domnule Moldovanu,⁴
vă las în pachet două volume ale lui Mircea
Eliade și două ale mele.⁵ Sper că veți scuza întârzierea.
Alături de asemenea cererile respective de înscriere în
S.S.R. și vă mulțumesc încă o dată pentru amabilitate.

Sebastian

Către I. Ludo

[februarie] 1934

Domnule Ludo,
Vei putea convorbi cât vei vrea, cu propria d-tale
conștiință, despre cât ești d-ta de bun evreu și despre cât
de prost evreu sunt eu. Vei putea avea voluptatea de a te

indigna copios împotriva trădării mele de neam, dar nu mă rabdă inima să nu-ți spun că a înjura¹ un om fără putința de a răspunde², este un gest oribil, de o urâtenie ce îi servește în același timp și de pedeapsă.

Doresc din toată inima ca galbena d-tale broșură³ să se vândă cât mai repede. Vei fi de două ori câștigat: 1) îți vei încasa banii investiți; 2) vei scăpa de mărturia unei mizerii care va fi astfel consumată.

Aș vrea să știi că acest lucru ți-l spune cineva, care crede cu îndârjire că micul d-tale atentat moral este o faptă profund neevreiască.

Mihail Sebastian

Către Dr. Nestorianu

București, 5 iulie [1934]

Stimate Domnule Doctor,¹

M-am gândit îndelung la propunerea Dvs. de a ține o conferință la Brăila, în legătură cu ultima mea carte. M-am gândit îndelung și mă întreb dacă faptul nu e prematur. Vedeți, eu am scris – prost sau bine – 350 de pagini în care m-am silit să lămuresc unele lucruri. Ei bine, voi izbuti eu să spun într-un ceas, ceea ce am reușit sau n-am reușit să spun într-o carte?

Sincer vorbind și fără falsă modestie, nici nu cred că aș putea interesa pe cineva, nici nu cred că aș putea adăuga o lămurire în plus, celor scrise în *De două mii de ani*. Cartea asta m-a obosit ca nici una alta. Aș vrea s-o uit puțin și vă rog să credeți, încerc nu știu ce sentiment de jenă personală la gândul că s-ar putea să vorbesc despre ea în public. Poate mai târziu, poate în toamnă și mai ales poate despre altceva, voi fi bucuros totuși să vorbesc odată la Brăila.

În speranța că nu veți fi prea aspru cu reticențele acestea, vă rog să credeți în bunele mele sentimente de totdeauna.

Mihail Sebastian

P.S. De altfel, iubite domnule Doctor, dacă între timp ați cetit cartea până la sfârșit, ați băgat fără îndoială de seamă, că ultimele 200 de pagini sunt dezamăgitoare față de prima sută, despre care mi-ați spus atât de frumoase lucruri.

Către Mircea și Nina Eliade

Luni, 27 august 1934

Scumpii mei,

Am început miercuri trecută o lungă, scrisoare pentru voi, dar n-am apucat s-o termin. Într-adevăr, joi dimineața am plecat la Balcic într-o excursie cu mai mulți domni și doamne. Seara, urma să mă întorc. S-a întâmplat însă o mică lovitură de teatru. M-am dus să-l văd pe Nae (după ce vă expediasem cartea poștală, pe care cred că ați primit-o) și m-a oprit să rămân la el. Toate s-au întâmplat în cinci minute. M-a instalat într-o odaie superbă, mi-a dat un costum alb de marinăr în echipajul vasului lui și gata. Au fost patru zile excelente.

Nu vă pot scrie acum. Sunt încă într-o excitație de spirit care mă împiedică să scriu ca lumea o pagină. Vă voi povesti însă multe despre el, despre casa lui – care e magnifică – despre Balcic, unde neapărat la anul vom trebui să plecăm împreună.

E un lucru fără pereche și mă întreb cum putem trăi la 200 de kilometri de asemenea miracol fără a-l cunoaște.

Vineri dimineața sosesc în București, iar seara voi pleca la Brăila pentru ultimele 5 zile ale concediului meu. Vom sta de vorbă vineri și vă voi povesti totul.

(De la Balcic am venit până la Constanța cu avionul – alt capitol de peripeții). Ultimele răspunsuri ale lui Racoveanu¹ mi-au făcut rău. Mi-e aproape milă de el. Nu înțeleg cum poate cineva cădea până aici. Răspunsul tău, dragă Mircea, excelent. Mai mult și mai bine nu se poate spune. Îmi pare profund rău că ai fost târât în porcăria asta, oarecum din cauza mea.

Dar despre asta și despre celelalte, vineri.

Vă sărut, al vostru,

Sebastian

Către G. M. Zamfirescu

14 II [1]935 București

Iubite domnule Zamfirescu,

am găsit abia acum la „Rampa”¹ și încă numai printr-o întâmplare – surprinzătorul afiș, din care am aflat că ai ținut la Iași, zilele trecute, o conferință despre *De două mii de ani*.

Sunt aproape uluit. Socoteam această carte cu adevărat pierdută, definitiv pierdută. Puținii oameni, care au iubit-o, erau prea puțini pentru a-i schimba destinul.

Vrei să-mi spui prin ce miracol te-ai apropiat de o carte atât de morocănoasă? Vrei mai ales să-mi spui cum au decurs lucrurile la conferință? Cum a „funcționat” publicul?

Abuzez, desigur, cerându-ți această oboseală, dar dacă ai cândva câteva minute libere, scrie-mi câteva rânduri.²

Îmi vei face o mare plăcere.

Al dumatiale, cu veche amiciție,

Mihail Sebastian

Către Nina și Mircea Eliade

6. VIII. [1]935

Dragii mei,

Câteva cuvinte numai, ca să nu pierd soarele de azi dimineață. Cine știe dacă mâine n-are să plouă? În prima zi de ploaie serioasă, voi face o corespondență mai puțin grăbită.

Ghilcoșul seamănă destul de bine cu Peștera lalomicioarei. Nu ca peisaj, desigur, dar ca fel de viață. Nu e nici măcar comună. E un fel de vagă dependență a orașului Gheorghieni, care e la o distanță de vreo 24 de kilometri. Suntem deci foarte izolați. Poșta și ziare vin cu mari întârzieri. Nu se poate niciodată ști câte zile face o scrisoare până la București.

Sunt câteva vile aruncate neregulat, între brazi, la dreapta și la stânga Biczului. Vila mea e o delicioasă casă albă, cu ferestre albastre, cu odăi mici, ca o chilie, dar strălucitor de curate. E o bucurie să stai aici. După trei zile, mă simt odihnit și sper să reușesc o vacanță perfectă (în ciuda câtorva puncte de temperatură, pe care le-am constatat cu nechez azi dimineață). Fac dimineața *chaise-longue*, pe la 12 mă plimb, după masă dorm, seara iar mă plimb. Citesc puțin și vorbesc nemțește cu d-ra Klothilde Wagner, proprietăreasa. E așa de bine, că aproape sunt lecuit de nostalgia Balcicului.

Asta e tot. V-aș fi recunoscător dacă mi-ați răspunde câteva cuvinte. N-am nerușinarea să cer o scrisoare în schimbul biletului meu, dar tu, dragă Nina, vei fi bună să-mi scrii ce faceți, cum merge lucrul lui Mircea și în ce stadiu se află plecarea voastră la Berlin. Tu, dragă Mircea, vei fi bun trecând pe la Montauréanu, să-i comunici adresa mea și să-l rogi să-mi expedieze

revistele. I-am scris și lui o carte poștală, dar știu eu dacă a primit-o? Și, afară de asta, s-ar putea să neglijeze.

O ultimă chestiune de lămurit: Brașovul. Nu știu ce să fac. Plecând din București, nu cunoșteam geografia Ghilcoșului și îmi închipuiam că ar fi ușor de făcut o plimbare până la Brașov. În realitate, sunt șase ore cu trenul și două ore cu autobuzul. În plus, nu se poate pleca din Gheorghieni decât la 7 seara. Ar urma să ajung la 1 noaptea la Brașov, să dorm acolo și apoi să plec a doua noapte, la ora 4 ½ sau 5, spre ziuă. E stupid, dar e așa. Ghilcoșul e prea izolat ca să aibe legături mai bune.

M-am decis, deci, să nu plec la Brașov decât la sfârșitul șederii mele aici, adică pe la 25-28 august, când, în orice caz, mă voi opri vreo două zile acolo, înainte de a mă întoarce la București. Sunt în cazul ăsta două soluții, pentru acțiunea ta, dragă Nina: 1) să expediez hârtiile lui Wendy¹ 2) să le păstrez eu și la sfârșitul lunii, fiind la Brașov, să mă ocup de întreaga chestie.

Alege și mă voi executa. Mai ales nu fi supărată, dacă cumva te-am încurcat. Crede-mă, n-am prea mare vină: nu eram informat. Aștept un cuvânt din partea voastră, vă sărut, vă doresc spor la muncă, al vostru

Mihai

Către Octav Șuluțiu

București, 24 octombrie 1935

Iubite Domnule Șuluțiu,

vroiam de cum ți-am primit prima dumatiale carte poștală, să-ți spun câtă plăcere mi-a făcut. E o consolare să știi că nu ești totuși singur, că există trei-patru oameni, cu care rămâi în corespondență, chiar când nu-i

vezi decât o dată în an și chiar când îi lași să aștepte câte trei săptămâni un răspuns.

Iartă-mi, te rog, această întârziere. când nu răspund imediat unei scrisori, sunt pierdut. Mă las copleșit de treburi, alergături, plictiseli și nu mai răzbat să-mi pun la punct scrisorile, cu care totdeauna rămân dator.

Fără nici o ipocrizie, crede-mă, bunele cuvinte, pe care ai vrut să le spui despre scrisul meu zilnic, m-au surprins. Scriu în silă, scriu de nevoie, scriu fără plăcere – și dacă am un vis este să scap într-o zi de gazetărie. Cu literatură e altceva – dar jurnalismul mă otrăvește. Mi-e rușine să-mi recitesc articolele. Duc această rușine, până la o adevărată repulsie fizică și de când sunt la „Rampa”, nici corecturile articolului nu pot să le fac. Odată manuscrisul trimis la tipografie, mi-e silă să mă mai uit înapoi. Fac gazetărie cu ochii închiși.

Asta nu înseamnă că aprecierea d-tale nu m-a bucurat. Dimpotrivă. Ba chiar foarte mult. Dar aș vrea să te rog să te gândești o clipă la condițiile oribile, în care lucrăm noi și să înțelegi de ce nu e nici o plăcere în salahoria asta intelectuală. Uneori mai vine de departe – și fără să-l fi așteptat – un cuvânt de simpatie ca al dumitale, și atunci e un moment de înseninare. Încolo nu mai e nimic.

Nu știu când va apărea *Orașul cu salcâmi*. Inutil să-ți spun că vei fi între primii, care îl vor primi. Deocamdată sunt la primele corecturi. Cred că voi fi gata pe la 15-20 noiembrie. Te previn însă că e o carte veche. Am scris-o între 1929 și 1935.¹ E prima mea carte – și o public nu cu prea mare entuziasm. (Dar asta rămâne între noi.)

Interviul lui Ștefan Baciuc l-am dat d-lui V. Timuș, cronicar dramatic și secretar de redacție al „Rampei”. El decide. Cred că-l va publica. Eu nu mă pot amesteca. (Am

avut imprudența să scriu câteva articole de teatru – și mi-am aprins paie în cap. De la acest accident, mi-am impus să nu mai fac nici o încălcare pe domeniul teatrului. Nu e de resortul meu). Repet însă, cred că se va publica curând.

Dar de ce nu-mi scrii nimic despre d-ta? Aș fi vrut să știi cum o duci la Brașov, ce scrii, ce ai de gând să publici. De ce nu-ți văd semnătura în „Vremea”? Ce citești? Și în sfârșit atâtea alte lucruri, pe care te-ai putea obosi să ni le comunici și nouă. Scrie-mi, iar eu voi încerca să fiu pe viitor un mai disciplinat corespondent.²

Al dumitale, cu vie simpatie

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

8 ianuarie 1936

Dragă Camil,

Eu plec vineri dimineața, nu joi – cum hotărâsem. Voi trece pe la d-ta azi după-masă între 4 și 5. Dacă ești acasă, lasă-mi pachetul la parter. Al dumitale,

Sebastian

[Paris, ianuarie 1936]

Dragă Camil,

N-am luat decât pachetul meu. Sticlele lui Carol nu mi-au fost eliberate – sub cuvânt că n-ai lăsat dispoziție în privința lor.

Astă-seară nu sunt liber. Dar vreau să te văd înainte de a pleca. De aceea te rog dă-mi un telefon mâine dimineață la numărul 264 à Sceaux, înainte de ora 10.

Contez pe d-ta.

Cu bine,

Sebastian

Către Octav Șuluțiu

București, 9 Februarie 1936.

Iubite Domnule Șuluțiu,

nu știi dacă sonata lui Franck, la care se referă Proust, este o „sonată în la”. Proust nu precizează. Îți transcriu fraza care te interesează:

„Dans la même soirée, un peu plus loin, je ne serais pas surpris qu'en parlant de la petite phrase, j'eusse pensé à l'un hautement du vendredi saint. Dans cette même soirée encore, quand le piano et le violon, gémissent comme deux oiseaux qui se repondent, j'ai pensé à la sonate de Franck (surtout jouée par Enesco) dont le quatuor apparait dans un des volumes suivantes.”

Fragmentul acesta este nu dintr-o scrisoare, ci dintr-o dedicație a lui Proust – publicată pentru prima oară în *Omagiu către Proust* din „N.R.F”.

Iată-mă prin urmare achitat de informația, pe care mi-o ceri. Cu întârziere, ce e dreptul – căci scrisoarea d-tale este din 24 ianuarie. – Mă vei ierta. Am o mulțime de remușcări. Nu ți-am răspuns la scrisoarea d-tale din noiembrie, iar la aceasta din urmă îți răspund cu atâta întârziere!

Totuși, cum să te fac să crezi în emoția, pe care confesiunea d-tale mi-a comunicat-o? N-aș fi sperat niciodată ca scrisul meu (și încă cel din 1927-1928...) să fi însemnat atât de mult pentru cineva. Cu atât mai puțin aș fi bănuir în d-ta un prieten atât de generos, crede-mă, scrisoarea d-tale din noiembrie m-a bucurat și m-a stingherit. Gândul că atâtea lucruri scrise și aruncate la întâmplare, au avut undeva un ecou, îmi dă un sentiment de mai mică singurătată. Am sperat mereu că există o nevăzută familie de simțire și de inteligență, pe care aș putea-o descoperi – și scrisul meu nu e altceva pentru mine decât o

conversație cu acești prieteni necunoscuți, cu această familie morală. Dar nu puteam duce cutezanța până acolo, încât să cred că ceea ce fac, ceea ce gândesc și scriu, poate fi urmărit cu vibranta și – desigur – disproporționata d-tale atenție. De aceea îți spun că mă stingherești. Era ceva excesiv în scrisoarea d-tale. Nu vreau să fiu ipocrit. Îți voi spune deci că m-ai bucurat enorm, – și probabil numai entuziasmele unui om de obicei lucid și măsurat, cum ești d-ta, au semnificație și valoare.

Pentru a reveni la epistola d-tale din ianuarie, trebuie să mărturisesc că nu înțeleg nimic din „cazul Holban”.¹ Nu-mi amintesc exact notița mea din „Rampa”. Mi se pare însă că nu făceam altceva decât să observ că atacul d-tale e prea grav. Ai într-adevăr impresia că nuvela de la „Adevărul” este mult sub „Ioana”?² Eu o cred cam de același nivel adică destul de interesantă, deși silit și fals scrisă.

Nu știu, nu înțeleg și nu văd ce te-a necăjit în remarca mea. Împărtășesc în totul opinia d-tale despre atitudinile critice ferme. La rândul d-tale vei conveni, că violența critică nu presupune neapărat violență verbală. Dacă recenziile și studiile d-tale mă interesează totdeauna este tocmai pentru tonul lor decis, pentru aerul lor de sinceritate hotărâtă și pentru accentul lor combativ, care se ferește însă să cadă în vulgaritatea polemică.

Împărtășesc în schimb mai puțin opiniile d-tale dezolate despre prietenie.

„Prietenia – zici d-ta – e inexistentă, sau o convenție ignorabilă, bazată pe minciună, pe lașitate, pe josnicie sufletească”.

Sper că e o frază scrisă într-un moment de indignare. O vei reciti și o vei retracta.

În orice caz, te asigur că notița mea de ziar n-a avut nici un gând ascuns!

E măgulitor tot ce spui despre *Orașul cu salcâmi*. Mie însă cartea nu-mi place. E stângaci făcută și e plină de copilării. Ar fi fost un debut convenabil la 23 de ani, când am terminat-o. La 28 de ani însă, și după atâția ani de literatură și critică, este o naivitate. Cu atât mai bine, sau cu atât mai rău că nu se bagă de seamă.

Înțeleg invidia d-tale pentru plecarea mea la Paris. Îl invidiez și eu pe un anume Mihail Sebastian care în ziua de 22 decembrie a plecat în Franța să se plimbe – dar nu am nimic comun cu el, eu care astăzi mă abrutizez zilnic scriind la „Rampa”, pierzându-mi vremea în tribunal și terminând în silă, fiecare zi, la o masă de scris, de care pentru moment nu mă leagă decât neputința de a face altfel.

Îți strâng mâna, cu toată afecțiunea,

Mihail Sebastian

București, 23 februarie 1936

Iubite Domnule Șuluțiu,

primesc aproape în același timp cu ultima d-tale scrisoare, cronică din „Familia”. Îți mulțumesc pentru amândouă. Fidelitatea d-tale epistolară cu un corespondent atât de dezordonat ca mine mă umilește și îmi dă remușcări. Cât despre cronică la *Orașul cu salcâmi*¹ o găesc sincer excesivă. Ceea ce n-o împiedică să-mi facă plăcere.

Ceea ce spui despre *Fragmente dintr-un fragment găsit* (sic!) mă pune pe gânduri.² Le-am recitat de curând – într-un moment de depresiune – și nu pot să-ți spun cât de mult m-am regăsit în ele. Împreună cu anumite fragmente din *De două mii de ani* – sunt lucrurile care mă exprimă mai direct. Dar e posibil ca literar vorbind, să ai d-ta dreptate.

Azi e duminică, nu am tribunal și nici gazetă. Am rămas acasă să fac o zi de lectură. Am început cu lectura cronicilor d-tale din revistă. 25 de pagini imense. Ești prodigios și te admir sincer. Am impresia că dintre toți câți facem critică literară, ești singurul care nu te-ai blazat. Câtă îndârjire, câtă persuasiune...

Am mai citit poemele lui Ștefan Baciu.³ Îmi plac foarte mult. E un poet care mă odihnește și prețuiesc foarte mult în el lipsa efortului, simplitatea inspirației. Sunt obosit de poezie schematică și de formulă.

Voi fi sincer însă și îți voi spune că pe cât stimez cronicile d-tale: din „Familia” (chiar dacă nu ar fi așa de stingheritor măgulitoare pentru mine) pe atât m-au indispus paginile pe care le publici în ultimul număr din „Azi”.⁴ Îți spun asta din prietenie și cu cea mai vie afecțiune. Ți-o spun, chiar dacă ar fi să te indispun. Nu am nimic de împărțit cu Holban (cred! că e aproape jumătate an, de când nu l-am mai întâlnit...) dar atacul d-tale așa de străveziu, de indiscret și de brutal din „Azi” nu se justifică cu nimic. Nu găsești că ar trebui să ne interzicem a trece în literatură dezagrementele noastre personale din viață?

Aș fi consternat să te supăr, dar nu m-ar fi răbdat inima să nu fiu sincer cu d-ta. Deși nu vrei să crezi în prietenie, eu mă consider prietenul d-tale, dacă vrei să consimți.

Un sfat: citește *Le sang noir* de Louis Guillaux.

Și o rugămintă: citește *Întâmplări din irealitatea imediată* de Blecher.⁵

Când mai ai timp, scrie-mi un cuvânt. Mă voi sili să răspund conștiincios.

Al d-tale cu cea mai vie afecțiune,

Mihail Sebastian

Duminică 29 martie [1]936.

Iubite Domnule Șuluțiu,

îți pot cere un mic serviciu, fără să abuzez de amabilitatea d-tale?

Iată: am ascultat azi dimineață, la Ateneu, Mathäus Passion dirijată de Bikerich. Dacă nu mă înșel, în cursul săptămânii ce vine, se va cânta la Brașov, la Biserica Neagră. Mi se pare că în fiecare an, în preajma Paștilor, se dă acolo Pasiunea lui Matei.

Aici la București, am ascultat-o fără orgă. M-ar interesa foarte mult s-o ascult încă o dată și pentru aceasta, aș veni la Brașov.

Dacă nu e nici prea obositor, nici prea complicat, interesează-te, te rog, în ce seară anume se va cânta „Pasiunea Lui Matei” (nu a lui Ioan!) și dă-mi de știre. S-ar putea să viu cu Nae Ionescu, și el mare iubitor de Bach. Am făcut împreună proiectul acestei mici călătorii la Brașov. Îmi faci un mare serviciu, dându-mi din timp o informație exactă. Al dumitale cu mulțumiri și cu, știuta afecțiune,

Mihail Sebastian

Către Mircea Eliade

București, sâmbătă, 25 iulie [19]36

Dragă Mircea,

Poate că între timp ai primit, totuși, scrisoarea mea de acum o săptămână, în care-ți anunțam numirea la Fundație¹ – scrisoare despre care Nina se teme că s-a pierdut. O adresasem la Oxford Post-Office.

Inutil să-ți spun cât de bine a căzut evenimentul – acum în ultimul moment, când pierdusem orice speranță și când ultima resursă erau banii împrumutați de voi.

Imaginează-ți că am primit în mână 39 000 de lei. Nu știu dacă înțelegi cât e de fabulos – tu care duci acum o existență de *shelping* și de *palace*-uri. 15 000 de lei am pus deoparte. Din rest plătesc câteva datorii urgente, fac câteva cumpărături indispensabile, îl trimit pe Beno² în vacanță și în sfârșit, în ziua de joi 30 plec la Ghilcoș, ca să scriu. Voi reuși? Nu știu. Mi-e frică cum nu mi-a fost niciodată și mă sperie gândul că n-aș putea lucra. Tu trebuie să înțelegi. Doamne ajută!

În afară de acest eveniment, într-adevăr excepțional, mi se pare că nu s-a întâmplat nimic nou de la plecarea ta. N-am citit n-am scris, n-am gândit. Tot ce am putut face era să suport cu resemnare căldurile fantastice care au fost. Aproape zilnic 40 de grade „în aer liber” – cum zice buletinul meteorologic. Ieri pe seară s-a dezlănțuit, în sfârșit, o furtună ca în *Huliganii*³. M-am adăpostit în holul cinematografului Select și m-am gândit la Petru Anicet.⁴ Au fost vreo două zile de tensiune nervoasă, săptămâna trecută, când l-au asasinat pe Stelescu. Dacă ai aflat cum s-au întâmplat lucrurile, trebuie să fi avut și tu un moment de oroare. Uluiala a trecut însă repede, iar acum cei zece „legionari” merg spre achitare sigură. Va fi un triumf. Presa democrată nici nu îndrăznește să spună „crimă” sau „asasinat”. Vorbește pudic despre „cazul de la Spitalul Brîncovenesc”. Mi-e o silă imensă de toată comedia asta.

Aseară am ieșit cu Mircea Vulcănescu în oraș și, după o scurtă masă la Corso, după câteva perechi de înghețate la Nestor, m-am plimbat cu el până la 2 noaptea pe diverse străzi. A fost fascinant. Scrie sau are de gând să scrie: 1) o istorie politică a României, 2) o trilogie dramatică despre dinastia noastră, 3) un roman în câteva tomuri, cuprinzând ultimii 50 de ani, 4) un

jurnal de administrație și 5) o sumă de alte opere mai mari sau mai mici.

Era plin de idei, de presupuneri, de sugestii, de teorii. Mi-a explicat secretele conferinței de la Montreux, raporturile noastre cu Germania, perspectivele Gărzii de Fier, jocul actual al lui Nae Ionescu, politica noastră monetară și o mie de alte lucruri, – totul cu o impetuozitate supremă. Ar trebui să-l închidem într-o cameră și să-l obligăm să vorbească în fața unui microfon înregistrator. E fenomenal băiatul ăsta.

Am mai ieșit în altă seară cu Generalul, Rosetti și Camil – ca să sărbătorim; numirea mea.⁵ Generalul era sentimental, lacrima și mi-a făcut mari jurăminte de prietenie. Rosetti, delicios în raporturile cu Generalul. O sumă de lucruri amuzante pe care am să ți le povestesc la întoarcere. Am stat până la 4 dimineața și am băut zdravăn. Rosetti mi-a arătat o scrisoare a lui Jules Bloch către el, care se termina astfel: „N-am citit încă *Yoga* lui Mircea Eliade, dar colegii mei care o cunosc deja, vorbesc ca despre o lucrare excepțională”.

Marietta⁶ pleacă diseară la părinții ei.” Haig⁷. a semnat contractul pentru Shakespeare și a luat un acot; de 10 000 de lei. Nenișorii⁸ se duc la ei la țară pentru vreo două săptămâni. Bucureștenii vor fi săptămâna viitoare în deșert.

Nina dejunează zilnic la noi. Are o samă de buclucuri cu plecarea și aș fi fericit pentru ea să o văd în sfârșit în tren. Câteva seri le-am petrecut cu toții la voi în curte, jucând ping-pong. Duminica trecută am ascultat tot la voi unde îmi transportasem radioul – *Lohengrin* de la Bayreuth.

Sunt curios să știu dacă ai cetit romanul lui Montherlant. Mie mi s-a părut deplorabil. Fals, suficient,

nesincer, făcut, provocator. Fericită meserie să fii scriitor francez.

Aș vrea să știi că ai văzut tablourile lui Butler. Aș fi neconsolat dacă le-ai fi neglijat.

Tot ce-mi spui despre Oxford mă interesează. Aștept relatări mai largi. Ar trebui să scrii un reportaj.

Iartă-mi hârtia asta infamă. Nu am pentru moment alta la îndemână. Dacă-mi scrii, scrie-mi la București și mi se vor trimite mai departe scrisorile. De îndată ce voi pleca, îți voi comunica noua adresă.

Te sărut, al tău

Mihai

Către Camil Petrescu

9 august 193[6], Ghilcoș

Aș fi vrut sa te văd înainte de a pleca, dar te-am căutat de câteva ori la telefon și nu te-am putut găsi. Unde ești? Oriunde ai fi, îți doresc o vacanță bună. A mea e excelentă. Ghilcoșul e admirabil.

Mihail Sebastian

Lacul Ghilcoș, 16 august 1936

Dragă Camil,

nu știi unde te va găsi scrisoarea asta, pentru că nici n-am avut timp înainte de a pleca, să stau mai mult de vorbă cu d-ta și să aflu programul d-tale de august. În ajunul plecării mele, te-am căutat totuși de nenumărate ori la telefon, dar n-am avut norocul să te gădesc. Ți s-a spus poate...

Îți scriu dintr-o imperioasă nevoie de a te vedea. Dacă legătura cu Bucureștii n-ar fi așa de grea, cred că

aș lua trenul și aș veni acolo pentru două zile. Dar nu se poate. Autobuzul până la Gheorghieni și de acolo trenul până la București – adăugind și accidente de unii orar dintre cele mai nesigure (nu știi când pleci, nu știi când sosești...), mi-ar cere, numai pentru drum, două zile.

Am terminat de câteva zile actul al doilea¹ și aș vrea să ți-l arăt. Nu atât pentru el – căci știi prea bine ce-i lipsește și câte cusururi are – cât mai mult pentru actul III, care mă sperie pur și simplu. Am impresia că n-o să-l mai pot scrie. Îl văd foarte vag, în bloc, fără detalii, fără nuanțe. După două acte destul de bogate ca „sceneggiatură” – cum zice amicul nostru Stendhal —, mi se pare că brusc linia piesei se frânge și se pierde. Sunt suspendat. Nu știi ce mai urmează, nu știi încotro merg. Sau, ca să fiu exact, „încotro merg” știi, punctul final îl cunosc, dar nu văd etapele care mă vor duce spre acest punct final.

Am credința că o convorbire cu d-ta m-ar clarifica. E prima oară când înțeleg felul d-tale de lucru, necesitatea de a comunica mersul lucrului și de a-l verifica treptat, episod cu episod. Niciodată până acum n-am simțit nevoia asta – deși știam că aș avea în d-ta cel mai bun judecător cu putință și că dacă ți-aș fi arătat în manuscris cărțile mele anterioare poate mi-aș fi cruțat unele erori, pe care le-am văzut prea târziu.

Aș vrea ca până la 1 septembrie, când mă întorc în București, să fi ieșit cu totul din impasul în care mă află și să nu trebuie să abuzez de consultația d-tale. Aș vrea de altfel ca această consultație să ți-o pot cere pentru piesă în întregul ei. Vreau foarte mult să fiu liber – din punct de vedere literar – în septembrie și octombrie, luni pe care le rezerv cărții mele despre Camil Petrescu². Crezi că-mi vor fi de ajuns? Nu știi. Subiectul mi se pare familiar, dar tocmai de aceea mă

intimidează. În orice caz, până la 1 decembrie cartea ar trebui să fie în librării.

Viața de aici, de la Ghilcoș, e prea puțin mondenă ca să-ți placă. Pe mine mă încântă. Dacă n-aș avea necazuri literare, aș fi pe de-a-ntregul fericit. Mă plimb, fac băi de soare, citesc Proust (după o pauză de zece ani și regăsirea e de-a dreptul emoționantă). Vad foarte puțină lume. Ionel Teodoreanu este și el aici – în aceeași pensiune cu mine – și lucrează fantastic, din zori până în noapte, cu un randament amețitor. La două sute de metri distanță, în altă vilă, Emil Gulian traduce din Poe. Cealaltă lume, odihnitoare prin lipsă de interes.

Nu-ți pot cere desigur să-mi scrii o scrisoare, dar mi-ai face mare plăcere trimetându-mi câteva rânduri pe o carte poștală, ca să știu unde te afli, pe cine vezi, cum te amuzi sau – eventual – ce lucrezi.

Cu veche amicitie al d-tale,

Mihail Sebastian

Către Liviu Rebreanu

[25 august 1936]

Salutări afectuoase, dintr-o vacanță destul de harnică.

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

Balcic, luni [1936]

Dragă Camil,

Mi s-a întâmplat un accident, de care sunt neconsolat, mai ales că te-ar putea plictisi și pe d-ta.

Vineri seara, făcându-mi valiza, am constatat cu necaz că nu-l găsesc în dulapul meu cu cărți pe Safirim¹. Am încercat a doua zi dimineața să-l cumpăr în gară, dar nu-l avea nici unul dinchioșcuri, care totuși de obicei au tipăriturile Fundației. Sunt astfel împiedicat să scriu articolul despre General, căci nu vreau și nici nu pot să fac un articol de amabilități vagi.

Eu voi fi la București joi sau vineri. Va fi prea târziu pentru a-l mai scrie? Aș vrea grozav să nu fie prea târziu. Cred de altfel că o jumătate de zi mi-ar ajunge pentru a-l termina. Dar dacă va fi totuși prea târziu, te rog mult să nu fi supărat pe mine. Îmi voi răscumpăra această mică și nevoită dezertare în octombrie.²

Balcicul este magnific. Azi-dimineață timpul e puțin noros, dar ieri și alaltăieri am avut zile și nopți admirabile. Cred că vremea se va îndrepta. Locuiesc în casa unui bulgar (Parușeff), lângă vila Pillat, drept pe țărm, că valurile se sparg, fără exagerare, sub fereastra mea. Dacă ai veni și d-ta pentru două zile? Poate pentru că nu cunosc eu îndeajuns marea și pentru că vin aici după o lungă vacanță la munte, dar totul mi se pare extraordinar de frumos.

Am venit aici cu gândul să revăd unele scene din piesa mea, care nu-mi plac, dar am renunțat: Balcicul te lenește de literatură. Nu înțeleg cum se poate lucra aici. (Nu cumva să crezi că întârzierea articolului despre General are aceeași cauză. Îți jur că dacă îl aveam aici pe Safirim, scriam cu mare bucurie.)

Lume amuzantă de cafenea, actori, pictori. Iancovescu dă lungi șuete într-un grup epatat de fete tinere, băieți nostimi și bătrâni blazați. Mă amuz și eu să-l ascult. Cred că ar putea trece veșniciei și să nu fac nimic, luând cafele negre și adormind în zgomotul zarurilor de table. Dar toate acestea sunt vechi pentru d-

ta, care ești mai vechi cetățean al Balcicului. Încă o dată, gândindu-mă la d-ta, ți-am admirat miraculosul d-tale simț practic. Toată lumea, absolut toată lumea a cumpărat aici terenuri pe prețuri rușinoase – de la primărie —, numai d-ta mi se pare n-ai apucat să devii proprietar. Mă gândesc să-l văd pe Fotino, primarul Balcicului (pe care nu-l cunosc însă), și să-i vorbesc despre asta.

Sper că nu ești supărat pe mine și îți spun la revedere, pe vineri.

Al d-tale,

Mihail Sebastian

Către I. Biberi

București, 23 III [1]937

Iubite domnule Biberi,

dă-mi voie să-ți mulțumesc pentru articolul d-tale de astăzi¹. L-am cetit cu o intimidată bucurie. E prea prețios, ca după lectura unui articol atât de binevoitor, să declar că m-am recunoscut în el. Totuși, trecând peste timiditatea, de care îți vorbeam mai sus, lasă-mă să-ți spun că într-adevăr critica, pe care mă silesc s-o fac, răspunde cel puțin în intențiile mele imaginii așa de analitice desenată de d-ta.

Nu știu cât de mult exagerează articolul d-tale, nu știu în ce măsură am dreptul – fără vanitate – să-l ratific, dar dacă-mi interzic această vanitate, îmi voi interzice deopotrivă ipocrizia de a nu spune cu ce plăcere și cu ce sentiment de solidaritate intelectuală l-am citit.

Și voi adăuga că mai mult decât termenii elogioși ai articolului, mă onorează semnătura lui.

Am reținut micul pasaj referitor la *Proces-ul*² d-tale. Am reținut de asemeni pasajul referitor la cartea lui Blecher³. Asupra acestuia din urmă mențin tot ce am spus din primul moment. Mi se pare că încă n-am scris despre Blecher studiul pe care îl merită. Sunt dezolat că d-ta, ca și Vladimir Streinu, ca și Șerban Cioculescu nu împărtășiți marea mea credință în destinul literar al lui Blecher. *Inimi cicatrizate* mi se pare o carte la mare distanță de nivelul general al literaturii de azi. Dar timpul va decide și sper să fim amândoi de față.

Nu știu dacă în privința G.C.L.R.-ului⁴ nostru ai vești recente. Apariția materială a revistei este desigur asigurată – dar mi se pare că dorința membrilor componenți de a colabora e din ce în ce mai evazivă. Perpessicius continuă a fi defetist, iar Șerban Cioculescu se agită numai verbal. Măine avem o consfătuire – se pare decisivă. Evident, vei fi anunțat din timp.

Aș fi încântat dacă din programul gecelerist s-ar menține cel puțin reuniunile noastre lunare. În acest fel, aș avea prilejul să te mai întâlnesc din când în când și, poate, cândva, plăcerea unei conversații mai apropiate.

Te rog, iubite domnule Biberi, să crezi în sentimentele mele de recunoștință și în sincera mea simpatie intelectuală.

Mihail Sebastian

Către Octav Șuluțiu

31 martie [1]937

Dragă Domnule Șuluțiu,
nu știu dacă vechea d-tale adresă mai este bună și dacă rândurile mele te vor ajunge. În orice caz, la noroc...

Vreau să-ți fac o rugămintă. Am auzit că în cursul săptămânii viitoare se va da la Biserica Neagră Mathäus Passion de Bach. Dacă lucrul ar fi adevărat, aș veni la Brașov s-o ascult, căci anul acesta nu s-a dat – nu știu de ce – la noi, la București.

Îți impun o prea mare oboseală, dacă te rog să-mi dai un răspuns grabnic asupra acestui lucru?

Ar trebui să știu 1) ziua 2) ora 3) eventual interpretii 4) prețul biletului.

Aș fi fericit să fie adevărat și să am astfel dublul prilej de a veni, pe de o parte, la Brașov pentru o zi de odihnă, iar pe de altă parte să ascult această Mathäus Passion, despre care am impresia că ți-am mai vorbit.

În plus, voi avea plăcerea să te văd și să-ți vorbesc. Am unele lucruri să-ți comunic. Am fost în ultimul timp prea ocupat și obosit ca să ți le fi scris.

Al dumatile

Mihail Sebastian

Către Mircea Ștefănescu

31 martie 1937

Iubite domnule Șt...

Am regretat mult că n-am putut fi de față la premiera d-tale, dar am fost aseară să văd spectacolul. Poate că e mai bine așa. Era un public de treabă, care a râs cu sinceritate, a aplaudat mult – de câteva ori la scenă deschisă – și m-a antrenat și pe mine în buna dispoziție generală.

Dacă mă gândesc că era o seară de la începutul săptămânii – probabil nu cea mai favorabilă teatrului – publicul destul de numeros de ieri dovedește că *Lupul și sania* începe cu bine. Ți-am telefonat adineaori, dar n-am

avut norocul să te gădesc acasă. Voiam să-ți spun că piesa d-tale m-a amuzat și că n-a jignit întru nimic bunul gust, în numele căruia protesta zilele trecute nu știu ce cronicar. Știi că exigențele d-tale au fost mai mici scriind această comedie, dar cel puțin în ultima scenă a ultimului act este o “poantă” de emoție, așa de delicată, încât aruncă o ușoară lumină de melancolie peste întreaga piesă. Foarte ingenioasă ca tehnică mi s-a părut paranteza.

Și aș mai avea o sumă de lucruri să-ți spun despre *Lupul și sania*, dar prefer să le las pentru o eventuală convorbire.

Te rog să crezi că aceste rânduri nu sunt ale unui confrate îngrijorat de ce-l așteaptă pe el însuși – ci ale unui spectator.

Cu veche simpatie,

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

Balcic, miercuri [29 aprilie 1937]

Dragă Camil

Mă înțelesesem cu Carol să-i telefonez mâine între 4 și 5, pentru a-i spune cum stau lucrurile pe aici – dar mă tem că nu o voi putea face, camera mea fiind departe de centru, aproape de palatul Reginei, și o deplasare la acea oră fiindu-mi mai mult decât incomodă.

Nu știu dacă trebuie să vă sfătuiesc să veniți; la vila Fauciquy, nu se mai găsește nici o cameră – și de altfel la nici una din vilele mai ca lumea. Totuși, cu puțină căutare, vom găsi probabil ce vă trebuie – și în orice caz n-ați dormi afară. Eu aș fi foarte bucuros de

venirea voastră. Adresa mea: *Villa Dumitrescu*. Dacă veniți, telegrafați-mi.

Al d-tale,

Sebastian

Către N. M. Condiescu

Muntele Postăvarul. Cabana S.K.V.

29 iulie [1]937

Iubite Domnule General,¹

am încercat înainte de a pleca din București, să intru într-o dimineață la Palat, spre a vă spune bună ziua, dar n-am izbutit să trec de poartă.

Mi-a părut cu atât mai rău, cu cât nu vă mai văzusem de mult și aș fi fost bucuros să am vești despre Dvs. Nu din acelea care se pot ceti în poștă, ci altele mai „secrete”. V-aș fi întrebat unde vă aflați cu Safirim², ce noi descoperiri literare ați mai făcut, ce proiecte scriitoricești aveți.

Eu sunt aici, la o cabană săsească pe muntele Postăvaru, aproape de Brașov, la o altitudine de 1600 m., în plină pădure de brazi. Sunt într-o totală singurătate: n-am radio, n-am jurnale, n-am lumină electrică, scrisorile îmi vin greu, trimise o dată la două zile, de o societate de turism din Brașov, prin curier special. Duc o adevărată viață de pustnic și m-am decis să mă supun acestui regim până la 15 august. Am venit să termin un roman³ început de mult (și din care am publicat astă primăvară un fragment în „Revista Fundațiilor”). Deocamdată lucrul merge foarte greu. Stau ore întregi în fața hârtiei și nu „dă” nimic. Totuși nu dezesperez, Până la urmă, va trebui să se urnească din loc.

Cum n-am ziare, nu știu dacă plecați în Italia cu Voievodul, sau rămâneți în țară. În orice caz, iubite

domnule General, vă doresc o vacanță bună și mai ales fructuoasă, căci nu-mi închipui că veți lăsa să treacă vara, fără a scrie. Este o meteahnă – din fericire – fără leac. Nu e ușoară, nu e deloc ușoară, dar de câte lucruri nu ne consolează?

Vă rog să credeți în afecțiunea vechiului dvs.

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

București, 18 August 1937

Iubite Domnule Cioculescu,

am primit scrisoarea d-tale, am reținut instrucțiunile¹ date – și mă voi conforma întocmai. Este un singur colaborator cu care voi avea, probabil, unele dificultăți până ce-mi va da studiul promis – unul Mihail Sebastian...

Nu știu dacă te-a informat cineva din țară despre furtuna provocată în presa patriotică, în urma plecării d-tale.

Sâmbătă, coborând de la cabana mea din munți (unde timp de patru săptămâni nu văzusem nici un ziar) am găsit un „Universul”, care reproducea un larg articol al lui Cocoș, cu următorul titlu fulminant: Distrugătorii sufletului Românesc la lucru! Cine a ajuns director al Revistei Fundațiile Regale!² Din acest articol am aflat că d-ta și Camil³ fiind în concediu – eu am rămas „director de fapt” al „publicației voievodale” – lucru care a fost notificat printr-o „circulară” oficială colaboratorilor revistei. Venit la București, am putut constata că articolul cu pricina nu era un text izolat, ci o simplă piesă într-o campanie dezlănțuită în toată regula. Semnalul se pare că a fost dat prin „Buna Vestire”⁴ – urmată apoi de „Porunca Vremii”⁵, „Țara noastră”⁶,

„Neamul” și „Universul”. Inutil să-ți spun în ce termeni și pentru care motiv sunt înjurat.

Generalul⁷ – pe care l-am văzut ieri, împreună cu Rosetti, m-a sfătuit să nu răspund și – „să-mi văd de treabă”. Totuși, grozav aș vrea să fiu edificat asupra surselor acestei afaceri. Le-ai scris d-ta colaboratorilor revistei, spunându-le ceva despre „interimatul” meu? Dacă da, explicația devine simplă. O asemenea scrisoare trebuie să fi primit și Dragoș Protopopescu – care a predat-o redactorilor lui literari, spre a proceda în consecință.

Ți-aș fi recunoscător dacă ai vrea să-mi comunici – pentru a ști ce conduită să am – 1) dacă ai trimis într-adevăr o „circulară” 2) care era conținutul ei.

Iartă-mă că-ți tulbur *sejour*-ul d-tale mozartian, cu asemenea întrebări. În orice caz, sper că nu-ți vei face inimă rea – eu nu-mi prea fac: sunt de mult resemnat.

Îți doresc vacanță bună – și știu că o vei avea: am văzut magnificele programe de la Salzburg. Spune-i te rog Doamnei sărutări de mâini, iar d-ta, iubite Domnule Cioculescu, fii încredințat de sentimentele mele cele mai bune.

Mihail Sebastian

București, 26 August [1]937

Iubite Domnule Cioculescu,
scrisoarea d-tale m-a încântat. Am cetit-o cu puțină invidie, dar și cu mare plăcere. Este oricum consolator să știi că în timp ce la noi avem de luptat cu atâtea mizerii, este undeva în lume un colț, un refugiu, o insulă, unde se întâmplă atât de frumoase lucruri.

M-au surprins rândurile d-tale fervente despre *Requiemul* lui Verdi. L-am ascultat și eu de două ori, odată

la radio, odată la Filarmonica din București și n-am rămas cu sentimentul unei mari revelații. E adevărat că d-ta l-ai ascultat la Salzburg cu Toscanini, iar eu la Ateneu cu Gogu Georgescu. *Ça fait quand même n'est petite difference.*

Și mai intrigat sunt de cele ce-mi scrii despre Weber – compozitor cu care n-am avut până acum decât foarte reci relații. Îmi propun să-ți cer explicații mai minuțioase la întoarcere.

Dar mai ales, mai ales, mai ales, m-a interesat observația despre Mozart și maniera lui Bruno Walter de a-l interpreta. Nu crezi că remarca d-tale ar merita să fie expusă mai amplu într-un articol?

Toate astea m-au făcut să-mi reinnoiesc un vechi legământ, pe care până azi n-am izbutit să-l țin, dar pe care voi încerca să-l împlinesc totuși cândva: un voiaj la Salzburg.

Te știu un om mai degrabă sceptic decât fugos, și tocmai de aceea elanul pe care îl citesc printre rândurile d-tale referitoare la muzică, mi-a redeșteptat nostalgia concertelor.

I-am dat d-lui Rosetti scrisoarea d-tale să o citească, nu numai pentru pasajul privitor la revistă, ci și pentru paginile exclusiv „muzicale” – si i-am spus ce bună surpriză au constituit pentru mine.

În ce privește Fundațiile, campania naționalistă continuă cu mai puțină furie, dar continuă. O suport cu răbdare, cu o ridicare din umeri, cu puțină silă. Nu sunt nici descurajat, nici indignat. Sunt obișnuit și nu aflu nimic nou. Explicațiile d-tale sunt precise – și de altfel nici un moment n-am bănuțat că ar putea fi la mijloc o imprudență. Dar asemenea adversari n-au nevoie de imprudențele noastre: le inventează – ceea ce e mai comod și mai sigur.

Voi îndeplini cu strictețe toate indicațiile d-tale. De pe acum i-am văzut pe Șerban, pe Streinu și pe Suchianu. Toți trei mi-au promis că vor fi exacti. Mai delicat va fi cu Dragoș și cu Cantacuzino (căci unul din el doi trebuie să fi fost autorul inițial al campaniei). Îl voi ruga pe Camil să le telefoneze el – și în orice caz nu mă voi lăsa până nu voi obține manuscrisele. Eliade nu s-a întors încă – și nici vești nu am de la el. Comarnescu lipsește, Hilllard¹ de asemeni. Sper că la 1 [septembrie] îi voi găsi pe toți.

Acum vine partea cea mai grea a epistolei mele:

Cronica va fi gata înainte, de 1, dar studiul nu-l voi putea da. Credeam că revenit la București, voi găsi trei zile libere pentru a transforma un capitol din „Romanul Românesc” – așa încât să devină publicabil separat.² Ei bine, aceste trei zile libere nu le am. Sunt singur la biroul Roman și am acolo atâta de lucru, încât abia îmi mai rămâne din când în când jumătate oră, pentru a mă ocupa de preparativele plecării mele, care se apropie.

Aș fi consternat, dacă această defecțiune te-ar plictisi sau dacă te-ar face să te superi pe mine. Știu bine că simțul d-tale de exactitudine va fi contrariat de această nouă amânare, pe care cutez să ți-o solicit. Totuși, te rog, acordă-mi-o. Aș pleca liniștit la Geneva dacă aș ști că am absolvirea d-tale.

Eu voi pleca de aici în ziua de 7 septembrie cel mai târziu. Poate chiar o zi, două, mai devreme. Profesorul Rosetti mi-a spus că d-ta te vei întoarce la 10 septembrie, așa încât nu ne vom revedea decât abia în octombrie, la întoarcerea mea.

(La plecare, toate instrucțiunile lăsate de d-ta (minus excepția mai sus notată) vor fi fost îndeplinite – așa încât dinspre partea aceasta nu trebuie să ai nici o grijă.

Dacă mai ai să-mi comunicii ceva, în interes de serviciu, îndată eu mă voi conforma.

Altminteri, te rog să nu-ți pierzi nici cinci minute vienez pentru a corespunda.

La Kunsthistorisches Museum, te rog să privești și pentru mine cele cinci sau șase tablouri de Brueghel pe care nu le-am mai văzut din 1931 și nu știu când am să le revăd.

Cu cele mai sincere omagii pentru Doamna Cioculescu, cu cea mai bună prietenie pentru d-ta, te rog să primești mulțumirile, salutările și urările mele de bine.

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

12 septembrie 1937

Dragă Camil,

Nu știu dacă cunoști Geneva. Este orașul cel mai inexpressiv, mai fad, mai plictisit pe care-l cunosc. O duminică la Geneva – și azi e duminică – e mortală.

Mă gândesc aproape cu emoție, ca la o aventură, că diseară mă voi duce la cinematograful.

În schimb, ce amețitoare a fost Venezia! M-am oprit acolo numai două zile, dar sunt încă orbit, asurzit de lumina lor, de bogăția culorilor, de vivacitatea străzii, de zgomotele portului. Am umblat prin muzee, prin biserici, am rătăcit vreo două ore ca să dau de Colleoni¹ al d-tale (și până la urmă l-am găsit), am vorbit cu o mulțime de lume pe care nu o cunoșteam, m-am simțit tânăr, expansiv, cu un teribil gust de viață și făcându-mi jurământul de a mă întoarce neapărat la Venezia, când se va putea.

Când vii de la Venezia la Geneva, ai o bruscă impresie de depresiune. Dacă obligațiile mele de „*collaborateur temporaire de la S.d.N.*” nu m-ar ține aici, aș fugi imediat.

Sezonul diplomatic nu este încă deschis. Toată lumea e concentrată la Nyou. De marți însă, Societatea Națiunilor își va recâștiga drepturile. S-ar putea să se petreacă acolo unele lucruri interesante. Le aștept. Deocamdată însă sunt în perioada de aclimatizare. Ceaiuri oficiale, de prezentare, conversații fără interes cu oameni de la Secretariat. Totuși vineri am asistat la un comitet, în care lupta era destul de aprigă. Deși Germania e absentă, totuși are oamenii ei, pentru a-și juca jocul. Au fost în cursul dezbaterilor momente de tensiune, pe care nu mă așteptam să le găsesc aici.

M-ar interesa să-și povestesc, dar pentru asta ar trebui o întregă expunere tehnică, pe care nu mi-ai ierta-o.

Nu știu însă dacă plecând de la Geneva (pe la 30 septembrie, când se termină sesiunea) voi veni direct în țară, sau voi trece întâi pe la Paris. Depinde de premiera piesei mele². Dacă Sică o amână pentru decembrie-ianuarie (cum mi se pare că are intenția) atunci voi încerca să mă mai plimb prin Europa până pe la 15 octombrie.

Nu-ți cer să-mi scrii, fiindcă știu că nu-ți place să duci corespondență regulată. Totuși, dacă ai să-mi comunici ceva în privința Revistei³ sau să-mi dai vreun comision de îndeplinit, voi fi încântat să primesc câteva rânduri din partea d-tale.

Spune-i lui Carol, că-mi datorează o groază de parale de la rummy și că regret că nu o pot lua imediat înapoi. Îi consider deocamdată în depozit.

Cum merg repetițiile *Sufletelor tari*? Le-ai început. Voi asista la premieră?

Cu bune salutări, vechiul d-tale

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

Geneva, 13-IX-[1]937

Hôtel Cornavin

Iubite Domnule Cioculescu,

sper că ai primit la timp toate misivele mele: plicul cu corecturi și scrisoarea lăsate D-rei. Brabander cu rugămintea de a ți le înmâna. Revista Revistelor încredințată lui Mircea Eliade, în același scop.

Te rog să crezi că gândul de a te ști încurcat cu sumarul numărului pe octombrie, constituie pentru mine o adevărată remușcare. Am înțeles în scurtul meu interimat, cât e de neînlocuit prezența d-tale. I-am spus-o lui Camil Petrescu și mai ales lui Vladimir Streinu, care îmi explica de ce nu-mi poate da la timp studiul promis.

„D-ta, domnule Sebastian (spunea el) trebuie să înțelegi”.

I-am replicat aproape textual:

„— Da, înțeleg — și ăsta e marele cusur. Radu Cioculescu nu înțelege și aceasta e marea calitate. Căci numai datorită faptului că nu înțelege, revista poate să apară regulat, la timp”.

Acuma, iubite Domnule Cioculescu, pentru a fi cu totul sincer, cred că d-ta mai mult te prefaci că nu înțelegi dar te prefaci așa de bine, încât ai băgat spaima în colaboratorii d-tale, în mine mai ales. Mă crezi că mi se întâmplă și aici să tresar la gândul că am „tras

chiulul” cu studiul promis și că s-ar putea să te fi supărat prea tare?

De aceea ți-aș fi fără exagerare recunoscător, dacă ai vrea să-mi scrii câteva cuvinte, în care să-mi confirmi că nu te-am încurcat totuși iremediabil și că nu ești supărat pe mine.

Despre mine nu-ți pot da deocamdată vești prea multe. Sunt cu totul la începutul experienței mele geneveze. Adunarea S.d.N.¹ s-a deschis abia azi dimineață: ședință festivă, cu caracter pur decorativ. Lucrările adevărate vor avea loc în comitete și mai ales – ca pretutindeni în lume – pe culoare. Voi încerca să mă orientez, să văd, să înțeleg. Atmosfera e confuză și pesimistă. Se vorbește de război cu oarecare resemnare. când un comitet tehnic ajunge la o rezoluție precisă (dar numai în chestiuni secundare, de ordin sanitar, de exemplu) toată lumea se felițează, încercând să uite că în marile chestiuni, cele de ordin politic) S.d.N.-ul este totuși falimentar.

Dar nu vreau să anticipez. De vreme ce sunt aici, mă voi sili să privesc lucrurile fără parti-pris. La întoarcere vom sta de vorbă – dacă te va interesa.

Cât despre Geneva propriu-zisă, e un oraș adormit, în care nu se petrece absolut nimic. În materie de muzică, o orchestră vieneză de valsuri și o prăpădită orchestră căzăcească, pe care onor publicul genevez (mame, tați și fete de familie) le ascultă cu o atenție religioasă, mirată, puțin stupidă. O stagiune de concerte simfonice va fi abia pe la 15 octombrie când voi fi de mult plecat. Totuși, un lucru aș vrea să fac în materie muzicală: un, voiaj la Zürich pentru a asculta *Lulu* de Alban Berg. Pândesc regulat în ziarele din Zürich rubrica spectacolelor, cu speranța asta.

În schimb la Venezia – unde m-am oprit două zile – amicul nostru Mario Rossi (de care desigur ți

amintești) dirija o serie de 10 concerte de muzică de cameră, cu prime audiții de Schönberg, Malipiero și Jean Françaix.

Eu locuiesc la Hotelul Cornavin. Te rog încă o dată să ai amabilitatea de a-mi adresa câteva cuvinte de răspuns. În același timp, te rog să comunicii d-lui Cristescu adresa mea, căci vrea să-mi facă o comunicare în privința unor franci francezi expediați pentru mine la Paris. De altfel, am să-i scriu și eu.

Te rog să prezinți omagiile mele Doamnei Cioculescu, iar d-ta să crezi în buna mea amicitie.

Mihail Sebastian

Către Mircea Eliade

Geneva, 14 septembrie 1937

Dragă Mircea,

ți scriu din „sala Consiliului General”¹. Am ascultat un lung discurs în franțuzește al unui ministru chilian – iar acum se citește traducerea engleză a discursului, ceea ce îmi dă o bună oră de libertate. De obicei în pauze mă amuz plimbându-mă pe culoare unde e ușor să recunoști, în mici grupuri vorbărețe, diverse figuri de vedete politice: Eden, Aga Khan, Delbos, Litvinov, Alexandra Kolontay, Negrin, Boncour etc., etc., dar astăzi culoarele sunt lipsite de interes. Actorii principali sunt plecați la Nyon unde se semnează în momentul ăsta acordul mediteranean. Mi-e foarte greu să-mi dau seama în momentul ăsta de semnificația sesiunii geneveze. În genere, ședințele publice sunt penibile prin platitudine, prin ipocrizie, prin timp pierdut, prin formule inutile. Mi-e frică să nu mă trezesc în mijlocul vreunei ședințe întrerupând vreun orator:

„stimabile, dacă nu te superi, dacă mă iubești, să trecem la '86”.

Totul e lung, vag, indiferent, mort. Singurul lucru interesant – ca spectacol – este tehnica ședinței, rapiditatea cu care se imprimă și se răspândesc textele, regularitatea mecanică cu care se ridică și așează la locul lor traducătorii, ordinea perfectă, tăcută cu care se aprind tot felul de lămpi semnale, avertizare. E ca într-un film de cinematograf bine regizat.

De lucrat efectiv nu se lucrează decât în comisiuni, la secretariat, în micile organisme tehnice – acolo adică unde nu e vorba de politică. Nu sunt încă familiarizat cu sistemul acesta foarte complex, dar mă voi orienta cu vremea.

M-am decis să iau în serios atribuțiile mele de „colaborator temporar” (cum mi se spune aici în mod oficial).

Ar fi foarte ușor să „trag. chiulul” și să mă ocup cu altceva – de exemplu să scriu mai departe la romanul meu² pe care l-am întrerupt la jumătate, dar prefer să iau în serios spectacolul la care am fost invitat, mai ales că – oricât ar fi de ridicul – totuși e vorba aici de viața noastră, de pacea care mai poate ține câțva timp sau de războiul pe care multă lume îl consideră aici iminent.

Dintre colegii mei de echipă, un singur tip mi se pare interesant: unгурul. Am dejunat cu el și am vorbit deschis. Mi-a spus lucruri surprinzătoare: în primul rând nu e revizionist. Mă asigură că este în tinerele generații maghiare o tendință realistă, antichimerică ce pleacă de la recunoașterea definitivă, complectă a lucrurilor întâmplate. Transilvania pentru ei nu este un obiectiv. Ei înțeleg că pierderea Ardealului poate fi compensată printr-o nouă organizare politică a bazinului dunărean și

a Balcanilor. Germania îi sperie. Italia nu li se pare o garanție suficientă. Li se pare că o politică dunăreană și balcanică ne-ar putea dispensa pe toți – români, iugoslavi, unguri, cehoslovaci – de asistența totdeauna periculoasă, chiar când e favorabilă a marilor puteri.

A trebuit să convin cu el că această politică (în care de altfel, recunoaștem politica externă a „Cuvântului” de pe vremuri), ne convine și nouă de minune, dar că ea nu poate pleca decât de la situația de azi mai departe, situație pe care ungurii vor trebui s-o accepte în mod definitiv și sincer ca punct de plecare.

A trebuit să-mi întrerup expunerea mea de politică externă – fiindcă soneriile ne-au chemat înapoi în ședință, unde președintele ne-a anunțat moartea lui Masaryk. Moment de tăcere melancolică. Krafta – ministrul cehoslovac plânge.

Pe urmă, totul se termină și ne răspândim în oraș sub o ploaie care durează de cinci zile aproape fără întrerupere. Îți scriu acum de la hotel, din camera mea – locuiesc la hotelul Cornavin, unde am tras la început pentru o noapte și am rămas pe urmă definitiv, din lenea de a schimba și mai ales din neputința de a părăsi o cameră magnifică, pentru a căuta un loc într-o pensiune. Ceartă-mă dacă vrei, dar nu pot să fac economiile pe care mi le recomandai. Viața e fioros de scumpă, iar Geneva e un oraș complet lipsit de interes.

În schimb, cele două zile petrecute la Venezia au fost amețitoare. Era așa de multă lume încât n-am găsit nici un loc la Venezia, lucru pe care nu l-am regretat însă, căci am găsit la Lido o cameră încântătoare (32 lire pensiune completă, fără masă de seară). Am fost la Tintoretto, la Galeriile Academiei, la Frari³ – dar totul într-un ritm de cursă de viteză, care mă consterna, pentru toate minunățiile pe lângă care treceam grăbit. Visez

două săptămâni tihnite la Venezia, pentru a putea revedea totul ca lumea.

Te rog, la primirea acesteia, dă un telefon la mine acasă și spune-le că ai primit vești, căci nu le-am mai scris de sâmbătă și nu le voi putea scrie nici azi. Nu uita, te rog, să încesezi în ziua de 20 septembrie la Fundații leafa mea, pe care s-o înmânezi mamei. Nu te întreb ce se mai întâmplă prin țară căci răsfoiesc aproape în fiecare zi ziarele românești. Scrie-mi însă ce faci tu, dacă ai început să lucrezi la viitorul tău roman și cum merge.

Scrie-mi în sfârșit vești despre oamenii noștri, Marietta⁴, Nenișorii⁵. Nae Ionescu (s-a reîntors de la Balcioc? Vrei să-mi comunici adresa lui exactă ca să-i pot scrie?).

Sărutări Ninei, Gizei⁶ și ție.

Mihai

Către N. M. Condiescu

[Geneva] 29 septembrie 1937

Iubite Domnule General,¹

Cred că d. profesor Rosetti v-a comunicat plecarea mea în străinătate, pe care de altfel – pe cale ierarhică – v-am adus-o și eu la cunoștință, adresându-vă o cerere de concediu.

Aș fi vrut să vă văd înainte de plecare, dar toate încercările mele au fost infructuoase. Biroul dvs, de la Palat era inexpugnabil.

Timp de trei săptămâni am locuit la Geneva – azi e ultima zi a *sejour*-ului meu. Poate că v-a explicat d. Rosetti că am venit aici invitat fiind de Secretariatul Societății Națiunilor. Am lucrat într-adevăr în birourile Secre-

ariatului, am luat parte la adunări, consilii, comisiuni, am intrat, în sfârșit, în mecanismul întregului organism.

Prilejul a fost bun pentru a-mi aminti că am undeva o diplomă de doctor în drept public și pentru a relua vechi preocupări juridice uitate. Dar spectacolul a fost mult mai interesant pentru scriitor, decât pentru „jurist”. Încă o dată îmi dau seama că nimic nu poate înlocui prezența oamenilor, cunoașterea lor directă, vizuală, auditivă – și că toate lecturile din lume suplinesc o experiență personală.

Geneva e un oraș fără culoare proprie, iar S. d. N-ul² este un teatru în derută, în faliment. Totuși, nu plec de aici cu sentimental de a-mi fi pierdut vremea, ci dimpotrivă cu o sumă de lucruri învățate, clarificate.

Voi încerca, la întoarcere, să scriu câteva articole³ despre tot ce am văzut, nu numai sub latura semnificațiilor politice, ci mai ales în lumina unei experiențe pur și simplu umane, psihologică.

Dar nu vă plictisesc spunându-vă aceste lucruri, nu vă răpesc inutil timpul?

Unul din micile mele visuri este să vă pot găsi într-o zi liber, să pot sta de vorbă îndelung cu Dvs., să vă pun o mulțime de întrebări. Se poate? Mă tem că nu.

Totuși, la întoarcerea mea, voi încerca să obțin această favoare și poate că totuși voi avea norocul să vă găsec într-un ceas de odihnă, de destindere, în care să aveți „chef de vorbă”.

Vă voi spune atunci, iubite Domnule General, ceea ce sunt puțin stingherit a vă scrie acum: vechea afecțiune pe care v-o port și în care intră atâtea amintiri despre om, o mare admirație pentru scriitor, multă grațitudine pentru prieten.

Devotatul d-voastră,

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

Balcic, 28 Aprilie 1938

Iubite Domnule Cioculescu,

voi sosi în București luni seara aducând cu mine și articolul¹, pe care. mă tem să ți-l trimit cu poșta, fiindcă n-ar fi exclus să sosească după mine, dacă ți l-aș trimite recomandat sau să se piardă, dacă ți l-aș trimite prin scrisoare simplă. Așa e poșta din Balcic.

Mi se pare că luni seara e un concert simfonic la Ateneu. Dacă vin destul de devreme ca să mă pot duce la concert, îți voi aduce articolul acolo. Dacă nu, ți-l voi aduce marți dimineața la orele 9¼, la Camera de Comerț. Aș fi încântat să știu că aceste socoteli nu te supără – și că nu consideri că mă aflu încă o dată în întârziere. Ești, iubite Domnule Cioculescu, unul din oamenii care mă sperie mai mult în viață. *Ce qui n'exclut pas* – se înțelege – *les meilleurs sentiments*.

Sunt curios să știu cum merge traducerea din Proust.² Sunt cu atât mai curios, cu cât mă aflu în plină lectură proustiană. Ți-am spus că am întreprins o recitare sistematică (după 12 ani). Sunt acum la al doilea volum din *Sodome et Gomorhe*. Îl citesc cu delicii!

Bucuros de a te revedea în curând și rugându-te să-i comunicî Doamnei Cioculescu omagiile mele, rămân al d-tale devotat

Mihail Sebastian

Bran, 26 iulie 1938

Iubite Domnule Cioculescu,

te rog încă o dată să ierți cartea poștală nepermis de neglijentă pe care ți-am trimis-o de la Brașov.

Eram grăbit să-ți comunic adresa mea temându-mă să nu pierdem prea mult timp cu trimiterea și retrimiteră corecturilor. Până în momentul de față nu le-am primit încă: sunt în așteptarea lor și te asigur că le voi ceti și reexpedia cu maximă celeritate. Dacă nu ți-e greu și dacă între timp nu le-ai trimis deja, fii te rog bun și adaugă-le un plic încăpător gol, pentru ca să am în ce să le expediez. Pe aici, e greu de găsit. La „caz de nevoie” voi face însă un pachet. Pot eventual să rețin manuscrisul ca să nu mai încarc inutil plicul?

După cum vezi, nu m-am refugiat la o cabană, cum proiectasem. Sunt totuși în pădure și – ceea ce e esențial – sunt în mare singurătate. După trei zile de odihnă, care – vai! – au și expirat, m-am apucat de lucru. Deocamdată, șase ore pe zi, nu mă mișc de la masa de scris. Pe urmă, voi mări poate numărul orelor. Sunt decis să-mi refac romanul¹ pierdut anul trecut și sunt mai ales decis să nu-l mai pierd încă o dată.

Voi scrie și voi trimite în timp util – adică până la cel mai târziu 4 august, cum ne-am înțeles – cronică² pentru septembrie. Dacă vrei o „revistă a revistelor”, trimite-mi câteva mici („Viața Românească”, „Gândirea”, „Familia”, „Pagini Ieșene” etc.) și mă voi executa.

Te rog să transmiți bune salutări d-lui profesor Rosetti și lui Camil, căroră, de altfel, le voi scrie. Spune-i, te rog, Doamnei Cioculescu omagiile mele, iar pe d-ta te rog să crezi în sincera mea amicitie.

Mihail Sebastian

L-am întâlnit pe Șerban³ la Brașov. Era negru de soare, gras și frumos. Dar eram amândoi foarte grăbiți.

Ai vrea să dai dispozițiile necesare ca să mi se trimeată aici „Revista” pe august?

Către Camil Petrescu

Bran, 12 august 1938

Desigur nu ești în București și mă gândesc cu puțină invidie la strălucitoarea d-tale vacanță la Eforie, unde trebuie să faci atâtea cuceriri.

Eu, aici, sunt singur și lucrez. Voi fi la București cam pe la 22 august.

Al d-tale,

*Sebastian**Către Cezar Petrescu*

22 septembrie 1938

Iubite domnule Cezar Petrescu,

Îmi iau libertatea să vă mulțumesc pentru faptul de a fi îngăduit să apară în „România”, prea frumoasa cronică a d-lui Carandino.¹

Mi se părea că anumite întâmplări din trecut îmi interziceau să aștept, într-un ziar al dvs., cuvintele atât de bune despre mine și despre lucrările mele.

E un gest de boierie literară, pe care nu-l pot primi fără un sentiment de timiditate.

Aș vrea să pot spune că ce m-a emoționat cu deosebire în această cronică, a fost consimțământul dvs. pe care am îndrăznit să-l presupun.

Toate acestea se spun greu desigur – și cu atât mai greu astăzi, când gestul dvs. de camarad mai mare e atât de larg, încât și simplul fapt de a vă ruga să primiți mulțumirile mele, mi se pare puțin indiscret.

Veți ierta poate această indiscreție.

Vă rog să credeți în toată grațitudinea mea.

Mihail Sebastian

Către [Gh. Nenișor]

[dec. 1938 – ian. 1939]

Respectuoase și calde urări de fericire pentru 1939.

Către Radu Cioculescu

București, 17 IV 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

iartă-mă că răspund cu o întârziere de două zile scrisorii d-tale. Vei înțelege că în aceste zile teribile, mi-am pierdut puțin calmul și punctualitatea.

La „Revistă”¹ lucrurile sunt încă în ordine. În locul poemelor Davidescu, am pus – din ordinul D-lui Rosetti – cinci poeme de Celarianu.² Ce sumă trebuie să-i ordonanțez? Cei 2000 atribuiți lui Davilescu (și pe care nu i-am ordonanțat) sau mai mult? Fragmentul lui Ionel Teodoreanu are șase pagini. Poemul lui Barbu Brezianu, 4 pagini. Articolul Oțetea, 7 pagini.

Nu-ți pot încă da, din păcate, paginația cronicilor. Am avut un milion de dificultăți ca să le strâng. Comarnescu, Eliade, Missir și Gheorghiu nu și-au dat cronici. În disperare, i-am cerut lui Lassaigne³ o cronică (pe care am tradus-o în aceeași noapte) și lui Lovinescu – iar în cele din urmă am mai scris și eu una.

Vom avea deci la cronici: Lovinescu, Lassaigne, Biberi, Mironescu, Alexandru Marcu, Suchianu, Ionescu-Nișcov (un articol despre o traducere cehească a lui Sadoveanu) și de două ori Mihail Sebastian.⁴

Totuși, cu toată această abundență (mai mult formală) îmi rămân, cred, foarte multe pagini pentru „Revista Revistelor”, care nu trebuie să fie copioasă, deci mă întreb cu spaimă de unde (n-au prea venit reviste).

De îndată ce voi avea numărul de pagini al fiecărei cronici, ți-l voi comunica, pentru ca să-mi indici onorariile respective.

Primul lot de ordonanțe au [sic!] plecat în strada Lipscani miercuri 13 nov. Pentru corectură însă, profesorul Rosetti n-a vrut să semneze – pe numele lui Byck⁵ – decât 3 000 de lei. Mi-a spus că te-a prevenit despre acest lucru și că te-a rugat din timp să găsești o altă formulă pentru încasarea restului de 3000. Te rog înțelege-te cu el asupra acestei chestiuni și dă-mi instrucțiuni în consecință.

Cam asta e tot, iubite Domnule Cioculescu. Încerc în mod mecanic să execut tot ce trebuie la Fundație și în Tribunal. Sunt însă cutremurat de tot ce s-a întâmplat în ultimele două zile și am renunțat să mai înțeleg ceva. Cândva, oameni din alte timpuri sau de pe altă planetă, se vor minuna de absurditatea acestor zile, pe care le trăim.

Mă gândesc cu multă afecțiune la d-ta și îți strâng mâna peste noaptea asta care se lasă.

al d-tale *Mihail Sebastian*

Către Vasile Goraș

București, 14 iunie 1939

Iubite Domnule Director,¹

Mă întorc dintr-o concentrare de 25 de zile, pe care am petrecut-o în cantonament la Mogoșoia, și primul meu gând este să vă spun cât mi-a părut de rău că n-am putut veni la Brăila, la serbarea liceului nostru.

Din cele 25 de zile de militărie, care au fost destul de grele, cea mai grea mi s-a părut duminica aceea, în care aș fi vrut să fiu alături de dvs. la Brăila și

pe care – vai! – am petrecut-o în gardă! Deunăzi brăileni întâlniți, mi-au povestit cât de strălucite au fost serbările și cât de luminos era întreg orașul. Îmi pare cu atât mai bine, cu cât la ultima mea vizită, de numai câteva ore, în aprilie, Brăila mi s-a părut sfîșietor de săracă și de tristă.

Vă rog să credeți că am rămas în fundul inimii un credincios „elev al liceului Bălcescu” și aș fi fericit să pot face cândva ceva pentru această scumpă casă, care este puțin și casa mea. S-ar putea să vin spre sfârșitul acestei luni pentru o zi sau două la Brăila și îmi voi lua atunci libertatea să vă vizitez pentru a vă spune prin viu grai lucrurile pe care cu totul insuficient am încercat să vi le spun aici.

Cu alese sentimente,

Mihail Sebastian

Către d-na N. M. Condiescu

București, [15 iunie 1939]

D-nei Condiescu

Vă rog, doamnă, să credeți că imaginea scumpului nostru General este mereu vie în inima mea și să mă socotiți de față în această zi de amintire.

Mihail Sebastian

Către Martha Bibescu

95, Calea Victoriei
Bucarest, le 21 juin 1939

Princesse,

permettez-moi de vous demander pardon pour l'incident un peu comique, que mon séjour à Mogoșoia avait

provoqué, il y a un mois. Je le fais avec un certain retard, ce qui rend plus grave encore ma faute.

J'ai su par le prince Antoine Bibesco avec quelle bonne grâce vous m'avez cherché à Mogoșoaia, et si je suis resté jusqu'à la fin „introuvable” – comme le disait votre télégramme¹, c'est que moi-même je ne m'y trouvais pas. J'ai été à tel point un autre homme dans cet uniforme de soldat, j'avais tellement le sentiment d'être engagé dans une nouvelle existence, de n'avoir rien de commun avec mon „état de civil”, avec mon travail, avec mes livres, avec mes amitiés, que je n'avais plus le courage de me présenter à votre palais – ce qui eût été – il me semblait – une sorte d'imposture.

J'ai raconté à vos cousins Antoine Bibesco, avant leur départ pour Paris, comment j'ai monté la garde une nuit, sur vos domaines, sur le petit pont qui est tout prêt du moulin – et combien j'étais amusé de deviner à travers les arbres, votre chateau – cette maison qui me paraissait à la fois si amicale et si inaccessible. Cette nuit de garde est peut-être le meilleur souvenir que je dois à mon aventure militaire,² qui a été parfois grotesque et presque toujours pénible, mais qui, tout compte fait, ne reste pas moins une expérience utile.

Vous m'aviez écrit dans une lettre, déjà vieille, – elle date de 1930 – qui s'était égarée un certain temps, car elle m'avait cherché à Bucarest, à Paris, et puis de nouveau Bucarest, pour me trouver, finalement en Haute-Savoie, à Annecy,³ vous m'aviez écrit que cette difficulté de se rencontrer était peut-être le présage d'une „grave amitié intellectuelle”.

Laissez-moi me rappeler ces mots et permettez au soldat introuvable de Mogoșoaia, revenu à sa „condition civile”, de vous assurer de la fidélité de son admiration.

Mihail Sebastian

Către Șerban Cioculescu

București, 26 VI 1939

Iubite domnule Cioculescu,

Ți-aș fi recunoscător dacă ai voi să mă anunți printr-o carte poștală dacă ai primit sau nu cartea mea.¹

Ți-am expediat-o ieri, dar din nefericire n-am putut s-o dau recomandată. La ghișeu, unde am prezentat-o frumos împachetată, mi s-a cerut să desfac pachetul pentru control. Cum în viața mea n-am știut să fac ca lume un pachet, perspectiva de a mă vedea acolo luptându-mă cu sfoara și hârtia, m-a înspăimântat. Am renunțat deci la recomandată și am trimis-o simplă. Sunt îngrijorat de soarta ei. Fii te rog bun și scrie-mi. Adresa mea: Sfinții Apostoli 14.

Cu mulțumiri și bune salutări,

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

București, 19 iulie 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

abia astăzi îți pot comunica ordinea și dimensiunea respectivă a cronicilor: Sebastian 4 pagini 1/2; Eliade 5 1/2; Suchianu 3 p; Comarnescu 7 p; Jianu 2 1/2 p; Mironescu 3 p; Missir 2 p.

Te rog, dacă vrei și ai timp, comunică-mi ce urmează a fi ordonanțele. În strada Lipscani mi s-a spus că nu este nici o ordonanță pe numele meu (probabil ai uitat în graba plecării) așa că te rog, și în nume personal, să urgentezi chestiunea.

După cum ai băgat de seamă, lipsește de la cronici Virgil Gheorghiu. Nu știu ce s-a întâmplat cu

articolul lui. La tipografie nu se află, iar eu nu-mi amin-tesc să-l fi primit. Aș fi vrut să-i comunic acest lucru, dar nu știu unde. La „România” e de negăsit.

Restul e în ordine. Am completat paginile lipsă cu cronica lui Mironescu (potrivit dispoziției d-tale) și cu „Revista Revistelor”.

Acum, o chestiune pentru mine de extremă importanță: aș vrea să plec din București la 1 august, ba chiar două-trei zile mai devreme. August e singura mea lună de concediu la biroul Roman și singura mea șansă de a putea termina un roman fără noroc, la care lucrez de multă vreme.¹ Ce crezi despre această plecare? E posibilă?² Te rog să-mi răspunzi cu toată sinceritatea la această întrebare. Dacă va fi nevoie, voi rămâne pe loc, dar nu-ți ascund că cu mare părere de rău. Dacă însă d-ta te întorci în primele zile din august, atunci poate că vei conveni să plec puțin înainte de sosirea d-tale. În acest caz, aș putea să-i predau lui Comarnescu „arhiva” revistei, iar la rigoare chemat de d-ta, aș putea de altfel să mă întorc în București, pentru o zi sau două și să-ți stau la dispoziție. Intenția mea e să plec la Stâna de Vale (lângă Beiuș).

Te rog stăruitor, iubite Domnule Cioculescu, să-mi dai un răspuns grabnic, fără de care nu voi ști cum să procedez.

Al d-tale, cu veche simpatie și cu recunoștință,

Mihail Sebastian

București, 22 Iulie 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

1) D. Rosetti acceptă publicarea lui Oțetea¹ în octombrie. De altfel nu era o chestiune la care să țină în mod absolut și mai ales nu urgent.

2) Cronica lui Bucuța² va intra în septembrie. Am trimis-o azi la Imprimerie.

3) Extrasele nu le-am putut deocamdată expedia autorilor respectivi, D-ra Policrat lipsește (e în concediu) și ea le luase în primire. Totuși eu voi căuta și trimite. Cel puțin pentru Van Hoorn³ mă voi sili să aranjez chestiunea luni dimineața. Se înțelege, îi voi scrie și i pistola de care îmi vorbești.

4) În ce privește plata cronicilor pe august, cred că între timp ai primit scrisoarea mea, trimisă alaltăieri.

Îmi permit de altfel, în altă ordine de idei, să revin asupra acelei scrisori și să-ți cer încă o dată consimțământul d-tale pentru plecarea mea în concediu. Aș vrea să plec sâmbătă 29 iulie. Aștept din partea d-tale nu numai aprobarea necesară, dar și instrucțiuni. Voi preda „arhiva” pe care o dețin d-rei. Condos, iar „direcția interimară” lui Comarnescu. Ești de acord?

Am citit cu mare interes reflecțiile d-tale despre viața pe zonă. Sunt convins că ai făcut acolo o nouă experiență umană și îți doresc și d-tale și mie, să n-o duci mai departe.

Aici, mare eveniment, apariția primului volum *Eminescu*, ediția Perpessicius, carte magnifică.

Cu vechea mea afecțiune amicală

Nu-mi spui nimic de traducerea lui Proust. De ce? Nu merge? Ai abandonat-o?

Mihail Sebastian

București, 28 VII 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

Sunt o oră înainte de plecare și te rog să mă ierți că nu-ți scriu decât în grabă câteva cuvinte.

Măine voi fi la Stâna de Vale, iar duminică îți voi scrie din nou pe larg.

I-am predat D-rei Condos întreg materialul pe care mi l-ai lăsat: articole în șpalturi și manuscrise.

La articolele culese am și adăugat cel al lui Ionescu¹ primit ulterior.

La manuscrise, am adăugat articolul Oțetea.

Comarnescu a plecat și se întoarce luni. I-am lăsat un memoriu detaliat cu tot ce are de făcut.

Cronica mea a dat-o. Lipsește din întreg numărul doar: Șerban, Streinu, Suchianu, Virgil Gheorghiu și Eliade.

Eliade a plecat pe munte, dar a jurat că cronica lui nu va întârzia peste 5 august.

Revista Revistelor nu am putut s-o fac, dar i-o voi trimite lui Comarnescu cel mai târziu până la 6 august. Iau cu mine tot materialul trebuincios pentru aceasta. Să nu ai grijă.

Nu văd la orizont (vorbesc de orizontul Revistei, nu al istoriei) nici un motiv de îngrijorare și cred că pot pleca, din acest punct de vedere, cu inima ușoară.

Repet că-ți voi scrie din nou duminică.

Al d-tale cu cele mai bune sentimente și mulțumiri.

Mihail Sebastian

Stâna de Vale, 31 iulie 1939

Iubite Domnule Cioculescu

ultima d-tale scrisoare am cetit-o în tren. Într-adevăr până în momentul în care m-am găsit în sfârșit la fereastra vagonului, am avut impresia că nu voi mai pleca – atât de multe curse am avut de făcut, atât de multe lucruri de pus la punct. Umblam cu plicul d-tale în

buzunar și nu aveam pur și simplu o clipă liberă ca să-l deschid.

Cred că scrisorile mele anterioare au fost destul de lămurite, pentru ca să știi în mod exact cum stau lucrurile la revistă. Singurul lucru îndoielnic (dar nu prea) este de a ști dacă vom avea cronici suficiente pentru septembrie. S-ar putea ca Virgil Gheorghiu să ne tragă din nou chiulul, dar poate că articolul lui Bucuța care – după cum te-am anunțat e cules îl va compensa. Voi încerca de asemeni să fac o „Revistă a Revistelor” mai lungă. Am rugat-o pe D-ra Condos să-mi trimeată aici revistele care sosesc între timp.

Îți amintesc că articolul Oțetea, pe care ai intenția să-l publici în octombrie, nu e trimis la Imprimerii. Dacă vrei să fie cules dă-i dispoziții în consecința lui Comarnescu (Adresa lui e General Lahovari 10). Cred că în orice caz ar fi bine să-i scrii și să-i ceri să-ți facă și el un raport asupra situației.

Cred că ai fost informat asupra ultimelor evenimente de la Fundație.¹ Profesorul Rosetti a primit delegație de secretar-general „până la numirea unui titular”, dar am impresia ca situația va rămâne așa, nu numai fiindcă „*c'est le provisoire qui dure*”, dar pentru că e soluția cea mai nimerită și comodă. Se pare ca imediat după numirea aceasta Scărlătescu a suferit o totală schimbare de atitudine.

Pentru mine personal, noile evenimente au fost deosebit de fericite. Rosetti mi-a dat o delegație de secretar (cu o diurnă în 5000 lunar) ceea ce m-a ajutat să-mi organizez luna mea de concediu, pentru care nu prea aveam bani. Încă o dată, omul ăsta este pentru mine providențial.

Am cetit cu mare interes tot ce scrii despre experiența d-tale de comandant de baterie. Simplu „om

de trupă”, nu pot să nu am pentru dumneata un fel de respect speriat.

Dacă ai să-mi faci noi comunicări în legătură cu revista sau dacă pur și simplu vrei să-mi faci plăcerea de a-mi scrie, adresa mea e „Stâna de Vale Jud Bihor” și nimic mai mult. De altfel toată Stâna de Vale se reduce la câteva vile și un hotel, proprietate episcopoească. Dar regiunea este încântătoare. Deocamdată mă consider în vacanță, dar după cinci zile voi fi la masa de lucru decis să termin.

Al d-tale, cu veche afecțiune

Mihail Sebastian

Articolele lui Graur, pe care mi le-ai lăsat în ajunul plecării d-tale și pe care le trimisesem la tipografie, au fost retrimise autorului, din ordinul lui Rosetti. Îți spun asta, ca să nu contezi pe ele, la încheierea sumarului.

12 August 1939, Stâna de Vale

Iubite Domnule Cioculescu,

sper că perioada d-tale de concentrare e terminată și că scrisoarea mea te va găsi la București.

Mă grăbesc în primul rând să mă liberez de remușcare. Te rog să crezi că greșeala de tipar făcută pe copertă și pe afiș, la articolul lui Iorga¹ (Tour în loc de Trier) nu se datorează unei neglijențe, ci unui exces de atenție. Într-adevăr, cum eu nu văzusem corectura articolului lui Iorga și cum, de altă parte, afișul și coperta mi-au fost trimise de la Imprimerii exact în ajunul plecării mele, am luat imediat un taxi și m-am dus în Șerban Vodă. Mi se părea curios acel Trier pe care nu-l cunoșteam. Am vorbit deci cu Tomek și l-am întrebat pe el. El m-a asigurat că a văzut și citit articolul în

corectură și că e absolut convins că e o greșeală și că trebuie înlocuit Trier prin Tour. Numai după această „ratificare” și numai după asigurarea dată de Tomek, am semnat bunul de imprimat.

Nu știi ce importanță are această greșală, dar mie – când am primit aici revista – mi-a făcut destul sânge rău.

2) Am trimis Miercuri, la București, printr-un coleg de birou – avocatul Comșa – o „Revistă a Revistelor”. Sper că s-a primit.

3) Biberi mi-a scris (dar am primit epistola lui aici, după un ocol de vreo 8 zile) că la d-ta acasă se află un plic al lui cu o cronică pentru Nr. 9. Cum eu dădusem deja o cronică de el în acest număr 9, mi s-a părut inutil să mai iau vreo măsură și am preferat să aștept întoarcerea d-tale?²

4) Știi bine, iubite Domnule Cioculescu, că odată cu întoarcerea d-tale nu numai că mandatul meu încetează, dar Revista își recapătă securitatea ei obișnuită. Ți-aș fi însă recunoscător dacă ai avea bunătatea să-mi scrii două rânduri, prin care să mă anunți că nu ai găsit lucrurile prea încurcate și că nu ți-am creat prea mari plictiseli.

5) În sfârșit o ultimă rugămintă. Profesorul Rosetti mi-a scris că mi s-a acordat o gratificație de lei 5000 și m-a sfătuit să trimit o delegație pe numele lui Cristescu, ca să-mi încaseze această sumă. Am trimis această delegație, într-un plic adresat d-rei Condos, dar până azi nu am primit nici un răspuns. Aș vrea să știu dacă pot spera să primesc banii aici și mai ales dacă pot conta pe ei. E o prea mare oboseală, dacă-ți cer să-mi spui un cuvânt și despre acest lucru – presupunând că ai prilejul să te informezi?

Îți mulțumesc pentru tot și mă gândesc cu plăcere că în septembrie, revăzându-te, îmi vei

povesti lucruri noi din experiența de la Moderat, presupunând că până atunci nu vor bubui tunurile de-a binelea.

Cu cele mai bune și amicale salutări al d-tale

Mihail Sebastian

Te rog, să-i spui Doamnei Cioculescu omagii și respectuoase sărutări de mâini, din parte-mi.

Către Petru Comarnescu

Stâna de Vale, Jud. Bihor
12 august [1939]

Dragă Titel,

Suntem de vreo săptămână aci, în fundul munților Bihorului și ne odihnim într-un peisagiu încântător.

Dacă până acum ploaia ne-a silit să stăm mai mult în casă, în schimb astăzi e o zi minunată.

La munte, soarele e mai puternic, mai strălucitor. Pătrunde mai adânc, ca un balsam.

Am stat mult, în clipele acestea de disponibilitate și m-am gândit la cele ce despart în ultimul timp pe oameni, la patimile care frâng prietenii și legăturile sufletești, la suflul acesta demonic care băntuiește de câțeva vreme mințile și inimile.

Mă gândeam, cercetând adânc în mine: sunt oare eu mai puțin român decât ceilalți, decât un Mișu Polihroniade,¹ de pildă?

Copilăria mea – ca și a tuturor celor din generația mea – s-a scurs sub semnul grijei și a dragostei de țară. Aveam 11 ani atunci când din capătul străzii Lucaci au apărut cei dintâi ulani, călări, și am plâns când i-am văzut.

Am trăit atmosfera aceea înfrigorată, când fiecare veste despre un succes al nostru, al românilor, era o sărbătoare și fiecare înfrângere, o umilință și o deznădejde.

Când s-a zvonit că nemții vor pleca, am ieșit noi, băieții de liceu, în stradă cu temeritatea adolescenței și am cucerit ultimele tunuri părăsite de fugari. Și apoi, luni de-a rândul, am participat din plin la beția victoriei – care era și a mea pentru că era a noastră – și am jucat Hora Unirii în jurul statuei lui Mihai Viteazul, cu Vaida Voevod² și acela care avea să devină mai târziu Patriarhul Miron Cristea.

De câte ori era – și este – vorba de România, inima îmi bate la fel.

La Paris, când scriam la „Le Soir”³, făceam propagandă pentru țară, fără niciun îndemn, fără nicio răsplată, ci dintr-o chemare firească. Și tot astfel la congresul Uniunii internaționale de teatru a lui Gémier⁴ și pretutindeni unde pătrundeam.

De ce să fiu eu considerat mai puțin român decât Mișu Polihroniade de pildă și, ceea ce este și mai umilitor, să mi se refuze chiar permisiunea de a avea un sentiment patriotic?

Pentru că nu sunt creștin?

Dar Mișu e mai creștin decât mine?

Îmi amintesc când, în timpul serviciului militar și mai târziu apoi, Mișu râdea de credința mea în Dumnezeu. Îmi amintesc că, pe când eu îmi făceam datoria la Consiliul de Război, rupea adresele și mandatele pe care eu le emiteam numai ca să nu mai obosească, înregistrându-le.

Cine – dintre noi doi – își servea mai cinstit, mai conștiincios, mai bine țara – în misiunea modestă și umilă pe care o îndeplineam?

A, ar fi argumentul vechimii în țară! Străbunicul meu din partea mamei, pe la 1802, era bancher în București. A ajutat pe șefii revoluției de la 1848 cu bani. Părinții mei, amândoi, născuți în țară (tata la 1868) au vorbit numai românește și ne-au crescut românește. Părinții lui Mihail Polihroniade mai vorbeau încă grecește, atunci când i-am cunoscut. Și nu știu când au venit în țară.

Am examinat, în această paralelă, argumentele acelora care îmi contestă dreptul de a-mi iubi patria, deși eu nu cred în aceste argumente. Le-am aplicat la cazul meu și al lui Mișu Polihroniade pentru a le ilustra.

Și totuși patima aceasta oarbă e mai puternică decât orice logică și întunecă mințile.

În numele cui mi se contestă mie dreptul de a mă considera român?

În numele interesului patriei? Dar ce pierde patria din devotamentul meu? N-am cerut și n-am avut niciodată nici o subvenție, nici o slujbă, nici un ajutor și nici o gratitudine din partea statului. Mi-am îndeplinit întotdeauna cu conștiințiozitate toate datoriile.

Dar nu iau numai cazul meu. Ce pierde țara prin talentul unui Mihail Sebastian sau al unui Ion Călugăru? Întrucât poate strica țării darurile unui doctor Daniel sau Anghel Radovici? Ce a avut de suferit România din devotamentul unui M. Gaster sau Tiktin? Și sunt atâția alții!

Iată, aici unde suntem, într-o stațiune climaterică ce aparține Episcopiei greco-catolice, se vorbește aproape numai ungurește. Eu, instinctiv, am fost revoltat. Ardelenii de aici, care și ei vorbesc ungurește, citesc ziare ungurești, mi-au răspuns că e foarte natural, că nici nu e nevoie ca unghurii, cetățeni români, să învețe românește.

Iată cum se practică patriotismul aici!

Sunt lucruri cari depășesc posibilitățile mele de înțelegere.

Și în fața acestor forțe oarbe, iraționale, cari pustiesc sufletele, înlătură orice generozitate și cuprindere mai largă a lumii și a vieții mă simt adânc întristat.

De ce atâta neînțelegere? De ce atâta patimă oarbă? De ce să refuzi dreptul la viață în numele unui principiu frumos, sub care se ascunde însă numai un interes meschin, personal, care dăunează principiului?

De ce un Mihail Polihroniade – pentru simplul motiv că s-a născut din părinți creștini, veniți din altă țară – să poată flutura stindardul urii împotriva mea și a celorlalți ca mine?

Iată atâtea întrebări fără de răspuns cari îmi întrețin amărăciunea și tristețea.

Nu există mijloace mai nobile, mai demne, ca un om să-și realizeze ambițiile și să-și mulțumească oportunismul?

Dar soarele a venit și pe terasa mea, de unde-ți scriu, și îmi alungă gândurile negre.

Trebuie să sperăm într-o reînălțare a spiritului omenesc. Trebuie să sperăm că după norii aceștia negri cari întunecă mințile, va răsări soarele și în sufletul oamenilor.

Dumnezeu —care ne-a trimis și încercările acestea, și toate amărăciunile lor – ne va dăruii și alinarea. Trebuie să ne ferim numai de păcatul cel mare al deznădejdei.

Nu pot deznădăjdui nici pentru țara aceasta, de care îmi e legată întreaga viață, nici pentru oameni, deoarece cred încă în demnitatea noțiunii de om.

Va trece furtuna, vor trece negurile, dar pe câți dintre prietenii de odinioară îi voi putea regăsi pe drumul curatei omenii?

Dragă Titel, ți-am împărtășit gândurile acestea așa cum făceam odinioară, când erai în America. Mi se pare că astfel ne-am apropiat iar puțin.

Cu drag,

Mihail Sebastian

Stâna de Vale
19 august 1939

Dragă Titel,

Îți mulțumesc din inimă pentru scrisoare. Îți mulțumesc mai ales de a fi luat asupra ta revista.¹

Radu mi-a comunicat că numai în cazul în care vei fi și tu concentrat, va trebui să mă întorc la București. Și pentru tine și pentru mine, doresc, dragă Titel, să rămâi civil. Dar dacă se întâmplă totuși accidentul, sau dacă tu personal ești totuși prea ocupat, scrie-mi, telegrafiază-mi sau telefonează-mi și voi veni.

Inutil să-ți spun că prefer să rămân pe loc. Romanul meu înaintează greu, dar înaintează.² Lucrez cam 8 ore pe zi și totuși nu ajung să scriu decât 3, maximum 5 pagini pe zi. Cred totuși că voi veni cu el terminat. În orice caz, sper să-l pot face să apară în noiembrie. Se înțelege, dacă până atunci nu vom fi cu toții în tranșee.

Nu crede că aici trăim într-o totală quietudine. Dimpotrivă lipsa de știri mă irită, mă alarmează. Ziarele sosesc cu întârziere de două zile și e un adevărat chin să presupun, să ghicesc, să inventez tot ce se va fi putut întâmpla între timp. Am impresia că sunt pe un vapor care se scufundă și seara mai ales, neliniștea asta, răspândită în

tot hotelul, e sufocantă. Știu însă că dacă m-aș întoarce la București ar fi și mai rău și că n-aș mai reuși să scriu nici un rând. Poate că tot ce ne rămâne de făcut este să ne păstrăm calmul și să continuăm fiecare ce am apucat să facem. *Faire semblant de ne pas s'en apercevoir.*

Bihorul e un ținut minunat. Sper să nu-l popularizez cu accidente personale și nu știu dacă-l voi utiliza în literatură.

Cu prietenie, cu recunoștință și cu afecțiune.

Mihail Sebastian

Către Radu Cioculescu

Stâna de Vale
22 August 1939

Iubite Domnule Cioculescu,

Iartă-mă că-ți mulțumesc cu întârziere pentru ultima d-tale scrisoare și pentru toate lămuririle date. Cum să-ți mulțumesc că deși concentrat, nu m-ai mobilizat și pe mine la revistă? Se înțelege că aș fi răspuns imediat, dar n-aș fi sincer dacă n-aș mărturisi că mai bucuos sunt să rămân aici și să-mi continui lucrul. I-am scris și lui Comarnescu și lui Rosetti, spunându-le că dacă cel dintâi e și el concentrat, să-mi telegrafieze, ca să alerg la București.

În orice caz, nici nu rămân decât până duminică 3 septembrie (dacă evenimentele nu mă vor reclama înainte).

Nu știu dacă mă voi întoarce cu tot romanul încheiat, dar nici mult nu-i va mai lipsi și voi face tot posibilul ca să apară în noiembrie și să scap de el. Sunt plin de proiecte literare, ca un adolescent¹ am zeci de cărți la care mă gândesc, pe care vreau să le scriu (între

altele o piesă de teatru, pe care am văzut-o aici și pe care cred că o voi scrie în prima lună liberă¹ – dar toate acestea nu sunt simple copilării, când războiul poate izbucni în cinci minute?

Totuși, nu cred în război. Am credința că axa blufează înspăimântător și mă tem, mă tem foarte, că de o manieră sau alta, mergem spre un nou München². Aseară, la radio, am aflat despre tratatul economic germano-sovietic. Înc-o abilitate nemțească – și mă tem de consecințe.

Se înțelege că nu m-a supărat deloc decizia d-tale în cazul Baltazar. Nu am însă impresia că l-am laudat.³ Din contră cred că articolul era plin de rezerve „grațios” exprimate. Dar e o chestie pe care o consider închisă. Îți doresc întoarcere grabnică în civilie – dar fără München.

Devotatul d-tale *Mihail Sebastian*

Către Ioan Comșa

Stâna de Vale, 22 august [1939]

Dragă Jenică,

Întâmplător – nu știi într-adevăr prin ce minune cartea mea de avocat (vorba vine!) e aici – așa încât ți-o trimit odată cu formularele completate. Fotografii am încă vreo 12, de tot felul, și se găsesc, sper, în biroul meu sus sau jos, Dacă nu, caută în bibliotecă, ultimul sertar din dreapta, jos lângă ușa care dă spre balcon. Am impresia că acolo sunt – și poți începe căutarea chiar de acolo.

La chestionar, dacă e nevoie, completează tu răspunsul la întrebarea despre procesele „plediate”. Poți pune (eu n-am aici numerele respective de dosar): procesul incendiatorilor de la juri, procesul Lovel-

Standard – Ministerul Armatei Peter Iancu (TC II), procesul Emil Wurm – Stamatopol, eventual procesele Bogza¹ (dosarul se găsește la c.c.I. – dar nu e indispensabil). Poți omite din această listă procesele Pleniceanu.

Câtă dreptate ai când consideri toată chestia asta cu lucrul „o corvoadă inutilă”. Mi se pare într-adevăr că ne așteaptă evenimente, care își vor bate pur și simplu joc de noi și de d. Micescu² și de carnetele noastre și de fotografiile noastre. Aștept cu groază, radio-jurnalul de fiecare seară, la ora 10, și mi se pare totdeauna că dincolo de ceea ce se spune, rămân o mie de lucruri misterioase, care nu se spun.

Romanul meu merge încet, dar merge.³ Am scris până azi 52 de pagini. Dacă rămân până la sfârșitul lunii, voi mai scrie poate încă o dată pe atât. Nu am însă impresia că-l voi termina aici, dar nici mult mu-mi mai rămâne. Sunt unele lucruri care îmi plac în el, sunt altele care mă dezolează. O să vezi și tu ...

Am avut alaltăieri un accident de lucru, cu totul neașteptat: închipuiește-ți că am văzut deodată o piesă de teatru. Dar am văzut-o atât de precis, atât de imperios, încât eram tentat să abandonez romanul și să încep imediat piesa. Toată ziua m-am zbatut ca în durerile facerii. Pe urmă m-am cumișit și am revenit la roman. Sper însă că la urmă voi scrie și piesa, care, îți spun, este atât de vie în mine încât mi-e frică să mă gândesc la ea, ca nu cumva să mă „apuce”.

Am făcut luna trecută o plimbare la Mezend care e într-adevăr un lucru terifiant. Biata grotă de la Redeasa sau și mai biata peșteră a Ialomicioarei sunt glume pe lângă peștera grandioasă și infernală de la Mezend. Singur – și uneori pe ploaie – am urcat din când în când la Muncel, la Băița ... Am vorbit cu Florea să facem într-o zi toate

crestele de la Poiana la Moara Dracului, trecând pe la Piatra grăitoare. E posibil să vină cu mine și Manghiu, proaspătul președinte de Curte și actualmente singurii – el și nevastă-sa – mei cunoscuți. Mă împrietenisem cu menajul bătrân și distins – dar au plecat azi spre Zürich.

Theresa a plecat în ziua de 15. Acum mă servește o măță, care mă pune să plătesc toate suplimentele și pe care îmi vine să o sugrum.

Piesa lui Anouilh se numește *La Sauvage* și se află tipărită într-un număr de anul trecut (42? 43?) al colecției „Les oeuvres libres”. Dar ce nevoie ai tu de asta? După câte țin minte, nu e nici un rol pentru tine. Ioane, mă îngrijorezi!.

Am intenția să rămân aici până duminică 3 septembrie. E prea mult? Crezi că Sasha⁴ nu se va supăra? Scrie-mi un cuvânt despre asta.

Îți mulțumesc, dragul meu, pentru tot, îți mulțumesc cu întârziere, pentru că mi-ai dat veștile liniștitoare despre neconcentrarea mea și te îmbrățișez.

Sebastian

Către Mihail Celarianu

București, 12. IX. 1939

Iubite Domnule Celarianu,

În numele lui Camil Petrescu, care vrea să publice poemele trimise „Revistei Fundațiilor Regale”, în numărul ce apare la 1 octombrie, vă rog să ne trimiteți încă un poem sau două, deoarece avem nevoie să completăm un anumit număr de pagini.

Dacă se poate, trimiteți manuscrisul imediat sau cel mai târziu până mâine dimineață la ora 9, la redacția

noastră. Căci altfel va trebui să amânăm publicarea poemelor pentru un alt număr.

Cu bune salutări,

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

[1939]

Dragă Camil,

Te-am așteptat până la 10 fără zece, adică nu o jumătate de oră, cum ne-am înțeles, ci o oră și un sfert.

Aș fi continuat să te mai aștept, dar iată ce s-a întâmplat: după telefonul d-tale, am primit vizita cu totul neașteptată a d-lui Aristide Blank, care venea să-mi propună să petrecem seara împreună. A rămas la mine și te-am așteptat amândoi până în momentul de față. Suntem invitați toți trei (adică d-ta, d. Blank și eu) să luăm masa la d-na Alice Theodorian (Strada Delea Veche 8). Dacă vrei, vino acolo. D. Blank mă asigură că poți veni chiar și mai târziu, adică până la 11.

Cu speranța că te văd astă-seară,

Sebastian

[1939]

Dragă Camil,

Iartă-mă că nu te-am putut aștepta. Nu e decât ora 8 ½ dar mai am o sumă de lucruri de făcut astă-seară, iar mâine în zori plec ca de obicei la Mogoșoaia.¹

Dacă am sâmbătă și duminică libere – te voi vedea sper, neapărat. Vreau să-ți spun o mie de lucruri și, desigur, primul din ele, cât am fost, cât sunt de fericit

de marile d-tale succese – nu atât de mari cât ar trebui, dar și așa-s binevenite.

Al d-tale, *Sebastian*

[1939]

Îmi pare rău, dar nu pot sta la spectacol. Am un proces neașteptat, la Tribunal. Ne vedem diseară la concert?

Mihail Sebastian

București [1939]

Îmi pare rău că nu te-am putut aștepta. Trebuie să fiu cu manuscrisele și corecturile la 9½ la Imprimerii. Te voi căuta la telefon. Sunt îndurerat de groaznica veste.

Mihail Sebastian

Către Ioan Comșa

[1939]

Dragă Ioane,

Lereanu te roagă să te interesezi cine este pe șantierul vostru delegatul aviației civile, căci s-ar putea ca prin el să-ți amelioreze situația.

Află-i numele și lasă-l mâine seară în scris acasă. Va trece Lereanu să-l ia.

Cu drag,
M.S.

[1939]

Dragă Jenică,

Mâine dimineață la 11 voi trece la birou să iau hârtiile Wurm, gata semnate. La 11 ½ omul meu va fi la minister. Sunt șanse să se facă.

Sebastian

Către Camil Petrescu

Duminică [aprilie 1940]

Dragă Camil,

Am trăit toată săptămâna asta cu speranța că sâmbătă sau duminică voi obține o permisie de 24 de ore. Era un vis care mă ajuta să rabd, să aștept. Trebuie să renunț. Nu se poate.

Rândurile d-tale mi-au făcut mare plăcere. Nu le-am răspuns imediat, tocmai pentru că speram să te pot vedea astăzi și să-ți pot vorbi despre mai multe lucruri decât pot scrie.

La drept vorbind, nu pot scrie mai nimic. Am încercat câțva timp să mă resemnez, să mă obișnuiesc. Este însă teribil de greu. Vremea trece încet și viața pe care o duc cere nervi mai tari decât ai mei. Am clipe de exasperare, când aș vrea să urlu. Într-un fel, mă sperie lipsa mea de rezistență nervoasă. Știu eu ce îmi rezervă viața de aici încolo?

Nu am nimic împotriva lui Ion Marin. Înțeleg foarte bine că – mai ales în noile împrejurări – nu putea face altfel.

Schimbările de la Fundație mă neliniștesc. Noul secretar general a fost instalat? Nu-mi fac iluzii asupra șanselor mele acolo, dar dacă sunt dat afară, aș dori ca cel puțin lucrul să nu se publice în ziare și să nu se dea la radio. Mi-ar face foarte rău aici, unde și așa, din acest punct de vedere, situația mea este foarte grea.

Dacă-mi mai scrii, vorbește-mi puțin despre d-ta. Lucrezi? Revista îți ia mult timp? Pleci din București? Te duci la mare?

D. Rosetti mi-a scris foarte drăguț. Îmi spune că ieșiți uneori seara la masă împreună. Dacă ai și tu ce lucru depărtat, inaccesibil, din altă lume este o masă pe care s-o

iei seara cu prietenii într-o grădină, cu femei frumoase cu lumină, cu veselă curată, cu muzică...

Al d-tale foarte necăjit,

Mihail Sebastian

Iartă-mi hârtia și plicul. Nu mai am altele.

Către Nadia Mărculescu

21 Iulie 1940

Scumpă Dudaie,

scrisoarea d-tale mi-a făcut plăcere. Am primit-o aici „unde va pe zonă” unde mă aflu de trei săptămâni, fără să știu cât voi mai rămâne.¹ Dacă ai ști ce departe sunt de Ann, de Nora, de *ski*, de vacanță, de literatură! D-ta îmi vorbești de lucruri pe care le consider pierdute, rămase în urma mea, într-un fel de altă viață pe care nici măcar nu știu dacă o voi mai regăsi. Tocmai de aceea rândurile d-tale neașteptate, simpatice în extrema lor tinerețe, m-au făcut câteva minute gânditor.

Nu vreau, înainte de a reveni la viața mea de ostaș, să nu-ți trimit un cuvânt de mulțumire pentru tot ce scrisoarea d-tale evocă. O clipă m-am crezut reîntors în civilitate.

Cu bună prietenie,

Mihail Sebastian

Către Ioan Comșa

27 VII 1940

Dragă Jenică

Îți mulțumesc pentru lucrurile trimise. Îți mulțumesc pentru telegramă. (Altă dată îți voi povesti în ce împrejurări mi-au sosit și cu ce emoție am primit-o).

Eu sunt aici pentru încă o săptămână, o lună, un trimestru sau un an? Nu știu. Numai Dumnezeu unul știe. Am avut momente în care m-am crezut complet înzăpezit. Acum sunt într-un fel de toropeală resemnată, în care încerc să mă pierd ca într-un somn.

Mă gândesc des la voi. Arată-i și lui Lereanu aceste rânduri. Vă îmbrățișez și vă voi mai scrie.

M. S.

13 septembrie 1940

Dragă Ionică,

Suntem la duduia Lereanu: Manolovici, Paul Moscovici și eu. Dacă ai citit regulat ziarele, ai aflat desigur că am fost decisiv radiați. Tu ai fost primul (un precursor), iar eu cel din urmă. Lereanu și cu mine, care am fost surprinși văzând că numele nostru întârzie, eram îngrijorați. Ne temeam că, Doamne ferește, ne-au uitat. Alaltăieri, ziarele au liniștit-o pe Lereanu, iar astăzi pe mine.

Ne gândisem mereu la tine, vorbim mereu de tine. Dacă ai fi aici, am fi pornit în munți. Deocamdată nu luăm lucrurile în tragic. Încercăm să rădem, ba chiar izbutim. Pe urmă? Nu știu.

Eu am sosit la București, exact a doua zi după plecarea ta, Nu-ți pot spune cât mi-a părut de rău că nu te-am găsit. Sunt în concediu până la 14 octombrie. Poate că până atunci nu va mai fi nevoie de mine. Se anunță demobilizarea și poate că ea ne va cuprinde și pe noi.

Mi-e foarte dor de tine. Veștile proaste pe care le-am avut la început m-au îndurerat. Dacă tu, mă Ioane, care nu te înzăpezești niciodată, dacă tu??

Se pare că în prezent lucrurile s-au mai reparat. O doresc din toată inima.

Aveam intenția să vin să te văd. A. pleacă într-o săptămână pentru 24 de ore. (E adevărat că de acum, de când am fost dat afară de la Fundație – ceea ce s-a întâmplat în ziua de 6 septembrie – permisul meu de C. F. nu mai e bun). Totuși, dacă se poate, dacă vizita mea nu va părea neobișnuită, dacă mai ales, venind, nu-ți crez dificultăți, sunt gata să vin. Scrie-mi despre acest lucru. Poate că între timp îți dă drumul ceea ce este soluția cea mai bună. Vino, avem atâtea lucruri de vorbit.

Te îmbrățișez și îți doresc mult curaj și bună sănătate. Al tău,

M. S.

Către Felix Aderca

Joi seara [18 octombrie 1940]¹

Iubite domnule Aderca,

Involuntara, dar prelungita mea lipsă (am fost bolnav, sunt concentrat...) de la tot ce s-a mai întâmplat în ultimele 20 de zile cu teatrul nostru,² mă ajută să-ți spun încă o dată, ceea ce din primul moment ți-am spus: vei conduce, vei trebui să conduci singur acest teatru.

Contează pe mine ca pe un prieten al d-tale și al actorilor noștri, dar nu-mi cere să primesc vreo calitate oficială.

Am ținut să le fiu de folos actorilor care mi s-au adresat ca unui prieten și au știut că cel mai bun serviciu pe care l-il pot face este să-i pun în legătură cu d-ta și să te *silesc*, dacă e nevoie, să le fii director.

Cred că am întârziat. Mă felicit de acest lucru și chiar dacă uneori a trebuit ca refuzul meu personal să-l prezint oarecum evaziv, (ceea ce era, recunosc, o cursă ca să nu te descurajez pe d-ta) astăzi îți pot spune

lămurit că altceva decât prieten al teatrului nu accept să fiu. E prea târziu, iubite domnule Aderca, pentru ca să te superi, e prea târziu ca să dai înapoi. Ești prins. De aici încolo vei juca jocul până la urmă.

Vei înțelege că aceste rânduri nu sunt o „demisie”. Nimeni nu demisionează dintr-o prietenie.

Ca să fiu lămurit iată:

1) nu vreau să figurez nicăieri ca un membru al trupei, cu orice titlu ar fi.

2) nu accept nici un salariu.

3) sunt gata să-ți vii în ajutor ori de câte ori îmi vei cere.

4) Sunt gata să traduc,³ să scriu, să citesc, să fac orice pentru acest teatru căruia îi doresc noroc.

Iartă-mi caligrafia, stilul, graba, dezordinea, cu care îți scriu.

Sunt frânt de oboseală după o zi de sapă⁴ și abia aștept să mă odihnesc puțin. Dar n-am vrut să las să persiste mai departe o situație neclară.

Consideră hotărârea mea irevocabilă, după cum irevocabile sunt prietenia, afecțiunea și admirația vechiului d-tale

Mihail Sebastian

Către Nadia Mărculescu

Duminică dimineața [18 noiembrie 1940]

Dragă Nadia,

Aș vrea ca plicul să ajungă înaintea ta la Istanbul, să-l găsești acolo și să-ți poată spune cel dintâi bine ai venit!

Aștept vești. Sunt nerăbdător să aflu cum a decurs drumul. Scrie-mi totul, cu detalii (și cu prudență, totuși).

Am stat toată dimineața acasă, am citit și am ascultat muzică: simfonia întâi de Beethoven (o cunoști desigur – mie îmi place pentru cât e de mozartină), al cincilea concert pentru pian și orchestră de Beethoven, iar acum în timp ce-ți scriu – ascult de la Sofia, pe discuri, variațiile de Brahms pe o temă de Haydn.

Alte vești, de la plecarea ta, nu sunt. Mă gândesc la tine cu foarte multă prietenie. Îmi pare rău că nu cunosc deloc Istanbulul. Aș fi vrut să mi te pot imagina pe străzile lui.

Mihail Sebastian

Spune părinților tăi bune salutări.

Miercuri, 27 Noiembrie 1940

București

Scumpă Nadia,

scrisoarea ta din 19 am primit-o abia ieri. Rândurile din Sofia au sosit și ele cu întârziere. Le-am așteptat cu neliniște. Sunt mulțumit să te știu ajunsă acolo – departe de cutremure și alte mizerii.

Îți scriu în grabă câteva cuvinte într-o dimineață mai liberă-poate duminică – îți voi trimite o scrisoare ca lumea. De altfel, nu am multe de povestit. Viața mea o cunoști. Se împarte între școală¹ (care îmi ia din ce în ce mai mult timp – poate din cauza asta să și renunț) și casă. Citesc puțin – pe apucate, fără prea mare ordine – și ascult muzică.

Largo-ul de Mozart, care se află pe primul disc din Kleinenachtmusick, îmi place mereu mai mult. În muzică, nu iubesc cu adevărat decât lucrurile pe care le cunosc bine, cu care mă familiarizez, care încep să facă parte din propria mea viață. (în tratatul despre Mozart,

cele 3 volume pe care le-ai văzut la mine, am găsit două pagini întregi despre acest „largo” al tău.)

Vorbesc despre tine cu Leny.² Aseară a fost la mine, la ceai, și aveam amândoi impresia că ești cu noi.

Sâmbătă după masă am făcut cu un prieten- fost camarad de barou- o lungă plimbare la lacuri. Era o zi vânăată de toamnă, tristă și totuși cu ceva calm, împăcat. M-am gândit o clipă la tine- tu care ai fost pe acolo.

Și uite așa zilele trec, toate la fel, apatice, indifferente, într-un fel de resemnare cenușie, într-un fel de anestezie care acoperă marile noastre neliniști, imposibilele noastre speranțe.

Aștept cu plăcere scrisul tău. Povestește-mi mult și cu multe detalii.

M. S.

București, 1 decembrie (1940)

Duminică

Scumpă Nadia,

scrisorile tale vin din altă lume, din alte timpuri. Există încă baruri de noapte în care se dansează? Există încă nopți calme, pe care le poți petrece pe o terasă de hotel? Există încă plimbări cu barca, recepții studențești, ceasuri de hoinăreală prin muzee?

Am trăit aici zile de groaznică tensiune.¹ Poate le bănuiești. Nici n-am îndrăznit să rămân singur acasă. Am dormit pe unde s-a nimerit, am mâncat când la unul, când la altul. Nu știu de ce mă simțeam fugărit. Astăzi, m-am întors în sfârșit la mine, obosit, dornic să mă simt „acasă”. Am să mă culc devreme, am să dorm, am să uit.

Încă nu-mi dau bine seama ce s-a întâmplat. Încă nu știu dacă s-a sfârșit. Sunt zbuciumat de atâtea presupuneri, de atâtea întrebări, de atâtea nesiguranțe.

Am impresia că „așa” nu mai poate ține – și că ceva va interveni, ca să schimbe lucrurile, într-un sens sau într-altul.

Adineaori a început să ningă. Cred că asta m-a hotărât să mă întorc acasă. Simțeam că e prima zi de iarnă – și voiam să fiu la mine, la masa mea de lucru, între cărțile mele. Ce îmi va mai aduce și iarna asta care începe? Altădată fiecare început de iarnă (chiar înainte de a fi descoperit *ski*-ul) era pentru mine plin de emoții, de așteptări. Dar acum, cel puțin pentru doi ani de aici încolo, nu văd nimic înaintea mea. E doar o cumplită ceață fără sfârșit. (Și totuși uneori – ca să fiu sincer – mă lovește nu știu de unde, nu știu de ce, un val absurd de optimism: mă simt atunci din nou foarte tânăr, mi se pare că încă nimic nu e pierdut, că nimic nu e definitiv ratat, sunt plin de proiecte, îmi fac tot felul de făgăduieli în viitor, simt din nou gustul de a lucra, de a călători, de a scrie...)

Scrisorile tale îmi fac mereu plăcere. Nu te regăsesc cu totul în ele- nimic nu înlocuiește prezența fizică a cuiva – dar mă ajută totuși să te revăd. Succesul tău de la ceaiul studenților m-a încântat. Cine e tânărul Fuad? (Există mi se pare un Fuad în André Gide, dar nu-mi aduc bine aminte unde.)

Am apreciat mai puțin supărarea ta cu privire la felul meu de a semna scrisorile. Nu, scumpă Nadia, nu e nici prudență (?), nici lipsă de intimitate. Niciodată nu am putut semna cu numele mic, pe care prietenii mei mi-l dau, dar cu care nici azi nu m-am obișnuit. Aș putea să-ți povestesc nesfârșite lucruri amuzante și încurcături, în legătură cu asta. Dar să lăsăm asta pentru altă dată. Nu considera nici rândurile de azi drept o scrisoare. Am să-ți mai scriu și să sperăm că va fi într-o zi mai calmă.

Te îmbrățișez.

M. S.

Joi, 5 decembrie 1940

Dragă Nadia,

abia pusesem ultimul meu plic la poștă (luni, cred) când am primit scrisoarea ta alarmată. A urmat apoi un telefon de la Marcela și, după câteva ore, un alt telefon de la Vicky. E prea mult. Ar trebui să te cert. Îți cer să fii mai răbdătoare și mai cuminte. Sper că ai primit toate scrisorile mele (cu cea de astăzi, patru). Poate că vin cu întârziere, dar așteaptă-le mai puțin agitată. Îmi face rău să știu că te zbați pentru lucruri atât de neînsemnate. Vicky m-a sfătuit să-ți scriu recomandat. Ezit s-o fac, fiindcă nu vreau să pun adresa mea pe verso-ul plicului, ceea ce, mi se pare, ar putea să provoace, mai mare întârzieri. Promite-mi deci că pe viitor vei fi o corespondentă mai calmă. Da?

Ți-aș scrie mai mult, dar trec printr-o perioadă de depresiune, din care nu știu ce mă va ridica. Singurătatea începe să mă apese, iar oamenii pe care îi văd nu-mi sunt de prea mare folos. Refugiul meu obișnuit, în muzică și în cărți, nu mai funcționează nici el prea bine. Nu pot citi nici o oră cu atenție, iar muzica nu-mi mai spune nimic. Mă simt opac. Mi s-a mai întâmplat în viață să am asemenea epoci de imbecilizare, dar cea de azi mi se pare mai fără speranță decât oricând.

Am intrat alaltă seară un moment la Nestor, unde trebuia să văd un prieten din provincie. Era seară, cofetăria era plină de lume (oameni tineri, veselie, blănuri, uniforme, o rumoare de răsede, de saluturi expansive...) și am rămas un moment uimit în prag. Era o lume care nu știam că există. Atâta voie bună, atâta nepăsare! Eu trăiesc de o săptămână într-o teroare cruntă, care mă înăbușă – și totuși la un pas de mine există această lume imposibilă, de neînțeles în liniștea sau poate în inconștiența ei.

Fac rău, dragă Nadia, că-ți scriu așa. Ar trebui poate să aștept o zi mai bună. Ar trebui să rup hârtia asta și să-ți scriu din nou peste câteva zile, când poate voi fi mai puțin sumbru. Tu înțelege și iartă.

Scrie-mi mereu despre tine. Vicky sau Marcela (nu mai țin minte care din două) mi-a spus că i-ai trimis niște fotografii. Dacă mai ai copii, trimite-mi și mie să le văd.

Pe Leny n-am mai văzut-o. Câteva zile au lipsit și ei de acasă. Repetițiile mi se pare că le-au întrerupt. Nu-mi vine a crede că vor mai face teatru. Dar dacă-i scrii, nu-i pomeni despre asta. Ce citești? Ce vezi? Cu cine umbli? Ai fost la teatru? (Există?) Scrie-mi despre toate.

M. S.

Închipuiește-ți că nu știi la ce pasaj din *Femei* te-ai gândit în legătură cu Odette. Oricât ar fi de greu de crezut, află că nu am nici un volum din *Femei*. L-am căutat în librării și e de negăsit.

Duminică, 8 decembrie 1940

Draga mea Nadia,
numai câteva cuvinte, ca să mai prindem vaporul de luni.

Scrisoarea ta a venit adineori. E foarte drăguță și am citit-o cu sinceră bucurie. Te sărut pentru ea. Fotografiile cam șterse. Mai trimite-mi, dacă mai ai și altele.

Mi-a părut foarte rău de ultima mea scrisoare. Prea descurajată pentru a fi trimisă unei fete așa de tinere ca tine. Eram însă într-o zi de teribil cafard. Și mi-ar fi fost greu să scriu altfel. Astăzi cred că sunt mai puțin prăpăstios. Mi se pare că văd lucrurile mai clare, în orice caz mai suportabile.

Avem din nou zile de toamnă, neverosimil de frumoase. Astăzi era un soare de aprilie.

Zăpada de duminica trecută a fost o tentativă ratată de iarnă.

Cât mai rămâneți la Istanbul? Scrie-mi puțin despre viața ta zilnică (hotel, restaurant, târguieli...)

Îți voi scrie din nou în curând – și mai mult.

M. S.

Marți, 17 decembrie 1940

București

Scumpă Nadia,

am lipsit câteva zile din Calea Victoriei, unde am avut de lucru cu zugravii și parchetarii. M-am întors abia astăzi și mi-am regăsit camera mea dinainte de cutremur¹, mai luminoasă parcă. Patru zile cât am stat în Antim m-am simțit – serile mai ales – foarte bine: jucam belotă în familie și discutam politica internațională cu Beno²). Totuși, mă întorc cu plăcere la mine. Îmi place să fiu singur uneori, cu cărțile mele, cu aparatul meu de radio (diseară, ascult *Oratoriul de Crăciun* de Bach).

Sunt mai calm decât înainte. N-aș putea spune exact de ce. Am inexplicabile momente de destindere, dar și puternice crize de neliniște. Sunt zile în care simt de pretutindeni primejdii, amenințări... Parcă aș fi fugărit, încolțit din toate părțile. Alteori însă, fără ca nimic precis să se fi întâmplat, totul pare mai puțin grav, mai suportabil. Nu știu cât va mai dura jocul ăsta. Nici nu mă întreb. Mă tem să privesc prea departe. Dincolo de o zi-două nu văd nimic.

De câteva zile avem zăpadă. La București nu prea multă, dar oricum destulă ca orașul să fie alb. Ai dreptate – de la fereastra mea, de la fereastra noastră, se vede frumos. Sub zăpadă și privite de sus, străzile sunt

parcă goale. De altfel, și fără asta, priveliștea are ceva de decor. S-au împlinit doi ani de când locuiesc aici, și încă nu am impresia că e un peisaj zilnic, normal. Puțină irealitate este parcă în amfiteatrul de blocuri albe, pe care îl privesc de pe terasa mea.

La Predeal, am auzit că zăpada e mare. Suchianu³ e de câteva zile acolo, la *ski*. Îl invidiez. Mi-e rușine să mărturisesc, dar după atâtea nenorociri, după atâtea mizerii, încă mă gândesc la o vacanță la *ski*. Sunt nesperios? Poate – dar așa avea nevoie să uit, să mă odihnesc și nimic nu aduce mai multă uitare decât *ski*-ul. Am făcut adineori o cursă în oraș. Era frig, ninge și totul mirosea a plecare în munți.

Dar e absurd să-ți vorbesc despre asta, dragă Nadia. E absurd simplul fapt că mai pot avea asemenea gânduri. Se întâmplă în jurul meu atâtea orori! Eu însumi sunt atât de aproape de ele!

Lunga ta scrisoare primită ieri (printr-un comisionar din partea Doctorului Sotoman, fără să știu cum și de unde) m-a pus pe gânduri. Adevărul e că mă gândesc adesea la tine. Ceea ce numești tu „dragostea” ta – și eu mă întreb încă dacă n-ar fi mai potrivit să spunem ideea ta fixă începe să mă îngrijoreze. Încă o dată, iubită Nadia, încă o dată trebuie să-ți spun că te înșeli. E păcat că ai plecat atât de repede, după ce ne-am cunoscut. Dacă ai fi avut puțin răgaz, dacă m-ai fi cunoscut mai de aproape, te-ai fi dezmeticit, îți vorbesc cu cea mai mare bună credință, ca unei vechi prietene. Ce știi tu despre mine e foarte puțin, foarte vag, aproape neadevărat. Puțină blazare de om obosit și ironic trebuie să impresioneze pe o fată așa de tânără ca tine. Dar e de ajuns pentru o iubire? E de ajuns pentru o viață? Crede-mă, oricare dintre prietenii tăi mai tineri e mai potrivit, mai sigur, mai bine ales.

Nu vreau să îmi iau cu tine atitudini stupide de sfătuitor. Vorbim ca doi prieteni, peste cei 16 ani care ne despart și pe care încerc să-i uit. Nu-ți voi ascunde că stăruința ta, copilăria ta – care începe să devină gravă, de vreme ce durează – mă emoționează. Nu pot să arunc doar un zâmbet de neîncredere sau de surprindere amuzată spre o fată atât de nebună și de scumpă. Dar tocmai fiindcă iau în serios toată această întâmplare, tocmai fiindcă am pentru tine foarte multă afecțiune, trebuie să te cert. Nu mai privi înapoi, Nadia. Privește plecarea ta ca un lucru definitiv. Ești așa de tânără, ai așa de multe calități, atât de prețioase înclinări, încât totul este pentru tine posibil. Ce vrei tu să faci cu amintirile, cu regretele, cu presupunerile (ce ar fi fost, dacă ar fi fost), tu care nu trebuie să ai nici amintiri, nici regrete? Tu nici măcar nu trebuie să-ți „refaci” viața: trebuie pur și simplu să ți-o faci de aici încolo, să ți-o trăiești. Păstrează pentru lucrurile și oamenii noi, care te așteaptă departe, o inimă deschisă și liberă.

N-aș vrea să crezi că încerc să fac cu tine literatură (și încă proastă!). Dar am atâta încredere în tine, în spiritul tău deschis, în curiozitatea ta îndrăzneată, în inteligența ta, încât îmi vine să cred că plecarea voastră din țară, oricât ar fi de dureroasă pentru moment, e un adevărat noroc. Vei face teatru sau jurnalism, sau literatură, sau nu vei face nimic, vei trăi, vei călători, vei iubi – orice se va întâmpla cu tine nu va putea fi nici mediocru, nici zadarnic.

Aseară într-un roman de Balzac (fiindcă sunt într-o săptămână Balzac: nu citesc nimic altceva), am găsit o frază pentru tine. Iat-o:

„*Sache surtout moins s'il t'aime que si tu l'aimes; rien n'est plus trompeur que le mirage produit en notre coeur par la curiosité par le désir, par la croyance au bonheur.*”

Să fie adevărat că nu mai rămâi două săptămâni la Istanbul? Și pe urmă? Nu cunoști nimic din viitorul vostru itinerariu? Scrie-mi, te rog, lucruri mai precise despre acest lucru. De ce crezi că nu vei mai putea primi poșta, după plecarea din Istanbul?

Până la sfârșitul acestei săptămâni, cred că-ți voi mai scrie. Îmi vine greu să cred că vom pierde și posibilitatea de a avea uneori vești, unul de la celălalt. Măine iau vacanță de la liceu. Sunt de altfel decis să nu scriu cursul după Crăciun. Am atâtea lucruri mai prețioase de făcut cu silita mea libertate.

E aproape 7 seara. Voi căuta la radio puțină muzică și pe urmă voi face ceai. Dacă-mi dai voie, și pentru tine.

M. S.

23 decembrie 1940

Iubită Nadia,

vin din stradă alb de zăpadă, de nici nu se mai cunoaște dacă sunt îmbrăcat în palton de oraș sau în costum de *ski*. Avem de astă-noapte o adevărată furtună de zăpadă. Dacă închizi ochii, te poți crede pe munte. Mă gândesc mereu la Vârful cu Dor, la Postăvaru, la Diham. Altădată pe vremea asta eram acolo.

Totuși pe stradă e foarte frumos. Miroase a Crăciun. E o plăcere să te oprești la vitrine, să intri într-o librărie, într-un magazin. Mi-am rezervat toată ziua de mâine pentru târguieli. Dacă ai fi aici, le-am face împreună.

Ce teribilă e puterea noastră de a uita! S-ar zice că apropierea sărbătorilor acoperă sub zăpadă atâtea mizerii, atâtea nenorociri – care totuși continuă să fie lângă noi, dacă nu, de multe ori, în noi.

Săptămâna care a trecut a fost destul de neobișnuită pentru mine. Am avut vreo trei zile mondene. Aproape că nici n-am dat pe acasă. Miercuri de exemplu am avut, în aceeași zi, un „dejun” un „porto” și un „dineu”. Am luat mereu masa în oraș, am fost la câteva recepții, nu știu prin ce întâmplare adunate cam în aceleași zile. După câteva luni de singurătate, e aproape amețitor să vezi lume, să conversezi, să glumești. În fond, de atâta timp, noi ducem un fel de viață subterană și când se întâmplă să ne întâlnim mai mulți oameni la un loc, e ca și cum am ieși la lumină, o lumină prea tare pentru ochii noștri dezobișnuiți. Eu nu sunt deloc un tip monden (și ar fi fost, dragă Nadia, unul din regretele tale, dacă ne-am fi cunoscut mai bine), sunt foarte stângaci în lume și nepermis de tăcut, dar de astă dată mi-a făcut o neașteptată plăcere să văd atât de multă lume. Era ca o ușoară beție.

Se înțelege că acum mă întorc la felul meu de viață, pe care îl cunoști. Citesc, ascult muzică, stau foarte mult în casă. Uneori mă gândesc să lucrez ceva. Poate o piesă de teatru (ți-am spus oare că făcusem mai de mult scenariul primelor două acte dintr-o piesă care ar fi trebuit să aibă patru?). Dar gândul de a scrie nu durează. Mi se pare până la urmă nesperios, ba chiar absurd. Nu, nu – până nu se termină tot coșmarul ăsta, nimic nu are sens.

Am urmărit pe hartă itinerariul vostru viitor. Fii fericită, Nadia, pentru tot ce ți se întâmplă. O plecare nu e niciodată plăcută și mai ales nu o asemenea plecare. Dar toate plecările sunt fertile. Nu-mi aduc aminte să fi făcut vreodată vreo călătorie – oricât de anodină – care să nu fi rămas în memorie ca ceva mereu viu. Mă gândesc cu plăcere, cu emoție, că o fată așa de tânără ca tine, cu ochii deschiși, cu inima sensibilă, va străbate mări și oceane.

Citeam ieri în istoria literaturii franceze a lui Thibaudet (căutam capitolul Balzac, mereu pasionant), citeam o pagină despre literatura emigrației franceze de la 1800, între revoluție și restaurație. Thibaudet observa că emigrația este totdeauna creatoare în artă. În orice caz are un mare, deși dureros, avantaj: că rupe punțile. Ceea ce se va întâmpla în spiritul european, după războiul de astăzi, va fi cu siguranță răscolitor. Mă gândesc la toate întoarcerile (din lagăre, din temnițe, din spitale, de pe fronturi, din emigrație), toate întoarcerile care vor readuce la lumină atâtea drame, astăzi numai bănuite.

Eu însumi m-am gândit de atâtea ori la plecare (mai exact am visat-o mai mult decât am gândit-o). Ieri dimineață l-am văzut pe Dupront la Institutul Francez, unde aveam întâlnire cu el. Mi-a spus, spre uimirea mea (căci n-aș fi bănuțat atâtea prietenie din partea lui), că a scris unui coleg al său de la Universitatea din Ierusalim, cerându-i pentru mine un loc de lector! Inutil să-ți spun că nu iau deloc în serios acest proiect și îl consider cu totul irealizabil, dar nu mai puțin am rămas câteva clipe pe gânduri...

M-am gândit ieri dimineață la tine. La Institutul Francez era un pom de Crăciun pentru copiii coloniei franceze. Ca să ajung în biroul lui Dupront, a trebuit să trec prin sala mare, unde era festivitatea. Ce larmă! ce vuiet! ce râsete! Și mai ales câte delicioase capete de copii, ca niște păpuși vii, gălăgioase.

Era dimineață, pe la 11, am ascultat de la Ankara sau de la Istanbul, în orice caz de la un post turcesc, muzică pe discuri: un concert pentru pian și orchestră (cel pe care-l are Leny, dacă-l știi) de Mozart, două partite de Bach pentru violoncel și câteva arii de Wagner. Nu cumva l-ai ascultat și tu?

Am primit tot ieri a doua ta scrisoare, trimisă prin Doctorul Sotoman. Cum, nu știi nici acum. Ești foarte draguță, Nadia, și te regăsesc în toate scrisorile tale. Se înțelege că până la 28 decembrie îți voi mai scrie. Până atunci, te îmbrățișez.

M.S.

Dacă ai cum, trimite-mi schița ta despre Park Hotel.

A doua seară de Crăciun [1940]

Scumpă Nadia,

am avut două zile de Crăciun obositoare, cum n-am mai avut de mult: mereu în familie, joc de cărți, invitați, vizite, felicitări. De când descoperisem *ski*-ul și muntele de iarnă, mă credeam scutit de asemenea corvezi. Totuși nu pot spune că nu mi-a fost plăcut să fiu cu ai mei. Dar acum sunt aproape fericit că m-am întors devreme acasă, că sunt singur, că pot asculta muzică (de la Zürich o cantată de Bach – Modeste Mignon. Te sfătuiesc să-l citești, dacă-l găsești. E vorba de o fată care seamănă destul cu tine, deși e blondă – și de un scriitor cu care eu nu semăn, sper, deloc).

E atâta zăpadă în București, că orașul pare încremenit, pe jumătate pustiu. Se circulă foarte greu, taxiuri mai că nu se găsesc și ești obligat să umbli kilometri întregi pe jos. Dimineață am fost singur la șosea, iar acum pe seară, întorcându-mă acasă, am trecut prin Cișmigiu. Mă credeam în pădure, atât de frumoși erau brazilii, acoperiți de zăpadă.

Mă gândesc mereu la călătoria fabuloasă pe care o veți face. India îmi este într-un fel cunoscută prin

Mircea Eliade. Îmi vei scrie și de acolo, nu? Scrie-mi cât mai multe despre locuri și oameni.

Dacă-mi mai scrii din Istanbul înainte de plecare, povestește-mi cum ai petrecut sărbătorile. Nu mă îndoiesc că ești răpitoare în rochia ta de bal. Voi primi cu bucurie o fotografie.

Atât pentru astă seară, dragă Nadia.

M. S.

29 decembrie

Iubita mea Nadia,

îmi vine greu să cred că asta e ultima scrisoare pe care ți-o trimit. E parcă o nouă despărțire și, nu știu de ce, mai grea decât cea dintâi. Pentru că suntem mai buni prieteni? Pentru că ne cunoaștem mai bine? Sau numai pentru că ne-am obișnuit puțin unul cu celălalt?

Eu nu sunt de obicei un bun corespondent. Scriu rar, puțin, în grabă – nu răspund la timp, sunt neglijent. Pe de altă parte știu că tu, care ai prieteni pe tot globul, duci o întinsă corespondență și că ai pasiunea scrisorilor. Cu toate astea, începusem să am sentimentul că într-adevăr schimbul nostru de scrisori este o convorbire. O întrerupem prea devreme, dragă Nadia. Despărțirea uneori adâncește între doi oameni cunoașterea lor, o face mai pură, mai simplă – dar noi am fost într-adevăr prea puțin timp împreună, pentru ca această despărțire să nu rupă, mă tem – firele prea subțiri, prea recente care începeau să ne lege.

Uit uneori, scriindu-ți, că ești atât de tânără și că între noi este aproape o întregă viață. Am uneori sentimentul că mă adresez cuiva de vârsta mea, unui om care a cunoscut aceleași lucruri, aceleași întâmplări – pe urmă îmi aduc brusc aminte de prea marea ta tinerețe și încă o dată mi se pare miraculos că – atât de tânără fiind

– ai trecut un moment, un singur moment, prin viața mea.

Nu te supăra, fată dragă, dar nu-ți trimit scrisoarea lungă pe care, poate, o aștepți. Dar tocmai fiindcă îți scriu „ultima oară” (pentru câte luni ultima oară?), mi s-ar părea stupid să-ți povestesc ce am făcut ultimele zile, pe cine am văzut, ce citesc. Aș vrea să fac ceva mai simplu, aș vrea să te îmbrățișez, să te sărut.

Pleacă cu bine, Nadia. Cred în steaua ta, sunt convins că nu te vei pierde nicăieri, știu bine că nimic nu va fi inutil din tot ce vei vedea și trăi, n-am nici o îndoială că oriunde ai fi, orice ai face, inima ta te va purta prin viață, ca o busolă.

M. S.

Către Ioan Comșa

[1940]

Ioane dragă,

Veniseam să mă sfătuiesc cu tine. Iată ce se întâmplă: niște prieteni ai mei – franțuji – pleacă din țară. Ei ocupă un apartament proprietatea unei societăți de asigurare. Amicii mei sunt dispuși să-mi lase apartamentul mie – dar cum să procedăm? Drept de subînchiriere nu au. Pot intra deocamdată cu fișa mea de sinistrat. Mai târziu? Ce fac în clipa în care societatea află despre substituire? Aș fi avut nevoie de minunile tale. Reflectează la „speță” și eventual, dacă treci mâine pe la mine și nu sunt acasă, lasă-mi o consultație scrisă.

Al tău M.

[1940]

Dragă Jenică,

Te-am căutat pentru a-ți face o rugămintă, dar n-am găsit pe nimeni. Iată: am nevoie pentru 4 zile (patru) de cartea Baldwin: *On England*. Iacă vreau să mi-o dai. Lasă-mi-o mâine dimineață acasă. Thanks.

Dragă Papa,¹

Colegul meu de birou, avocatul Comșa, trebuie să caute acasă la mine livretul meu militar. Dă-i cheia, dacă cumva ți-a lăsat-o mama. Îți mulțumesc și te sărut.

Al d-tale, *Iosy*.

[1940]

Dragii mei,²

Până la 4^{1/2} Ocneanu nu venise. L-am așteptat dezolat și plec. M-a dezolat că în ciuda așteptării n-am dat de el. Duceți-vă singuri și atacați ferm. De altfel, chiar dacă atacul vostru n-ar reuși din prima dată îl vom repeta împreună cu forțe reunite.

V-am căutat. Revin pe la 1.

Către Nadia Mărculescu

București, 19 iunie 1941

Dragă Nadia,¹

scrisoarea ta trimisă din 19 mai, am primit-o acum câteva zile. Mi-a făcut o mare bucurie. Am vrut să-ți răspund imediat. Am încercat chiar, dar n-am reușit să duc nimic până la capăt. Mi-e greu să-ți povestesc despre mine. Uneori mi se pare că aș avea de scris zeci

de pagini, alteleori că n-am nimic, absolut nimic de spus. Trăiesc. Asta e tot.

Dar tu? Am citit cu aviditate tot ce scrii despre New York, despre oamenii de acolo, despre cunoștințele făcute, despre universitate. Mi-ar fi făcut plăcere să scrii mai mult, mai amănunțit. Aș fi fost încântat să primesc una din acele scrisori-jurnal, pe care mi le trimiteai din Istanbul, și în care te puteam urmări și aproape vedea zi de zi.

Mi-e dor de tine. Te-am visat² de două ori în ultimul timp și m-a bucurat de parcă într-adevăr te-aș fi întâlnit. Când mă gândesc uneori la tine, îmi spun că ai plecat prea repede. Aș vrea să fi cunoscut mai multe lucruri despre tine, să fi fost o mai veche prietenă, decât ai fost. După plecarea ta, în primele timpuri, prietenele tale, când Vicky, când Marcela, îmi mai telefonau – și asta era oarecum o continuare de intimitate cu tine. Pe urmă, totul a început să se depărteze, să se destrame.

De la plecarea ta din Istanbul n-am mai avut nici o veste despre tine. Nici de la Beyruth³ (dar Leny mi-a arătat de acolo o delicioasă scrisoare), nici de la Bombay, nici de la New York. Nu ai scris? Ai scris și s-au pierdut scrisorile? Fapt e că din ianuarie până astăzi te pierdusem. Ți-am trimis o scrisoare la Bombay. Ai primit-o? Ai răspuns?

Foarte drăguțe cele două fotografii pe care mi le trimiți. „President Taylor” cine este? Probabil, vaporul pe care ai plecat din Indii spre New York, nu? Dacă ai ști de câte ori m-am gândit la acest vapor (căci aflasem din întâmplare că te îndrepti spre New York), dacă ai ști că îl urmăream cu gândul ca pe o depărtată imagine de libertate. Au fost – și probabil între timp ai aflat – unele zile de teroare și de spaimă, din care nimeni dintre noi nu putea ști dacă va scăpa cu viață sau nu: mă gândeam

atunci că undeva în Pacific este un vapor care plutește în libertate și că pe coperta celui vapor ești tu.

Scrisoarea mea te va mai găsi la New York? Vei fi plecată în California? Nu știu nici măcar dacă-ți va ajunge. Dar dacă da, răspunde-mi mult despre tine și despre tot ce vezi.

Îmi făcusem planul de a pleca pe timpul verii la țară, la o moșie a unui prieten în Dolj.⁴ Mă aștepta acolo un conac, pus în întregime la dispoziția mea. Eram decis să rămân acolo cât de mult, până în septembrie sau octombrie. Voiam să plec cu câteva proiecte amânunțite de scris (un roman, o piesă de teatru, încă o piesă de teatru...) și cu multe cărți. Dar nu cred că vom avea o vară placidă – și sunt obligat să renunț, cel puțin până lucrurile se vor limpezi, dacă cumva se vor limpezi.

Am multă răbdare și, cred, nervii încă tari. Voi aștepta, voi crede, voi aștepta, voi aștepta. Visez, după război, o lungă călătorie în lumea largă. Crezi că ne vom întâlni?

Te îmbrățișez, scumpă Nadia, te sărut. Scrie-mi.

Mihai

București, 5 octombrie 1941

Iubită Nadia,

m-am gândit în ultimele zile la tine. Acum un an, pe vremea asta, începusem să ne vedem, să ne cunoaștem. Vizitele tale sunt printre ultimele mele bune amintiri. De atunci, nu-mi aduc aminte să mi se fi întâmplat ceva bun. Mă simt mai bătrân decât atunci, mai inutil, mai amenințat, mai obosit.

Scrisorile tale vin rar (o scrisoare din iulie, o carte poștală din august...), dar când vin îmi fac mare bucurie. Le privesc cu uimire. Am, într-un fel,

sentimentul că vin nu de pe alt continent, ci din altă planetă. Trăim într-adevăr în alte lumi, dragă Nadia, în alte timpuri. Parcă am fi doi oameni din secole deosebite, care încearcă să se ajungă unul pe altul. E greu – nu-i așa? Parcă și corespondența noastră mi se pare că e ceva fantomatic. Stăm de vorbă unul cu altul, primind după 60-80 de zile răspunsuri la un cuvânt, pe care l-am uitat, sau răspunzând unei întrebări care s-a învechit. Ca să ne înțelegem, ne-ar trebui poate alt alfabet, alte semne, alte voci – semne care să răzbată prin atâta întuneric, voci care să se audă dincolo de așa de groase ziduri.

Eu comunic greu cu oamenii, foarte greu, chiar în condiții normale. Cu tine era poate mai simplu, fiindcă erai așa de tânără și veneai cu mâinile deschise. *On ne peut se refuser quelqu'un qui se livret.* Am foarte multă tandrețe pentru fata din octombrie 1940. Dar unde e?

Noua ta adresă m-a făcut visător. M-am gândit la școlile de fete din filmele americane, cu Janet Gaynor, cu Diana Durbin. Încerc să te văd în acest nou mediu, care pentru mine e un decor de cinematograf.

Programul tău de studii e pasionant. Puțin cam risipit, cam americanesc, dar îmi dau seama că în oricare din ramurile care te preocupă, vei putea să reușești. Jurnalism sau artă decorativă, sau teatru, sau cinematograf, sau literatură, totul e posibil. Cu timpul te vei hotărî și atunci îți vei îndrepta spre un singur scop munca ta.

M-ar fi amuzat să-mi vorbești mai mult despre succesul tău radiofonic. Nu știam că fluieri. Cum a fost? Cum ai ajuns să te faci descoperită? Relațiile cu oamenii se stabilesc greu? Faptul că în câteva luni tu ai reușit să pătrunzi în asemenea cercuri, mi se pare minunat. Te rog vorbește-mi pe larg despre toate astea. Ce legături ai, ce

oameni cunoști, cum sunt acolo culisele de teatru, de presă, de mondenitate etc. Scrie-mi cum ai da informații unui om, care și el se gândește să încerce marea aventură.

Despre mine, despre viața mea – nu am nimic să-ți spun. Zilele trec. E singura lor calitate. Trec, trec, trec. Dacă ar putea trece fără mine, dacă aș putea să închid ochii și să le las să treacă singure, dacă aș putea găsi un narcotic destul de tare, totul ar fi mai simplu.

Te îmbrățișez și aștept să-mi scrii. Dacă se poate, mai des.

Mihai

București, 14 noiembrie [1941]

Iubită Nadia,

am primit ieri scrisoarea ta din 20 septembrie. Sper că între timp îți va fi ajuns scrisoarea pe care eu ți-o trimiteam cam în același timp (pe la mijlocul lui septembrie). De atunci am încercat de câteva ori să-ți scriu, dar n-am reușit. Mi se părea că am nenumărate lucruri să-ți spun, să-ți cer, să te întreb. Am ținut câteva săptămâni în sertarul meu o scrisoare începută; am revenit mereu la ea, adăugând pagină după pagină; într-o seară am recitit-o și am rupt-o. Cred de altfel că nici n-ar fi reușit să răzbată până la tine. Sunt momente când nu mai pot să tac: sunt momente când aș vrea să urlu, să strig, să chem. La ce bun. Există o cenzură personală, care e mai vigilentă și mai severă decât celelalte cenzuri. Iată de ce primești atât de rar scrisori. Iată mai ales de ce, când le primești, sunt reci și decolorate. Nu te plânge, dragă Nadia, de faptul că nu ți se scrie. Din toate prietenele tale (care, ți se pare, te-au „uitat”) eu n-o cunosc decât pe Leny – și totuși mi se pare că înțeleg

foarte bine tăcerea lor. Nu au ce spune. Nu au ce scrie. Mie însumi mi se pare absurdă orice scrisoare pe care o trimit. Recitind-o înainte de a o pune în plic, nu găsesc nimic din viața mea, nimic din gândurile mele.

Scrisorile tale îmi fac o sinceră, mare bucurie. Vin din altă lume – și îmi place să imaginez acea lume. E parcă un fel de evadare. Franklin¹ mi se pare nu numai depărtat, dar ireal. De ce nu pot trăi acolo într-o mansardă? Gândul plecării (așa de târziu acum, așa de zadarnic, așa de copilăros) mă obsedează. Am citit de curând o colecție mai veche de reviste literare („New York Times Book Revue”) și am urmărit cu pasiune viața literară de acolo între 1939 și 1940. Totul mi se pare cu atât mai amețitor cu cât nu am impresia că depășește puterile noastre.

Cărțile care au succes acolo, piesele care se joacă acolo, articolele care se scriu acolo – mi se pare că am putea face și noi asemenea lucruri. Uneori, când sunt destul de stupid ca să fac visuri imposibile, îmi văd cărțile traduse, apărând acolo... E așa de ridicol, draga mea, încât aș vrea să șterg imediat fraza de mai sus să încep altă foaie, dar îmi dau seama că, dacă mă las antrenat de gestul de a șterge și a rupe, n-am mai termina niciodată nici o scrisoare. Resemnează-te să o citești pe asta, dacă mă resemnez eu, cu ochii închiși, să o trimit.

Mă interesează viața ta de studentă. Îmi place mult camera pe care o locuiești. Cine e Mat? De unde vine? Ce studiază? Care sunt prietenii tăi? Care este activitatea universitară propriu-zisă? Cursurile pe care le urmezi sunt cam destrămate, dar fiecare în parte extrem de interesant. Nu am nici o îndoială că într-un an doi vei putea face cu succes teatru, sau jurnalistică, sau literatură. Am văzut din New York Times că o mare parte dintre romanele ce apar acolo sunt scrise de femei

și fete tinere, unele din ele europene, venite în America. Nu m-aș mira ca în 1943, 1944, Nadia Mărculescu să ia Premiul Harper. Dar unde vom fi noi atunci? Sau mai simplu: vom fi? Niciodată viața nu mi s-a părut mai nesigură, mai amenințată, mai neprobabilă. Scrie-mi, dacă se poate, mai des și mai mult Nu aștepta neapărat răspuns. Gândește-te ce teribilă aventură este drumul unei scrisori. De acolo până aici, gândește-te câte șanse are să se rățească – și scrie prin urmare mai des. Îți urez noroc la *ski*. Pentru mine va fi a doua iarnă fără această bucurie. Dar nu e singura bucurie pierdută. Sunt alte lucruri esențiale, în a căror întoarcere uneori nu mai am destulă inimă să cred. Te sărut draga mea Nadia,

Mihai

Către Petru Comarnescu

23.II.1942

Dragă Titel,

Iată istoria lui Thibaudet, singura pe care o am. Mă tem că nu-ți va fi de prea mare folos.

Mai interesantă ar fi fost corespondența lui Alain Fournier cu Jacques Rivière (4 volume N.R.), scrisorile adresate familiei – *Lettres à sa famille* (Plon) și *Lettres au petit B.* (Plon). Le aveam pe toate, dar cărțile mele zac acum în lăzi, în poduri și pivnițe, la diverși prieteni și rude.

Romanul lui Fournier a apărut în 1914. Era gata-gata să ia premiul Goncourt, pe care l-a pierdut lipsindu-i un vot. Contracandidatul său, mai norocos, a fost un domn Marc Elder. Câteva luni mai târziu, în septembrie, Fournier murea pe front. Cred că a fost dat „dispărut” și nici nu se știe bine unde a căzut.

Le grand Meaulnes a trecut mai întâi neobservat. Faima a început abia după război.

Asta e tot ce-ți pot spune în mare grabă.

N-am telefon. Te voi căuta eu în curând la telefon, și poate vom fixa o zi să ne vedem Cu bune salutări,

M.S.

Nu găsec, în grabă, plic. Scuză-mă.

Către Lucia Demetrius

Vineri seara [martie 1942]

Iubită Lucia Demetrius

Ultima oară îl întâlнисem acum vreo trei luni – cred ca era în decembrie sau noiembrie – într-o dimineață, pe stradă, în fața Băncii Naționale. M-a oprit el și mi-a pus tot felul de întrebări, cu discreție, aproape cu teamă – întrebări la care n-am știut cum să răspund. Simțeam că nici nu așteaptă răspunsuri. Mă întreba mai mult pentru a-mi da curaj: el, mie. Aș fi vrut să-i mulțumesc, dar nu cred că am reușit. Mă tem că niciodată n-am reușit să-i spun destul de limpede afecțiunea pe care i-o purtam.

Mă gândeam mereu la admirabilul lui cap alb, mă gândesc mereu la nesfârșita lui discreție, simplitate, tăcere. Cred că ar fi avut multe lucruri să ne spună, dacă am fi știut să le cerem. Dar d-ta le știi aceste lucruri și poate că ni le vei spune cândva.

Voi trece să te văd într-una din aceste zile – și dacă n-am venit încă, e pentru că nu știu dacă vrei, dacă poți să primești. Crede-mă, cu tot gândul, cu toată inima, lângă d-ta – și lasă-mă să te îmbrățișez frățeste.

Mihail Sebastian

[10 aprilie 1942]

Iubite domnule Aderca,
nu pot să aștept sfârșitul orei d-tale. Sunt teribil,
absurd de grăbit. „Muzică de dans” e un lucru
extraordinar. L-am citit cu emoție – am rămas de atunci
sub obsesia lecturii. În plus este o excelentă piesă. Va fi
cândva – din punct de vedere teatral – o lovitură.

Mă tem că cealaltă piesă este mai dificil
reprezentabilă. Dar ce amestec de grotesc, grimasă,
lirism, ironie? Un regizor mare – dar numai un regizor
mare – ar face un spectacol în afară de serie.

Dar vreau să-ți vorbesc, Vreau neapărat să-ți
vorbesc. Voi trece curând să te văd.

Al d-tale

*Sebastian**Către Pierre Hechter*

Corcova, le 1 septembre 1942

Mon cher vieux,

Je suis à Corcova depuis une semaine et j'y
compte rester encore deux ou trois jours. De toute façon,
il faut que je rentre à la maison, au plus tard le 5 de ce
mois.

Je me suis difficilement décidé à quitter Bucarest.
Mais j'étais terriblement fatigué et je commençais à
avoir certaines inquiétudes en ce qui concerne ma santé.
En effet, j'étais en train de perdre mon sommeil. J'avais
de terribles insomnies. Il y avait des nuits où je
n'arrivais pas à dormir une seule minute. Je descendais
du lit, le matin brisé de fatigue. Je me demandais si je
n'allais pas devenir neurasthénique. J'avais essayé
quelques somnifères mais les résultats n'étaient pas

toujours bons – et surtout je ne voulais pas en faire une
habitude. C'est alors que j'ai pensé à Corcova où mon
ami, le prince Bibescu m'avait souvent invité. J'ai
d'ailleurs connu Corcova, il y a trois ans, en juin, quand
j'y avais passé quelques jours (je crois même que je
t'avais envoyé une lettre datée de Corcova).

Evidemment, partir n'a pas été facile. Il m'a fallu
du temps pour préparer ce départ et le rendre possible –
mais malgré tous les obstacles j'ai réussi. Maman, que
mon état inquiétait fut heureuse de me voir partir – et
maintenant je suis content qu'en rentrant je pourrai me
[réjouir] de mon excellente santé. En effet, j'ai retrouvé
du premier jour le sommeil et je dirai même (s'il n'y
avait pas tant d'autres ennuis et soucis) la joie de vivre.

Il y a quelque chose d'in vraisemblable dans ces
courtes vacances. C'est une sorte de fête que je viens
de vivre. C'est comme un rêve qui abolit tout d'un coup
la réalité affreuse que je connais hélas si bien.

Avoir retrouvé un paysage de campagne – moi
qui n'avait quitté la ville depuis deux ans – m'être
réveillé subitement parmi des arbres, des collines, des
jardins (car Corcova est un domaine merveilleux, d'une
richesse de couleurs infinie) – tout cela est à la fois
charmant et absurde.

Je tâche de ne pas devenir lyrique. Je sais que je
vais retrouver dans quelques jours ma vie ordinaire avec
tout ce qu'il a de morne, de lourd et de pesant et je (...)
rendre encore plus difficile, en (...) mon séjour à
Corcova. Au contraire je suis décidé d'y puiser assez
d'énergie et de force et de faire de mes vacances – que
voilà presque finies – non pas un souvenir mélancolique,
mais un stimulent pour mon existence à Bucarest.

Pardon d'avoir parlé si longuement de moi. J'ai
pensé ici comme ailleurs continuellement à toi, à

maman, à Beno, à Papa et je vous ai réuni tous les quatre dans mes espoirs, dans mes prières, dans mon sentiment de confiance dans l'avenir.

J'espère trouver de tes nouvelles à Bucarest. Dès que j'y serais de retour je t'écrirai. Cœur souhaite bonne chance et bonne santé – je t'embrasse longuement de tout mon cœur.

Iosi

Către Martha Bibescu

București, ce 6 septembrie 1942¹

Princesse,

Je viens de rentrer de Corcova où j'ai passé dix jours chez votre cousin Antoine Bibesco, et si j'ose vous écrire ces quelques lignes, si j'ose faire une démarche qui vous semblera étrange et même – je le crains – un peu indiscret, c'est que j'ai eu parfois, au cours de ces dix derniers jours, le sentiment que vous étiez présente – tant avions-nous parlé de vous, de vos livres, de votre œuvre ... Il est possible que ma démarche soit maladroite – mais je cours volontiers le risque de la maladresse, et j'en courrais des plus graves encore, pour vous dire ceci:

J'ai le sentiment, j'ai la certitude que Antoine Bibesco peut écrire deux ou trois livres de portée et de signification absolument extraordinaires. Il peut les écrire, il a même le devoir de les écrire – mais les écrira-t-il? Il ne le sait pas. Si on lui passe la question, il se défend, il se dérobe.

Pourtant quelqu'un doit lui arracher la promesse de ne plus fuir son œuvre, quelqu'un doit obtenir de sa part de décision d'achever les livres dont il porte la responsabilité – et laissez-moi vous dire, Princesse, que

s'il y a quelqu'un au monde qui puisse le convaincre, c'est vous. Le grand écrivain que vous êtes pour lequel il a une admiration à la fois lucide et émue (vous étiez dans nos conversations littéraires de Corcova, un de nos classiques le plus chers) – peut lui exiger ce travail.

Malheureusement, Antoine Bibesco ne croit pas au travail; il croit à la grâce et il l'attend – j'ai peur – avec trop de nonchalance. Je lui citais un mot de Jules Renard (dont j'avais fait jadis ma devise): „Ecrire. Le plus difficile c'est de prendre la plume, de la tremper dans l'encre et de la tenir ferme au-dessus du papier”

Ce qui lui manque c'est la décision de tenir la plume ferme „au-dessus du papier.” C'est seulement quand il aura pris cette décision, qu'il pourra écrire son livre sur Marcel Proust, son livre sur Corcova et surtout son livre sur Antoine Bibesco – qui me paraît le plus riche des sujets, et le plus complexe.

D'ailleurs, pour lui rendre justice, il peut dire que sa paresse est assez étrange, puisqu'elle lui permet parfois d'être un grand travailleur. Savez-vous qu'il a dans ses tiroirs, à Corcova, un nombre incroyable de pièces de théâtre? J'en ai lu cinq, et il lui en restait autant ou peut-être plus – que je n'avais pas réussi à obtenir de lui.

Ses pièces sont charmantes. Il a vraiment le don du théâtre – mais ce don n'est-il pas en même temps un vice et un péril? La vivacité du ton, l'esprit du dialogue, un invention intarissable des situations comiques ou dramatiques – tout est ravissant dans les pièces d'Antoine Bibesco – mais je leur reproche de l'avoir empêché d'écrire ses grands livres. J'avoue que je ne crois pas au théâtre. J'en ai fait – mais je n'y crois pas. Je crains sa facilité, son enivrement – et je le crains surtout pour Antoine Bibesco qui y trouve une volupté et une

excuse. Si nous voulons qu'il écrira ce que j'appelle ses grands livres, il faut qu'il vainque en même temps, sa paresse et son goût pour le théâtre.

Je vous demande pardon de vous envoyer cette longue lettre. Je me rends part bien compte de ce qu'il y a d'inattendu et d'inopportun, dans ce geste, mais en rentrant de Corcova, je me sens obligé de ne pas taire mes craintes et de vous les communiquer.

Croyez, Princesse, à ma grande admiration et veuillez accepter mes hommages les plus respectueux.

Mihail Sebastian

J'ai lu dans le train, de Corcova à Bucarest, un charmant Lucile Decaux,² dont je suis en train de finir les derniers chapitres. J'ai pensé à Mozart qui signifie de son nom et les grandes symphonies et les petits „divertissements”. Lucile Decaux sait sans doute combien on retrouva la Princesse Bibesco dans ses „divertissements”.

Către Pierre Hechter

Le 26 octobre 1942

Mon très cher,

Pardon de ne pas t'avoir écrit cette semaine. Je n'ai pas d'excuse. Un peu de paresse et aussi ce sentiment – que tu dois connaître – que le temps ne passe pas – tellement les jours se ressemblent.

Nous avons reçu la lettre où tu nous parles de Paule et de votre merveilleuse rencontre. Nous l'aimons bien tous – veux-tu le lui dire? Quelle forte personnalité,

quelle volonté de vivre et quel exemple! Nous sommes heureux de te revoir dans un tel abri.

Si tu écris à Eugène¹ il sera content – j'espère – de te rendre service. Je lui ai écrit et surtout – ce qui est plus important – un de mes amis a écrit à son ministre. Je suis convaincu que seront bienveillants.

Rien de neuf à la maison. La santé est bonne, le courage ne nous manque pas: nous travaillons, nous sortons un peu (mais assez peu), nous passons nos soirées à lire, à faire de la musique, à penser à toi. J'ai quelques beaux disques: du Mozart, du Bach, du Beethoven et nous les mettons à n'en plus finir.

Nous avons eu – et nous l'avons encore – un automne d'une beauté étonnante. Il fait clair, il fait beau, et même si les soirées sont très froides, elles sont d'une pureté merveilleuse. Mais je crois que l'hiver n'est pas loin et je sens déjà une vague odeur de neige. Je songe aux „neiges d'antan”, les neiges de nos années heureuses quand nous étions ensemble – mais la mélancolie des souvenirs est surmontée par l'espoir dans l'avenir. Nous vous reverrons – n'est-ce pas? – bientôt et nous saurons aimer la vie, mieux que jamais.

J'ai été un peu surpris d'apprendre que Juliette est partie en vacances. A-t-elle l'intention de revenir vite? Maman se pose toutes sortes de questions en ce qui concerne ta maison.

Nous avons été émus – Maman surtout – par ta carte postale du 20 septembre: quelle soirée mélancolique nous avons passé. Je t'embrasse tendrement – nous t'embrassons tous.² Ton

Iosi

Le 7 décembre 1942

Mon très cher,

Je t'ai envoyé hier une carte postale, mais au moment même où je l'écrivais, je me promettais de compenser bientôt son pauvre texte stéréotype par une lettre, par une vraie lettre. Cette lettre pourrai-je l'écrire ce soir? Je voudrais bien – mais encore une fois je me rends compte qu'il est très difficile de raconter quelque chose d'intéressant quand on mène une vie si monotone. Si je n'avais pas un calendrier, si je n'avais pas l'habitude d'en tourner chaque matin une nouvelle feuille, je crois que je ne me rendrais pas compte que le temps passe. Je sais bien que Noël est proche, que dans trois semaines nous commencerons une nouvelle année, je remarque que 1942 est presque finie – mais je te jure que tout cela n'a pas de sens pour moi, et qu'il y a quelque chose d'irréel dans cette succession de saisons et d'années qui viennent et qui passent sans moi, en dehors de moi, comme dans un étrange rêve, dont j'attends la fin. Rien n'est plus curieux que ce double sentiment de participation intense et d'absence létargique. J'ai à la fois une ardente curiosité pour tout ce qui se passe, et une fatigue, une morne habitude, une apathie totale. J'assiste à ce terrible jeu de la vie dans un état alternatif d'indifférence et de passion – car parfois je tressaille de mon engloutissement et je me mets à attendre et à espérer sinon à vivre.

Je ne crois pas que ma vie citadine diffère beaucoup de ton programme de campagnard. Je sors si peu, je vois si peu de monde, je quitte si rarement mon itinéraire habituel (la maison, l'école, le bureau de travail ...) que j'ai l'impression de vivre dans mon quartier comme dans un petit village. Les rares amis que je vois ne changent pas beaucoup de cette monotonie.

D'ailleurs il y en a que je n'ai plus rencontré depuis des années, et quand le hasard nous réunit, j'ai l'impression de revoir des images d'un autre monde; d'un autre âge.

Je me sauve par le travail – quand je peux travailler. J'ai parfois une avidité juvénile de lire et d'apprendre – et alors je suis capable de véritables prouesses (Imagine-toi que j'ai lu des auteurs du XVI^eème, dans le texte original avec une facilité qui récompense la ténacité de mes premiers efforts). Mais cette passion ne dure, elle non plus, indéfiniment, et il y a des jours, des semaines, où tout me paraît trop vain, trop inutile et alors je sombre dans la stupidité, dans le sommeil, dans le cafard ...

J'ai peut-être tant de t'écriture ce soir. J'avoue ne pas être dans un bon moment. J'aurais mieux fait d'attendre un soir moins lourd, une disposition moins mélancolique – mais à quoi bon? Tu dois te dire – n'est pas? – que malgré notre courage, malgré notre bonne volonté, il y a aussi des jours où on est bas – et voilà tout. Demain, tout sera plus clair.

Crois-tu que je peux oser écrire un jour à Paule? J'ai l'impression de la connaître, et j'ai tant d'affection pour elle, que je voudrais le lui dire directement. Comme c'est consolateur de savoir qu'au-delà de toutes nos déceptions, de nos pertes, de nos expériences malheureuses, de fausse amitié et de faux dévouements, au-delà de tout ce cendre de notre passé, la vie garde encore pour nous la possibilité de rencontrer et de découvrir un jour, Paule, son cœur, sa simplicité, son courage, sa robuste foi dans la vie. Dis-le-lui de ma part – bien que tout cela – je le crains – soit trop compliqué et trop abstrait.

Je t'embrasse, mon cher, cher vieux. Ton

Iosi

Către Martha Bibescu

23 mai 1943

Princesse,

Je regrette profondément de ne pas être libre mercredi prochain. J'aurais voulu accepter cette invitation, dont je vous suis reconnaissant, et venir à Mogoșoia avec les amis charmants qui y viendront (Marie Ghiolu¹ est un être étonnant – vous verrez).

Il faudra peut-être que j'essaie une fois de vous dire à quel point Mogoșoia m'émeut. Mais c'est un trop vieux secret, et j'ai peur de la trahir.

Votre respectueux admirateur,

Mihail Sebastian

Către Camil Petrescu

22 iulie 1943

Dragă Camil,

Unde ești? Unde te afli? Te-ai întors de la Mangalia? Ai plecat din nou? Cât aș vrea să știu ce urmări a lăsat trecerea d-tale pe acolo.

Corcova e un fel de paradis – dacă n-o fi Paradisul însuși.¹ Că am putut să viu și să rămân aici – *astăzi* – nu e singurul paradox al vieții mele de patru ani încoace – dar este cu siguranță cel mai agreabil.

Vorbim des despre d-ta aici. Ar trebui să vii cândva.

Eu mă întorc spre sfârșitul săptămânii (sâmbătă 28 – duminică 29) la București. Sunt nerăbdător să te văd și să aflu ce devin piesele d-tale. Pe când premiera?²

Îți spun deci la revedere pe curând, al d-tale,

M. S.

Către Pierre Hechter

Corcova, le 6 août, 1943

Mon cher Pierre,

Je suis ici depuis huit jours et je ne sais pas combien de temps je resterai encore. Deux semaines? Trois? Ceci ne dépend pas uniquement de moi, et bien que mes hôtes soient d'une gentillesse extrême et veuillent me retenir chez eux aussi longtemps que je voudrais – je serai sans doute obligé de rentrer à Bucarest vers la fin de mois.

Corcova est pour moi une sorte de paradis invraisemblable. Je te l'ai déjà écrit en avril, lorsque j'y suis venu la dernière fois – mais si – la saison est changée, le goût du bonheur est resté le même. Le paysage est moins léger qu'au printemps, les couleurs sont moins riches, moins souriantes – les oiseaux se sont presque tus durant la chaleur de cet août d'une lumière presque accablante – on sent dans l'air l'opulence un peu lourde du vendange qui approche – mais pour moi qui vient de la ville où je mène une pauvre vie de réclusion, retrouver le parc, la forêt, la vigne, les vergers – c'est retrouver la liberté. Je me sens – du moins dans les premiers jours – convalescent. C'est comme si je revenais d'une longue maladie, c'est comme si je guérissais petit à petit. Ceci n'est d'ailleurs pas une simple image. Je crois que ma santé est loin d'être parfaite et que ma fatigue accumulée aurait besoin d'un traitement que je remets pour après la guerre. Tu seras mon médecin et mon guérison, car de te revoir sera alors la première grande joie – et le premier remède.

Je te dois depuis longtemps une lettre, je te l'avais promise – mais celle-ci n'est pas celle que j'aurais écrite de Bucarest – car je suis ici quelqu'un

d'autre. D'ailleurs, il faut être juste: comme tous, j'ai assez bien résisté aux épreuves de ces quatre terribles années dont le souvenir est peut-être plus fatiguant que l'effort quotidien de les avoir vécues.

Je voudrais tout t'écrire et tout te raconter mon très cher Pierre – mais ce n'est vraiment pas facile. Je me rends compte que la formule des cartes postales brèves – que je trouve moi aussi d'une sécheresse parfois insupportable et idiote (lorsqu'on sent son cœur se gonfler de tristesse, d'espoir, de tendresse et d'attente) a du moins ceci d'avantageux qu'elle laisse intact l'essentiel. Cet „essentiel” nous ne vous le disons que plus tard – quand nous nous reverrons.

Non, je ne t'écrirai donc pas de Corcova „la longue lettre” que je t'avais promise. Si je pouvais t'envoyer une photo de moi – pour que tu voies mon visage de vacances hâté par le soleil, rajeuni par le repos et le grand air – je le ferais volontiers – et ceci remplacerait avec succès toute lettre.

J'ai une chambre charmante – blanche, lumineuse – dans une sorte de petite tour du manoir, une chambre pleine de fleurs (des roses, des glaïeuls, des violettes). Tu te rappelles peut-être que pauvre Marcel Proust n'était pas venu à Corcova à cause des fleurs qu'il craignait. Il y en a en effet une magnifique profusion dans le parc et sur les champs.

Je t'écrirai sans doute plusieurs fois durant mon séjour – mais je te conseille de me répondre à l'adresse de Bucarest – d'une part parce que je ne sais pas combien de temps je resterai ici, d'autre part parce que la poste est incroyablement lente. Heureusement j'ai des nouvelles de Maman – et ce matin même j'ai parlé avec Beno au téléphone. Tout est en ordre à la maison. Inutile

de te dire que je ne suis pas parti avant de m'être assuré qu'il ne leur manquait rien.

Je te prie de dire à Paule mes amitiés. Depuis que je suis moi-même campagnard, je pense encore plus souvent à votre façon de vivre, que j'enviais. Un jour – et peut-être il est maintenant moins lointain que jamais – un jour je connaîtrais moi aussi un charmant et lointain village qui est le vôtre.

Je t'embrasse tendrement, longuement. Ton

Iosi

Joi, 11 noiembrie 1943

Dragul meu Pierre,

Aș vrea, dacă rândurile astea îți ajung, să-ți dea despre noi o imagine mai exactă și mai amănunțită, decăt aceea pe care o găsești în cărțile noastre postale „oficiale”

Trăim – probabil ca și tine – cu obsesia războiului, cu ideea lui fixă. Așteptăm ziarele de dimineață, așteptăm ziarele de seară. Citim comunicatul de câte două-trei ori. Ne uităm pe hartă, facem socoteli, calcule, pronosticuri. Trebuie s-o vezi pe mama adâncită în lectura comentariilor de război – și apoi făcând la masă strategie ... Unde e Nevel? Unde e Cherson?

De câteva ori, mai ales de anul trecut, am avut impresia că se termină. În noiembrie 1942, în februarie 1943, în mai, în iulie, în septembrie – la fiecare nou mare eveniment – am avut o clipă în care ne-am spus: Gata! S-a terminat! Când îți scriu în câte o frază: „j'espère que nous nous reverons bientôt” – nu e o simplă formulă, ci e cu adevărat sincera mea credință – de atâtea ori dezmințită.

Și acum, în pragul iernii care vine, din nou avem impresia că “nu mai poate să țină”, că totul se poate termina de la o săptămână la alta, de la o zi la alta. Gândul ăsta este însă amestecat cu tot felul de temeri și îndoieli. Aici lumea e buimăcită. Că războiul se termină – toată lumea e de accord. Ce formă va lua însă “ultima fază”, nimeni nu știe – și preocupările cele mai tragice se amestecă cu vederile cele mai idilice. Suntem așezați aici la un fel de răscruce a tuturor drumurilor – și într-adevăr totul e posibil: și să scăpăm prin miracol, dar și să fim parjoliți.

De fapt și până acum tot prin miracol am scăpat. De câteva ori, am avut – mai ales până în toamna trecută – senzația că suntem pierduți. Au fost zile tragice. Au fost zile de mare spaimă. Ne vedeam scoși din case, porniți pe drumuri, aruncați în lagăre și ghetouri (ceea ce s-a întâmplat efectiv cu zeci de mii de oameni). Totuși am trecut prin momente de criză, iar acum de aproape un an, suntem într-un fel de ciudată, neverosimilă securitate. Avem de luptat cu tot felul de mizerii și șicane, dar parcă nu mai ne e însăși viața în primejdie. Cel puțin nu deocamdată – fiindcă totul e provizoriu.

Regimul nostru este destul de paradoxal – și așa a fost mereu. Poate știi, de exemplu, că există un teatru evreiesc, care joacă zilnic, în două săli, comedie, dramă și revistă.¹ Nu e un fenomen? În zilele cele mai sumbre (anul trecut, în momentul deportărilor spre Transnistria) teatrul evreiesc juca!

Cam așa se petrec lucrurile cu noi, în toate sensurile. Sunt familii care s-au îmbogățit, dar marea calicime evreiască se zbate în mizerie. În familia noastră, avem exemple și contraste vii: Moritz e azi un bogătaş, Miza elegantă, Mielu un dandy: între timp, noi ne amărăm pentru chirie, pentru coșniță. (Inutil să-ți

spun că mama tună și fulgeră pe chestia asta: subiect interminabil în familie).

Desigur avem mari greutăți bănești. Spre uimirea mea însă, am ajuns până aici – și probabil – cu tot atâta uimire – vom merge și mai departe. Viața e enorm de scumpă. Totul s-a scumpit cam de zece ori. Numai pentru mâncare, trebuie zilnic cam 1500 lei. Proprietarul până în primăvara trecută ne jupuia, dublând din 6 în 6 luni chiria – căci noi nu beneficiam de prelungirea legală a contractelor. Chiria era marele meu coșmar. În aprilie însă legea prelungirii contractelor s-a extins și pentru noi – așa că astăzi, deși chiria e foarte mare, cel puțin nu mai suntem lăsați la absoluta discreție a proprietarului.

Capitolul grav rămâne îmbrăcăminte. Hainele s-au ros, ghetele s-au rupt. Sunt cam jerpelit. De la începutul războiului n-am mai fost în stare să-mi fac nimic. Astăzi, o pereche de pantofi costă 12-15000 de lei. Un costum de haine 50-60000 de lei! Și totuși, ar trebui să caut o soluție, fiindcă un pantaloon jerpelit agravează parcă pentru mine demoralizarea.

În primii doi ani de război, mi-a fost de mare ajutor Aristide.² Mi-a dat mereu tot felul de sume de bani. Sper să i le pot înapoia cândva după război. E singurul om care în tot acest timp mi-a sărit în ajutor. Ceilalți (rude și prieteni) au fost de o indiferență, care m-a învățat multe despre viață.

De un an de zile, Aristide a obosit și el. (Îi datorez vreo 500 de mii de lei!) – iar de atunci, lăsat în voia propriilor mele mijloace, m-am zbătut mereu să gălesc cele necesare. Din fericire, am putut lucra o serie de traduceri (pe ascuns) și astfel, când mai ușor, când mai greu, am făcut față nevoilor mai urgente.

Sunt mereu profesor, la un liceu³ și la un colegiu.⁴ Papa lucrează în magazine la Zaharia⁵ (unde are acum

20000 de lei pe lună), Beno⁶ dă lecții particulare – și uite așa, opintindu-ne, trecem de la o zi la alta, cu ceea ce în casa noastră s-a numit întotdeauna “strictul necesar”.

Mama săraca muncește greu în casă (nu avem voie să ținem servitoare). Din când în când, o mai ajută câte o femeie, dar “servitoarele evreice” sunt o comedie de un haz și uneori de o tristețe neîntrecută.

Înțelegi, dragul meu, că în tot acest zbcucium meschin de fiecare zi, abia mai am timp să mă gândesc la mine. Mă simt bătrân, trist și uzat. Nici nu cutez să mă uit în oglindă. În câțiva ani, m-am pierdut, mi se pare, definitiv. Scăparea mea e în abrutizare. (Tocmai de aceea Corcova a fost așa de miraculoasă! Dar miracolul a trecut.)

Citesc. Mult Balzac și mult Shakespeare (pe care acum îl citesc fără nici o dificultate în original). Uneori, chiar scriu. Am scris nu mai puțin de trei piese. Teatrul are pentru mine ceva mecanic, simplu și schematic. E ca un joc de cuvinte încrucișate. A fost poate singurul meu amuzament în tot acest timp. Dar nu mă gândeam nici la cariera mea literară (care mi se pare grotescă), nici la viitorul meu: personal mi se pare că am pierdut totul pentru totdeauna. Dar aș vrea să ajung la sfârșitul războiului pentru ca să te văd pe tine. Aș vrea să mai fim odată, toți cinci împreună. Aș vrea să pot sta de vorbă cu tine, mult și deschis. Pe urmă, nu știu ce va urma. Mă amăgesc și eu poate cu vagi speranțe de “viață nouă”, deși nu mă simt nici destul de sănătos, nici destul de puternic, pentru a lua viața de la început.

Războiul ăsta a acoperit cu umbra lui toate rănilile mele personale. Le voi regăsi probabil după război pe toate. Și atunci?

Primul meu obiectiv, gândul meu dintâi, este să te văd pe tine. Pe urmă, vom vedea împreună ce ne mai

rămâne de făcut. E marea speranță, care m-a susținut tot timpul.

Dar despre tine nu știu nimic. Cum trăiești acolo? Cu ce? Ești apărat? Ești amenințat? Apărat de cine? Amenințat de ce?

S-a spus pe aici că situația voastră s-a înrăutățit sau e pe cale de a se înrăutăți. Prin amici comuni, am stăruit pe lângă ministrul lui Eugen⁷ să-ți dea o mână de ajutor la caz de nevoie. Dar în ce ar putea consta acest ajutor, nici eu nu știu.

Dacă-l mai vezi pe Eugen, poate prin el îmi poți transmite o scrisoare, în care să-mi dai toate lămuririle despre tine. Scrie-mi tot, deși îmi dau seama că nu e ușor. Uite, eu am vrut “să-ți scriu tot” și nu știu dacă am reușit. Vei ști mai multe despre noi, după ce vei fi citit scrisoarea asta, decât ai știut înainte?

Nu o mai recitesc, fiindcă trebuie s-o trimit peste jumătate de oră.

În concluzie, află că viața noastră, dacă nu e prea reală, e suportabilă. Griji mari, griji mărunte, plictiseli, necazuri, mici bucurii, mici satisfacții – totul este dominat de gândul că războiul se va termina. Privim spre iarna care vine cu oarecare nelămurită neliniște, dar și cu o mare speranță – speranța că te vom revedea.

Dacă primești scrisoarea asta și îmi confirmi primirea, îți voi mai scrie pe aceeași cale.

Te sărut, dragul meu, te sărutăm cu toții.

Iosi

Le 9 décembre 1943

Mon très cher,

Ce n'est qu'hier que j'ai reçu ta lettre où tu me parles de ta maladie. Je suis bouleversé. Je ne cesse de

penser à toi. Je n'ai rien dit à personne (Maman surtout ne doit rien savoir) – mais j'ai l'intention quand même de montrer la lettre à Beno. Pourtant je n'ai pas encore de le faire.

Je t'ai écrit hier, tout de suite après avoir reçu ta lettre et si je t'écris aujourd'hui de nouveau, c'est par impatience, par inquiétude. Comme je voudrais être près de toi! Comme je voudrais pouvoir te soigner!

Laisse-moi te répéter tout d'abord la prière que je t'adressais hier. Ne me cache rien! Dis-moi toujours la vérité. C'est affreux pour moi de penser que tu nous parles invariablement dans tes c. p. et lettres de ta „bonne santé” quand tu es si malade.

Sans doute tu ne peux pas me dire toute la vérité dans les lettres adressées à la maison car elles risqueraient de tomber entre les mains de Maman – mais, comme je te priais déjà hier, écris-moi tout et très sincèrement, à l'adresse de mon ami Al. Rosetti, Str. Dionisie 56. Je n'ose pas te donner des conseils – mais je te supplie de ne pas faire secours à l'opération, que si vraiment elle ne peut plus être ajournée. Si tu entres dans un hôpital ou un sanatorium, avertis-moi à l'adresse indiquée plus haut. Je te supplie de ne pas me laisser sans nouvelles – ce qui serait une torture pour moi.

Nous avons reçu, il y a deux jours, ta c. p. du 17 novembre, mais tu y parles de ta „santé satisfaisante”, formule dont je connais maintenant la mélancolie. Je te remercie pour ce mensonge héroïque mais il me serre le cœur.

Ce qui me désole c'est le sentiment intolérable de mon impuissance. Tu es si malade, si seul et si loin – et je ne peux rien pour toi. Mais toi tu peux pour nous: tu peux garder ton courage, ta volonté de résister et

d'attendre ton ferme espoir dans l'avenir. Il faut que tu sois bien portant, il faut que tu le deviennes.

Pardonne-moi cette lettre, que je n'ai même pas la patience de relire.

Je t'embrasse fortement. Je pense tendrement à toi – je ne pense qu'à toi.

Iosi

24 decembrie 1943

Dragul meu Pierre,

Mi-e puțin necaz pe mine, când mă gândesc la cele două scrisori afoolate, pe care ți le-am trimis, de când știi că ești bolnav. Șocul a fost prea mare. Mă simțeam dintr-odată prea departe, prea dezarmat. Dar ți-am scris prosteste, plângând. Te rog să mă ierți. Trebuie să avem curaj – tu mai mult decât noi – curaj să așteptăm și să ajungem ziua revederii noastre. Mi se pare că această revedere e singurul lucru pentru care trăiesc. Și mi se pare că se apropie.

Am primit de curând o carte poștală de la sfârșitul lui noiembrie, din care înțeleg că deocamdată ai amânat gândul operației. Aș vrea să știi că această amânare nu se datorează dificultăților de călătorie, ci convingerii tale că starea sănătății o permite. N-am spus nici un cuvânt nimănui despre scrisorile tale, nici măcar lui Beno. Aștept întâi să am de la tine vești mai bune, mai liniștitoare.

Îl voi vedea mâine pe șeful lui Eugen. Îi voi vorbi despre tine și mai ales îl voi întreba. Nu cred că ar putea face mare lucru – dar cine știe? După cum ți-am mai scris, mă voi sili să-ți trimit în curând o sumă oarecare. Am speranța că de azi în două săptămâni, lucrul va fi făcut.

Sunt abia de astăzi în vacanță. Am avut enorm de lucru cu școala și cu altele. Am ieșit însă teafăr și am de

gând să mă odihnesc vreo 2-3 zile. Crăciunul îl vom petrece în casă, noi între noi. E lume care chefuiește. Aspectul străzilor și magazinelor azi după-masă era melancolic și dezgustător. Un fel de frenezie de a cumpăra, de a cheltui, de a petrece – ca înainte de război. Războiul nici nu se vede. E oare posibil, mă întrebam, ca atâția oameni să trăiască fără obsesia, fără ideea fixă, care pe mine, pe noi, ne urmărește de patru ani și jumătate?

Am numărat lunile și acum numărăm anii. E a cincea noapte de reveillon, pe care o trăim cu ochii spre noul an ce vine – an căruia nu-i punem decât din nou aceeași întrebare: când?

De astă dată, sunt ispitit să răspund: da, acum. Cred într-adevăr că 1944 ne aduce pacea. Pacea și revederea.

Pe noi ne găsește mai oboșiți, dar nu mai puțin încrezători. E un așa de mare miracol faptul că am ajuns până aici, încât sunt încredințat că vom trece mai departe.

Mama (care de câteva zile are o servitoare bună – lucru nespus de greu pentru noi) e bine și odihnită. Beno curajos, vioi, optimist. Papa, cum îl știi, dar mai îmbătrânit puțin.

Ne gândim la tine, în noaptea asta mai mult decât oricând și te îmbrățișăm. Fii sănătos, fii fericit. Anul nou să fie anul revederii noastre în sănătate și bucurie.

Iosi

Către Simon Păstorescu

30 XII 1943

Dragă Simon,¹

îți cer iertate că răspund așa de târziu scrisului tău. Crede-mă nu e nici neglijență, nici nepăsare. Am

trecut (eu personal – fără să știe nimeni dintr-ai mei) printr-o serie de necazuri, care m-au făcut pentru câțva timp incapabil să mă gândesc la orice altceva. Mereu am vrut să-ți scriu – dar n-am putut.

Am citit cu strângere de inimă ceea ce îmi scrii despre tantia Ida. Eu – după cum ți-am făgăduit – am scris. Nu pot însă ști dacă scrisoarea a ajuns și nici ce urmare i s-a dat sau i se va da.

La primul prilej, voi repeta.

Despre mine, nu am mare lucru de spus. Duc aceeași viață, pe care o cunoști, sau ți-o închipui. Totul mi se pare prea încet, prea lung, prea greu, prea apăsător. În casă, mă silesc să zâmbesc și să iau lucrurile mai ușor – ca să-i dau curaj Mamei. La drept vorbind, curagiul nu ne lipsește și nici speranța.

Aș fi bucuros să știu cum merg lucrurile pe la voi. Sunt atâția ani de când n-am văzut-o pe Sylvia.²

Îmbătrânim – și într-o zi, când ne vom revedea, ne va fi greu să ne recunoaștem.

Mă îngrijorează ce îmi spui despre sănătatea lui Păstorel. Sper că între timp s-a restabilit complet – dar n-ar fi rău să-l arăți unui medic din București.

Noi vă așteptăm oricând, cu bucurie. Ar fi pentru mama și pentru noi toți într-adevăr o mare bucurie să vă avem câțva timp la noi.

Vă îmbrățișez pe toți trei și vă doresc un an nou fericit. Al vostru

Iosy

Către Petru Comarnescu

Martți [12 septembrie 1944]

Dragă Titel,

Îți mulțumesc pentru rândurile tale prietenești.

Îți voi da un telefon, la ora 12¼. Nu știu dacă voi putea veni (voi face tot ce pot, pentru a găsi o secundă liberă azi-dimineață).

Sunt sinistral – și nu-ți imaginezi câte mizerii sunt legate de asta. În cursul dimineții de azi mă mut din Bul. Carol 77 (unde aveam un refugiu provizoriu) în alt refugiu tot provizoriu.

Al tău, cu drag.

Mihai

Bucarest, le 5 novembre 1944

Mon cher Pierre,

Si cette lettre a la chance de te parvenir, je veux tout d'abord que tu saches que nous sommes tous bien vivants et bien portants.

Je t'ai envoyé un télégramme le 1 septembre à Verdun – et plus tard, trois ou quatre lettres adressées à Sceaux et à Verdun – puisque nous ne savions pas où tu te trouvais. Nous n'avons reçu aucune réponse. Nous ne savons même pas si tu as reçu nos lettres ou notre télégramme. Malheureusement, bien que les communications postales avec la France soient théoriquement rétablies, personne n'a rien reçu depuis le mois d'août.

La chance faite que des amis français, quittant après demain la Roumanie pour se rendre en France, veuillent bien se charger de cette lettre, qu'ils jetteront dans la première boîte à Paris. J'espère de tout mon cœur que tu recevras cette fois-ci au moins une des deux lettres que nous t'envoyons (une pour Sceaux, l'autre pour Verdun).

Nous sommes vivants, mon cher Pierre. Et nous sommes libres. Ce sentiment profond de liberté dépasse

toutes les difficultés (s'il y en encore). Nous avons tous connu un danger de mort – et ceci n'est pas une parole vaine. Notre vie a toujours été menacée pendant l'occupation boche – mais surtout les trois derniers jours de leur règne à Bucarest. Ils auraient pu nous exterminer, et ils l'ont d'ailleurs essayé – mais l'élaboration fut plus rapide que tous leurs calculs. Je n'oublierai jamais les trois jours de terreur, du 23 au 26 août, que nous avons passés dans les caves sous les bombes des avions boches, qui ne se résignaient pas à quitter la Roumanie sans nous payer le terrible „mauvais tour” que nous leur avons joué. Au fond, ils laissaient à Bucarest une population juive qu'ils avaient toujours juré de massacrer – et qui leur échappait au dernier moment.

Depuis notre libération et depuis l'arrivée de l'Armée Rouge nous vivons comme dans un rêve. Je t'assure qu'il y a encore un sentiment d'irréalité dans tout ce qui se passe. Pouvoir se promener dans la rue, pouvoir parler et écrire, et lire, – tout me semble nouveau et parfois incroyable.

Je n'ai pas encore repris mes métiers d'avant-guerre. Evidemment, j'ai été tout de suite réintégré dans mes droits d'avocat, mais je n'ai aucune hâte – et faire un métier d'avocat n'est pas pour moi quelque chose de trop séduisant. On m'invite de redevenir journaliste et j'ai refusé jusqu'à présents quelques propositions très flatteuses. J'ai reçu également une adresse officielle m'invitant à reprendre mon poste aux Fondations Royales – et je n'y ai pas répondu. Non, je ne voudrais pas recommencer ma vie d'avant-guerre. J'ai été chassé en 1940 de la manière la plus ignoble – et je ne veux pas oublier. J'aime mieux commencer quelque chose de neuf, et d'entrer, dans la vie comme si j'avais vingt ans.

Pour le moment, je gagne l'argent qu'il nous faut, en travaillant pour les théâtres. Les gens de théâtre ont été très chics pour moi pendant la guerre. Je faisais des traductions (assez bien payées) signées par des amis roumains. J'ai même fait jouer l'hiver passé une comédie de moi (*L'étoile sans nom*) qu'un jeune avocat roumain avait courageusement signé. La pièce a connu un succès énorme. Grand prix de la Société des auteurs dramatiques. Tournée en province etc., etc... J'ai gagné presque 600.000 lei (ce qui n'est pas fabuleux à la valeur actuelle du „leu” – mais quand même nous avons vécu de ça plus de six mois), On vient maintenant de découvrir le nom de l'auteur véritable de *L'étoile sans nom* – et j'avoue que ma satisfaction ne fut pas banale.

Je continue donc de travailler pour les théâtres. Je crois pouvoir passer l'hiver, sans m'engager dans un travail de bureau où de rédaction de journal. Je voudrais écrire vite, très vite, un petit livre de 200-300 pages, pour raconter librement tout ce que j'ai vu pendant la guerre. Tu connaîtras notre histoire.

Mon désir le plus ardent, mon cher Pierre, c'est de quitter la Roumanie. Tout d'abord, je veux te voir, je veux t'embrasser, je veux être avec toi. Puis, nous verrons. Nous sommes assez vieux tous les deux et pourtant notre vie n'est peut-être pas absolument gachée. Il est peut-être encore possible d'être heureux, avec toi, avec Beno, Maman et Papa. Ils sont tous les trois très courageux et le jour où nous serons avec toi, près de toi – cet horrible cauchemar de la guerre sera oublié.

Mais tu m'inquiètes, mon cher Pierre – et je pense continuellement à ta pauvre santé. Je souffre en sachant qu'au mois de juillet tu étais encore en convalescence – et depuis juillet nous n'avons rien reçu de toi. Je rêve de toi. Je t'ai vu dans un rêve, il y a

quelques jours, et j'ai presque pleuré en me réveillant. Comme j'ai bien fait de ne rien dire à Maman sur l'opération que tu as subie. Sans nouvelles de toi, elle aurait été torturée par l'inquiétude. Veux-tu essayer de nous écrire quelques mots par la Croix-Rouge? J'espère que nous aurons quand même bientôt la possibilité de correspondre directement avec la France. Je ne crois pas que les boches puissent tenir plus de quelques semaines. Dès que tu auras la possibilité de nous envoyer un télégramme, fais-le! Dis-nous que tu es bien portant, et nous aurons la force d'attendre avec plus de calme le jour heureux où nous serons ensemble.

Mon cher vieux, j'ai mille choses à te dire. Pardon de t'avoir écrit ici tout de futilités. J'ai écrit en toute hâte. Si tu es à Sceaux, dis à Juliette que nous pensons à elle, si tu es à Verdun dis à Paule toute notre amitié.

Je t'embrasse et j'attends plein d'espoir tes nouvelles. Ton,

Iosi

Le 19 janvier 1945

Mon cher Pierre,

J'ai de nouveau une occasion de t'envoyer une lettre – et je me dépêche de le faire à tout hasard – car je ne sais vraiment pas si elle aura la chance de te parvenir. (As-tu reçu au moins une des lettres et télégrammes que nous t'avons envoyés depuis le mois d'août?) J'envoie en même temps une autre lettre à Sceaux. Nous ne savons rien de toi, nous n'avons aucune nouvelle. Es-tu toujours chez Paule? Es-tu rentré à Sceaux? Et surtout est-tu en bonne santé? Te sachant si faible, après l'intervention chirurgicale que tu as subie au mois de

mars – ce manque de nouvelles m'est plus douloureux que jamais. Mais l'espoir ne nous quitte pas un instant – et nous attendons les meilleures nouvelles de toi.

As-tu essayé de nous écrire par la Croix-Rouge? Sinon, fais-le sans retard. Et aussi, je te prie, essaie de faire deux autres démarches, pour nous envoyer au moins un télégramme.

1. Le consul general de Roumanie à Paris, est un de mes amis, Joseph Igiroşianu. Vas-le voir ou écris-lui: il peut envoyer un telegramme au minister des Affaires Étrangères à Bucarest, M. Vişoiianu, qui sera heureux de me transmettre le message. (Vişoiianu – comme tu le sais peut-être – est un excellent ami à moi. Il sera prochainement mon patron, car ma nomination comme „conseiller de presse” est attendue d'un jour à l'autre).

2. Vas voir (ou écris-lui) le director de Radio-Paris, Jacques Lassaique. J'étais très lié avec lui, pendant un long séjour en Roumanie. Je sais qu'il ne m'a pas oublié. Il a peut-être la possibilité de rendre plus facile l'envoi d'un télégramme.

Nous ne serons pas tranquilles avant d'avoir reçu de tes nouvelles, c'est notre seul grand souci et notre seule inquiétude. Nous pouvions être autrement assez contents et attendre avec confiance la fin de la guerre. Libérés de l'occupation boche et de la terreur permanente qui nous écrasait, nous pouvons enfin respirer. Nous sommes tous les quatre bien portants et nous avons tout ce qu'il nous faut. Notre vie est modeste, mais rien ne nous manque. Beno a trouvé un poste très intéressant dans un institut de recherches économiques, Papa continue son travail chez Zaharia et quant à moi, je me suis permis le luxe de refuser quelques propositions jusqu'à présent (je ne veux plus faire du journalisme) pour attendre une situation qui me

donne des possibilités plus larges. Maman pourrait en fond être assez contente, si elle avait des nouvelles de toi. Te revoir, cher Pierre, te revoir – c'est le grand bonheur que nous attendons après tant de misères, et après cette trop longue et trop douloureuse séparation.

Je prie Paule – si tu n'es plus à Verdun et si tu es rentré à Sceaux – non seulement de t'y envoyer cette lettre, mais, de nous écrire quelques lignes. Nous pensons avec beaucoup d'amitié à elle.

Je t'embrasse, cher Pierre, nous t'embrassons tous et nous souhaitons tout le courage, tout le bonheur. Sois fort, cher vieux, et courageux et patient. Espérons que nous nous reverrons bientôt. Ton

Iosi

Bucarest, le 12 mai 1945

Mon cher Pierre,

J'ai griffonné hier quelques lignes pour toi – on me donne aujourd'hui une nouvelle occasion de le faire. Je ne sais même pas où adresser cette lettre. A Verdun? à Sceaux? Nous n'avons aucune nouvelle de toi. Igiroşianu m'a envoyé deux télégrammes (il y a déjà deux mois) – en me disant que tu étais „très bien” – mais oubliant de me dire si tu étais à Paris où ailleurs. Je te supplie de faire l'impossible pour nous envoyer une lettre. Je crains que Igiroşianu ait quitté la France (il a été nommé à Madrid) – mais peut-être trouveras-tu quelqu'un d'autre à la Légation de Roumanie qui veuille se charger du message (On peut m'écrire directement au Ministère des Affaires Etrangères – où je suis „conseiller de presse” depuis le mois de février. On peut également m'écrire à „l'Institut français de hautes études”, où j'ai de bons amis).

As-tu essayé de voir mon ami Jacques Lassaique – directeur du poste parisien de radio? Peut-être trouvera-t-il lui aussi un moyen de me faire parvenir une lettre de toi. Il y a des gens qui reçoivent de temps en temps des nouvelles de France. Pourquoi pas nous?

J'espère d'ailleurs que cette interdiction stupide de correspondre directement avec Paris sera enfin abolie – maintenant que nous avons la victoire.

Je veux savoir tout ce qu'il s'est passé avec toi. Je ne veux pas me contenter avec les formules vagues d'un télégramme „Très bien” – qu'est-ce que cela veut dire quand tu as été si malade? Je savais – convalescence n'était même pas finie, après terribles interventions chirurgicales de l'année dernière.

Ecris-moi tout, toute la vérité. Est-ce que tu as repris le travail? As-tu retrouvé ton cabinet? – clientèle? es-tu assez bien portant pour travailler? Comment te nourris-tu? Comment as-tu résolu les difficultés d'argent? J'ai mille questions à te poser – et je voudrais que tu nous répondes très vite et en toute sincérité.

Quant à nous, j'ai essayé dans mes lettres précédents de te raconter notre vie avant et après la libération, La seule chose qui nous empêche d'être heureux, c'est ton absence. Toutes les autres difficultés ne comptent pas – maintenant que nous sentons plus libres. Nous avons vécu pendant toute l'occupation boche sous une menace permanente: notre vie était si incertaine, que – maintenant encore – après huit mois – nous avons le sentiment d'avoir échappé par un miracle absurde, incroyable.

Je crois t'avoir déjà écrit que je n'habite plus avec Maman, Papa et Beno.

Je déjeune chaque jour chez eux – 45, Strada Antim – mais je me suis installé dans un appartement plus central

(strada C. A. Rossetti). C'est une solution provisoire, car le propriétaire de l'appartement – qui est en Suisse – doit rentrer – et alors il faudra que je cherche autre chose. De toute façon, je veux refaire mon petit ménage d'avant guerre (ménage de célibataire – mais assez commode. Eugen Ionescu connaissait ma garçonnière).

La vie est terriblement chère. On paye 100000 lei le tailleur pour un costume (sans le tissu – qui est encore plus cher). C'est 3000 lei un kilo de viande, 7000 un kilo de beurre, 3 à 4000 le fromage. Et on ne trouve presque rien qu'un marché noir. Si bien que l'on soit payé pour son travail, on n'arrive jamais à joindre les deux bouts. Beno gagne plus de 100000 lei par mois, Papa a un salaire de 50000 lei – moi je gagne un peu plus que les deux – mais tous ces chiffres – autrefois fantastiques – n'ont aucune valeur.

Je ne me plains pas. Je suis d'ailleurs décidé de ne plus me plaindre. La chance de vivre, le bonheur d'avoir vu le désastre de l'Allemagne et la mort de Hitler, le bonheur de cette vengeance, la beauté de ce triomphe – dépassent nos misères personnelles. Nous ne demandons à la vie désormais que de te revoir et d'être avec toi, de vivre avec toi.

Je sais d'ailleurs que la vie est encore plus difficile en France, pour le moment. Nous écoutons chaque jour à la radio les émissions de Paris. (Beno rédige un bulletin informative pour l'Institut français). Nous savons que les difficultés d'alimentation en France sont terribles. Nous pensons à toi à chaque repas. Comment t'en suivre [...] régime alimentaire [...].

As-tu des nouvelles de Paul? Ses parents ont reçu – eux aussi – un télégramme de sa part mais rien de plus.

Est-ce que tu vois toujours Eugène? En principe, il se pourrait que je sois nommé un jour à la légation de

Paris – mais cette perspective est assez lointaine. Nous attendons que la paix rétablisse les communications et rende possible les voyages.

Tout le monde, dans la famille va bien. Zaharia et Moritz ont fait et continuent de faire de la fortune. Je ne les envie pas – mais ça m’embête parfois de nous voir – nous – tiraillés par les besoins d’argent.

J’attends avec impatience une lettre de toi. (J’ai parlé il y a quatre ou cinq semaines, en français, à la radio Bucarest, avec l’espoir enfantin que tu m’entendras).

Ecris-nous, écris-nous, écris-nous.

Je t’embrasse, mon cher vieux [...], ton

Iosi

NOTE, COMENTARII ŞI VARIANTE

JOCUL DE-A VACANȚA

Mihail Sebastian. *Jocul de-a vacanța. Steaua fără nume*, Fundația Pentru Literatură și Artă, București, 1946; Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I (*Teatru*), E.S.P.L.A., București, 1956, ediție îngrijită și prefață de Vicu Mândra (fiind republicată în anul 1962 de același editor, la Editura pentru Literatură); Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, cu o prefață de Mircea Tomuș, Editura Pentru Literatură, București, 1965; Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume*, cu o postfață de Adrian Anghelescu, Minerva, București, 1975; Mihail Sebastian, *Teatru: Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, Eminescu, București, 1985; Mihail Sebastian, *Teatru*, ediție îngrijită de Vicu Mândra. Antologie și repere istorico-literare de Mihai Dascal, Minerva, București, 1987. Mihail Sebastian, *Théâtre: Jouons aux vacances, L'étoile sans nom, Edition spéciale, L'île*, Traduit du roumain par Alain Paruit, préface Georges Banu, L'Herne, Paris, 2007.

Recunoscut în posteritate mai ales ca autor de teatru, Sebastian a abordat genul dramatic târziu, după o carieră publicistică de mare rezonanță și după ce publicase cinci volume de proză.

Jocul de-a vacanța, primul text dramatic cunoscut, a fost scris în 1936. Prima însemnare despre piesă apare în *Jurnalul* lui Mihail Sebastian la data de 20 martie 1936: „Voi încerca să scriu piesa de teatru la care mă gândesc de câtăva vreme. Am văzut primul act uimitor de precis (până la replică

de precis), astă-seară, în timpul spectacolului de la «Regina Maria». Cu amintirile mele din vila Wagner, cu oarecari teme reluate din *Renée*, *Marthe*, *Odette*, aş putea face un lucru gingaş. [...] Voiam să pun pe hârtie, ca să nu le uit, câteva lucruri pe care le gândisem despre piesă. În realitate, m-am trezit făcând scenariul întregii piese. Sunt pur și simplu încântat. Mi se pare o idee excelentă și, de unde acum jumătate ceas nu vedeam decât primul act, acum le-am conturat pe toate trei. Nu știu dacă nu este o aprindere de moment, dar într-adevăr, în momentul ăsta, am impresia de a fi găsit un lucru excelent” (*Jurnal*, Editura Humanitas, București, 2002). Subiectul trimite la prima nuvelă din *Femei* de unde este preluat și numele personajului principal, Ștefan Valeriu. Încă de la început, scriitorul este preocupat de actorii care vor interpreta personajele și creează, pentru ei, adevărate scenarii: „Îl văd foarte bine pe Iancovescu în rolul bărbatului. Pe femeie ar trebui s-o joace Leny [Caler]. Este în realitate Leny, tot ce așteptam de la ea, tot ce putea fi, tot ce în anume sens este.” (sâmbătă, 21 martie 1936) În 16 aprilie consemnează: „Cred că rolul bărbatului va fi extrem de dificil. Numai Iancovescu l-ar putea juca, fără să-l facă «raisonneur», pretențios și obositor. Pe măsură ce-l scriu, îmi place mai mult, dar mă și îngrijorează mai mult. După terminarea piesei – și fie că o joc, fie că nu – voi scrie pentru fiecare rol o recomandare dedicată interpretului, pentru a-i indica linia generală a rolului.”

După entuziasmul primelor gânduri despre piesă diaristul consemnează chinul de a încerca o formă: „Am început să scriu. Ieri am schițat decorul, ambianța, azi am și scris prima scenă – de care sunt mulțumit. E adevărat că e scurtă. Voi avea, probabil, dificultăți de a grupa și de a face să se miște deodată mai multe personaje în scenă. Nu știu ce va ieși. Dar trebuie să fac experiența. Ca tehnică litarară, mai ales, mă interesează. Îmi dau seama că am pus mâna pe un subiect de teatru, care nu s-ar preta la nimic altceva – nici roman, nici nuvelă. Nu știam până acum ce însemnează a vedea scenic o poveste. E cu totul alt proces de gestație decât pentru un roman. Și mă amețește tentația culiselor, a sălii de teatru, a așfelor. E puțin cabotinaj în mine” (23 martie 1936).

Scrie rolul Corina pentru Leny Caler ca un fel de mărturisire („...emoția de a scrie pentru Leny! Gândul că va trăi lucruri gândite de mine, va spune cuvinte scrise de mine! Câte revanșe nu-mi voi lua asupra ei!” – 23 martie 1936), de eliberare de iubită; în momentele de disconfort afectiv o vizează pe Marietta Sadova: „Am luat azi o decizie, de care sunt bucuros – deși în fundul sufletului îmi lasă poate puțină părere de rău: îi dau rolul Mariettei. Cu Leny nu se mai poate face nimic. Indiferența ei este neglijentă, distrată, jignitoare până și prin lipsă de politeță sau de amicitie. Cred că altcineva ar fi disimulat măcar oarecare interes. Ea nu și-a dat nici atâta oboseală. [...] Mă felicit că i-am vorbit Mariettei. Era necesar să despart piesa de Leny. Era necesar să mă angajez net cu Marietta, pentru ca nicio întoarcere să nu fie posibilă” (26 aprilie), pentru a reveni, câteva zile mai târziu, tot la Leny: „Să mai scriu cum am ajuns să-i citesc totuși lui Leny piesa?” (8 mai 1936). Pe parcursul însemnărilor de jurnal, în majoritatea referirilor la Corina, va folosi, de fapt, numele actriței Leny Caler: „Am mai scris din actul I vreo două scene. Acum mi-am simplificat o situație în care mă încurcasem rău. Erau aproape toate personajele în scenă – trebuia să-i las pe Leny și Bogoiu singuri – și nu știam cum să-i scot pe ceilalți afară.” (26 mai 1936). Actul al treilea se dovedește a fi mai complicat, Sebastian încercând să evite atât un patetism exagerat, cât și comedia facilă: „Iese cu totul altceva decât proiectasem, dar sunt bucuros să regăsesc un ton grav, pe care scenele Bogoiu – Maiorul îl îndepărtaseră cu prea multă brutalitate comică. Nu va fi un act comic. [...] De altfel, Maiorul și d-na Vintilă nici nu mai apar în actul ăsta. Nu i-am dat eu afară. S-au eliminat singuri, prin jocul intim al lucrurilor. [...] Sunt surprins de sensurile sufletești pe care le-au căpătat, de-a lungul acestor luni de când scriu piesa, Bogoiu și Jef – la început figuri cu totul episodice în intenția mea și mai mult de utilitate comică, iar acum deveniți piese principale ale întregului joc psihologic” (22 august 1936).

În aceeași perioadă, oscilează între mai multe titluri: „Mă gândesc la felurite titluri («Vacanță» e prea șters). «O zi cu soare». «Jocul de-a vacanța». «Jocul de-a fericirea»” (22 august 1936).

Textul este încheiat la 29 august 1936, ora 4: „Am terminat. Cui să telefonez, ca în anul I: «Trecut examenul, sunt fericit»? Dar oare am trecut examenul? Voi vedea mai târziu.” Piesa va fi montată, doi ani mai târziu, la teatrul „Comedia”; doi ani în care Mihail Sebastian va fi confuz în ce privește rolul Corinei: era un rol scris pentru Leny Caler, dar în numeroasele lor separări și răceli este mai degrabă înclinat să o prefere pe Marietta Sadova. După ce încep repetițiile pentru deschiderea stagiunii (deschidere anunțată în „Timpul” pentru 20 august, dar amânată pentru 25 august), Sebastian nu este mulțumit de Leny: „M-a înspăimântat cât de puțin înțelege Leny unele lucruri. Ultima scenă din actul al doilea îi scapă complet. Îmi cerea să suprim lucruri care pe mine – când le scriam – mă emoționau, și care – pentru că pe atunci o iubeam – le scriam anume pentru ea”, revine însă și, după două zile de la repetiție, i se pare „emoționantă”: „o spun după o liniștită reflecție, o spun, în sfârșit, într-un moment în care nu am niciun fel de amor pentru ea. [...] Ca să revin la Leny, trebuie să observ că a spus mai frumos și mai sincer tocmai pasajele pe care îmi cerea să le suprim” (10 septembrie 1938). În memoriile actriței Leny Caler există o referire conform căreia Mihail Sebastian ar fi scris piesa într-o lună, în urma unui pariu cu cea care va interpreta rolul titular, însă această poveste pare a fi doar o exagerare. (*Artistul și oglinda: repertoriu, roluri și parteneri de neuitat*, Editura Universal Dalsi, București, 2002, pp. 96-98)

Premiera a avut loc în seara zilei de 17 septembrie 1938 la teatrul „Comedia” din București, piesa lui Mihail Sebastian fiind ultima, aparținând unui scriitor semit, reprezentată pe scenele noastre în acel moment. În spectacolul regizat de Sică Alexandrescu au jucat actorii: Leny Caler, V. Maximilian, George Vraca, M. Axente, Mișu Fotino, C. Hociung, Marcel Anghelescu, Agnia Bogoslova, Renée Any, Sandina Stan. Versiunea pentru teatru radiofonic, din 1957, va fi deseori difuzată; în regila lui Mihail Zirra au interpretat Radu Beligan, Mircea Constantinescu, Ion Ulmeni, Puiu Cristescu, Raluca Zamfirescu, Dina Cocea, Colea Răutu, Nae Roman, Silvia Dumitrescu Timică, Mitzura Argezi. Un succes

deosebit l-a avut montarea de la teatrul „Bulandra” din 1964, în regia lui Valeriu Moisescu, avându-i în distribuție pe Marcel Anghelescu, Victor Rebengiuc, Gina Patrichi, Raluca Sterian, Sandu Sticlaru, Dumitru Furdui, Ioana Cocea, Petrică Vasilescu, Mihai Mereuță, Mimi Enăceanu. La 1 august 1967 a avut loc premiera unei adaptări pentru televiziunea franceză, cu titlul *Le jeu des vacances*, în regia lui Gilbert Pineau, care i-a avut în distribuție pe Olivier Hussenot, François Guérin, Lysiane Rey, Harry-Max, Anna Gaël, Georges Poujouly, Christiane Merlin, Roger Trapp, Jean Leuvrais, Marguerite Cassan, Germaine Delbat, Raoul Guylad. Pe scena Teatrului Național piesa a avut premiera în 1971 cu următoarea distribuție: Radu Beligan, Simona Bondoc, C. Dinuleac, Gheorghe Visu, Valeria Seciu, Didona Popescu, Mihai Niculeac, Marian Hudac, Draga Olteanu, în regia semnată de Mihai Berechet. În 1983 este înregistrat la Casa de Discuri „Electrecord” musicalul „Corina” de Edmond Deda cu Angela Similea, Florin Piersic, Vali Niculescu, Victor Moldovan, Adina Popescu, Vasile Filip, Petre Gheorghe-Goe, Cella Tănăsescu. În 1985 piesa a devenit spectacolul de revistă „Corina” în regia lui Matei Alexandru și pe muzica lui Edmond Deda, pus în scenă la Teatrului „C. Tănase” cu Marina Scupra, George Paul Avram, Matei Alexandru, Victor Moldovan. În 1995 a avut loc premiera spectacolului de televiziune *Jocul de-a vacanța* în regia Olimpiei Arghir și interpretat de Elvira Deatcu, George Alexandru, Valentin Uritescu, Tamara Buciuceanu-Botez, Ion Lucian, Matei Stoenscu, Vasile Mentzel, Paula Sorescu-Lucian, Mugar Frunzetti.

Nae CARANDINO este primul cronicar care scrie despre premiera piesei, în ziua următoare premierei (19 septembrie 1938, în „România”) și o consideră o „lovitură de maestru”, dar revine cu un articol amplu pe 21 septembrie („*Jocul de-a vacanța*”, „România”): „*Jocul de-a vacanța* e o frumoasă comedie din familia celui teatru francez contemporan în care visul, realitatea, umorul și sensibilitatea ascuțită își dau întâlnire. [...] Vacanța – întoarcere la lucrurile

simple, despărțire temporară de tensiunea actualității citadine durează suficient pentru a transforma pe chiriașii întâmplători ai unei pensiuni într-o familie, cu iubiri, cu prietenii, cu obiceiuri tenace, așteptând să fie trecătoare. Casa de pe munte sus unde s-au refugiat eroii este asemenea unei insule plutitoare, asemenea unui vapor care după dezlipire de țărni și înainte de a ancora își trăiește intens... «autonomia». [...] Tonul de comedie ușoară, foarte ușoară, din actul întâi, capătă în actul al doilea, seriozitatea pentru a sfârși dramatic în scenele ultime în care vacanța agoniza deopotrivă în suflete și în frunzele moarte.”

Ion ANESTIN apreciază că „acțiunea este condusă vioi, replica păstrează ușurința mingei de tenis, lirismul este contemporan, iar analiza psihologică clară, fără eforturi, fără false adânciri”, dar, mai interesant, intuiește deja că personajele pot fi interpretate drept măști ale dramaturgului, întrucât este evident „un dram de prețiozitate, în care autorul se întrade, după cum îl vezi și în Ștefan «qui lui ressemble comme un frère».” („*Jocul de-a vacanța*”. *Comedie în trei acte de Mihail Sebastian*, „Vremea”, 25 septembrie 1938)

Pentru Gh. NENIȘOR, care notează acest lucru imediat după premieră, debutul lui Sebastian a însemnat „momentul reîntoarcerii la adevăratul teatru”, căci piesa „izbutește să dramatizeze nu un conflict, ci o idee, dar ideea e cât se poate de gingașă: omul în vacanță trebuie să lenevească, să aspire la repaus, la mediocritate, și dacă nu poate avea un cadru propice, trebuie să și-l creeze.” („*Jocul de-a vacanța*” de Mihail Sebastian la teatrul *Comœdia*, „Adevărul literar și artistic”, 25 septembrie 1938)

Într-o schiță monografică din 1955 – *Drumul creației lui Mihail Sebastian*, Nicolae BARBU face considerații critice asupra epocii și, ca atare, remarcă în spiritul „realismului socialist” „amprenta strivitoare a societății în care interesul egoist guvernează, eroii lui Mihail Sebastian sunt diferențiați prin universul moral propriu fiecăruia. Într-adevăr [judecând după] locul în care se situează între cei doi poli, între platitudinea abrutizantă și năzuința către o existență luminoasă, s-ar putea vorbi de cel puțin trei categorii de personaje.”

Reduși la automatismul cotidian, observă autorul monografiei în același spirit, cu program monoton și cu registru afectiv dezolant de meschin, unii eroi ai piesei sunt *mărginiții* orgolioși și solemni, câteodată ridicoli, care dincolo de satisfacțiile unei elementare comodități materiale sunt lipsiți de orice curiozitate, de orice aspirație către valorile spiritului (călătorul și nevasta lui care inoportunează *Jocul de-a vacanța* al celor din pensiunea Weber; șeful gării, Pascu, sub numeroase aspecte Grieg, toți din *Steaua fără nume*). Altă categorie, o formează *învinșii*. Bogoiu – din prima piesă; D-ra Cucu, Udrea, Mona – după plecarea din casa lui Miroiu – din cea de a doua piesă, întrezăresc o clipă zonele unei alte vieți, descătușate. Tăvălugul unei neîndurătoare existențe sfârșește însă prin a strivi aripile visului, dându-le în schimb stupefiantul blazării. Aceia care nu se lasă învinși, care își păstrează voința de a se smulge din inerție și închistare căutând satisfacțiile unei vieți luminoase și libere, sunt *visătorii*. Ștefan – în *Jocul de-a vacanța*, profesorul Miroiu în *Steaua fără nume*, nu numai că se avântă, ei, cu îndrăzneală, către o zonă de viață lipsită de servituțile umiltoare ale dominației burgheze, dar aprind și în alte conștiințe flacăra dragostei adevărate de viață. [...] Refugiindu-se în acel *Joc de-a vacanța*, eroii lui Mihail Sebastian nu fug de realitate, goniți de spleen-ul aristocratic, de curiozitatea excentrică a turistului pornit în expediție să caute un al șaselea continent. Gestul lor seamănă mai mult cu acela al scafandrilor care, lucrând în fundul mării, simt nevoia imperioasă să respire din când în când la suprafață. ca să nu se sufoc. [...] Este de menționat, în acest sens, dragostea nerealizată dintre Ștefan și Corina. Teama că se vor cufunda în mocirla unei existențe pustii îi face să nu-și descopere identitatea socială, dar ei se despart oameni întregi, cu sentimente adevărate, care nu se învechesc și nu se risipesc sub apăsarea luptei acerbe pentru existența de fiecare zi.” (*Drumul creației lui Mihail Sebastian. Schiță monografică*, Iași, 1955, pp. 79-80)

Într-o carte din același an, B. ELVIN remarcă și el atmosfera de discretă tristețe din piesele lui Sebastian pe care le consideră „comedii triste, operele unui scriitor care [...] râde

pentru a nu plânge. Simți îndată că dramaturgul aruncă o punte de umor deasupra dramelor și caută să treacă mai departe, având o față aparent zâmbitoare și impasibilă în seninătatea ei.” Exegețul insistă apoi asupra aspectului de temă cu variațiuni a întregii opere: „Un observator atent al dramaturgiei lui Mihail Sebastian distinge îndată nota caracteristică scriitorului, desprinzând ideile, conflictele, tipurile care revin de fapt în fiecare din piesele sale migrând dintr-o lucrare în alta, reluate de autor cu inteligență, cu inspirație, cu ingeniozitate. În medii diferite și pe planuri diferite, Mihail Sebastian urmărește constant problema fericirii, atras și tulburat mereu de ea. [...] Firește, între *Jocul de-a vacanța* și *Ultima oră* sau *Insula* există deosebiri marcante, dar e în creația lui Mihail Sebastian un climat care se naște dintr-o replică, dintr-o notație, dintr-o tăcere și care-i prezent la orice pagină i-am deschide lucrările.” (*Teatrul lui Mihail Sebastian*, E.S.P.L.A., București, 1955, p. 62)

În articolul *Omul de teatru Mihail Sebastian*, Simion ALTERESCU consideră că „dramaturgia lui Sebastian este o literatură a intelectualilor în căutarea fericirii. Nostalgicul autor al *Orașului cu salcâmi* n-a avut o viziune tragică asupra vieții. Dacă tragismul intră în componența dramei sale, el se împletește – ca și în drama cehoviană – cu comicul. Această împletire a tragicului cu comicul constituie particularitatea teatrului lui Sebastian. Originalitatea și personalitatea scriitorului se recunosc în felul în care acesta folosește elementul comic pentru a reda cu mai mare profunzime complexitatea vieții, în felul în care subiecte simple și obișnuite se ridică la nivelul unor simboluri legate de problemele esențiale ale vieții.

În teatrul lui Mihail Sebastian logica exterioară acțiunii piesei este dublată de condiționarea psihologică a eroilor și acțiunilor lor. Eroii lui Sebastian, ca și eroii cehovieni, trec prin piese ca un laitmotiv psihologic. Dramaturgul realizează atmosfera și caută s-o comunice prin detalii și particularități sugestive. Dialogul este viu și direct, conținând adesea replici pline de subtext care antrenează spectatorul în lumea de idei a

piesei și a eroilor.” („Contemporanul”, an X, nr. 22, 3 iunie 1955)

Pentru Vicu MÂNDRA „comediile lui Mihail Sebastian sunt plămădite dintr-un amestec fascinant al tragicului cu comicul. Originea acestei înlănțuiri trebuie căutată în specificul conflictului central al acestor piese. Ciocnirea dintre eroii imaculați ai comediilor lui Sebastian cu societatea imundă care-i umilește nu capătă nicio clipă proporțiile luptei. Avântul gladiatorilor conștienți că se bat pe viață și pe moarte este absent din aceste povestiri dramatice emoționante.” Editorul textelor insistă apoi asupra importanței Corinei în reușita jocului inițiat de Ștefan Valeriu, întrucât ea „îl completează pe Ștefan Valeriu, care inițiază jocul «evadării», dar rece și obosit, nu izbutește singur să-i convertească și pe ceilalți locatari ai pensiunii. Acțiunea sa este cu deosebire cerebrală. Corina dă însă inițiativei lui Valeriu căldură, umanitate. Ea polarizează cu ușurință frământările și năzuințele celor din pensiune în jurul ideii prețioase a unui iluzoriu protest. Armele Corinei sunt simple. Secretul său stă în prețuirea și atenția acordată fiecăruia dintre oamenii triști care s-au refugiat în vila depărtată din munți. Corina este femeia confidentă, tratându-i pe bărbați ca pe niște copii mari și obosiți, care merită dragoste, multă dragoste, și care trebuie ajutați să pășcască spre fericire. Amintind gestul matern al înșelării copilului bolnav asupra gravității bolii sale, Corina dă celor din jurul său iluzia fericirii și vrea s-o păstreze neîntinată la plecare, refuzând să continue, în decorul trist și aspru al vieții adevărate, un vis pe care nu știe cum să-l păzească de urătenia traiului de fiecare zi.” (Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I, E.S.P.L.A., București, 1956, p. 35)

Care este funcția visului în opera lui Sebastian este punctul de plecare al comentariilor lui Paul GEORGESCU: „Visul este mijlocul de transport cel mai rapid spre insula fericirii. Funcția compensativă a visului apare lămurit în toate piesele și romanele. [...]”

Raportul dintre realitate și vis este definitoriu pentru înțelegerea concepției, căci dacă încăpățânarea eroilor de a tinde spre fericire dovedește integritatea lor umană, meritul

scriitorului este de a fi arătat - fiind prin aceasta superior personajelor - că un asemenea mod de fericire este realizabil. Eroi înșiși o presimt și o exprimă în felul lor.” (*Părerii literare*, Editura pentru Literatură, București, 1964, p. 94)

Ion NEGOIȚESCU stabilește, în 1966, locul lui Mihail Sebastian în dramaturgia românească: „Mihail Sebastian este un scriitor din zona de mijloc a mărimilor și în niciun fel nu se poate afirma că el sporește semnificațiile literaturii române; el nu duce mai departe arta noastră literară, nu adăncește fenomenul literar românesc; dar opera sa face parte dintre acele menite să consolideze o literatură, să închege mai mult ambianța din care se desprind creațiile majore.

Nici *Jocul de-a vacanța*, nici *Steaua fără nume* nu vor prileji vreodată momente solemne în istoria literaturii dramatice românești, sau în aceea a teatrului propriu-zis (ele nu pun și nu vor pune niciodată mari probleme de rezolvat artei înscenării ori actorilor: niciunul dintre aceste personaje nu vor fi vreodată piatră de încercare în cariera unui mare actor român): ele pot doar asigura, în limitele repertoriului autohton, spectacole onorabile, ridicând prestigiul teatrului, al spectacolului distractiv cu veleitate totuși literară.

Dacă e delicată și fină, nuanțată de un lirism de calitate, de un farmec ce plutește peste acuratețea stilului și a imaginației lui Sebastian, literatura sa dramatică se restrânge în marginile cu adevărat ale amabilului, ale preferabilului, ale emoției subțiri, plăcută și nevinovată. Eroi acestui teatru nu depășesc viziunea ușor convențională a unui repertoriu anual mai ridicat: problemele pe care le pune sunt destul de comode, fără a fi însă facile: nu obosesc, deoarece stau la nivelul acceptat al teatrului european, iar situațiile dramatice sunt destul de blânde, de reconfortante.

Mihail Sebastian reușește să realizeze, dincolo de naturalism, ceea ce s-a străduit să facă Victor Ion Popa: teatrul mediu, mulțumitor, răpindu-te o după-amiază sau o seară, fără ca - în modul cel mai sincer vorbind - să regreti [...].

Pentru că majoritatea oamenilor simt necesitatea de a se smulge, uneori chiar și numai pentru o clipă, din cotidianul cenușiu, și de a gusta din „jocul de-a vacanța” întreprins de

eroii atât de limpezi din piesa lui Sebastian: în fiecare dintre noi e un visător ascuns, ca în acel Bogoiu, care o dată a cutezat totuși să trăiască iluzia marii călătorii (desigur, aici e o cutezare copilărească). Și pentru că steaua fără nume așteaptă în atlasul ceresc al sufletului fiecăruia să fie descoperită, chiar și numai o noapte, se înțelege că inimile atâtor spectatori se simt azi sincer mișcați de aventura profesorului Marin Miroiu. Încă o dată însă: ne îndoim ca emoția provocată de întâmplările eroilor lui Sebastian să aibă urmări durabile, să atingă zone din cele mai sensibile: prea mult diluate figurările dramatice, prea sunt efemere structurile personajelor.”

În primul text dramatic al lui Sebastian, Negoitescu remarcă influența „lesne sesizabilă” a lui Camil Petrescu: „acest Ștefan suferă de obsesia purificării de mediocru, de ridicol; există în el o dorință foarte fină (chiar prea fină) de a se regăsi într-un moment de autenticitate a visului” și relevă poezia teatrului lui Sebastian: „replicile scurte, molcom delicate, parcă sufletele își șoptesc, într-un dialog asupra modului de a cădea al frunzelor; cu buni actori, o astfel de scenă trezește în spectatori o stare suavă, un dulce sentiment al efemerului.” (*Scriitori moderni*, Editura Pentru Literatură, București, 1966, pp. 321-324)

După Al. PIRU, piesele lui Sebastian „ne pun în fața unui comediograf agreabil, inteligent, dar lipsit de adâncime”, *Jocul de-a vacanța* este astfel o „ușoară improvizație, cu abilitate construită, aproape fără subiect”, în care evoluează „câteva personaje fără situație precisă”.

„La început, observă criticul, lumea e împărțită în două. Cei mai mulți se simt în mica stațiune exilată și suferă de lipsa contactului cu civilizația. Bogoiu înseamnă zilnic pe tablă data, temperatura, presiunea aerului. Doamna Vintilă așteaptă nerăbdătoare scrisori, Corina, un telefon. Însă Ștefan Valeriu, care a venit să se repauzeze în mod absolut, a întrerupt poșta, a deranjat aparatul de radio, a stricat telefonul și în fiecare zi șterge cu buretele însemnările lui Bogoiu. [...] acest joc se cheamă jocul de-a vacanța, jocul de-a uitarea sau jocul de-a fericirea și el va ispiti curând pe toți vilegiatariștii, care vor experimenta în acest chip iluzia eternității. [...]

Este clar că *Jocul de-a vacanța* e un spectacol amuzant, plin de vervă, de „replici” interesante, de umor, dar atâta tot. Bogoiu, care trebuia să fie un personaj „puțin jovial, puțin apăsător”, de o „sănătate cam obtuză” și cam „necioplită”, e o figură ștearsă. Mai conturat mi se pare Ștefan, tip de intelectual blazat, ironic, cu oroare de femeia deșteaptă („groaznică specie”). În acest sens autorul poate fi recunoscut cu ușurință.” (*Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura Pentru Literatură, București, 1968, pp. 444-447)

Cornelia ȘTEFĂNESCU, unul dintre cei mai cunoscuți exegeți ai operei lui Mihail Sebastian, consideră că *Jocul de-a vacanța* „nu este o piesă de acțiune, ci una de atmosferă, iar intriga este implicată în aspirațiile imaginare ale personajelor care vor să se joace pentru o lună într-o recreație în stare să-i scoată cu totul din canonul programului existenței lor șablonate, care-i automatizează în restul anului.” Astfel, Ștefan Valeriu „face tot ce-i stă în putință ca să-și dea iluzia vacanței perfecte care s-ar traduce prin fuga de orice i-ar aminti de întâmplările din cursul anului. Dacă jocul are un organizator recunoscut în acest tânăr cu comportări neobișnuite în stare să deruteze pe întâmplătorii pensionari ai vilei, el se adresează, în schimb, unor oameni pregătiți sufletește pentru a-l primi. [...] Pentru prima oară apare acum motivul fundamental pe care vor gravita prospeccțiunile dramatice ale scriitorului: evaziunea din platitudinea cotidianului burghez. După un scurt timp de aclimatizare, locatarii pensiunii Weber acceptă regulile năstrușnicului joc inventat de Ștefan Valeriu, cu nume venit să ilustreze fondul lui grav – «jocul de-a vacanța», «de-a fericirea», «de-a uitarea», transpunându-se într-atâta noilor situații, încât pierd până și noțiunea timpului pe care ajung să-l măsoare după răsăritul soarelui și după căderea frunzelor. În timpul unei nevinovate farse, combinație inspirată de moment, pe un ton de umor simpatic, pusă la cale de toți pentru a deruta pe doi străini a căror prezență nedorită le amenința tihna atât de inventiv înviorată de verva și fantezia lor spirituală.” (*Mihail Sebastian*, Editura Tineretului, 1968, pp. 96-98)

Pe lângă Mircea TOMUȘ interesantă este încercarea de a ieși din mediocritate a eroilor lui Sebastian: „Acțiunea din

Jocul de-a vacanța se petrece într-o regiune de munte, într-o vilă-pensiune. Sosirea unui vilegiaturist insolit și turbulent, Ștefan Valeriu, deranjează tabieturile mărunte ale fiecăruia. Când se părea că va izbucni un conflict, noul-venit se explică, dezvăluindu-și intenția de a se odihni cu orice preț, ceea ce el numește «jocul de-a vacanța», «jocul de-a uitarea», «jocul de-a fericirea». Locatarii pensiunii și în primul rând enigmatică și frumoașa Corina sunt atrași în acest joc, în practică menținându-l și îmbogățindu-l, dar momentul despărțirii îi pune în fața unei stări sufletești complexe, încărcată de regret. O clipă sunt fulgerați de visul unei vieți petrecute în afara convențiilor rigide, dar prima care se dezmeticește e Corina; ea curmă jocul, depărțindu-se de Ștefan Valeriu, pentru a preîntâmpina ofilirea dragostei lor. Cum spuneam mai sus, acțiunea are o desfășurare liniară, de o clasică simplitate. Motivul piesei reprezintă desigur un simbol, numai că acest simbol nu e tratat cu mijloace grandilocvent romantice. El este, implicit, adânc integrat materialului de viață prezentat. De altfel, întreg farmecul piesei și al personajelor se naște tocmai din subtila lor concepere. Atât motivul de bază, cât și fiecare erou în parte se află la limita dintre simbol și realitate.”

Criticul încheie, considerând *Jocul de-a vacanța* „cea mai tristă piesă a lui Sebastian, mai tristă decât *Steaua fără nume*, în finalul căreia Miroiu rămâne totuși îndărădnic agățat de visul său. «Jocul de-a fericirea», jucat de pensionarii vilei Weber, le-a demonstrat fiecăruia dintre protagoniști adevărul amar că, în lumea în care trăiesc ei, nu este loc pentru fericirea deplină. Experiența lor nici măcar nu a avut darul de a le împropăta forțele fizice sau sufletești. *Catharsis*-ul acestei piese nu duce la înălțare sufletească, ci strecoară tristețe și scepticism. Corina, care e prima dintre fermecătoarele eroine ale lui Sebastian, a învățat din jocul lui Valeriu un adevăr amar, pe care îl și aplică, cu simțul său practic feminin; e moneda ce răsplătește pe inițiatorul ei: despărțirea, deșteptarea conștientă din vis, «pentru ca să nu se sfârșească singur.»” (*Carnet critic*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 286-291)

În viziunea lui Ion VLAD, „*Jocul* angajează efectiv personajele, iar fluvența replicii (exprimând elanuri și candoare)

și atracția jocului convertit în cuvânt sunt compuse cu totul remarcabil. Nimic violent, nicio replică strigată, niciun ton care să distoneze (respectând echilibrul mozartian). Dimpotrivă, totul se petrece într-o mișcare simplă și de mare grație. Tocmai pentru că în planul lor anterior personajele sunt lipsite de poezie și fiindcă în acel „timp” – abandonat acum – primeau platitudinea, conformismul etc., ele se angrenează acum în *joc*; un joc al visului și al al fanteziei. E o *desprindere* prin antiprogram și prin refuzul habitudinilor, dereglate (acționând asupra condiției umane) de *real* printr-un anticonformism descoperit în resursele interioare ale ființei; nostalgia vârstei, a jocului și a copilăriei nefiindu-le refuzate personajelor. *Jocul implică subtextul*; adică, un sistem de referințe cu variante semantice deschise, comparabilă cu o suită de metafore. Etapele piesei de înregistrează atent, cu accente plasate pe câte o scenă din fiecare act: actul I, scena IV (Corina – Bogoiu, constituită ca un recitativ dedicat imaginarelor călătorii ale funcționarului eliberat acum de conveniențe); acena XV (Corina – Ștefan și invitația la joc); actul II, scena III (Corina – Bogoiu); scena XVIII (Corina – Ștefan, refăcând elegiac etapele vârstelor); actul III, scena VIII (Corina – Ștefan: motivul iubirii); scena IX (Ștefan – Jeff și reîntoarcerea la vârsta adolescenței) etc. Traiecțiile piesei de la: a. conflictul dintre Ștefan și ceilalți locatari ai vilei, la b. acceptarea jocului și c. revenirea, învinsă și dezamăgită, la realitatea anterioară se realizează prin analogie cu *structurile simfonice* (corespondențele cu structurile muzicii sunt astfel reale). Se observă, în acord cu „formele” muzicale alese, acțiunea unui principiu de alternare a replicilor și o modificare permanentă de ritm și de unghiuri. *Jocul de-a vacanța* urmează cu o anume acceptare constantele polifoniei. Dacă am opera un decupaj foarte riguros, am constata atenția acordată unor momente nodale ale întregii partituri; pentru fiecare act se determină un *motiv* comentat (recitativ) și comunicat în sensul în care procedează un compozitor. Bogoiu, *Madame Vintilă*, Jeff, Corina, Ștefan se plasează în funcție de aceste motive și se definesc în consecință. *Convenția* urmează până la capăt; evadarea, iubirea, vârstele, incertitudinile etc. sunt racordate la

acest joc al raporturilor umane: «Poate că într-adevăr totul n-a fost decât o părere, o glumă, un joc.» [...] Cursivitatea și nuanțarea expresiei dau dialogului o consistență *sonoră*. Replica se *aude* (inserția sonoră e caracteristică replicii lui M. Sebastian), impulsul sonor fiind implicat în semn.

Lirică prin transparențe, nuanțe și tonalitate (registru muzical e una din dominantele piesei), *Jocul de-a vacanța* deține o armonie a liniilor, un echilibru impermeabil la registrul vulgar sau violent; minuția și coerența detaliilor, lipsa de ostentație se integrează într-un ansamblu care refuză surprizele (obișnuitele și comunele „lovituri de teatru”) elementare și exterioare, preferând combinațiile inedite de ordinul raporturilor umane (umorul însuși are accente ponderate). De altfel, cred că nu elementele comice interesează în primul rând; secundare, ele fuzionează cu aspectele incluse în dialog, argumentând doar *efectul* dramatic, cursivitatea acestuia. (*Convergențe*, Editura Dacia, Cluj, 1972, pp. 260-261)

Ioan MASSOFF consideră că în piesa lui Sebastian „este dramatizată «vacanța», perioada când insul evadează temporar din viața cotidiană, refugiindu-se într-un alt climat, fizic și moral. În speță, eroii, de categorii felurite, s-au retras în vârf de munte, într-o pensiune, adevărată insulă, alcătuită o familie în care niciunul nu cunoaște antecedentele celui alt. Dar există un joc al vacanței care trebuie învățat; când se termină vacanța, jocul s-a sfârșit, « familia » se desparte, viața trezind pe fiecare la realitate, căsuța de pe munte își așteaptă alți oaspeți.” (*Teatrul românesc. Privire istorică*, vol. VII, Editura Minerva, București, 1978, pp. 379-380)

Virgil BRĂDĂȚEANU remarcă aspectul de variațiune pe aceeași temă a operei lui Mihail Sebastian: „Opera, în întregul ei, are aspectul de variațiune pe aceeași temă [...] Variațiunea însă a favorizat nuanța, în pătrunderea și redarea nuanțelor stând una din marile calități ale comediilor lirice ale lui Sebastian.” Evadarea prin visare dintr-o lume monotonă este, după Virgil Brădățeanu, o formă de amăgire a personajelor, întrucât „în *Jocul de-a vacanța* este sugerată o lume pe care majoritatea eroilor caută să nu și-o amintească. Vor s-o uite, o ocolesc, simt nevoia să viseze, să se desprindă

de cotidian, nu s-ar mai întoarce și atunci când trebuie s-o facă își lasă visele acolo unde s-au născut, deoarece este de presupus că «dincolo» nu-i loc pentru ele. Fiecare personaj de prim plan reprezintă o integralitate dramatică, fiind alcătuit din lumini și umbre, din elemente concrete, din trăiri efective în scenă, din relații care se prind, se întăresc sau se rup în paginile piesei, așadar în fața spectatorilor, dar și din ceea ce nu se vede, din ceea ce nu se spune, dar se simte, din tot ceea ce înseamnă efect al unor existențe cunoscute doar aceluia personaj, bănuite de noi sau neștiute.”

Autenticitatea artistică, autenticitatea trăirilor personajelor îi apar comentatorului drept punctele care susțin piesa, căci „Mihail Sebastian își susține opera nu prin multe personaje și nici prin fapte ieșite din comun, și-o susține prin marea taină a autenticității artistice, prin nuanțe nenumărate, toate expresii ale adevărului psihologic. Dramaturgul știe să pătrundă mișcările sufletești și să le releve mișcătoare la rândul lor, știe să-i asculte, dar și să-i înțeleagă și să le împlinescă imaginea, să intuiască și să deducă. Știe să-i asculte nu numai pe oameni, ci și firea, are viziunea gesturilor, le cunoaște limbajul delicat sau brutal, are conștiința situațiilor definitive și le valorifică cu o rară sensibilitate, cu o poezie în care își găsesc loc întrebările, promisiunile, certitudinile, o poezie senzuală a oamenilor care ca oameni se așteaptă, se caută și se duc purtați de chemare și dor.” (*Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, pp 354-356)

Dumitru MICU apreciază lirismul din piesele lui Sebastian: „Comedii sentimentale prin subiect, piesele sale se ridică deasupra celei mai întinse părți din dramaturgia perioadei interbelice prin lirism și intelectualitate, prin prospețimea expresiei. Aflat în vilegiatură, undeva în munți, Ștefan Valeriu scoate din funcție aparatul de radio și telefonul, împiedică sosirea presei, într-un cuvânt, suprimă tot ce integrează pensiunea în istorie și chiar în geografie. Locatarii vilei, situați la peste o mie de metri altitudine, se pomenesc pe muntele Ararat. Revoltați la început, ei se obișnuiesc până la urmă atât de bine cu situația încât nu mai vor să o curme. «Jocul de-a

vacanța» în care s-au lăsat antrenați fiind, prin definiție, un «joc de-a uitarea», devine implicit «jocul de-a fericirea». În limbajul lui Voronca *Jocul de-a vacanța* e un «petit manuel du parfait bonheur». Literar se încadrează în teatrul pseudocomic de factură lirico-metaforică. Piesa în totalitate devine o metaforă a instalării lucide în vis.” (*Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., București, 2000, pp. 299-300)

Pentru Constantin TRANDAFIR „partitura are doi timpi consecutivi în registre diferite. Să ne reamintim că la vila Wagner de la Lacul Roșu, o vilă ca oricare alta, se află de curând câțiva vilegiaturiști de condiție socială modestă, cu identitate neclară, oameni pur și simplu. Sunt în vacanță, dar legați ombilical de toate deprinderile anterioare, la fel de agitate și de anoste.[...] Această atmosferă de familie scufundată în convenții alienante este tulburată de prezența tânărului și ciudatului Ștefan Valeriu, care, inițial, se arată a fi un dezabuzat special, nicidecum din categoria inadaptabililor. Reacțiile lui sunt excesive: taciturn, irreverențios, de o impolitețe ostentativă față de femei și sarcastic față de bărbații tabietlii, până la o virulență antipatică.” Pentru comentator, Corina este elementul rațional care decide întreruperea jocului: „«Aventura» e întreruptă de simțul practic al femeii, care, pe lângă misterele ei originare și devenite legendă, mai este dotată și cu luciditate superioară bărbatului. Corina, în rol de zeița Memoriei, își dă seama iar că «jocul» acesta «de vară» e tranzitoriu, că visul nu poate dăinui la nesfârșit și că inefabila poezie, și cea a dragostei, riscă să se dizolve, dacă «jocul prim», «jocul vieții», se menține sub narcoză.[...] Urmează ieșirea din utopie. Înainte de a-și isprăvi vacanța, Corina se desparte deplânsă de toți, ca într-un cor antic, iar lui Ștefan îi recită o lungă tiradă lirică.[...] E aici un fel de «Luceafăr întors», cu o semnificație *altfel* nuanțată și cu un patetism «teatral», mult îndreptat spre firească. Jocul se va sfârși *singur*, de la sine, dar el se poate repeta în vis, iluzia va fi salvată și durabilă.” (*Mihail Sebastian. Între viață și ficțiune*, Editura Fundației Culturale Libra, București, 2007, pp. 228-232)

N. MANOLESCU remarcă îndeosebi punctele mai puțin reușite ale piesei: „*Jocul de-a vacanța* (1936) pleacă din aceeași materie ca romanul *Accidentul*, în care se amestecă unele elemente biografice. Sebastian împrumută eroilor proaspăta lui pasiune pentru Leny despre care aflăm din *Jurnal*. Comedia stă pe ideea refugiului din cotidian într-o vacanță în care personajele joacă alte roluri decât în viață. În ciuda aprecierilor favorabile, [...] *Jocul de-a vacanța* are o logică foarte aproximativă a situațiilor dramatice. E de neînțeles prin ce mijloace Ștefan Valeriu [...] reușește să-i câștige la jocul său pe ceilalți locatari ai vilei Weber, mai ales săi se petrece între actele I și II. În final, comedia alunecă pe o ireversibilă pantă sentimentală. (*Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, 2008, pp. 871-872)

STEAUA FĂRĂ NUME

Mihail Sebastian. *Jocul de-a vacanța. Steaua fără nume*, Fundația Pentru Literatură și Artă, București, 1946; Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I (*Teatru*), E.S.P.L.A., București, 1956, ediție îngrijită și prefață de Vicu Mândra (fiind republicată în anul 1962 de același editor, la Editura Pentru Literatură); Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, cu o prefață de Mircea Tomuș, Editura Pentru Literatură, București, 1965; Mihail Sebastian, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume*, cu o postfață de Adrian Angheliescu, Minerva, București, 1975; Mihail Sebastian, *Teatru: Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, Eminescu, București, 1985; Mihail Sebastian, *Teatru*, ediție îngrijită de Vicu Mândra. Antologie și repere istorico-literare de Mihai Dascal, Minerva, București, 1987. Mihail Sebastian, *Théâtre: Jouons aux vacances, L'étoile sans nom, Edition spéciale, L'île*, Traduit du roumain par Alain Paruit, préface Georges Banu, L'Herne, Paris, 2007.

Steaua fără nume a fost elaborată în 1943. Prima însemnare despre piesă apare în jurnalul lui Mihail Sebastian la data de 7 ianuarie 1943: „Deodată, din chiar senin, astă-seară un subiect de piesă. Încă un subiect de piesă. Al cătelea? [...] Comedia ivită astă-seară mi se pare un lucru șarmant. Ingenios, vioi, plin de spirit. Am scris în întregime (cu multe detalii) scenariul actului I. Mai vagi sunt actele II și III, dar plecarea e așa de bună, încât posibilitățile de dezvoltare a acțiunii sunt

foarte bogate. Sunt deocamdată la răscruce: pot merge spre comedie sentimentală, dar, dacă am puțin curaj și oarecare lipsă de srupul, pot intra categoric în comedie de situații, dacă nu absolut în farsă (lucru de care din păcate mă cred incapabil). Nu știu exact ce voi face, dar în niciun caz n-aș vrea să las lucrurile în stadiu de proiect. Scenariul ăsta vreau să-l vând. (Repede, cât nu-mi devine prea drag; repede, cât este încă un lucru strein de mine.) Vreau să câștig repede cu el câteva zeci de mii de lei, care să mă scoată momentan din mariel mele încurcături bănești.” (*Jurnal*, ed. cit., pp. 493-494). După câteva zile revine cu alte notații, entuziasmat de subiect, dar încă nelămurit în ce privește tonul piesei: „Noaptea de joi spre vineri a fost obișnuită noapte de febră, care urmează de obicei, la mine, primei viziumi a unei cărți, a unei piese. M-am zvârcolit până spre dimineața, asaltat de gânduri, de soluții, de întrebări – și pentru toate mi se părea că găseac răspuns, cu o magică ușurință. Piesa creștea, se împlinea, devenea urgentă, exigentă, cerând parcă să fie scrisă imediat. La fel de agitată mi-a fost ziua următoare, vineri. Am telefonat mai întâi la Nicușor (căci aș fi vrut să-i comunic imediat propunerea mea). Planul era simplu. Las scenariul să se aplece spre farsă. Elimin în mod deliberat elementele de poezie, delicateță, subtilitate etc. Trag totul spre burlesc.” (marți, 12 ianuarie 1943, *Jurnal*, p. 494). Entuziasmat de noul proiect, le vorbește despre piesă Norei Piacentini și lui Mircea Șeptilici care, deși erau într-o epocă în care legile antisemite interziceau reprezentarea pieselor scrise de evrei, îl încurajează să scrie și îi garantează că îi vor juca piesa. Începe propriu-zis să scrie piesa după jumătate de an, la moșia lui Antoine Bibescu de la Corcova: „Acolo am scris în patru săptămâni primele două acte. Un mehedințean ar putea recunoaște în textul piesei ecouri regionale. Numele unora din personaje (Miroiu, Pascu) sunt nume de locuitori de la Corcova; Imoasa, Jirovel (despre care vorbește în actul I șeful gării) sunt sate din împrejurimi.” În *Jurnal* se precizează că deși acțiunea piesei se petrece între Câmpina și Sinaia, pe Valea Prahovei, „geografia ei adevărată” e în Tumu Severin: „De acolo [...] mi-am procurat din biblioteca lui Ion Biberi un tratat de astronomie,

din care descifram constelațiile eroului meu.” („Cortina”, anul VI, nr. 245, 2 martie 1945, pp. 1-2).

Primul titlu al piesei, „Ursa Mare”, a fost schimbat în *Steaua fără nume* la sugestia Norei Piacentini și a lui Mircea Șeptilici, în casa cărora Sebastian a citit actul I și al II-lea, la 13 decembrie 1943: „Nu voi uita niciodată noaptea aceea. A fost pentru mine adevărata premieră a piesei. A fost – dacă mă gândeam bine – singura bucurie imediată și vie pe care mi-a dăruit-o teatrul. A doua zi, piesa mi-a scăpat din mâini.” („Cortina”, anul VI, nr. 245, 2 martie 1945, pp. 1-2). După cum se consemnează în *Jurnal*, textul a fost depus în ziua următoare, la teatrul „Alhambra”, pentru a începe repetițiile: „Astăzi, lucrurile au decurs cu o rapiditate care bruschează toate ezitățile și reticențele mele. De la 11 dimineața la 4 după-masă, împreună cu Mircea, am dictat simultan la trei dactilografe. La 4 ½, manuscrisul a fost depus la teatru. [...] La șapte fără un sfert, Nora și Mircea – pe care îi așteptam într-o cafenea – au sosit aprinși de «entuziasmul delirant» stârnit de lectura în plen. Toată lumea e intrigată și fericită. Prima repetiție are loc mâine.” (*Jurnal*, ed. cit., p. 536)

Ultimul act este scris, potrivit consemnărilor din *Jurnal*, în cinci zile: „Terminat azi (21 decembrie) actul III din «Ursa Mare». L-am scris repede, de vineri noaptea până azi la prânz, grăbit, puțin mecanic, aproape fără răgazul de a reciti. Azi-noapte, «dopat» cu cafea neagră, am lucrat până la 4 dimineața. Nu e felul meu favorabil de lucru. Nu pot face nimic bun «cravașat» fiind. Îmi trebuie mai multă libertate de mișcare, mai mult timp de reflexie. Cred că sunt lucruri excelente în câteva momente ale actului, dar știu că n-am dat tot ce se putea. Poate să revin mai târziu. Finalul mă nemulțumește.” (*Jurnal*, ed. cit., p. 536)

Cum scriitorii evrei erau interziși la sfârșitul anului 1943, a fost necesară o adevărată strategie pentru reprezentarea piesei, relatată de scriitor în *Jurnal*, la momentul respectiv și în ziarul „Cortina”, în martie 1945. Este găsit, tot atunci, și autorul fictiv al piesei: Victor Mincă (profesor în Galați), care va deveni o grea povară, întrucât curiozitatea actorilor, îndeosebi a lui Radu Beligan (care, ajuns în turneu în orașul de

la Dunăre, apelează chiar la poliția orașului pentru a-l descoperi pe misteriosul autor al piesei) risca să trezească suspiciuni din partea autorităților.

Faptul că autorul, misteriosul Victor Mincu, nu apare la repetiții declanșează aproape un scandal, ajungându-se chiar la o somație oficială din partea Direcției Teatrelor care cerea Teatrului „Alhambra” „să-l prezinte, fără întârziere, pe autorul piesei «în carne și oase», împreună cu actele sale de origine etnică. Altfel, spectacolul – până la premiera căruia mai erau cinci zile – va fi imediat oprit și definitiv interzis.” („Cortina”, anul VI, nr. 245, 2 martie 1945, pp. 1-2). În cele din urmă, avocatul Ștefan Enescu, prozator și publicist, acceptă să intre în jocul riscant al autorului dramatic, cunoscând consecințele pe care și le asumă și se prezintă la Direcția Teatrelor împreună cu directorul Soare Z. Soare pentru a da declarațiile necesare. Pentru a diminua riscurile, Mihail Sebastian hotărâște să ardă manuscrisul: „Mi se părea că puteam fi, în sfârșit, liniștiți. Pentru mai mare siguranță și ca să înlăturăm orice urmă, am ars manuscrisul *Stelei fără nume* de față cu Mircea Șeptilici și cu noul autor. Trebuiau să dispară corpurile delictate. Mai mult decât atât, trebuia să avem probe serioase, dacă ni s-ar fi cerut. Întreg textul piesei a fost copiat de mână – cu ștersături și pete, ca să constituie un manuscris plauzibil – corvoada la care Victor Mincu al nostru s-a supus zăbind.” („Cortina”, anul VI, nr. 245, 2 martie 1945, pp. 1-2). Ștefan Enescu este obligat să răspundă în scris unui articol în care autorul piesei, atâta vreme ocultat, era acuzat că ar aduce „o gravă jignire literaturii române” prin presupusa lui origine etnică.

Premiera a fost un adevărat succes, dovadă fiind articolele entuziaste din revistele „Rampa” sau „Bis” care notează acest lucru („Noua premieră [...] a obținut un deosebit succes fiind remarcată de unanimitatea presei”, „Rampa”, 19 martie 1944; „Este atât de puternică această piesă, atât de firească acțiunea dramatică, dialogul este atât de bine condus de autor, încât piesa cu care își redeschide stagiunea compania Nora Piacentini-Marcel Angheliescu-Radu Beligan va consacra un nou talent și va stimula și pe alți scriitori să dea teatrelor noastre piese de succes.” „Bis”, II, 75, 27 februarie 1944).

Premiera a avut loc în seara zilei de 1 martie 1944, la teatrul „Alhambra” din București, cu următoarea distribuție: Maria Mohor (Mona), Radu Beligan (Marin Miroiu), Nora Piacentini (Domnișoara Cucu), Marcel Angheliescu (Ispas, șeful gării), V. Brezeanu (Udrea), Mircea Șeptilici (Grig), N. Tomazoglu (Pascu), C. Iordănescu (Ichim), I. Șerbănescu (un țaran), Ninetta Gusti (o elevă), G. Basmagian (conductorul). Decorurile au fost semnate de Mircea Șeptilici, iar direcția de scenă de Soare Z. Soare. În anul 1957 piesa este înregistrată pentru Radio cu distribuția următoare: Alexandru Giugaru, Radu Beligan, Maria Vauvrina, Horia Șerbănescu, Nineta Gusti, Nae Roman, Niki Atanasiu, Tanți Cocea, Jules Cazaban, Constantin Brezeanu, George Măruță.

Steaua fără nume a fost ecranizată de patru ori. Prima ecranizare, pentru televiziune, a fost făcută în Finlanda, în regia lui Manno Hyvönen, iar premiera a avut loc pe 18 ianuarie 1962. Următoarea și cea mai cunoscută ecranizare a fost făcută de regizorul Henri Colpi, în 1965 și i-a avut în distribuție pe Marina Vlady (Mona), Claude Rich (Miroiu), Grigore Vasiliu-Birlic (Udrea), Eugenia Popovici (Domnișoara Cucu), Cristea Avram (Grig), Franz Keller (Ichim), Alinta Ciurdăreanu (Eleonora Zamfirescu), Marcel Angheliescu (Ispas, șeful gării). Au urmat două filme de televiziune, în 1978, în Uniunea Sovietică, în regia lui Mikhail Kozakov și în 1979, în Grecia, în regia lui Kostas Asimakopoulos și Stelios Rallis.

Primul articol despre *Steaua fără nume* apare înainte de premieră, autorul acestuia, N. CARANDINO, consemnând entuziasmat apariția unui nou autor dramatic: „Nu-l cunoaștem pe autor, nici nu știm dacă a mai scris vreodată în viața dumisale teatru. Ceea ce pare însă neîndoios de la lectura primei scene este că el posedă până în cele mai mici detalii secrete tehnice și că aceste secrete se află mereu la dispoziția unui talent proaspăt și original, a unui talent în care lirismul și fantezia își dispută titlurile de strălucire. [...]”

Este în *Steaua fără nume* o nostalgie a depărtărilor, un simț al inutilității problemelor grave și o apropiere originală și

delicată între perspectivele pe care le deschide minții universul și cele tot atât de vaste pe care în sens invers le desface mintea năstrușnică în cutele cele mai ascunse ale inimii.” (*O stea fără nume*, „Bis”, an II, nr. 74, 20 februarie 1944)

După premieră, tot CARANDINO exclamă cu același entuziasm: „Iată în fine o excelentă piesă originală și un bun spectacol. Piesa admirabil construită din punct de vedere teatral, conține frumuseți lirice din cele mai diafane. Poezia textului izvorăște din cotidian, din banalitate, din acel familiar pe care l-au exploatat în tonalități diverse Francis Jammes, Léon Fargue. Nu este vorba însă de o poezie care să se despartă de teatru și să i se adauge, ci de o emoție care crește din lucruri, din cuvinte și din magia senzațiilor nedeslușite.[...] Piesa crește de la o scenă la alta, din fragilități și din dureri ascunse. Ea constituie poate cea mai interesantă privire pe care teatrul românesc a înregistrat-o până astăzi asupra vieții provinciale, viață în care totuși se poate ajunge de la noroiul de pe străzi până în naltul cerului „dintr-un salt” așa cum spunea poetul rondelurilor. Personagiile trăiesc toate, vii și autentice, deși poezia le vătuieste sufletul, deși cuvintele pe care le spun, cuvinte curente, cuvinte banale, par toate furate dintr-o lume de vis. Autorul a izbutit să descopere în lumea inimii cea necuprinsă, o stea nouă, o stea pe care de acum înainte se vor strădui să o explice și să o înțeleagă.”

În finalul articolului, cronicarul face un elogiu tânărului dramaturg, considerând că piesa este „fără îndoială una dintre cele mai bune care s-au scris la noi.

Un autor nou? Poate.

O piesă mare? Desigur.”

Pentru B. ELVIN „piesele lui Mihail Sebastian se caracterizează prin echilibru, prin armonie. Autorul nu se lasă niciodată ispitit de contrastele dramatice violente, de tranzițiile subite; lui îi repugnă tiradele, loviturile de teatru și efectele scenice.[...] Această sobrietate și justă măsură care călăuzește pe dramaturg dă o rezonanță particulară pieselor sale. În adevăr, undeva în adâncul lor au loc dezastre, incendii, iar scena abia se colorează pe fumul unei tristeți tăcute și al unei

melancoliei fără nume.” (*Teatrul lui Mihail Sebastian*, E.S.P.L.A., București, 1955, pp. 65-67)

Nostalgia apăsătoare a comediilor lui Sebastian este relevat de Vicu MÂNDRA care consideră că „tragismul pieselor lui Mihail Sebastian nu capătă niciun moment proporțiile marilor pasiuni înfrânte. Lipsesc cu desăvârșire puternicele scene tragice, nu sunt rostite replici înecate în lacrimi, nu sunt lansate în spațiu strigătele impresionante ale unor oameni care-și joacă întreaga existență într-o înfruntare decisivă. Tragismul este discret, replicile amare sunt rostite în șoaptă, zbciumul personajelor este abia mărturisit.” (Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I, E.S.P.L.A., București, 1956, p. 36)

Al PIRU consideră că „oricât de vii ar fi (și sunt în bună parte) dialogurile, *Steaua fără nume* rămâne o comedie frivolă, nesusținută psihologiceste. Protagonista nu are consistență. Șeful e convențional, domnișoara Cucu șarjată. Profesorul Miroiu, astronom, e în fond un poet, și adesea scenele cu el sunt lirice. [...] Cum se observă numaidecât, lirismul e terestru. Alunecat pe panta sentimentalismului, Mihail Sebastian devenea minor. De atfel, însuși sfârșitul piesei e naiv, melodramatic și nemotivat.” (*Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura Pentru Literatură, București, 1968, p. 448).

Pentru Mircea TOMUȘ, „în *Steaua fără nume*, autorul nu mai recurge la procedeul, atât de utilizat în dramaturgie, de a-și aduna eroii într-un anume loc, pentru o scurtă perioadă, răstimp în care își dezvăluie fiecare trăsăturile specifice și se consumă și conflictul. În această piesă se scontează mai mult pe iluzia vieții în desfășurare. De aici, importanța sporită care se dă reprezentării mediului social. Atât numai că Sebastian nu practică descriptivismul plat. Ambianța socială are în teatrul său un rol dramatic, reprezintă unul din factorii pe care se sprijină conflictul. În cazul de față, orașelul, comuna urbană cu opt mii două sute patruzeci și șase de locuitori, imaginat de autor undeva pe linia București – Sinaia, reprezintă un pol al amorțelii provinciale, al unei vieți meschine, al cărei înțeles se spulberă în acte de infinitesimală importanță. Dar, pentru că târgul reprezintă un cosm rotund, perfect în alcătuirea lui

meschină, cu scara lui de valori, evenimentele tind să câștige proporții uriașe. O rață călcată de accelerat nu e un fapt de interes strămt familiar; el privește serviciul Căilor Ferate și chiar întreg orașul. Spionarea reciprocă a vecinilor e un important element de strategie în viața bieților urbani, capabil să declanșeze mari spaime. Regulamentul școlar e o tablă de legi de însemnătate cosmică, tinzând a-și subsuma până și tratatele de astronomie ale timidului profesor Miroiu, cu întregul lor conținut. Într-o asemenea atmosferă, oamenii se elementarizează, ajung să fie stăpâniți de manii mai mult sau mai puțin inofensive, mai mult sau mai puțin costisitoare: profesorul Udrea lucrează întreaga lui viață la o simfonie pentru executarea căreia n-are însă, aspect de emoționantă ingenuitate, corn englez; Miroiu se scufundă în studierea cerului și a cataloagelor siderale. Îngroșând pasta tabloului, Sebastian ajunge în pragul simbolizării sau al caricaturii.” (*Carnet critic*, Editura pentru Literatură, București, 1969, pp. 292-293)

Pentru Valeriu RĂPEANU, comediiile lui Mihail Sebastian au un aer vetust, deși lirismul lor nu este ceva exterior: „De la o comedie la alta, Mihail Sebastian a fost mereu nou, chiar dacă, citite astăzi atent, piesele lui sunt expresia cătorva coordonate sufletești. Mai întâi fiorul liric ce caracterizează teatrul lui Sebastian. Lirismul comediiilor sale nu este ceva exterior, nu provine din frumoasa alcătuire a frazei dramatice, ci constituie expresia unui mod aparte de a privi și a înțelege viața. Mai mult chiar, conflictul din piesele lui Mihail Sebastian se desfășoară în numele și pentru apărarea acestui ideal de viață.” (*Mihail Sebastian și pasiunea cunoașterii*, „Luceafărul”, 1969, nr. 11)

Dialogul cu opera lui Caragiale este observat și de Simion ALTERESCU: „Autorul coboară de astă dată într-un orașel românesc de provincie, al cărui climat îl reconstituie cu o economie de mijloace remarcabile. Aici, pornind să scrie o comedie românească, pe o temă ce-i aparține, Sebastian a legat obligator punțile piesei sale cu opera lui Caragiale, dar într-o altă tonalitate. În acest peisaj social, de intrigă filistină și falsă declamare a virtuții, se întâlnesc doi oameni. Mona, frumoasa

neconșcută, apăsată de artificialitatea unei existențe mondene, râvnește la aceeași fericire simplă la care am visat și eroii «jocului de-a vacanța». Marin Miroiu, profesor timid de astronomie, își încalcă visurile sale de depășire a stereotipului existențial burghez pe o planetă care nu poate fi văzută cu ochiul liber și care îi este cunoscută numai lui, descoperitorul unic al «stelei fără nume». Evadarea se dovedește din noi imposibilă, dar visul capătă o superioară potențare spirituală.” (*Istoria teatrului în România*, vol. III (1919-1944), coord. Simion Alterescu, Editura Academiei R.S.R., București, 1973, p. 195)

Dana DUMITRIU relevă prezența unei ambivalențe în opera lui Sebastian, prezența a două tipuri de intelectuali: „unul frământat de radicalitatea unor soluții existențiale și estetice, asimilând formele noi de gândire și participând la drama intelectuală a epocii, altul (un fel de Ștefan Valeriu, Marin Miroiu, Alexandru Andronic) visător și sentimental incurabil, crezând încă într-o ordine ideală a vieții, dar neîndrăznind pentru ea altceva decât tristețea orgolioasă și încremenirea în valorile spirituale umane. Unul e un ins nou, modern, care trăiește cerebral și intens condiția sa de intelectual, altul e urmașul inadptabilului din literatura antebelică; unul trăiește lumea ca un intelectual adevărat, altul e un suflet nostalgic, timid și însingurat, ce trăiește la nivel sentimental.” (*Inteligența modernă și sentimentalismul provincial*, „Convorbiri literare”, 1975, nr. 6)

Valentin SILVESTRU admiră farmecul pieselor lui Sebastian, întrucât „lirismul pastelat, umorul cu sclipiri ironice, solidaritatea de o clipă a unui grup uman într-o evaziune de anume noblețe spirituală dau un oarecare farmec lucrării și atrag, desigur, actorii, disponibili întotdeauna pentru un joc cu măști ale iluziei.” (*Caligrafii pe cortină*, București, Editura Eminescu, 1979, Colecția „Masca”)

Pentru Virgil BRĂDĂȚEANU „toți și toate reprezintă și sugerează o comunitate obtuză, fără disponibilitate pentru visare, o mediocritate agresivă. [...] În *Steaua fără nume* se simte existența lipsită de orizont, ridicolă a unei lumi suspicioase cu ceea ce nu înțelege și înțelege doar aspectele cu

utilitate imediată, care nu acceptă decât cele ce sunt la fel ca ieri, știute dintr-o îngustă experiență și precară cunoaștere.

Steaua fără nume n-are multe personaje, dar diversitatea caracterelor și a situațiilor dă impresie de bogăție în paletă, trăirile autentice și nuanțele realizând dinamica aceea poetică ce începe să-i fie caracteristică dramaturgului Sebastian. Text și subtext se îngemănenază aici, ceea ce se petrece și ce se spune fiind frumos în redarea literară și emoționant prin adevărul care există din adâncurile trăirii până la poezia expresiei.” (*Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, pp. 356-359)

Pentru Dumitru MICU, *Steaua fără nume* este „un adevărat «vis al unei nopți de vară». Un tânăr profesor de matematică, descoperitor al unei noi stele, adăpostește, o noapte, în camera lui de ascet, o jună coborâtă din tren pentru că nu avea bilet. Dimineța, Mona pleacă, luată de protectorul ei, și Marin Miroiu n-o va mai vedea niciodată.” (*Istoria literaturii române. De la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I.O., București, 2000, p. 300)

Tot pe lirismul pieselor lui Sebastian insistă și Constantin TRANDAFIR, întrucât, deși dramaturgul „n-are acces la carnavalescul grotesc și derizoriu, așa cum reclamă modernitatea, se află în teatrul lui multă imaginație lirică dusă până la granițele fantasticului. Și mai este stăruința descătușării de dogme, pasiunea unui fel de *monde renversé*, cu dublările ei, între afirmativ și negație, între întronare și detronare, între ordine și libertinaj etc. De aici provine comicul umoristic, din complementaritatea de opoziții.” Apoi criticul notează atmosfera de oscilare între real și fantastic, apreciind că *Steaua fără nume* este construită „tot pe aceeași temă a contrastului dintre real și imaginar, dar într-o paradigmă ușor modificată față de scrierile sale anterioare. E drept că sunt ecouri din «farsa lirică» claudeliană, din teatrul lui Anouilh și din noul romantism preconizat de Giraudoux; încă mai evidente întălniri are cu Marcel Pagnol, însă «originalitatea» acestei comedii sebastiene este incontestabilă. De data aceasta «insula» misterioasă nu-i nici într-o vilă izolată, nici într-o

mansardă sordidă, ci într-un orașel provincial, despre care să ne amintim cum Sebastian spunea că numai aici «spațiul îngăduie să fie populat cu gesturi și timpul cu întâmplări», într-o «atmosferă balzaciană de ciudățenie și de vechime», aici *eroul* e un «suflet bântuit de maladia obsesiilor».[...] Numai într-un asemenea loc se găsește un «naufragiat» de felul profesorului Miroiu și «naufragiază» pentru scurtă vreme o necunoscută spectrală, care vine, forțată, dintr-o altă lume, de la Cazinoul din Sinaia. În «comuna urbană», cele două planuri, real-dium și ideal-nocturn, se întretaie și se izolează. Bipartiția contingent-transcendent, realia și utopia, creează resortul dramatic bine potențat în această «poveste», care, ca orice poveste, merită a fi repovestită.” (*Mihail Sebastian. Între viață și ficțiune*, Editura Fundației Culturale Libra, București, 2007, p. 237)

Și Ion ROTARU consemnează lirismul pieselor lui Sebastian: „Mult mai izbutită, unică în felul ei, prin lirismul mai grav pe care îl degajă, este *Steaua fără nume*. Aici «mirajul» se produce la întretăierea dintre două lumi: Mona, o femeie frumoasă din lumea bună, nimerește din întâmplare într-un meschin târg de provincie și petrece o noapte în tovărășia profesorului Miroiu (numele celor doi protagoniști par a fi simbolice), savant astronom neștiut, visând la o stea descoperită de el după lungi calcule, imposibil de văzut cu ochiul liber sau cu aparate optice. Câteva ceasuri, până la ivirea zorilor, când «necunoscuta» va fi dusă din nou în lumea ei, idila celor doi se desfășoară suav, ca un vis frumos sub cer înstelat, departe de urâtenile vieții prozaice. Ideea pare a fi aceea că, asemeni stelelor de pe firmament, traiectoriile destinelor omenești nu pot fi niciodată modificate. Visul însă rămâne întotdeauna frumos. [...] Fără a fi profund, teatrul lui Sebastian aduce elementul nou al lirismului și al poeziei, prin abatere de la tradiție în bună măsură, dar cu influențe certe din dramaturgia modernă, Giraudoux de pildă, prin acel amestec de comic și duioșie, greu de realizat fără pericolul hibridizării.” (*O istorie a literaturii române de la origini până în prezent*, Editura Dacoromăna, București, 2009, p. 630)

N. MANOLESCU insistă asupra relațiilor cu opera lui Caragiale: „Mult mai bine construită, deși la fel de minor

sentimentală, este *Steaua fără nume* [...]. Este și cea mai caragialiană dintre comediiile lui Sebastian. Vicu Mândra a remarcat cât de bine îi seamănă lui Pristanda Șeful Gării din piesa lui Sebastian. Dar nu e numai acest personaj. Caragialiană este comedia toată a automatismelor gestuale și verbale ale personajelor. Replicile sunt deseori memorabile. Personajele au exact acel procent de tipicitate care să le facă de neuitat. Realismul caracteriologic și lingvistic din Caragiale se regăsește în zugrăvirea mediului provincial, cu bovarismul și în fond cu derizoriul lui moral și social. Comedia este mult mai simpatic firească decât precedenta, unde artificul este bătător la ochi și evoluția personajelor neconcludentă. Tradiția conflictului este în *Steaua fără nume* flaubertiană: intelectualul modest și idealist care este Marin Miroiu îi urăște pe mediocrații ca Grig, insensibili la valorile spiritului, cinici și frivoli. Miroiu are și o tradiție autohtonă: indaptații din *Elena* lui Bolintineanu și *Dan* al lui Vlahuță. Contemporanul cel mai celebru este, firește, Ladima. Construită cu mai multă grijă decât *Jocul de-a vacanța*, *Steaua fără nume* precipită și ea transformarea Lenei din sinucigașă plictisită de viață în iubitoarea de rusticități, care are loc și ea tot între acte.” (*Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, Editura Paralela 45, 2008, p. 872)

INSULA

Insula a fost publicată în *Opere alese*, vol. I (*Teatru*), E.S.P.L.A., București, 1956, ediție îngrijită de Vicu Mândra (fiind republicată în anul 1962 de același editor). A fost tradusă în limba franceză de Alain Paruit, în volumul *Théâtre*, Ed. de l’Herne, Paris, 2007, cu o prefață de George Banu.

Piesa a fost începută în anul 1942, când Mihail Sebastian lucra încă la actul III din *Ultima oră*. La 16 aprilie 1942 apare, în *Jurnal* (Editura Humanitas, București, 1996), prima referire la această piesă: „Am găsit – din senin – un nou subiect de piesă de teatru. Mi-a intrat dimineată în cap (nici eu nu știu cum) și pe urmă toată ziua, pe stradă, în tramvai, în autobuz, l-am tot mestecat și mestecat, până seara – întors acasă – m-am așezat la masă și am scris «*d’un trait*» scenariul complet al actului I. Eram în așa excitație, încât n-am mai avut răbdare să fixez pe hârtie și scenariul celorlalte două acte.” În nota din *Opere alese*, vol. I (ed. cit., p. 538), Vicu Mândra, care n-a avut la dispoziție decât puține fragmente din jurnalul dramaturgului, afirmă, în mod eronat (preluat apoi și de alții), că „piesa a fost începută de autorul său în anul 1944. Unele notații din jurnal întăresc această presupunere”. După ce termină *Ultima oră*, Sebastian știe deja care va fi titlul următoarei piese: „Adevărul e că – bine sau rău – am terminat și că deci devin acum disponibil pentru altceva. Voi încerca piesa pentru Leni. Cred că titlul posibil va fi *Insula*.” (18 iulie 1942). Foarte decepționat de reacția prietenilor la piesa *Ultima oră*, autorul notează despre *Insula*: „Terminat încă de zilele

trecute actul I din *Insula*. L-am început azi pe al doilea. Lucrez fără convingere, fiindcă știu că lucrez zadarnic. Leni va juca o piesă de Froda și Nicușor – iar *Insula*, care ar fi fost o piesă de circumstanță (pe care numai Leni, numai azi și numai la „Barașeum” o poate juca), va rămâne un lucru fără sens, inutilizabilă. Dacă totuși o scriu, este pentru a nu lăsa la mijloc încă un proiect. Mă dezolează toate proiectele mele literare avortate. La drept vorbind, este *Insula* un proiect literar? Mi se pare că este mai mult un pretext de spectacol. Era în plus o speranță de a câștiga o sumă de bani – astăzi când am nevoie de bani și când nu știu nici unde, nici cum să-i găsec.” (12 octombrie 1942). Peste câteva zile starea de spirit i se schimbă: „Actul II din *Insula* face progrese. S-ar putea să termin tabloul I până duminică. S-ar putea chiar ca acest tablou să aibă proporțiile unui act – ceea ce m-ar obliga să revizuiesc în anumită măsură economia piesei. Ceea ce am scris zilele trecute, azi mai ales (căci nu pot scrie regulat – în zilele în care am școală sunt pur și simplu extenuat), mă mulțumește îndeajuns.” (22 octombrie 1942). Ezitățile nesfârșite, nesiguranța, alegerea variantei optime, dar și unele obligații mai pragmatice îl vor împiedica pe autor să termine piesa: „Scris o nouă scenă în actul II din *Insula* (după un scenariu remaniat), dar nu-mi pot da seama dacă e bună sau e rea. S-ar putea s-o suprim cu totul și să simplific și mai mult lucrurile. În principiu ideea unei beții cu aspirină mi se părea foarte amuzantă, dar, scriind scena, totul devine parcă fals, tras de păr. De îndată ce pierd tonul just, de îndată ce simt că nu sunt „în adevăr” – nu mai am niciun fel de talent.” (18 ianuarie 1943). Dramaturgul nu a considerat terminată această piesă, așa cum susțin unii comentatori: „Terminat în fine actul II din *Insula*. S-ar putea ca la transcriere să mai fac unele adăugiri ultimei scene, dar, în total, actul mi se pare foarte bun. Nu are desigur rapiditatea de ritm a primului act (care e scris și susținut într-un *allegro* teribil), dar nici nu mai are încetineala din prima versiune. Aș trece imediat la actul III, dar trebuie să mă ocup de traducerea pentru Birlic.” (24 ianuarie 1943).

Deși piesa a fost jucată pentru prima dată abia în 1947, cu actul III scris de Mircea Șeptilici (căruia Sebastian, după

cum afirmă I. Massoff, „îi împărtășise «linia lucrării», felul cum se hotărâse să-și conducă acțiunea”, *Teatrul românesc*, vol. VIII, Editura Minerva, București, 1981, p. 474), din *Jurnal* reiese că Mihail Sebastian a lucrat la acest act final, a avut chiar câteva variante, care probabil nu s-au păstrat: „Între timp, scriu actul III din *Insula*. Merge mult prea încet. Lucrez prea puțin și prea destrămat.” (13 februarie 1943); „Actul III, consemnează scriitorul la 18 februarie 1943, merge mai greu decât mă așteptam. Primele trei scene le-am scris ușor și relativ repede, dar acum sunt oprit pe loc de câteva zile. Dificultatea reiese dintr-o schimbare de scenariu. Proiectul meu de săptămâna trecută prevedea două tablouri pentru acest act, dar acum am renunțat. Vreau să strâng totul într-un singur tablou, pentru ca astfel piesa să nu piardă nimic din ritmul ei vivace. Prin această ajustare, actul pierde și ceva din vechiul material proiectat (înlocuit cu incidente noi), dar pierde mai ales schema inițială, așa încât acum mă aflu într-o «pană de scenariu». Cunosc personajele, cunosc momentele și faptele, dar nu știu cum se înlănțuie scenic. E mult mai lesne de scris în tablouri, dar e o facilitare de care nu vreau să mă folosesc aici.” Ezitând între diverse variante, autorul va face o pauză: „Am schițat ieri un scenariu pentru actul III din *Insula*, dar abia după ce am precizat lucrurile mi-am dat seama că tot primul proiect e preferabil.” (22 februarie 1943); „Am abandonat deocamdată *Insula*. Nu mergea și pace bună. Voi încerca să revin după 8-10 zile, după ce voi fi luat oarecare distanță.” (24 februarie 1943). Sebastian recitește ce a scris pe 27 martie 1943, propunându-și să termine cât mai repede, fiind pasionat (deja!) de următoarea piesă, *Steaua fără nume*: „Aș vrea să scriu repede, nu numai ca să termin *Insula*, dar mai ales pentru a începe «Ursa Mare», care mă tentează mult și s-a precizat în ultimul timp.” (27 martie 1943) Din păcate, *Insula* a rămas neterminată.

La 17 septembrie 1947 a avut loc premiera piesei, în regia lui Mircea Șeptilici, pe scena Teatrului Municipal (cu actul al III-lea scris de Mircea Șeptilici), în interpretarea lui Jules Cazaban, Beate Fredanov, Nicolae Sireteanu, Ion Lucian, Mircea Balaban, Sarah Manu, Puiu Hulubei, Nae Ștefănescu

ș.a. Vicu Mândra a avut probabil și acest act final, dar nu l-a inclus în ediția sa, considerându-l „străin de spiritul și strălucirea originalului” (ed. cit., p. 539). În 1965 piesa va fi din nou reprezentată, „cu un epilog” de Mircea Ștefănescu, la Teatrul de Comedie, în regia lui Crin Teodorescu. Din distribuție fac parte: Sanda Toma, Mircea Șeptilici, Ștefan Tapalagă, Mircea Balaban, Mircea Constantinescu, Agnia Bogoslava, Elena Caragiu ș.a. Regizorul evidențiază, în prezența de pe afiș, contribuția lui Mircea Ștefănescu care, „cu o abnegație rară, migălind și potrivind frânturi din articole, din jurnal, din *De două mii de ani*, *Cum am devenit huligan* și *Accidentul*, a încheiat un epilog menit să ne ajute să vă restituim d-voastră, astăzi, în spiritul ei, *Insula* lui Mihail Sebastian”. Actul III al piesei *Insula*, scris de Mircea Ștefănescu, se află la arhiva teatrului de Comedie și îl reproducem mai jos.

INSULA ACTUL III¹

(Nadia, Manuel și Bob dorm fiecare în patul lui. „Soarele n-a răsărit fără ei”... și nici n-a răsărit de prea mult timp. Totuși, nu suntem chiar în zorii zilei.

Se aude o sirenă. Niciunul nu se trezește.

La a doua sirenă – destul de lungă și, ca toate sirenele, lugubră – Nadia se ridică pe jumătate, speriată. Ascultă, cu gura deschisă.

La a treia sirenă, se ridică Manuel pe jumătate – iar Nadia, în panică, sare din pat.

La a patra sirenă, se ridică Bob pe jumătate și Manuel sare din pat.

¹ Acest text ne-a fost pus la dispoziție de secretarul literar al Teatrului de Comedie, domnul Bogdan Amarfi, căruia îi exprimăm și pe această cale recunoștința noastră. (L.C.)

La a cincea sirenă, sare și Bob din pat... Natural, ordinea în care își fac acest joc depinde de ordinea în care sunt așezați în paturi).

TOȚI TREI: Alarmă!

(Sau alt joc: pe rând, la sirenele 2, 3 și 4, fiecare se ridică pe jumătate în pat – iar la sirena 5 sar toți trei deodată jos, strigând „Alarmă!”)

NADIA *(se lipește de Manuel, din simplă nevoie de protecție):*

Vai, băieți, iar a început!

BOB *(o atrage la el):* Nicio grijă, Nadia... Eu: cel mai bun adăpost!

MANUEL: Lângă noi *(o strânge și el)*, ești ferită de orice.

NADIA: Ah, mi-e groază! Dacă încep iar să cadă bombele lui Alvarez, eu mor de vie!

MANUEL *(și-o atrage complet):* Lângă mine, nu! Nu s-a născut încă bomba aia, care să-mi cadă mie în cap!

BOB *(cu dispreț, îndepărtându-se):* Se vede că te cunoaște: s-a născut în uzinele comanditate de tine!

MANUEL: Iar începi?

(Se deschide larg ușa și apare proprietărea. E veselă, mieroasă, ploconită. Aduce o tavă încărcată cu bunătăți: mâncare, băutură, țigări.)

PROPRIETĂREASA: Bună dimineața la boieri! *(O privesc uimiți)* Bună dimineața, dulce seniorita! *(Nadia își duce arătătorul la piept, ca și cum s-ar întreba dacă despre ea este vorba.)* Cu plecăciune, senior bancher! *(Manuel! deschide brațele, întrebător.)* Salut, senior campion!

BOB *(măgulit):* Sărut mâna!

PROPRIETĂREASA *(așezând tava undeva):* Pofțiți, vă rog, pofțiți...

NADIA: Ce este asta?

(Privesc tava.)

PROPRIETĂREASA: O mică gustare de dimineață...

MANUEL: Gustare?

NADIA: Mică?

BOB *(indică grupul):* Pentru noi?

(*Interziși*)
 PROPRIETĂREASA (*scuze*): Ce s-a putut, în grabă...
 (*Sirena*)
 TOȚI TREI: A!
 PROPRIETĂREASA: Ce e?
 BOB: Ca să murim sătui?
 PROPRIETĂREASA (*râde*): Să muriți? Acum, când a izbucnit
 pacea?
 TOȚI TREI: Ce a izbucnit?
 PROPRIETĂREASA: Pacea!
 TOȚI TREI (*un strigăt*): Pacea?
 PROPRIETĂREASA: Da! Și puteți pleca în Europa!
 TOȚI TREI (*izbucnire fericită*): Putem pleca! Pleca! (*Se sărută
 între ei.*)
 (*Apoi se privesc tăcuți.*)
 NADIA (*în șoaptă*): Putem pleca...
 MANUEL (*la fel*): Da... putem...
 BOB (*la fel*): ... pleca...
 PROPRIETĂREASA: Tocmai! Vă rog, poftiți... înainte de
 plecare... (*Le face semn să se servească, pentru că
 privesc cu răceală tava și tac.*) Sunt numai gustări din
 cele mai fine: șuncă, de Chiloé, pește de Nicaragua,
 filé de porc de Costa-Rica, miere roșie de Guadelupa,
 smochine, rodii, ananas, cafea de Martinica, vin dulce
 de Honduras și țigări de Havana... Poftiți, vă rog! (*Toți
 trei se așează...și tac.*) De ce nu...? Nu vă e foame?
 (*Ei dau din cap negativ.*) Dar vă era foame!
 NADIA: Ne-a fost...
 PROPRIETĂREASA (*uimită*): Și-acum?
 NADIA (*tristă*): Plecăm...
 MANUEL: Trebuie să plecăm...
 BOB: Ia te uită, domnule: liberi...
 PROPRIETĂREASA: Și, pentru că sunteți liberi... v-a trecut
 foamea? (*Tac.*) Sfântul Hildegard și sfânta Gunegunda
 să vă mai înțeleagă!
 (*Tac. Se privesc. Nadia e între ei. Dă fiecăruia câte o
 mână.*)
 NADIA (*după un timp*): Cine ar fi crezut...

MANUEL: Atât de repede...
 BOB: Nici două luni...
 NADIA: Asta a fost tot? (*Strigă proprietăresei, ridicându-se
 brusc.*) Cine te-a pus pe dumneata să închei pace?
 PROPRIETĂREASA (*o privește ca pe o nebună*): Eu...!?
 NADIA: În fine, ai dumitale! Conaționalii dumitale!...
 MANUEL (*se ridică*): Cine a înving?
 PROPRIETĂREASA: Ai noștri!
 BOB: Păi vezi? (*Se ridică.*)
 NADIA: Deci ai dumitale!
 PROPRIETĂREASA: Dar ce: ai noștri, sunt ai mei?
 MANUEL: Atunci, de ce spui ai noștri?
 PROPRIETĂREASA: Fiindcă, de câte ori înving unii, fie ai
 lor, fie ai noștri, toată lumea strigă: „să trăiască ai
 noștri!”
 BOB: Și dumneata cu cine ești?
 PROPRIETĂREASA: Ei na-ți-o!... cu ai noștri!
 NADIA: Dar dumneata ești sigură că e pace?
 PROPRIETĂREASA: Pace, seniorita!
 MANUEL: Cine ți-a spus?
 PROPRIETĂREASA: Știe tot orașul. Dumneavoastră v-ați
 sculat târziu, erați oboșiți... probabil de foame...
 BOB: Am obosit tot mâncând și mestecând în vis.
 PROPRIETĂREASA: Dar orașul freamătă de la cinci
 dimineața, de când a fost spartă blocada portului. N-ați
 auzit sirena?
 MANUEL: Ba da. Dar am crezut că e alarmă.
 PROPRIETĂREASA: Nu! E sirena „Arizonei”.
 NADIA (*tresare ca la auzirea unui nume cunoscut – și deodată
 face legătura cu trecutul*): „Arizona”?
 PROPRIETĂREASA: Da... și a altor vapoare! „Arizona” și-a
 anunțat chiar pentru azi plecarea spre Europa.
 MANUEL (*Nadie, care pare năucită*): Tu n-ai bilet pentru
 „Arizona”?
 NADIA: Nu... Adică da... Da, pentru „Arizona”.
 BOB: Afișul.
 NADIA: Da... afișul...
 MANUEL (*încet*): Deci tu... tu poți pleca, Nadia.

BOB: Ai bilet... doar îl vizezi... și trebuie să pleci...

NADIA: Da, am bilet... doar îl vizez... și trebuie să... (Strigă)
Nu plec!

PROPRIETĂREASA: De ce seniorita?

NADIA: (La fel) De încăpățânată! Ca să protestez! Pentru o veste ca asta, un om trebuie să fie puțin pregătit... nu să i se spună așa, deodată: pleacă! (proprietăresei) Dar ce, e guvernul dumitale, ca să-mi dea mie ordin să plec? (prietenilor) Cum, mă băieți, voi vreți să plecați, să părăsiți insula noastră? Atât de prost v-ați simțit aici?

BOB: Eu nici n-aș avea cum să plec, Nadia. Figuram pe un bilet de tren colectiv, al echipei. Or, cu revoluția asta...

NADIA (îngrijorată, lui Manuel): Tu...?

MANUEL (râde): Ca să pleci, Nadia, îți trebuie bani. Or, cecurile mele... (Deodată tresare.) Cum am zis? Cecurile mele? (Își dă o palmă peste frunte.) Dar ce, copii, m-am aiurit, m-am prostit?

NADIA – BOB: Ce e?

MANUEL: Păi, dacă s-a spart blocada...

PROPRIETĂREASA: Cecurile dumneavoastră nu mai sunt „false”, cum zicea urâciosul acela de agent! Aici la noi, unde se fac cam două revoluții pe an, negustorii sunt cuminți: nu aruncă cecurile. Și s-au și prezentat toți să și le încaseze, pentru că ghișeele băncilor s-au redeschis și toate depozitele au fost deblocate. (smiorcăindu-se) Numai nenorocita de mine n-am vrut să primesc cec...

MANUEL: Lasă, n-avea grijă.

BOB (face semn proprietăresei să păstreze oarecare distanță):
Bine, stai mai așa... că o să-ți iscălim și cec și...

PROPRIETĂREASA (lacomă): Și mai ce?

MANUEL: Și repede-te până la magazinul cu haine de-a gata.
Să vină să-mi ia măsura pentru ajustarea unui costum.

PROPRIETĂREASA: (Iese ploconindu-se.)

BOB: Vasăzică, șefule, ești iar plin de bani!

(Nadia îl privește lung pe Manuel, a cărui față se luminează din ce în ce. Brusc, Manuel se repede la tavă și începe să mănânce.)

MANUEL: Hai, serviți-vă! (Râde tare.) Fac cinste! (Bob se așează și începe să guste.) Hai, Nadia!

NADIA (se așează, dar deocamdată nu gustă nimic. După o clipă): Te desparți foarte ușor de sărăcie, dragul meu Manuel.

MANUEL (mestecând): Vedeți voi, dragii mei... deși eu nu sunt un mare cugetător... totuși vă spun că sărăcia... atunci când nu mai e... este foarte pitorească. (Nadiei) De ce nu mănânci? (lui Bob) Și tu, de ce ciugulești doar? Te-ai săturat în vis?

BOB: De unde naiba? C-am tot morfolit o bucată de cretă, crezând că-i unt de cocos! Iar mai la ziuă, m-am visat într-un restaurant. Mi-a adus niște friptură rece. Și m-a pus dracu să trimit să mi-o încălzească. Dar pe când se întorcea cu ea... m-am trezit! (Îmbucă cu poftă.) Amintirea asta mi-a făcut o foame! Hai și tu, Nadia!

MANUEL: Hai, Nadia! În definitiv, e firesc să ne bucurăm că suntem iar stăpâni pe noi, că ne putem întoarce la rosturile noastre... (Cu o furculiță de pe tavă, îi duce o bucătică de carne la gură.) Hai, ia puțin din fileul acesta, e delicios... (Nadia acceptă.) Și pe urmă, nu înseamnă că, dacă plecăm de-aici, ne-am despărțit. Conviețuirea asta a noastră, oricât am fi de deosebiți între noi...

BOB (ironic concesiv): Eventual, eu aș putea să stau de vorbă cu un bancher.

MANUEL (zâmbind): Tu încerci să redevii un tânăr obraznic.

NADIA: Manuel... trebuie să recunoști că Bob e un zvezec foarte simpatic.

BOB (lui Manuel): Ea e obiectivă.

MANUEL: Măi copii, voi credeți că eu nu m-am atașat de voi?
Dar viața e viață și își cere drepturile ei. (o clipă)
Totuși...

NADIA – BOB: Ce?

MANUEL: E adevărat: nu simt că mă bucur așa cum aș fi crezut, așa cum aș fi făcut-o în primele noastre zile petrecute aici. De ce? Nu știi... Sunt unele mistere ale sufletului omenesc. Visezi ani de zile să faci un lucru, să te revezi cu cineva sau să dobândești ceva. Și când îți se împlinește visul, te resemnezi ca și în fața unei nerezuite... De ce? De ce nu-mi vine acum să urlu de bucurie?

BOB (*surprins de dreptatea lui Manuel*): Nici mie, domnule! (*Îl bate pe umăr*): Să știi că tu ești filozof, nu bancher!

NADIA: Te întrebi de ce, Manuel?... Pentru că se crease aici între noi, cu toate ciondănelile noastre... mai ales ale voastre... un fel de solidaritate umană... sau măcar o iluzie de ce ar putea fi o solidaritate de acest fel. Nu ne asemănăm între noi... n-avem un limbaj comun... fiecare urmărește altceva în viață... și totuși viața ne-a putut întinde o cursă care să ne unească, să ne facă să ne simțim bine împreună. Dovadă: ideea despărțirii ne uluiește. Chiar și pe tine, Manuel!

MANUEL (*o privește o clipă*): Mai ales pe mine, Nadia.

NADIA: Eu mă refeream la alte sentimente, mai puțin „sentimentale”.

BOB (*lui Manuel*): Tot rece, cu tine!

NADIA: Acum nu glumesc, Bob... Mă refeream, băieți, la ce a putut să modeleze viața în noi, în aceste câteva săptămâni... începând cu contururile și încercând să atingă fondul... Tu nu crezi, Manuel, că ai devenit, măcar în parte, alt om?

MANUEL (*zâmbet sceptic*): Alt om...?

NADIA: Simplu fapt că ai cărat pietre în port, crezi că n-a clătinat nimic în tine? Că ai cules mucuri de pe jos? că ai curățat cartofi? că ți-a fost foame? că te-a putut umili o proprietăreașă? că te-a putut intimida un agent de la moravuri?... Nu-mi răspunzi, Manuel?

MANUEL: Deocamdată, te ascult.

NADIA: Și tu, Bob?...

BOB: Eu... ce?

NADIA: Nu te simți... cum să zic eu?... puțin modificat?

BOB: Să-ți spun sincer, Nadia: eu... tot zevzec... și tot simpatice... eram și înainte.

MANUEL: Să-ți trăiască mingea, dragă! Ești un om fericit!

NADIA: Deci mă întorc la tine, Manuel... eu cred că pe noi ideea plecării și a despărțirii noastre ne-a surprins pe un parcurs pe care viața începuse să opereze una din micile sau din marile ei minuni. De-aici senzația asta ciudată, care ne frânează bucuria reîntoarcerii. Ce a fost știm. Ce ar fi urmat n-o să știm niciodată. Simt golul pe care ți-l dă marginea unei prăpăstii... în care totuși știi bine că n-ai să te arunci. (*o clipă*) Tu...?

MANUEL (*pune mâna pe capul lui Manuel și-l mângâie pe păr*): Din moment ce am lichidat cu portretul zevzecului...

BOB: N-o să ai tu odată nevoie de mine!

MANUEL: De-acum încolo cam greu, dragă băiete! Nadia, (*în continuare*)... și, în consecință, nu mai văd în el un rival... pot să mă ocup acum numai de noi doi. Ai spus că, ce ar fi urmat, n-a să știm niciodată. E drept că viața se compune din proiecte, că e o însumare de proiecte. Un fel de paranteze ale existenței... Ce-ar fi, Nadia, să deschidem o asemenea paranteză? Să ne închipuim că o trăim?

NADIA (*în gardă*): Mai clar?

MANUEL: Să vedem care ar fi viața noastră... dacă ai deveni soția mea.

NADIA (*ușor ironică*): Îmi ceri mâna serios?

MANUEL (*sincer*): Foarte serios.

NADIA: Atunci... (*razând*) să deschidem paranteza în glumă!

BOB (*se ridică*): Să mă retrag?

AMĂNDOI: Nu fi obraznic, Bob!

BOB: Ați și început să fiți de acord!

MANUEL: Cu ce începem?

NADIA: Mi-ai cerut mâna oficial?

MANUEL: Ai părinți?

NADIA (*prezentându-l pe Bob*): Tata!

BOB (*ochii mari*): Eu!

MANUEL: Stai jos!... (*prezentându-se oficial*): Domnul meu...

BOB (*făcându-i semn cu mâna să se retragă*): Degeaba, tinere, că nu-mi placi!

NADIA (*intervenind prompt și destul de tandru*): Dar dacă mie îmi place?

BOB (*îi binecuvântează*): Atunci... pirostriile și verighetele!

MANUEL: Deci, ceremonia nupțială s-a consumat.

BOB (*echivoc*): Doar ceremonia.

NADIA: Bob, de ce simți nevoia să fii spiritual?

BOB: Fac haz de necaz, Nadia... Dar nu numai atât. V-am dat și un avertisment. Iertați-mă că fac pe filozoful... eu nu sunt decât un inter-dreapta... dar e bine să vă întrebați, înainte de a deveni soț și soție: ce vă apropie și ce vă desparte?

(*Manuel și Nadia se privesc, surprinși.*)

NADIA: Mi se pare că Bob acesta este un fel de filozof inter-dreapta...

MANUEL: Da. Cu promptitudine sportivă, care n-are nicio legătură cu inteligența...

BOB: Salut, mulțumesc!

NADIA: ...a redus totul la două probleme, care se vor contopi până la urmă într-una singură și decisivă. Care este și întrebarea mea inițială: dacă experiența noastră a clătinat ceva în tine, Manuel?

BOB (*își trage o palmă peste frunte*).

NADIA – MANUEL: Ce e?

BOB: Cum naiba am uitat! (*Și, fără nicio explicație, o zbughește pe ușă.*)

MANUEL – NADIA (*se privesc intrigăți. Ridică din umeri. Au rămas față în față. Încet, după un timp*): Ce ne apropie... și ce ne desparte?

(*Se întorc ușor și pornesc, unul într-o parte a scenei, celălalt în cealaltă. Posibil joc de lumini.*)

MANUEL (*se oprește. Se întoarce către public, care devine astfel martorul dezbaterei*): Aici e casa mea, Nadia.

NADIA (*joc simetric cu al lui Manuel*): Și aici, odăița mea de mansardă, Manuel.

MANUEL: Dacă ești soția mea, trebuie să treci pragul acestei case. Suntem în biroul meu, la etajul întâi. Sub noi, e firma băncii.

NADIA (*își întoarce capul spre el*): Nu risc să mă împiedic în ea?

MANUEL (*capul spre ea*): Trebuie de la început să înțelegi că sunt glume care nu se fac cu o firmă. Ca unei zeități teribile, mai ales o soție de patron trebuie să-i poarte un respect înfricoșat.

NADIA (*către public*): O văd... Cu mari litere de bronz... „Manuel B. Manuel”... Și portalul... și treptele de marmură... și gratiile de fier... (*spre el, pufnind*) Nu te-ai întrebat niciodată, cine este adevăratul întemnițat?...

MANUEL (*către public*): Degeaba răzi, Nadia. Ai spus un mare adevăr! Puterea mea e bună după gratii. Și, dacă vei fi soția mea, eu te chem acolo unde nu te mai poate ajunge nicio teamă.

NADIA (*către public*): Adevărata mea siguranță e aici, Manuel.

MANUEL: Aici?

NADIA: Da. Aici, deasupra atâtor cotețe suprapuse, formând etajele peste care se ridică, falnică în mândra ei sărăcie, odăița mea de la mansardă.

MANUEL (*ironic*): Aici?

NADIA (*calmă*): Da. Aici e siguranța și liniștea mea. Mi-o dăruie din plin șevaletul. Mi-o dau visele mele, în fața cunoscutului și a necunoscutului. Tu... ce raporturi ai cu viața?

MANUEL (*către ea*): Nu înțeleg.

NADIA (*drăgălășia voită a tonului îi accentuează ironia*): Tu... ai vreun raport adevărat cu viața?

MANUEL (*către public*): Cel mai adevărat: o domin!

NADIA (*ca și cum uitase*): A! da. (*către public*) Și vrei să mă chemi să-mi petrec restul zilelor lângă un pericolos regizor al finanțelor, închis într-o orgolioasă superioritate, de unde comandă complicate jocuri de

cifre și de oameni, stăpânindu-le resorturile cu o mână rece și inflexibilă?

MANUEL (*înaintează spre ea, până la mijlocul scenei*): Lângă tine pot să fiu un simplu om, Nadia. Am împărțit cu voi tot ce am avut. Am făcut treburi grele, de la care Bob s-a eschivat.

NADIA (*se apropie de el*): Da, Manuel... Și dimineața, când se întâmpla să mă trezesc înaintea voastră, îmi plăcea să ascult, în camera asta mizeră, răsuflarea voastră polifonică... respirația ta demnă, egală... Iar azi-noapte, te-am auzit cum respirai în patul tău. Știam bine că nu dormi și că răsuflarea asta, intenționat ritmată de om adormit, era făcută să mă înșele pe mine și să mă liniștească... Da, Manuel, cred că ai putea, sau ai fi putut, să fii un simplu om. S-a clătinat oare ceva în tine?... Mi-e teamă însă că, întors în lumea ta, îți vei recăpăta repede somnul de piatră. (*Se întoarce la locul ei.*)

MANUEL (*întorcându-se la locul lui*): Somn sănătos și fără vise, Nadia!

NADIA (*cu tristețea dezamăgirii*): Totuși, dacă Bob n-a văzut insula noastră, tu ai văzut-o, Manuel! Deci erai apt să visezi... Insula noastră, ca o brătară de coral...

MANUEL: Ca o stea de fum... (*cu fața la public*) Dar acum fumul s-a risipit, Nadia! Și realitatea își arată limpede contururile...

NADIA (*spre public*): Colții!

MANUEL: Zadarnic fugi de ea! (*O privește.*) Vino-ți în fire, Nadia... Nu pricepi că toată viața ai privit lumea prin ochii unui copil visător? Nu înțelegi că anii trec, cutezanțele obolesc, totul intră cu încetul în apele reci și cenușii ale realității? Că este sortită de undeva o deznădejde pentru orice zi însoțită, ca și o toamnă care să îngroape în cenușă orice bucurie? Nu înțelegi că asta este realitatea? Când o să sfârșești cu optica asta de față săracă, de artistă crescută într-o mansardă?

NADIA: Sper că niciodată.

MANUEL: Te plâng, te plâng sincer... de ce te minți singură?... Am văzut atâtea în viața mea, Nadia, încât mi-am interzis de mult dorința de a mă înșela... (*spre public*) Să fugi de realitate – adică de ceea ce e urât – o zi, două, douăzeci, nu e ușor, dar nici imposibil. Într-o zi însă, într-un minut de neatenție, te întâlnești cu ea la un colț de suflet, cum te-ai întâlni la un colț de stradă cu un creditor de care te-ai ferit zadarnic. Atunci înțelegi cât de inutile sunt toate visele, toate evadările, din această închisoare fără ziduri, fără porți și fără gratii, care este lumea. La capătul viselor vine irevocabil întoarcerea la tristețe, ca o întoarcere pe pământ.

NADIA: Eu cred în „altceva”. Oricât ar fi de primejdioasă ceea ce crezi tu că este iluzia mea, oricât ar fi de ridicolă, mie îmi place să visez. Pentru mine, visul e un mijloc de a intra în jocul activ al existenței și de a paria pe ceea ce e frumos.

MANUEL: Nu te minți singură, Nadia!

NADIA: Dacă n-aș spera, dacă n-aș crede, doar atunci m-aș simți singură, dezarmată și inutilă, într-un val de viață care trece pe lângă mine implacabil, aruncându-mă deoparte, la margine, și luându-i pe toți ceilalți... cu el înainte. Fiindcă, dragul meu Manuel (*il privește*), toți oamenii adevărați visează... Iar din frământările pe care le trăiește azi omenirea, va ieși o nouă lume. Intră în jocul istoric alte forțe... Subestimezi forța visului? Nu știi cât e de mare, nu știi cât e de contagioasă! Nu știi cât poate fi de activă!

MANUEL (*face câțiva pași spre ea*): Nu e mai puternică decât mâna asta. (*Și-o arată.*) Vino lângă mine, Nadia. Mâna asta poate fi o pavăză pentru tine.

NADIA: Ah, Manuel!... Tu nu simți că vorbești mereu de după gratii? Dominație... pavăză... Dar a trecut aici, pe lângă tine, fiorul unei revoluții. Ce ar mai putea fi mâna ta, pe lângă brațele care ți-ar smulge gratiile?

MANUEL: Țara noastră e departe de asemenea perspective sumbre!

NADIA: Deocamdată, poate! Dar să știi că revoluția e estetică și circulă prin lume.

MANUEL (*răzând*): Ai auzit și tu: sunt cam două pe an!

NADIA: Dar dacă vine una singură și bună?

MANUEL: Bună!.. pentru cine?

NADIA (*cu un zâmbet*): Tocmai! E bine să te întrebă la timp!

MANUEL: E momentul să încheiem jocul... de data asta cu o întrebare a mea: ce-ai de gând să faci?

NADIA: Îți voi răspunde... Ți-aduci aminte? Acum câțva timp, ai descoperit că există și în viață, ca în romane, ființe omenești fără haine, fără pâine și poate fără nume.

MANUEL: În mod vag știam întotdeauna de existența unor astfel de ființe...

NADIA: Care n-ar fi ajuns niciodată în biroul tău, nici tu în mansarda lor.

MANUEL: Eu m-am simțit bine în mansardă, alături de tine.

NADIA: Pentru că știai că, într-o bună zi, o să te întorci în lumea ta. Și ai să poți iarăși uita suferința care protestează, care întreabă, care cere răspuns... Hai, mai vino o dată, pentru ultima oară.

MANUEL: Aș fi vrut să te atrag la mine...

NADIA: Eu... cred că am intuit odată cu venirea mea pe lume, că n-am să intru niciodată în biroul tău... (*Îi întinde mâna.*) Hai, Manuel! (*Manuel vine la ea.*) Te-am chemat aici, ca să-ți răspund la întrebare... Ia-ți adio de la mansardă. Tot e frumos pentru tine... pentru un colțișor din sufletul tău... dacă amintirea experienței noastre a mișcat o fibră din omul pe care lumea ta te silește să-l îți ascunzi... (*cu căldură, totuși*) Noi doi nu ne putem iubi, Manuel... Nici eu nu te pot iubi în biroul tău... nici tu n-ai putea iubi în mansarda mea. Au fost alții care s-au mințit în felul acesta... și au plătit în locul nostru... Ca să te simți bine în cuibul acesta din vecinătatea stelelor, ar fi trebuit să deschizi în el ochii la viață, să vezi mai mult albastrul cerului decât pământul solului – și visul ăsta, al mansardei care a fost insula noastră, să-ți fie, ca pentru mine,

reîncorporare... să-ți amintească, așa ca mie, pragul de pe care mi-am luat zborul în lume, în artă!... Iată răspunsul meu, Manuel: eu rămân în mansarda mea.

MANUEL: Aici?

NADIA: Oriunde. Pentru că, oriunde, e o perdea grea care se lasă între noi.

MANUEL (*o privește un moment. Se încordează, își înalță fruntea. Dar tonul e blând*): Adio, Nadia. (*Pornește în partea lui.*)

NADIA (*sieși, în șoptă*): Asta a fost tot? (*Face doi pași pe urmele lui.*) Manuel... (*El se oprește*). Aripile poeziei te-au atins doar în treacăt, bietul meu, Manuel... Dar experiența Experiența insulei noastre... nu ți-a folosit la nimic?

MANUEL (*o privește grav*): Ba da, Nadia. Ascultă...

(*E întrerupt de deschiderea ușii. Apare proprietăreașă, urmată de un cetățean mic de statură și care ține, în mâna întinsă în sus, costumul din primul act al lui Manuel. Proprietăreașă aduce pălăria, bastonul și mănușile lui Manuel.*)

PROPRIETĂREAȘA (*veselă*): S-a făcut, senior bancher! N-a mai fost nevoie de magazinul din colț!

MANUEL (*privindu-și costumul*): Costumul meu?

PROPRIETĂREAȘA: Și pălăria, și bastonul, și mănușile... Mulțumiți lui senior Hidalgo. Norocul vi l-a scos în drum.

CETĂȚEANUL (*se ploconește*): Hidalgo! Nu vă amintiți? Mi-ați vândut acest costum, în primele zile ale revoluției. Cu două sute de pesetas.

MANUEL: Am vândut atâtea! Și cu mai puțin...

HIDALGO: Eu l-am ales pe acesta.

MANUEL (*comparând*): Păi de ce? N-am impresia că vă vine.

HIDALGO (*mirat de atâtea naivitate*): O! senior! Să vorbim ca între oameni de afaceri... Mie nu trebuie să-mi vină la măsură; trebuia să-mi vină la socoteală... (*foarte grațios*) O mie două sute de pesetas!

MANUEL: O mie două sute?!

HIDALGO: Recunoașteți, senior, că dumneavoastră l-ați vândut în pierdere?

MANUEL: Fatal.

HIDALGO: Ei... eu vreau să-l revând în câștig!

MANUEL: Totuși...

HIDALGO: Ce să fac, senior? Profit și eu! Dumneavoastră doriți să plecați urgent, nu? Cu primul avion?

MANUEL: Cât mai urgent!

HIDALGO: Și telegrama f.f. urgentă este de câteva ori mai scumpă.

MANUEL: Argumentele dumitale, recunosc, sunt necinstite, dar solide.

HIDALGO: Este exclus ca doi oameni de faceri să nu se înțeleagă între ei.

MANUEL: Bine, fie! (*Face semn proprietăresei să-i ducă lucrurile după perdea.*) Dar explică-mi un singur lucru: de ce n-ai vândut încă nimănui costumul?

HIDALGO: Hm... De ce credeți că am ieșit în drum seniorei Martinez? Fiindcă veneam direct la dumneavoastră. Pentru cine era să-l păstrez mai sigur, decât pentru persoana căreia îi cădea turnat și care l-ar fi primit ce avea afecțiune părintească lipsită de meschine rezerve materiale?

MANUEL: Deci conai pe sfârșitul revoluției?

HIDALGO: Suntem o țară prea încercată, senior, pentru a nu aștepta *miercurea*, ca revoluția începută *luni* să se termine *vineri*. Azi e *vineri*.

MANUEL: Atunci mă grăbesc.

HIDALGO: E mai prudent, senior. Fiindcă s-ar putea ca, într-o zi, să vină și la noi o altfel de revoluție: vreau să zic una singură și bună!

MANUEL (*tresare*): Cine mi-a mai spus asta?

NADIA: Nimeni... Dar plutește în aer...

MANUEL: Bine. În câteva minute, sunt gata. (*proprietăresei și cetățeanului*) Așteptați afară, până vă semnez cecurile.

PROPRIETĂREASA: O sută paisprezece pesetas, plus gustarea: o sută nouăzeci și nouă.

(*Manuel îi face semn să iasă.*)

CETĂȚEANUL: Mie, o mie cinci sute.

MANUEL (*surprins*): Cât?

CETĂȚEANUL (*cu mâna pe inimă*): Bine. Vă las la o mie două sute.

(*Manuel îi face și lui semn să iasă și trece repede după perdea. Nadia se uită prin mansardă, ca pentru a-și lua rămas bun de la ea și începe să-și strângă lucrurile. Intră jubilând, Bob.*)

BOB: Nadia! (*Flutură un carnet în aer.*)

NADIA: Unde ai fost? Ce e asta?

BOB: Nu m-a uitat echipa! Mi-am amintit brusc că mi-au promis să-mi trimită biletul de drum la spital! Nadia, mi l-au trimis! Șia-l țineau acolo, pentru că nu-mi cunoșteau adresa. Ce băieți, nu? Vreau să zic de ai mei. Ce vrei? Sportivi!...

NADIA: Bravo lor!

BOB: Dar nu știi culmea?

NADIA: De unde să știu?

BOB (*îi arată carnetul*): Pentru „Arizona”!

NADIA: Cu „Arizona”?

BOB: S-au gândit că biletul de vapor cuprinde toate cheltuielile, deci avem și ce mânca pe drum! Că bani, de unde?... A!

NADIA: Ce e?

BOB: Poate tu ai!... Gata *nunta*? sau gata *căsnicia*?

NADIA (*tristă*): Gata *insula*...

BOB: Atunci, dă-mi biletul, să țî-l vizez (*Nadia i-l dă.*) Mă întorc îndată.

NADIA: Când pleacă „Arizona”?

BOB: Mai avem două ore.

NADIA: Atunci, mai stai. (*Se așează.*)

BOB: Ești tristă? (*Îi privește medalionul.*)

NADIA: La ce te uiți?... A!

BOB: Iartă-mă... E foarte simpatic.

NADIA: O, da... (*apoi*) Tu înțelegi, nu... că pe tine nu te puteam iubi?

BOB: Înțeleg: nu ajunge să fii simpatic.

NADIA: Ești prea sănătos. Îți plac aplauzele, șuturile... Dar ești un băiat bun. (*Se ridică.*) Hai să ne strângem boarfele!

(*Pe când își strâng amândoi prea puținele lor lucruri, Manuel iese de după perdea. Și-a recăpătat, așa cum e îmbrăcat, cu pălăria pe cap, cu mânușile în mână, cu bastonul pe braț, toată morga dinainte.*)

BOB (*care nu se aștepta apariția „asta”*): A! (*Rămâne cu gura căscată.*)

MANUEL: Ce e, tinere? De ce mă privești așa?

BOB: Gata să nu te... să nu vă recunosc. (*Nadiei, încet*) Observi cum i s-a înălțat din nou fruntea? Cum ceafa și-a recăpătat rigiditatea? (*Îl salută.*)

MANUEL: S-a terminat cu glumele, băiatule... Am făcut cu toții o experiență și i-am rămas dator Nadiei o explicație...

NADIA: Acum e prea târziu... N-ai să-mi oferi o explicație, ci să-mi propui o gratificare.

MANUEL: Numești-o cum vrei, dar ascult-o. M-am lămurit, în aceste săptămâni, asupra unor lucruri pe lângă care treceam indiferent, fără să reflectez asupra lor, dintr-un fel de comoditate interioară. Acum știu mai bine decât niciodată cum e lumea și cum sunt oamenii ei. Aș minți să spun că sunt absolut surprins de ceea ce am descoperit. Am socotit mereu că există în lume o formidabilă doză de indiferență, care-ți dă posibilitatea să pieri fără să bage cineva de seamă. Solidaritatea este, în nouă cazuri din zece, o ficțiune care ne învață marea lecție a singurății.

NADIA: Că spui lecție, așa, pentru a te justifica, poate nu e atât de rău.

MANUEL: Nadia! Eu îmi voi continua o viață clădită pe această realitate. Căci nicio efuziune, nicio concesie, nicio mărturisire nu te rupe cu adevărat din izolarea ta. Mă voi baricada în această solitudine, pe care voiam s-o împart cu tine și nu mă voi supune fără luptă asediului. Dacă e să aleg între învingători și învinși, între călăi și victime, sunt de pe acum decis. Voi fi un învingător.

Am măsurat de-a lungul acestor zile ce înseamnă să fii un înfrânt și gustul acesta al umilinței n-aș vrea să-l mai simt pe buze.

NADIA: Iată, Manuel, ceea ce se cheamă o conștiință în stare să digere cele mai grave crize. Conștiința dumitale funcționează excelent ca un plămân, ca un stomac, dar nu ca o conștiință. Dumneata ai multe lucruri de cucerit și le vei cuceri probabil. Dar ai un lucru de pierdut și pe acesta nu știu dacă vei izbuti să-l pierzi.

MANUEL: Ce?

NADIA: Voluptatea de a avea, voluptatea de a stăpâni. A fi un mare financiar este un fapt. A fi un mare financiar cu argumente este încă o păcăleală. În ochii mei, felul dumitale de a gândi nu răscumpără egoismul și nu te dezvinovățește... Deocamdată însă, e drept că ți-au revenit toate reflexele trecutului... și te afli în nou pe soclul de pe care poți să împarți cecuri.

MANUEL: A! (*lui Bob*) Tinere!

BOB (*ironic*): Ordonazi!

MANUEL: Spune-le să intre, să le achit. (*Bob introduce pe cetățean și proprietăreasă.*) Vasăzică, dumitale o sută nouăzeci și nouă... și dumitale o mie două sute... Nu cumva ți-am vândut și stiloul meu?

CETĂȚEANUL: Nu. Dar vă pot oferi unul cu optzeci de pesetas. (*I-l dă.*)

MANUEL: Dacă nu-l am, nu pot completa cecul.

CETĂȚEANUL: În acest caz, mă resemnez să vi-l împrumut doar.

MANUEL: Mulțumesc. (*Se caută în buzunarul hainei.*) A, pardon... nu în haina asta... (*Se duce după perdea. Caută în hainele pe care și le-a scos. Revine.*) Nu cumva știți unde mi-am pus carnetul de cecuri? (*Proprietăreasa și cetățeanul încep să zâmbească galben.*) Ia mai căutați și voi!

(*Împreună cu el, caută peste tot. Nadia, Bob, proprietăreasa. Căutare înfrigurată. Nervi.*)

NADIA: Nimic!

BOB: Nimic!

MANUEL: Nu se poate! (*Și-a scos pălăria, mănușile, a lăsat bastonul... și ceva din morgă.*)

PROPRIETĂREASA (*cetățeanului*): Caută și dumneata! Ce stai!

(*Caută și cetățeanul.*)

BOB: Nimic!

PROPRIETĂREASA (*se proptește în fața lui Manuel*): Atunci, eu ce mă fac?

MANUEL: Dumneata ce te faci? *Eu* ce mă fac?!

NADIA: Telegrafiezi în țară.

MANUEL: Cu ce bani?

BOB: Te împrumută seniora Martinez...

PROPRIETĂREASA (*dând în plâns*): Ca să mi-i ia și pe ăștia? (*Se repede și ia tava cu gustări, punând-o la adăpost.*)

MANUEL: Și-apoi, eu sunt grăbit! Nu pot să pierd primul avion!... (*Strigă.*) Mai căutați!

(*Mai caută Nadia, proprietăreasa.*)

BOB (*nu mai caută*): Câte carnete de cecuri aveai, șefule?

MANUEL: Câte era să-mi iau pentru trei zile de vacanță? Unul!

BOB: Așa e. În definitiv, puteai să-l umpli cu milioane.

NADIA (*se oprește*): Dar l-ai consumat în sume mici, în dreapta și-n stânga... până ți-ai terminat probabil toate cecurile. Nu ți-ai dat seama?

MANUEL (*abătut. Niciun pic de morgă*): Nu știu. Nu mai aveau curs... (*se așează, cu fața în palme*)... și nici nu sunt obișnuit să fiu prudent.

PROPRIETĂREASA (*își pune mâinile în șolduri*): Cu mine, ce ai de gând să faci?

CETĂȚEANUL: Parcă eu...

PROPRIETĂREASA: Dumneata îl dezbraci și gata! Dar eu?

NADIA (*blândă*): Un moment, seniora. Să ne gândim. Domnul Manuel o să...

PROPRIETĂREASA: Mă rog, gândiți-vă!

(*Se gândesc.*)

NADIA: Manuel...

MANUEL: Ai găsit vreo soluție?

NADIA: Nu. Mă gândeam la altceva... La cât de subredă poate să devină, pe neașteptate, situația unui mare magnat al finanțelor... Și când? Tocmai când se credea mai în siguranță... când era în vârful soclului.

MANUEL: Acum ești rea, Nadia.

NADIA: Nu, Manuel. Ți-o spun tocmai pentru că... mi-ai fost drag... Pricepi cum viața poate să-ți dea o lecție aprigă, într-o singură secundă?... Iată adevărata ta experiență, Manuel!

BOB (*care de câteva secunde devenise foarte calm și își aprinsese o țigară... luată discret de pe tavă*): Da... roata!

MANUEL: Care roată?

BOB: Aia care se învârtește-n lume... și care n-ar putea atinge nici pictura Nadiei, nici mingea mea. Pictura e universală și mingea e... carieristă!

MANUEL: Ți arde să bați câmpii?

BOB: Deloc... (*detașat*) Ascultă, bătrâne... cam de câți bani ai avea nevoie?

MANUEL (*ironic*): Vrei să-mi iscălești un cec?

BOB: Nu fi ironic... că nici eu nu credeam că o să ai atât de repede nevoie de mine!... Totuși, probabil că, așa cum spune Nadia, sunt un băiat bun... fiindcă nu te-aș fi chinuit, dacă mi-aș fi amintit mai repede...

NADIA: Ce, Bob?

MANUEL (*sceptic*): Ce?

BOB: Într-o zi, pe la începutul aventurii noastre, când muream de dorul unei țigări, mi-ai dat în bătaie de joc un cec. Știi că n-are niciun curs.

MANUEL (*se ridică*): Ce ai făcut cu el?

BOB: Un cec era ceva atât de nou pentru mine, încât am vrut să-l țin ca amintire.

MANUEL: L-ai păstrat?

BOB (*scoate cecul și i-l flutură prin față*): Uite-l! E în alb... și nesemnat!

MANUEL (*i-l ia și exploziv*): Salvat! (*proprietăresei*) Suntem salvați, madam!

PROPRIETĂREASA (*aducând repede tava*): Să trăiți! Să vă dea sănătate sfânta Eulalia și sfinții Policarp și Telesfor! Un pahar de vin! Un pahar de vin!

CETĂȚEANUL: Da! (*Dă un pahar pe gât.*)

MANUEL: N-avem timp! (*proprietăresei și cetățeanului*) Veniți cu mine la bancă! (*Pe când aceștia îl așteaptă lângă ușă, își ia pălăria, mănușile, bastonul. Se apropie de Nadia.*) Nadia... îmi dai voie să te sărut pe frunte?

NADIA: Cum vrei, Manuel. (*Îi întinde fruntea.*)

MANUEL (*o sărută*): Mulțumesc, Nadia... Un ultim bilanț al experienței: m-am îmbogățit cu o amintire curată.

NADIA: O să fie bună... pentru timpuri grele...

MANUEL (*dă mâna lui Bob*): Vino și tu cu mine, Bob. Poate o să ai nevoie de... de ceva... pe drum.

BOB: Nu pot să primesc, Manuel.

MANUEL: De ce?

BOB: Vreau să rămân simpatic până la urmă.

(*Manuel ridică din umeri, mai privește o dată pe Nadia – apoi pornește hotărât, și reconstituit, spre ușă. Iese, urmat de proprietăreasă și de cetățean. Bob strânge lucrurile lui și pe ale Nadiei, care face cu ochii înconjurul încăperii.*)

BOB: Nadia, trebuie să ne vizăm biletele... Nu vii?

NADIA: Mai stau puțin... să-mi iau rămas bun de la insulă.

BOB: Ce a mai rămas din ea?

NADIA: Iluzii destrămate... puncte de reper pierdute... aparențe risipite... A fost o riscată amăgire... Totuși, întâmplarea noastră a scos la lumină ambiții sufocate sub un rest de îndoială, a zguduit echivocuri, a bruscat exaltările de sentiment, a zorit necesitățile... E un rezultat... Da, Bob! Și nu vom plăti niciodată destul de scump dreptul de a rămâne fără jumătăți de afecțiuni, fără jumătăți de adevăruri... Hai, Bob! Ne vedem în port.

BOB (*un pic nedumerit*): Bine... Îți iau și lucrurile tale. (*Iese.*) (*Nadia face câțiva pași de-a lungul rampei. Se oprește pe la mijloc.*)

NADIA (*cu o strângere de inimă*): Cum!... asta a fost tot?... Jocul s-a sfârșit? (*Ochii i se ridică înfricoșați către cortină, care începe să se lase foarte încet. Strigă.*) Nu!... Nu încă!... Nu se poate sfârși așa! (*Se aude sirena și cortina se ridică la loc.*) „Arizona”! (*Fața i se luminează.*) Da! Viu, „Arizona”!... (*încet, întrebător*) Arizona? Parcă ar fi numele unei fete... Aveam, acum, atâta nevoie de o prietenă... Bietul Bob... el ce să înțeleagă?... O să vorbesc pe drum cu tine, Arizona... (*Vine la rampă cât mai în față.*) Tu ai să pricepi că viața aceasta pe care o trăim, e făcută din galerii prost încrucișate, prin care poți umbla până la moarte fără să întâlnești pe cine trebuie... (*privește medalionul, doar o clipă*)... deși uneori nu te desparte decât un zid, un pas, o umbră... (*privind cu ochii măriți spre sală*) Dar eu sunt convinsă că se află chiar în această clipă oameni care să repete cu viața lor așteptările mele... (*rar*) Nicio singurătate nu are sens fără acest sentiment... fără această nostalgie... (*Cortina*)

FINAL

Primele referiri la piesa *Insula* au apărut în cronicile dramatice după montarea spectacolului din anul 1947. Unul dintre cei mai importanți „avocați” ai piesei, Camil PETRESCU afirma: „*Insula* a readus în discuție teatrul lui Mihail Sebastian și am reținut numeroasele reproșuri care i s-au adus mai ales cu privire la pretinsa lipsă de adâncime a personajelor sale.

Teatrul lui Sebastian nu conține însă ceea ce se numește conflict între personaje, tocmai pentru că autorul *Stelei fără nume* era un sceptic de mare clasă, iar maestrul său era Montaigne. Arma scepticului este ironia, iar bucuria lui secretă este luciditatea. O undă ușoară de ironie înfășoară de aceea toate personajele acestui teatru și le simți pe toate privite de la o înălțime atât de mare, că tot ce e acut în ele se volatizează, iar această obiectivitate din înălțime a autorului îi asigură perenitatea operei. Mihail Sebastian este de o

sensibilitate intelectuală deschisă pentru toată frumusețea lumii și în același timp de o delicatețe și de o gingășie morală care sunt permanent jignite de tot noroiul cotidian din care cresc spiralele de corolă ale acestei frumuseți. Cu oroare pentru expresia directă, pentru orice emfază a sentimentului, Mihail Sebastian a sacrificat dimensiunea profunzimii mergând până acolo că a dat despre el însuși o suavă caricatură, în care egotismul obicinuit al autorului este înlocuit cu o ironică tandrețe, pentru ceea ce știa că îi constituie trăsătura esențială nerealizată. În realitate era o puternică personalitate ancorată în real, printr-una dintre cele mai atente inteligențe pe care le-a cunoscut scrisul românesc, dar ceea ce era refulat în el și ducea la fuga în ireal, e anume ridiculizat cu pudoare în personaje candidе și scumpe inimii lui, un profesor de provincie care se refugiază în lună, dincolo de lună, în depărtările incomensurabile ale unei galaxii, sau alt profesor, bineînțeles, și nu poet, căci ar fi fost un mod prea direct pentru ca să mai poată fi poezie în el, deci tot un profesor care se refugiază la o depărtare de aproape trei mii de ani, în trecut.

Este o autocaricatură lucrată cu o secretă voluptate, în care scepticismul omului de cultură europeană face oficiul decantării, în care dimensiunea profunzimii aparent sacrificată reapare subtil transformată în depărtare și de aci fărâmecul intelectual savuros al acestui teatru.

Nu pot judeca o piesă numai după spectacolul realizat cu ea, preferam s-o citesc în prealabil, cu atât mai mult mă simt dezorientat în fața «Insulei» care e și o lucrare neterminată, completată printr-o devotată faptă prietenească... Aștept cu deosebit interes lectura ei.” („*Insula*” lui Mihail Sebastian, „Revista Fundațiilor Regale”, XIV, (seria nouă), nr. 10-11, octombrie-noiembrie 1947, pp. 149-150).

În prefața ediției Mihail Sebastian, *Opere alese*, vol. I (*Teatru*), Vicu MĂNDRA caută simbolul „stelei fără nume”, abstracte, poetice, și în piesa neterminată a dramaturgului, ajungând la concluzia:

„În *Insula*, care urmează imediat *Stelei fără nume*, teritoriul imaginar al fericirii posibile este coborât la coordonate terestre. Eroii piesei, Nadia, Bobby și Manuel, sunt

împinși către năzuirea unei fericiri purificate, tocmai prin depărtarea lor temporară de convențiile obișnuite ale societății burgheze. [...] Eroii *Insulei* încep să înțeleagă mai profund drama uciderii fericirii în orânduirea existentă. Ei pricep că oamenii trăiesc, de fapt, «pe două planete» deosebite, între biroul bancherului și mansarda oamenilor care n-au ce mânca, se cascade, înfiorătoare, o prăpastie adâncă. Simbolul «stelei» devine întrucâtva mai accesibil. Eroii piesei nu scutează bolta îndepărtată, ci o insulă «cu multă lumină, cu mult albastru, cu mult cer». Insula visurilor de fericire ale celor trei prieteni pare a fi locuibilă. «Insula cu mult albastru», pe care o visează Nadia, Bobby și Manuel, pare infinit mai aproape de noi, mai lesne de atins, decât îndepărtata «stea fără nume» a cărei apariție pe firmamentul celest nu s-a produs și nu se va produce.” (ed. cit., pp. 28-29).

Considerând *Insula* un „drum” necesar în evoluția creației lui Sebastian, Mirela NEDELICU judecă piesa „prin prisma spiritului și operei scriitorului” și observă asemănări de situații cu *Potopul* de H. Berger: „Sebastian exersează teme și motive. Ca preferință continuă, înclinarea însă dă naștere formulei originale, proprii. Realul meschin înfruntă iluzia. Jocul are gratuitatea nobilă a căutătorului fericirii. Discretă și lirică, încordarea nu e tragică, e mai mult grimasa unei sensibilități deosebite, timide și resemnate. [...]”

Imaginile tind să devină simbol și realitate, expresii lirice ale unui univers. Spiritul trădează înrudirea sau influența unui Giraudoux. Calitatea pregnantă a scrisului [lui] Sebastian este însă continua devenire. De la surdina *Jocului de-a vacanța* la explozia *Ultimei ore* este un drum.”

Referindu-se mai mult la textul piesei, decât la spectacolul jucat în 1965 despre care scrie, comentatoarea va veni cu unele observații critice privind stilul și concepția dramaturgului: „Pierderea identității este echivalată cu pierderea personalității, a datelor umane dobândite (vezi și *Jocul de-a vacanța*, jocul de-a fericirea). Eroarea este de concepție, iar mecanica și subita transformare a eroilor dăunează autenticității personajelor. [...] Egali prin condiție, eroii împărtășesc treptat fericirea izolării pe «insula» ideală a

împlinirii umane. Textul se oprește aici. Se identifică totuși valorile constante ale teatrului lui Sebastian: sensibila poezie, ironica și surâzătoarea melancolie. Aparența de «lucru», de nefinisat – este evidentă însă și în aceste două acte. Piesa e rarefiată încă, elementele dramatice se epuizează rapid, fără a da senzația unei coeziuni solide”.

Despre contribuția finală a lui Mircea Ștefănescu, va afirma: „În ipoteza reconstituirii migăloase (M. Ștefănescu), intenția de a păstra atmosfera și stilul este evidentă, actul întregirii documentare a lui Sebastian reprezentând aici putere de dăruire și afinitate culturală. (*Retrospectiva Sebastian. „Insula” la Teatrul de Comedie, „Contemporanul”*, 25 februarie 1966).

Mihai HETCO susține singularitatea lui Sebastian în peisajul teatrului românesc, piesele acestuia având „o largă rezonanță prin cea subtilă mixtură de fior liric și zădărnice, de răsēt și visări stelare, de mici zbcuciumări fără urmări apreciable Astfel, eroii săi trăiesc redusa dramă a tentației, a pasului făcut cu infinite precauții și a retragerii imediate odată cu înțelegerea imposibilității unei «ieșiri».” [...]

Apropierile făcute de unii comentatori între teatrul lui Caragiale și cel al lui Mihail Sebastian i se par lui Hetco nepotrivite. „Sebastian, cu pornirile sale elegiace, cu anxietățile și bucuriile personajelor ce-i populează piesele, se află pe linia teatrului lui Victor Ion Popa și George Mihail Zamfirescu, fără profundul lirism al primului și dramatica și pătimașa existență a personajelor celuiilalt.”

Ilustrând „pe deplin dorința de evaziune și ideal a autorului”, *Insula* este „deci o piesă cu un palid conflict, de discret lirism în care putem reține cel mult câteva referințe aluzive la anumite stări de lucruri. Mihail Sebastian, supus unor multiple influențe, tânjește după evaziuni exotice ce se leagă de natura sa intimă, promovând un soi de confrerie în care să se vorbească «de la om la om», lipsită deci de conștiință civică. [...] Un asemenea spectacol poartă deci pecetea eleganței și a siguranței autorului, de continue alternanțe lirice și critice, niciodată fixate, niciodată

clarificate.” (*„Insula” de Mihail Sebastian, „Scânteia tineretului”*, 4 martie 1966).

După ce argumentează necesitatea unui act al III-lea al piesei *Insula*, pentru a putea fi jucat, Radu POPESCU vine și cu câteva presupozii despre abandonarea piesei de către autorul *Ultimei ore*, spunând că „n-ar fi deloc neverosimil ca Sebastian, cu dezvoltatul său spirit critic și autocritic, cu finețea sa, cu exigențele sale, să fi considerat că a ajuns într-un asemenea impas, după cele două acte scrise, oricât spirit, oricâte amuzante situații cuprind ele. Nu e deloc exclus ca Sebastian, scriitor atât de lucid, să-și fi dat seama că, în această încercare, el reia tema fundamentală a celorlalte drame ale sale și chiar – cu toată aparenta nouate a cadrului și a condițiilor exterioare – situația fundamentală în care el plasa pe eroii lor. Căci, într-adevăr, ce sunt și ce caută pictorița Nadia D., bancherul internațional B. Manuel și tânărul fotbalist Bobby II, constrânși de rigorile războiului care i-a surprins într-o insulă sud-americană de fantezie, să conviețuiască, totalmente dezbrăcați de condițiile vieții lor sociale obișnuite, în francă și egală solidaritate, în sinceră comuniune umană, – ce sunt și ce caută acești oameni, altceva decât sunt și caută eroii izolatei vile din *Jocul de-a vacanța*, ai tainicei locuințe provinciale din *Steaua fără nume* și chiar, într-o bună măsură, ai bibliotecii lui Andronic din *Ultima oră*? Mirajul unor relații umane, egale, demne, sincere, realizarea iluziei prin evaziune din contingența istoric-socială, prin ruptură voluntară cu condițiile obișnuite ale existenței – iată tema fundamentală a lui Sebastian, în cadrul căreia, de asemenea, el recurge la câteva situații dramatice și la câțiva eroi, foarte ușor de recunoscut. Dar acestora le urmează, implacabil, eșecul, trezirea (parțial îndulcite în *Ultima oră*). Și poate că Sebastian nu s-a mai putut împăca cu această soluție și, consecutiv, cu această formulă a dramei sale.” (*„Insula” de Mihail Sebastian, cu un epilog de Mircea Ștefănescu, „România liberă”*, 23 februarie 1966).

Și pentru M. RADNEV, *Insula* „e într-un fel un «joc de-a vacanța» desfășurat în decorul exotic al Americii de Sud”, motivul acestei piese fiind și „motivul fundamental al dramaturgiei lui Mihail Sebastian: tentația evadării din

realitatea strâmtă și sufocantă a lumii burgheze și imposibilitatea dureroasă a realizării acestei aspirații. Epilogul redactat de Mircea Ștefănescu cu o justă intuire a problematicii și tonalității sebastianiene, accentuează ideea «iluziilor destrămate», a «punctelor de reper pierdute» într-o societate alcătuită din «galerii prost încrucișate», în care oamenilor nu le rămâne decât gustul amar al izolării și singurătății. („*Insula*” de Mihail Sebastian, „Informația”, 23 februarie 1966).

Fiind unul dintre singurii critici care nu cred în necesitatea unui act al III, Virgil BRĂDĂȚEANU afirmă: „*Insula*, socotită drept o operă neterminată, este și nu este așa, cu toate că există până acum două acte III, adică două versiuni de act final aparținând altor scriitori. Prețuind versiunile pomenite, ni se pare că un act al III-lea n-ar mai fi necesar, deoarece un final greu de contestat este chiar cel cu care se încheie comedia «neterminată» a lui Sebastian.” (*Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, p. 363).

În volumul *Teatrul românesc*, comentând spectacolul din 1947, Ioan MASSOFF este de părere că piesa are „mai mult valoarea unui document” și că „Șeptilici, actor și regizor, scenograf înzestrat, om de cultură, scriind actul cu care se încheia piesa, nu s-a îndepărtat, atât cât îi era cu putință, de «planul» autorului, fără să se atingă de primele două acte - dar, din păcate, Sebastian, atât de meticolos și stăruitor în privința «tehniciei» pieselor sale, nu avusese timpul să-și «lucreze» cele două acte, care păreau neînchegate, cu lungimi, cu legături nepuse la punct. Piesa amintește de *Potopul*, dramatizarea lui Sebastian, cu o temă de actualitate după sinistra aventură nazistă: sub amenințarea unei primejdii comune, oamenii se înfrățesc, făcând zid spre a rezista, victoria asupra adversităților cucerind-o doar aceia care păstrează încrederea în viitor”. (op. cit., vol. VIII, Editura Minerva, București, 1981, p. 474)

„Tot un «joc», dar de-a supraviețuirea, în timp de mare restriște, într-o lume părăginită”, este piesa *Insula* și pentru Constantin TRANDAFIR (*Mihail Sebastian. Între viață și ficțiune*): „loc privilegiat, paradis primordial, refugiu care,

spun psihanaliztii, e temă fundamentală a literaturii, a visului, a dorințelor.”

După părerea lui C. Trandafir, *Insula* n-a fost terminată, deoarece autorul ei „nu mai avea nimic de spus, după ce «mesajul» a fost mărturisit atât de tranșant patetic”, iar piesa n-a fost „pe măsura dorinței lui”, adăugând: „«Comedia» aceasta neterminată, care, sigur, ar fi fost mult îmbunătățită, se sprijină pe un eșafodaj tragic și se rezolvă optimist. Nonsens al înțelesului consacrat al tragediei, dar Sebastian s-a decis de la începutul carierei sale literare că în accepțiunea modernă genurile trebuie să se amestece, dacă trebuie ca literatura să supraviețuiască.” (op. cit., Ed. Fundației Culturale Libra, București, 2007, pp. 232-236).

Într-un *Dicționar de personaje* din teatrul lui Sebastian, Gabriela CHICUDEAN, reluând o idee mai veche, generalizează trăsăturile personajelor din *Insula*: „Evadarea prin intermediul visului, o aspirație a tuturor personajelor lui Sebastian, de altfel, e ceva necesar. [...] O astfel de «insulă» a întâlnit și Mihail Sebastian la Ecrene, Balcic, un peisaj miraculos cu o pădure situată la 50 m. de mare, în care dramaturgul s-a bucurat, s-a purtat și simțit ca un copil. Adesea, asemenea eroilor săi, acesta visa un loc în care să se refugieze”.

Unele personaje (în special Manuel) par alter-ego-uri ale creatorului lor: „Resemnarea cu care Manuel își acceptă situația are ceva specific modului de fi al dramaturgului, lucru lesne de observat din *Jurnal*. Cei trei eroi sunt, parcă, trei fețe ale creatorului măcinat mereu de jocul dintre aparență și esență, de ceea ce vroia să fie și ceea ce era el în realitate. Bob ar fi masca sportivului, tânărul ce schiază prin munți, rupt de lume și de realitățile dureroase ale societății contemporane autorului; Manuel este omul de lume, avocatul sobru ce impune respect și reputează succese, iar Nadia ar fi ceea ce Mihail Sebastian ar fi vrut dar nu a reușit niciodată să fie, din pricina resemnării sale.”

Tot din acest *Dicționar* aflăm că „personajul lui Mihail Sebastian nu a avut un nume definitiv, în faza de proiect numindu-se Manuel B. – Mircea Șeptilici a avut inițiativa de a

dubla prenumele, acesta devenind, astfel, Manuel B. Manuel". (Mihail Sebastian, *Teatru. Dicționar de personaje*, Ed. Hasefer, București, 2007, pp. 188-191).

Foarte laconic, Nicolae MANOLESCU menționează: „Celelalte piese ale lui Sebastian sunt neinteresante. *Insula reia* tema *Potopului* lui H. Berger (tradusă de Sebastian însuși) pe alt meridian (care va fi și cel din *Racul* lui Ivasiuc) și în alt mediu, la un birou de voiaj în incapacitate de a mai permite solicitanților călătoria din cauza unor misterioase evenimente revoluționare". (*Istoria critică a literaturii române*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008, p. 872).

ULTIMA ORĂ

Ultima oră a fost publicată, postum, în anul 1954, în limbile franceză, engleză, germană la editura „Cartea” din București: *Dernière heure: comédie en trois actes*, Edition „Le Livre”; *Stop news: a comedy in three acts*; *Letzte Nachrichten: Lustspiel in drei Aufzügen*, Verlag „Das Buch” (volumele conțin o mică introducere nesemnată, fără a se indica autorul traducerii). În limba română piesa a apărut în 1956, la Editura de Stat pentru Literatură și Artă și în volumul *Mihail Sebastian, Opere alese*, ediție îngrijită, prefață de Vicu Mândra, Editura de Stat pentru Literatură și Artă. Bucurându-se de mare succes, piesa va cunoaște numeroase reeditări: *Mihail Sebastian, Opere alese*, ed. îngrijită și prefață de V. Mândra, Editura pentru Literatură, București, 1962; *Teatrul românesc contemporan*, prefață și note Margareta Barbuță, Editura Tineretului, 1962, *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, prefață de Mircea Tomuș, Editura pentru Literatură, București; 1965; *Ultima oră*, Editura Eminescu, 1975; *Jocul de-a vacanța, Steaua fără nume, Ultima oră*, Editura Eminescu, București, 1985; *Mihail Sebastian, Teatru*, ed. îngrijită de V. Mândra, antologie și repere istorico-literare de Mihai Dascal, București, Minerva, 1987. Piesa a cunoscut mai multe traduceri în limbi străine: *Ultima Edizione. Tre atti*, Edizioni II Copioni, Roma, 1955; *Ultima edición*, Editorial Quetzal, Buenos Aires, 1959; *Aféra Propas. Posledni zpravı*, Praha, Orbis, 1957; *Ausgewählte Werke*, mit einem Vorwort von B. Elvin (Einband und Schutzumschlag Sergiu

Sandulovici), E.S.P.L.A., București, 1960; *Chhapte chhapte*, Atma Ram and sons (Hindi version of *Stop news*. Translated by Vinod Rastogi), Delhi, 1963. Piesa a mai fost tradusă în limba franceză de Alain Paruit, în volumul *Théâtre* (pref. de Georges Banu), Paris, Ed. de l'Herne, 2007.

Inițial, Mihail Sebastian se gândea la două piese diferite: *Ultima oră* (despre lumea presei și a ziaristilor corupți) și, în paralel, la «Alexandru cel Mare» (având ca personaj principal pe idealistul Alexandru Andronic). O primă referință la *Ultima oră* apare în *Jurnal* (Editura Humanitas, București, 1996), la 3 ianuarie 1942, când consemnează că „*Ultima oră* poate crea de asemeni dificultăți de ordin politic”. Una din puținele mărturii despre «Alexandru cel Mare» surprinde momentul „joncțiunii” pieselor: „Ieri după-masă, în fine, în timp ce vedeam un film, mi s-a părut deodată că «am găsit». Aveam o idee, un titlu («Alexandru cel Mare») și două personaje. Am ieșit de la cinematograful într-un fel de excitare optimistă (ca întotdeauna când «văd» un proiect de carte sau de piesă). Pe drum spre casă, ideea dobânda contur, se împlinea – dar, la un moment dat, mi-am dat seama că e ceva cu totul prea sumar, prea subțire, prea fragil, ca să alimenteze trei acte. Nu mă simt acum în stare să scriu o piesă de poezie intimă. Nici măcar un alt *Jocul de-a vacanța* n-aș putea face acum. Nu, nu – îmi trebuie ceva mai plin, mai truculent, mai bogat. Îmi trebuie o schelărie solidă de piesă: multe personaje, multe incidente, o intrigă, o acțiune – o anumită abundență teatrală care să utilizeze din plin și semnătura lui Nicușor, și trupa Naționalului. O asemenea piesă ar putea fi, ar fi putut să fie *Ultima oră*. Nu știu dacă am făcut și nici când am făcut această reflecție. Nu știu când am făcut joncțiunea între «Alexandru cel Mare» și *Ultima oră*. Cred că a fost o chestiune de un minut, de o secundă. Într-o clipă cele două proiecte au fuzionat. *Ultima oră* a devenit actul I, iar «Alexandru cel Mare» actul al II-lea al aceleiași piese. Îmi lipsește actul III – dar am atâtea elemente de comedie în primele două, încât mi se pare că totul se va rezolva de la sine”. (*Jurnal*, ed. cit., 7 ianuarie 1942).

În luna ianuarie 1942, autorul scrie intens la piesa *Ultima oră*, deși evenimentele social-politice sunt tot mai dramatice. Lucrează totuși cu îndârjire: „Piesa mea face mari și rapide progrese. Am scris astăzi 6 pagini mari. Primele 3 scene ale actului I sunt aproape gata. Incidente noi răsar cu fiecare replică. Mă las antrenat cu ușurință în bătaia scurtă ca de rachetă a dialogului. Scriu cu o neașteptată plăcere. Am impresia că tonul comediei e găsit (e adevărat însă că voi avea în decursul piesei, mai ales în actul II, schimbări delicate, poate dificile, de ton).” (9 ianuarie 1942); Entuziasmul inițial al autorului este urmat de neîncredere, nemulțumire și chiar dezgust: „Piesa asta ar trebui scrisă repede, cu ochii închiși, pentru ca să nu dau timp remușcărilor și scrupulelor să mă invadeze. Uneori mă cuprinde un teribil dezgust de ceea ce scriu – dar îl reprim repede.” (14 ianuarie 1942). „Sunt nemulțumit de convorbirea Ștefănescu – Andronic, care mă așteptam să dea mai mult. Mă gândesc să o refac, dacă voi avea timp.” (17 ianuarie 1942). În timp ce relatează despre procesul de elaborare al piesei, Sebastian face și observații generale despre teatru. O atenție deosebită se acordă intrării în scenă a noului personaj, Magda: „Scriș numai trei pagini azi, scenele, foarte scurte, XIV și XV. A intrat în joc tânăra mea eroină, Magda. Simt aici nevoia unei schimbări de ton. Până acum am scris oarecum mecanic, într-un stil de «comedie de situație». Cred, de altfel, că am destulă abilitate pentru asta. Intrarea și ieșirea personajelor, înlănțuirea incidentelor este – mi se pare – fără autor. Pe o situație dată, o piesă de teatru se construiește automat. Teatrul se scrie singur. Din păcate, intru într-o săptămână cu program încărcat – și mă tem că nu voi avea timp pentru piesa mea, care nu văd cum ar putea fi gata la 1 februarie.” (18 ianuarie 1942). Într-adevăr, autorului îi vine tot mai greu să scrie, ritmul devine tot mai lent: „Terminat actul I. Până la 6 seara nu reușisem să scriu niciun rând, dar de la 6 până acum (11 ½) am scris repede, aproape fără să mă recitesc. Nu-mi dau seama cum a ieșit. Mă tem că întreg actul e prea lung, iar ca scenariu și construcție cam laborios. Mă gândesc să-l citesc cuiva pentru control. Lui Benu poate.” (26 ianuarie 1942). Scrierea actului al II-lea, început pe 28 ianuarie

1942 („Am început să scriu actul II. De fapt n-am intrat propriu-zis în materie, căci n-am făcut decât conferința de la radio, cu care începe actul. Sper să pot lucra mâine mai mult.”) decurge mult mai dificil. Impresionat de evenimentele politice, atent la ultimele noutăți de război, M. Sebastian continuă totuși scrisul, chiar dacă însemnările din *Jurnal* indică o tot mai mare descurajare și oboseală: „Ieri n-am scris decât câteva replici. Dar azi am terminat, chiar acum (ora 1 noaptea), scena V. Ieri și azi, zile de descurajare. Oarecare silă de scris. E oare posibil să mă joc acum de-a literatura!” (3 februarie 1942); „M-am tot căznit în ultimele două săptămâni, de când m-am întors de la zăpadă, m-am tot căznit să repar actul al II-lea al piesei. Nu cred că am reușit. Încă o dată trebuie să constat că ceea ce nu izbutesc la prima redactare nu mai izbutesc niciodată. Am scris, transcris, tăiat, refăcut, schimbat, întors pe față și pe dos scena V, Magda – Andronic – și tot proastă a rămas. Mă decid s-o las în starea în care se află. Trec mai departe la actul III. Mai târziu, după ce voi fi recăpătat oarecare distanță, voi încerca din nou să revăd lucrurile. Încep actul III, fără gust și fără încredere. Piesa asta trebuia să fie un joc – și nu e. O simt devenind prea greoaie.” (30 martie 1942). În decursul lunii aprilie, când lucrează la actul III, autorul are stări sufletești variate și cu greu își găsește echilibrul: „Pentru moment sunt mulțumit că piesa, care mă dezgustase cu totul, începe să mă intereseze din nou. Nu prea mult – dar poate atât cât e necesar ca s-o termin.” (5 aprilie 1942). În iunie, referindu-se la actul III, observă, din nou, neajunsurile: „Ce e prost e că încă nu sunt definitiv fixat asupra scenariului actul[ui] III. Până astăseară nici măcar nu știam dacă se va petrece în redacția gazetei sau în biroul lui Bucșan. Acum cred că am optat – definitiv? – pentru redacție. Mâine-dimineață voi încerca să încep.” (3 iunie 1942). Din unele adnotări reiese că Sebastian optase pentru titlul «Alexandru cel Mare»: „Ore întregi, zile de-a rândul am tot încercat să scriu actul al III-lea din «Alexandru cel Mare», dar zadarnic. Pe de o parte piesa a intrat cu ultimul act într-un punct mort, iar pe de altă parte, eu însumi sunt într-o perioadă de neinspiratie absolută. Sunt apatic, greoi, lipsit de spontaneitate, fără spirit, fără haz, opac, incert, desfăcut. Tot ce

scriu pe hârtie e lemnos, cenușiu, inutil. Evident, scenariul actului III nu e fericit. Am îndoieli până și asupra cadrului. (L-am plasat întâi la redacție, dar pe urmă l-am început în biroul lui Bucșan, fără să știu încă dacă până la urmă nu voi reveni din nou la redacție.) dar chiar așa fiind, aș vrea să pot termina actul – bun sau rău – măcar pentru a-l putea pune deoparte. Și nu izbutesc.” (29 iunie 1942). Ca de obicei, autorul are tendința de a-și subestima creația: „Terminat – în fine! – «Alexandru cel Mare». Mai corect ar fi de spus că am terminat actul III. Piesa în sine mai are nevoie de oarecari operații de finisaj – toate ușor rezolvabile la transcriere. Asta nu însemnează că sunt mulțumit de lucrul făcut. În totul, dacă mă gândesc la primele mele intenții (o piesă ușoară, scrisă repede și reprezentabilă imediat, pentru a câștiga bani), am eșuat – a ieșit cu totul altceva – nici prea bun pentru opera mea de scriitor – nici destul de vulgar pentru a face un mare succes – nici destul de inofensiv pentru a trece, *telle quelle*, într-un repertoriu de azi.” (18 iulie 1942). În sfârșit, la 14 septembrie, consemnează, cu ușurare: „Recitit cu o neașteptată plăcere *Ultima oră*. E totuși o comedie excelentă. Știu care îi sunt cusururile și știu ce trebuie refăcut, dar îmi dau seama că în trei zile pot face din ea un text mai mult decât reprezentabil.”. Curând, după terminarea piesei, încep demersurile, din păcate nereușite, pentru punerea ei în scenă. Sebastian care, din 1940, nu avea drept de semnătură, căuta pe cineva care să-i „adopte” opera: „l-am făcut două vizite lui Mircea Ștefănescu. În principiu a acceptat să-mi adopte *Ultima oră*. Răspunsul definitiv îl voi avea după ce va fi citit manuscrisul, pe care i l-am lăsat. Pentru mine nu e decât o chestiune de bani. Sărăcia se strânge iar în jurul meu, ca în cele mai proaste momente.” (25 septembrie 1942); „Lipsa de camaraderia lui Mircea Ștefănescu, care până azi n-a găsit timp să citească piesa. Ar fi absurd să mai cred că mă va ajuta s-o joc. Încă o poartă închisă.” (9 octombrie 1942); „Am luat înapoi de la Mircea Ștefănescu manuscrisul piesei. Nu l-a citit. Am preferat să tai scurt o situație atât de penibilă.” (17 octombrie 1942). Rezervele prietenilor, descurajarea lui Mihail Sebastian, dar și evenimentele politice defavorabile au împiedicat reprezentarea piesei în timpul vieții autorului.

Premiera a avut loc la 25 ianuarie 1946, pe scena Teatrului Național din București (sala Studio), în regia lui Moni Ghelester, cu următoarea distribuție: *Alexandru Andronic*: Costache Antoniu; *Grigore Bucșan*: Ion Finteșteanu; *I.D. Borcea*: Niki Atanasiu; *Ștefănescu*: M. E. Balaban; *Voicu*: Al. Demetriad; *Pompilian*: Al. Clonaru; *Brănescu*: Al. Ionescu-Ghibericon; *Agopian*: D. Amigdalis; *Magda Minu*: Marcela Demetriad; *Gaby*: Carmen Stănescu; *Ana*: Margareta Dumitrescu; *Werner*: Marietta Sadova ș.a. La 17 decembrie 1953, spectacolul va fi reluat în aceeași regie, la același teatru, cu o nouă distribuție: Marcel Anghelescu, Radu Beligan, Aura Buzescu, Alexandru Giugaru, Marcela Rusu, Grigore Vasiliu-Birlic. În anul 1956, Teatrul Național din București va participa, cu spectacolele *Ultima oră* și *O scrisoare pierdută*, la Festivalul Internațional de Artă Dramatică din Paris, bucurându-se de elogiile publicului și ale presei franceze. În București, piesa se mai joacă la Studioul Casandra al IATC (1953, 1967), la Teatrul Nottara (1975). În țară, *Ultima oră* a fost jucată cu succes la teatrele din Iași, Timișoara, Cluj, Brașov, Arad, Craiova, Baia Mare, Reșița, Bârlad, Satu Mare. Din 2003, piesa se joacă iarăși pe scena Teatrului Național din București, în regia Ancăi Ovanez-Doroșenco. Prima reprezentație: 10 mai 2003. Premiera oficială: 18 mai 2003 (spectacolul se va relua în anul 2008). Distribuția: *Alexandru Andronic*: Claudiu Bleonț; *Grigore Bucșan*: Mircea Albușescu; *I.D. Borcea*: Gheorghe Dinică și Armand Calotă; *Ștefănescu*: Marin Moraru; *Magda Minu*: Ilinca Goia ș. a. În anul 2007, *Ultima oră* s-a jucat la Teatrul Național Mihai Eminescu din Chișinău. Premiera: 29 iunie 2007. Regia: Alexandru Cozub. Distribuția: *Alexandru Andronic*: Vitalie Rusu; *Magda Minu*: Margareta Pinteș; *Grigore Bucșan*: Nicolae Ghereg; *I.D. Borcea*: Vitalie Carauș; *Ștefănescu*: Nicolae Darie; *Brănescu*: Ion Mocanu ș.a. Tot în anul 2007, piesa a fost reprezentată în cadrul Teatrului Sică Alexandrescu din Brașov, în regia lui Gelu Colceag, cu: Adrian Titieni (*Alexandru Andronic*), Maria Gârbovan (*Magda Minu*), Mihai Bica, Marius Cordos, Mircea Andreescu, Demis Muraru, Vlad Jipa,

Dan Săndulescu, Radu Negoescu, Marius Cisar, Carmen Moruz, Oana Huiu, Eliza Vizitiu ș.a.

În străinătate, cea mai cunoscută reprezentație a avut loc în stagiunea teatrală 1954-1955, pe scena Teatrului de Satiră din Moscova, în regia lui E. B. Krasnianski, artist emerit al R.S.F.S.R. Traducere de I. D. Konstantinovski; distribuția: *Alexandru Andronic*: O. P. Solius, artist emerit al R. S. S. Tadjice și M. K. Davădov; *Grigore Bucșan*: M. P. Malinin, artist emerit al R.S.F.S.R. și A. D. Papanov; *I. D. Borcea*: G. I. Dore, artist emerit al R.S.F.S.R. și D. M. Kadanov; *Ștefănescu*: F. A. Dimant și G. A. Ivanov; *Voicu*: A. V. Kozubski și I. A. Gomoșov; *Pompilian*: D. M. Kadanov și R. A. Alexandrov; *Brănescu*: I. N. Bodrov, artist emerit al R. S. S. Gruzine, A. D. Papanov și A. V. Petrovski; *Agopian*: B. V. Runghe și G. B. Tusuzov; *Magda Minu*: V. K. Vasilieva, artistă emerită a R.S.F.S.R., și V. N. Jukovskaia ș.a.

În 1955, *Ultima oră* a fost ecranizată, cu titlul *Afacerea Protar*, la studioul cinemartografic București, în regia lui Halarambie Boroș. Au participat actorii: Ion Iancovescu, Ion Finteșteanu, Radu Beligan, Ioana Zlotescu, Jenică Constantinescu, Ion Talianu, Constantin Ramadanm, Ion Lucian ș.a.; în 1993, piesa a fost adaptată pentru televiziune (Teatru TV), în regia lui Dinu Cernescu. Distribuția: Traian Stănescu, George Constantin, Sebastian Papaiani ș.a.

Despre *Ultima oră* s-a scris mult și, în general, favorabil. Vicu MĂNDRA, în prefața ediției *Mihail Sebastian, Opere alese* din anul 1956, observă că „incapacitatea de a visa, văzută ca o țară cronică a oamenilor impuri de felul lui Bucșan, duce pentru prima oară la înfrângerea parțială a acestora. Dar și în piesele anterioare, superioritatea eroilor care nu și-au pierdut forța de a dori «altceva», de a râvni frumusețea neîntinată a vieții, este subliniată cu tărie. Ei dețin taina unor bucurii, icoana unei lumi care – imprecisă cum este – îi înobilează hotărâtor. În contrast cu aceștia, oamenii de afaceri lipsiți de scrupule, miniștrii și trepădușii lor, burghezia târgurilor de provincie mulțumită de sine produc la înfinit

monștri, ființe infirme, în care s-a stins ultima pâlpăire a omenescului.

Este adevărat și nu ne este îngăduit să uităm că Mihail Sebastian râde în comediiile sale nu numai de Bucșani, dar și de Andronici. Scriitorului nu-i scapă stângăcia și dezarmarea dezolantă a eroilor săi inocenți, pe care îi urmărește cu zîmbetul pe buze.” (*Mihail Sebastian*, op. cit., p. 42).

Un comentariu aprofundat al piesei propune Vicu MÂNDRA în *Incursiuni în istoria dramaturgiei române* (Ed. Minerva, București, 1971): „Esențial [...] pentru determinarea formulei compoziționale a pieselor lui Mihail Sebastian rămâne caracterul limitat al acestor evadări și tendința de a le augmenta valoarea prin refuzul repetării lor, prin evitarea unei prelungiri nemăsurate a duratei visului. „Și” decisivă pentru arhitectonica acestor drame nostalgice este despărțirea tranșantă a infernului vieții curente de paradisul «vacanțelor», incompatibilitatea unei suprapunerii a celor două planuri. [...]”

Urmărind fuziunea marilor visuri cu simțul viu al măsurii, întâlnim în comediiile lui Sebastian o transpunere caracteristică a raportului dintre elanul romantic și noblețea clasică a deciziilor rațiunii umane. Această relație este accentuată sensibil de comportarea diferențiată a celor doi termeni care alcătuiesc, în fiecare dintre piese, cuplul central. De fiecare dată, bărbatul concepe ideea escaladării zidului, dovedind o deosebită abilitate pentru organizarea visului, în vreme ce femeia, câștigată de farmecul reveriei, potențează virtuțile clipei, reliefând limitele evaziunii și despărțind limpede cele două tărâmuri. (p. 185)

Într-un alt studiu despre teatru, Vicu MÂNDRA, revenind asupra piesei *Ultima oră*, ajunge la următoarea concluzie: „Dominanta compozițională a piesei este aspirația către omul-etalon, către idealitatea omului clasic, către conturul eroic al lui Alexandru cel Mare. Pentru ca Bucșan să ne apară, în ciuda «puterii» pe care o deține în plan fenomenal, mic, trebuia neapărat ca în spectacol să se păstreze și să radieze fascinant imaginea contrară, figura de vis a marelui macedonean. Unitatea piesei se vede primejduită chiar și prin amplificarea unilaterală a unora dintre valorile de expresie

cuprinse în formula structurii. Pentru a-i acuza pe escrocii politici de felul lui Borcea sau Brănescu, Sebastian a compus câteva dintre cele mai bune exerciții ale sale de ironie. (*Jocul situațiilor dramatice*, Ed. Eminescu, 1978, p. 69).

Mircea TOMUȘ elogiază „receptivitatea autorului la trepidația vieții citadine moderne, talentul său de a reprezenta scenic.” Criticul consideră „că mediul nu e descris din exterior, interpretat ca o necesară și oarecare culoare locală. Ritmul agitat al vieții marelui oraș capitalist animă însuși filonul conflictual al acestei piese. *Ultima oră* cuprinde lovituri dramatice, urmăriri, șantaje, iar o interpretare a ei pe linia senzaționalului, ca o bună piesă polițistă (fără exagerări, desigur, dar cu o posibilă, ușoară caricare), nu ne-ar îndepărta de specificul ei; din contra. În această piesă, pentru prima dată în teatrul lui Sebastian, conflictul vizibil depășește zonele ascunse ale inefabilului sufletesc, ridicându-se și în domeniul faptic”. M. Tomuș apreciază transformarea „calitativă” pe care o cunoaște sfârșitul piesei, susținând că „elementul hotărâtor în acest deznodământ este contribuția Magdei, prima dintre eroinele lui Sebastian care depășește inerția, o anume pasivitate feminină. Spre deosebire de Corina și Mona, Magda știe ce are de făcut, înțelege că pasiunea pentru studiu a lui Andronic va rămâne sterilă atâta vreme cât îi lipsește sensul activ. Ea intervine în cursa după secret a celor doi urmăritori, Bucșan și Borcea, deși abia intuiește conținutul disputei lor. Îi înfrânge, aducând pentru prima dată deplina victorie în tabăra vizătorilor. Acest final, în care o mână fină de femeie intervine cu viclenie și fermitate, mistificând pe cei doi ași ai șantajului și ai combinațiilor veroase, poartă, de asemeni, destul de vizibilă pecetea senzaționalului, dar prin mobilul sau atât de deosebit aduce o binevenită undă de poezie.” (*Carnet critic*, EPL, București, 1969, pp. 298-299).

Pentru Virgil BRĂDĂȚEANU, *Ultima oră* este „una dintre cele mai bune comedii contemporane, deține un loc aparte, operă la care scriitorul a ajuns în urma unui remarcabil proces de evoluție”. Evidențind „drumul maturizării artei și a concepției artistice a dramaturgului însuși, care prin această ultima creație dramatică a pășit”, autorul cărții *Comedia în*

dramaturgia românească afirmă că „opera, în întregul ei, are aspect de variațiune pe aceeași temă, de la *Jocul de-a vacanța la Steaua fără nume*, *Ultima oră* și chiar la *Insula*. Variațiuni implicând dificultățile faptului, traduse uneori prin impresia de repetare. Dar variațiunea a favorizat nuanța, în nuanțe stând unul din marile merite ale comediilor lui Sebastian”. (*Comedia în dramaturgia românească*, Ed. Minerva, 1970, p. 404).

Ov. S. CROHMĂLNICEANU susține că „nu mai e valabilă nici deviza «câtă luciditate, atâta dramă». Dimpotrivă, de astă dată funcționează alta, contrarie: «câtă iluzie, atâta poezie dramatică». Faptul scoate la iveală condiționarea teatrului nostru interbelic de către publicul său. E un lucru care se lasă observat chiar și în evoluția pieselor lui Sebastian. Cea mai bine construită, *Ultima oră*, are și minimă încărcătură poetică. (*Literatura română între cele două războaie mondiale*, Ed. Minerva, București, 1975, ed. a II-a, vol. III, p. 101).

Stăruind asupra personajului Grigore Bucșan, Virgil BRĂDĂȚEANU face câteva observații interesante: „Cu *Ultima oră*, Mihail Sebastian intră din plin în sfera comediei politice, printr-o serie de personaje reprezentative pentru pătura conducătoare. În piesă este angrenată viața politică, dramaturgul se referă la instituții ministeriale, la evenimente, la presă etc. În acest sens se impune existența lui Grigore Bucșan, un adevărat „prinț al afacerilor”, stăpânul ambițios să fie cunoscut și ascultat de toți. [...] Mihail Sebastian pătrunde realitatea politică burgheză, prezintă angrenajul a ceea ce s-ar putea numi mecanismul puterii. [...]

În literatura dramatică de pretutindeni, comedia nu dispune de multe personaje în felul lui Bucșan, reprezentativ pentru categoria marilor stăpânitori de bunuri și deținători ai puterii, de o mare forță, echilibrat, serios, organizat și elegant, brutal dar cu măsură, nelipsit de inteligență, chiar cu umor și, totuși, ridicol. Dar nu ostentativ ridicol, ci ridiculizat cu subtilitate”.

Despre Magda Minu criticul susține că, „spre deosebire de celelalte piese în care femeile reprezentau argumentul dramei, aici femeia reprezintă elementul activ. Magda este mereu înaintea șacalilor Borcea și Bucșan, din actul al II-lea ia

frânele acțiunii și o conduce biruitoare la deznodământ, ca o demnă admiratoare a lui Alexandru cel Mare. Totuși, personajul este lipsit de farmecul eroinelor dinainte, este înfiptă, apare când ici, când colo, dar uneori pare că e prea mult în scenă. Aceasta poate și datorită faptului că distonează cu extrema finețe și discreție a tânărului savant Alexandru Andronic. Studenta se manifestă cu o ostentație pe alocuri supărătoare în scena cu dascălul, surprins de vizita la domiciliu. Profesorul, din aceeași familie cu Miroiu, este anihilat întrucâtva de existența Magdei care, în majoritatea situațiilor, îl reduce la postura de figurant. (*Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1979, pp. 360-362).

În *Mihail Sebastian sau ironia unui destin*, Dorina GRĂSOIU acordă piesei o atenție deosebită, afirmând: „Sinteză a două proiecte diferite (*Ziaristii și Alexandru cel Mare*), *Ultima oră* rămâne cea mai spectaculoasă comedie a lui Sebastian, dar, totodată, și cea mai puțin «reprezentativă». Fiorul liric, disponibilitatea personajelor de a trăi în imaginar le reîntâlnim și aici, însă mult diminuate (și ca intensitate, și ca pondere în economia piesei). Conflictul dramatic se bazează tot pe incompatibilitatea dintre indivizii ce pot visa și cei ce nu pot. Atâta doar că acum, din confruntarea «taberelor» adverse, ies învingători «visătorii».

E drept, faptul se datorează unei conjuncturi «confecționate» de autor, și nu unei realități existente; se poate vorbi, mai degrabă, despre o «găselniță», un «cârlig» al omului de teatru decât despre o soluție a zbaterilor eroilor săi, peregrini nostalgici în căutarea fericirii. [...]

Deosebită ca factură de celelalte piese, mizând pe elementul surpriză, pe răsturnările subite de situații, *Ultima oră* impune un alt tip de eroină, diferit de «prototipurile» anterioare. Dacă Mona nu era decât o întrupare a nostalgiceii dorinți exprimate de Corina, ambele abandonând spațiul iluziei din teamă și resemnare în fața vieții, Magda Minu nu mai păstrează nimic din firea lor «defensivă». Dimpotrivă, pentru a-și apăra idealul de puritate și a-și împlini visul de fericire, ea nu ezită să lupte cu orice risc, cu orice mijloace, folosind, la

nevoie, chiar armele adversarului (prefăcătoria, minciuna), reușind astfel să evadeze din cercul strâmt al unei umanități sufocate de meschine interese imediate. Numai Nadia, protagonista piesei *Insula* (rămasă neterminată din cauza tragicului sfârșit al autorului) mai posedă aceeași putere, aceeași energie de a nu se lăsa copleșită, înfrântă de vicisitudini.” (pp. 192-197)

„*Ultima oră* nu-i deloc o comedie «ușuratică», în pofida unui *imbroglio* ticluit, desigur, cu mijloacele farsei”, susține Constantin TRANDAFIR, agăugând:

„Și în *Ultima oră* se reiterează conflictul dintre imaginar și real, de data aceasta cu o mai mare aderență la realitatea brutală. Pe poziție intermediară se află mediul gazetăresc. În limbajul realismului socialist, piesa exprimă condiția intelectualului în societatea burgheză mercantilă, de aceea este mai mult satirică decât lirică. Spre deosebire de piesele anterioare, idealul se vrea alternativă la conformismul și vulgaritatea dintr-o realitate generalizată, și are în țintă, special, lumea puternicilor zilei, industriași, afaceriști dubioși, politicieni în cârdășie. (Mihail Sebastian. *Între viață și ficțiune*, Ed. Fundației Culturale Libra, București, 2007, pp. 243-244).

În *Dicționar de personaje* din teatrul lui M. Sebastian, atenția lui Constantin CUBLEȘAN este îndreptată către Alexandru Andronic: „Personalitatea lui Alexandru Andronic se conturează treptat, în raporturile sale cu cei care îl asaltează agresiv ori compasional, definind un caracter ferm, integru, incapabil de compromisuri și mai ales dezinteresat, chiar incapabil a înțelege și a accepta, a participa la orice fel de șantaj pentru a dobândi avantaje materiale ori poziționale în societate. Șantajul pe care îl acceptă în final, căruia îi cade victimă fericită, anume acela de a pleca într-o expediție pe urmele lui Alexandru cel Mare, se datorează capcanei pe care i-o pregătește, strategic, Magda, îndrăgostită și ea de marele erou al Macedoniei, dar și de Andronic. [...] Pe această coordonată el se înrudește cu Ștefan Valeriu din *Jocul de-a vacanța*, cu Ion Anapoda, din *Idolul și Ion Anapoda* de G.M. Zamfirescu etc., iar lumea în care își duce existența este aceeași pe care o regăsim în corupția moravurilor din *Plicul de*

Liviu Rebreanu, din *Generația de sacrificiu* a lui I. Al. Valjan ș.a. Andronic este omul onest aflat față în față cu viciul unei societăți cupide, în care idealul său este de neînțeles și tocmai de aceea de temut”.

În același *Dicționar*, despre Magda Minu se fac unele afirmații, reluându-se idei mai vechi: „Discuția Magdei cu Andronic dezvoltă, de fapt, inocența celui de-al doilea, alături de nevoia de eliberare din contingentul maculat, spre o zonă de vis și de ideal uman, a tinerei studente. Ei se întâlnesc astfel într-o cauză morală comună: afirmarea adevărului dincolo de orice presiune conjuncturală. Atâta doar că Magda are un instinct mai practic și ia asupra ei inițiativa unui demers, în finalul căruia întrezărește, la început confuz, dar pe parcursul desfășurării evenimentelor tot mai limpede, posibilitatea realizării aieva a ceva ce părea irealizabil. Ea va intra în jocul speculației șantajului, în care cei din jur se simt atât de bine, de familiarizați cu regulile lui, cu alte cuvinte *învîngându-și adversarii* cu propriile lor argumente.” (Mihail Sebastian, *Teatrul. Dicționar de personaje*, Ed. Hasefer, București, 2007, pp. 30-42 și 170-171).

Pentru Nicolae MANOLESCU, „*Ultima oră* nu e decât o farsă trasă de păr, cu *qui-pro-quo*-uri naive, și cu aceeași viziune stângistă ca și mai vechea *Jocul ielelor* de Camil Petrescu, când e vorba de industriașul crapulos și imbecil. Motivul există și la alți scriitori interbelici. După Slavici, puțini au făcut pasul înainte către pozitivarea omului cu bani”. (*Istoria critică a literaturii române*, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008, p. 872).

NOPTI FĂRĂ LUNĂ

Piesa, cu subtitlul „traducere și dramatizare după romanul omonim al lui John Steinbeck”, a fost publicată în *Mihail Sebastian, Opere alese*, vol. I (*Teatru*), ESPLA, București, 1956, ediție îngrijită și prefață de Vicu Mândra și Mihail Sebastian. *Opere alese*, Editura pentru Literatură, 1962. Editorul n-a avut la dispoziție întreg textul piesei, după cum afirmă într-o notă, și a încercat să reconstituie conținutul fragmentelor lipsă: „În tablourile V, VI și VII, care lipsesc din manuscrisul original, se prezenta, cu o deosebită forță, creșterea neîncetată a mișcării de rezistență împotriva cotropitorilor hitleriști. Corell, odiosul agent, care s-a ascuns ani de zile sub masca unui negustor cumsecade, încearcă să înfrunte cu țâfnă populația răzvrătită, atrăgându-și ura tuturor oamenilor cinstiți. Într-un tablou impresionant se dezvăluie mai puternic caracterul dărz al tinerei văduve Molly Morden, care atrage în casa sa pe ofițerul nazist Tonder, pentru a-l ucide. Acțiunile patriotice iau amploare și capătă, din ce în ce mai mult, un caracter organizat. Ocupanții fasciști sunt sistematic împiedicați să-și realizeze planurile cu privire la transportul cărbunelui necesar frontului hitlerist. Tablourile V, VI și VII (care, din nefericire, n-au putut fi găsite pentru a fi publicate în ediția de față) contribuiau cu deosebită măiestrie la crearea atmosferei înăbușitoare a orașelului ocupat, în care, pentru oamenii adevărați, devenea mereu mai limpede că nu se poate șovăi între pericolul luptei și pierderea demnității omului liber.” (*Mihail Sebastian, Opere alese*, ed.cit., p. 435).

Despre scrierea piesei, M. Sebastian face puține mărturisiri. La 19 noiembrie 1944 notează în *Jurnal*: „Am făcut o piesă din *Nuits sans lune*”; în preajma reprezentării spectacolului, o altă consemnare: „După-masă de enervare, petrecută la «Barașeum», unde se repetă în panică *Nopti fără lună*. Poimâine e premiera, dar nimic nu e gata. Probabil că așa se joacă întotdeauna teatru. Cu neliniște, cu dezordine, cu grabă, cu spaimă. Nimeni nu mai vede nimic. E prost? E bine? E catastrofal? E admirabil? Nimeni nu poate răspunde. Nimeni nu știe. Personal sunt destul de liniștit. În fond, n-am făcut decât oficiu de traducător. Dar dacă ar fi cu adevărat piesa mea, aș fi probabil luat și eu în acest vârtej general de panică.” (18 decembrie 1944).

Între 2 septembrie (nr. 721) și 7 octombrie 1944 (nr. 742), la pagina a doua a ziarului „Semnalul” apare, nesemnată, o traducere de 26 de episoade din John Steinbeck, *Nuits sans lune*, având subtitlul „În originalul englez *The moon is down*”. Confruntând textul dramatizării cu al traducerii anonime, se poate observa cu ușurință același penel, același autor, astfel încât afirmația Ioanei Părvulescu este foarte plauzibilă, atunci când susține că „ziarul [«Semnalul»] îi publicase chiar în acea vară [toamnă, n.n. L.C.], fără semnătură, traducerea romanului *Nopti fără lună* de Steinbeck și până astăzi chiar, autorul traducerii rămâne anonim în *Dicționarul Presei Literare* (alcătuit de I. Hangiu)”. (*Istoria nu face daruri*, „România literară”, nr. 10, 2002).

Piesa a fost reprezentată la începutul anului 1945, pe scena Teatrului Barașeum din București. Rolurile principale au fost interpretate de Romald Bulfiniski, G. Măruță, Al. Ființi, Beate Fredanov, Vasile Lăzărescu, Nicolae Tomazoglu ș.a. Scenograf a fost pictorul M. N. Maxy. În anul 1975, piesa a fost difuzată, ca spectacol radiofonic, în regia lui Titel Constantinescu, fiind adaptată de Alexandra Orban. Din distribuție au făcut parte Mircea Albulescu, Ștefan Radof, Mitică Popescu, Tatiana Iekel, Dorina Lazăr, Irina Mazanitis, Ion Caramitru, Ion Pavelescu.

Autorii monografiilor și studiilor despre Mihail Sebastian sau nu se referă deloc la piesa *Nopti fără lună*, sau o

amintesc doar în treacăt. În ediția menționată, Vicu MÂNDRA accentuează faptul că dramatizarea este prima lucrare scrisă „după eliberare” și constituie „un ultim mesaj al scriitorului către semenii săi” (*Mihail Sebastian, Opere alese*, ed.cit., p. 540).

Referindu-se la spectacolul din 1945, Ioan MASSOFF subliniază meritul lui Sebastian „de a nu fi lăsat în afară nimic din esența romanului”, textul fiind „un admirabil reportaj dramatic al scriitorului american despre lupta de rezistență față de invadatorul hitlerist – luptă în care omul ajunge să se împace cu ideea morții individuale pentru a salva viața colectivității.” (*Teatrul românesc*, vol. VIII, Editura Minerva, București, 1981, p. 267).

POTOPUL

Prelucrare după textul omonim al scriitorului american H. Berger, piesa *Potopul* a fost publicată în revista „Jurnalul literar”, nr. 43-46 (noiembrie – decembrie) 1991 – nr. 27-30 (octombrie) 1992. Într-o notă a redacției se precizează că manuscrisul „a circulat în dactilogramă, prin intermediul Ministerului Artelor, în anii imediat următori celui de-al doilea război mondial, la o seamă de teatre de stat și particulare din țară.” (nr. 43-46, 1991, p. 5). Exemplarul a fost pus la dispoziția redacției de Lucia Demetrius și poartă ștampila «Teatrului poporului», fiind depus ulterior la Biblioteca Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București. O altă variantă, olografă (și prima în ordine cronologică), se află la secția Manuscrise a Bibliotecii Academiei Române (Arhiva *Mihail Sebastian*, cota II, manuscris 3). Diferențele dintre manuscrise nu sunt prea mari; de la scena III a actului II varianta olografă (de la B.A.R.) este însă mai schematică și mult mai scurtă decât aceea publicată în *Jurnalul literar*. În ediția de față am reprodus varianta dactilografiată, iar prima pagină care lipsește, am reconstituit-o după varianta olografă de la B.A.R. (*Actul I, Scena I* – p. 541, r. 1).

Prima referire la elaborarea textului, aflată în *Jurnal* (ed. cit., 1996, 8 august 1944), surprinde etapa finală: „De scris actul III la *Potopul*.” Jucată cu succes la teatrul Barașeum, piesa va fi comentată, cu amărăciune și ironie, de autor:

„Ultimul spectacol cu *Potopul*.”

Ce misterios lucru e un succes de teatru. Am fost în sală și am privit cu mare atenție. Prost jucat, prost înscenat, decor inexpresiv, actori mediocri (Finți fals, Măruță declamator, Vurtejeanu fără haz, Athanasescu imbecil...). Nimic nu mi se pare de calitate, totul e neadevărat – și totuși... merge. Publicul ascultă, crede, aplaudă. Asta se cheamă un succes.

A făcut o serie de 85 de spectacole. Pe o scenă din centru ar fi dat desigur mai mult. Pentru mine a fost o mică afacere excelentă. Mi-a dat aproape patru sute de mii de lei. Nimic în teatru nu mi-a adus atâția bani, câștigați cu atâta ușurință.

Dar pot eu să fac asemenea meserie? E atât de ieftin și ușor, încât devine necinstit. Personajul pe care l-am adăugat, domnișoara King, a fost făcut din nimica toată. O replică mereu repetată («Eu sunt o persoană onorabilă») e singurul mecanism folosit, mecanism simplu, dar infailibil. Lumea râde de câte ori cade replica, parcă aia apăsa pe un buton. E jignitor de simplu, grosolan de simplu, un efect.” (*Jurnal*, ed. cit., 17 decembrie 1944).

Piesa a fost jucată pe scena Teatrului Barașeum, premiera având loc pe 4 octombrie 1944. Regizori au fost Mihail Pascal și Dinu Negreanu. În rolurile principale s-au remarcat Alexandru Finți, Beate Fredanov, Anna Negreanu, C. Vurtejeanu, N. Tomazoglu ș.a. În aprilie 1948, piesa *Potopul* a fost reprezentată la Teatrul Popular din Sibiu, în regia lui Ion Deloreanu. La Teatrul Evreiesc de Stat (fostul Barașeum), piesa a fost jucată în limba idiș (tradusă de I. Kara), în regia lui George Teodorescu. Premiera a avut loc la 11 noiembrie 1976, remarcându-se actorii Sedy Gluck, Carol Marcovici, Samy Godrich, Samuel Fischler, Mano Rippel, Lena Moraru ș.a.

Despre rolul și contribuția lui Sebastian la elaborarea piesei, dar și despre importanța trupei din Vilna, ne spune autorul însuși, în programul spectacolului de la Barașeum, reproduș în revista „Jurnalul literar”:

„*Potopul* e o piesă din repertoriul Trupei din Vilna. Acest simplu fapt constituie pentru o lucrare de teatru o garanție de valoare. Nimic din ce s-a jucat acolo n-a fost ales la

întâmplare. Totul răspundea unei duble preocupări de expresie artistică și de semnificație umană.

Trupa din Vilna a fost mai mult decât o trupă bună. A fost un teatru. A fost o școală. A fost manifestarea de teatru cea mai completă pe care am cunoscut-o în România.

Spectacole bune n-au lipsit poate niciodată la noi: ele au fost însă totdeauna răzlețe, întâmplătoare. Au fost spectacole care s-au «nimerit» să fie bune. Așa se face de obicei teatru: la nimereală.

Trupa din Vilna reprezenta însă o gândire și o conștiință de artă. Nu tot ce s-a jucat acolo a avut succes. Dimpotrivă, ne amintim de grave căderi și dureroase eșecuri. Dar și ele porneau din neliniște și din îndrăzneală, nu din dezorientare. Căderi sau succese – reprezentau deopotrivă o voință superioară de artă. Există succese nedemne și există căderi nobile.

Generații mai tinere de spectatori nu vor putea să-și imagineze căldura, lumina, mișcarea unui spectacol al Teatrului din Vilna. Era un teatru sărac, dar ardea acolo flacăra spiritului. Erau acolo actori de imens talent (Bulov, Stein, Kamen, Orleska, Lares, Kadison) – dar ceea ce îi depășea pe toți era echipa lor, conlucrarea lor, trupa lor. Toți laolaltă făceau altceva – un lucru mai înalt, mai puternic, mai luminos decât fiecare în parte. Ruși de acolo, despărțiți unul de altul, fiecare din ei era mai puțin. (Cu tristețe am revăzut prin 1931 un Bulov diminuat, pentru că era singur! Si ce sfâșietoare vești ne veneau despre Stein, despre Kamen, porniți fiecare pe alte drumuri!).

Într-un fel, *Potopul* e însăși povestea Trupei din Vilna. Este o dramă și o comedie a singurătății și a tovarășiei.

«Să facem din mâinile și inimile noastre un lanț» – strigă undeva un personagiu, într-o clipă de spaimă și primejdie.

Oamenii Trupei din Vilna făcuseră din mâinile și inimile lor un lanț. Drept urmare, ne-au dat câțiva ani miraculoși de artă. Când inimile s-au despărțit, când mâinile s-au rupt unele de altele, când «lanțul» s-a destrămat – totul s-a pierdut.

Poate nu totul. Rămănea amintirea aceluia miracol din anii 1924-1926.

Am tradus *Potopul* la cererea prietenilor mei Beate Fredanov și A. Finți. A fost mereu ideea lor fixă (cum spune alt personaj al piesei). Voiau să joace *Potopul*, fiindcă *Potopul* spune ceva. Are un sens. Are un tâlc. Nu e numai o piesă: este o chemare.

Beate și Finți reprezintă un tip de actor, care își recunoaște răspunderi mai mari decât cele pe care i le atribuie în mod obișnuit moravurile de teatru. Ei cred că actorul e responsabil de ceea ce joacă și solidar cu ceea ce joacă. Repertoriul nu poate fi lăsat pe mâna impresarilor. Un actor se definește desigur prin ceea ce joacă – dar, în aceeași măsură, prin ceea ce refuză să joace.

*

Afișul spectacolului ce se prezintă azi spune că *Potopul* e o «prelucrare după Berger». Termenul e compromis. Tot felul de înjositoare metode de rapt artistic se ascund la noi și aiurea (dar mai ales la noi) sub denumirea de «prelucrare», «adaptare», «versiune» etc.

Am fi vrut să evităm acest cuvânt – dar el reprezintă de astă-dată un fapt. Am scris din nou, am prelucrat piesa lui Berger; i-am adăugat scene, am introdus un personaj nou. Echilibrul spectacolului ne cerea, ne impunea aceste schimbări de text.

Piesa originală n-o avem și în împrejurările de astăzi nici n-o putem avea. Am folosit textul Trupeii din Vilna, dar, după ce l-am tradus, ne-am dat seama că era prea scheletic, prea schematic. Materialul era excelent, dar mai mult schițat. Am păstrat în totul structura dramatică a operei, dar am amplificat acest material.

Sperăm că n-am greșit luându-ne o asemenea libertate. Sperăm mai ales că n-am trădat spiritul autorului.” (Mihail SEBASTIAN, *În legătură cu «Potopul»*, „Jurnalul literar”, nr. 27-30, octombrie 1992).

Fiind un text inedit, apare foarte rar în studiile și comentariile despre teatrul lui Mihail Sebastian. Atunci când se

analizează piesa *Insula*, se menționează, de obicei, că are aceeași temă ca și *Potopul*, fără ca vreun comentator (cu excepția lui Nicolae Florescu, editorul piesei din „Jurnalul literar”) să fi avut la dispoziție textul propriu-zis al „prelucrării după H. Berger”. De aceea, referințele critice la această piesă aparțin, în general, cronicarilor dramatici, care au remarcat-o de la primele reprezentări din anul 1944.

Piesa s-a aflat în atenția Luciei DEMETRIUS, care scoate la iveală caracterul profund și deosebit față de ce se juca, de obicei, pe scenele bucureștene de atunci: „Teatrul Barașeum prezintă o piesă care e mult mai mult și altceva decât toate piesișoarele pe care le vedem ani la rând reprezentate pe toate scenele noastre (afară de excepții), în care e vorba de incesturi, de încornorați, de probleme de iatac, de confuzii în care un comisionar e luat drept un ministru și de furtuni într-un pahar cu apă sălcie.

«Potopul», dramă de scriitorul american Berger, împlinită, rescrisă și bine scrisă de d. Mihail Sebastian după singurul text care se găsea în țară, rămas de la trupa din Vilna, oarecum trunchiat, e o operă și frumoasă și cu adânci răsunete, cu triste, tragice înțelesuri.

E vorba în ea de egoismul omenesc, de singurătatea în care se închide individul uman cu impresia că așa își poate apăra mai bine interesele și poate sorbi mai mult din viață, de oribilul materialism, de agățarea, de lipirea omului de lut, de sălbatica lui lăcomie. Numai spaima morții îl face să întindă mâna, să caute și să vadă frați în dușmanii de până atunci, socotiți așa, de teamă că poate ei culeg mai mult din pomul vieții decât izbutește el culege. Și dacă spaima trece, dacă noaptea se limpezește în jurul lui, omul se întoarce la groaznică lui lipsă de solidaritate, uită că a comunicat, că s-a sprijinit de altul, se întoarce la apriga lui luptă de apucare, de stăpânire. [...]

Oamenii sunt caractere făcute din linii mari, nu din amănunte, dar cu putere, cu o mână sigură, necruțătoare. Dialogul e puternic, strâns. Un suflu tragic, sumbru, trece prin scenă ca un puhoi. O scârbă și o milă de om înfioară fiecare moment dramatic. Și, ca o mângâiere, ca o dovadă totuși de

divinul din ticălosul, spurcatul om, figuri scuturate de poezie ca actorul, ca inventatorul, ca însuși avocatul-escroc care vede dincolo de urâta realitate. Momente poetice, tirade de inefabilă poezie, care spală, care îndulcește, care aduce iertare.

Regisorii, d-nii M. Gelerter și Dinu Negreanu au izbutit unde era vorba de mișcare, de grupare, de panică. Au realizat crescendo-ul dramei, frământarea în grup, deplasările, tumultul înfățișat pe alocuri expresionist. N-au izbutit însă să așeze în fiecare rol actorul pe care rolul îl merita. *Potopul*, pentru frumusețea lui și pentru valoarea lui de simbol în răscrucea la care suntem noi astăzi, merită din partea regiei (sau a direcției) orice eforturi și orice sacrificii, mai ales când era vorba numai de umplerea unor goluri. [...] O piesă deosebit de frumoasă, de gravă, de adâncă. Un spectacol bun, foarte bun, cu toate că are unele defecte. O pildă pentru ceea ce ar trebui să se facă în teatru, pentru nivelul la care se poate ridica teatrul, pentru felul cum poziția morală, preocuparea socială se pot cununa cu arta fără nicio știrbire pentru vreuna din ele. O piesă care ne spune tare: e ultimul moment pentru a vrea să te naști din nou ca să îți salvezi spiritul aici și dincolo de moarte. („*Potopul*” de Berger la Teatrul Barașeum, „Revista familiei”, 14 octombrie 1944, p. 2)

Spre deosebire de Lucia Demetrius, Victor ILIU pare mai puțin pătruns de „inefabila poezie” a *Potopului*, condamnând soluțiile pe care le propune dramaturgul într-o situație-limită: „Pentru oamenii din piesă, renunțarea la «minciunile convenționale», la interesele egoiste, la urile personale, la indiferență; acceptarea rolului de OAMENI, depășirea ratării la care i-a condamnat viața de toate zilele, generozitatea și fraternitatea, nu sunt decât rezultatul lășității și disperării. Soluția nu este adoptată decât în momentul în care, sub presiunea cataclismului pe care-l socotesc de neînălțurat, oamenii aceia își consideră viața și situația lor definitiv pierdute.”

Piesa s-a jucat după 23 august 1944, iar comentariul lui Victor Iliu a fost publicat în „Scânteia”; se pot observa în această cronică primele semne ale viitoarei limbi de lemn și principalele teme ale dramaticului „realism socialist” care se

va impune în literatura română în perioada imediat următoare. *Potopul* nu este, desigur, o piesă optimistă, nici suficient de educativă, în accepția cronicarului de la „Scânteia” care se întreabă, retoric:

„Ce concluzie exemplară pot trage spectatorii din asta? Că noi trăim clipe catastrofale, ireparabile, în care toate valorile sunt definitiv compromise, că nu mai există nicio ieșire dintr-o conjunctură a morții și că singura soluție, o soluție lașă, este fraternizarea monotonă în jurul unor concepte vagi, dintr-un repertoriu umanitarist demodat?

«Să fim frați, să fim oameni!» Este foarte frumoasă această invitație, dar trebuie făcută la început de drum, nu la sfârșit, ca în piesă.”... (*Teatrul Barașeum: „Potopul”, comedie dramatică în 3 acte de Berger, „Scânteia”, nr. 45, 4 noiembrie 1944, p. 2).*

Ca un îndemn pentru vizionarea ultimului spectacol, Monica LOVINESCU propune o cronică deosebit de entuziastă, într-un stil poetic și elegant:

„Teatrul Barașeum anunță ultimele spectacole cu piesa lui Berger: «Potopul». Ne reamintim de premiera acestei piese, care ne-a adus într-un moment de criză teatrală prilejul unui spectacol de substanță. Asemănarea din punct de vedere a problemei și cadrului cu «Călătoria cea mare» a lui Sutton Vane e vizibilă. [...]

Datorăm d-lui Sebastian prelucrarea piesei, amplificarea textului trupei din Vilna. Meritul d-sale nu l-am putut aprecia îndeajuns, neavând la îndemână textul inițial al lui Berger.

La această premieră trecută și totuși prezentă, artiștii s-au menținut în nota de sobrietate ce le-a permis să ajungă la un ansamblu care să nu denatureze sensul piesei.

Am desprins pe d. Finți în O' Neill. Degajat și simplu, a știut să fie patetic fără să supere, să concentreze atenția spectatorilor fără să recurgă la mijloace ieftine și convenționale. Din jocul d-sale ar fi putut, însă, să lipsească sfârșitul, care e în nota unui spectacol de revistă. [...]

Am dori ca *Noapți fără lună*, noua premieră anunțată la Barașeum, să poată înlocui pe afiș piesa lui Berger, continuând

succesul inaugurat cu *Potopul*. (Pentru ultimele spectacole ale piesei lui Berger „*Potopul*”, „*Democrația*”, nr. 10, 10 decembrie 1944, p. 7).

În 1976, când a avut loc o nouă reprezentație la Teatrul Evreiesc de Stat, Mira IOSIF va face și unele observații despre mesajul piesei, atunci când afirmă:

„Dramă din care s-au inspirat, în mod vădit, multe scrieri din literatura americană a anilor '20-'50, și nu numai americană, *Potopul* descrie, într-o schemă care are meritul de a fi teatral germinativă, o situație-limită: un microgrup, eterogen în diversitatea identităților sociale, ce vizează câteva prototipuri funcționale pentru societatea americană, se află claustrat într-un spațiu dat (un bar, loc tipic de acțiune în sociologia dramei americane), din pricina unui cataclism natural: un potop. În fața primejdiei stihilor dezlănțuite, contradicțiile dintre indivizi fac loc unei solidarități a acțiunii extreme, pentru ca, în momentul revenirii în normal, ciclul divergențelor să se reia, verigile diferențierilor sociale să se înlănțuie în ordinea lor inițială. Finalul sceptic și realist al autorului *Ultimei ore* e mai dramatic și, evident, realist-critic, în raport cu *happy-end*-ul versiunii originale.

Fără a fi o mare piesă, *Potopul* este o dramă generoasă din punct de vedere teatral, cu un adânc mesaj umanist, un strigăt de durere al unui intelectual candid, dezgustat de alienarea din lumea banului. (*Potopul, prelucrare de Sebastian după Berger*, „*Teatrul*”, nr. 12, decembrie 1976, pp. 37-38).

Pentru Bogdan ULMU, reprezentarea piesei este un eveniment important, cronicarul aducând argumente în acest sens: „Orice premieră cu o lucrare dramatică semnată de Mihail Sebastian (chiar și atunci când este doar o prelucrare după Berger) firește că nu ne poate lăsa indiferenți. *Potopul*, spectacolul Teatrului evreiesc, merită atenția noastră. De ce a ales Sebastian, pentru prelucrare, tocmai *Potopul* lui Berger? Din mai multe motive. O dată, așa cum mărturisește chiar el, din admirație pentru trupa de la Vilna (care a jucat, cu succes, piesa); apoi, pentru adâncă semnificație umană a textului, nu lipsit de imediat ecou în epocă (1944) și, în fine, deoarece frumusețea replicilor, tristețea lor, melancolia și regretul

cuprins în situațiile-limită ale lucrării sunt calități familiare autorului, întâlnite în *Insula* sau *Jocul de-a vacanța*. Căci și în *Potopul*, fraternizarea, solidaritatea, prietenia, iubirea, sunt posibile doar în timpul accidentului, care uniformizează pozițiile sociale ale personajelor; depășirea stării de excepție reinstaurează relațiile meschine, alienarea, in justiția. Îmi permit, de aceea, să nu cred în spectaculozitatea situației, în atu-ul de gen al piesei (literatura catastrofică), ci în mesajul ei peren, universal valabil. De altfel, potopul din textul lui Sebastian nu este primordial fizic, ci moral, el existând mai mult în conștiințele eroilor și mai puțin în realitatea «meteorologică»”.

Referindu-se la aportul regizorului, B. Ulmu consideră că „George Teodorescu a descoperit cheia contemporană a piesei”, iar „ploaia de pe banda magnetică, introdusă în finalul reprezentației ca un memento, ca un sol al unei neliniști responsabile” i se pare ideea cea mai bună a spectacolului. „Interesantă este și sugestia scenografică (decorul arată ca o cursă de șoareci), deși Mihaela Demetriade, autoarea lui, i-a dat un aer – paradoxal! – agreabil. Ambilor însă, li se poate reproșa – repet, până în momentul finalului, lipsa unei tensiuni scenice, a unei anxietăți menită să susțină conflictul.” (*Potopul*, „*Lucafărul*”, nr. 9, 26 februarie 1977, p. 4).

Judecând piesa după textul ei, nu după spectacolul jucat, Nicolae FLORESCU va accentua contribuția personală a lui Sebastian, originalitatea și mesajul *Potopului*, în comparație cu celelalte piese, publicate deja și comentate: „De la dispariția lui Mihail Sebastian până astăzi, asupra comediei dramatice *Potopul* a stăruit aprecierea de prelucrare după un text aparținând lui S. Berger. Lucru explicabil, în bună măsură, și prin modestia cu care scriitorul însuși a știut să-și înscrie contribuția la reprezentarea, pe scena Teatrului Barașean, în stagiunea 1944-1945 a acestei piese. Și dacă programul de sală al celor câteva spectacole cu *Potopul* fixează o asemenea ipostază a lui Mihail Sebastian în raport cu comedia lui Berger, nu e mai puțin interesant de subliniat faptul că până și pe exemplarul dactilografiat, înregistrat la Ministerul Artelor pentru Teatrul Poporului din Iași – exemplar de pe care am re-

produs în paginile „Jurnalului literar” textul în cauză – scriitorul a trecut cu mâna sa o formulă identică. Totuși, *Potopul* este departe de a fi o „prelucrare”. O lectură atentă recunoaște în structura dramatică a piesei și atmosfera, și viziunea specifice teatrului lui Mihail Sebastian. Dar această lectură, ani de zile, decenii, nu a putut fi întreprinsă din cauza neglijării și tratării superficiale a textului. Mai mult încă, un clișeu obișnuit în comentarea dramaturgiei lui M. Sebastian, a stabilit relații confuze, până la pasișă, între prelucrarea după comedia lui Berger și piesa neterminată *Insula*, considerată, într-un fel, ultimul text original al dramurgului. De asemenea, s-a acreditat ideea că dramatizarea romanului *Nopti fără lună* de John Steinbeck ar fi mai aproape de concepția dramaturgului decât prelucrarea după Berger a *Potopului*. Avem acum ocazia să discernem [...] în ce măsură a prelucrat Mihail Sebastian comedia lui Berger și cât îi aparține cu adevărat acest text, până unde timbrul original al personalității sale teatrale a imprimat, a transferat mai bine-zis, *Potopului* vibrația dramatică, sensul fundamental al concepției lui artistice.”

Pornind de la textul lui Sebastian din „Programul de sală” al spectacolului de la Teatrul Barașeum, Nicolae Florescu insistă asupra faptului că „prelucrarea” presupune un act „de completare și dezvoltare a unei schițe dramatice, păstrată în datele ei principale, dar reconstruită într-o perspectivă extrem de liberă, în care amplificarea echivalează cu recrearea.

De fapt, scriitorul român nu a avut sub ochi textul original al lui Berger, ci numai scenariul spectacolelor Trupeii din Vilna cu această piesă. Ideea de adaptare, prelucrare, chiar versiune cade de la bun început, așadar, căci dramaturgul nu pleacă propriu-zis de la o operă finită, de la un ansamblu artistic perfect articulat, ci de la «prelucrarea» acestuia într-un spectacol. Este ca și cum Sebastian ar fi scris pe o idee dată, pe un subiect impus, o piesă, o comedie dramatică, asupra căreia are drepturi depline, fiindcă, în *Potopul*, el nu adaugă doar scene, nu recompune doar cadrul și atmosfera textului original bănuț, ci introduce chiar personaje noi, cu alte cuvinte sporește lumea lui Berger cu tipologii ale universului său. [...]

Potopul aduce astfel în scenă câteva din trăsăturile predilecte ale teatrului lui Mihail Sebastian. Este vizibilă, spre exemplu, înclinarea sa spre situația limită, spre «jocul», «accidental», «catastrofa» care dezlanțuie furtunile și pasiunile umane, le silește să iasă din starea latentă a unor psihologii contorsionate și să se dezvăluie în lumina crudă a rampei; o lume la pragul dintre vis și realitate, dintre viață și moarte, dintre existență și neant, ce cultivă, fără stângăcie, melodrama, dezabuzarea și dezolarea. Avem, astfel, de a face aici cu «jocul» de-a Potopul (așa cum altă dată Sebastian ne propusese un joc de-a vacanța), cu un univers uman concentrat, bântuit și sufocat de amenințarea iminentă a morții, ce-și redescoperă în clipa de teroare frumusețea și capacitatea salvării omeneșului. Dezolarea ultimă, imposibilitatea depășirii limitelor psihologice, supunerea dezarmantă în fața legilor implacabile ale vieții sociale care sfășie, dezmembrează adesea visul, toate sunt, apartin lui Mihail Sebastian, dau nota tipică a literaturii sale”. (*Ultimul text important al dramaturgului*, „Jurnalul literar”, nr. 27-30, octombrie 1992).

VARIANTE

Pentru efectuarea variantelor, am folosit următoarele sigle: **A**- pentru dactilograma depusă la Biblioteca Institutului G. Călinescu, **B** - pentru manuscrisul de la Biblioteca Academiei Române.

541 15 D-RA KING: O fi! *A*; D-RA K.: <Uf! >mor de căldură!> O fi! *B*// 30 CHARLIE: Beer? Și O-Neil? *A*; CHARLIE: Beer? Și O-Neil? <Și Marrton?> *B*// 31 D-RA KING: Toată banda. *A*; D-RA K.: <Pân'la> <și dimin> <până în zi> Toată banda. *B*

542 6 CHARLIE: Foarte bine. *A*; CH.: <Nu permit> Foarte bine. *B*// 11 Să mă plâng *A*; Să mă plâng patronului. Eu sunt o persoană onorabilă. *B*

543 5-6 STRATON: (scurt): Tu să taci! (mai miroase o dată bănuitor paharul) Apă! Hm. (și pe urmă din nou furios) Și ventilatorul? *A*; STRATON: <Tu să taci!>(scurt) Tu să taci. (mai miroase o dată bănuitor paharul) Apă! <V-am> <D-ră King> Hm. <Să știi ce și cum să pui la socotea> < Și ventilatorul?> (și pe urmă din nou furios) Și ventilatorul? *B*// 13 D-RA KING: Dacă-i cald. *A*; D-RA KING: <D-le Straton,>Dacă-i cald! *B*// 15 Dar eu nu pot să fac orice pe gratis. *A*; Dar eu nu pot să fac nici răcoare pe gratis. *B*// 22-23 D-RA KING: D-le Straton, eu sunt o persoană onorabilă. *A*; D-RA KING: D-le Straton, eu < am venit să vă spun...> sunt o persoană onorabilă. *B*// 31-32 STRATON: Nu-ți dau voie să te exprimi în felul ăsta. Clientela noastră nu e bandă. *A*; STR.: D-ră King, nu-ți dau voie să te exprimi în felul ăsta <despre clientela noastră> Clientela noastră nu e o bandă. *B*//

544 1 CHARLIE: Trei sticle de whisky, *A*; CH.: <Patru sticle>Trei sticle de whisky, *B*// 4 CHARLIE: Nu știu ce avea d-l Beer că era supărat. *A*; CH.: Deloc. Nu știu ce avea d-l Beer că era supărat. *B* 17-18 D-ra King: Astă seară. / Charlie: Da, cred că astă seară. *A*; D-RA KING: Săptămâna viitoare./ CHARLIE: Ba eu cred că astă seară. *B*// 23-24 D-RA KING: Chiar despre el voiam să vă spun. Eu sunt o persoană onorabilă. (sună telefonul). *A*; D-RA K: Chiar despre el voiam să vă spun. <Eu sunt o persoană onorabilă, d-le Str.> Eu sunt o persoană onorabilă, d-le Straton și (sună telefonul). *B*// 28-29 CHARLIE (la telefon): Allo! Da. Barul Straton. Da, da. Cum? 20? Păi știu eu?... Stați să văd ce spune patronul. *A*; CHARLIE (la telefon): Allo! Da. Barul Straton. Da, da. <Să întreb pe patron.> Cum? 20? Păi știu eu?... Stați să <întreb> văd ce zice <pe> patronul? *B*//

545 1 Zice că până mâine, cu căldura asta, se termină totul. *A*; Zice că până mâine, pe căldura asta, <s-ar putea să nu mai aibă deloc> se termină totul. Au comenzi <mari> multe. *B*// 22-25 FRAZER (intrând pe ultima replică): 41? Eu zic că-i mai mult./ STRATON: Bună dimineața, domnule Frazer./ FRAZER: Bună dimineața. *A*; FRAZER: <Bună dimineața>

(intrând pe ultima replică) 41? Eu zic că-i mai mult. / STRATON: 'Neața, domnu Frazer. / CHARLIE: Salut, domnu Frazer. / FRAZER: Bună dimineața. *B*

546 9 STRATON: Se poate, domnișoară, dar acum n-am timp. Nu vezi că am clienți?/ D-RA KING: Fiindcă eu nu înțeleg. Nu admit. Ce-și închipuie d-l O-Neil? / Frazer. E o canalie. *A*; STRATON: Se poate, domnișoară, dar acum n-am timp. Nu vezi că am clienți? <Vino mai târziu./ D-RA K.: Când mai târziu?/ STR.: Mai târziu. D-ta n-ai treabă?> D-RA K.: Fiindcă eu nu înțeleg. Nu admit. Ce-și închipuie d-l O-Neil... / FRAZER (de lângă ventilator): Care O-Neil? / D-RA K.: D-l O-Neil, avocatul. Adică ce? Fiindcă sunt pianistă... / FRAZER: E o canalie. *B*

547 4 D-RA KING: Mă duc. Dar să știi că mă întorc. Ce-și închipuie d-l O-Neil? Cu mine nu merge. Nu, nu. Eu sunt o persoană onorabilă. (iese). *A*; D-RA K.: Mă duc. Dar să știi că mă întorc. < Eu sunt o persoană onorabilă.> Ce-și închipuie d-l O-Neil? Cu mine nu merge. Nu, nu. Eu sunt o persoană onorabilă. (iese). *B*// 18 CHARLIE: Vine... *A*; CHARLIE: Viine! *B*// 21 Rece. Și fierbe ca Niagara. *A*; E rece și fierbe ca Niagara. *B*

548 14-15 N-a căzut un strop de ploaie de trei luni. *A*; N-a căzut un strop de ploaie de <două> trei luni. *B*// 24 CHARLIE: Vinee..... *A*; CH.: Viine! *B*

549 20-25 Știu că e ora zece... FRAZER: Așa e. *A*; Știu că e ora zece. <Năvălește înăuntru de parcă l-ar fugări poliția, își dă cocktailul peste cap și dispăre> <îngHITE cocktailul într-o> < își dă cocktailul peste cap și dispăre.> Totdeauna grăbit./ CHARLIE: Zece precis. / STRAT.: Năvălește înăuntru de parcă l-ar fugări poliția, își dă cocktailul peste cap și dispăre, <Mereu> Totdeauna grăbit. Uite, chiar dacă digul.../ FRAZER: Așa e. *B*// 26-27 Automobil, accelerat, telefon, telegraf și alte porcării de același soi *A*; Automobil, accelerate, telefon, telegraf și alte porcării de același <fel> soi *B*

551 11 O urâtă, o sfrijită. *A*: O urâtă, <o babă>o sfrijită. *B*// 14 Călăreau de-a lungul zidului. *A*: Călăreau împreună de-a lungul zidului. *B*// 34 Eu pe asta nu l-aș trimite la pușcărie, ci la balamuc. *A*: Eu pe asta l-aș trimite dacă nu la pușcărie, măcar la balamuc. *B*

552 3 O fi având și el ca tot omul, ciudățeniile lui. *A*: O fi având și el – de! ca tot omul, ciudățeniile lui. *B*// 6 Frumos geniu. *A*: Frumos geniu, n-am ce zice. *B*// 22-23 Bestia. Beer și toți ceilalți. *A*: . Bestia. Măcar de s-ar revărsa apele și i-ar îneca pe toți: O-Neil, Beer și toți ceilalți. *B*// 26 Vinee.... (bate telegraful) *A*, Viine. (Telegraful bate) *B*// 31-33 CHARLIE: (citind cu oarecare greutate): Tendință de furtună dinspre vest, nord-vest. Temperatură în creștere. *A*: CH.: (citind cu oarecare greutate) Buletinul observatorului meteorologic. Tendință de furtună dinspre vest, nord-vest. Temperatură în creștere. *B*

554 2 BEER: Da, Straton, cald. *A*: BEER: Da, Straton, cald. <Cade lumea pe străzi> *B*// 12 FRAZER: Vine, când vine? *A*: FRAZER (furios): Vine. Când vine? *B*// 20 BEER: Nimic. *A*: BEER: Nimic. <După o secundă> *B*// 25-26 STRATON: Mi se pare că nu. Charlie, a întrebat cineva de Dl. Beer? *A*: STRATON: Mi se pare că nu. Charlie, a întrebat cineva la telefon de Dl. Beer? *B*

555 14-18 CHARLIE (dând la rândul lui paharul lui Beer): E destul? / BEER (după ce a gustat): Destul. (bea). Dacă întreabă cineva de mine la telefon, spune că nu sunt aici. *A*: CHARLIE: (vine repede cu paharul și i-l dă lui Straton) / STRAT. (dând la rândul lui paharul lui Beer): E destul? E destul? / BEER (după ce a gustat): Destul. Charlie, eu mă duc la bursă. Dacă întreabă cineva de mine la telefon, spune că n-am mai dat de mult pe aici. *B*// 25 aici, la voi cu sticlele *A*: aici, la voi cu sticlele de șampanie în față *B*

556 8 CHARLIE: Din când în când. *A*: CHARLIE: <Destul de rar> Din când în când. *B*// 14 STRATON: Charlie, telefonul. *A*: STRATON: Charlie, <vezi cine e> telefonul. *B*//

20 Pe cine?... Domnul Beer. *A*: Pe cine? ... Domnul Beer. Nu-i aici. *B*// 23-24 CHARLIE (la telefon): Nu. La bursă... la bursă... bine... Da, da. Am înțeles. (închide). *A*: CHARLIE (la telefon): Nu. N-a mai fost de mult. Cum? Nu știu... Poate la bursă... La bursă! Bine... Da, da. Am înțeles. (închide). *B*

557 7-11 „Sport. Riom l-a învins pe Becker în rondul al treilea, prin knock-out la Texas.” (comentează) Nebuni. (citind mai departe) „Buletinul bursei”. În sfârșit ceva mai interesant. *A*: <O telegramă din Texas anunță că matchul de box dintre Riom și Knight s-a terminat prin victoria primului, în rondul al 5-lea prin descalificare> „Sport. Riom l-a învins pe Becker în rondul al 5-lea, prin knock-out la Texas.” (comentând) Nebuni. (citind mai departe) „Buletinul bursei”. În sfârșit ceva mai interesant. *B*// 17-18 Dar a început să se înnoareze. Miroase a furtună. *A*: Dar a început să se înnoareze. <Miroase a furtună.> <Parcă se întunecă> Miroase a furtună. *B*// 26 FRAZER: L-ați auzit? Admirabil. *A*: FRAZER: L-ați auzit? „Admirabil.” *B*

558 3 CHARLIE: Ventilatorul vineee... *A*: CHARLIE: Ventilatorul. Viine! *B*// 18 Bună dimineața, domnilor. *A*: Bună dimineața, domnii mei. *B*// 21-23 O'NEIL: D-ta nu spui nimic, domnule Frazer? Ai obosit vorbind. În lipsa mea, cu siguranță că ai vorbit despre mine. Numai bine se-nțelege. *A*: O'NEIL: D-ta nu spui nimic, domnule Frazer? Probabil c-ai obosit vorbind. În lipsa mea, pariez că ai vorbit despre mine. Numai bine, se înțelege. *B*

559 1 STRATON: Glumeț. Domnule O'Neil. *A*: STRATON: Glumeț d-l O'Neil. *B*// 10 O'NEIL: Excelentă. *A*: O'NEIL: Excelentă. <Colosală> *B*// 13 O'NEIL: Toți. Imposibil. Sunt prea mulți. *A*: O'NEIL: Despre toți. Imposibil. Sunt prea mulți. *B*// 16-18 O'NEIL: Cinste? Competență? Asta nu e specialitatea mea. Eu lucrez cu imaginația, Frazer. Înțelegi? Imaginația.... *A*: <O'NEIL: Nu, Frazer. Cu imaginația. Mă înțelegi? Imaginația> <O'NEIL: Doamne ferește! Cinste, competență. Nu cunosc. Ce e asta? Nu, Frazer. Eu lucrez cu imaginația. Înțelegi, Frazer? Imaginația> O'NEIL: Cinste?

Competență? Nu e specialitatea mea. Eu lucrez cu imaginația, Frazer. Înțelegi? Imaginația. *B//* 25-26 Unde mi-ai dispărut astă noapte, tocmai când aveam mai mult elan, mai mult lirism. *A;* Unde ai dispărut astă noapte, zână – tocmai când aveam mai mult elan, mai mult lirism. *B*

559 30 – **560** 2 Ia te uită la Frazer, de ce e el așa de urât. Pentru că e onorabil. *A;* Uite la d-nu' Frazer. De ce e așa de <mahmur> urât. Pentru că e onorabil. *B//* **560** 4-7 FRAZER: D-le, eu sunt un om cinstit... ai fi în stare să îneci tot orașul într-un potop. *A;* FRAZER: D-le! <Te poftesc să îți măsoari cuvintele.> Eu sunt un om cinstit. Eu nu iau șperțuri de la lucrări publice. Și nu clădesc diguri <care sunt/ stau gata să plesnească la prima suflare de vânt> șubrede. D-ta, pentru bani, ai fi în stare să îneci tot orașul într-un potop. *B* 9-10 Ar fi cel mai mareț dezastru de la bătrânul Noe până astăzi.... *A;* Ar fi cel mai mareț <spectacol> dezastru de la bătrânul Noe până azi.... *B//* 15-16 Pământul geme din adânc și se cutremură din crăpături. *A;* <Pământul se cutremură>< Pământul se chinuie se zbuciumă stâncile cad> Pământul geme din adânc și <fumegă prin crăpături> și se cutremură și fumegă prin crăpături. *B//* 18-21 Mormintele se deschid cu cadavre, cu schelete, cu fantome... și de peste tot viermi... milioane, miliarde de viermi, scârboși, băloși... se ghemuiesc, se răsucesc, se târăsc până aici...da... până aici... (cu un strigăt. Toți se ridică înspăimântați în picioare. *A;* Mormintele se deschid <schelete, cranii, schelete albe, cranii albe, oase albe, într-un zăngănit> cu cadavre, cu schelete, cu fantome... și de peste tot viermi... viermi albi, milioane, miliarde de viermi, scârboși, băloși și albi... se <târăsc> ghemuiesc, se răsucesc, se târăsc până aici... da... până aici... (cu un strigăt) Dumnezeu! Toți se ridică înspăimântați în picioare. *B*

561 1 CHARLIE: Na! I s-a făcut rău. *A;* CHARLIE: <D-ra King! Ați speriat/ Să ști> Na! I s-a făcut rău. *B//* 8-12 O'NEIL: Nu leșina încă, D-ră. E prea devreme. Abia acum ne trebuie curaj. Acum se stinge soarele. Soarele, luna, planetele, stelele. Ne cufundăm în întuneric și doar lighioanele de sub

apă broaștele, racii, omarii...*A;* O'NEIL: Nu leșina încă. E prea devreme. Acum. Abia acum ne trebuie curaj. Fiindcă acum se stinge soarele. < Întâi soarele, pe urmă luna, planetele,> Soarele, luna, planetele, stelele. <Una după alta> Ne cufundăm în întuneric? - în marele întuneric, ca într-o grotă> și doar lighioanele de sub apă broaștele, racii, omarii... *B//* 22 Nu mai glumi. *A;* <Lăsați gluma!> Nu mai <glumiți> glumi. *B//* 28 Domnilor. Să aprindă cineva un chibrit. *A;* Domnilor. < N-are cineva o țigară?!> Să aprindă cineva un chibrit. *B*

563 9-10 CHARLIE-STRATON-FRAZER-O'NEIL-NORDLING ȘI HIGGINS. *A;* <ACEIAȘI-NORDLING-HIGGINS> CHARLIE-STRATON-FRAZER-O'NEIL-NORDLING ȘI HIGGINS. *B//* 21 HIGGINS: Dar eu. *A;* HIGGINS: Dar eu! *B//* 22-23 FRAZER: Cine or mai și bețivii ăștia?! NORDLING: Eram pe bulevard *A;* FRAZER: Cine or mai și bețivii ăștia?! STRATON: Charlie! Închide ușa. / O'NEIL: Nu, Charlie. Las-o deschisă. Să vie aer curat./ NORDLING: Eram pe bulevard *B//* 25 Pe un trecător dinaintea mea l-a trântit jos. *A;* Pe un trecător dinaintea mea <l-a culcat la pământ> l-a trântit jos. *B//* 28 Să fiarbă și să se umfle. *A;* Să fiarbă și să se umfle <ca un vulcan> *B*

564 10 Iei o bere cu mine? *A;* <Bem ceva> Iei o bere cu mine? *B//* 13 Banii. *A;* Banii, <înainte> *B//* 14-15 NORDLING: Înainte? Așa se obișnuiește pe aici? Poftim. *A;* NORDLING: Înainte? Așa se obișnuiește pe aici? <Bine (Pune mâna în buzunar> Poftim. *B//* 16 în buzunar *A;* prin buzunare *B//* 27-28 „O extraordinară rupere de nour” *A;* „O extraordinară rupere de nori” *B//* 29 să ne-o spună el *A;* să ne-o spună ei *B//* 30-31 STRATON: (continuând să citească) Nivelul apei în creștere. *A;* Straton: (continuând să citească) <apa se revarsă din munți și> Nivelul apei în creștere. *B//* 31-33 Cursele de vapoare suspendate. În port, digul farului de la nord-west, spart. *A;* <vapoarele> Cursele de vapoare suspendate. În port, digul farului de la nord-west, <amenințat> spart. *B*

565 1 O'NEIL: Ce spune? *A*: O'NEIL: Ce zici? <Ce s-a întâmplat?> Ce spune? *B*// 11-14 înaintea inaugurării cu inginerul districtului care mi-a explicat că digurile nu rezistă la mare presiune. Ar fi de ajuns ca unul să crape *A*; înainte de inaugurare cu inginerul districtului – și mi-a explicat. Digurile nu rezistă - spunea el - la mare presiune. Ar fi de ajuns ca unul <să plesnească> să crape *B*// 15 într-o oră *A*, în două ore *B*// 16-18 O să fie un potop îngrozitor. Ca acum zece ani, când cadavrele pluteau pe străzi. *A*: Va fi potop, un groaznic potop, zicea el. Ca acum zece ani, când au fost marile inundații și cadavrele pluteau pe străzi. *B*// 21 aproape de port *A*, aproape de fluviu *B*// 25-26 Charlie, du-te repede și strânge mesele. *A*; Charlie, închide repede ușa de la intrare. *B*// 27-28 Vai de mine. Ce-i afară *A*, Aoleu! Ce-i afară!! *B*// 30-31 NORDLING: De vreun an. / HIGGINS (șed amândoi): Și cu ce te ocupi? / Nordling Cu nimic *A*, NORDLING: De vreun an. Nu vrei să șezi / HIGGINS: Ba da. Mulțumesc. (șed amândoi) Și cu ce te ocupi? NORD.: <de vreo șase luni cu nimic> cu nimic *B*

566 6 Ce n-am încercat? Am fost și păzitor de noapte. *A*, Ce n-am încercat? <de când cu blestematul ăsta de> Am fost și păzitor de noapte. *B*// 16 n-am vrut să te supăr. *A*, N-am vrut să te supăr. <eu nu mă pricep la cheștiile astea> *B*// 22-23 Trupă celebră. *A*; Trupă celebră. < Directorul era chiar un olandez spân> *B*// 30-31 pe urmă am jucat într-altă piesă. *A*; Pe urmă am jucat <un rol de bandiți> într-altă piesă *B*// 33 Sub nouri? *A*; <Și aici te> Sub nori? *B*

567 8 „Uciagașul doamnei” *A*; „Uciagașul mamei” *B*// 22-23 De ce râdeți, d-le? *A*, <De ce râdeți, domnule? Povestea mea și s-o fi părănd d> De ce râdeți, d-le? *B*// 25-26 Poate tot ce am povestit eu vi se pare caraghios *A*; <Te pomenești că povestea mea vi se pare caraghioasă.> Poate tot ce am povestit eu vi se pare caraghios *B*

568 22-23 Și bate vântul, să te dărâme, nu alta. *A*; < și suflă vântul, de te dă> Și bate vântul, să te dărâme , nu alta *B*// 24-25 STRATON: Ai strâns mesele?! CHARLIE: N-am strâns.

(cătore Nordlind și Higgins) Veniți, oameni buni, *A*; STRATON: Ai închis ușa?! CHARLIE: Numai jumătate (cătore Nordlind și Higgins) Veniți, <domnilor> oameni buni *B*// 29 (cătore Charlie). Bine. Vin. *A*; Un pahar cu bere. (cătore Charlie). Bine. Vin. *B*

569 8-10 Ia lasă oamenii, Straton. Au haz, săracii. Auzi să fii spânzurat, cinci ani de-a rândul în aplauzele publicului. *A*: Nu-i nimic, Straton. Au haz, <amândoi> săracii. Actorul mai ales. Auzi d-ta! Să fii spânzurat, cinci ani de-a rândul, în fiecare scenă, în aplauzele publicului. *B*// 23 Domnilor, vă rog. *A*, Domnilor! <iar începeți> Vă rog. *B*// 25-26 Nu te îneci cu ele? *A*, Cum de nu te sufoci cu ele? *B*// Frazer, gura. Acum își spun un cuvânt și amuțești. *A*; Frazer, taci fiindcă dacă nu îți spun <o vorbă> un cuvânt < și te amuțeșc > și amuțești. *B*

570 8 O calomnie *A*; <minciună> calomnie <ordinară> *B*// 10 rentabilă *A*; O calomnie rentabilă *B*// 11 Dovedește. *A*; Dovedește. < Dovedește sau te> *B*// 27 rămâne stingherit *A*; rămâne <puțin cam> cam stingherit. *B*// 31-32 Și acu, te rog, foarte serios. Auzi? Să stai liniștit. Și să nu mai scoți un cuvânt. *A*; Și acum te rog foarte serios să stai liniștit și să nu mai spui o vorbă. *B*

571 3 Gura. *A*; Ssst! *B*// 6-7 Ei. Dar a fost veselie mare pe aici. Ia te uită, paharele jos. *A*; Ei! Dar a fost veselie mare pe aici, în lipsa noastră. Ia te uită, paharele pe jos. *B*

572 4-5 Zice că e foarte îngrijorată. *A*; Zice că e foarte <neliniștită> îngrijorată. *B*// 6 Nenorocita. *A*, Nenorocita de ea. *B*// 10 Dar d-ta ce cauți aici? *A*; Dar <asta de unde a mai venit/ tu de unde> d-ta ce cauți aici? *B*// 20 STRATON: Ți-am spus *A*; STRATON: <Ba o cunosc și tocmai de asta te întreb> Ți-am spus *B*

572 23-28 O'NEIL: Lasă gura, Straton... Fii, te rog, draguță și ia loc. *A*; O'NEIL: Ia mai taci, Straton. (Se ridică, se înclină în fața lui Lizzi). Domnișoară, vă cer scuze pentru cuvintele

grosolane ce v-au fost adresate. (oferindu-i un scaun pe care era pălăria lui Frazer, <pe care o aruncă> pălărie pe care o aruncă). Și vă rog respectuos să luați loc. B// 32-33 Sigur. Nu poți s-o arunci în stradă pe vremea asta. A; < Că nici nu poți s-o arunci afară> Sigur. Nu poți <s-arunci>s-o arunci în stradă pe ploaia asta. B

573 5-7 Nu-mi face nicio plăcere să stau de vorbă cu unul ca d-ta A; Nu-mi face nicio plăcere <să stau de vorbă cu d-ta și n-aș fi intrat să-ți văd mutra și n-aș fi> să stau de vorbă cu unul ca d-ta B// 17 Eu mă duc sus. A, Eu mă duc sus. <Îmi aduci acolo paharul. Adu-mi paharul acolo.> B// 19-20 D-ră, sus ai să dai de o persoană onorabilă. Să nu se sperie D-ra. D-ra pianistă. A, D-ră, vă atrag atenția că sus veți da peste o persoană onorabilă. Să nu se sperie D-ra King. Nu știu dacă o cunoașteți. Pianista. B

574 16-17 Bineînțeles. Dă-i drumul înăuntru și dă-i un scaun lângă Frazer. A; Evident. Lasă-l înăuntru și dă-i un scaun lângă Frazer. B// 33 acolo în fața ușii A; acolo <afară> în fața ușii B

575 1 Mare pagubă. A; <Nicio> Mare pagubă. B// 3 Nu se vede nicio mașină, nicio trăsură. A; Nu se vede <niciun taxi, nicio trăsură, un om, un câine. Nu> nicio mașină, nicio trăsură. B

576 10 Apa. Apa! A; Apă! Apă! B// 25 Straton, cheile? Lăsați obloanele jos. A; Straton, unde sunt cheile? Lăsați imediat obloanele jos. B// 31 Toți: Nu pe aici. A; Toți: Mai repede! Mai repede! Nu pe aici. B

577 5 Toți: De sus! A; Toți: Apă! De sus! B// 9 Aprinde lumina. A, Aprinde lampa. B// 17 diseară A, astă seară B// 19 FRAZER: A, <O Neil> FRAZER: B// 20 O'NEIL: Nu pentru el, seara nunții lui. A; < BEER: Nu pentru mine. Astă seară trebuia să mă însor.> O'NEIL: Nu pentru el, seara nunții lui. B// 24-28 LIZZI: Da, Lizzi Smith... ziua nunții d-tale. A; LIZZI: Ha, ha, ha! „Domnișoară”. Nu mă cunoști? / BEER: Lizzy./ LIZZI: Da, Lizzi Smith, de la cabaret din Strent. Drăguț

din partea d-tale, d-le Beer, că mai ții minte. <Nu ne-am văzut de atâta vreme și uite că ne întâlnim tocmai astăzi, de ziua nunții> Nu ne-am văzut de atâta vreme și uite că ne întâlnim tocmai astăzi, de ziua nunții tale. B// 32 de amor A; <sentimentale>de amor B

578 15 FRAZER: Să fim serioși. A, FRAZER: Să fim serioși. / <O'NEIL: Ba să nu fim.> B// 16 BEER: Nu putem rămâne aici. Știi, trebuie să ieșim. A; BEER: Nu putem rămâne aici. / STRATON: Trebuie să ieșim. B// 22 Prin curte. A, Poate prin curte. B// 25, Eu nu vreau să tac. A; Eu nu vreau să tac. <Vreau să vorbim> B// 28-29 în cursă A, <în capcană> în cursă B// 31 FRAZER: Mai taci odată. A; <HIGGINS: S-a înfuriat fata.> / FRAZER: Mai taci odată. B

579 1 BEER: Lizzi, nu înțeleg. Tu vorbești așa? N-ai inimă? A; BEER: <Nu te>Lizzi, nu înțeleg. Tu vorbești așa? <Tu, cu inima ta bună> N-ai inimă? B// 3 am avut odată inimă, A; am avut odată <- dar s-a pierdut - > inimă, B// 9 de lux A; <luxoasă> de lux B// 12 Are talent. A; Vorbește bine fata. Are talent. B// 26-32 O'NEIL: Nu mai plânge, fetițo... Moartea noastră e o chestiune de ore. A; Nu mai plânge, <fetițo / copila> fata mea. E zadarnic și e târziu. <și cu totul> <Domnilor, fetița asta are dreptate> Nu plânge. Domnilor, fata asta are dreptate. Dacă e adevărat că sunt aici viu printre voi și vă vorbesc, e tot atât de adevărat că nimeni – înțelegeți? – nimeni dintre noi n-o să mai vadă lumina zilei. Moartea noastră e o chestiune de ore. Vă rog prin urmare ca în scurtul timp ce ne-a mai rămas, să fiți oameni cuminți, cu sânge rece. B

581 3-4 *se aude zgomot de voci și pahare. A; se aude un cântec.* B// 4-5 D-ra King... se oprește. A; *Omite* B// 4-5 Intră O'Neil. A; Intră Frazer. B.

581-583 Scena I A; *Omite* B

583 4-21 SCENA II / ACEIAȘI – FRAZER... / Visez! Allo, allo. A; SCENA I / FRAZER./ FR.: Dumnezeu! Ce se

întâmplă aici! Ce fel de oameni sunt ăștia! Ce josnicie, ce trivialitate. Afară de asta... nu știu... S-ar putea să fii și eu la fel de josnic ca ei. Nu. Oricum ar fi. Tot sunt mai bun ca ei. (Sună telefonul). Allo! Allo! Și cu toate astea s-a auzit foarte lămurit sunând. Cum văjaie! *B// 22 SCENA III A, SCENA II B*

583 24 – 585 14 FRAZER: Nimeni... BEER: Dragă Frazer, *A*; FRAZER: După cum vezi. <Încearcă>/ *B*: Atunci cu atât mai. Ce să mai încerc. *FR.*: De ce? Încearcă. / *B.*: La ce bun? Am încercat până acum de peste 20 de ori. / *FR.*: Adevărat. Totuși, tocmai de asta mai încercă o dată. Poate ai noroc și capeți legătura. D-ta ești un om așa de norocos. / *B.*: Nu cred în noroc. / *FR.*: Ți se pare numai. Eu, dimpotrivă, sunt de altă părere. Există oameni care se nasc pe maidan și totul le merge bine și devin mari bogătași. / *B.*: Asta ți se pare d-tale. Numai D-zeu știe dacă e noroc adevărat și cu ce preț se cumpără. / *FR.*: Mă mir să te aud spunând asta. D-ta care ești mereu așa de sigur pe d-ta. / *B.*: Crede-mă, d-le *Fr.*, că nu am nimic pentru care să fiu invidiat. Dar destul. Destul cu conversația asta. Hai să aruncăm o privire ce se întâmplă cu O'Neil și să bem un pahat cu el. E ceasul 9. Ar fi trebuit să fiu acum într-un automobil și să zbor cu 120 <de km pe> mile pe oră. / *Fr.*: Cum într-un automobil? Ziceai că numai trebuie să aibă loc astă seară. *B.*: Da, da. Dar nu asta e adevărul adevărat. O să mă <uși>/ găsești> detești imediat. / *FR.*: Să te detest. E prea mult spus. / *B.*: N-o să mă poți suferi. / *FR.*: Așa da. / *B.*: prin urmare. Nu trebuie să crezi că tot ce posed, am câștigat ușor, fără muncă – și că am câștigat așa de mult, încât pot acum să mă odihnesc în plină natură. Totuși am început fără o para, fără ajutor. E drept că a fost un moment favorabil. Dar până acum, și chiar acum, averea mea e fictivă. D-ta, ca excelent om de bursă, mă vei înțelege. Sunt asemenea unui om care dansează pe sârmă deasupra prăpastiei. O mișcare greșită, o clătinare – și cad în groapă și mă pierd. / *FR.*: Lasă, lasă, când cineva are un socru ca Swift. / *BEER*: Vezi, și asta e altă greșală. E drept că Swift ar putea să mă ajute, dar / *FR.*: Ei ce-i, d-le Beer? *B.* Dragă Frazer *B*

585 14-15 aproape de sfârșit *A*; aproape terminat *B// 18-19* soarele – acum pot să spun adevărul. *A*, soarele, lumina zilei, pot să mă spovedesc. *B// 19-21* Bătrânul Swift n-a vrut în ruptul capului să mi-o dea pe fiică-sa în căsătorie. În ruptul capului. *A*, Spovedania mea stă în faptul că bătrânul Swift n-a vrut niciodată să consimtă la căsătoria mea cu fiica lui. Niciodată. *B// 21-22* E un vulpoi bătrân și știe el ce știe. *A*; *Omite B// 25-31* Era și asta... decât bani. *A*; Asta a fost una din combinațiile mele, ca atâtea altele. Dar nu sunt sigur că aş fi scos din ea tot ceea ce așteptam: bani, numai bani, nimic altceva decât bani. *B// E* de necrezut. *A*; *Omite B*

586 1-3 Concurrent? Concurrent la ce? Nu vezi că totul e sfârșit, Frazer! Înțelege odată. Noi de aici nu mai ieșim. *A*; O, d-le Frazer, înțelege odată. Mi se pare că acum putem termina pentru vecie dușmănia noastră. Concurența noastră să o schimbăm în ... (Îi întinde mâna. Amândoi sunt mișcați. Pe urmă își strâng mâinile. Lungă pauză). *B// 4-13* Frazer: E groaznic... Frazer (dezolat). *A*; *Omite B// 17* FRAZER (cu emoție): *A*; FRAZER (mișcat): *B// 22* pentru d-ta *A*; față de d-ta *B// 22-23* Am avut totdeauna *A*; am simțit mereu... *B// 24-25* Ce bine te înțelege acum și ce rău îmi pare... Pierzi o femeie pe care o iubești? *A*; O, cum te înțeleg acum, în clipa asta... Și d-ta pierzi totul. Pierzi o femeie pe care o iubești. *B*

586 26 – 587 4 BEER: Nu, dragă Frazer... (își strâng mâinile cu emoție) *A*; BEER: O iubesc? Nu, nu. Ți-am spus doar că toată povestea are pentru mine valoarea unui petec într-un sac de făină. / *FR.*: Înțeleg. Dar asta e și mai îngrozitor. Acum pricep de ce ai spus adineaori că nu există noroc. / *BEER*: Adevărat. Niciodată n-am văzut norocul și de aici încolo e sigur că n-o să-l mai văd. / *FR.*: Nu, nu vorbi așa. Nu e chiar așa de rău, liniștește-te. Hai vino dincolo în cabinet. <Poate> Să vedem ce spun și ceilalți. Poate ceva nou. Hai. Vino. *B*

587 5-6 SCENA IV/ FRAZER – BEER – O'NEIL *A*; SCENA III / ACEIAȘI – NEIL *B*

588-632

SCENA III
ACEIAȘI – NEIL

NEIL: Ce splendidă scenă! Dușmani <pe viață> jurați îmbrățișându-se ca frații. Ați fost ca David și Saul în <orașul> Emek.

FR.: Dușmani de moarte? E adevărat că au fost aduceri la lumină. Dar dușmani? Și afară de asta trebuie să-ți explic, fiindcă nici dumneata nu înțelegi...

NEIL: Ba da, înțeleg, d-le Frazer. Înțeleg. Îți pot spune cum se cheamă. Înainte de judecata de apoi se schimbă oamenii și devin mai înțelegători unui față de ceilalți. Așadar, d-le Frazer: Eu, avocatul O'Neil, ridic paharul ăsta în cinstea dumitale și te rog să-mi dai mâna și să devenim prieteni pe vecie.

FR.: O, ce frumos! Ce splendid te-ai exprimat, D-le Neil! Prietene! De unde ai d-ta, d-le Neil, extraordinarele d-tale idei. O, d-le Neil, le găsești probabil în fundul sticlei de șampanie.

NEIL: Poate. Foarte posibil, dragul meu, foarte posibil.

FR.: Ei bine, dacă șampania asta are un asemenea efect, am să-i comand lui Straton încă 2 sticle. Eu le plătesc. Costă cât călătoria mea de munte. Dom... Straton! D-nu Straton! Fii bun și adu 2 sticle de șampanie. Eu plătesc.

SCENA IV
ACEIAȘI – STRATON

STR.: Două sticle! Vine. Dar nu d-ta vei plăti. Nu, d-le Beer, nu vei plăti. De azi încolo se mănâncă și se bea, în barul lui Straton, fără o para. Fără o para. Bătrânul Straton își cinstește musafirii.

TOȚI: Bravo, bravo.

STR.: Dumnezeule! Dar acasă! Ce s-o fi întâmplând la mine acasă. Când o să se gândească că barul, barul meu e inundat... ah Doamne! Doamne!

NEIL: Nu, nu, d-le Straton, nu trebuie să te gândești așa. Deocamdată nu e chiar așa de rău – și pe urmă mai este un D-zeu care îi ajută pe oameni în primejdie (*telefonul sună. Toți se aruncă spre aparat. Îmbulzeală și luptă*).

FR.: Allo! Allo! Cine e? Mai tare. Straton-bar. Allo! Allo! Cum? Bursa? 138 88. (*iar luptă*)

STRATON: E telefonul meu. Eu vreau să vorbesc. Lăsați-mă. Am nevastă și copii. Nu e bursa. Allo! Allo! Vă rog. 214 237. Allo! 214 237. Allo! Nu se aude. Nimic. Allo, allo. Nu se aude nimic.

NEIL: Poate te duci d-ta acum la aparat, d-le Beer. Dar nu uita să-i frângi gâtul lui Straton... Acum e rândul dumitale... Să-ți fie rușine. Să-ți fie rușine.

B.: Mai taci odată.

NEIL: Da, o să tac. Apa a inundat clădirea telefoanelor și s-a ridicat înaltă în centrul orașului.

B.: D-le Straton, fii bun. Poate ne-ai da șampania.

STR.: D-le Beer, nu știu, nu mai știu unde mi-e capul. N-am băut niciodată, dar acum, când mă gândesc la copiii mei... Ce o să devină copiii mei. Am muncit pentru ei, numai pentru ei. Știu că sunt un cârciumar, un cârciumar ordinar de rând, dar fiul meu trebuia să se facă medic și fata e la universitate.

FR.: Și va mai fi. Îți dau cuvântul meu de onoare că totul e în regulă. Trebuie curaj. Fii bărbat ca mine. Destul acum. Toți suntem prieteni. Hai acum să trecem dincolo în cabinet și să mai vorbim cu inventatorul. E un tehnician. Și ne va istorisi cum se clădește o casă. Poate că mai e ceva de făcut. Ei vezi? (*Ies.*)

SCENA V
NEIL – BEER

NEIL: N-am mai văzut viețuitoare animale mai interesante ca oamenii. Uită-te numai, d-le Beer, la nefericitul rol al lui Frazer. Pisica asta cu gheare a devenit un om.

BEER: Nu l-am crezut niciodată mai rău decât alții. Un temperament nervos, supărăcios. A pierdut totul. Și din cauza asta...

NEIL: Bine. Dar frumoasa lui afacere din port, lupanarul...

BEER: Despre asta nu știu – și nici nu vreau să știu. Afară de asta, te rog să mă ierți, dar frumoasa d-tale afacere, acolo sus, în centru, în templul Justiției, unde vindeți o umbră așa de nobilă – despre asta nu ai nimic de spus?

NEIL: Ai dreptate. Nu e mai bună decât afacerea lui Frazer. Ce e minunat este faptul că oamenii nu pricep aceste lucruri decât atunci când văd moartea înaintea ochilor.

BEER: Moartea înaintea ochilor – sau în ajunul unei mari catastrofe (prăbușiri).

NEIL: D-le <Neil> Beer. Sunt sau nu nebun?

BEER: Ești un combinagiu [de] geniu ratat.

NEIL: Asta e minunat. Un geniu ratat. Splendid. Un geniu ratat, într-o singură persoană. Te-ai exprimat perfect. Poate poți să-mi spui și cauza? <(de ce? Și secretul? de ce? De unde?)> Whisky? Nu. Femeile? Nu. Meserie, succes, bani? Nu. de o mie de ori nu. E greu de priceput. Sunt ratat. Sunt <pierdut> un om pierdut și totuși nu din cauză că vorbesc mereu prostii. Pot să vorbesc despre fleacuri și gura mea va fi acordată ca o vioară și va exprima extraordinare idei. Toată viața mea a fost așa. Cunosc și înțeleg totul și în același timp nimic. Sunt un tip ratat, un ratat și un pierdut.

BEER: Pierduți suntem acum cu toții.

NEIL: Da, dar eu sunt și mai pierdut. Cu mine mai e <încă> și altceva.

BEER: Fiecare din noi mai are și altceva.

NEIL: În tinerețe, mereu am vrut să devin un bogătaş. Am acuzat și condamnat un nevinovat. A fost începutul și sfârșitul carierei mele. O! Dacă am putea să nu ne gândim. Dacă am putea să ne alungăm gândurile și să le ordonăm: stați. Dar, din nefericire, nu putem. Și atunci nu ne rămâne decât un singur lucru: Să bem, să bem mereu.

BEER: Mă duc la Frazer să-i spun câteva cuvinte de mângâiere. (*Telegraful se mișcă.*) Nu înțeleg nimic. Numai puncte. 148... Pe urmă iar numai puncte. Ce poate să însemne asta.

NEIL: Asta înseamnă că și acolo se apropie sfârșitul.

BEER: Sfârșitul?

NEIL: Da. Apa s-a urcat și mai mult și a inundat Bursa și Telegraful.

BEER: Sfârșitul. Sfârșitul. Dar, d-le Neil, e mai bine să nu le povestim asta. Să nu-și dea seama. Noi suntem oameni tari și pregătiți. Dar Frazer și Straton sunt așa de slabi.

NEIL: <Bin> Da, da, înțeleg. Fie așa. Un singur lucru mai vreau să-ți spun. D-le Beer, ce fel de întâlnire ai avut azi cu fata?

BEER: Cu Lizzy? Sunt vinovat, d-le Neil. Dar ea mă judecă fără milă. Ai vorbit cu ea

NEIL: Nu. Nu i-am spus nimic. I-am distrat pe toți și am băut cu ei laolaltă. Dar ea... ea... Vine Charlie... lasă că-ți povestesc mai târziu.

SCENA VI ACEIAȘI – CHARLIE

CHARLIE (*cântând din mers*).

NEIL: Aha! Charlie. Bravo. Charlie. (*Cântă împreună cu el.*)

CHARLIE: Nu, nu. Nu sunt încă bine dispus. Pot să beau mai mult. Și abia atunci o să mă simt bine, mult mai bine.

NEIL: Cum o să te simți?

CHARLIE: Ffoarte bine.

NEIL: Cei de dincolo beau?

CHARLIE: Sigur, d-le Neil. Să vedeți ce-i acolo! Bătrânul Straton toarnă tuturor de băut. Și nu lasă pe nimeni să plătească. Pe nimeni. Plânge și râde de unul singur. Și actorul plânge. A declamat. O, ce frumos, a declamat. A răsturnat masa. Și Lizzy plânge. Plânge întruna. Îmi pare rău de ea. Am mângâiat-o. I-am strecurat în buzunar o sticlă de Chery brandy. Da, o sticlă întregă. Straton ne-a rugat pe toți să-i iertăm păcatele, pe care

le-a făcut vreodată cu fapta, cu vorba sau cu gândul. L-am iertat cu toții. Domnu Frazer i-a cinstit pe toți cu șampanie și zice că d-voastră ați dat ordin să bea toată lumea – și că a venit vremea să ne iubim ca frații și să ne iertăm unii pe alții. A vorbit așa de frumos ca o predică în biserică. Zău, chiar așa. Nu râdeți, d-le Neil. Gândiți-vă numai că Straton, bătrânul Straton, ne-a dat tot ce se găsește aici și ne-a spus că ne aparține nouă și că avem dreptul să mâncăm și să bem până la ultima picătură. Chiar acum mă duc să scot șampanie. Ei, Charlie, șampanie! <Șampanie pentru toată lumea>

NEIL: Hai, Charlie, mai repede.

CHARLIE: Mă duc.

NEIL: Merge bine. Totul merge cum trebuie.

BEER: D-le Neil, nu pot să-ți explic așa, dar acum aș pune toate puterile mele ca să îndeplinesc o mare faptă curajoasă.

NEIL: Îți voi arăta o asemenea mare faptă.

BEER: Ce anume?

NEIL: Vorbește cu Lizzy.

BEER: N-o să mă asculte.

NEIL: Îți garantez că asta voi obține eu de la ea. Ce înălțator, ce frumos va fi. Dacă aș ține o cuvântare pe chestia asta, uite ce aș spune: „Acest om a aruncat deoparte vâlul (perdeaua) și a revărsat lumină asupra acestei sărace flori de stradă.” Ei, ce spui? E bine?

BEER: Bine. Voi face și asta. Să am măcar o singură faptă bună pe conștiința mea.

CH. (*intră alergând*): Apă! Apa se urcă și intră prin crăpăturile obloanelor. Geamurile probabil s-au spart. Dușumeaua e plină cu apă.

(*Toți trei închid repede ușa pivniței.*)

BEER: Taci, Charlie. Nu spune nimănu. Mă auzi! Nicio vorbă.

CH.: Aha. Am să spun că apa a scăzut. Că nici nu e apă.

BEER: Nu, nu e nevoie. Mai bine nu spune nimic.

NEIL: Da, Charlie. Cel mai bun lucru e să nu spui nimic. Hai să mergem.

CH.: Și D-l Beer merge și d-lui cu noi?

NEIL: Nu. D-l Beer rămâne aici, vine mai târziu.

CH.: Aha. Carevasăzică mai târziu. Dar de venit vine. Mai târziu. Înțeleg. (*Ies afară. Pauză. Beer ascultă atent zgomotul apei. Intră Lizzy.*)

SCENA VII

BEER – LIZZY

BEER: Lizzy!

LIZZY: Ce e?

B. Vino aici. Mai aproape.

L. Aici sunt.

B. Nu. Mai aproape. Trebuie să-ți spun ceva grav.

L. Ce poți să-mi mai spui? Știu tot.

B. Dar te rog să mă ascuți. Fii bună și sezi. Nu aici, Lizzy.

L. Dar unde?

BEER: Bine, fie și așa. Voiam să-ți spun... Voiam să-ți explic....

L. Nu vreau să te ascult. Nu poți să-mi spui nimic nou.

B. Lizzy, te rog. Rămâi, Lizzy. Te conjur. Nu poți să pleci așa. Trebuie să mă înțelegi. Poate că mai avem o clipă, o singură clipă înainte de moarte.

L. Da, pricep. Din cauza asta prin urmare vrei... Nu, nu vreau...

B. Lizzy, Lizzy (*un tunet*).

(*Lizzy se apropie de el speriată.*)

LIZZY: Ai auzit?

B. Aud. E furtună.

L. Mi-e frică, Billy, Billy.

BEER: Liniștește-te, Lizzy. Nu-ți fie teamă. Uită de furtună. Uită de tot.

L. Așa! Tot. Pot să uit eu totul. E cu neputință. Poate dacă ai înainte ceva bun sau frumos...

B. Sau când nu mai ai nimic, decât moartea.

L. (*se așează*): Vorbește.

B. Cu doi ani în urmă, când ne-am cunoscut, eram un funcționar mărunț în banca Morten. În fiecare sâmbătă te vedeam pe tine și pe alte fete din Strent, aici, în barul ăsta.

L. În barul lui Straton. Cabinetul cel mai mic din stânga.

B. În cabinetul cel mai mic din stânga. Eram pe atunci mai tânăr, mai liber și puteam să spun oricărei din voi tot ce-mi trecea prin cap.

L. Dar cu mine ai vorbit mai întâi.

B. Pentru că îmi plăceau mai mult decât toate celelalte.

L. Și de ce mi-ai spus că te vei căsători cu mine?

B. Desigur că n-ai crezut? Știai doar că leafa mea abia îmi ajungea pentru masa de sâmbătă seara și pentru întâlnirea noastră de duminică. Eram tineri și nepăsători. Tu îmi erai cea mai dragă dintre toate fetele din Strent. Și știi bine că pe nimeni n-am iubit ca pe tine.

L. Niciodată nu m-ai iubit cum te-am iubit eu. Asta n-ai știut-o. Nici eu singură n-am știut-o până acum. Până ce n-ai greșit – și din noaptea aceea ai dispărut. O, noaptea aceea!

BEER: Da, noaptea ceea, Lizzy.

L. Adevărat. Niciodată nu crezusem realmente că te vei căsători cu mine. Niciodată. Și nu de asta sufăr. Îngrozitor e faptul că toate vorbele pe care mi le-ai spus cândva au fost minciuni. D-zeule! Și eu am crezut în ele. A suta parte din tot ceea ce voi bărbații ne spuneti, ni se pare adevărat și începem să credem și să simțim că suntem fericite, foarte fericite. Pe urmă vine un sfârșit pentru orice – și cădem în prăpastie. O! Totul e așa de urât, pierzi credința în tot și te scufunzi în prăpastie. De altfel, toți fac la fel – și tu ca ei. Crezi că nu știm că există o dragoste mai înaltă și mai frumoasă decât aceea pe care ne-o dați. Știm prea bine, dar trebuie să ne credeți că ne pierdem în singurătate – și că atunci ne bucurăm de orice sentiment – numai nu singurătatea. Credem când cineva ne spune că ne iubește și nu cerem de la voi nimic, nici nuntă, nici familie, nici copii, nici libertatea noastră – nimic. Doar o fărâmă de inimă legată de a noastră – asta e tot ce vă cerem. Dar nimeni nu vrea să înțeleagă. Voi căutați distracții, minute plăcute și nu pricepeți că noi căutam

altceva. Iar la urma urmelor ne mulțumim cu orice – numai nu singurătatea.

BEER: Te rog, Lizzy, te rog. Nu plânge. Eu...

L. Taci. Acum e rândul meu să vorbesc. Ai plecat de lângă mine fără un cuvânt. Fără un cuvânt de despărțire, de mulțumire. Nici pe un câine nu-l alungi așa cum m-ai alungat pe mine. De ce? De ce? A fost drept. O! Dacă ai ști cât am suferit. <nu tre> Nimeni n-are dreptul să se poarte astfel cu oamenii.

B.: Scumpă Lizzy. Linștește-te, te rog. Acum e...

L.: Și acum. Acum nu-mi mai pasă. Acum când îți aduc aminte de toate astea, o fac numai ca să-mi fii recunoscător pentru (sfaturile) care poate îți vor fi de folos în viitor.

B. În viitor. Viitorul. Dar dacă așa ceva nu mai există. Dacă aici e sfârșitul meu. Am vrut doar să-ți spun... D-zeule!... Ai spus <tu> singură <tu> că nu știi dacă mă iubești sau nu.

LIZZY: Nu-i adevărat, Billy. Nu-i adevărat. Am spus doar că numai atunci când m-ai alungat, am înțeles ce mare fusese iubirea mea pentru tine. Că nici eu nu știam cât de mult te iubisem. Dar, Billy, noi nu-l iubim numai pe primul. Asta nu-i adevărat. Îl iubim mai ales pe cel care ne face să suferim cel mai mult. N-a fost frumos din partea ta să-mi reproșezi pe „cel dintâiu”.

B. Lasă, Lizzy, nu mai plânge. <Fetiță> micuță mică. Iartă-mă și ascultă-mă acum. Mi-ai povestit totul. Despre durerile și jalea ta. Eu sunt vinovat de ele. Un singur lucru cer însă de la tine. Un singur lucru. Ascultă răspunsul meu. Trebuie, Lizzy. În seara sau în ziua în care am plecat de la tine, așa plecat deodată, așa de fără milă – în aceeași zi s-a petrecut în viața mea o schimbare. O schimbare ce a fost o prefacere în lupta mea pentru existență și putere care m-a dus pe un drum mare. În <aceeași> acea zi am hotărât că un lucru îmi e necesar -- și că de atunci încolo voi lupta pentru un singur lucru: pentru bani. Ca să devin bogat. Când am ajuns la acea <hotărâre> convingere și am luat acea hotărâre, am schimbat întreg cursul <felul> vieții mele.

Te-am alungat, da, dar nu numai pe tine te-am alungat, ci tot ce-mi fusese drag până atunci. Din acea clipă, n-am fost văzut cu nimeni nicăieri. Am înnebunit de muncă și luptă pentru bani. Sânge rece, energie, îndrăzneală, talent, mania de a deveni bogat – asta mi-a fost necesar atunci. Și <cu asta> la asta m-am dedicat până în ziua de azi. Lizzy, numai de asta, numai de asta, am vrut să mă însor cu fata de care vorbeai. Numai pentru că îmi dă ceea ce caut (pentru care mă străduiesc): îmi dă bani. Bani. Dar Lizzy, mica mea Lizzy, crede-mă, nimeni nu mi-a fost niciodată mai drag ca tine și niciodată n-am iubit pe nimeni ca pe tine – scumpa, mica mea Lizzy din Strent. Asta e tot ce aveam să-ți spun. Nimic mai mult. Acum aștept liniștit sfârșitul și, cu cât mai repede va veni, cu atât mai bine pentru mine.

LIZZY: Sfârșitul, Billy? Vine sfârșitul acum? (*Îngenunchează, îi sărută mâna. El o ridică.*) Nu, nu. Billy, ascultă-mă. O, Doamne. Iartă-mi cuvintele pe care ți le-am spus. Dragul, iubitul meu. Nu ți-am putut da nimic, nu te-am putut ajuta cu nimic – dar te-am iubit așa de mult, așa de mult. Ai fost totul și ai rămas totul pentru mine. Te iubesc <veșnic> și azi, Billy. Nu m-am schimbat deloc. Sunt mereu aceeași și tu ești singurul, singurul pe care îl iubesc.

B.: Lizzy, știi. Știi, iubito. Și nici nu vreau să pomenesc despre asta. Vorbeai despre singurătate. Eu am fost și mai singur. Eu n-am avut pe nimeni, niciodată. Înțelege-mă, Lizzy.

L.: Te înțeleg. Nu spune nimic. Doar un singur lucru trebuie să-ți spun. Că noi avem nevoie mereu de cineva la care să ne gândim și de care să purtăm grijă, să-l iubim, cineva care să înfrumusețeze groaznica noastră viață și murdara noastră sărăcie. Tu, Billy, ai fost pentru mine acea lumină – și ai plecat cu atâta indiferență.

B.: Nu spune asta, Lizzy. Nu pot să-ți răspund nimic. Dar acum aș vrea un singur lucru: să uiți totul și eu să încălzesc și să mângâi îndurerata ta inimă. Lizzy, vino aici... Așa

cum pre vremuri... Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat... Da, da...

LIZZY: Ca și cum nici n-ar fi fost

B.: Ca și cum nu s-ar fi ivit. Sunt din nou Billy din Martensen și tu Lizzy din Strent. Azi e sâmbătă. Ne-am întâlnit în barul lui Straton. Suntem veseli. Nu avem nicio grijă.

L. (*repetând după el ultimele cuvinte*): Nicio grijă... Vorbește, vorbește mereu, Billy. Ba nu. Nu vorbi nimic. E așa de bine. E așa de liniștit. Ei cântă... Ei vin... Nu vreau să-i văd. Hai să mergem sus, în cabinetul cel mic. Tu și cu mine. Da?

B.: Du-te. Vin și eu îndată.

L.: Billy, spune-mi numai dacă mă iubești.

B.: Te iubesc mult. Pe tine, Lizzy, Lizzy a mea (*O sărută. Se aude un cântec. Toți se apropie... Lizzy iese.*)

SCENA VIII

TOȚI – AFARĂ DE LIZZY

NEIL (*de afară*): Domnilor, pe rând, unul după altul. La rând. Așa. Așa. Să intrăm în bar ca gladiatorii pe o scenă de circ cu un strigăt: Cezar, morții s-au ridicat din morminte și te salută. Cu un imn de spaimă (*Toți intră înăuntru hipnotizați de Neil și cântând un cântec de groază și plin de ardoare, de nostalgie.*)

B.: Ce fel de dans e acesta? De ce așa de solemn și de jalnic?

NEIL: Taci și distrează-i împreună cu mine, căci altfel vor înnebuni. (*Toți merg cu un marș. Charlie începe să danseze. Frazer intră și el în dans. Beer bate în masă. Urmează un tumult general – în mijlocul căruia vorbește Neil.*) Domnilor, turnați șampanie în pahare. Să ne distrăm. Suntem ca în sufrageria corabiei lui Noe. Ne clătinăm pe valuri. (*Din nou tumult, Frazer se ridică în picioare.*) D-lor, dl Frazer vrea să ne țină un discurs.

FRAZER: Nu, nu vreau să vorbesc. Voiam doar să spun că sunt foarte obosit. D-le inventator, povestește-ne despre descoperirea d-tale.

NORDLING: Nu. E o prostie.

FRAZER: Asta nu se știe. Întâi trebuie să stabilim. Și știi ce?

Eu, eu am să ți-o realizez. Uite, acolo e Neil, celebrul nostru avocat, și aici Beer, un tânăr de ispravă. Foarte dotat. Foarte. Ei vor face totul pentru d-ta. Ei te vor ajuta și vei vedea că-n [...]

NORD.: Dacă acolo, acasă la mine în Suedia, s-ar ști unde mă aflu eu – și ce sunt pe cale să devin.

STRATON: Unde? A, acasă. Acasă.

TOȚI (*repetă*): Acasă

NEIL: Nu, d-le. Așa nu merge. Ce înseamnă asta. Acasă. V-am mai spus odată. Să uităm toți de acasă și să ne gândim la inimile noastre. Nu vă dau voie să vorbiți despre acasă. Charlie, ce se aude despre Banja. Cântă-mi un cântec de negru.

CHARLIE *cântă*.

NORD. (*întrerupe*): O invenție. O descoperire.

NEIL: Bine.

FRAZ: Tăcere, d-lor. Ei, vorbește.

NORD: Imediat. Imediat.

NEIL: Ce descoperire.

NORD: Așadar, d-lor, m-am gândit multă vreme să inventez o lunetă.

HIGHENS: A! Pricep. Un binoclu. O lunetă de teatru.

NORD: Ba să mă ierți. O lunetă cu ajutorul căreia să putem privi la stele și să cunoaștem [...]

BEER: Cum?

FRAZ (*ironic*): Să ne uităm la stele? (*mai duios*) Steluțele. Foarte bine. Excelentă idee. Gândește-te mai departe și mai descoperă. Iertați-mă, am impresia că lunete s-au descoperit deja.

NEIL: Nu, telescoape.

FRAZ: A! Da.

NORD: Nu, nu asta. Uite ce vreau eu să zic. Dacă se ia cea mai mare lupă și ne uităm prin ea la lună sau la Marte – le apropiem de noi cu o anumită distanță. Nu-i așa? Și tot ce aș vedea prin această lupă, aș oglindi într-o oglindă și cu ajutorul invenției mele m-aș uita în oglindă cu

altă lupă, și astfel distanța ar fi de două ori mai mică. Și asta aș oglindi din nou în altă oglindă și așa mai departe. O lupă, o oglindă – o lupă, o oglindă – până ce aș avea luna sau Marte uite aici <ca în palmă>. D-lor, D-lor, D-lor... Vom vedea atunci totul, ca în palmă, oameni, clădiri, străzi, cai – totul, totul. D-lor, înțelegeți ce vreau. Lupa și oglinda. Lupa și oglinda.

NEIL: Da. Asta e o idee.

BEER: Dacă asta ar fi fost posibil, nu s-ar fi inventat până acum.

FR.: Nu, dar totuși nu s-a descoperit. E bine. E foarte bine. Eu însă nu pricep nimic.

CHARLIE: Vă rog? Și sunt în lună cai.

FR.: Sunt.

STRAT.: Despre ce vorbesc aștia, Charlie?

HIG: D-lor! Asta-i grozav. Asta-i minunat. Îmi aduc aminte că am jucat într-o dramă celebră în 6 acte. Se chema *O călătorie în lună*. De unu... Jules Verne. Am avut acolo un decor cu o lunetă. Uite așa, în mijloc era lupa, tocmai cum spuneai d-ta. (*Începe să plângă*.)

NORD.: Mă iertați, asta n-are nimic cu invenția mea.

NEIL: Ai făcut vreo experiență?

NORD: Da, m-am uitat la lună într-o oglindă, cu o lupă.

BEER: Ei și?

NORD: Nu se vede nimic. Întuneric și ceață. Dar asta fiindcă în afară de lupă îmi lipsea ceva.

BEER (*iese nehotărât afară*).

NEIL: Poate. Mai știi. Stelele sunt departe de noi. Foarte departe. S-ar putea să fim obligați să ne mulțumim cu imaginația (cu gândul) că ne apropiem de ele. Mai mult nu vrem. Ideea d-tale îmi place. Cât despre brevet – am scos noi brevete și pentru prostii mai mari. (*Un tunet și o bubuitură ce răsună de departe. Toți se ridică îngrijorați.*) D-lor, vă voi ține îndată un speech.

TOȚI: Speech. Speech!

FRAZ.: Un discurs? Vrei să ne ții un discurs?

NEIL: Da. Am o temă destul de serioasă care m-a interesat mereu. M-am gândit de mult la ea și afirm că un moment mai potrivit decât acum nu se poate găsi. Vă

rog. Ședeți. Fiți buni și luați cu toții loc. Și d-ta, d-le Straton.

FRAZ.: <Face o impresie> Parcă ar fi o ședință la <Tribunal>
STRAT: Ca la <curtea de juri> Tribunal.

NEIL: Bravo, d-lor. Comparația nu e rea. Ne găsim într-adevăr în fața unui Tribunal. În fața unei instanțe de judecată. Ba nu. Pardon. Nu e așa. Adevărat, nu văd prea mare deosebire, dar pentru un specialist e destul pentru ca să poată lua cuvântul. D-lor, suntem în fața unui Tribunal, dar unde e judecătorul? Și unde e acuzatul? Unde sunt martorii acuzării? Și unde martorii acuzatorului? Unde-i procurorul? Și unde jurații. Nu-i văd și nu știu să-i deosebesc între ei.

TOȚI: Adevărat. <Foarte just>. Admirabil, d-le Neil.

NEIL: Ei acum, d-lor, vă spun că ne găsim ca în fața unui tribunal – și nu e nicio deosebire, căci chiar într-o instanță adevărată – eu personal niciodată n-am putut pricepe ce anume desparte banca acuzaților de banca judecătorilor – în ce parte se află cei ce judecă și în ce parte cei care sunt judecați.

TOȚI: Admirabil. Bravo.

NEIL: Și acum, să venim la chestie. D-lor, viața noastră este un drum lung și monoton peste munți, văi, șosele, câmpii, pline de bolovani, gropi și <băltoace> mlaștini. Un același și neschimbat drum pentru toți. Alergăm toți pe același drum, unii mai încet, alții mai repede, rătăcim toți la fel și așa cum cineva ne-ar fugări sufletele istovite, așa ne gonește furtuna luptei pentru viață, pe același drum, pe una și aceeași țintă finală – care este pentru toți aceeași și egală. Iar când în sfârșit ajungem, istoviți și chinuți de norocul nostru, la acest grozav și unic sfârșit – ei spuneți-mi, vă rog, este oare vreo deosebire între sutele, miile de nefericiți pelerini?

TOȚI: Nu. Nu e.

NEIL: Așadar, d-lor. Dacă e așa, atunci, de ce, de ce, vă întreb, să nu putem face drumul acesta împreună, mână în mână, ajutându-ne și salvându-ne unii pe alții, într-un moment greu? De ce să nu ne putem deschide inimile

și să vedem în fiecare om un prieten, o rudă. D-lor, dacă sfârșitul călătoriei noastre este același pentru toți, spuneți ce valoare <are> au valizele, bagajele și etichetele în timpul călătoriei. Iubiții mei prieteni, ce recunoscător vă sunt că înțelegeți asta acum, când ne găsim la capătul drumului nostru. Iată – suntem acum înconjuțați de cer, foc, ape clocotitoare, furtuni și moartea însăși – v-ați dat mâinile, v-ați uitat unii în inima celuilalt și ați devenit prieteni și oameni. Să dea d-zeu ca <asta> așa să fie mereu. Vai, însă, vai, sunt sigur că cei care se găesc încă pe drum, cei care mai au încă oarecare timp de călătorit – sunt toți orbiți, plini de (răzvrătire) și egoism. Mi-e milă de ei, dar sunt din păcate orbi. Iar eu sunt un geniu ratat și nu pot arăta niciun miracol. Dar voi, scumpii mei, formați un lanț, din mâinile și inimile voastre toți laolaltă – și fiecare pentru celalalt, până la urmă.

FRAZ.: D-le Neil, eu te-am înțeles. Trebuie să ne unim inimile și mâini[le] într-o frățescă înbrățășare. Suntem pelerini pribegi, tu, eu, el, toți.

NEIL: Highens. Cântă ultimul imn. Cântați toți în cor.

TOȚI: Bravo, bravo, d-le Neil.

NEIL: Nu. Încă nu e bine. Fiindcă nu e în cor. Să cântăm încet, liniștit, ca un singur om, glas. (*Fredonează toți murmurând.*) Așa da.

TOȚI: Și acum șampanie. Beer nu e aici? Și Lizzy unde e? Să-i chemăm. Da, da. Să-i chemăm.

FRAZ.: Beer! Beer? Lizzy! Lizzy?

BEER: Ce s-a întâmplat?

LIZZY: Suntem salvați.

FRAZ.: Nu, nu. Facem un lanț. Frate al meu, iubite frat. (*Se aruncă în brațele lui.*)

NEIL: Ei, și acum un lanț. Luați-vă de mână, unul de celălalt. Highens ulti <dans și> imn și marș, în jurul barului. Dar toți împreună.

(*Toți merg și cântă.*)

TOȚI: Și acum să bem. E așa de bine. Straton. Șampanie.

NEIL (*bate <cu o> într-o sticlă pe masă*): Tăcere. E rău. Încă o dată în jurul barului. Ca un singur om. Toți laolaltă. (*Merg și cântă. Lumina se stinge.*)

TOȚI (*oftat, tăcere, <șoapte> ținete în șoaptă*).

NEIL: Tăcere, copii. Tăcere. Acum, Straton. <unde> Ne trebuie lumină. Dă-mi lumânări. (*Toți aprind lumânări.*)

HIG: De ce s-a stins lumina?

NEIL: Pentru că – d-lor – apa a inundat uzina electrică. Una după alta. Acum i-a venit rândul.

STRAT: Apă. Apă. Apă.

TOȚI: Vai! Vai! (*Sar pe mese.*)

NEIL: Mai repede, Straton. Șervete. Fețe de mese. Tot ce ai. Scoteți-vă hainele, d-lor. Repede pe lucru. Așa. (*Toți astupă crăpăturile ușilor.*)

FRAZER: Un lanț. Un lanț.

(*Toți merg ca într-un lanț și se iau de brațe. Un cântec încet. Lizzy plânge.*)

Cortina

ACTUL III

Aceiași decor. Întuneric. Ard câteva lumânări. Toți dorm prin colțuri.

Frazer se plimbă de colo până colo.

FRAZ.: Nu înțeleg cum de poți dormi. Charlie! Charlie! Scoală-te odată. Charlie!

CH.: Ce s-a întâmplat? Ce e?

FR.: Încet. Încet. Se termină lumânările. Trebuie să aprindem altele.

CH.: Lumânări? Aha! Înțeleg. <Ești> Avem. Imediat. (*Cască.*) Ultimele două.

FR.: Două? Atunci [nu] trebuia să aprindem câte 4 deodată. Aprinde acum una singură. Nu pricep cum de <poți> puteți dormi. Nu pricep.

CH.: E calmant, d-le Frazer. Am tras un pui de somn. Nu mă doare capul – și chiar am început să sper. Puținel să sper. Că totul se va termina. Mă duc să văd cum arată peticele la ușă. (*Se duce.*)

FRAZ.: Ei! cum e! Apa curge sau nu?

CH.: D-le Frazer. Zău că nu. Șervetele nu sunt mai ude decât alaltăieri noaptea. Ba una [unul], e chiar uscată.

FRAZ.: Asta nu se poate

CH.: Puteți să [nu] mă credeți. N-aveți decât să vă uitați. Sunt sigur că apa nu mai curge.

FR.: Cu neputință. Cu neputință. Dar dacă ar fi adevărat... dacă ar fi adevărat...

CH.: Ce s-ar întâmpla?

FR.: Nu știu încă ce. Trebuie să ne ajutăm unii pe alții. Să trăim ca tovarășii.

CH.: Păi chiar așa și facem.

FR.: Sigur. Se înțelege. De aici încolo am să ajut pe toată lumea. Pe toată lumea. Pe toți. Desigur, după potop. Înțelegeți?

CH.: D-l Neil a spus...

FR.: Da, a spus. Cine se uită la ce spune el.

NEIL (*trezindu-se*): A!

FR.: Ce e? M-ai speriat. Eu am nervii slabi. Nu pot suporta.

CH.: D-le Neil! Ați visat ceva.

FR.: Ai visat ceva?

NEIL: Da. Am visat că <am> sunt la Tribunal și că vine la rând procesul meu. Că eu sunt acuzat. Am adesea asemenea vise. Ah, d-le Frazer, și d-ta trebuie să visezi despre bursă, cursul cerealelor – și tu, Charlie, visezi că torni în pahare alcool mușteriiilor.

CH.: Eu nu visez niciodată.

NEIL: Cât e ceasul?

FR.: 8.

CH.: 8 fără cinci.

NEIL: Prin urmare, a mai trecut o noapte. Da, da. Și unde sunt ceilalți?

CH. (*îi arată cu o lumânare*): Dorm cu toții. Uite-l pe Straton. Uite-l pe actor.

NEIL: Și asta ce e?

CH.: E piciorul lui. Acolo e Beer și Lizzy. Și aici e inventatorul.

NEIL: Cine?

CH.: Ei! Inventatorul.

NEIL: A! Telescopul.

CH.: Da, sigur.

NEIL: Văd că a intervenit o schimbare. Eram în corabia lui Noe și acum suntem într-o casă răcoroasă. Bine. Vom călători mai departe. Trebuie să-i trezim pe toți. Destul au dormit. Ei, ei! Treziți-vă. Pleacă trenul îndată. Charlie, sifon. Wisky.

FR. (*il trezește pe actor*): Ei, artistule. Scoală-te. Artistule. Artistule. Ce somn zdravăn are. <Este> E incomod. Cum ai putut să dormi pe astea două scaune.

HIG: Mi-e frig. Sunt obișnuit cu asta. Dorm mereu în trenuri, pe acoperișe, pe sub poduri. Odată, noaptea, am sărit pe un accelerat – în timpul mersului – și am adormit imediat.

FR.: Ei! Te lauzi. Vrei să ne păcălești.

NEIL: Nu. De ce? Cei ce trăiesc pentru artă se bucură totdeauna de asemenea confort. Ei, treziți-vă, d-lor. Adorabilă d-ră King. Un acord din melodiosul d-tale pian. D-le Straton, fii amabil și dă-ne cafele. Cafele negre.

STR.: Cafele. De ce? Am scăpat? Cât e ceasul. Suntem salvați?

NORD. (*intră fugind*): D-lor. D-lor. Am auzit <din stradă> de afară un zgomot de camion. Uite dinspre stradă, de acolo. Imediat. Scuzați. Camera asta răspunde spre colț? E cu fața spre Piața Portului – nu-i așa? Trebuie să știu. Sud, Nord. <Est și Vest>

NEIL: Est – Vest. Ei și mai departe?

TOȚI: Ai auzit un zgomot? Ce să fie? Oare...?

Hig: Nu. Nu cred.

NORD.: Am auzit foarte lămurit. D-lor, vă propun să-l trimitem pe Charlie în pivniță, să vadă cum stăm cu apa.

CH.: Nu, eu în pivniță nu mă duc. Pentru nimic în lume.

FR.: Ești un fricos. Apa n-o să năvălească din pivniță.

NORD.: Asta e adevărat. Și e ciudat. Căci sub presiunea apei ar fi trebuit ca ușile să fie prăbușite.

TOȚI: Adevărat. Cum pot să reziste ușile e de neînțeles...

NORD.: Tăcere, d-lor. Vă conjur să tăceți. Iar am auzit un zgomot. Foarte lămurit.

TOȚI: Eu n-am auzit nimic. Parcă s-a auzit mișcare. Da, da, de acolo. Stai să trecem dincolo. Nu, nu face. Trebuie să ne convingem.

BEER (*vine înăuntru*): D-lor, vă rog.

FR.: D-le Beer, vino cu noi. Am auzit un uruit de camion.

STRAT: Foarte lămurit.

BEER: <Fiți li>Tăcere, vă rog. Doarme Lizzy.

TOȚI: Aha. Doarme Lizzy. Doarme Lizzy. (*les afară*.)

NEIL: Bună dimineața, d-le Beer.

BEER: Bună dimineața.

NEIL: Ce mai face Lizzy?

BEER: Doarme, sărăcuța. Dar are un somn foarte neliniștit.

NEIL: Un somn neliniștit... Un somn neliniștit... Da, d-le Beer, voiam să te întreb. E drept că nu știu, dar cred că dacă s-ar întâmpla să fim salvați, te-ai mai gândi la ea? (*Lizzy intră*)

BEER: La cine?

NEIL: La Lizzy.

BEER: Se înțelege.

NEIL: Nu, d-le Beer. Înțelege-mă. Ai lua sub apărarea d-tale, te-ai lăsa, de dragul ei, de bogata d-tale mireasă? Te-ai căsători cu ea?

BEER: Ce-ți trece prin cap. Nu. Una ca asta n-aș face.

LIZZY (*oftează*): A!

BEER: Lizzy, te-ai și sculat, fetițo?

LIZZY: Da, m-am sculat.

B: Vrei poate ceva de băut?

L: Nu, mulțumesc. (*Toate lămpile se aprind*.)

NEIL: Lanțul se destramă.

TOȚI (*năvălind înăuntru*): Ura! Bravo! Lumină! S-au aprins lămpile. Electrica!

FR.: Lămpile. Dragele de ele – ard. Mai încet – nu cumva să se stingă din nou.

STR.: Știi ceva, d-lor. Telefonul probabil funcționează și el.

Hai să încercăm. Da, da. Să încercăm.

TOȚI (*mergând spre telefon*): Da, da.

STR.: Allo! Allo!

BEER: Nu striga așa.

STR.: Știu, slavă D-lui, cum se vorbește la telefon.

FR.: Știe să vorbească la telefon.

STR.: Nu se aude nimic. Absolut nimic.

FR.: Putem să mai așteptăm câteva minute – nu. Nu mai putem aștepta.

TOȚI: Ba da. Sigur.

FR.: Nu. Eu nu mai pot să aștept. Trebuie până una alta să bem ceva.

HIG: Și cum ați petrecut – D-ră – noaptea asta?

LIZZY: Așa și așa. Nu știu.

HIG: Tot ce trăim aici e așa de original, parcă am fi la teatru.

Sunt mult[e] coriste în Strent?

LIZ: Sunt prea obosită. Nu pot răspunde.

HIG: Scuzați.

STRAT.: Ce doriți! Cu ce vă pot servi?

TOȚI: Wiski, Charlie. Bere. Cocktail.

Straton, Charlie repetă.

FR.: D-le Beer, nu bei cu noi?

BEER: Cum?

FR.: Poate bei ceva cu noi.

BEER: Mulțumesc. N-am poftă.

FR.: Vedeți. Acum nu mai are poftă.

B: 284 000. Bufallo. Mineapolis. 6 milioane.

LIZ.: 7.

B: Cum ??

LIZ: 8.

B: Te rog, nu mă încurca.

HIG: D-lor. Vă rog să mă ascultați. Ridic acest pahar în cinstea luminii electrice, care ne-a revenit după așa o lungă întrerupere. O salut. Afară de asta, nu pot trece cu tăcerea pe amfitrionul nostru, d-l Straton. Am trecut prin toate cărciumile Americii, dar trebuie să recunosc că nicăieri nu m-am îmbătat ca azi-noapte aici – și în

plus pe gratis. Niciodată și nimeni nu m-a tratat vreodată ca d-l Straton. Bravo, d-le Straton. Bravo.

STR.: Te-am tratat? Pe gratis? Eu? Asta-i nemaipomenit! Charlie! Stai, leneșule, și nu faci nimic. Fă socoteala cât au băut clienții ieri și azi.

CH.: Cum să țin minte?

STR.: Dar cine să țină minte? Strânge pe loc toate sticlele și fă socoteala.

CH.: Ei, domnu! Cum vă cheamă? Bravo, bravo. Marș în cabinet și strânge sticlele. Mai repede.

(*Toți numără cu glas tare: Straton și Charlie sticlele, Beer cursul cerealelor*)

FR.: Vedeți, d-lor, a și început să socotească ce beneficii îi va aduce poporul. E un nemernic.

STR.: La dracu! 14 sticle de șampanie, afară de lichior și whisky.

FR.: Da, afară de *liqueur* și whisky. Asta zic și eu petrecere. Afară de asta, nu în fiecare zi scapă oamenii dintr-un potop.

STR.: Așa e. Mai ales. Nu în zilele în care trebuie să dai din buzunar pentru asemenea bețivi <vagabonzi>.

FR.: Cum să plătesc? Ai făcut d-ta cinsté?

STR.: Mie nu-mi plac glume de astea, d-le Frazer.

FR.: Se vede că ai glumit când te-ai văzut cu piciorul în groapă. Frumoasă glumă. (*Sună telefonul.*) Lasă că mai vorbim noi.

TOȚI (*aleargă spre telefon, îmbulzindu-se și strigând*).

STR.: Nu dați năvală. E telefonul meu. Vreau să vorbesc mai întâi cu nevastă-mea. Am acasă nevastă și copii. D-lor, aici nu e bursă.

FR.: Ești brutal. Ți-ai pierdut toată considerația mea. Te poftesc să nu mai strigi la mine.

STR.: Allo! Allo! Cine vorbește? Nu aud. Vorbiți mai tare. Drace! Iar s-a întrerupt.

FR.: D-ta ești de vină. Te porți ca un casap. Îmi rupi aparatul din mână. Nu așa se poartă un om inteligent.

STR.: Destul. D-le Frazer. Mi-e teamă că relațiile noastre prietenești de ani de zile...

FR.: Ce fel de relații. Du-te dracului, idiotule.

STR.: D-le Frazer...

BEER (*a stat tot timpul și a ascultat*): Ei, tăcere. Nu mă deranjați. (*Telefonul sună.*) Vă spun pentru ultima oară, terminați cu zarva asta.

FR.: Ei, vorbește.

BEER: Tăcere.

FR.: Ei, vorbește.

BEER (*ascultă la telefon și izbucnește în râs*): Allo! Stratton-bar. Da, aud. Cum? Așa de puțin? Nu se poate. Mulțumesc. Allo!

FR.: Mulțumesc.

BEER: Centrala telefonică anunță că <noaptea> azi noapte a fost un uragan care a rupt firele și de aceea telefoanele n-au funcționat. Dar acum totul s-a reparat și...

FR.: Așadar, n-a fost un potop. Ura! Ura! Suntem salvați.

STR.: Da.

FR.: Da.

NEIL: Nu-i așa. Nu-i adevărat.

STRATON: De ce?

FRAZER: De ce?

NEIL: De ce? Te rog, d-le Frazer. Deschide ușa.

FR.: De ce tocmai eu?

CH. Mă scuzați. N-am putea să-i punem la treaba asta pe cei doi vagabonzi? Pe actor și pe inventator. Să deschidă ei ușa dinspre curte. <E mult mai înalt> Are pragul mai înalt.

FR.: D-lor. Asta e o idee minunată. Să facă treabă ăștia doi.

STR.: Mai e vorbă. Trebuie. Le-am dat toată noaptea de mâncare și de băut. Cel puțin să <lucre> muncească.

FR.: Să muncească.

STR.: Vagabonzilor, veniți aici.

(*Amândoi intră cu sticle.*)

NORD.: Unde să le pun pe toate astea?

STR.: Uite, aici.

FR. (*către Beer*): Spune vagabonzilor despre ușă. Te pricepi la chestii de astea.

HIG.: Dacă nu mă înșel, a sunat telefonul.

FR.: Sunat. Sigur c-a sunat.

HIG.: A?

BEER: Fiți așa de buni, Higen și Nordling, și duceți-vă dincolo, la ușa ce dă spre curte și deschideți-o. Înțelegeți?

FR.: Dar cu băgare de seamă. Nu că ar fi vreo primejdie, dar să nu vă udați pantalonii.

HIG.: <Zău> Serios? Poate că ar fi mai bine să deschidem fereastra.

FR.: D-lor, asta e o idee minunată. Propun să deschidem fereastra.

TOȚI: Da. Foarte bine. Să deschidem fereastra.

NEIL: Nu. Nu cumva.

TOȚI: De ce?

NEIL: E primejdios.

TOȚI: Cum? Mai e vreo primejdie?

BEER: D-le Neil. Termină odată cu glumele. D-lor! Nu mai e nicio primejdie. Electrica arde. Telefonul funcționează. Charlie! Ridică obloanele.

FRAZER: Ești un fricos, Charlie. Ridică obloanele. (*Se urcă pe masă.*)

STR.: Am putea să încercăm cu binișorul. Hai să încercăm. (*Deschid binișor fereastra.*)

STR.: Soarele.

TOȚI: O! Soarele! Ura! Ura!

STR.: Ei, acum putem deschide și ușa – și să stingem electrica. Îmi închipui ce cont o să-mi trimită la plată Societatea de electricitate. (*Telegraful se mișcă.*)

BEER: Grăul, 2 dolari. 2 dolari. Transporturile nu sunt suficiente. Grăul la 2 dolari.

TOȚI: Felicitările mele. Felicitările mele.

BEER: Paltonul și pălăria.

STR.: Un moment. Charlie. Du-te repede să aduci un jurnal de dimineață. În sfârșit o să știm ce s-a întâmplat cu noi.

FR.: Da, adevărat. Aș vrea să știu de ce am stat aici o noapte întreagă. Aici în gaura asta.

STR.: Cum?

BEER: Unde ținem?

STR.: Ei! Nu era prevăzut. Un singur lucru aș vrea să mai spun. Știți prea bine, d-lor, că cele câteva sticle de șampanie cu care v-am tratat, n-am de gând să le pun

la socoteală – dar sunt și eu un om sărac. Educația copiilor costă bani mulți. Barul a fost toată noapte închis. Vă rog, rog mult, achitați nota.

BEER: Mă rog.

FR.: Minunat. Ne ceri să plătim pentru că ne-ai tratat. Pe gratis, ziceai. Eu nu plătesc.

B.: <În orice caz> Prin urmare, 288 de dolari și 70 de centime.

STR.: Exact, d-le Beer. Și nu mai pun la socoteală stricăciunile, lumina etc.

BEER: Bine. Destul. Poftim.

STR.: Mulțumesc. Poate doriți acum un păhărel de rămas bun.

FR.: Nu, mulțumesc.

HIG.: Wisky.

STR.: Ștergeți-o. Soarele e cald și e vremea cea mai frumoasă pentru o plimbare. La revedere. Hai, luați-o din loc.

NORD.: Da, numai un minut. Voiam doar să-i spun o vorbă d-lui Beer. D-le Beer, iertați-mă, am putea face oarecare experiențe.

BEER: Poftim?

NORD.: Voiam tocmai să te rog... Poate că ați vrea să mă ajutați.

BEER: La ce? La invenția d-tale.

HIG.: Da, la invenția noastră. Adică a d-tale. A d-tale.

BEER: Cu luneta. Ascultă-mă. Ești un tip bolnav. Suferi de o idee fixă și trebuie să te lecuiști de ea.

HIG.: Hai vino. Stelele apun când strălucește dolarul. La revedere. (*les amândoi.*)

BEER: Începem prin urmare o zi nouă.

FR.: Și noi porcării.

BEER: Da, dar grăul e la 2 dolari. 2 dolari, d-le Frazer. E plăcut să fii o verigă în lanțul ăsta. Nu-i așa? Mult mai plăcut decât în lanțul d-lui Neil. Ca să spunem adevărul, d-le Neil, lanțul d-tale n-a fost prea rezistent – și s-a rupt imediat – și acum nu mai există.

FR.: Pe drumul vieții, pentru care d-ta ai cântat, e o plăcută plimbare, nu-i așa? N-a fost niciun potop și nimeni n-a murit.

NEIL: Depinde din ce punct de vedere.

FR.: Poate. Dar eu nu sunt așa de deștept. La revedere. (*Iese.*)

LIZZI (*intră înăuntru.*)

STRAT.: Tot n-ai plecat? În bar la mine, ziua totul trebuie să fie onorabil. Ei...

BEER (*intervine.*)

LIZZI: Billy. Eu plec, Billy.

BEER: Pleci. Adio.

LIZZI: Billy.

BEER: Ești supărată pe mine.

LIZZI: Nu. A doua oară nu mai doare ca cea dintâi. Iar o a treia oară nu se va mai întâmpla. La revedere, d-le Neil. (*Iese fluierând.*)

BEER: Socoteala e plătită.

STR.: Da.

BEER: Prin urmare. Pot să mă duc. Îmi pare că nu avem același drum. La revedere. Admirabilă vreme.

STR.: O, nemaipomenit de admirabilă vreme. (*Beer iese.*) Charlie! Charlie! Unde ești, trântorule?

CH.: Uite, un ziar. Ce obosit sunt.

STR.: Obosit! Fă imediat curat prin bar.

(*Intră Clientul.*)

CLIENTUL: Coktail. Repede. E aproape zece.

STR.: Un coktail.

CH.: Un coktail.

CLIENTUL: Am avut azi noapte un uragan care a întrerupt telefonul și telegraful.

STR.: <Uite> Poftim.

CLIENTUL: Și acum nu mai e nicio urmă. Splendidă vreme.

STR.: Frumoasă vreme. (*Sună telefonul.*) Charlie! Charlie! La telefon.

CH.: Allo! Allo! Un moment. Să întreb. E de la fabrica de gheață. Întrebă dacă să ne trimită și o porție dublă. E o căldură teribilă. Au comenzi mari.

STR.: Nu. Până mâine cred că se schimbă vremea.

CH.: Nu. Până mâine vremea o să se schimbe.

NEIL: Charlie! Charlie! Un bitter. Dar să fie fierbinte și tare ca iadul.

STR.: Un bitter.

CH.: Un bitter.

NEIL (*către public*): S-a terminat. Asta e... Dar să știți de la mine. Vremea tot nu se schimbă...

Cortina

636 1-19 Charlie (*la telefon*)... CORTINA A.

CORESPONDENȚA

Importanța corespondenței lui Mihail Sebastian decurge din bogăția confesiunilor privind geneza operei și din bagajul informativ referitor la relațiile scriitorului cu generația sa. Totodată, scrisorile întregesc schița autobiografică configurată în *Jurnal* cu o componentă esențială – perioada studiilor doctorale de la Paris (1929-1931) și cu prețioase mărturii asupra unor intervale neînregistrate în *Jurnal*: 17 iunie 1940 – 1 ianuarie 1941 și 31 decembrie 1944 – 15 mai 1945. Pentru a le impune relevanța, am ordonat cronologic materia, adoptând formula față de care scriitorul însuși și-a exprimat preferința atunci când comenta, în eseul din 1938, *Corespondența lui Marcel Proust*. După ce respinge ideea grupării după destinatar („metoda cea mai simplă”), Sebastian constată că: „O ediție strict cronologică, urmând an cu an etapele corespondenței și grupând în același volum toate scrisorile dintr-o anumită epocă, indiferent de diversitatea adresanților, ne-ar fi dat un mai credincios tablou al vieții lui Proust, al prietenilor lui, al schimbărilor suferite de-a lungul timpului și ar fi înlesnit confruntări ...” (Mihail Sebastian. *Corespondența lui Marcel Proust*, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1939, p. 11)

Scrisorile lui Mihail Sebastian sunt, desigur, mult mai numeroase decât cele publicate aici. Completarea în timp a acestui capitol al scrierilor este posibilă și necesară.

Dintre cele dezvăluite până în prezent, corespondența cu poetul Camil Baltazar ocupă, în ordinea cronologică a emiterii lor, primul loc. Sub raport numeric este și cea mai

substanțială, chiar dacă corpusul epistolar, păstrat în arhiva Muzeului Național al Literaturii Române, este incomplet. Prima scrisoare din serie este datată 8 februarie 1927, dar dialogul începuse din anul precedent, cum se vede dintr-o scrisoare Camil Baltazar către Sebastian (24 februarie 1926) aflată în aceeași arhivă (M.N.L.R. 82/III/16): „Iubite Domnule Hechter, dedesubtul scrisorii dumitale, aștepta alta ...etc”. Lectura scrisorilor lui Camil Baltazar dezvăluie și alte lacune. Cele 30 texte Sebastian care s-au păstrat, completează consemnările diaristului de mai târziu în trei momente importante: anii debutului literar și publicistic, anii de studii la Paris, etapa colaborării la „România literară”.

În cea mai mare parte, corespondența a fost publicată, uneori cu omisiuni, în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, E.P.L., 1965. Camil Baltazar, care le-a editat, nu a dat publicității scrisorile strict particulare, fără relevanță pentru cei doi scriitori și a exclus din textul publicat câteva fragmente, considerate discutabile; referirile la Nae Ionescu, excluse de asemenea, pot fi (în 1965, când a apărut volumul) intervenții ale cenzurii.

p. 635-636 Scrisoarea din 8 februarie 1927 este prima din cele păstrate în arhiva M.N.L.R. (101/III/1,173). Nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

1. Intenția lui Camil Baltazar de a organiza o „șezătoare” la Brăila face subiectul mai multor scrisori; a fost transmisă lui Sebastian înainte de 8 februarie și se regăsește în cele care urmează.

p. 636 Nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/III/3). Pe plic, adresele celor doi corespondenți: „Domnului Camil Baltazar. Principatele Unite 31. București; Exp. Iosy Hechter. Unirii 119, Brăila”

La sfârșitul scrisorii, câteva rânduri scrise de Isac Rosenzweig (poetul Andrei Tudor): „Adaug câteva cuvinte pentru părerea de rău, de a nu te fi văzut încă o dată înainte de plecare. Îndrăznesc mult, dacă îți cer să-mi trimiți „Cei” și poezia arătată la București lui Hechter? Salutări și mulțumiri, Y Rosenzweig”.

1. Mihail Sebastian răspunde solicitării lui Camil Baltazar din scrisoarea datată 9 februarie 1927 (M.N.L.R. 82/IV/10): „Trebuie să găsești acei 40-50 adolescenți sau adolescente care să-mi acorde posibilitatea de a părăsi pentru două zile Bucureștii, spre a sta eu de vorbă cu inima lor, ei de vorbă cu tristețea mea”.

p. 637-638 Publicată de Camil Baltazar în vol. cit., p. 99. Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/3/176.

1. Camil Baltazar amendase întârzierea răspunsului lui Sebastian, într-o scrisoare trimisă din Focșani, la 28 martie 1927 (M.N.L.R. 82/II/18): „Și dacă ar fi fost numai confirmarea ce trebuia să-mi dai unei spovedanii pe care nu o fac decât atunci când omagiez pe cineva și încă ar fi trebuit să-mi trimiți câteva rânduri.

La dracu, tăcerea e bună pentru proști”.

p. 639 Publicată în vol. cit., p. 100. Originalul, în arhiva M.N.L.R. 101/III/2.

1. Citat reproduș din scrisoarea lui Camil Baltazar din 27 martie (M.N.L.R. 82/II/28).

2. *Vecernii*, primul volum de versuri al lui Camil Baltazar, publicat în 1923.

3. Informații cerute de Camil Baltazar în scrisoarea din 27 martie 1927.

p. 641-643 Scrisoarea din 12 aprilie 1927 a fost publicată în vol. cit., p. 102, fără primele două aliniate din P.S. (p. 643)

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/1.

1. În scrisoarea din 8 aprilie 1927 (M.N.R.L., 82/II/29), Camil Baltazar încearcă să determine o confesiune „sinceră”

din partea lui Mihail Sebastian: „... să venim unul spre celălalt așa cum d-ta într-adevăr dorești. Așa că scumpul meu mezin, scrie-mi cu penița d-tale cea mai subțire și mai caldă [...] Pentru cât ne cunoaștem, putem scrie fără jenă de a literaturiza. Ne înțelegem, s-o știi. Și încă bine.”

2. Răspunde solicitării lui Camil Baltazar, din scrisorile trimise la 27 martie 1927 (M.N.L.R., 82/II/28) și la 8 aprilie 1927 (M.N.L.R., 82/II/29)

3. În scrisoarea din 27 martie 1927, Camil Baltazar îi ceruse lui Sebastian sprijinul pentru organizarea, la Galați, a unei întâlniri cu tinerii.

p. 643-645 Publicată în vol. cit. p. 104-105; Sunt omise informațiile despre băile de la Lacul Sărat și despre demersurile făcute pentru întâlnirea de la Galați.

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/2. Scrisoare cu plic, cu adresa: „Domnului Camil Baltazar. Str. Apolodor 3 bis, et. III. București. Casa Moss.”

1. Mihail Sebastian răspunde observațiilor făcute de Camil Baltazar care îi imputa oscilațiile între „traectoria inginerescă a unei vieți de disciplină burhezească” și literatură: „Dacă vrei să scrii, atunci toate aceste clătinări și legănări și introspecții de acum sunt bune și rodnice. Încercate însă numai ca divertismente pitorești lângă aridul stâlp al carierei viitoare, sunt cât se poate de stricătoare. Viața te cere crud și marmorean. Fără mămăliga introspecțiilor și fără panglicuțele divagațiilor.” (Scrisoare Camil Baltazar, 8 aprilie 1927, M.N.R.L. 82/II/19)

p. 646-647 Scrisoarea din 13 iulie 1927 nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/3 Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Baltazar. Castelul Brâncoveanu. Sâmbăta de Sus. Făgăraș”; Exp. „Iosy Hechter. Unirii 119 Brăila”.

1. Camil Baltazar îi scria de la Sâmbăta de Sus, la 4 iulie 1927 (M.N.L.R. 82/II/30): „Toată împrejurimea e calmă și picturală. Numai liniște sufletească să fie [...] Fac plimbări

dese între lanuri, mă joc în grădină și apoi tânjesc la soare radioactiv...”, după câteva zile însă (18 iulie 1927), răspunzând scrisorii lui Sebastian, declară: Te înșeli dacă bănuiești că trăiesc tihnit aici ...”.

p. 647 Publicată în vol. cit., p. 106.

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/II/4 Scrisoare cu plic: „D-lui Camil Baltazar. Sâmbăta de Sus. Făgăraș, la Castelul Brâncoveanu; expeditor: Iosy Hechter, Unirii 119, Brăila”.

p. 648-650 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar* (ed. cit. p. 107-108).

Originalul în arhiva M.N.L.R. 101/III/5. Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Baltazar. Casa Moss. București. Apolodor 3 bis, et. III; exp. Iosy Hechter, Unirii 119. Brăila”.

1. Camil Baltazar a răspuns prompt și încurajator la strigătul „Vreau să plec” al lui Sebastian, oferindu-i sprijinul: „Îți ofer primele și cele mai necesare arme – imediat. Vei fi scutit de mizerie ... 3000 lei vei câștiga traducând, pentru «Lectura» și altele, 3-4 nuvele pe lună. Alți 2000 vei avea făcând lucruri mărunte la o gazetă pe care ți-o voi numi când vei fi aici. Dar vino. Neapărat”. (Scrisoare din 12 octombrie 1927, M.N.L.R. 82/II/32)

2. Primul foileton din „Cuvântul”, *Sentimentalul Gourmont* a fost publicat la 14 august 1927. Referitor la posibilitatea de a „găsi acolo de lucru”, C. Baltazar a răspuns în scrisoarea citată mai sus: „În chestia «Cuvântului» am vorbit cu acei de acolo acum câteva zile. Faptul că ești evreu va fi o piedică, principală. Cum află lucrul acesta nu te mai publică”.

p. 650-651 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar* (p. 109-110), fără fragmentul de la p. 651, ultimul aliniat, în care Sebastian răspunde la solicitarea lui Camil Baltazar (12 octombrie 1927, M.N.L.R. 82/II/32) de a afla motivul pentru care nu i se trimite „pustia cea de mie”, subvenție pe care scriitorul o primise, se pare, până atunci de la Brăila.

Originalul, în arhiva M.N.L.R. 101/III/6 Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Baltazar. Casa Moss. București. Apolodor 3 bis, et. III; exp. Iosy Hechter, Unirii 119. Brăila”.

1. Camil Baltazar precizează în nota din volumul citat: „Obținusem promisiunea unui post cu program redus la editura „Cultura națională”, de sub conducerea lui Simionescu-Râmniceanu, pe care Sebastian nu l-a mai ocupat deoarece, în ultimă instanță, nu i s-a aprobat regimul special de muncă ce i-ar fi permis să-și continue studiile și preocupările literare”.

2. Poetul Andrei Tudor.

p. 652 Publicată în *Scrisori către Camil Baltazar* (ed. cit. p. 111).

p. 652-653 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont”, serie nouă, nr. 52, 30 decembrie 1988, p. 5 (*Mircea Eliade în scrisori. Mihail Sebastian către Mircea Eliade*); republicată în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, vol. 4, Criterion, 2006, p. 326.

Carte poștală adresată „D-lui Mircea Eliade. Str. Melodiei 1”; Exp. „Mihail Sebastian. Unirii 119. Brăila”.

Provenită din arhiva Corina Alexandrescu (cum se menționează, la prima publicare, în „Orizont”, scrisoarea se află în arhiva Mircea Handoca.

p. 653-656 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont”, nr. cit.; republicată în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, ed. cit., p. 326-328

Originalul în arhiva Mircea Handoca.

1. Suita de cronici literare, publicate la rubrica „Semne pe un dulap de cărți”.

p. 656-659 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont”, nr. 2, 13 ianuarie 1989, p. 8, sub titlul *Mircea Eliade și Mihail Sebastian*; republicată în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, ed. cit., p.329-330

Originalul în arhiva Mircea Handoca.

1. Nae Ionescu.

p. 659-660 Publicată în vol. cit., p. 112-113.

Originalul, în arhiva M.N.L.R. 101/II/5.

1. Este vorba de articolul lui Petru Comarnescu, *Punere la punct. Detractorul domnului Ralea* („Ultima oră”, I, nr. 2, 29 decembrie 1928). Replica lui Sebastian, în „Cuvântul”, 2 ianuarie 1929: *Mic răspuns la o prostie mare*.

2. *Scrisoare către un critic* („Cuvântul”, IV, 1923, 28 decembrie 1928), atac la adresa lui E. Lovinescu, publicat la puțin timp după ce, în cenaclu, criticul îl admonestase pe Sebastian. În replică tânărul gazetar scria: „Aveți despre funcția scrisului, domnule, o prejudecată în care amfizionul din dv. și șeful de cenaclu se trădează înaintea criticului”.

3. Referire la aprecierile din *Adaos la „evoluția criticii literare”*. (*Mutația valorilor estetice*)

4. „Rezervele” lui Camil Baltazar sunt exprimate în „Țiparnița literară” (nr. 3, 1 ianuarie 1929): „Amicul Sebastian nu are deloc dreptate [...] trebuie să recunoaștem că dacă jocul uman al șovăielilor a intrat câteodată în exercițiul critic al lui E. Lovinescu, întotdeauna însă scrisul acestuia a fost ridicat ca un scut mai sus de capul contemporanilor ...”.

p. 660-662 Scrisorile lui Mihail Sebastian către Camil Petrescu, cunoscute până în prezent, se înscriu în intervalul 1929-1943; cele mai multe sunt expediate de la Paris (1929-1931), în perioada studiilor doctorale și a elaborării primelor proze. „Faptul de a te fi cunoscut – scrie Sebastian într-o scrisoare din 30 aprilie 1930 – e capital în existența mea. Nu scriu o pagină de literatură, nu șterg un cuvânt și nu adaug vreunul fără să mă gândesc: acesta i-ar plăcea, acesta nu i-ar plăcea lui Camil Petrescu”. O confirmare a sentimentelor față de „mentor” este înregistrată în dedicația pe volumul *Cum am devenit huligan*: „Lui Camil Petrescu, o admirație pe care nimic nu o va clinti – o iubire pe care nimic nu o va zdruncina”. (3 ianuarie 1934). Scrisorile sunt și ele mărturiile unei prietenii verificate în timp, prietenie pe care Camil Petrescu o numea, în 1933, „strict literară ... de oameni care au crezut în scris, care au încercat disoluția tuturor îndoielilor și au căutat dezlegări de trudă comună”.

Prima scrisoare cunoscută este datată 8 aprilie 1929. A fost publicată de Florica Ichim în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II, Minerva, 1981, pp. 221-222. Ediție îngrijită, prefață, note și indici de Florica Ichim.

1. Revista „Munca intelectuală” nu a mai apărut.
2. Andrei Tudor, poet și prozator, originar din Brăila.
3. Horia Robeanu – poet.

4. Un fragment din *Le Dieu des corps* de Jules Romains a fost publicat în „Cuvântul”, 28 aprilie 1929, la rubrica „Antologia noastră”.

5. Este vorba de *Mic tratat de estetică sau Lumea văzută estetic*.

p. 662-663 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, p. 224-225.

1. Referire la *Viața amoroasă a ducelui de Richelieu (Povestită de el însuși)*, fragment publicat în „Universul literar”, nr. 16, 14 aprilie 1929, p. 255-256. Traducerea este semnată cu inițiale: I. G.

p. 663 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, II, p. 225.

Telegramă care marchează ziua de naștere (stil nou) a lui Camil Petrescu.

Data telegrafului: 22/IV/29 ora 14.

p. 664-668 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, p. 225-227.

1. P.H.Pralea este pseudonimul lui Pierre Hechter, fratele mai mare al lui Sebastian care a publicat *Teme proustiene*, în „Cuvântul”, nr. 1447, 3 mai 1929.

2. În „Ultima oră”, nr. 87, 11 aprilie 1929 și nr. 103, 1 mai 1929, Petru Comarnescu, Ion Barbu și Ion Pillat au publicat articole elogioase despre cartea lui Mateiu Caragiale.

p. 668-669 Scrisoarea din 7 V 1929 nu a fost publicată în volumul citat.

Originalul se află în arhiva M.N.R.L. (101/I/8). Pe plic: „Domnului Camil Petrescu, str. Regală 21. București; Exp. Mihail Sebastian, Unirii 119 [Brăila]”.

1. Ca și „Munca intelectuală”, a doua serie a „Cetății literare” a rămas doar un proiect.

2. În bibliografia operei lui Mihail Sebastian nu se regăesc toate proiectele expuse aici. A scris, favorabil, despre Mateiu Caragiale (*Craii de Curtea Veche*) în „Cuvântul” (29 aprilie 1929) și în „Vitrina literară” (21 octombrie 1929), apoi în „Rampa”, 22 ianuarie 1936.

p. 669-672 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II, p. 228-230.

1. „Romanul românesc”, mereu amânat, este unul din proiectele nefinalizate de Mihail Sebastian. După cum notează în *Jurnal*, abia în 1936 scriitorul definitivă cuprinsul primului volum: „Rebreanu, Sadoveanu, H.P.-Bengescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu. Ionel Teodoreanu” (*Jurnal*, ed. cit. p. 51).

2. Intenția, „lichidării din față” a „contingentului literar Cezar Petrescu – Ionel Teodoreanu – Gib Mihăescu” a fost, ulterior, revizuită. După ce în „Tiparnița literară” (februarie 1929) a declarat, la apariția romanului *Turnul Milenei*, că: „Literatura domnului Ionel Teodoreanu este plană”, scriitorul fiind „exemplul cel mai ciudat de proprie neînțelegere din câte literatura românească poate oferi”, la apariția volumului *Lorelei*, Sebastian a consemnat în „Breviarul” din „Rampa” (29 noiembrie 1935): „De acord sau în dezacord cu literatura *Medelenilor*, trebuie să recunoaștem în d. Ionel Teodoreanu un moment important în epica noastră modernă. E un romancier care a dat expresie unei lumi, cu larg ecou în publicul mare. Acest lucru nu ne poate determina atitudinea critică, dar ne impune atenția. Și pe urmă, nu vom uita niciodată suavele bucurii pe care, mai de mult, le găseam în *Ulița copilăriei* și în primele pagini din *Medeleni* ...”.

Despre Gib Mihăescu a scris favorabil la apariția romanului *Rusoaica* (România literară”, 1 iulie 1933), iar la

moartea scriitorului declara: „E mai mult decât un mare scriitor care moare” („Rampa”, 21 octombrie 1935).

3. Mihail Sebastian a scris despre literatura lui Georges Moore în *Romanul insular* („Cuvântul”, 5 februarie 1930).

4. Fermina Marquez de Valery Larbaud.

p. 673-674 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II, p. 230-231.

p. 674-678 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 231-233).

1. Mihail Sebastian a publicat în „Cuvântul” (21 februarie, 27 februarie și 5 martie 1930) suita de articole *Note stendhaliene: Armence, Lamiel și Lucien Leuwen*.

2. C.S. Făgețel, scriitor și publicist, fondator al revistei craiovene „Ramuri”.

3. „Ormul liber”, care a apărut la București între 21 noiembrie 1929 și 31 decembrie 1930. a publicat texte de Ilarie Voronca, Camil Petrescu, A. Cotruș, P. Cerna, Radu D Rosetti ș.a.

4. Bogdan Varvara – publicist.

5. Este vorba de piesa *Care din ele?*; s-a jucat în februarie 1930, la studioul Teatrului Național din București.

p. 678 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar* (ed. cit., p. 114-115).

Originalul se află în arhiva M.N.R.L. 101/1/6 Scrisoare cu plic: „Domnului Camil Baltazar, 11 Str. Anastase Panu 11, Bucarest 5, Roumanie”; exp. „Mihail Sebastian, 52 rue de la Clef, Paris II”.

Cu puțin timp în urmă Sebastian expediase, la aceeași adresă, o carte poștală ilustrată, din Geneva: „Pont des Bergues et Ile J.J. Rousseau”, semnată „Mihail Sebastian. Geneva. 16. IV. 1930”.

p. 679-684 Publicată prima dată de Florica Ichim: *Epistolar*, în „Manuscriptum”, nr. 3/1979, p. 129-131;

republicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 234-236).

1. Pamfil Șeicaru, cunoscutul gazetar și om politic.

2. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*.

3. Este vorba de romanul *Orașul cu salcâmi*.

4. Prima referire la romanul *De două mii de ani*.

p. 684-685 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 236-237).

p. 685 Carte poștală ilustrată, vedere din Nogent-sur Marne: Le Boulevard de la Marne.

Alături de mesajul lui Sebastian, un scurt text semnat, cu pseudonim, de fratele scriitorului, Pierre Hechter: „Numele meu vă mai spune ceva? Dacă da, respectuoase salutări. Pralea”

p. 685-686 Carte poștală ilustrată. (Le lac d'Annecy. Route du col de la Foroloz), adresată „D-nei și D-lui S. Păstorescu, la ziarul «Curierul», Brăila, România”; exp. „I.H., Pension «Les Marquisats», Annecy (Haute Savoie)”.

Originalul, în arhiva M.N.R.L. (101/0/5).

1. Familia S. Păstorescu, Bazil și Silvia Schafermann, de la care provin multe dintre scrisorile Sebastian aflate în arhiva M.N.L.R., rude apropiate ale scriitorului.

p. 686-690 Publicată prima dată de Florica Ichim în „Manuscriptum”, nr. 3/1979, p. 131-133; republicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 237-239).

1. Câteva scrisori ale Doamnei T., integrate ulterior în romanul *Patul lui Procust* au fost publicate în „Cetatea literară”.

2. *Fals tratat pentru uzul autorilor dramatici*, publicat în ultimul număr al „Cetății literare” (23 decembrie 1926) a fost scris în urma atacului orchestrat de Pamfil Șeicaru după reprezentația cu piesa *Mioara*.

3. *Orașul cu salcâmi*

4. Se referă la „Jurnal iudeu” prima parte a romanului *De două mii de ani*.

5. Isaiia Răcăciuni, gazetar și redactor la revista „Premiera”, colaborator la „Adevărul”, „Epoca”, „Rampa”, „Viața românească” și la editura „Cultura națională”; secretar al Fundației pentru literatură și artă „Regele Carol II”.

6. Editura Națională Ciornei, unde Sebastian a publicat două dintre cărțile sale.

7. Editura „Ancora”, S. Benvenisti & Co. a tipărit operele Hortensiei Papadat Bengescu, Camil Petrescu, G. Bacovia și ale scitorilor de la Sburătorul. Sebastian atacase într-un articol din 1928 („Cuvântul”, 17 iulie) editura, considerând că se află „sub imediatele ordine” ale lui Lovinescu.

8. George G. Mironescu, profesor universitar și om politic, reprezentant al României la Liga Națiunilor (1929-1930).

p. 690-694 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 116-119)

Originalul, în arhiva M.N.R.L. (101/III/7).

1. Se referă, cu siguranță, la „Jurnalul iudeu” – primele două secvențe ale romanului *De două mii de ani*.

2. *Orașul cu salcâmi*.

3. Impresiile vacanței la Annecy se regăsesc în nuvela *Renée, Marthe, Odette* din volumul *Femei*.

p. 694 Originalul, în arhiva M.N.R.L. (101/0/2). Nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

Carte poștală ilustrată (Le lac d'Annecy. Les dents de Lanfon et vue sur St. Germain), adresată „Domnului Camil Baltazar, Str. Anastase Panu 11, Bucurest, Roumanie”.

p. 695 Carte poștală expedită din Elveția; către „Monsieur Camil Petrescu, Str. Câmpineanu 40, Bucurest, Roumanie”. (Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II, (ed. cit. p. 240).

p. 695-699 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 120-123), cu două omisiuni: „Dacă ai ști ce oribilă, ce dezgustătoare e țigănia Bucureștilor, privită de aici” (p. 696); „Dacă nu i-aș fi atât de mult îndatorat lui Nae Ionescu, aș renunța bucuroși și la foiletonul gazetei” (p. 696).

Originalul în arhiva M.N.L.R (101/III/8)

1. E vorba de *Orașul cu salcâmi*, început în 1929.

2. Prima referire la nuvela *Emilia*, publicată în „Tiparnița literară”, mai 1931

3. Nu a scris studiul despre *Estetica d-lui Lovinescu*.

p. 699-702 Publicată în volumul citat, p. 124-125, fără paragraful de la p. 701-702: ”Uite, singurul gând, că ceva ar putea – Doamne ferește – să mă oblighe să mă întorc acolo, [...] un ceas întreg”.

Originalul în arhiva M.N.L.R (101/III/9)

1. Din vacanța la Annecy își extrage substanța nuvela *Renée, Marthe, Odette* din volumul *Femei* și câteva pagini de jurnal (*Jurnal de vacanță*), publicate în „Cuvântul” (numerele 1895, 1901, 1914, 1924, 1932, 1942, august – septembrie 1930).

2. Referire la romanul *Orașul cu salcâmi*.

3. Impresiile călătoriei la Geneva au fost consemnate în *Scrisoare din Geneva*, publicată în „Cuvântul”, 28 septembrie 1930.

p. 702-705 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 240-242).

1. *Drum cu ochiuri la Odobești* (fragment din *Ultima noapte de dragoste întâia noapte de război*) publicat în „Tiparnița literară”, anul II, nr. 6-10/1930, p. 13.

2. E vorba de *Isabel și apele diavolului*. Sebastian a scris două cronici despre cartea lui Eliade: *Cartea lui Mircea Eliade* („Cuvântul”, 31 mai 1930) și *Mircea Eliade: „Isabel și apele diavolului”* („România literară”, 6 august 1932).

3. *Quatre portraits* de Martha Bibescu. Cronica lui Mihail Sebastian la cartea Marthei Bibescu, *Principesa Bibescu portretistă*, a fost publicată în „Cuvântul”, nr. 1910 la 16 februarie 1930.

p. 706-707 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 127-128), cu omisiuni (p. 706: „1. Vrei să-i spui [...] pagina literară.”)

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/7) Scrisoare cu plic, expediată de Sebastian de la noua sa adresă din Paris: „Messidor Hôtel, 330 rue Vaugirard, Paris XV”. La această adresă pariziană vor locui eroii nuvelei *Arabela* din volumul *Femei* (1933).

1. Este vorba și aici de *Orașul cu salcâmi*; *manuscrisul a fost trimis lui Camil Baltazar în martie 1931*.

p. 707-710 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 129-132)

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/III/10). Scrisoare cu plic, expediată din Paris, „Messidor Hôtel, 330 rue Vaugirard, Paris XV”.

1. *Drum cu ochiuri la Odobești*, „Tiparnița literară”, nr. 6-10, iulie – octombrie 1930.

p. 710-714 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 133-135).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/III/10). Scrisoare cu plic (adresa din scrisoarea precedentă).

1. E vorba de volumul VI (*Mutația valorilor estetice*) din *Istoria literaturii române contemporane*, care a apărut în 1929. Paragraful la care se referă Sebastian încheie capitolul XXX, *Adaos la „Evoluția criticii literare”*.

2. Referire la *Scrisoare către un critic*, publicată de Sebastian în „Cuvântul”, 28 octombrie 1928.

3. Este vorba de primul volum din *Memorii*, publicat în 1928.

4. *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, care a apărut în noiembrie 1930.

p. 714-717 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 136-138).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/III/12). Scrisoare cu plic.

1. Sebastian justifică aici „tânguirea”, din scrisoarea datată 12 noiembrie 1930, pentru care Baltazar îl muștrase în răspunsul său din „Ajunul Crăciunului 1930” (M.N.L.R. 82/II/34): „m-a supărat [...] totala dumitale dezarmare în fața vieții. M-a indignat chiar tânguirea dumitale”.

2. „melamezi” – dascăli în limba ebraică.

3. În scrisoarea citată mai sus, Camil Baltazar îi reproșase lui Sebastian îndărătnicia în ceea ce privește colaborarea la „Tiparnița literară” și încheia: „... nu te mai rog pentru că văd că ești un zevzec”.

4. *Orașul cu salcâmi*.

p. 717-720 Publicată prima dată de Florica Ichim în „Manuscriptum”, nr. 3/1979, p. 133-135; republicată în *Scrisori către Camil Petrescu*, Vol. II (ed. cit. p. 242-244). La sfârșitul scrisorii, transcrisă, probabil, după plic – adresa din Paris a scriitorului: „Ex. Mihail Sebastian, Messidor Hôtel, 330 Rue de Vaugirard, Paris XV”.

1. *Camil Petrescu sau despre o dramă a inteligenței*, în „Cuvântul”, 14 ianuarie 1931.

2. Personaj din romanul lui Marcel Proust.

p. 721 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 139).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/8). Scrisoare cu plic expediată din Paris, „330 rue de Vaugirard”.

1. *Orașul cu salcâmi*.

p. 721-722 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 140).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/9).

1. Este vorba de nuvela *Emilia* care a apărut în „Tiparnița literară”, nr. 1-3, mai 1931.

p. 722-724 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 141- 142). Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/10).

1. Poate pentru că a ajuns prea târziu, dedicația nu a apărut în „Tiparnița literară”.

2. În volumul de corespondență publicat de Camil Baltazar, numele lui Titu Devechi este dat cu inițialele T.D., inițiale sub care, adeseori, gazetarul și-a publicat articolele.

p. 724-725 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 143-144).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/11). Scrisoare cu plic (aceleași adrese pentru expeditor și destinatar).

1. Este vorba de manuscrisul romanului *Orașul cu salcâmi*.

2. Un fragment din roman a fost publicat, cu titlul *Întâiul sânge*, în „Tiparnița literară”, nr.5, 1929.

p. 725-729 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 145-147).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/12). Scrisoare cu plic.

1. *Orașul cu salcâmi*

2. Volumul *Femei*, care va apărea în 1933.

3. Se referă la romanul *De două mii de ani* (1934), proiectat și, parțial, scris în 1931.

4. „Nouvelle Revue Française”

5. *Orașul cu salcâmi* nu a fost acceptat la editura „Cultura națională”. A fost publicat abia în 1935.

6. Este vorba de *Masca apoloniană a lui Eugen Lovinescu*, în „Vreamea”, an III, 1930, nr. 152, 153; an IV, 1931, nr. 161, 162, 164, 166, 168.

p. 729-730 Publicată de Camil Baltazar în volumul citat, p. 149 cu un paragraf eliminat (p.729-730: „ 2. nu vreau ca...Nae Ionescu ar avea dreptul să fie măhnit.”)

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/13). Scrisoare cu plic. Hârtie cu antet: „Messidor Hôtel 330 rue de Vaugirard. Paris”.

1. Nota la care se referă Mihail Sebastian a apărut în „Vreamea”, nr. 179, 26 martie 1931, p. 4, la rubrica lui Camil Baltazar, „Vreamea literară”.

p. 730-731 Publicată în volumul citat (p. 152).

Originalul în arhiva M.N.R.L. (101/II/14).

1. Cronica la cartea lui Gh. M. Cantacuzino a apărut în „România literară”, nr. 22, 16 iulie 1932, „numărul curent”, așadar.

2. Montareanu – librar din București.

3. Între 16 iulie – 6 august, plecat în vacanță, Sebastian nu a scris cronica la „România literară”.

p. 731-732 Scrisoare inedită. Originalul la Biblioteca Academiei Române (S 37(1) CML XXVI).

1. Data poștei din Pitești, unde a fost expediată scrisoarea („Doamnei Maria Sorbul la Școala Profesională. Pentru Dl. Liviu Rebreanu. Pitești) este doar parțial lizibilă 193... Este, probabil, vorba de anul 1932, când, în luna iulie, Sebastian era în concediu la Breaza, pentru că într-o scrisoare către Camil Baltazar, trimisă din Brăila, iulie 1932, preciza: „plec de la 15 sau de la 1 în vacanță ...”; la 14 august 1932, îi scria aceluiași, din Breaza de sus.

2. „România literară”

p. 732 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*, (ed. cit., p. 151).

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/ 0/4). Carte poștală: „Exp. Mihail Sebastian la Școala de Menaj, Breaza de Sus (Jud. Prahova)”. Data poștei – 15 VIII 1932.

1. Este vorba, probabil, de cronica la cartea lui C. Stere *Smaragda Teodorovna*, care a apărut în „România literară”, 20 august 1932.

p. 732-733 Scrisoare inedită. Originalul în arhiva Sebastian de la Biblioteca Academiei Române (S 37(2) CML XXVI).

Hârtie cu antetul ziarului „Cuvântul”

1. Este vorba de „România literară”.

p. 733 Nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/ 1/2). Scrisă pe hârtie (1/2 filă) cu antetul ziarului „Cuvântul” unde este imprimat anul: 193...

Fiind vorba de cronica la „România literară” unde Sebastian a semnat (de la primul număr, cu regularitate de puține ori încălcată) „Cronica literară”, scrisoarea este, desigur, din 1932. Lipsa colaborării lui Sebastian între 16 iulie și 6 august („România literară” nr. 23 și 24), 5 noiembrie – 10 decembrie („România literară” nr. 39, 40, 41, 42), 1-29 octombrie („România literară” nr. 34, 35, 36) trimite la unul dintre aceste intervale.

p. 734 Scrisoarea din 23 decembrie [1932] nu a fost publicată în volumul *Scrisori către Camil Baltazar*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/ 1/3). Scrisă pe hârtie (1/2 filă) cu antetul ziarului „Cuvântul” unde, în caseta imprimată, anul „193...” este completat în creion – 193[2], probabil, de Camil Baltazar.

p. 734 Ciorna nesemnată a unei scrisori inedite către Al. Rosetti se află la Biblioteca Academiei Române – Arhiva Mihail Sebastian II, mss. 6. Textul este scris pe contrapagina unei file de manuscris – variantă la nuvela *Maria* din volumul *Femei*, ceea ce sugerează datarea – 1932. O mărturie a lui Mircea Eliade confirmă anul. Eliade relatează în *Memorii I* (Humanitas, 1991, p. 243-244) despre demersurile făcute de Sebastian, după apariția primei sale cărți (*Fragmente dintr-un carnet găsit*, 1932), pentru publicarea volumului de nuvele la „Cultura Națională”. Dar Rosetti – consenmează Eliade – „a refuzat și, profund mâhnit Sebastian s-a hotărât să încerce aiurea”. Probabil, pentru a-l convinge pe Al. Rosetti, Sebastian a solicitat o întrevedere prin scrisoarea despre care nu se știe dacă a fost sau nu expediată.

p. 734 Telegramă transmisă din Brăila, cu numărul 877, la 15 I. 1933, (data telegrafului), publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu II*, p. 244.

p. 735 Scrisoare inedită către Felix Aderca. Biblioteca Academiei Române (S 22(2) DCCCXVII).

1. Textul este scris pe o hârtie cu antetul ziarului „Cuvântul”. Data este completată cu creion negru, probabil de către Felix Aderca, în caseta imprimată: „Cuvântul” / București, I / 193...”

2. Cu siguranță este vorba de volumul *Femei*, apărut în februarie 1933.

p. 735 Carte de vizită cu înscrisul: „Mihail Sebastian / Redactor al ziarului „Cuvântul” / București”.

Originalul la Biblioteca Academiei Române (S 28 CCI)

3. Datarea este dedusă din context; Mihail Sebastian publicase în februarie 1933 *Femei*, cea de a doua carte a sa.

4. Corneliu Moldovanu, președinte al Societății Scriitorilor Români (1921-1923; 1933-1935).

5. Este vorba de volumele lui Sebastian: *Fragmente dintr-un carnet găsit* și *Femei*.

p. 735-736 Publicată de I. Ludo în „Adam”, an V, nr. 68, 1 martie 1934, p. 6 în cuprinsul pamfletului *Un ovrei cumsecade în ghiarele moralei iudaice*.

1. I. Ludo a ripostat în pamfletul citat: „Această injurie nu s-a produs. Eu n-am atins pe omul acela, nici măcar cu o virgulă. De când patronul nu poate răspunde, n-a fost o singură dată obiectul preocupărilor noastre. Fiindcă să vezi, drăcia dracilor: galbena mea broșură, care l-a făcut pe alb-albastrul Sebastian să vadă roșu, nu-i altceva decât reproducerea articolului meu *Si vis pacem – sparge geamuri*, apărut în Adam, nr. 66 de la 1 dec. 1933... Adică pe vremea când patronul putea să răspundă [...] dl. Sebastian se indignează prin procură. Foarte bine! Dacă-i așa – cu toate că-i puțin cam tardiv, fiindcă de la 1 decembrie până acuma este o bună bucată de vreme – ce ar fi să se apuce tot prin procură, să spele d-sa, onoarea patronului. Pentru că a trăit și crescut în spiritul arian al patronului și pentru că a luptat până în ultima clipă la triumful ideologiei răsăritene – să ridice, d-sa, ca un vasal leal și viteaz ce este, spada căzută din mâna patronului și să ne dea d-sa răspunsul ce ni se cuvine – după propria d-sale credință. [...] Trebuie să se știe că dl. Sebastian n-a fost redactoraș de

mâna a treia, ci un coșcocea hamal ideologic de pagina întâia, zilnic cursiv și politic, el evreul, în gazeta care muncea de zor să scoată pe evrei din presa politică – el evreul, sfteticul și amicul patronului adversar al sfteticilor politici evrei. [...] Aceasta [scrisoarea lui Sebastian] e prima producție literară cu care tânărul dar foarte fecundul Mihail Sebastian, face direct cunoștință cu publicul evreiesc.

2. Este vorba de Nae Ionescu care în februarie 1934 era arestat.

3. Referire la broșura *Si vis pacem – sparge geamuri ori Nae, Nae și iar Nae*. Textul integral a apărut inițial în „Adam”, anul V, nr. 66, 1 decembrie 1933.

p. 736 Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/ II/16).

1. Identificarea doctorului Nestorianu în persoana „Domnului Doctor” aparține Silviei Schaferman, de la care provine documentul.

Dr. Nestorianu apare în corespondența M. Sebastian – Camil Baltazar ca personaj important în comunitatea brăileană. A încurajat, se pare prin contribuții bănești (vezi scrisoarea din 8 februarie 1927), pe tinerii scriitori din Brăila.

p. 737-738 Publicată de Mircea Handoca, în „Orizont” nr. 2, 13 ianuarie 1989, p. 8, sub titlul: *Mircea Eliade și Mihail Sebastian*; republicată în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, ed. cit., p. 330-331.

Scrisoarea provine din arhiva Corina Alexandrescu, sora lui Mircea Eliade. Pe plic, adresa: Domnului Mircea Eliade, B-dul Dinicu Golescu, 1bis. București.

1. Se referă la afirmațiile lui George Racoveanu din polemica în jurul romanului *De două mii de ani* („Credința”, 1934).

p. 738 Scrisoare inedită. Originalul în arhiva Bibliotecii Academiei Române (S 17/CDLXIII). Pe colțul din stânga sus al filei, scriitorul a indicat adresa: „M. S. Sfinții Apostoli 14, București”.

1. În 1935, Sebastian lucra în redacția „Rampei”

2. Răspunsul lui G. M. Zamfirescu (M.N.L.R. 36/III/7) infirmă, din păcate, informația lui Sebastian:

Iași, februarie 1935

Dragă domnule Sebastian,

Am fost de la lectură un prieten, deci un înțelegător al cărții d-tale. Nu am scris ca să te apăr, pentru că nu am crezut că ai nevoie de apărare. Pe de altă parte discuția asupra „cazului” în sine a fost susținută așa de fals de prieteni și de dușmani și s-a făcut atâta tâmbălău acolo unde totul ar fi fost limpezit printr-un singur gest de bună-credință, încât ar fi fost necesar să urlu ca să impun o clipă de liniște și să spun astfel un adevăr care odată și odată tot va fi spus.

Am vrut în adevăr să fac ceva azi pentru cartea d-tale mai ales că am întâlnit îndeosebi dintre intelectualii ieșeni de dincolo și de dincoace de baricadă o mentalitate tot așa de obtuză ca și în presa bucureșteană. Fixasem o conferință despre: o carte, un om, o polemică și un proces literar în care acuzarea unui avocat antisemit, Nelu Ionescu, și apărarea altui avocat, Omer Popovici eu aveam să aduc cuvântul scriitorului de azi și de oricând, care vroia să afirme odată mai mult dezideratul misiunii lui de creator, în ciuda și mai presus de orice considerent politic, politicianist, de castă sau de clasă socială, de rasă.

Din păcate, conferința a fost interzisă de autoritățile militare în ajunul datei fixate, deși la început ne dăduse autorizația (cine va fi intervenit, prin ce mister s-a revenit asupra aprobării, nici acum n-am înțeles, iar procesul literar a fost amânat pentru ... timpuri mai bune).

Asta e tot.

Te rog să mă scuzi că-ți scriu în fugă, noaptea, după o zi de repetiții tare obositoare.

Al d-tale, cu toată buna prietenie,

George Mihail Zamfirescu

p. 739-740 Publicată în „Orizont”, nr. 3, 20 ianuarie 1989, p. 8; republicată în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, ed. cit., p. 331-332

Originalul în arhiva Mircea Handoca. Scrisoare cu plic, expediată de M. Sebastian de la „Pensiunea Wagner. Lacul Ghilcoș, Gara Gheorghieni, Jud. Ciuc”.

1. Wendy, prima soție a lui Constantin Noica.

p. 740-742 Publicată în „Jurnalul literar”, Serie nouă, noiembrie – decembrie 1991, p. 2 sub titlul: „Mărturii epistolare”. Grupajul cuprinde 5 scrisori Mihail Sebastian către Octav Șuluțiu. Într-o notă editorială, semnată „J.L.”, se precizează că scrisorile au fost puse la dispoziția redacției de doamna Elena Șuluțiu Șimonca.

1. Dacă nu este o greșeală tipografică, datarea romanului *Orașul cu salcâmi* între 1929-1935 este o confirmare, din partea lui Sebastian, a intervențiilor făcute după 1931, când textul fusese încheiat, cum se cunoaște din alte precizări ale romancierului.

2. Referitor la răspunsul lui Șuluțiu, Sebastian a notat în *Jurnal*, la 4 noiembrie [1935]: „Scrisoare emoționantă de la Șuluțiu. N-aș fi bănuț în el un atât de perseverent «admirator»”.

p. 742 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu, II*, p. 245.

Scurta comunicare e scrisă pe o hârtie cu antetul hotelului din Paris, unde cei doi scriitori se aflau în ianuarie 1936: „Le Grand Hôtel Paris, Place de l'Opera 12, Boulevard des Capucines”. Alături de nota lui Sebastian care indică destinatarul: „Mr. Petresco, Chambre 273”, din care reiese că cei doi scriitori locuiau în același hotel, este adăugată mențiunea: „Avis nr. 271 -769”.

p. 742 Publicată în volumul citat, p. 245.

Comunicarea este făcută, probabil, la câteva zile după mesajul precedent, pe hârtie cu antetul aceluiași hotel din Paris, unde locuiau cei doi scriitori.

p. 743-745 Publicată în grupajul „Mărturii epistolare”, „Jurnalul literar”, noiembrie – decembrie 1991, p. 2.

1. Jurnalul lui Octav Șuluțiu relevă tensiunile create, în 1935, între cei doi scriitori, datorită Lydiei Manolovici – Dania în romanul *Jocurile Daniei* de Anton Holban – pentru care Șuluțiu făcuse o mare pasiune.

2. Este vorba de nuvela *Castele de nisip*, publicată în volumul *Nuvele inedite*, Editura Adevărul, [1935], volum unde a apărut și nuvela lui Sebastian *Deschiderea stagiunii*. Sebastian a semnalat proza lui Holban în „Rampa”, la notele din „Breviar” și în cronică consacrată volumului de nuvele, fără multe aprecieri. Cronică la romanul *Ioana* fusese publicată în „Rampa”, 11 ianuarie 1935.

p. 745-746 Publicată în grupajul „Mărturii epistolare”, „Jurnalul literar”, noiembrie – decembrie 1991, p. 2.

1. Cronică lui Octav Șuluțiu la *Orașul cu salcâmi* a apărut în „Familia”, anul III, nr. 1, ianuarie 1936.

2. „În *Fragmente dintr-un carnet găsit* – remarcă Șuluțiu în cronică la *Orașul cu salcâmi* – autorul nu făcea decât o digitație parodistică, lăsându-se posedat de lecturile sale și schițând influențe din Proust, din Cocteau, din André Gide [...] *De două mii de ani*, prin însăși formula genului, de roman analitic, era supus excesului de reflecție, de intelectualism, spre care criticul din M. Sebastian se simțea repede sedus.”

3. În numărul din ianuarie 1936 al „Familiei”, Ștefan Baciuc a publicat poeziile: *Pierduta prietenă*, *Lumină amară* și *Strofe*. Sebastian își exprimase admirația pentru tânărul poet premiat în 1935 cu Premiul Fundațiilor Regale în cronică din „Rampa” (12 iulie 1935) și, din nou, tot în „Rampa”, la 12 decembrie 1935, într-o notă din „Breviar”.

4. Este vorba de *Licheaia sentimentală*, text publicat în „Azi”, nr. 1, februarie 1936.

5. Sugația lui Sebastian a avut ecou. În nr. 3, martie 1936 al revistei „Familia”, Octav Șuluțiu a publicat cronică la cartea lui Blecher.

p. 747 Publicată în „Jurnalul literar”, noiembrie – decembrie 1991, p. 2.

p. 747-750 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont”, nr. 3, 20 ianuarie 1989, p. 8, sub titlul *Mihail Sebastian către Mircea Eliade*; republicată în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, ed. cit., p. 333-334.

Originalul scrisorii în arhiva Mircea Handoca.

1. M. Sebastian a fost numit la 22 iulie 1936 redactor la „Revista Fundațiilor Regale”.

2. Beno Sebastian, fratele mai mic al scriitorului.

3. Referire la romanul lui Mircea Eliade, apărut în 1935. În cronica din „Rampa” (21 decembrie 1935) Mihail Sebastian l-a apreciat drept „un moment decisiv” în opera lui Eliade.

4. Petru Anicet, personajul principal din romanul lui Mircea Eliade, *Huliganii*.

5. Este vorba de Generalul N.M. Condiescu, Secretar general al Fundației Culturale Regale, Al, Rosetti și Camil Petrescu.

6. Marietta Sadova.

7. Haig Aterian, soțul Mariettei Sadova.

8. Gheorghe și Marisa (Marieta Rareș) Nenișor

p. 750 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, ed. cit. p. 248.

În vol. cit., mesajul (c. p.) este datat, probabil din eroare tipografică, 9 august 1939, Ghilcoș. În august 1939, Sebastian se afla la Stâna de Vale, de unde expediază mai multe scrisori; în 1936 însă, îi scria, în termeni asemănători, lui Camil Petrescu din Ghilcoși la 16 august.

p. 750-752 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu, II* (ed. cit., p. 246-247).

1. În vara anului 1936, M.. Sebastian, scria piesa *Jocul de-a vacanța*.

2. Proiect nerealizat de Sebastian.

p. 752 Carte poștală ilustrată – „Regiunea Lacului Roșu (Ghilcoș)” – trimisă lui Liviu Rebreanu de Mihail

Sebastian și Emil Gulian. La textul lui Sebastian, Emil Gulian a adăugat „și Emil Gulian cu gândurile cele mai bune.”

Originalul la Biblioteca Academiei Române (S 38 CMLXXXI).

25 august 1936 – data poștei.

p. 752-754 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu, II* (ed. cit., p.247).

1. Este vorba de cartea lui N.M. Condiescu, *Însemnările lui Safirim*.

2. Cronica lui Sebastian, *Notă despre Safirim* a apărut în „Revista Fundațiilor Regale”, an. III, nr. 12, decembrie 1936, p. 663.

p. 754-755 Scrisoarea a fost publicată de I. Biberi în „Almanahul literar”, 1970, p. 176–180.

1. Articolul lui I. Biberi a apărut în ziarul „Le moment” și a fost inclus în capitolul *La nouvelle critique* din volumul: I. Biberi. *Etudes sur la littérature roumaine contemporaine*. Editions Corymbe, Paris, 1937, p. 165-167. Transcriem un paragraf: „Son activé critique ne sera donc pas le fruit d’un examen superficiel ou d’un contact insuffisant avec le phénomène littéraire. Son intelligence analytique éclaire et justifie son adhésion émotive à l’oeuvre. M. Sebastian ira donc, dans son examen à l’essentiel de l’oeuvre, aidé par sa pénétration psychologique, il en relèvera les nuances, les vibrations ténues, les éléments cachés, qui contribuent à la production de l’émotion. En cela, sa qualité de romancier l’a aidé plus d’une fois, en lui permettant de pénétrer dans le mécanisme intime de l’art de l’écrivain, dans son laboratoire intérieur. L’oeuvre est donc expliquée avec segacité par son côté technique, comme par son contenu émotif”.

2. Este vorba de romanul lui I. Biberi *Proces*, 1935 (Premiul „Techi-ghiol-Eforie”).

3. La publicarea scrisorii în „Almanahul literar”, Ion Biberi face următoarea precizare: „Rezerva pe care mi-o obiectează Sebastian, privitoare la Blecher, nu se referă la articolul nostru consacrat volumului *Întâmplări din irealitatea*

imediată, care fusese elogios, ci asupra celui de al doilea volum al romanului, *Inimi cicatrizate*, asupra căruia mă arătasem reticent.”

4. G.C.L.R. – Gruparea criticilor literari români, din care făceau parte Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, Mihail Sebastian, Octav Șuluțiu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Ion Biberi s-a disociat înainte de a fi publicat revista la care se referă Sebastian.

p. 755-756 Publicată în „Jurnalul literar”, noiembrie – decembrie 1991, p. 2.

p. 756 Publicată de Mircea Ștefănescu în volumul *Un dramaturg își amintește*, vol. I, Editura Eminescu, 1980, p. 594-595.

p. 757 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu, II* (ed. cit., p. 248).

p. 758 Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/III/14). Scrisoare cu pîlc adresată „Domnului General N.M. Condiescu. Str. Andrei Mureșanu 3. București”. Exp.: „Mihail Sebastian. Cabana Soc.[...] Carpatina. Piața Libertății 16. Brașov”.

1. Generalul N.M. Condiescu, aghiotant adjunct regal, a fost secretar general al Fundației Culturale Regale și președinte al Societății Scriitorilor Români.

2. Referire la romanul lui N.M. Condiescu *Însemnările lui Safirim*, publicat în 1936, Fundația pentru Literatură și Artă Regele Carol II.

3. Este vorba de *Accidentul*; un fragment din roman a fost publicat în „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 5, mai 1937, p. 244-260.

p. 759-760 Scrisorile către Radu Cioculescu (1937-1939) fac notă aparte în corespondența lui Mihail Sebastian. Fiind determinate de o relație exterioară, de serviciu (cei doi scriitori sunt redactor și secretar de redacție la „Revista

Fundațiilor Regale”), scrisorile sunt încărcate de informații, cereri, date legate de structura și apariția revistei. Pe alocuri, mai ales în 1937 când Mihail Sebastian a suplinit, în absența lui Radu Cioculescu, funcția de secretar de redacție, răzbat neliniștile scriitorului, suspiciunile și sensibilitățile cunoscute în perioada respectivă și, de asemenea, informații referitoare la preocupările proprii: elaborarea romanului *Accidentul*, concertele pe care le ascultă, lecturile. Imaginea publică se alătură astfel celei intime, din *Jurnal*, pentru a modela portretul scriitorului la maturitate.

Originalele scrisorilor se află în arhiva Bibliotecii Naționale a României.

Au fost publicate de Dorina Grăsoiu în „Revista de istorie și teorie literară” an XXXII, nr. 1, 2, 1984: *Alte pagini din „Correspondența” lui Mihail Sebastian*.

Prima scrisoare (Biblioteca Națională a României, C 51; S 40/9111) este datată 18 august 1937. Publicată în R.I.T.L., nr. 1/1984, p. 140 – 141. Republicată de Dumitru Hâncu în „România literară”, nr. 33, 22 august 2008, p.16 (*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*). În „România literară”, scrisoarea este datată 19 august 1937.

1. „Instrucțiunile” lui Radu Cioculescu, plecat în vacanță., privesc atribuțiile lui M. Sebastian care, în acest timp, îl suplinea la „Revista Fundațiilor Regale”.

2. Titlul articolului lui Nicolae Georgescu (pseudonim Cocos): „*Estetul*” *Hechter Sebastian la Fundația de Literatură. Destrămătorii sufletului românesc*. în „Neamul românesc”, 12 august 1937.

3. Camil Petrescu.

4. Este vorba de articolul lui Gabriel Bălănescu, *Corifeii*. „Buna Vestire”, an I, nr. 135, 10 august 1937, p. 1: „Suplinirea d-lui Iosif Hechter – se spune în articolul respectiv - este o sfidare. Este un atentat moral care ar fi bine să înceteze imediat și să nu se mai repete cu riscul unei vacanțe mai îndelungate a revistei”

5. C.T., *Al Rosetti își continuă cura de pachidernizare*, în „Porunca vremii”, an VI, nr. 826, 12 august 1937, p. 2.

6. Ilie Radu. *Obrăznicie tolerată* în „Țara noastră”, an XVI, nr. 1443, 18 august 1937, p. 1.

7. N.M. Condiescu, secretar general al „Fundațiilor Culturale Regale”.

p. 760-763 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, nr. cit., p. 141-142. Republicată de Dumitru Hâncu în „România literară”, nr. 33, 22 august 2008, p. 16 (*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*).

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9112).

1. Richard Hillard, comentator politic la R.F.R.

2. M. Sebastian proiecta, din 1929, studiul despre romanul românesc pentru seria a doua, nerealizată, a „Cetății literare”. Proiectul nu a fost finalizat.

p. 763-764 Originalul în arhiva Bibliotecii Centrale Universitare „Carol I” București. (09332/CCXL.1; Mss. 5307). Scrisoare cu plic: „Domnul lui Camil Petrescu. Strada Câmpineanu 58. Bucarest. Roumanie”, expediată din Geneva. Plic și hârtie cu antet: „Hotel & Buffet Cornavin. Genève”.

1. Desigur, statuia ecvestră a lui Bartolomeo Colleoni de Verrocchio.

2. Premiera piesei *Jocul de-a vacanța*, la care se referă, a avut loc la 17 septembrie 1938.

3. „Revista Fundațiilor Regale”.

p. 765-767 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, nr. cit., p. 142-143.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9113).

1. În septembrie 1937, Mihail Sebastian se afla la Geneva, invitat de Secretariatul Societății Națiunilor, cum reiese din scrisoarea adresată Generalului N.M. Condiescu, la 29 septembrie 1937. S.d.N. – Société des Nations.

p. 767-770 Publicată de Mircea Handoca în „Orizont”, nr. 5, 3 februarie 1989, p. 8, în grupajul *Mihail Sebastian către*

Mircea Eliade; republicată în volumul *Mircea Eliade și corespondenții săi*, ed. cit., p. 335-337

Originalul scrisorii în arhiva Mircea Handoca.

1. Sala „Consiliului General” de la Société des Nations.

2. Se referă la *Accidentul*, întrerupt, se vede, fără regrete de această dată, pentru că - scrie în continuare Sebastian - „prefer să iau în serios spectacolul la care am fost invitat mai ales că - oricât ar fi fost de ridicol - totuși e vorba aici de viața noastră ... etc.” Atenă la ce se întâmplă și se vorbește la Geneva, Sebastian îi comunica și lui Al. Rosetti, printr-o epistolă semnalată de acesta lui Eliade la 25. 9. 37, „acolo, se dă ca sigură rămânerea mai departe la cârmă a guvernului, care va face alegerile.”

3. Basilica Santa Maria gloriosa dei Frari (sec. XV), cu lucrări de Bellini, Donatello, Tizian.

4. Actrița Marietta Sadova, soția lui Haig Acterian.

5. Gh. Nenișor, avocat, critic teatral („L'Indépendance Roumaine”), soțul actriței Marieta Rareș.

6. Fiica Ninei Mareș, prima soție a lui Mircea Eliade.

p. 770-771 Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/1/4). Scrisoare expediată din Geneva, pe o hârtie cu antet: „Hotel & Buffet Cornavin. Genève”.

1. Mihail Sebastian i se adresează Generalului Condiescu, în calitatea acestuia de Secretar general al Fundației Culturale Regale.

2. S.d.N. – Société des Nations.

3. Mihail Sebastian a publicat următoarele articole: *La drame de la neutralité* (semnat Flaminus), în „L'Indépendance Roumaine”, 62, nr 18.794, 28 octombrie 1937, p.1; *La Conférence du Pacifique* (semnat Flaminus) în „L'Indépendance Roumaine”, 62, nr 18.819, 26 noiembrie 1937, p.1; *Notă despre Geneva*, „Revista Fundațiilor Regale”, IV, nr. 12, decembrie 1937, p. 650-654.

p. 772 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, nr. cit., p. 143. Republicată de Dumitru Hâncu în

„România literară”, nr. 33, 22 august 2008, p. 16 - 17 (*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*).

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9114).

1. Notă despre Balcic, „Revista Fundațiilor Regale”, an V, nr. 8, iunie 1938.

2. Radu Cioculescu a tradus primul volum *Swann*, din romanul lui Marcel Proust, *În căutare timpului pierdut*. Traducerea a apărut în 1945 și a fost apreciată ca un eveniment.

p. 772-773 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, nr. cit., p. 143 -144.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9115).

1. Manuscrisul romanului *Accidentul* a fost pierdut în călătoria la Paris din 1937.

2. Notă despre teatrul francez contemporan, „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 9, septembrie 1938, p. 660-664.

3. Șerban Cioculescu.

p. 774 Publicată în *Scrisori către Camil Petrescu, II* (ed. cit., p.248).

p. 774 Originalul scrisorii către Cezar Petrescu, la Biblioteca Academiei Române, fondul Mihail Sebastian (S11/DCCC VII).

1. Este vorba de cronică la N. Carandino la *Jocul de-a vacanța*, publicată în „România”, la 21 septembrie 1938.

p. 775 Cartea de vizită, cu urări de Anul Nou se află la Biblioteca Academiei Române, fondul N. Titulescu (S 21 CMX C I bis). Pe mapa documentului, este înscris numele presupusului destinatar: Gh. Nenișor. Cum relația lui Mihail Sebastian cu Gh. Nenișor și cu soția acestuia, actrița Marieta Rareș era suficient de apropiată (vezi frecvența întâlnirilor consemnate în *Jurnal*) adresarea pare ceremonioasă.

p. 775-776 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, nr. cit., p. 144.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9121).

1. Este vorba de numărul 10, octombrie 1939, număr care se pregătea în lipsa lui Radu Cioculescu. „Dacă *Revista* n-ar fi rămas toată pe seama mea – nota M. Sebastian în *Jurnal*, la 7 aprilie – nu încapă îndoială că nu lăsam să treacă vacanța asta fără să plec undeva și să lucrez...” (*Jurnal*, Humanitas, 2005, p. 200).

2. În corespondența lui Mihail Sebastian există o scrisoare către Mihail Celarianu (12, IX. 1939) cu referiri la această colaborare a poetului la R.F.R.

3. Jacques Lassaigne, colaborator la R.F.R. din 1936, a semnat, în nr. 10, octombrie 1939 „Cronica artistică”. *Despre muzeul Prado din Geneva: Expoziția Leonardo da Vinci la Milano*. În decembrie 1939, Mihail Sebastian a publicat o notă (semnată M. Sb.) despre Lassaigne, referindu-se la articolul *Despre Luchian*, publicat în același an.

4. În numărul respectiv, M. Sebastian a scris într-adevăr două cronici: *Notă la „Tărâm transcendent”*, „Revista Fundațiilor Regale” VI, nr.10, octombrie 1939, p. 208 – 213 și *Notă la o piesă de Charles Morgan*, p. 185 – 190.

5. Este vorba de lingvistul român Jacques Byck, profesor la Universitatea București

p. 776 Publicată de Gabriela Gârmacea, în „Ateneu”, an 47, nr. 10, octombrie 2010, p. 11.

1. Vasile Goraș, directorul Liceului Nicolae Bălcescu din Brăila. Mihail Sebastian a relatat în *Jurnal* (Humanitas, 1996, p. 68) întâlnirea cu fostul său director, în iunie 1936, la 10 ani de la terminarea liceului. Vasile Goraș și-a exprimat regretul pentru „nedreptatea” făcută atunci lui Iosef Hechter, uitând să-i atribuie premiul pentru literatură.

p. 777 Telegramă adresată „D-nei N.M. Condiescu. Grozăvești”, expediată din București, la 15 iunie 1939, la moartea Generalului N.M. Condiescu.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/II/15).

Grozăvești, județul Romanai (din Oltenia) – localitate unde a fost înmormântat N.M. Condiescu. M. Sebastian, care a participat la înmormântare, consemnează în *Jurnal*, la 20 iunie 1939: „Îi datorez destule lucruri generalului – între altele postul meu de la Fundație, care nu mă ajută poate să trăiesc, dar nu mă lasă să mor. Atâția alți oameni, bogați și puternici, care pretind a-mi fi prieteni [...] n-au făcut pentru mine nimic, în timp ce «conu Nicu» – știu eu – în amintirea anilor de la «Cuvântul», sau din adevărată simpatie literară (cum mi-a spus adesea), m-a lăsat totdeauna să cred că pot conta pe el. Simt acum, când s-a dus, o mare tandrețe pentru omul acesta de treabă, sentimental, puțin zăpăcit și bun.” (*Jurnal*, Humanitas, 2005, p. 212).

p. 777-778 Publicată de Florica Ichim în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, ed. cit. p. 250-251.

Originalul în Arhivele Naționale ale României, Fond Mihail Sebastian, dosar 1.

Scrisoarea din 21 iunie 1939 încheie un episod nefericit în viața scriitorului. La 19 mai 1936, aflat în cantonament la Mogoșoaia, unde efectua un stagiul de concentrare, M. Sebastian solicitase, prin intermediar, „ospitalitate” prințesei Bibescu. Răspunsul a fost negativ: „Prințesa regretă, dar, deoarece n-a primit la castel pe nici unul dintre ofițeri, i-ar fi greu să primească un soldat”. Cum intervenise în același scop și la Antoine Bibescu, Sebastian și-a retras cererea imediat după refuzul prințesei. Un schimb de telegrame între cei doi membri ai familiei Bibescu, ajuns la cunoștința scriitorului, a determinat încercarea de a corecta prin această scrisoare situația jenantă, se vede, pentru toți.

1. Aluzie la telegrama Prințesei către Antoine Bibescu, telegramă pe care acesta i-a transmis-o scriitorului: „Sebastian introuvable Mogoșoaia ...” (*Jurnal*, ed. cit. p. 208).

2. Episodul („le meilleur souvenir que je dois a mon aventure militaire”) este relatat și în *Jurnal* (4 iunie 1939): „Miercuri dimineața [31 mai], de la 6 dimineața până la 1, am fost gardă la un pod care trece peste lacul Mogoșoaia. (Destul

de amuzant gândul că sunt santinelă pe domeniile Marthei Bibescu. De două ori bărbatu-său a trecut în mașină, peste pod, la 1 metru de mine.) ..etc.” (*Jurnal*. Humanitas, 2005, p. 209).

3. Este vorba (probabil) de scrisoarea de mulțumire pentru cronică la *Quatre portraits* de Martha Bibescu, despre care M. Sebastian îi scrisese lui Camil Petrescu de la Paris (3 octombrie 1930), puțin după întoarcerea din vacanța petrecută în Haute-Savoie.

p. 779 Originalul în Arhiva Bibliotecii Naționale a României (9110). Pe plic, numele și adresa destinatarului: Șerban Cioculescu, Găiești, județul Dâmbovița.

1. Este vorba de volumul *Corespondența lui Marcel Proust*, apărut în 1939.

p. 779-780 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, XXXII, nr. 2, aprilie – iunie 1984, p. 139-140. Republicată de Dumitru Hâncu în „România literară”, nr. 33, 22 august 2008, p. 17 (*Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*). Scrisoarea, datată 19 iunie 1939, a fost scrisă, pe o hârtie cu antetul: Revista Fundațiilor Regale. Redacția.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9122)

1. E vorba, desigur, de romanul *Accidentul*.

2. Radu Cioculescu a acceptat cererea lui Sebastian, care la 30 iulie se afla deja la Stâna din Vale.

p. 780-781 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, nr. cit., p. 140.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9116).

1. Studiul lui Andrei Oțetea, *Umanismul medieval* a apărut într-adevăr, în nr. 10, octombrie 1939.

2. Emanoil Bucuța.

3. Lucien Van Hoorn, publicase în luna iunie articolul *Igor Stravinsky*.

p. 781-782 Publicată prima dată de Dumitru Hâncu în „România literară”, nr. 33, 22 august 2008, p. 17 în grupajul: *Mihail Sebastian. Scrisori către Radu Cioculescu*.

1. Probabil Ionescu Nișcov.

p. 782-784 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, nr. cit., p. 141.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9118).

1. Evenimentele de la Fundație sunt urmare a morții Generalului N.M. Condiescu, la 15 iunie 1939.

p. 784-786 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, nr. cit., p. 141-142.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9119).

1. Articolul lui N. Iorga apărea cu titlul corect în interiorul revistei: *Pe vechea linie romană Reims – Trier* („Revista Fundațiilor Regale”, an VI, nr. 8, august 1939, p. 243-256). O asemenea eroare tipografică declanșează conflictul piesei lui Sebastian, *Ultima oră*.

2. În „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 9, septembrie 1939, au apărut două cronici de Ion Biberi: *Cartea franceză: Scriitori și reviste și Literatura onirică*.

p. 786-790 Publicată de Traian Filip în „Manuscriptum”, nr. 4, 1978, p. 167-169 într-un grupaj de 4 scrisori către Petru Comarnescu, sub titlul: *Mircea Eliade și Mihail Sebastian în corespondență cu Petru Comarnescu*. „...cred încă în demnitatea noțiunii de om”.

Originalele scrisorilor din 19 august 1939, 23.II.1942 și [12 septembrie 1944] se găsesc în arhiva M.N.L.R. (101/III/9). Grafia scrisorii eronat datată 12 august 1936, în loc de 1939, nu este a lui Mihail Sebastian; în arhiva M.N.L.R. se află o copie manuscris, aparținând unei persoane neidentificate, copie după care textul a fost reprodus în „Manuscriptum”, fără paragraful de la p. 788: „Iată, aici unde sunt, într-o stațiune climaterică ce aparține Episcopiei greco-

catolică, se vorbește aproape numai ungurește. Eu, instinctiv, am fost revoltat. Ardelenii de aici, cari vorbesc și ei ungurește, cetesc ziare ungurești, mi-au răspuns că e natural, căci nu e nevoie ca ungruii, cetățeni români, să învețe ungurește. Iată cum se practică patriotismul aici!”

1. Mihail Polihroniade, membru al asociației „Criterion”, originar din Brăila. În casa familiei Polihroniade aveau loc ședințele unui cenuclu frecventat de tinerii brăileni cu veleități literare, între care și fratele lui Mihail Sebastian, Pierre Hechter.

2. Alexandru Vaida Voevod – om politic.

3. M. Sebastian a publicat în cotidianul francez „Le Soire” (28 august 1930) o notă care însoțește poemul *Le Caique vert* de Adrian Maniu, tradus în franceză de Ionel Jianu și de R. Svialokossitch.

4. Firmin Gémier, actor, regizor, fondator al Teatrului Național Popular (1920-1933), director al teatrului Odeon (1922-1933).

p. 790 Publicată de Traian Filip în „Manuscriptum”, nr. 4, 1978. p. 167-169 sub titlul *Mircea Eliade și Mihail Sebastian în corespondență cu Petru Comarnescu*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/III/9).

Textul este scris pe o hârtie cu antetul hotelului: „Stâna de Vale, 1102m, Hotel Excelsior”.

1. Petru Comarnescu acceptase să preia, de la Sebastian pentru perioada concediului, atribuțiile secretarului de redacție pe care le îndeplinea în absența lui Radu Cioculescu.

2. Este vorba de romanul *Accidentul*.

p. 791 Publicată în „Revista de Istorie și Teorie Literară”, an XXXII, nr.2, aprilie – iunie 1984, p. 142.

Originalul în arhiva Bibliotecii Naționale a României (C 51; S. 40/9120).

1. Și în *Jurnal* (19-21 august), M. Sebastian consemnează proiectul unei piese, în care sunt transferate personaje din romanul *Accidentul*.

2. Se referă, desigur, la Pactul germano-sovietic, Ribentrop – Molotov, semnat la 28 septembrie 1939.

3. Este vorba de cronică lui Mihail Sebastian la volumul lui Camil Baltazar, *Tărâm transcendent*. („Revista Fundațiilor Regale, nr. 10, octombrie 1939, p. 208-213).

p. 792-794 Scrisorile către Ioan Comșa, coleg cu Mihail Sebastian la biroul de avocatură Sasha Roman, provin din arhiva Ioan Comșa. Au fost identificate și reproduse de Gabriela Gârmacea în teza de doctorat *Literatura lui Mihail Sebastian* (Universitatea București, Facultatea de Litere, 2008, pp.279-281).

Datarea – [1939] – a fost stabilită de Gabriela Gârmacea după însemnările din *Jurnal*.

1. Mihail Sebastian a pledat, în 1935, ca avocat al apărării în procesul de ultraj contra moralei publice, intentat lui Geo Bogza pentru *Poemul invectivă*.

2. Istrate Micescu, ministrul justiției.

3. Romanul *Accidental*

4. Sasha Roman.

p. 794 Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/II/19) Dactilogramă semnată de Mihail Sebastian, redactor (august 1937 – septembrie 1940) la „Revista Fundațiilor Regale”, Sebastian a suplinit, în mai multe etape, pe Radu Cioculescu și pe Camil Petrescu la „Revista Fundațiilor Regale”, îndeplinind atribuțiile redacționale ale acestora.

Hârtie cu antet: „Revista Fundațiilor Regale. Redacția”.

p. 795 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, ed. cit. p. 248-249.

Datarea, [1939] aparține Floricăi Ichim, editorul volumului. Potrivit însemnărilor din *Jurnal*, ar putea fi 26 august 1939.

p. 795-796 Scurtele mesaje au fost publicate în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, ed. cit. p. 249.

Datarea editorului, Florica Ichim.

1. Referire la stagiul de concentrare efectual la Mogoșoaia.

p. 796 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea citată, p. 281.

1. Angela Lereanu, colegă cu M. Sebastian și I. Comșa în biroul de avocatură Roman.

p. 797-798 Publicată de Florica Ichim în „Manuscriptum”, nr. 3/1979; republicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, ed. cit. p. 249-250, unde a fost datată [1941]. Datarea a fost dedusă din context, unde se face referire la „schimbările de la Fundație”; Florica Ichim presupune că este vorba de înlocuirea lui Alexandru Rosetti cu D.Caracostea, din 20 mai 1941. După opinia noastră, este vorba de anul 1940; scriitorul se referă la zvonurile despre instalarea noului secretar general (după moartea, în iunie 1939, a Generalului Condiescu), zvonuri consemnate și în *Jurnal* la 1 aprilie 1940: „Giurescu i-a povestit lui Rosetti că, în audiența de azi-dimineață, Regele i-a spus că-l numește în postul de secretar-general al Fundațiilor pe ... Herescu. Mare lovitură pentru Rosetti și mare nenoroc pentru mine personal”. (ed. cit. p. 267). Pe de altă parte, ultima concentrare a lui Mihail Sebastian nu putea depăși limita lunii august 1940 când, prin noua legislație, evreii au fost excluși de la serviciul militar. Tot în 1940 (7 septembrie), M.. Sebastian a fost concediat din redacția Fundațiilor Regale.

Pe plic, adresa lui Sebastian: „Soldat T.R. Sebastian Mihail. Reg. 21 Infanterie. Comp. Comanda Rgt. Oficiul Militar 147”.

p. 798 Corespondența cu Nadia Mărculescu are dublă valoare documentară: acoperă parțial o etapă din viața scriitorului neînregistrată în *Jurnal* (17 iunie 1940 – 1 ianuarie 1941) și completează biografia cu un capitol necunoscut până în ianuarie 2005, când cele 13 scrisori au fost publicate în „România literară”, (nr. 51-52, 28 decembrie 2004 – 11 ianuarie 2005, p. 16-19).

Nadia Mărculescu a jucat, în dramaticii ani 1940-1941, un rol benefic în existența lui Mihail Sebastian și nu întâmplător numele tinerei – „inteligentă”, cu „spirit deschis” și „curiozitate îndrăzneată” – este atribuit eroinei din piesa *Insula*, a cărei elaborare a început în 1942. Personajul se contura în 1941, când, într-o proiecție onirică, consemnată în *Jurnal* la 27 decembrie, Nadia Mărculescu, devenea protagonistă unui episod cu final fericit pentru Sebastian: „Mă văd cu Nadia la New York sau în California [...]. Mă văd pe un yacht plecat spre Alexandria, spre Egipt, Palestina, în Pacific, un yacht mic pe care ne aflăm doar 10-12 oameni. Suntem săraci, dar curajoși și în fiecare port unde ne oprim lumea ne primește cu simpatie și curiozitate. Eu scriu președintelui P.E.N. Clubului o scrisoare, în care îi arăt că sunt membru al asociației, că sunt scriitor în exil și drept urmare, sunt chemat să țin o conferință [...] despre viața noastră la bord ... etc.”

Relația de scurtă durată (octombrie-decembrie 1940), determinată de o scrisoare a Nadiei Mărculescu după lectura romanului *Accidentul*, s-a prelungit prin corespondență după plecarea în America a acesteia. Scrisorile lui Mihail Sebastian au fost retrimise în țară de Nadia Mărculescu Lacoste, în 2004. Vasile Popovici, care le-a publicat în „România literară”, precizează, în comentariul său, că multe s-au rătăcit pe lungul traseu - Istanbul, Bagdad, Bombay, New York - parcurs de familia Mărculescu în anii războiului. Stabilită în America, Nadia Mărculescu a studiat la Colegiul Wellesley din Massachusetts și a lucrat în studiourile M.G.M. După război a revenit în Europa și a fost coordonator al biroului de presă de la Curtea Regală a Statului Monaco. Trăiește în prezent în Franța și a contribuit la publicarea în Franța a romanului *Accidentul*, tradus de Alain Paruit. (Nadia Lacoste . *Prima iubire, o amintire de-o viață*. Interviu de Robert Rațiu în „Tabu”, nr. 73, septembrie 2008, p. 50-55)

Reproducem aici textul primei și singurei scrisori păstrate a Nadiei Mărculescu. Textul a fost publicat în „România literară”, nr. cit., p.16; tot acolo, dedicația lui Sebastian pe romanul *Accidentul*.

București, 6 iulie 1940

Dragă Domnule Sebastian,

Nu caut prea mult să-mi explic mobilul pentru care îți scriu: n-aș găsi nici unul valabil, ci numai entuziasmul celor 17 ani ai mei, și îmi dau seama că, în momentul când vei citi scrisoarea, cele câteva cuvinte aruncate pe hârtie nu-ți vor dezvălui sentimentele care m-au determinat s-o fac.

Oare luna care bate în plin acoperișul din față, adierea vântului ce-mi aduce zvon de tei sau ultima dumitale carte, pe care am terminat-o chiar acum, m-au făcut să mă gândesc la Mihail Sebastian? Cred totuși că fiecare element își are contribuția sa. Te vei întreba care este vina dumitale că eu am 17 ani și că este lună plină, ca să-mi suporti reveriile...

Toată vina pe care o ai este de a-mi fi procurat momente de intensă liniște și zbucium și de reală bucurie și înfrustare. M-am regăsit în Ann în momentul în care cocoțată pe gard rupea o creangă de liliac, cum m-am regăsit în Paul când pentru prima dată fiind la ski și alunecând la vale a trecut prin acea gamă de la frică la o indiferență totală de ce va veni, având în același timp clipe de curaj uimitor. Ai în aceste pagini o putere de descriere atât de mare, încât simțeam vântul care-mi tăia obrazii, vedeam zăpada albă care mă orbea și auzeam răsuflarea camarazilor din cabană. Și când am întors ultima filă a cărții mi-am spus: Aș vrea să-l cunosc pe acest om. Dar această frază m-a făcut să revăd o seară de acum doi ani, când ieșind dintr-o sală de teatru am spus aceleași vorbe. Văzusem *Jocul de-a vacanța*. Și atunci am avut aceeași senzație de plenitudine, de ceva care se aseamănă atât de mult cu ideile și sentimentele mele, încât se confundă, se completează. Trebuie să fii îndrăgostit de munte, altfel n-ai fi putut să-l prinzi în toate momentele lui și să descrii atât de bine influența pe care o are asupra oamenilor. Dar stările sufletești care mi-au fost determinate atât de citirea cărții, cât și de vederea piesei nu le pot așterne pe hârtie pentru că oricât aș căuta nu aș găsi cuvinte potrivite. Și atunci am căutat să aflu câte ceva despre acest autor. Dintre multe programe de teatru am scos unul, unde sub numele dumitale erau date câteva indicații: născut la Brăila, făcut studiile la București și Paris, opere tipărite ... sau

în curs de apariție. Am zâmbit și l-am închis. În fond să nu știu cine ești sau cum ești ... ci să-mi las imaginația să-ți croiască o figură, o viață, un scop.

Pentru încheiere îmi permit o singură întrebare: voi putea vedea într-o zi în vitrina unei librării *Jocul de-a vacanța* tipărit?

N.M.

Domnișoarei Nadia,
 pentru marile ei daruri, pentru extrema ei tinerețe,
 pentru cărțile pe care le iubește, pentru Parisul pe care îl cunoaște – și mai ales pentru neașteptata plăcere de a o fi ascultat vorbind

Mihail Sebastian
 1 octombrie 1940

1. Este vorba de ultimul și cel mai dur stagiul de concentrare efectuat de scriitor, care, retroactiv, nota în *Jurnal*: „Mă gândesc acum la lunile mele de «zonă» și parcă regăsesc atmosfera lor de teroare. Îmi spun că eram atunci aproape de moarte, îmi aduc aminte că de câteva ori am vrut să mă suicid...”. (1 ianuarie 1941).

p. 798-800 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea cit. p. 282-284.

p. 800-801 Scrisoare inedită. Originalul în arhiva Bibliotecii Academiei Române (S 22(1=) DCCCXII).

1. Datarea (cu creion negru, pe prima pagină a scrisorii) aparține, probabil, lui Felix Aderca.

2. Este vorba de Teatrul Barașeum.

3. Dintre traducerile și adaptările realizate de Mihail Sebastian pentru Teatrul Barașeum sunt publicate *Nopți fără lună* de John Steinbeck și *Potopul* de H. Berger.

4. Referire la stagiul efectuat într-un detașament de muncă, obligație survenită după excluderea evreilor de la serviciul militar în toamna anului 1940. Se confirmă astfel datarea scrisorii: octombrie 1940.

p. 801 Publicată în „România literară”, nr. cit.

Datarea aparține lui Vasile Popovici, editorul scrisorilor; 18 noiembrie 1940 este prima duminică după plecarea Nadiei Mărculescu spre Istanbul.

p. 802-803 Publicată în „România literară”, nr. cit.

1. Din septembrie 1940, Sebastian era profesor la Liceul „Cultura B”.

2. Actrița Leny Caler care a intermediat cunoștința celor doi corespondenți.

p.803-804 Publicată în „România literară”, nr. cit.

1. Scriitorul se referă la tensiunile create de mișcarea legionară ale cărei violențe au culminat cu rebeliunea legionară din 21-23 ianuarie 1941.

p. 807-810 Publicată în „România literară”, nr. cit.

1. E vorba de cutremurul din 1940, după care Mihail Sebastian a locuit un timp în Strada Antim, împreună cu familia sa.

2. Beno Sebastian, fratele mai mic al scriitorului.

3. D. I. Suchianu, eseist, traducător, gazetar (redactor șef din 1940, la „Viața românească”), cunoscut apropiat a lui M. Sebastian.

p. 815-816 p. 795 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea cit. p. 283.

1. Mesajul îi este transmis lui Mendel Hechter prin Ioan Comșa.

2. Ioan Comșa și Angela Lereanu.

p. 816-818 Publicată în „România literară”, nr. cit.

1. Prima scrisoare primită de Nadia Mărculescu în Statele Unite. Scrisoarea poartă ștampila rotundă a cenzurii cu numărul 113, după cum precizează Vasile Popovici în notele din „România literară”.

2. Visul este consemnat în *Jurnal*, la 16 februarie [1941], dată la care numele Nadiei apare prima dată.

3. Este vorba de Bagdad și nu de Beyruth, eroare semnalată, probabil, de Nadia Mărculescu.

4. Se referă, desigur, la Corcova, moșia lui Antoine Bibescu, unde Sebastian a făcut mai multe vacanțe (nu și în 1941). Între proiectele acestei etape – piesa nescrisă „Libertate”.

p. 820-822 La prima publicare, în „România literară”, nr. cit., se menționează: „Scrisoarea poartă două însemne îngroșate, pe față și pe verso, cu o cerneală neagră, fără îndoială aparținând cenzurii”.

1. Franklin – oraș din Massachusetts (S.U.A.), de unde, erau expediate scrisorile Nadiei Mărculescu.

p. 822-823 Publicată de Traian Filip în grupajul *Mircea Eliade și Mihail Sebastian în corespondență cu Petru Comarnescu*, în „Manuscriptum”, nr. 4, 1978.

Originalul în arhiva M.N.L.R.. (101/II/9).

p. 823 Scrisoare nedată, din arhiva M.N.L.R. (101/III/20)

Cum referirile la poetul Vasile Demetrius, tatăl Luciei Demetrius, decedat la 13 martie 1942, sunt evidente, am datat, scrisoarea lui Sebastian, martie 1942.

p. 820 Scrisoare inedită. Originalul în arhiva Mihail Sebastian (corespondență) de la Biblioteca Academiei Române (S 22/3 DCCCXVII).

Textul este scris pe hârtie cu antet: „Colegiul pentru studenți evrei / Cursuri și lucrări practice. Direcția: Prof. Dr. Marcu Onescu / București, Strada Bradului, 21. 194 ...”

1. După cerneala verde, aceeași ca și în corectura titlului piesei lui Felix Aderca, datarea aparține acestuia: 10 aprilie 1942.

2. Ca și Sebastian, Felix Aderca era, în această perioadă, profesor (de estetică) la Colegiul pentru studenți evrei.

3. Titlul, atribuit de Sebastian, *Muzică de dans* este corectat de Aderca: *Muzică de balet*.

p. 824-826. Corespondența cu Pierre Hechter, fratele mai mare al scriitorului, reproducă de Gabriela Gârmacea în teza de doctorat *Literatura lui Mihail Sebastian* (Universitatea București, Facultatea de Litere, 2008, pp.305–328) provine din arhiva familiei Sebastian, stabilită la Paris. Sunt singurele scrisori de familie cunoscute până în prezent. Deși nu agreea ideea de a comunica în limba franceză cu fratele său, pentru a nu trezi suspiciunile cenzurii din Franța aflată sub ocupație în 1942, din cele zece scrisori expediate între 1 septembrie 1942 și 15 mai 1945 numai două, trimise prin intermediar, sunt scrise în limba română.

p. 826-828 Tradusă în limba română, a fost publicată de Aureliu Goci în „Manuscriptum”, nr. 1-4, 2001, p. 164-167: *Epistolar Mihail Sebastian – Martha Bibescu*.

Originalul în arhiva M.N.L.R. (101/IV/7). Scrisoare cu plic, expediată la adresa: „I. A. Princesse Bibesco. 6 Robert de Flers”.

1. 6 septembrie 1942, când este expediată scrisoarea, este ziua întoarcerii lui Sebastian de la Corcova, unde a făcut o vacanță de 10 zile (25 august – 6 septembrie). Martha Bibescu a răspuns la 25 septembrie, cum reiese din *Jurnal* (p. 472): „Foarte frumoasă scrisoare de la Martha Bibescu despre Antoine. Sobră, severă, lucidă – prima ei scrisoare nefastuasă.

2. Martha Bibescu a semnat, cu pseudonimul Lucile Decaux, o parte din scrierile sale.

p. 828-831. Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea citată p. 307-308.

1. Eugen Ionescu era în octombrie 1942 atașat de presă al Legației României la Vichy.

2. Scrisoarea din 26 octombrie 1942 este însoțită de următorul mesaj al părinților scriitorului: Mon très cher, j'ai eu donc raison quand je t'écrivais que tu ne peux pas avoir nos cartes à ta nouvelle adresse, avant le 25 septembre. C'est possible que je me fusse trompé d'un jour de plus ou moins. Il arrive aussi que des lettres ou des cartes arrivent contrairement à l'ordre dans lequel elles avaient été écrites. C'est ce qui est

arrivé à tes dernières nouvelles; nous avons reçu le 17/10 ta carte du 29/9, le 18/10 ta lettre du 28/9 et enfin le 21/10 ta carte du 21/9. Ta lettre surtout est venue dissiper les inquiétudes de maman et nous donner aux autres – grâce à tes détails – une image parfaite de la vie que tu mènes là-bas et des conditions dans lesquelles tu es arrivé à connaître ta bonne hôtesse. Auparavant, je ne savais sur ton village que ce qui pouvait me fournir comme renseignement mon Larousse. Maintenant que la communication est rétablie de nouveau, tu ne devras être plus inquieté, lorsque la poste met quelques jours de plus à te faire parvenir nos lettres.

Nous sommes tous en bonne santé à la maison à nos préoccupations que tu connais. Je voudrais que tu fusses sûr que ce que je te dis sur notre courage et moral n'est pas du tout contraire à la réalité. C'est tout naturel que tu te demandes, en recevant nos lettres si tout ce que nous t'écrivons c'est bien vrai, mais je te jure que c'est seulement la vérité. Je t'ai souvent dit que notre avantage c'est d'être tous ensemble, prêts à fortifier le moral des défaillants, étant sûrs qu'à notre tour il y aura quelqu'un à nous rendre le même service. D'ailleurs je t'ai souvent écrit qu'en ce qui me concerne, je n'ai jamais perdu le courage. Il suffit qu'on pense à toi, au fait que tu es seul, à ce qu'on doit nous revoir, pour qu'il suffise à regagner la confiance.

Je t'avais déjà écrit que j'ai commencé mes heures de français, au même lycée de Iosi et que j'attends avoir, sous peu, quelques leçons particulières en plus. Avec le travail de l'année passée, avec les heures d'espagnol je me prépare pour les examens proches à venir.

Je t'embrasse fortement, Papa

Je t'embrasse de tout cœur, Maman

p. 832 Publicată de Aureliu Goci în „Manuscriptum”, nr. cit., p. 164-167, tradusă în limba română.

Originalul în arhiva M.N.L.R.. (101/III/13); Scrisoare cu plic: „S.A. Princesse Bibesco. Mogoșoaia.”

1. Maria Ghiolu, soția inginerului Stavri Ghiolu cunoscută de Sebastian în octombrie 1936, prin Max Blecher.

Apare de mai multe ori în *Jurnal*, în ipostaze nu întotdeauna atât de favorabile.

p. 832 Publicată în volumul *Scrisori către Camil Petrescu*, II, ed. cit. p. 251.

1. M. Sebastian a consemnat, de numeroase ori în *Jurnal*, efectul benefic al vacanțelor la Corcova, mai cu seamă cele din anii 1942-1943 când, beneficiind de ospitalitatea familiei Bibescu, a scris/proiectat câteva din scrierile sale.

2. Camil Petrescu proiecta atunci piesa *Iată femeia pe care o iubesc*, a cărei premieră a avut loc în primăvara lui 1944.

p. 833-842 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea citată p. 311-321.

1. Teatrul Barașeum.

2. Bancherul Aristide Blank.

3. Liceul „Cultura B”.

4. Colegiul pentru studenți evrei (Onescu).

5. Zaharia Weintraub, fratele mamei.

6. Beno Sebastian.

7. Eugen Ionescu, în 1943, secretar al Legației României în Franța.

p. 842-843 Originalul scrisorii în arhiva M.N.L.R.. (101/I/15).

1. Simon Păstorescu (Bazil Schafermann), ofertant împreună cu Silvia Schafermann a mai multor documente Sebastian din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române. Din cele două scrisori publicate aici, datate 22 iulie 1930 și 30 XII 1943, se deduce o relație de rudenie apropiată între familia Schafermann și Mihail Sebastian.

2. Sylvia Schafermann.

p. 843-844 Publicată în „Manuscriptum”, nr. 4, 1978, p. 167-169, fără dată.

Originalul în arhiva M.N.L.R.. (101/III/9).

Datarea este dedusă dintr-o consemnare făcută în *Jurnal*, la 12 septembrie 1944: „Azi am început să părăsim locuința provizorie din Bd. Carol pentru o altă locuință provizorie, în strada Dimitrie Racoviță” (p. 562). La aceeași dată, Sebastian a transcris în *Jurnal* textul scrisorii primite în aceeași zi de la Petru Comarnescu: „D-lui Mihail Sebastian. Scriitor și redactor al «Revistei Fundațiilor Regale». D. Octavian Neamțu și colegii de la R.F.R. te rugăm să-ți reiei postul de redactor al acestei reviste. Miercuri la 4 d. a. urmează să te prezinți la Fundații (Bd. Lascăr Catargi), unde vei lua contact cu comitetul de direcție.” Din contextul scrisorii lui Sebastian reiese că a confirmat imediat primirea mesajului. În *Jurnal* însă, Sebastian notează în continuare: „N-am răspuns încă – dar cred că nu voi primi. Am stat toată ziua la îndoială...”

Scriitorul nu a acceptat, într-adevăr, să revină în redacția R.F.R.

p. 844-852 Reproduse de Gabriela Gârmacea în lucrarea citată, p. 321-328. Scrisoarea din 12 mai 1945, adresată lui Pierre Hechter, ultima scrisoare Mihail Sebastian cunoscută până în prezent, a fost scrisă de Mihail Sebastian cu numai câteva zile înaintea dispariției sale.

POSTFAȚĂ

Mihail Sebastian, dramaturg

Dramaturgul Mihai Sebastian începe să fie cunoscut după ce criticul literar și prozatorul își făcuseră deja un nume în literatură română. Urmărind atent fenomenul literar românesc, scrisese, desigur, despre teatru și, când îi citim azi articolele, observăm că are câteva idei despre acest gen pe care încearcă să-l modernizeze în epocă, prin infuzia de idei, Camil Petrescu. În 1938, se joacă la teatrul „Comœdia” *Jocul de-a vacanța*, în 1944, în plină clandestinitate, *Steaua fără nume* (de un autor necunoscut, Victor Mincu), iar în 1946, după moartea scriitorului, apare un volum de *Teatru* în sumarul căruia se află cele două piese citate mai înainte. *Ultima oră*, scrisă înainte de încheierea armistițiului, a fost jucată la 25 ianuarie 1945 și publicată în 1956. Reacțiile criticii au fost, în genere, pozitive. M. Carandino asistă la spectacolul *Stelei fără nume* și, fără a cunoaște numele real al autorului sau prefăcându-se că nu-l știe, scrie entuziasmat: „Un autor nou? Poate. O piesă mare? Desigur” („Bis”, 5 martie 1944). Comentariile ulterioare, după decriptarea paternității piesei, sunt tot așa favorabile. Octav Șuluțiu descoperă în teatrul lui Sebastian „un idealism de cea mai bună calitate”, mai târziu comentatorii dramaturgului remarcă tema fericirii, ca temă recurentă în epică și teatru, alții observă frecvența personajului ironic și dezabuzat (Ștefan Valeriu), farmecul dialogului și, în profunzimitate discursului, un lirism difuz. Mai sever în judecăți se arată Al. Piru care socotește *Jocul de-a vacanța* „o ușoară improvizatie, cu abilitate construită, aproape fără subiect”, iar *Steaua fără nume* „o comedie frivolă, nesuștinută psihologiceste”. Îi place, totuși, subiectul ingenios din *Ultima oră*. Paul Georgescu zice că

personajele lui Mihail Sebastian se definesc prin capacitatea lor de a visa și prin faptul că multe dintre ele caută „o insulă a lui Euthanasius”, ceea ce vrea să sugereze un spațiu al securității interioare și, deci, al fericirii. C. Ciopraga vede partea realistă a acestor piese și subliniază faptul că eroii au gustul ideilor generale și plăcerea de a dialoga. Teatrul lui Sebastian este, dar, „o tribună, [un] dialog pe teme grave”. În același sens judecă problematica pieselor și Dana Dumitriu, care consideră că esențială este „tema cunoașterii, a înțelegerii dezamăgite de realitate, a imaginației trădate de adevăr” și tot ea compară *Necunoscuta* din *Jocul de-a vacanța și Steaua fără nume* (în speță, Corina și Mona) cu Domnișoara de Stermăria din *În căutarea timpului pierdut*, cu observația că, în final, Sebastian răpește eroinelor sale enigma și le tipizează. Le dă adică o identitate și le fixează într-o categorie determinabilă psihologic... Reflecții de luat în seamă, ca și cele dinainte. Trimiterea la personajul lui Proust o făcuse și autorul într-un mic eseu.

O opinie originală are Ov. S. Crohmălniceanu care e de părere că piesele lui Sebastian sunt niște *farse intelectualizate*, mai subțiri decât altele și „cu implicații sociale și morale serioase”. Despre farsă („farsa, gen superior de artă”) vorbește într-un articol chiar Mihail Sebastian. Rămâne de definit și de dovedit câtă farsă intră în aceste drame, totuși, sentimentale, pline de mister, dominate de motivul singurătății și al fericirii individului. Mai clară, mai verosimilă este observația făcută de același critic că în teatrul lui Sebastian, spre deosebire de acela al lui Camil Petrescu, ceea ce primează este *drama sensibilității rănite*, nu *drama conștiinței*. Ceea ce mi se pare o delimitare exactă: logica discursului dramatic al lui Sebastian se bazează pe propoziția „câtă iluzie, atâta poezie dramatică”, în timp ce teatrul de cunoaștere al lui Camil Petrescu pleacă, se știe, de la deviza „câtă luciditate atâta dramă”... Speculații inteligente, parafraze reușite, categorii tematice și estetice ce pot intra în discuție atunci când analizăm aceste piese scrise într-o epocă în care teatrul, în genere, își redefiniște câmpul de acțiune și stilul. Să ne amintim că, în afară de Camil Petrescu care vrea să fundamenteze, în opoziție cu modelul I. L. Caragiale,

un teatru de idei, alți dramaturgi vor să creeze farsa tragică și să reabiliteze melodrama. Tânărul Eugen Ionescu vede salvarea teatrului prin infuzia de metafizică în facila, desueta melodramă. De ce n-ar fi posibilă, în fond, și o intelectualizare a farsei, gen facil, gen frivol prin definiție? Subiect de meditație...

Cert este că, citit azi, teatrul lui Mihail Sebastian nu pare a fi nici farsă intelectualizată, nici comedie frivolă și nici nu pare a fi obsedat de motivul cunoașterii, cel puțin în sensul pe care îl are termenul în teatrul de idei din epocă. Tema esențială este mai aproape, cred, de ceea ce autorul numește într-un rând „o ieșire din singurătate”. O temă, dar, existențială și morală pe care o aflăm și în epica și diaristica lui Sebastian, cititor asidu al lui Montaigne, spirit sceptic (un scepticism, am putea spune parafrazând pe G. Călinescu, pozitiv), uneori anxios, de cele mai multe ori dornic să cunoască pentru a putea înțelege. O singurătate, revin la acest motiv recurent în literatura și chiar în critica lui, înțeleasă ca o aventură a spiritului. Ieșirea din singurătate se traduce, în fapt, prin încercarea individului de a cunoaște fericirea. Fericirea este, într-adevăr, punctul de reper al acestor intelectuali care caută ceva ce nu găsesc, iar când găsesc, visul se destramă repede. Văzând dramele acestor personaje dezabuzate, am putea spune că fericirea se poate câștiga prin iubire. În toate circumstanțele din cele trei piese scrise de Mihail Sebastian, iubirea este motorul și filtrul acestor aspirații care încep, uneori se și termină, printr-o evaziune din real. Este tema din comedia sentimentală *Jocul de-a vacanța*. O comedie în care se râde puțin și se visează mult. Spațiul de desfășurare este ca în *Femei* sau *Accidentul* muntele purificator... La pensiunea Weber se întâlnesc în vacanță indivizi de vârste, profesii și mentalități diferite. Bogoiu este un flăcău tomanic (50 de ani) care a pornit într-o lungă călătorie imaginată. Este modul lui de a evada din condiția de modest amployat strivit de dosare și umilit de șefi autoritari. O evadare într-o și printr-o reverie geografică. Alt personaj, Maiorul, așteaptă vești de afară și este iritat că radioul și telefonul nu funcționează. Madame Vintilă, femeie la 30 de ani, ușor vulgară și concupiscentă, așteaptă

scrisori care nu mai sosesc, în fine, un elev corigent la matematică, este îndrăgostit fără speranțe de Corina, o tânără misterioasă și inteligentă.

Mai este în această comunitate peștiță un personaj, Ștefan Valeriu, vechea noastră cunoștință din *Femei și Accidentul*. El circulă, în fapt, sub diverse identități în mai toate scrierile de ficțiune ale lui Mihail Sebastian. Este, de regulă, naratorul și cel care pune în mișcare și comentează actele eroilor. Ștefan este, aici, ca și în celelalte narațiuni, absent și lenevos. O lene justificată spiritual, ca formă de refuz a lumii mediocre în care trăiește 11 luni pe an. În cea de a 12-a vrea să uite totul. E forma lui de revoltă. O revoltă prin izolare și inerție. Face această teorie în dialogul cu Corina, femeie cultivată, amatoare de muzică și de lecturi. Ea citează din Baudelaire și admiră pe Mozart. Teoria lui Ștefan Valeriu, a cărei profesiune nu este aici dezvăluită, este că lenea și izolarea reprezintă libertatea de spirit și mijlocul lui de protecție. Natura, în imaginația lui, are valori terapeutice. Lângă un pom se simte mai puțin umilit: „Vezi, aveai dreptate când spuneai adineauri că sunt un om cumsecade. Da. Unsprezece luni pe an. Dar am și eu luna mea de libertate – și nu există decât o singură formă – supremă! – de libertate: lenea. Am și eu luna mea de lene. De la 1 august la 31. Și fac tot ce pot ca să n-o pierd. Dumneata te agiți, vorbești, repari telefoane, ești într-o veșnică mișcare, într-o veșnică așteptare. Eu stau, privesc, tac și nu aștept nimic... Dacă ai ști ce mare lucru este să nu aștepți nimic... Unsprezece luni pe an sunt și eu un om grăbit, un om crispăt, un om care aleargă, care discută, care rezistă, dar după unsprezece luni mă duc undeva departe de oraș să iau lecții de lene de la piatra asta, de la copacul ăla. Uită-te la el. Nu îți se pare că e ceva împărătesc în indiferența lui? Totdeauna lângă un copac m-am simțit puțin umilit. Nemîșcarea lui...”

Și pentru a pune în practică ideile despre terapia prin însingurare și atonie, strică telefonul și radioul, interzice difuzarea scrisorilor în pensiunea Weber, în fine, ascunde indicatoarele de pe șosea pentru ca autobuzul să nu oprească. Organizează, pe scurt, un joc în care intră până la urmă toți:

„jocul de-a vacanța” care, spune el, se mai cheamă și „jocul de-a uitarea” și „jocul de-a fericirea”. Pensiunea Weber devine, astfel, o rezervație în care nu-i permis accesul civilizației. „Eu nu vreau să știu ora exactă. Și nu vreau să știu ce e azi, ce va fi mâine și ce a fost alaltăieri. Ce e azi? O zi cu soare. Mi-e de ajuns. Îmi face milă, zău, când vă văd cu ce disperare, cu ce panică vă agățați de tot ce ați lăsat dincolo, acasă, la București. Și, la drept vorbind, n-ați lăsat nimic. Ați adus totul cu voi: regrete, zămbete, amoruri” – mai zice el. Jocul de-a vacanța se transformă în cazul Corina-Ștefan într-un joc al iubirii, deși scepticul, rousseauistul Ștefan declarase la început că „amorul nu intră în programul de vară” și că iubirea îi „tulbură sentimentul [...] de eternitate”. Se îndrăgostește, cu toate acestea, de Corina, fată deșteaptă și, prin aceasta, „groaznică specie”. Când Corina vorbește de concerte și citează din poezii moderni, Ștefan o admonestează, văzând în ea speța femeii intelectuale și sofisticate pe care, după toate aparențele, o detestă: „Ești plină de lecturi, de muzici, de idei; nu e nimic de făcut cu dumneata; mă întreb ce cauți aici; nu simți, nu vezi că ești prea deșteaptă pentru locurile astea somnoroase”...

Femeia deșteaptă și, prin aceasta, mistificată, primejdioasă, are însă alte opțiuni. Pentru a fi fericit, spune ea, nu este interzis să fii sensibil, să ai adică idei și să iubești muzica. „Asta e o superstiție născocită de un prost”. Ea lasă acasă „un fel de iubire” și este pe cale, acum, când jocul de-a uitarea prinde, să accepte alta, dar, în ultimul moment, se decide să părăsească nava de la pensiunea Werber. Logica ei amoroasă seamănă cu aceea a Mariei din *Femei* și a Monei din *Steaua fără nume*: ca să nu strice visul, fuge; ca să nu piardă sensul jocului de-a vacanța și să nu distrugă misterul lui, se întoarce la viața ei modestă de afară. Reveria frumoasă de la munte se încheie cu aceste propoziții: „Ștefan !... Lasă-mă să fiu necunoscută care se rupe de lângă tine, pentru a se întoarce într-o viață de mister. Lasă-mă să fiu marea dansatoare, care douăzeci de zile, pe coverta unui vapor, s-a amuzat să treacă drept o mică fată sentimentală. Și tu... rămâi prințul meu de Galles...” Mai este o încheiere a acestei comedii, mai explicită: femeia intelectuală promite, romanțios,

să revină în ... vis. Căci visul este mai frumos și mai puternic... Cu alte vorbe, reveria, proiecția onirică, meditația sentimentală sunt mai trainice și mai la îndemâna acestor suflete dornice de împlinire și puritate, decât deșarta realitate. Un vis, totuși, din care eroina fuge „pentru ca să nu se sfârșească singur” – justifică ea lucrurile, părăsind scena pentru a reveni în viața reală.

Care este valoarea estetică a acestei comedii (să rămânem la precizarea făcută de autor!) în care se fac călătorii imaginare și se vorbește mult despre singurătate și fericire, despre o existență individuală „fără calendar”, adică de o viață care să iasă din uniformitatea cotidiană?! Criticii literari au fost, am impresia, prea severi cu acest teatru scris cu abilitate și inteligență de un om cultivat, iar când au fost mai binevoitori (în epoca postbelică), i-au dat o interpretare mai degrabă sociologică. *Jocul de-a vacanța* este, în fond, un joc al spiritului combinativ, o „jucărea” pusă cu fantezie în scenă, cu dialoguri bune și o intrigă ingenioasă. Nu-i, evident, o mare piesă, dar este una care, interpretată bine, poate susține un spectacol în care comedia evoluează pe nesimțite spre teatrul liric și reveria melancolizantă. Ce se reține, la lectură, este schița unui personaj care, repet, circulă în mai toate scrierile lui Mihail Sebastian (Ștefan Valeriu), tip de *raisonneur* jumătate sceptic, jumătate visător. Ambele ipostaze evoluează pe un fond de revoltă mocnită față de mecanismele lumii moderne. Acestea nu-l împiedică însă să caute fericirea și să treacă din eșec în eșec. Al doilea personaj notabil este chiar *necunoscuta* care intră, după o fază de ostilitate, în acest joc al spiritului, Corina. E tipul femeii lucide, de condiție, se pare, modestă (își coase singură rochiile), cu un fond sentimental bogat și un spirit care trece ușor de la ironie la contemplație.

*

Tipologia sau, mai degrabă, schița ei, revine cu elemente ușor modificate și într-o intrigă nouă în *Steaua fără nume*. Apar aici și câteva personaje desprinse din lumea *Momentelor* lui Caragiale: șeful de gară care crește rațe și găște în spațiul instituției și bagă mâna în casieria publică

pentru a plăti cumpărăturile nevestei, apoi, Ichim, slujbașul umil și obedient, în fine, țăranul neștiutor și derutat care vrea să cumpere *belete* și este purtat de colo până colo de șeful de gară ca „proștii” din povestirea lui Rebreanu. Mai este Profesorul celibatar, lunatic, care descoperă prin calcul o stea necunoscută și trăiește, aproape mistic, în lumea cărților, ceea ce stârnește stupeoarea indignată a șefului de gară: „Nu te mai lași de cărți, dom’ profesor”. Stupeoarea cuprinde și lumea didactică locală, în frunte cu Domnișoara Cucu, personajul memorabil al literaturii lui Mihail Sebastian. Domnișoara Cucu este o fată bătrână, evident austeră, bănuitoare și ridicolă. Ea face poliție școlară, controlează gara, cinematograful și grădina publică, urmărind pe elevii care încalcă disciplina școlară. Competențele și rigorile ei morale se extind și asupra profesorilor. Când descoperă faptul că Profesorul Miroiu cumpără cărți și le studiază, este pur și simplu indignată. „Studiezi? [...] Și între timp elevii și elevele își fac de cap. Ce dezmăț! Ce perversitate! [...] când cineva – un profesor – dă douăzeci de mii de lei pentru o carte, asta nu e lucru curat”... Pentru a-și menține tenul, austeră Domnișoara Cucu se spală cu lapte de castraveți și se ferește ca de ispitele diavolului de mijloacele depravate ale modernității. Un alt profesor, Udrea, poartă cu ei o listă de subscripție pentru a cumpăra un corn englez necesar simfoniei pe care a compus-o. Toată existența lui este fixată pe această idee fixă...

În această lume vegetativă, plină de stereotipii, apare o necunoscută care provoacă inerțiile provinciale, fără a reuși însă să le schimbe. Necunoscuta (un personaj, iarăși, recurent în dramaturgia lui Sebastian) este „un animal de lux” și se cheamă Mona. Ea a fugit, într-un moment de revoltă, de Grig (om de lume, arrogant și petrecăreț – un personaj care, iarăși, se repetă în scrierile lui Mihail Sebastian!) și de societatea în care se plictisește: „Mereu aceeași oameni, aceleași gesturi, aceleași cuvinte. Uneori îmi vine să urlu de plictiseală, de disperare. Pe urmă îmi trece. Uneori îmi vine o poftă nebună să trântesc ușa, să plec, să fug. Pe urmă îmi trece.” Găzduită de profesorul Miroiu, ea descoperă, totuși, sensibilitatea lumii provinciale și este pe cale să-și schimbe modul de viață. Astrologul vorbește

despre steaua pe care o descoperise ca despre revelația unei mari iubiri. Pe această ambiguitate se sprijină toată simbolistica piesei. Discursul despre steaua necunoscută este, în fapt, un discurs îndrăgostit: „Sunt seri când tot cerul mi se pare pustiu, cu stele reci, moarte, într-un univers absurd, în care numai noi, în marea noastră singurătate ne zbatem pe o planetă de provincie, ca într-un târg în care nu curge apă, nu arde lumina și unde nu opresc trenurile rapide... Dar sunt seri când tot cerul foșnește de viață... când pe ultima stea, dacă ascuți bine, auzi cum freamătă păduri și oceane – fantastice păduri și fantastice oceane – seri în care tot cerul e plin de semne și de chemări, ca și cum de pe o planetă pe alta, de pe o stea pe alta, ființe care nu s-au văzut niciodată, se caută, se presimt, se cheamă...”

Efectul este previzibil: cei doi se îndrăgostesc, ca eroii din *Divina comedie*, citind – nu aceeași carte – ci stelele. Intervine însă Domnișoara Cucu (reprezentanta inerției provinciale) și, mai ales, Grig – vocea demitizantă și pragmatică a lumii din care Mona vrea să evadeze – și reveria astrală și amoroasă se sfârșește. Ca și Corina din piesa anterioară, Mona nu are curajul de a merge mai departe, așa că discursul liric ce încheie mohorâta comedia provincială reîncepe.

Nici *Steaua fără nume* nu este o capodoperă, dar este o dramă sentimentală care place din câteva motive: este bine scrisă, are o desfășurare coerentă, cu treceri inspirate de la limbajul comediei caragaliene la limbajul teatrului liric (replici memorabile), în fine, două personaje se rețin, cum am semnalat deja: Domnișoara Cucu și Profesorul Miroiu. Ele întruchipează cele două laturi ale tipologiei provinciale: dimensiunea caricaturală (cu nota ei de tristete, mediocritate și ridicol) și dimensiunea ascunsă, lirică, bovarică. Piesa lui Sebastian urmărește tocmai acest conflict care se închide, în cele din urmă, prin revenirea la condiția inițială. E vorba, dar, în *Steaua fără nume* de tragedia tăcută și de lirismul discret din inima acestei bălți a liniștii care este viața provinciei în imaginația literaturii române, de la Sadoveanu la Gib

Mihăescu. Sebastian îl adaugă fantasma reveriei sentimentale, cum s-a putut observa.

*

Cu alt scenariu și cu altă tipologie, este revine în *Ultima oră*. Mediul în care apar reveria și evaziunea lirică este, aici, gazetăria, lumea afacerilor și viața universitară. Discursul dramatic este mai acid și întreaga construcție a piesei (intrigă, caractere, limbajul eroilor) este fixată în chip mai pregnant în linia Caragiale. „Actorii” acestei lumi amestecate sunt distribuiți pe două paliere morale și intelectuale: un rechin de presă (Borcea) înconjurat de gazetari versatili (Ștefănescu, Pompiliu, Brănescu, Voicu), rude cu celebrul Caracudi; un alt rechin, cu mult mai puternic și mai decis, Bucșan, om de afaceri care cumpără tot, de la un tipograf incomod la un ministru al instrucțiunii corupt și slugarnic; în fine, în altă clasă morală și socială, un profesor de istorie veche, specialist în biografia lui Alexandru cel Mare, și o studentă pasionată până la fanaticism de același Alexandru cel Mare, Magda Mișu. Aceștia din urmă reîntrupează, cu minime diferențe de identitate, cuplul de visători care, am marcat de mai multe ori până acum, circula prin toată literatura lui Mihail Sebastian. Intriga piesei pare scoasă, programatic, din repertoriul comediei ușoare. Greșelile de tipar dintr-un articol publicat de lunatele profesor de istorie în „Deșteptarea” (ziarul lui Borcea) provoacă tulburări și, prin ele, conflictul dintre aceste două lumi paralele. O intrigă ușoară și, la urmă, o farsă (termenul de *farsă* este aici potrivit, dacă prin el înțelegem nu facilitatea limbajului dramatic, ci complicația situațiilor și schimbarea fulgerătoare de planuri!), o farsă bine scrisă, cu replici ce se țin minte și cu o desfășurare, iarăși, bine ordonată, fără momente statice.

Un teatru de conversație, cum zice Cornelia Ștefănescu? Nu în chip decisiv. Dintre piesele lui Sebastian, *Ultima oră* are ritmul cel mai accelerat și, cum am spus mai înainte, situațiile se schimbă repede în acest scenariu în care satira se agită la parter, iar la etajul textului melancolizează lirismul. Un cuvânt greșit cules în articolul istoricului Andronic trezește suspiciunile lui Bucșan, crudul afacerist,

cinic inteligent, și de aici pornește acțiunea acestei farse în care eroii trec de la o stare la alta și își pun opiniile morale în slujba intereselor. Pe scenă intră, întâi, gazetarii care, la cererea directorului, schimbă pamfletul în odă și invers, apoi Directorul însuși (Borcea) care are convingerea (singura convingere fermă!) că „ideile omoară o gazetă”. Borcea se lasă ușor cumpărat de Bucșan, ca și ministrul instrucțiunii. O comedie de moravuri în care intră fără să vrea inocentul Andronic, venit spre istorie prin Aristotel, un lunatic, și el, din familia lui Minoiu, pasionat de călătoriile lui Alexandru cel Mare. Este om de știință și, în fața agresiunii lui Bucșan și Borcea, se apără cu ideea că el caută adevărul. Numai că adevărul nu are nicio șansă în fața împlânzitorului de lei Bucșan, cum singur își zice. Soluția o aduce Magda Miu, cea care îl „vede” pe Alexandru cel Mare, cum alții vând idei. Ea prinde sensul suspiciunii lui Bucșan, amenințat în veroasele lui afaceri cu cereale, și obține o neașteptată călătorie de studii, împreună cu Andronic, pe urmele himerei comune, Alexandru cel Mare.

Sfârșit în stil Caragiale (*pupat toți Piața Independenței!*), dar cu altă morală în fabulă: părțile în conflict se despart, tipologiile nu se amestecă. Andronic, istoricul care crede în adevăr, și îndrăgostita, exaltata, fanatizata Magda pornesc în Asia pe urmele unui mit. „Sigur că nu înțelegi – spune ea unui gazetar care nu pricepe nimic din logica acestei iubiri spirituale care, în limbajul studentei, capătă accente senzuale... Sigur că nu înțelegi. Dar eu, sunt clipe – când îl văd foarte bine. Aș putea să-i vorbesc... Uite! suntem în iunie (*schimbare de voce*), 2, 3, 4 iunie 323. Nopti grele de vară în Asia. Corturile ard încă de soarele zilei. Patruzeci de mii de oameni dorm încinși, cu spada în mână, cu scutul la căpătâi. Un singur om veghează, sub stele albe, și printre stele, steaua lui, care încă n-a căzut. Are treizeci și trei de ani. A cucerit jumătate planetă și are mâinile pure. Mâini albe, lungi, tinere. În zori, va face un semn, și cei patruzeci de mii de oameni se vor pune din nou în mișcare, să cuprindă cu armele cât pământ a rămas. în zori! Dar e încă noapte. Și

steaua lui, care n-a căzut, va cădea. Apropie-te de el. Mâinile lui ard... Fruntea e caldă... Buzele sunt palide...”

Este limpede că Mihail Sebastian, care în proză jură pe modelul Proust, schimbă datele conflictului și stilul în piesele de teatru pe care le scrie. Este preocupat, aici, nu de dramele intelectuale ale omului modern, ci de sensibilitatea și dramele lui sentimentale, cultivând reveria, evaziunea, poezia naturii, pe scurt lirismul. Printr-o infuzie de sensibilitate și poezie, el încearcă să reabiliteze melodrama și chiar farsa carageliană. O experiență în bună parte reușită.

EUGEN SIMION

CUPRINS

<i>Notă asupra volumului</i>	5
JOCUL DE-A VACANȚA	7
STEAUA FĂRĂ NUME	123
INSULA	235
ULTIMA ORĂ	319
NOPTI FĂRĂ LUNĂ	463
POTOPUL	537
CORRESPONDENȚA	633
NOTE, COMENTARIII ȘI VARIANTE	853
<i>Postfață</i>	1027

Tipărit la R. A. „Monitorul Oficial”